

# **Pärnumaa aastaraamat 2007–2008**

**Pärnu 2009**

## Väljaandja Pärnu Maavalitsus

Toimetanud, trükiks ette valmistanud ja küljendanud Liina Saar  
Redigeerinud Eha Ristimets, Urmas Kase, Heiki Mägi ja Urmas Hännile

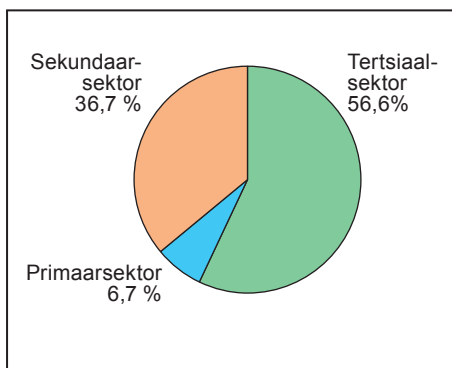
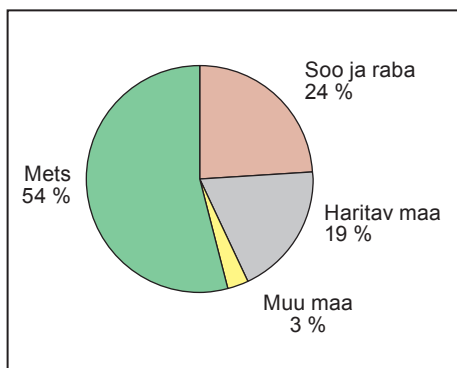
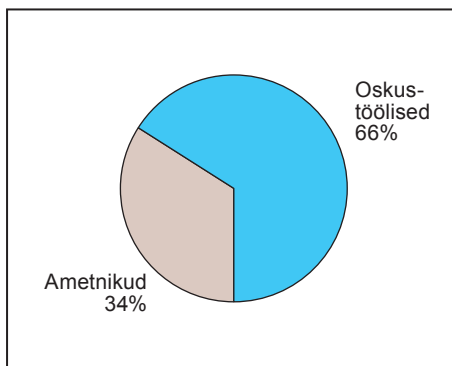
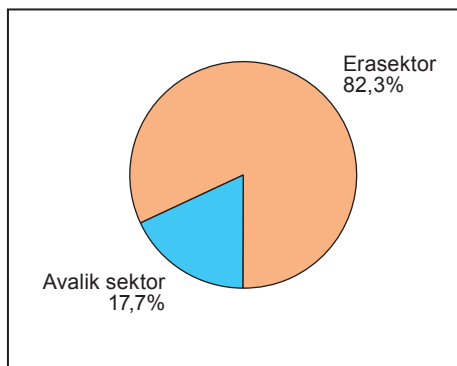
Trükkinud OÜ Hansaprint

### Koostamisel osalesid:

Toomas Abel	Toomas Kivimägi	Kaul Nurm	Anu Saare
Aino Aitaja	Rein Klaassen	Inge Nurmik	Piia Salundi
Allan Alajaan	Marika Klausson	Erika Nõmm	Mai Sepp
Marii Altmann	Küllike Koger	Kalle Ojaste	Anu Sommer
Saima Õie Andla	Eesi Kolla	Toomas Padjus	Tiiu Sommer
Maimu Arrokküll	Margit Kolk	Malle Pajo	Ülo Soomets
Grete Arumäe	Rita Kosenkranius	Raul Palutaja	Toivo Tallo
Mehis Born	Kati Krass	Kristiina Pennar	Tiit Talts
Lenna Eliste	Jaan Krinal	Merike Pikk mets	Ülle Tamm
Julia Erm	Evi Kukk	Kaija Pruel	Hedy Tammeleht
Kristel Ernits	Õie Kuusk	Heldy Põlluste	Erki Teemägi
Merle Ervin	Anne Lauringson	Marika Pärk	Valdor Telve
Malle Fosti	Ants Liigus	Tiiu Pärn	Imre Toodu
Ave Grenberg	Kersti Liiva	Enn Raadik	Birgit Tuulemäe
Krista Habakukk	Urmas Luik	Avo Rahu	Janne Tähe
Kadri Hänni	Johannes Luksepp	Anne Rand	Ene Täht
Katrin Jaaska	Leelo Lusik	Liis Rausk	Signe Univer
Maie Joala	Indro Maalman	Andrus Rebane	Rait Vaeno
Tõiv Jõul	Hede Martšenkov	Gerdi Rebane	Gerda Vares
Liia Kaik	Sirle Matt	Eha Ristimets	Liilia Varik
Kaidi Kaljula	Helga Matvere	Astrid Roosileht	Raine Viitas
Mari Kartau	Janne Mets	Peeter Roots	Timo Vijar
Margit Karu	Margus Metsalu	Reet Roosalu	Terje Vilberg
Kristina Karula	Helgi Mitt	Ene Ruus	Jüri Vlassov
Urmas Kase	Toomas Mitt	Katrin Ruus	Vadim Vlassov
Mati Kass	Mati Moos	Toomas Rõhu	Piret Volgerad
Ivika Kelder	Vahur Mäe	Mairo Rääsk	Liina Õmblus
Annely Kesküll	Heiki Mägi	Stella Rza-Kulijev	Omaavalitsused
Rein Kilk	Jaanus Männik	Liina Saar	
Elo Kirsipuu	Andrus Noorhani	Urmas Saard	



## Pärnumaa on parim paik elamiseks, töötamiseks ja puhkamiseks





# Sisukord

## 1. Sissejuhatav osa

Saateks.....	6
Arno Rajandet meenutades.....	7
Pärnumaa lipp ja vapp.....	8
Maakonna kaart.....	8
Geograafilised ja looduslikud iseärasused .....	10

## 2. Ajalugu ja sündmused

Pärnu Suursild .....	12
Sündmusi 2007. aastal .....	14
Riiklikud autasud 2007 .....	21
Sündmusi 2008. aastal .....	22
Riiklikud autasud 2008 .....	31

## 3. Pärnumaa tunnustab

Pärnumaa vapimärgi kavalerid .....	32
Konkurss "Kaunis Kodu".....	36

## 4. Rahvastik

Rahvaarv, vanuseline ja sooline koosseis .....	41
Rahvastiku käitumine .....	44

## 5. Loodus ja keskkond

Siseveed ja rannikumeri .....	51
Vee kasutus ja kaitse.....	54
Maavarad.....	58
Välisõhk .....	61
Looduskaitse .....	62
Ulukid ja jaht.....	67
Meteoroloogilised andmed .....	68

## 6. Tehniline infrastruktuur

Teedevõrk ja selle korrashoid.....	74
Sadamad ja meretransport.....	82
Pärnu sadam .....	82

Õhustransport .....	85
Pärnu lennujaam .....	87
Internet maapiirkonnas .....	88

## 7. Majandus

Ettevõtlus.....	89
Pärnumaa ettevõtete TOP.....	95
Valik Pärnumaal 2007. aastal suuremat tööhõivet pakkunud äriühinguid.....	97
Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus .....	106
Eesti Kaubandus-Tööstuskoja Pärnu esindus.....	110
Põllumajandus .....	112
Põllumajandust teenindavaid asutusi ja orgnisatsioone .....	121
Metsamajandus .....	122
Kalandus.....	124
Turism ja puhkemajandus .....	126
Väliskoostöö .....	129
Investeeringud ja ehitus.....	131

## 8. Planeeringud

Maakonnaplaneeringud.....	133
Omavalitsuste üldplaneeringud .....	136
Kehtestatud detailplaneeringud.....	137

## 9. Omandireform

Õigusvastaselst võõrandatud vara tagastamine ja kompenseerimine.....	138
Maareform .....	138

## 10. Mittetulunduslik tegevus

Mittetulundusühenduste ja sihtasutuste arv Pärnumaal.....	142
Kohaliku omaalgatuse programm.....	143
MTÜ Pärnumaa Kodukant .....	149



## 11. Haridus

Koolid ja koolieelsed lasteasutused....	151
Pärnumaa haridusasutuste võrk.....	155
Õpilaste saavutused 2007/2008.....	163
Tartu Ülikooli Pärnu kolledž.....	179

## 12. Kultuur

Kultuuriasutused.....	183
Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega seotud ühendused ning huvialaühendused ja -klubid.....	186
Kirikud ja kogudused.....	191
Pärnu teater "Endla".....	194
Pärnu Muuseum.....	197
Pärnu Kontserdimaja.....	198
Pärnu Keskraamatukogu.....	199
Pärnu Filharmoonia.....	202
Pärnu Linnagalerii.....	204
Osalemine laulu- ja tantsupeol.....	206
Kultuurkapitali toetused.....	208
Kultuuri aastapreemiad.....	209

## 13. Sport

Pärnumaa Spordiliit.....	210
Pärnumaa parimad sportlased.....	210
Sportlikud tulemused.....	214
Tegutsevad spordiklubid	
Eesti spordiregistri põhjal.....	216

## 14. Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne

Arstiabi.....	219
Sotsiaalkindlustus.....	221
Sotsiaalhoolekanne.....	222
Sotsiaalteenused.....	224
Projektitöö.....	230

## 15. Mitmesugused institutsioonid

Pärnu Tervisekaitsetalitus.....	233
Töötukassa Pärnumaa osakond.....	237

Eesti Riikliku Autoregistrikeskuse Pärnu büroo.....	239
Sihtasutus Keskonnainvesteeringute Keskus.....	241
Lääne-Eesti Päästekeskus.....	246
Kaitseliidu Pärnumaa malev.....	252
Lääne maksu- ja tollikeskus	
Pärnu maksu- ja tollibüroo.....	256
Lääne Piirivalvepiirkond.....	259
Pärnu Maavalitsus.....	263
Kohtud.....	264
Lääne Politseiprefektuuri Pärnu politseiosakond.....	266

## 16. Omavalitsused

Pärnumaa omavalitsuste liit.....	270
Omavalitsuste tulud ja kulud.....	272
Valimised.....	277
Üldandmed valdade ja linnade kohta ..	277

## Vallad ja linnad

Pärnu linn.....	278
Are vald.....	296
Audru vald.....	301
Halinga vald.....	306
Häädemeeste vald.....	312
Kaisma vald.....	318
Kihnu vald.....	321
Koonga vald.....	328
Lavassaare vald.....	333
Paikuse vald.....	336
Sindi linn.....	342
Saarde vald.....	346
Sauga vald.....	352
Surju vald.....	359
Tahkuranna vald.....	365
Tootsi vald.....	370
Tori vald.....	372
Tõstamaa vald.....	380
Varbla vald.....	386
Vändra alev.....	390
Vändra vald.....	395



## Kallid lugejad!

Põhjamaade pärl

Pärnumaa on unikaalne paik, mille sarnast mitte kusagilt mujalt ei leia. Kordumatus on see, mis köidab, mis paneb inimesed mööda maailma rändama. Ennekõike see-pärast ja meie enda elukeskkonna pärast tuleb meie eripära – mitmekesist loodust, liivaranda, merd, parke, meie kultuuri ja arhitektuuri kaitsta. Luues uut ei tohi jätta unarusse vana.

Selle aastaraamatu eessõna kirjutades elame hoopis teises emotsionaalses keskkonnas kui kahe aasta eest. Toona näis, et majandusseadus igale tõusule järgnevalt langusest Eestis ei kehti. Nüüd peame tõde-ma, et kehtib küll ja kuidas veel. Samas on suurem tagasilöökk pigem meie mõtlemises kui tegelikkuses. Selle kinnituseks on taga-sipilk eelnevale kahele aastale läbi selle raamatu. Pole vähimatki põhjust kurta.

Seega mõelgem positiivselt ja seda eriti raske(ma)tel aegadel ja iga uus päev on selle läbi rõõmsam ja tulemuslikum. Ning masust saame lugeda ajalooramatutest.

Täna kõiki pärnakaid, kelle igapäevase töö ja tegude läbi on see raamat sündinud. See raamat ongi teist!

Toomas Kivimägi  
Pärnu maavanem  
aastatel 1993–2009



## Arno Rajandet meenutades



Hoiad käes järjekordset raamatut “Pärnumaa aastaraamatute” sarjast, millele üheks alusepanijaks, peamiseks veduriks ja aastatepikkuse traditsiooni loojaks oli Arno Rajande. On jätkuvalt raske uskuda, et head sõpra ja kolleegi meie seas enam ei ole. Sellest on möödas kõigest kolm aastat, kui Arno 2006. aasta kevadel ootamatult igavikku lahkus. Ikka on veel raske kiretult, ilma emotsioonideta meenutada head kaaslast. Ajadistants on selleks liialt väike... Arno meenub mõnusalt omase olemisega, korrektse ja abivalmis kolleegina. Tema alati asjatundlikud nõuanded, töökus ja pühendumus, suur lugemus ja reisimehe lai silmaring olid imetlusväärsed. Tema jälg Pärnu maakonna kroonikas ei tuhmu kunagi.

“Pärnumaa aastaraamatute” sari sai alguse 1995. aastal kui tollase abimaavanema Ain Roosti juhtimisel ja koostöös paljude autorite ning kirjastusega Perona ilmus “Pärnumaa aastaraamat 1994”. Loomulikult oli siis juttu ka sarja järjepidevusest – see kajastus maavanema eessõnas välja käidud lubaduses, et “...taoline raamat pole kindlasti viimane”. Peale Ain Roosti siirdumist Endla teatrisse oli Arno Rajan-

de valmis jätkama aastaraamatute sarja toimetamist. Esimesena ilmus n-ö kolmastaaku raamat 1995–1997. Järgnesid kahe aasta raamatud 1998–1999, 2000–2001 ja 2002–2003. Arno viis aastaraamatud kvalitatiivselt uuele tasemele. Tema initsiaalil toimused muudatused nii aastaraamatu sisus kui vormis. Alates uudsest kujundusest ja kõvade kaantega korralikust köitest, värvifotode kasutamisest, omavalitsuste info põhjalikumast lisandumisest, Pärnumaa ajaloo huvitavatest ülevaadetest jne, lõpetades sellega, et kõik materjalid toimetati ja valmistas trükiks ette Arno ise. Tema poolt rakendatud ideed elavad edasi uutest väljaannetest ja ilmestavad raamatuid tänaseni. Loomulikult andsid aastaraamatute sisusse nii siis kui praegu oma panuse kümned autorid nii Pärnu maavalitsusest kui partnerite hulgast. Arno Rajande poolt loodud uus formaat äratas tähelepanu ka teistes maakondades ja leidis heas mõttes järgijaid.

Oleme püüdnud hoida Arno Rajande poolt loodud traditsiooni. Pärast Arno lahkumist ilmus “Pärnumaa aastaraamat 2004–2006”, seekord juba noore kolleegi Liina Saare toimetajakäe all. Käesolev teos – “Pärnumaa aastaraamat 2007–2008”, järjekorras juba seitsmes, on selle tõenduseks.

Hea Arno, aitäh Sulle kaaluka panuse eest Pärnumaa mälu talletamisel! Püüame olla Sinu ja Sinu loodu väärilised!

Kolleegid



## Pärnumaa lipp

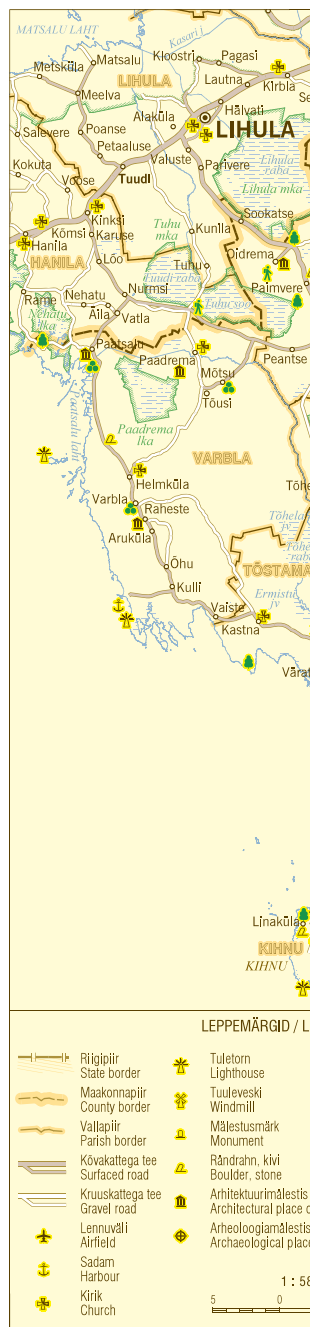
Pärnu maakonna lipp on valge-roheline. Lipu laiud on ühelaiused, ülemine laid valge, alumine roheline. Lipu valge lai keskel on maakonna vapi kujutis. Lipu laiuse ja pikkuse suhe on 7:11 ning lipu normaalsuurus on 105 x 165 cm. Lipu roheline toon on rahvusvahelise PANTONE värvitabeli järgi 355 C.



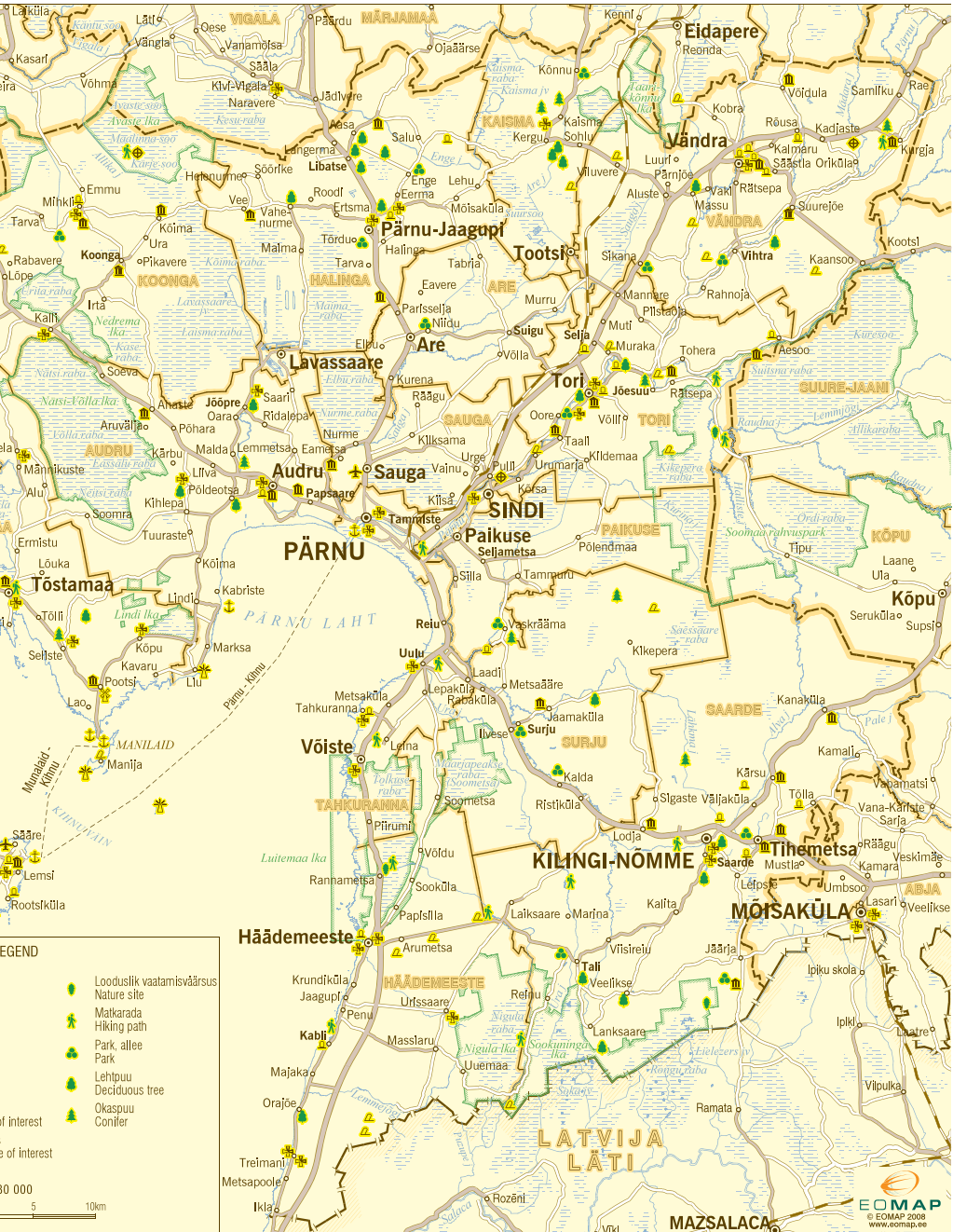
## Pärnumaa vapp

Pärnu maakonna vapp on kuldsele kilbile must püstitõusnud karu, kelle silm, kihvad ja küüned on hõbedased ning keel punane. Maakonna lipp ja vapp on registreeritud Riigikantseleis 26.09.1996.

Pärnumaa lipu ja vapi ajalugu on käsitletud Tiidu Oja ja Eero Medijaineni raamatus "Eesti vapid ja lipud", Tallinn 1993.









## Geograafilised ja looduslikud iseärasused

**Pärnu maakond** asub Eesti edelaosas, poolkaares ümber Liivi lahe kirdenurga, kus sügavasse mandrisse lõikub Pärnu laht. Läänes piirneb maakond Liivi lahe ja selle osa – Pärnu lahega. Loodes on naabrigiks Lääne maakond, põhjas Rapla maakond, kirdes Järva maakond, idas Viljandi maakond ja lõunas Läti Vabariik.

### Maakonna äärmuspunktid on:

**põhjas** – 58°46' pl. Kõnnu küla Kaisma vallas

**lõunas** – 57°22' pl. Ikla küla Häädemeeste vallas

**idas** – 25°17' ip. Rae küla Väandra vallas

**läänes** – 23° 37' ip. Muriste küla Varbla vallas

**Pärnumaa keskpunkt** asub Pärnu linna kirdeosas, kaubajaamast veidi läände raudteel – 58°23'54" pl. ja 24°34'11" ip. Maakonna keskpunkti väljaarvutamisel ei ole arvestatud saari ja laide. **Pärnu linna keskpunkt** asub Pärnu jõe kaldal – 58°23'11" pl. ja 24°31'43" ip. **Eesti saarellis-mandriline kese** asub mõni kilomeeter Väandra idas Kärü jõe alamjooksul enne selle suubumist Pärnu jõkke – 58°40' pl. ja 25°05' ip.

**Pärnu kaugus** suurematest keskustest mööda maanteed on (km):

Tallinn	129	Sankt-Peterburg	459
Tartu	183	Varssavi	895
Riia	189	Berliin	1475
Vilnius	490		

Eesti suurima **maakonna pindala** on **4806,68 km<sup>2</sup> (10,6%** Eesti vabariigi territooriumist), sellest jääb saarte alla ligi 20 km<sup>2</sup>.

**Maakonna territooriumist moodustab** mets 54%, soo ja raba 24%, haritav maa

19% ja muu maa (ehitised, rajatised, karjäärid, looduslik rohumaa, võsa) 3%.

Pinnamood on tasane, **kõrgeim punkt** asub Saarde vallas Leipste külas: Rehemaa mägi, 81 m üle merepinna.

**Suurim järv** on ravimuda poolest tuntud Ermistu (4,56 km<sup>2</sup>) Tõstamaa vallas.

Pärnumaal on **177 saart ja laidu**, millest 2 on asustatud: Kihnu – 16,38 km<sup>2</sup>, 487 elanikku; Manija – 1,87 km<sup>2</sup>, 43 elanikku. Maakonna **rannajoone pikkus** on 242 km.

Maakonda läbiv ja Pärnu linnas merre suubuv **Pärnu jõgi** (144 km, sh maakonna piires 84 km) on Eesti pikimaid.

Pärnu lahe rannik on **kliima** poolest Eesti soojemaid piirkondi. Aastatel 2005–2008 läbiviidud uurimuse tulemusel selgus (vt Eesti Loodus 8/2009), et **Eesti sisemaa äikeserikkaim piirkond** asub Pärnu- ja Viljandimaa piiril Aesoo, Leetva ja Toonoja vahel: keskmiselt 80 lööki/100 km<sup>2</sup> aastas. Pärnumaal asub **Eesti kuivemaid paiku** – Kihnu saar, aga ka **Eesti suurima aastakeskmise sademetehulgaga paik** – Jäärja (vt koguteos Pärnumaa 1 kd.)

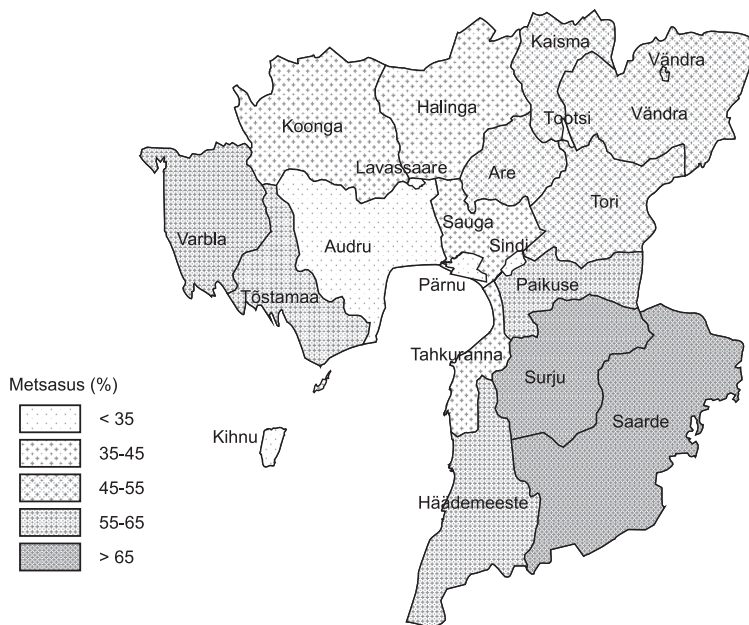
Koostas Urmas Kase

### Meteoroloogiliste elementide andmeid Pärnu kohta

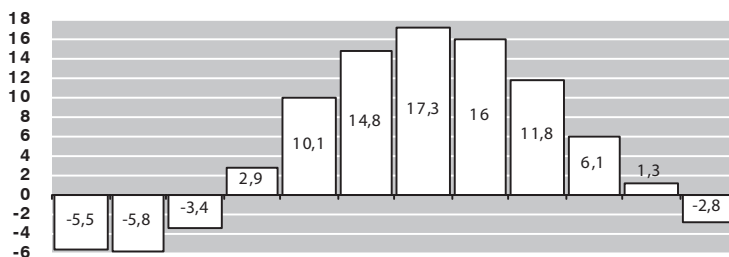
õhut° miinimum	–35°C
õhut° aastakeskmine	5,2°C
veet°	7,6°C
aktiivsete õhut°-de (üle 10°C) summa	1998° (Eesti rekord)
päevi keskmise õhut°-ga üle 10°C	135 päeva (Eesti rekord)
tuule kiirus	5,2 m/s
päikesepaiste kestus	1759 h
sademetehulk	569 mm
öökülmadeta perioodi kestus	164 päeva
püsiva lumikatte kestus	105 päeva
õhut° maksimum	35°C (Eesti rekordikohti)



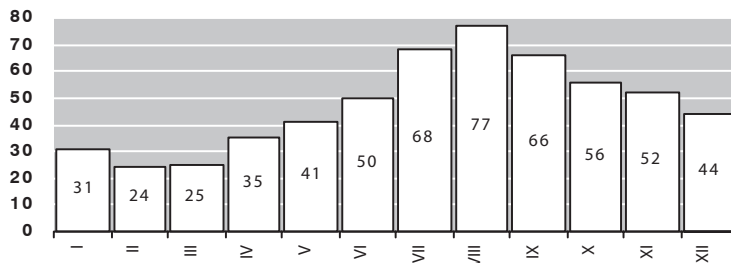
## Pärnumaa metsasus omavalitsuste lõikes



### Keskmine õhutemperatuur Pärnus (°C)



### Keskmine sademete hulk Pärnus (mm)





## 2. Ajalugu ja sündmused

### Pärnu Suursild

2008. aasta 6. novembril möödus Pärnu Suursilla avamisest 70 aastat. Pärnu Suursild oli Eesti vabariigi perioodi uhkeim ning moodsaim sild. Enne seda kasutasid Pärnu elanikud jõe ületamiseks 1803. aastast pärit ujuvsilda, mis suurvee ja tugeva tuule tõttu ikka ja jälle purunema kippus. Kuni 1937. aastani oli ujuvsild Pärnu ainsaks sillaks. Probleeme oli ujuvsillaga alatasa, isearanis kevadel ja sügisel, mil sild suurvee ja tugeva tuule tõttu purunema kippus või hoopis Pärnu lahele triivis.

Mõtteid Pärnusse püsisild ehitada oli mõlgetatud juba õige pikka aega, kuid kesiste majanduslike olude tõttu tuli sellest ikka ja jälle loobuda. Nii sai Pärnu Suursilla ehitamine teoks alles 1930. aastate keskel tänu riiklikule sillaehituskavale. 1934. aastal algatatud üleriigilise sildade ehitamise kava kohaselt nähti ette rajada nelja aasta jooksul üle Eesti 13 moodsat inseneritehnilist rajatist. Neist olulisemateks peeti Pirita ja Pärnu linna sildade ehitamist, sest maanteevõrgu väljaarendamise seisukohast oli neil võtmetähtsus. Pärnu Suursilla ehitamiseks võitis 1934. aastal välja kuulutatud piiratud osalusega vähempakkumise võitis Taani firma AS Hojgaard & Schultz (lisaks Pärnu Suursillale ehitas firma Pärnusse veel Siimu silla ja sama kava raames üle Eesti veel viis silda). Eesti riik ja taanlased jõudsid sillaehituslepinguni 12. septembril 1935. Lepingu kohaselt pidi sild valmis olema 1. novembriks 1938. Veel aasta enne Pärnu Suursilla avamist sai Pärnu linn Siimu silla näol omale esimese püsisilla, mis ühendas Pärnu vanalinna Sauga

jõe parema kaldaga. Gabariitide poolest jäi Siimu sild ehitatavale Suursillale kordades alla.

Pärnu Suursild oli ehitusviisilt ja arhitektuurilt tähelepanuväärne mitmest aspektist. Just silla gabariidid ja kasutatud tehnilised lahendused tegid sellest vabariigi-perioodi kallima silla. Mõõtmemetel ületas Pärnu Suursild teisi samal perioodil ehitatud sildu mitmekordselt (pikkus 255 meetrit, sõidutee laius kuus meetrit, kahel pool kahe meetri laiused kõnniteed). Kaldalt juhitud laevatamiseks avatav 21meetrine terasest klapp-sild oli omas ajas inseneritehnika viimane sõna. Ka polnud Eestis varem sillaehituses jõesambaid kessoonidele rajatud. Arhitektuursest aspektist sobitus uue kaarsilla siluett suurepäraselt madalate ja lamedate kallastega jõe.

Pärnu Suursilla valmimist jälgis kogu Eesti. Ajakirjanduse vahendusel oli silla ehituskäiguga tuttav iga vähegi lehti lugev inimene. 1938. aasta oktoobri lõpus kasvas avalikkuse tähelepanu Suursilla suhtes nii suureks, et peaaegu iga päev ilmus suuremates lehtedes silla valmimise kohta midagi.

Pärnu Suursilla ametlik avamine toimus 6. novembril 1938. Nii tähtsa sündmuse puhul oli kohale sõitnud president Konstantin Päts kaaskonnaga. Täpselt 14.49 lõikas president rahvusvärvides paela läbi – Eesti moodsaim sild oli avatud. Ajalehe Postimees andmetel viibis Pärnu Suursilla pidulikul avamisel ligi 18000 inimest. Tähtsa sündmuse puhul korraldati vaatemänguline ilutulestik.

II maailmasõda oli sildadele ränk aeg. Kahe vaenupoole poolt jäi varemetsesse 360 silda, millest enamik oli rajatud ise-



seisvuse tingimustes ning kuulusid Eesti suuremate ja tähtsamate hulka. Sama kurb saatus tabas ka uhket Pärnu Suursilda. Sild purustati 1944. aastal. Õnneks jäid hävitustööst suuremas osas puutumata

silla kalda- ja jõesambad, mistõttu on ka täna on kunagise Pärnu Suursilla proportsioonid nüüd juba Pärnu kesklinna sillal selgelt tajutavad.

Koostas Mairo Rääsk



*Pärnu Suursilla avamine 6. novembril 1938. aastal. Eesti maanteeuseumi fotokogu.*



## Sündmusi 2007. aastal

### JAANUAR

- 3.01 Audru vallas Marksa külas asuvas Ojako turismitalus olid kolmepäevasel nõupidamisel suvel toimuva 10. noorte laulu- ja tant-supeo üldjuhid ja nende assistendid.
- 4.01 Sõpruslinnast Helsingborgist Pärnusse jõudnud Luciad esinesid raekojas põgusa kontserdiga. Esinemise krooniks andis Helsingborgi linnapea Carin Wredström Pärnule üle 85 000 krooni, mille Luciad kogusid üle Rootsi toimunud heategevusüritustel ja sponsorite annetustest.
- 9.01 Pärnut väisanud siseminister Kalle Laanet külastas puuetega noorte hoolekeskust, et üle anda ministeeriumi kingitusena arvuti-komplekt koos laserprinteriga.
- 11.01 Eesti hotellide ja restoranide liit andis oma traditsioonilise aasta-auhinna Aasta parim 2006 piirkondlikul tasandil Pärnu rannapromenaadile.
- 15.01 Ööl vastu 15. jaanuari ehmatas 176 cm üle Kroonlinna nulli tõusnud meri rannäärsete alade elanikke, vee majadesse tungimisest jäi puudu paarkümmend sentimeetrit.
- 21.01 Öösel sadas viimaks maha paks lumevaip.
- 23.01 Saugas avati pidulikult postkontor – Sauga oli viimane Mandri-Eesti vald, kus veel postkontorit seni polnud.
- 25.01 Pärnumaal töövisiidil olid majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi kantsler Marika Piske ja maanteeameti peadirektor Riho Sõrmus. Hommikul käidi

koos Pärnu maavanema Toomas Kivimägiga Kihnus, saarelennukiga naastes vesteldi Pärnu lennuvälja probleemidest. Pärastlõunal oli maavalitsuses teemaks Via Baltica.

- 27.01 Kultuurkapital andis Eesti Draamateatris Eesti kultuuri tipptegetele üle mullused aastapreemiad. Rahvakultuuri sihtkapitali preemiad pälvivad Pärnumaalt Elfriede Nikolai ja Viivi Metslaid.

### VEEBRUAR

- 3.02 Rahvas hääletas Eesti 14. euro-laulu valimisel Eestit esindama Gerli Padari lauluga *Partners in crime*.
- 6.02 Tõstamaa lasteaia lapsed lustisid 25 aastat tagasi avatud lasteaia juurdeehituse käikumine-mise auks.
- 8.02 Sündis talve külmarekord, EMHI andmetel mõõdeti hommikul kell 7 Pärnu lennujaamas asuvas ilmavaatlusjaamas 23,8 kraadi külma.
- 9.02 Pärnus toimus kohtunike täiskogu istung, tervitama oli tulnud president Toomas Hendrik Ilves.
- 9.-11.02 Pärnus toimusid üheksandad tüdengite talvepäevad.
- 10.-11.02 Jüulumäel toimusid läbi aegade Pärnumaa suurimad suusavõistlused – Skandinaavia karikae-tapp, kohal olid mitmed nimekad suusakuulsused.
- 14.02 Pärnu Linnavalitsuses toimusid muudatused – volikogu istungil avaldati umbusaldust Raul Sarandile ja Mart Allikule, nende asemel kinnitati ametisse Peeter Saunpere ja Jane Mets.
- 15.-18.02 Pärnu Lastepargis toimus rah-



- vusvaheline sümposion *Icicle 2007*, mille käigus valmistati jääskulptuure, jää toodi kohale ühest Lapimaa järvest. Osavõtjaid oli kohale tulnud ka Venemaalt ja Saksamaalt.
- 22.02 Pärnu kontserdimajas toimus ärimees Cardo R Emmeli algatusel kontsert, kus aukülalistena oli kohale kutsutud Pärnumaa valdade, alevite ja linnade suurpered, esinesid nimekad artistid ja kontserdi piletitulu läks Pärnumaa suurperede toetamiseks.
- 23.02 Eesti iseseisvuspäeva õhtul anti kontserdimajas pidulikult kontserdil kätte Pärnumaa vapimärgid ja Pärnu linna aukodaniku tiitlid ja vapimärgid. Pärnumaa vapimärgi said viie lapse ema Vändrast Margit Kalmus, Halinga vallavanem Ülle Vapper, AS Eston Ehitus juhataja Ivo Aulik ja Norra Buskerudi maakonna kunagine volikogu esimees Hans Erik Riwen.
- Endla teatris esietendus Soome parimaks näidendiks tunnistatud Leea Klemola "Kokkola", lavastaja Ingomar Vihmar.
- 28.02 Keskpäeval võttis rahvastikuminister Paul-Eerik Rummo Tallinna raekojas pidulikult vastu Raeküla gümnaasiumi õpilased Berle Branti, Liisa Posti, Jüri Puusti, Cätriin Valmi, Kaur-Kaspar Kuusiku, Susanna Kuusiku ja Carolina Bergsteini ning andis neile üle kodanikupäeva viktoriini võitjapreemiad.
- 4.03 Toimused Riigikogu valimised.
- 8.03 Pärnus mõõdeti Eesti meteoroloogia ja hüdroloogia instituudi andmetel kella 14 ajal 8,4 kraadi sooja.
- 9.03 Endla teatri Künis esietendus läti dramaturgi Ansels Kaugersi esiknäidend "Päikesetõus Volli juures".
- 9.-10.03 Pärnu kontserdimajas toimus ettevõtlus- ja haridusmess "Pärituult Pärnumaalt 2007".
- 13.03 Filmimees Mati Kütt avas Endla teatris maalinäituse.
- 14.03 Üheteistkümnnes Euroopa ja Põhja-Ameerika riigis tegutseva kontserni ASB Greenland omanik, Eesti aukonsul Stuttgartis Helmut Aurenz andis Pärnu haiglale üle 61 521 eurot, mis oli kogutud Saksamaa ettevõtjate annetustest.
- 17.03 Valiti Miss Pärnu 2007, võitja oli 18aastane Ühisgümnaasiumi neiu Hanna Tulnola.
- 20.03 Tootsi turbatööstuses pressiti viie miljone tonni briketti.
- 22.03 Soojarekord – erakordselt soe märtsikuu ilm, soojakraade Pärnumaal kuni 18,1 kraadi ning sooja jätkus veel kuu lõpuni.
- 23.03 Uulu kultuuri- ja spordikeskuse soklikorrusel avas ukseid Tahkuranna noortekeskus ehk TANK.
- 24.03 Pärnu kontserdimajas toimus Koolitants 2007 Pärnu piirkondlik festival, lavale astus 463 tantsijat 63 tantsuga.

## MÄRTS

- 1.03 Taasiseseisvunud Eesti politsei sai 16-aastaseks; Paikuse politseikoolis andsid politseivande



- 29.03 Teatrikuu raames andis Endla teater üle teatripubliku preemiad lemmiknäitlejatele Carmen Mikiverile ja Indrek Taalmaale.
- APRILL**
- 5.04 Ametisse astus Andrus Ansipi juhitud uus valitsus. TÜ Pärnu kolledžis toimus Pärnumaa esimene turismikonverents "1989–2007–2017".
- 10.04 AS Sanatoorium Tervis avas uue spaa- ja saunakeskuse.
- 11.04 Spaa- ja konverentsihotell Strand sai esimese hotellina Pärnus neljanda järgu ehk täрни.
- 13.04 Pärnu uue kunsti muuseumis avati skulptor Lenna Kuutma, ning maalijad-graafikud Karin Kalman ja Urmas Bereczki paarinäitus "Tajuimpulssvool".
- 15.04 Pärnu kontserdimajas toimus MTÜ Zonta Pärnu klubi heategevusüritus "Andekas laps astub lavale", kus zontad andsid Pärnu linna ja maakonna andekatele lastele üle 12 stipendiumi ja kaks eripreemiat.
- 22.04 Endla teatris toimusid Eesti karikavõistlused kulturismis ja fitnessis.
- 24.04 Pärnut kui Paul Kerese koolipõlvlinna külastasid malesuurmeistrid Boriss Spasski ja Viktor Kortšnoi, kes sõitsid Eestisse Paul Kerese lese Maria Kerese 90. sünnipäevaks. Pärnusse tegi ametliku visiidi Soome Vabariigi suursaadik Eestis Jaakko Kalela.
- 25.04 Pärnumaa õpilaste kodu-uurimiskonverents. Kogumiku "Pärandi-laegas IV" esitlus.
- 26.04 Aldur Vunk andis maavalitsuse saalis üle Eesti Ensüklopeedia- kirjastuse peatoimetajale Hardo Asmääle koguteose "Pärnumaa" esimese köite käsikirja.
- 27.04 Pärnu kontserdimajas esines maailmakuulus ansambel *The King's Singers*.
- 28.-29.04 Vene rahvusest noorukid käitusid Pärnus nädalavahetusel agressiivselt: lõhuti klaase, tülitati möödujaid, rüvetati Eesti lippu. Suuremaid ektsesse siiski ei esinenud.
- MAI**
- 3.05 Pärnu kunstnike majas avati õpilastööde näitus. Näitusele olid kunsti- ja käsitööõpetajad saatnud ligi 300 laste tööd joonistustest akvarellide ja guaššideni, lisaks poiste puust ja metallist nikerdused ning tüdrukute käsitöö.
- 04.05 Koonga põhikoolile anti üle Eesti Jäätmekäitlejate Liidu jäätmekäitluse edendaja aastaauhind.
- 5.05 Mihkel Lüdigi nimeline meeskoor tähistas Pärnu kontserdimajas oma 60. aastapäeva piduliku kontserdiga.
- 9.05 Kontserdi ja sõnavõttudega tähistati Pärnu Rütli platsil Euroopa päeva. Avati Kaubamajaka ruumikas juurdeehitus, ühtlasi kinkisid Kaubamajaka omanikud Pärnu Haigla lasteosakonnale 50 000 krooni.
- 13.05 Pärnu Rotary klubi noortefond andis üle traditsioonilised stipendiumid lootusandvatele noortele mitmel tegevusalal ja noorele õpetajale.
- 14.05 Maavalitsuses esitleti rannikualade elektroonilist kaarti, mille abil modelleeritakse kriisisituatsioone ülejutusohu korral.





- 16.05 Koidula muuseumis anti üle J. V. Jannseni auhinnad Hilja Treubergile ja Lembi-Enel Taevi perele.
- 21.05 Eesti politseipeadirektor Raivo Aeg külastas Lääne politseiprefektuuri ja kohtus Pärnu, Haapsalu ja Kuressaare politseijaoskonna töötajatega.
- 22-31.05 Pärnumaa kodukaunistamise maakondlik toimikond vaatas üle konkursile "Kaunis Eesti kodu 2007" esitatud 59 objekti.
- 25.05 Maavanem Toomas Kivimägi tunnustas oma vastuvõtul maakoolide usinamaid õppureid ja aineolümpiaadide võitjaid. Tänuelik patsient kinkis Pärnu haiglale 20 väikest tamme, mis istutati haigla territooriumile. Endla teatris esietendus Georges Bizet ooper "Carmen".
- 29.05 Sündis Eesti uus maikuu soojarekord – Pärnu lennuvälja lähedal mõõdeti 31,2 kraadi sooja.
- JUUNI**
- 1.06 President Toomas Hendrik Ilves avas Pärnus Rüütli tänaval Mati Karmini loodud Johann Volde-  
mar Jannseni kuju, tähistamaks järjepideva eestikeelse ajakirjanduse sündi. Pärnu Rüütli platsile püstitati 10. noorte laulu- ja tantsupeo auks Ilmapuu.
- 4.06 Pärnus Ehitajate tee ääres põles Metsakombinaadi alajaam, mille tagajärjel jäi haigla päevaks elektrita.
- 9.06 Toimus juba kolmandat korda "Pärnu moesuvi 2007 – Style ja Charm".
- 10.06 Pärnu kontserdimajas toimus "Eesti otsib superstaari 2007" finaalkontsert, Eesti superstaa-  
riks sai Birgit Öigemeel Kohi-  
last.
- 20.06 Maavanem Toomas Kivimägi autasustas konkursi "Kaunis Eesti kodu 2007" võitjaid.
- 21.06 Pärnu sai taas suvepealinna tiitli.
- 22.06 Pärnu läbisid Peking - Pariisi 12 701 km pikkusel juubelirallil osalenud vanad autod.
- 22.-23.06 Pärnu Vallikääru aasal toimusid "Tere, Pärnu suvi" üritused. 10. noorte laulu- ja tantsupeol "Ilmapuu lävel" osales Pärnust ja Pärnumaalt kokku 3102 noort.
- JUULI**
- 5.07 Baltikumi suvepealinna Palan-  
gat, Jurmalat ja Pärnut läbib India kultuurifestival jõudis Pär-  
nusse.
- 8.-21.07 Toimus XX Pärnu rahvusvahe-  
line dokumentaal- ja antropoloog-  
giafilmide filmifestival.
- 10.07 Paikuse-Reiu vabaõhulaval esi-  
etendus Endla teatri suvelavastus "Tsirkus".
- 13.07 Pärnu V ooperipäevadel eten-  
dus Moskva akadeemilise muu-  
sikateatri esituses Giacomo  
Puccini ooper "Tosca".
- 15.07 Jüri Jaanson ja Tõnu Endrekson  
võitsid paarisauerulisel kahepaa-  
dil Šveitsis Luzernis MK-sarja  
finaaletapi ning teenisid kolme  
osavõitluse kokkuvõttes sarja  
üldvõidu.
- 17.07 Jõulumäe tervisekeskuses toi-  
musid Euroopa metsandustöö-  
tajate 14. orienteerumise meist-  
rivõistlused. Kohal oli üle 370  
sportlase 14-st Euroopa riigist.
- 17.-27.07 Toimus traditsiooniline David  
Oistrahhi festival.
- 19.07 Pärnus Gildi maja õues toimusid  
Baltimaade VIII lahtised savit-



- reimise võistlused, kus astusid üles lisaks Baltimaade parimatele keraamikutele savitöömeistrid USAst, Saksamaalt, Austraaliast, Soomest ja Venemaalt.
- 20.-21.07 Koonga vallas toimus Mihkli kihelkonna päev ja teisel päeval traditsiooniline Mihkli laut.
- 20.-29.07 Pärnus Supeluse tänaval oli üles pandud loodusfotoajakirja Lofo fotonäitus.
- 21.07 62 eesti alpinisti jõudsid hommikul Kaukasuse mäeahelikku kuuluva Elbruse kõrgeimasse punkti, nende hulgas ka pärnakas, taastusravikeskuses Estonia peaarstina töötav Tuuli Luud.
- 27.07 Are vallas Suigus avati lasteaedalgkooli uued mänguväljakud.
- AUGUST**
- 1.08 Seoses sajanda aastapäevaga kogunes Pärnumaa skautide üksus töötust uuendama Kilingi-Nõmmele.  
Pärnu Linnavalitsus kolis Suur-Sepa 16 majja.
- 2.08 Pärnus finišeeris 21. juulil Kopenhaagenis alanud avamerejahtide viieetapiline regatt Baltic Sprint Cup, kokku osales võidupurjetamisel 26 alust Saksamaalt, Suurbritanniast, Kanadast, Leedust, Rootsist ja Eestist.
- 3.-5.08 Nooruse Majas toimusid üheksandad portselanipäevad on varasematest eksootilisemad: osalema sõitsid ka kaks kuulsat jaapanlast – oma ala meistrid Mario Watanabe ja Hideo Imai.
- 10.08 Kurgjal tunnustati Carl Robert Jakobsoni aasta põllumehe ning kultuuri- ja haridustegelase tiitli
- pälvinuid. Tunnustuse võtsid vastu põllumees, Piistaoja katsetalu juhataja Madis Padari ning aasta kultuuri-haridustegelane, kauane muusikapedagoog ja folkloorirühmade juhendaja Tiia Schär Tõstamaalt.
- Pärnu Postimees tunnustas oma eripreemiaga Halinga valla Hõbetse talu peremeest Karmo Jürjeni.
- 11.08 Pekingi sõudmisjuunioride MM-il võitsid pärnulanna Kaisa Pajusalu koos narvalanna Jevgenija Rõdinaga hõbemedali.
- 18.-19.08 Munamäe *skate*-pargis toimus üle-eestiline ekstreemspordivõistlus “Pärnu Rotary klubi Kuldrula 2007”.
- 20.08 Toris Eesti sõjameeste mälestuskirikus tähistati taasisesivumispäeva piduliku jumalateenistusega.
- 22.08 Pärnumaad külastas regionaalminister Vallo Reimaa.
- 23.08 Pärnu linnakodaniku majas andis linnavolikogu esimees Ahti Kõo Pärnu teenetemärgi 82-aastasele Barbara Fankhaenelle, kes, elades ise aastaid välismaal, on pidevalt toimetanud sünnilinna humanitaarabi ning organiseerinud hoolekodu dele rahaabi.
- 24.08 Pärnumaad külastas Saksa Liitvabariigi suursaadik hr Julius Bobinger.
- 25.08 Kurgjal C. R. Jakobsoni talumuuseumis toimus talupäev. Pärnu-Jaagupi gümnaasiumi 55. aastapäeva tähistamisel avati pidulikult kuld- ja hõbemedalistide nimedega autahvel.
- 28.08 Eestil oli suuropäev: kunagine Pärnu-Jaagupi gümnaasiumi



- õpilane Gerd Kanter võitis Osaka MM-il kettaheite maailmameistri tiitli tulemusega 68.94 m.
- 28.08 Pärnumaal viibis töövisiidil sotsiaalminister Maret Maripuu
- 30.08 OÜ AQ Lasertool avas Audru vallas uue tsehi.
- 31.08 Pidulikult avati Paikuse lasteaias Mesimumm juurdeehitus: lisandusid ruumid nelja rühma jaoks. Lastel on ainulaadne liiva ja veega mängimise võimalus siseruumides.
- SEPTEMBER**
- 1.09 Eesti kahepaadimeeskond Jüri Jaanson ja Tõnu Endrekson said MM-il Münchenis pronksmedali. Haridus- ja teadusminister Tõnis Lukas kuulutas Pärnus välja üleriigilise koolirahu. Käivitus Pärnumaa noorte infoportaal. Pärnu täiskasvanute gümnaasium ning Pärnu väike vabakool alustasid õppetööd uues asukohas – Noorte väljak 2.
- 1.-2.09 Kuursaali juures toimus Pärnu huvihariduse mess.
- 3.09 Pidulikult avati Lindi lasteaedalgkool.
- 5.09 Pärnu Linnavalitsus korraldas Suur-Sepa 16 hoone piduliku avamise ja avatud uste päeva.
- 8.09 Avati Paikuse huvikool.
- 7.09 Pärnus toimus tuletõrje 88. aastapäevale pühendatud päästeala juhtimiskonverents “Komando 2007”, samuti jagati päästeteenistuse aumärke.
- 12.09 Pärnust Rüütli platsilt startisid jalgratturid, et viia pealinna tiitel tagasi Tallinnasse.
- 13.09 Endla küünis esietendus Tšehovi “Kajakas”, lavastaja Andres Noormets.
- 17.09 Paikuse vallavolikogu kehtestas Silla küla osaüldplaneeringu.
- 20.-22.09 Kablis kohtusid Põhjala märgalade kaitsjad Eestist, Lätist, Soomest ja Norrast.
- 22.09 Maailmakuulus helilooja Arvo Pärt oli suures vaimustuses Pärnu kontserdimajas toimunud kontserdist “Pärt Pärnus”.
- 23.09 Pärnus Rüütli platsil toimus sügishooaja avamise kogupereüritus, päeva tähtsündmuseks oli Eesti parima illusionisti, Pärnumaalt pärit Jürgen Veberi trikietendus.
- 26.-28.09 Pärnus Strandi hotellis toimus Läänemere linnade liidu üheksas konverents, mille põhitöömad oli kliima soojenemine, kultuuritavade hoidmine ja arendamine ning noorsoo aktiivsem kaasamine ühiskondlikku ellu.
- 27.09 Tartu Ülikooli 375. aastapäeva pidulikud üritused toimusid ka Pärnus, õhtul kontserdimajas tuli ettekandele “Carmina Burana” ja toimus rektori vastuvõtt. AS Reval Auto avas Pärnus Tallinna maanteel Audi teenindus- ja müügikeskuse.
- OKTOOBER**
- 5.10 Grupp Pärnu linna kodanikke andis maavanem Toomas Kivimägile üle 3192 kogutud allkirja linnavalitsuse otsuse vastu rajada Vaasa parki liuväli.
- 9.10 Kinnisvarafirma LVM tähistas 15. sünnipäeva linnagaleriis, selleks sündmuseks oli koostöös Tam Galeriiga antud välja raamat “Pärnu eesti kunstis”.
- 10.10 Pärnu kontserdimajas toimus



- 11.10 Presidendi Käräjad ja XII avatud ühiskonna forumi arutlusing "Euroopa hiilgus ja viletsus – Euroopa Liit 50. Kuidas edasi?". Üritusel toimus põnev dialoog president Toomas Hendrik Ilvese ja USA tuntud ja tunnustatud ajakirjaniku Anne Applebaumi vahel ajaloo mõtestamise, Euroopa ja Venemaa teemal.
- 12.-19.10 Pärnu Uue kunsti muuseumis avati ekspositsioon "Võim ja vaim", kus olid väljas Eesti noorema põlvkonna kunstnike taiesed.
- 12.-19.10 Täiskasvanud õppija nädalat tähistati Pärnumaal arvukate kursuste, näituste ja õpitubadega.
- 20.10 Endla teatri Kūūnis esietendus prantsuse näitekirjaniku Éric-Emmanuel Schmitti "Tunnete tatoonika", lavastaja Enn Keerd.
- 26.10 Ööklubi Sunset Club ruumides teisel korrusel avati restoran.
- 27.10 teatris Endla esietendus Mart Kivastiku soomepoiste lugu "Kangelane", lavastaja Kalju Komissarov.
- 30.10 Endla teatri Kūūnis toimus Pärnumaa visioonikonverents "Pärnumaa lainetavas maailmas: vee all või vee peal". Toimus bussijuhtide hoiatusstreik.
- 11.11 konverents "Pärnu – täna ja homme".
- 2.11 Majandus- ja kommunikatsiooniminister Juhan Parts külastas Pärnumaad.
- 5.11 Audru vallas Avati Papsaare uus lasteaed.
- 9.11 Pärnut külastas mitteametlikult president Toomas Hendrik Ilves. President andis Humanitaargümnaasiumis ühiskonnaõpetuse tunni ja kohtus Kaitseliidu Pärnumaa maleva liikmetega.
- 12.11 Eesti Politsei tähistas oma 89. aastapäeva Paikusel, kus Rootsi politseiakadeemia komissar andis üle stipendiumid parimatele lõpetajatele.
- 16.11 Hotellis Strand toimus Pärnu Zonta klubi ja Pärnumaa tervise nõukogu korraldatud tervisekonverents "Tervis algab täna – terve pere".
- Jõõpre põhikooli direktor, Pärnumaa õpilasmaleva entusiastlik eestvedaja Mati Sutt ja Pärnu noorsoopolitsei juht Kätlin Alvela võtsid Toompeal vastu ÜRO lastefondi UNICEF aastapremia "Sinilind".
- 19.11 Nooruse majas esitleti Kihnu lauliku Virve Kõsteri ja muusik Olavi Kõrre ühist plaati "Süda on nooruse värv".
- 21.11 Hotellis Pärnu toimus taktikaline tulekahjuõppus, millesse oli kaasatud päästeteenistus, politsei, kiirabi, häirekeskus ja hotelli personal.
- 23.11 Pärnu üksik-jalaväepataljon tähistas oma 89. aastapäeva, mis jäi väeosale viimaseks.
23. ja 25.11 Toimusid lauluvõistluse "Sügisulg" finaalkontserdid.
- 28.11 Eesti rahva päevale pühendatud kontsert-vastuvõetuga Endla



teatris avati sümboolselt Eesti Vabariigi 90. aastapäeva pidustused.

## DETSEMBER

- 1.12 Endla teatris toimus kaks esietendust: suures saalis Tiit Palu lavastatud "Kolmekesi kahevahel", küünis Falk Richteri Electronic City Sven Heibergi lavastatuna.
- 2.12 Keskväljaku kuusel süütasid adventitule Eliisabeti kiriku õpetaja Enn Auksmann ja Pärnu abilinnapea Jane Mets, kohal viibisid ka jõuluvanade 7. ülemaalisest konverentsist osavõtjad – poolsada Pärnusse kokku sõitnud jõulutaati ja -memme.
- 3.12 Pärnu maavalitsuses toimus Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneeringu "Maakonna sotsiaalne infrastruktuur 2008-2015" eskiisi avalik tutvustus.
- 7.12 Lastepargi purskkaevu kattelaudadele paigaldati viis spetsiaalselt plastist tehtud valguskaru.
- 8.12 Port Artur 2-s toimus Eesti õpilasfirmade jõululaat.
- 15.12 Endla teatri suures saalis esietendus Andres Noormetsa lavastus "Salasõber".
- 12.12 Pärnus toimus üleriigiline Koidulauliku konkurss.
- 13.12 Atesteerimiskomisjon omistas hotellile Tervise Paradiis neli täрни.
- 18.12 Kihnus avati kattega lennurada.
- 20.12 Südaööl liitus Eesti Schengeni viisaruumiga.
- 21.12 Pärnu linnapea Mart Viisitamm kuulutas raekoja rõdult välja jõulurahu.  
Ööklubi Sugar avas oma ukсед Pärnu südalinnas.

28.12 Pärnu kontserdimajas toimus Pärnumaa kultuuri- ja sporditegijate aastalõpu galaõhtu "Tähesära 2007".

31.12 Pärnu kontserdimajas toimus aastalõpupidu, millel anti üle 2007. aasta naise ja aasta mehe tiitel, mille pälvisid Ammende Villa Cateringi tegevjuht Ene Tohv ja korvpallitreenerist koolijuht Mait Käbin.

## Riiklikud autasud 2007

Seoses iseseisvuspäevaga ja Eesti riigile osutatud teenete tunnustamiseks andis president Toomas Hendrik Ilves riiklikud autasud kolmeteistkümnele pärnumaasele ja Pärnumaaga seotud inimesele. Kokku said riiklikud autasud 342 inimest.

### Maarjamaa Risti IV klass

Tor Ottar Karlsen – Eesti-Norra suhete edendaja, Buskerudi maavolikogu esimees, tormiabi organiseerija Pärnumaale.

### Riigivapi V klass

Aleksei Uibu – vabadusvõitleja.  
Gunnar Grünthal – vabadusvõitleja.  
Herman Vesker – vabadusvõitleja.

### Valgetähe IV klass

Vello Lahtvee – kohtunik.

### Valgetähe V klass

Sirje Hiemäe – kohtuametnik.  
Urve Jõgi – õpetaja.

### Eesti Punase Risti IV klass

Ivar Kaldasau – päästeametnik.

### Eesti Punase Risti V klass

Tiina Põldeots – vereandja.  
Maret Zelinski – vereandja.

**Kotkaristi V klass**

Endel Varjak – sõjaliste teenetega vabadusvõitleja.

**Kotkaristi hõberist**

Grigori Fenko – politseiametnik.

Heli Kesklaas – Sisekaitseakadeemia õppejõud.

**Sündmusi 2008. aastal****JAANUAR**

- 4.01 Pakaselise ilmaga asetati nurgakivi Pärnu raamatukogu viimasele etapile. Pidulikul sündmusel viibisid volikogu esimees Ahti Kõo, abilinnapead Jane Mets, Peeter Saunpere ja Simmo Saar, kohal oli Markus Kaasik, raamatukogu üks arhitekte. Endla teatris toimunud Hansapanga ja Arno Tali sihtkapitali korraldatud 2007. aasta lasterikaste perede konkursi "Terve ja tugev perekond" võitsid Pärnumaal Pärnoja ja Kovalevski pere.
- 5.01 Uue kunsti muuseum viis oma kollektsiooni Viljandisse.
- 7.01 Kaie Seger võitis kantri- ja vesterntantsude maailmameistri-võistlustel Saksamaal hõbemedali.
- 9.01 Pärnu lähel algas jäämurdehooaeg. Pärnusse jõudis varemgi siin jäämurdetöid teinud mitmetarbeline laev EVA-316.
- 9.-10.01 Endla teatri Küünis toimus kolmas Pärnumaa noortebändide konkurs Proovikas 2008.
- 10.01 Pärnu maavalitsuses esitleti järjekorras kuuendat kogumikku "Pärnumaa aastaraamat 2004-2006", toimetaja Liina Saar.
- 12.01 Pärnu kunsthallis avati ühend-
- 13.01 festivali Pärnu nüüdismuusika päevade ja In Graafika 2008 raames New Yorgi graafikute ühenduse väljapanek. Erich ja Heiki Merirand päästsid pühapäeval Audru rannas ootamatult triivima hakanud jäält 12 merehädas läti kalameest.
- 15.01 Tallinnas jagatud arhitektuuri sihtkapitali preemia saajate hulgas oli arhitekt Kalle Vellevoog, keda tunnustati Pärnu suvitusharhitektuuri tänapäevase ja kõrgetasemelise interpreetrimise eest Seedri 4 asuva pensionaadi projekteerimisel.
- 19.01 Traditsiooniks saanud jaanuarikuised tormituuled hullasid taas: Pärnus jäi korterelamu katuseeta, tuul kuhjas jäämägesid randa; Pärnumaal jäi vooluta ligi 900 majapidamist.
- 25.01 Kilingi-Nõmme gümnaasiumi spordihoonetele asetati pidulikult nurgakivi. Avati Pärnumaa kutsehariduskeskuse Tihemetsa õppekoha renoveeritud õppehoone. Sündmus avas üritustesarja "95. aastat kutseharidust Pärnumaal".
- 24.01 Tervise Paradiisi konverentsisaalis esitleti kogumikku "Pärnumaa loodus".
- 26.-27.01 Jõulumäel toimunud Skandinaavia murdmaasuusatamise karikaetapil tuli sprindidistantsil hõbedale Pärnumaa poiss Kein Einaste.
- 27.01 Kihnu laulumeister Virve Kõster tähistas oma 80. juubelit suurejoonelise kontsert-peoga kontserdimajas, millest võttis osa vabariigi president Toomas Hendrik Ilves. Maja oli välja müüdnud ja palju soovijaid jäi veel ukse tahagi.



- 30.01 Tori raamatukogu tähistas Tori rahvamajas kodulootunniga "Raamatukogu kohaliku kultuuripildis" oma 130. aastapäeva. Saarde vallavolikogu kehtestas Saarde valla üldplaneeringu.
- 31.01 Endla teatri Kүүnis esietendus Eva Koffi noortenäidend "Mirr".
- VEEBRUAR**
- 1.02 Kilingi-Nõmme gümnaasiumis astus õpetajatena klassi ette rida kuulsusi: Tõnu Kaljuste, Neeme Kuningas, Tauno Kangro, Hans H. Luik jt, kes olid liitunud SA Noored Kooli programmiga "Tagasi kooli". Pärnus lõpetati õlle tootmine – Viru õlle omanik Taani kontsern Harboe ostis Pärnu õlletehaselt AS *Puls Brewery* kaubamärgi Puls ja tootmine viidi Haljalasse Lääne-Virumaale.
- 5.02 Vaatamata lume puudumisele lustisid lapsed Munamäel ja pidasid vastlapäeva.
- 12.02 Endla teatris toimus Pärnu kooliõpilaste kõnevõistlus "Kuldsuu 2008", noorema vanuseastme võitjaks kuulutati Andraš Tšitškan, gümnaasiumiastmes võitis Eva Maria Ots.
- 15.02 Jaan Akermann võitis juunioride DN-klassi jääpurjetamise maailmameistri tiitli.
- 15.-17.02 Tallinnas Eesti näituste messikeskuses rahvusvahelisel turismimessil "Tourest 2008" olid Pärnu linn ja maakond väljas ühtse esindusena.
- 21.02 Vabariigi sünnipäeva raames korraldasid Pärnu maavanem ja omavalitsuste liidu juht piduliku vastuvõtu Endla teatris, kus maavanem andis üle Pärnumaa vapimärgid Peeter Somelarile,
- 22.02 Pärnumaa kutsehariduskeskust külastas Riigikogu esimees Ene Ergma.
- 23.02 Eesti vabariigi 90. aastapäeva tähistati Pärnus päev läbi: Eliisabeti kirikus eksponeeriti esimest sinimustvalget lippu, mis õnnistati Otepääl 1884. aastal; Eesti Post esitles vabariigi juubelimarki ja eritemplit; Avati Eesti vabariigi väljakuulutamise monument; Toimus kaitsejõudude paraad, kus osales 1081 kaitseväelast ja kaitseleitlast ning 47 sõjamasinat – paraadi jälgis ligi 10 000 inimest; Endla teatris andis president Toomas Hendrik Ilves üle riiklikud autasud ja kontserdimajas tervitas ta konverentsil "Noorte vabariik" osalenuid.
- 24.02 Pärnu Keskväljaku pargis toimus Eesti Vabariigi 90. aastapäeva tähistamiseks rahvapidu. Tori rahvamajas peeti folklooripidu, Eesti sõjameeste mälestuskirikus toimus riigi 90. aasta juubelile pühendatud jumalateenistus ja pühitseti mälestusplaate.
- 27.02 Varajane kevad: kuldnokki kui esimesi kevadekuulutajaid nähti hommikul Häädemeeste rannaniidul. Maavalitsuse saalis toimus Eesti vabariigi 90. aastapäevale pühendatud koolinoorte mälu-mäng "Tunne oma maad". Tegemist oli 2008. aasta osavõturohkeima õpilasüritusega.
- 28.02 Ragn-Sells avas Seljametsas uue ligi kaheksa miljonit maksma läinud sorteerimishalli.



- 28.-29.02 Hotellis Strand kogunes üle 400 haridusjuhi, et osa võtta iga-aastasest aastakonverentsist. 27.03
- MÄRTS**
- 2.03 Lapanina hotellis toimusid tudengite Talveakadeemia, loengud teemal "Säästlik tootmine ja tarbimine – müüt või tegelikkus" 29.03
- 7.03 Endla teatri Küünis esietendus inglise näitekirjaniku Tom Stopardi näidend Rock´n´roll. Tõstamaa vallavolikogu kehtestas Tõstamaa valla üldplaneeringu. 30.03
- 11.03 Pärnut külastasid Läti pääste-teenistuse delegatsioon eesotsas Läti tuletõrje- ja pääste-teenistuse peadirektori Intars Zitansiga. Tutvuti Lääne-Eesti päästkeskuse keemia- ja õli- tõrje varustusega. Pärnu kontserdimajas toimus Eesti aasta suurim arstide konverents, kuhu saabus üle Eesti ligemale 800 arsti. **APRILL**
- 14.03 Emakeelepäeval anti Tallinnas kirjanike majas kätte auhindu 2007. aastal Eesti kirjandusruumis ilma teinutele. Pärnulaste rõõmuks oli pjedestaalil meie mees – Sven Sildnik kirjanikuni- mega Kivisildnik. 1.04 Pärnu kontserdimajas toimus suurejooneline galaõhtu "A. Le Coq Live Eesti muusikaauhinnad 2008", kohal olid prominendid ja eesti muusikute koorekiht. 7.04 Ammende Villa sai globaalse kvaliteediauhinna, *Seven Stars&Stripesi* president, ameeriklane Thorsten Buehrmann andis auhinna Ammende villa tegevdirektorile Ene Tohvile. 10.04 Toimus Pärnumaa hariduskonverents "Mõttele või ise...". Pärnu Hansagümnaasium tähistas 50. aastapäeva aktuse ja direktori vastuvõtuga kontserdimajas. 12.04 Pärnu matkaklubi tähistas 50. aastapäeva. 16.04 Ilmus "Endla teatri biograafiline leksikon" 19.04 Endla selts tähistas juubelikontserdiga asutamise 130. aastapäeva. Kilingi-Nõmme tähistas 70. aastapäeva linnaõiguste saamisest. 23.04 Pärnu kodutute loomade varjupaigale anti üle Pärnumaa kutsehariduskeskuse üldehituse eriala teise kursuse õpilaste
- 15.03 Endla teatris esietendus Joseph Helli näidend "Pommimäng".
- 18.03 Poola president Lech Kaczynski koos abikaasaga tegid lühiajalise töövisiidi Eestisse. Presidendi lennuk maandus Pärnu lennuväljale ja sealt läks sõit edasi Ärma tallu.
- 19.03 Pärnu õppenõustamiskeskus kolis Metsa tänav 1 uude renoveeritud hoonesse.
- 26.03 Sadas maha selle talve suurim lumi: Pärnus mõõdeti seitse





- heategevuskampaania raames valmistatud viis kahe ruumilist-röömsates värvides kuuti.
- 24.04 Audru keskkoolis toimus üleriigiline konverents "Noored ja kaitsetahe".
- 25.04 Endla teatris esietendus muinasjuttude ainetel valminud lastetükk "Reinuvader Rebane".
- 25.-27.04 Pärnu tennisehallis toimus Lääne-Eesti suurim sisustus- ja aiandusmess "Pärnu kodu ja aed 2008".
- 26.04 Kuursaalil toimus konkurss "Pärnumaa playback 2008", millest võttis osa ligi 200 esinejat.
- 27.04 Pärnumaa laste ja noorte tantsupeost Pärnu kontserdimajas võttis osa rohkem kui tuhat noort tantsijat.
- 28.-30.04 Tallinna Tehnikaülikool (TTÜ) tähistas Pärnus suurejoonelisel 90. sünnipäeva.
- 29.04 Koonga keskasula külje all avati Eesti uusaja esimene sugulindla, mis mahutab 13 200 kana ja 1500 kukke.  
Rääma põhikooli 4. klassis õppiv Mihkel Talmar teenis Namiibias maastikuvibulaskmise maailma-meistrivõistlustel kuni 13-aastaste konkurentsisis hõbemedali.
- 30.04 Toimus Pärnumaa õpilaste kodu-uurimiskonverents. Esitleti kogumikku "Pärandilaegas V".
- MAI**
- 1.05 Tähistas Sindi linn 70 aastaseks saamist piduliku aktusega rae-kojas ja peoga seltsimajas.
- 2.05 Endla teatri küünis esietendus Andres Noormetsa lavastatud Martin Alguse näidend "Janu".
- 02.05-01.06 Kõikides omavalitsustes toimus Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneeringu "Maakonna sotsiaalne infrastruktuur 2008-2015" avalik väljapanek. Laulpedagoog ja helilooja Toomas Voll tähistas 50. juubelit Pärnu kontserdimajas kontserdi ja vastuvõtuga. Kihnu rahvamajas toimus seminar "Hülgepüügi taaslubamine kihnlastele".
- 5.-7.05 Toimusid TTÜ 90. sünnipäeva üritused Pärnus. Üleriigilisel prügikoristusaktioonil "Teeme ära 2008" osales Pärnumaalt ligi 2500 inimest, kes kogusid 420 tonni prügi.
- 8.05 Heategevusjooksule Vallikäärul tuli üle 700 lapse. 2005. aastal Norras alguse saanud heategevusliku teatejooksu korraldamisega toetatakse õnnetuse tagajärjel liikumisvõime kaotanud lastele mängupargi rajamist.
- 10.05 Endla teatris esietendus Eduard Viide komöödia "Pisuhänd".
- 13.05 Keskpäeval vallutasid kesklinna Ameerikast pärit sõiduaudod. C. R. Jakobsoni talumuuseumis toimus Eesti Kodukaunistamise ühenduse nõupäev "Bussipeatus on omavalitsuse visiitkaart".
- 15.05 Pärnu kontserdimajas toimus rahvusvahelise ooperimuu-sika festivali PromFest raames Puccini galaõhtu.
- 16.05 Pärnu Koidula muuseumi traditsioonilisel aiapeol tunnustati Jannseni preemia laureate: Pärnu linna elutööpreemia sai Endla teatri kunagine juht, praegune arhivaar Olaf Esna, nn väikse Jannseni preemia sai Valter Parve, samas esitleti Pärnu Postimehe ajakirjaniku Grete Naaberi koostatud raamatut senistest laureaatidest.
- 19-29.05 Pärnumaa kodukaunistamise



- maakondlik toimkond vaatas üle konkursile "Kaunis Eesti kodu 2007" esitatud 52 objekti.
- 23.05 Maavanem Toomas Kivimägi korraldas piduliku vastuvõtu maakonna tublimatele õpilastele ning aineolümpiaadide võitjatele.
- 25.05 Kilingi-Nõmmes toimus Pärnumaa laste laulupidu, kus esinesid maakonna mudilas-, laste- ja poistekoorid.
- Tartumaal peetud 10. kaerajaani võistutantsimise üldvõidu sai Pärnu rahvatantsurühm Tuurit-Tuurit.
- 27.05 Pärnu kontserdimajas toimus traditsiooniline Pärnu linna tublimate õpilaste tunnustamine.
- 29.05 Eesti tennisist Kaia Kanepi alistas Pariisi tenniseturniiril maailma 6. tennisisti Anna Tšakvetadze.
- 30.05 Pärnus avati uus *lounge* ja ööklubi *Double Drink*.
- 31.05 Stockholm-Pärnu vahel avati regulaarlennuliin, firma Skyways lennuk tõi Pärnu lennuväljale poolsada Rootsi spaaturisti.
- Pärnus jõe ääres avati 30x15 meetri suurune tehiskattega liuvali.
- JUUNI**
- 4.06 Rüütli platsil Eesti vabariigi väljakuulutamise monumendi juures tähistati Eesti lipu päeva. Kohal oli 90 suurt kandelippu, sümboliseerimaks vabariigi 90. juubeliaastat.
- 6.06 Ööklubi *Sunset Club* avati Metsiku Lääne stiilis peoga.
- 6.-7.06 Pärnu kontserdimajas toimus neljas kurgu-nina-kõrvaarstide Balti kongress, millel osales üle 250 arsti 11 riigist.
- Häädemeestel toimus taas rahvusvaheline Põhja-Liivimaa festival, mis tõi publikuni tantsu- etendused, rahvakultuuri töötoad, Kihnu Virve ja tuntud poplauljad.
- 10.06 Pärnus Riia maanteel avas ukсед Eesti esimene Maxima XXX hüpermarket.
- 17.06 President Toomas Hendrik Ilves koos abikaasa ja tütreaga külastas Kihnu saart.
- 18.06 Taastusravikeskuse Estonia majas avati Ukraina aukonsulaat.
- Maavanem Toomas Kivimägi tänas ja autasustas konkursi "Kaunis Eesti kodu 2008" Pärnumaa võitjaid.
- 20.06 Audru vallas avati Nurme tehniküla.
- 24.06 Kilingi-Nõmmes avati president Toomas Hendrik Ilvese osavõtul Saarde kihelkonna Esimeses maailmasõjas ja Vabadussõjas langenute auks taastatud mälestussammas.
- 26.-29.06 Toimus noorte jalgpallifestival Pärnu *Summer Cup*, millest võttis osa ligi 1200 noort kuuest riigist.
- 27.-28.06 Toimusid Pärnu hansapäevad traditsioonilise rongkäigu ning Vallikääru aasal kaubitsemise, turniiride ja etteastetega.
- 27.06 Teatris Endla esietendus mono-etendus "Ma olen iseenda naine".
- 28.06 Klubi UNIC Pärnu sektsioon tähistas Ford T sajandat sünnipäeva, Rüütli platsile kogunes mitusada vanaaegset autot ja mootorratast.

**JUULI**

- 5.-6.07 Toimus üleriigiline külapillimeeste 3. kokkutulek, mille raames toimusid erinevad kontserdid vabas õhus.
- 6.07 Pärnumaa kaitseliidu maleva liikmed avasid Soontagana maalinnas ajaloolise muinaslinnade kaardi, mis valmis säilinud originaalplaadi järgi.
- 6.-27.07 Toimus 20. rahvusvaheline dokumentaal- ja antropoloogia-filmide festival.
- 9.07 Pärnu lennujaama maandumisraja lähedal kukkus metsa väikelennuk Piper PA-28 ja süttis põlema, piloot hukkus.
- 10.07 Pärnus kuursaali kõrval toimus India kultuurifestival.
- 12.07 Valgeranna golfiväljakul toimus traditsiooniline golfiüritus Famous Grouse Golf, kohal olid mitmed nimekad avaliku elu tegelased.
- 11.-12.07 Pärnu kontserdimajas toimusid Pärnu 6. ooperipäevad.
- 16.-20.07 Toimus Pärnu rannas rannavõrkpalliturniir FIVB Challenger, osavõtjaid oli 17 riigist, turniiri võitsid brasiilia pallurid.
- 17.07 Kihnu kooli külastas president Toomas Hendrik Ilves koos abikaasaga. Kooli juures avati laste mänguväljak ning istutati mälestuspuu, koolilõpetajatele andis president kätte lõputunnistused.
- 18.-29.07 Toimunud David Oistrahhi festivali raames anti 13 klassikalise muusika kontserti, toimusid Neeme Järvi meistrikursused.
- 19.07 Päikesepaistelise ilm tõi Pärnu randa aasta rekordilise hulga inimesi –15 000.
- 21.07 Pärnu Rüütli 19 paiknev Eesti vanim kohtumaja taasavati

pärast kümme kuud kestnud renoveerimistöid.

- 24.07 Ülejõel avati kolmas A-Selveri ketti kuuluv kaubahall.
- 25.07 Kurgja talumuuseumis muuseumi 60. ja C. R. Jakobsoni 167. aastapäevapidu pidu. Hommikul startis viis eestlast Soomest Porkkalast ujudes Eesti poole. Esimesena jõudis kohale Bruno Nopponen – endisel pärnakal kulus üle Soome lahe ujumiseks 19 tundi ja 17 minutit.
- 25.-27.07 Toimus 7. rahvusvaheline suupillifestival *Baltic-Nordic Harmonica 2008*.
- 26.-27.07 Nädalavahetuse soe ilm meelitas Pärnu randa 25 000 suvitajat.
- 30.07 Kihnu Virve alustas oma suvetuuri "Mere pidu".

**AUGUST**

- 1.08 Avati uus jalakäijate sild üle Pärnu vallikraavi.
- 1.-3.08 Nooruse majas toimusid Pärnu 10. portselanipäevad.
- 1.-10.08 Toimus 7. rahvusvaheline klaveri SUVEUNIversiteet, mille raames professor Arbo Valdma korraldas rahvusvahelisi meistrikursusi pianistidele.
- 2.08 Rannas Sunseti terrassil toimus viiendat korda "Moeturg".
- 4.08 AS Tootsi Turba Lavassaare turbarabas avati ametlikult pumpla, puhastussüsteemid läksid maksma 5,8 mln krooni.
- 4.-6.08 Pärnu rannas toimus vaatamata vihmastele ilmadele rahvusvaheline liivaskulptuuride konkurss.
- 8.08 Pärnus sõlmiti sellel maagilisel kuupäeval 15 abielu.



- 9.08 Manija saarel toimusid saare kihnlastega asustamise 75. aastapäeva puhul esimesed Manija olümpiamängud. Võitlusaladeks sõudmine, jalgrattasõit, naiste niitmine ja piimakärruralli.
- 11.08 Maavanem kuulutas avatuks Pärnumaa külades elavatele inimestele joogivee kättesaadavuse tagamiseks ja parandamiseks mõeldud riikliku hajaasustuse veoprogrammi 2008. aasta taotlusvoor.
- 12.08 Pärnus Rüütli tänaval avas justitiisminister Rein Lang renoveeritud kohtumaja.
- 16.08 Jüri Jaanson ja Tõnu Endrekson võitsid Pekingi olümpiamängudel paarisaerulisel kahepaadil hõbemedali.
- 19.08 Gert Kanter sai Pekingi olümpiamängudel kuldse medali ja olümpiavõitja tiitli. Toris peeti taasisesivsuspäeva: toimus jumalateenistus, esines Kaitseväe orkester, esitleti Eesti armee kunagist ratsavormi.
- 26.08 Pärnu kontserdimajas toimus üleriigiline hariduskonverents "Eesti Vabariik 90".
- 27.-28.08 Lepaninal toimus Pärnumaa omavalitsuste liidu seminar-laa-ger.
- 30.08 Pärnu rannahoone ees korraldati muinastulede öö.
- 4.09 Uue kunsti muuseumis avati Eesti kujurite ühenduse aastanäitus "Iseenesest".
- 5.09 Avati pidulikult Kilingi-Nõmme spordihoone.
- 7.09 Toimus 8. kahe silla jooks, startis oli 930 jooksjat ja 420 kõndijat.
- 9.-10.09 Pärnus toimus Põhjamaade ja Balti riikide (*Nordic-Baltic 8*) välisministrite kuues kohtumine.
- 12.09 Olümpiahõbe Jüri Jaanson viis Taali põhikoolile ja Sütevakka humanitaargümnaasiumile sõudeergomeetrid, preemiaks kahe silla jooksust kõige aktiivsemalt osa võtnud maakonna ja linnakoolile.
- 14.09 Pärnu kontserdimaja ja Pärnu filharmoonia avasid hooaja Veljo Tormise lühioopriga "Lüigeland".
- 16.09 AS Metsataim avas uue tootmis- hoone, mille läbi tootmine suureneb kolmandiku võrra.
- 17.09 Pealinna tiitel läks ratturitega tagasi Tallinna – kümnendat ja viimast korda.
- 19.09 Manijas avati 8,1 miljonit krooni maksmaläinud sadamakai.
- 20.09 Pärnu paarisaerulise neljapaadi meeskond Jüri Jaanson, Tõnu Henekson, Andrei Jämsä ja Allar Raja tuli Kreekas Euroopa meistriks.
- 22.09 OÜ Selja avas Tori vallas Muraka külas uue lüpsifarmi, mille ehituslik maksumus oli 37 miljonit krooni.
- 24.09 Varbla vallas Paatsalus avati mälestuskivi riigivanem Jaan Teemantile. Pärnu Keskuse katusele paigal-



- dati 3,3 meetrise diameetriga kell, mis on Eesti suurim.
- 29.09 Pärnus toimus kolmepäevane reservväelaste õppekogunemine "Siil"; osales ligi tuhat meest, mis oli taasiseseisvas Eestis esimene nii mastaapne õppus.
- OKTOOBER**
- 1.10 Pärnu kontserdimajas toimus rahvusvahelise eakate päeva pidulik tähistamine.
- 3.10 President Toomas Hendrik Ilves andis Kadriorus üle 2008. aasta hariduspreemiad, sealhulgas ka Pärnu Kuninga tänava põhikooli direktorile Urve Krausele.
- 4.10 Teatris Endla esietendus poola dramaturgi Andrzej Saramonowiczi näidend "Testosteron".
- 6.10 Ameerika Ühendriikide suursaadik Eestis Stanley Davis Phillips külastas Pärnut.
- 09.10 Maavanem kehtestas Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneeringu "Maakonna sotsiaalne infrastruktuur 2008-2015" esimesena Eestis.
- 10.-11.10 Toimus 14. Pärnu rahvusvaheline video- ja filmifestival.
- 11.10 Raekojas toimus Pärnumaa muinsuskaitse seltsi korraldatud ajalookonverents.
- 16.10 Pärnu lastekodu tähistas oma 170. sünnipäeva juubeliüritusega Endla teatris. Pärnu loodusmaja tähistas 55. sünnipäeva. Muuseumis avati arheoloogia suurkujule Evald Tõnissonile pühendatud näitus.
- 18.-22.10 Teatris Endla toimus laste- ja noorteteatrite rahvusvaheline festival NB Festival 2008.
- 19.10 Esimene Eesti rahva tänumedal anti Tori kirikus üle Rüütlisti kavalerile Harald Nugiseksile.
- 20.10 Pariisis Prantsuse kaubanduskogjas võttis pärnakas OÜ Heli-pir/Turundustugi omanik Piret Hallik-Sass vastu Euroopa äri-naise ühingu (CEFEC) auhinna.
- 22.10 Pärnu linnagaleriis avati neljas ülevaatenäitus Pärnumaa foto 2008.
- 28.10 Vändra kultuurimajas tuli kokku Pärnumaa rahvaesindajate esimene maakogu.
- 31.10 Tugev tormituul, merevesi tõusis 144 sentimeetrit üle keskmise taseme.
- NOVEMBER**
- 4-5.11 Jüulümäel toimus Pärnumaa kohalike omavalitsuste spetsialistide planeeringualane koolitus.
- 6.11 Avati pidulikult Eesti moodsaim raamatukogu – Pärnu keskraamatukogu. Möödus 70 aastat Pärnu Suursilla avamisest, Pärnu Suursild oli Eesti Vabariigi perioodil riigi uhkeim ja moodsaim sild.
- 7.11 Pärnu linnavolikogu saalis said 35 beebit hõbelusika koos sünnitunnistusega.
- 7.-8.11 Sindis toimus X festival Sindi rock.
- 12.11 Sisekaitseakadeemia politseikolledži Paikuse politseikoolis toimus üleriigiline konverents Eesti Politsei 90.
- 13.11 Pärnu maavalitsuses toimus planeeringuseminar teemal "Maaelu sotsiaalsed väärtused Pärnumaal XXI sajandil (teemaplaneeringu "Maakonna sotsiaalne infrastruktuur 2008 – 2015" kontekstis).
- 14.11 Pärnu Endla teatris toimus kon-



- verents "90 aastat eestikeelset ja eestimeelset metsandust".
- 14.-16.11 Pärnu kunstide majas toimus kirjandusfestival "Kahe ilu festival", mille korraldasid vaimse rutiini preventsiiooni sihtasutus, Kultuurilabor, Pärnu ooper ja Kunstide maja.
- 15.11 Tallinnas toimunud 40. Eesti meistrivõistlustel kulturismis ja fitnessis pärjati pärnulanna Christina Alev kahekordseks Eesti meistriks *bodyfitness*is.
- 19.11 Pärnu linnagaleriis avati Pärnu sügisnäitus, traditsiooniline ülevaatenäitus.
- 20.-21.11 Pärnu kolledžis toimus Eestis esmakordselt rahvusvaheline turismihariduse konverents "Turism ja haridus: ühendussilla loomine".
- 22.-23.11 Endla teatri Kүүnis toimus kuuendat korda Pärnu linna ja maakonna solistide konkurss "Sūgisulg", *Grand prix'* pälvis Toomas Volli laulustuudio 13-aastane õpilane Martti Laas.
- 23.-25.11 Ootamatu lumesadu, tuisk ja maru jätsid vooluta Pärnumaal ligi 8000 majapidamist ja ettevõtet.
- 26.11 Sindi gümnaasiumi aulas avati mälestustahvel Vabadussõjas langenud kümne sintlase nimega. Vanalinna põhikoolis toimus kodankunädala viktoriin, millest võttis osa rekordarv võistkondi – 16.
- 27.11 Pärnu Endla teatris esietendus Nikolai Gogoli surematu komöödia "Revident".
- 28.11 78-aastase vahega esitleti maavalituses koguteost "Pärnumaa".
- 30.11 Pärnu Rүүtli platsil ehitati heade soovide puu, kuhu riputati Pärnu ja Pärnumaa laste punutud patšid, mis olid eelnevalt varustatud heade soovidega. Rahvusvahelise puuetega inimeste päeva tähistati piduliku üritusega Pärnu kontserdimajas.

## DETSEMBER

- 2.12 Jõulumäe tervisespordikeskuses pandi nurgakivi 11 miljonit krooni maksvale sportlaste majutushoonele ja demonstree-riti kolm miljonit krooni maksma läinud lumetootmissüsteemi.
- 3.12 Pärnu maavanem Toomas Kivimägi andis Norras Buskerudi maavolikogu aastalõpuistungil üle Pärnumaa kõrgeima autasu vapimärgi Bjarne Stabækile, kes 15 aastat on olnud kahe maakonna vahelise koostöö üks algataja ja arendaja.
- 4.12 Avati Pärnu uue kunsti muuseumi jõulunäitus, Lylian Meistri isikunäitus "1001", millel oli väljas 1001 nõelapatja. Traditsiooniliselt kõndisid emakeelse ülikooli 89. aastapäeval Tartu Ülikooli Pärnu kolledži õppejõud ja üliõpilased ühises rongkäigus.
- 5.12 Pärnu maavalitsuses ja linna raekoja saalis austati kuld- ja briljantpulmapaare.
- 12.12 Sündis Pärnumaa selle aasta 1000. laps: Albert Pärtelson. Pärnu linnavolikogu saalis anti pidulikult 35 uuele linnakodanike vanematele sünnitunnistusi ja hõbelusikaid. Hõbelusikad said ka kaksikud Karl Gustav ja Johann Mattias Viisitamm.



- 13.12 Näitleja Feliks Kark tähistas 75. juubelit teatris Endla.
- 14.-15.12 Pärnumaad külastas Norra Buskerudi maavolikogu delegatsioon.
- 16.12 Teatris Endla esietendus Andres Noormetsa lastelavastus "Saja-aastane laps".
- 20.-22.12 Toimused tudengipäevad Talvekas 2009.
- 23.12 Teatri Endla sammassaalis toimus ajalooklubi HPC kuues jõuluball.
- 29.12 Hotellis Strand toimus galaüritus Tähesära, kus anti üle Pärnumaa spordipreemiad, rahvakultuuri särainimeste ja Eesti kultuurkapitali aastapreemiad.
- 31.12 Pärnu linnajuhtide vastuvõtul kontserdimajas anti üle aasta naise ja aasta mehe tiitlid – Tatjana Jaansonile ja Tõnu Endreksonile.

## Riiklikud autasud 2008

Seoses iseseisvuspäevaga ja Eesti riigile osutatud teenete tunnustamiseks annab president Toomas Hendrik Ilves 2008. aastal riiklikud autasud teiste hulgas üheteist-

kümnele pärnumaalasele ja Pärnumaaga seotud inimesele.

### Riigivapi V klass

Viktor Merila – vastupanuvõitleja.  
Aksel Morrisson – vabadusvõitleja.  
Valve Poormeister – vabadusvõitleja.  
Jaan Sassor – vabadusvõitleja.

### Valgetähe IV klass

Tatjana Jaanson – sõudetreener, spordielu edendaja.

### Valgetähe V klass

Toomas Voll – koorijuht ja muusikaõpetaja.

### Eesti Punase Risti III klass

Peeter Dmitriev – uroloog, tervishoiu edendaja.

### Eesti Punase Risti V klass

Tatjana Mihhailova – vereandja.

### Kotkaristi IV klass

Kalvi Almosen – politseiametnik.  
Veiko Järva – politseiametnik.

### Kotkaristi hõberist

Katrin Rohtla – politseiametnik.

Koostas Anu Sommer



## 3. Pärnumaa tunnustab

### Pärnumaa vapimärkide kavalerid

Pärnumaa kõrgeim autasu – Pärnumaa vapimärk omistatakse inimesele, kes oma silmapaistva töö ja tegevusega on oluliselt kaasa aidanud Pärnumaa arengule, sealhulgas väljapaistvate saavutuste eest spordis ja kultuuris.

Otsuse vapimärgi andmise kohta teeb maavanem, kuulanud ära vapimärgi nõukogu ettepanekud.

Alates aastast 1993 on Pärnumaa vapimärk antud 70 inimesele.

Pärnumaa vapimärkide pidulik üleandmine toimub Eesti Vabariigi aastapäeva eelsel päeval 23. veebruaril.

### Pärnumaa vapimärgi kavalerid 2007



**Vapimärgi nr 61 omanik on Margit Kalmus, lasterikka pere ema.**

Margit Kalmuse kodus kasvab 5 last. Kultuuritööd õppinud aktiivne ning positiivse ellusuhtumisega

pereema töötab kultuuritoimetajana Vändra kultuurimajas. Perega koos korraldatakse ühiseid väljasõite, käiakse telkimas ja piknikke pidamas, ujumas, metsas. Kaheksane Ilona ja kolm aastat vanem Helena käivad Vändra lähedal talus ratsutamas ja hobuste eest hoolitsemas. Poeg Mikk õpib kõrgkoolis. Tütred Eliise ja Helena mängivad klaverit, Ilona akordioni ja Krista viiulit. Maja kesk Vändra alevit mahutab sõbraliku perega ühe katuse alla koera ja kassigi. Oma aed kodu ümber on andnud kõigile pereliikmetele mängu- ja olemisruumi.



**Vapimärgi nr 62 omanik on Ülle Vapper, Halinga vallavanem.**

Ülle Vapper valiti vallavanemaks esimest korda 1999. aasta sügisel ja ta peab seda ametit tänaseni.

Ülle Vapper on väga aktiivse ellusuhtumisega, võimekas ja teotahteline organisator. Tema eestvedamisel on vallas täielikult või osaliselt renoveeritud mitmed hooned, sh Pärnu-Jaagupi spordikompleks, rahvamaja. Pärnu-Jaagupi gümnaasiumi suured renoveerimistööd lõpetati 2006. aasta sügisel, koolisöökla uuendustööd lõppesid 2004. aastal. Muusikakool ja raamatukogu alustasid tööd värskest renoveeritud ruumides 2002. aastal. Aastast 2004 on Halinga vallas aktiivselt tegutsenud avatud noortekeskus. 2006. aastal kuulutati Halinga vald Pärnumaa koolitussõbralikuimaks omavalitsuseks.

Halinga valla juhtimisele ja arendamisele lisaks osaleb koostöövalmidust hindav vallavanem aktiivselt Pärnumaa omavalitsuste liidu töös. Ta on omavalitsuste liidu juhatuse liige ning kooolitus- ja atesteerimiskomisjoni esimees. Ülle Vapper pälvis maakonna kõrgeima autasu 3600 elanikuga valla tubli ja südamega juhtimise eest.



**Vapimärgi nr 63 omanik on Ivo Aulik, AS Eston Ehitus juhataja.**

Ivo Auliku juhtimisel on AS Eston Ehitus aastaid olnud maakonna edukamate hulgas. Maakonna





ettevõtete TOP-is saavutati 2004. aastal 1. koht, 1999. aastal ja 2001. aastal 4. koht, 2000. aastal oldi esikümnes. 2005. aastal TOP-is 2. koht. Eesti ehitusfirmade TOP-is tuli AS Eston Ehitus 2005. aasta tulemuste põhjal 3. kohale. 2006. aasta lõpus täitus ettevõtte viieteistkümnes tegevusaasta. Selle ajaga on arenenud maakonna suurimaks ehitusettevõtteks. AS Eston Ehituse 2005. aasta müügitulu oli 207,6 miljonit krooni, puhaskasum 23,5 miljonit krooni, töötajaid 64. Ettevõtte edu on taganud oskuslik juhtimine ja suhteliselt vähene sõltumatus alltöövõtjatest – suudetakse ka ise piisaval määral objekte mehitada. 82% ettevõttest kuulub oma töötajatele. Ivo Auliku sõnade järgi on nende trumbiks kvaliteet, tähtaegadest kinnipidamine, efektiivne koostöö partneritega ning soodne hind. AS Eston Ehitus on maakonnas ehitanud nii ühiskondlikke kui ka tootmishooneid, samuti elamuid. On ehitatud uusi ja renoveeritud vanu: *Fibo ExClay* Häädemeeste kergkruusatehas, Paikuse ja Sauga saeveskid, Pärnu linavabrik, Tartu Ülikooli Pärnu kolledž, Häädemeeste võimla, sanatoorium Tervis, taastusravikeskus Estonia. Need on vaid mõned näited. Ivo Aulik kuulus pikka aega (kuni aastani 2006) Pärnumaa kutsehariduskeskuse nõukogusse, olles aastatel 2000–2003 selle esimees ja üks kutseharidusreformi eestvedajaid maakonnas. Ta on Pärnu Rotary klubi liige.



**Vapimärgi nr 64 omanik on Hans Erik Riwen, Norra Buskerudi maakonna ja Pärnu maakonna vahelise koostöö algataja.**

Hans Erik Riwen on hariduselt õpetaja, kes valiti Buskerudi maavolikogu esimeheks aastal 1988. Selles ametis oli ta ajal, kui algas koostöö Pärnu maakonna ja Bus-

kerudi maakonna vahel. Taasiseseisvunud riigile oli humanitaarabi vaja ja Buskerudi maakonna elanikud võtsid vajadust aidata südamega. Saabusid arvutid, mööbel, kiirabiautod, bussid, traktorid, hambaarsti- toolid. Algas koolide ja taluliitude koostöö, tekkisid kontaktid Punase Risti ja Puuetega Inimeste Kojaga. Hans Erik Riwen on üks Pärnumaa ja Buskerudi maakonna 15 aastat kestnud sõprus- ja koostöösuhte asutajatest. Taasiseseisvumise alguses sõlmitud suhted said loodud tugevale pinnasele ning kestavad edukalt tänaseni.

## Pärnumaa vapimärgi kavalerid 2008



**Vapimärgi nr 65 omanik on Virve-Elfriide Köster, Kihnu rahvalaulik.**

Virve Kösterit ehk Järsumäe Virvet tunneb kogu Eestimaa tänu andeka saarenaise laululoomingule. Virve Köster on loonud ühtekokku mitusada laulu. Tema laulud on muutunud sedavõrd populaarseks, et neid peetakse lausa rahvalauludeks. Virve ja Manija kaluri Jaan Kösteri ligi 60 aasta pikkusest abielust on sündinud kolm last. Tütar Urve, lapselapsed Reena ja Raina ning lapselapselapsed Laura, Liisa, Matis ja Mairo lõövad kaasa pereansambelis, mille repertuaari kuuluvad peamiselt Virve Kösteri laulud.



**Vapimärgi nr 66 omanik on Sulev Laanpere, AS Savi juhatuse liige, direktor.**

Sulev Laanpere on üks edukamaid ja tuntumaid ehitusfirma juhte Eestis. Tema poolt juba 1992. aastal loodud ja juhitud



firma AS Savi on turuliider ja ekspert oma kogemuste ning kompetentsi poolest vaidandamentide rajamisel. Samuti on väga kõrge tunnustuse saanud AS Savi poolt püstitatavad suuremahulised ja tänapäeval üha keerukamaks muutuvad monoliitbetoon- ja monteeritavad raudbetoonist konstruktsioonid. AS Savi on olnud korduvalt ettevõtete Pärnumaa TOP-is esimese viie hulgas. Sulev Laanpere on eesti ehituse *Grand Old Man*. Sulev Laanpere juhitud AS Savi on muuhulgas suurepärase näide integratsioonist erinevate rahvuste vahel. Tänu sellisele tegevuse ja läbi selliste inimeste võime öelda, et me oleme üks – kõik, kes me siin armsal Eestimaal elame. Ja see ongi eesmärk. Iga inimene on tähtis. AS Savi pakub meelepärast tööd rohkem kui sajale inimesele. Sulev Laanpere on ka andunud jalgpallimetsen ja fänn. Läbi oma firma koos kaasomanikega on nad rahaliselt pikki aastaid toetanud Pärnu ja koos sellega Eesti jalgpalli tervikuna. Kusjuures ilma soovita saada selle eest meediatähelepanu, vaid lihtsalt kirest ja südamest.



**Vapimärgi nr 67 omanik on Peeter Somelar, Pärnu kunstikooli rajaja, kunstnik.**

Peeter Somelar on Pärnu kunstikooli rajaja ja nimetatud koolis töötas ta direktori ja kunstiõpetajana 1980. aastast kuni 2007. aastani. Peeter Somelari juhtimisel ja eduka tegevuse tulemusena kujunes Pärnu kunstikool vabariigis kunstikoolide baaskooliks ja metoodiliseks nõustajaks. Tema õpilased on edukalt osalenud näitustel ja konkurssidel nii kodu- kui ka välismaal ning peale kooli lõpetamist jätkanud kunstiõpinguid Eesti Kunstiakadeemias, Soome, Rootsi, Ameerika Ühendriikide ja Prantsus-

maa kunstiõppeasutustes. Siirdunud 2007. aastal vanaduspensionile, jätkab Peeter Somelar oma tööd ja tegevust tuntud ja tunnustatud tegevkunstnikuna, samuti osaleb ta aktiivselt Pärnumaa kunstielus. Peeter Somelar omab väljapaistvaid saavutusi kultuurielu edendamisel, kunstihariduse arendamisel ja kunstitraditsioonide säilitamisel Pärnumaal ja Eestis.



**Vapimärgi nr 68 omanik on Arved Soovik, AS Japs juhataja.**

Arved Sooviku näol on tegemist Eesti kalanduses tuntud ettevõtjaga, kes on silma paistnud Pärnu linnas asuva, Pärnu maakonnas ja Eesti teistes piirkondades tegutseva rahvusvaheliselt konkurentsivõimelise ettevõtte AS Japs rajamise ja juhtimisega. Aastaid on ta tegelenud Eesti kalureid ühendavate organisatsioonide asutamise ja juhtimise ning nende juhtorganitesse. Arved Soovik on ka Eesti kalaliidu nõukogu liige. Esiletõstmist väärib asjaolu, et Arved Soovik on suutnud aastaid edukalt tegutseda rannakalanduses, kõrgendatud riskidega seotud majandussektoris, organiseerida kaasaegsel tasemel kalade püügi ja töötlemise, kalatoodete valmistamise ja nende turustamise. Arved Sooviku juhtimisel on AS-is Japs tagatud aastaringsest stabiilne töö ligikaudu sajale Pärnumaa inimesele. Ettevõttes on kasutusele võetud kaasaegsed ja loodussõbralikud kalapüügivahendid. AS Japs ekspordib kala ja kalatooteid Euroopa Liidu riikidesse, Šveitsi, Austraaliasse ja USA-sse. Arved Soovik ja AS Japs on pälvinud tähelepanu ka uute kalatoodete turuletoomisega Eestis.



**Vapimärgi nr 69  
omanik on**

**Ilmar Teevet**, *Vändra vallavolikogu esimees, OÜ Vändra juhatuse esimees.*

Ilmar Teevet on valitud Vändra vallavolikogu esimeheks kolmandat

koosseisu järjest. Tema juhtimisel on volikogu kindlaks määratud prioriteedid, mida igal aastal on valla arenguks vaja. Vändra vallavolikogu ja Vändra vallavalitsuse heas koostöös on Vändra vallas saavutatud palju: renoveeritud Juurikaru põhikool, Kadjaste vabaajakeskuse väljaehitamine, Suurejõe – Juurikaru koolitee rajamine. Toetust on avaldatud uute kaasaegsete külakeskuste ehitamisele Vihtrasse, Suurejõe ja Pärnjõe. Lisaks volikogu üksmeelse töö tagajana on Ilmar Teevet eestvedajaks ka ettevõtjate ja põllumeeste ühendustes, aktiivne Jahimeeste seltsi liige jmt ühistegevustes osaleja. Ilmar Teeveti juhtimisel ehitas OÜ Vändra 2007. aasta sügiseks valmis Sõdrikesse lüpsiladakompleksi, olles sellesse paigutatud 60 miljoni krooniga maakonna suurim põllumajandusse investeerija.



**Vapimärgi nr 70  
omanik on**

**Bjarne Stabæk**, *Norra Buskerudi maakonna ja Pärnu maakonna vahelise koostöö algataja ja eestvedaja.*

Bjarne Stabæk omandas bakalaureusekraadi kaubanduse erialal Handelshoygskolenis, Bergenis. Bjarne Stabæk on suure osa oma elust pühendanud vabatahtlikule tööle, alustades spordiklubis *Drafn* algsest treenerina ja

hiljem mäenedžerina. 1968. aastal kuulus ta Buskerudi maavolikokku ja samal ajal töötas ta õpetajana Drammeni Handelsgümnaasiumis ja hiljem Agderi Distrikt Hogskole koolis. Aastal 1972 töötas ta Drammeni linnavalitsuses majandusnõustajana. Oktoobris 1985 asus Bjarne Stabæk maakantsleri ametikohale ja 1996. a töötas ta vanemnõunikuna rahvusvahelise koostöö ja erakorraliste plaanide koordineerimise alal. Bjarne Stabæk on olnud Pärnumaa ja Buskerudi projektide koordinaator alates kahe maakonna vahelise koostöö algusest (aasta 1991). Igal aastal on maakondade vahelisi projekte olnud 10–15. Algusaastatel ulatus projektide arv kuni kolmekümneni. Viimastel aastatel on rõhk tervishoiu, hariduse ja kultuuriprojektidel. Projektide koostamine ja eelarve kaitsmine Buskerudi maavolikogus on olnud Bjarne otsene ülesanne. Bjarne Stabæki juhtimisel on kahe maakonna vaheline koostöö laienenud ka erinevatele MTÜdele (kiriklikud organisatsioonid, puuetega inimeste ühendid, kodanikualgatuse ja võrdõiguslikkuse teemadega tegelevad organisatsioonid). Bjarne Stabæki eestvedamisel sai teoks ka viimane suurprojekt “Panustamine Pärnumaa avaliku sektori võimekusse läbi Buskerudi kogemuse”, finantseerimine Norra-EMP regionaalarengu toetuskeemist. See on esimene suur koostööprojekt Pärnu maavalitsuse ja Buskerudi maavolikogu vahel, kuhu on kaasatud ka enamik kohalike omavalitsuste juhte ning erinevate teemavaldkondade spetsialiste nii Pärnumaalt kui ka Buskerudist. Bjarne Stabæk on toonud paljudele projektidele edu oma inimliku ja meeldiva suhtumise tõttu.

Koostas Rita Kosenkranius



## Konkurss Kaunis Kodu

Kodud – need on meie rahva kultuurilise taseme peegel.

1935. aastal loodi Eesti maakodude kodukaunistamise selts, mille eesmärgiks oli muuta elamist maal kultuursemaks ning kaunimaks. 1935. aastal töötati välja põhi-kiri ja sellest ajast sai hoo sisse kodukaunistamise liikumine mille tegevus soikus Nõukogude okupatsiooni lõpupoole.

Eesti Vabariigi president hr Lennart Meri kuulutas 1997. aasta kodukaunistamise aastaks. Üleriigiline koordineeritud kodukaunistamise liikumine on seitsme aasta kogemuste põhjal Eesti viieteistkümnes maakonnas ja neljas suuremas linnas leidnud oma kindla koha. Eesti kodukaunistamise ühenduse poolt viiakse läbi konkurssi Kaunis Kodu 1998. aastast, alates 2005. aastast Kaunis Eesti Kodu. Esimene maakondlik ülevaatus toimus Pärnu maakonnas 1998. aastal.

Ülevaatuses raames selgitatakse maapiirkondades välja paremini heakorrastatud:

- eramu või üksikhoone;
- hooneterühm või linnaosa;
- looduslähedase keskkonna objekt;
- maa-asustus, tootmistalud.

Pärnumaa kodukaunistamise maakondliku toimikonna poolt väljavalitud parimaid autasustati Pärnu maavalitsuse poolt, iga hindamisklassi parim esitati Vabariigi Presidendi autasu saamiseks. 2007. aastal konkursil osales 59 objekti. 2008. aastal konkursil osales 52 objekti.

### 2007. a

#### I klass – Eramud

1. Perekond Liivson, Tammekänu 5, Paikuse alevik Paikuse vald.

Eha Talviku, Rätsepa küla Tori vald.

Perekond Allikas, Pulgoja küla Häädemeeste vald.

#### II klass – Hoonete rühmad

1. Marksa puhkekeskus, Marksa küla Audru vald.

Veelike elamugrupp (Saks, Metsasalu, Kollamaa), Veelike küla Saarde vald.

Perekond Mõlder, Kodu talu Karuba küla koonga vald.

#### III klass – Looduslähedane keskkond

1. Perekond Petersoni suvemaja, Kastna küla Tõstamaa vald.

Kaisma Suurjärve puhkeala saunakompleks, Kaisma küla Kaisma vald.

Perekond Kuldkepi Peresaare talukompleks, Kaansoo küla Väandra vald.

#### IV klass – Talud

1. Perekond Tekko Virula tootmistalu, Randivälja küla Tori vald.

Perekond Lilleste Teisepere talukompleks, Jõõpre küla Audru vald.

Küllli Kleini ja Ülari Järvoja Uue-Alliku talukompleks, Võiste alevik Tahkuranna vald.

### 2008. a

#### I klass – Eramud

1. Perekond Stokkeby, Kalda tn 5 Väandra alev.

Perekond Rits, Reiu küla Tahkuranna vald.

Perekond Ruubel, Linnu tee 2 Sindi linn.

#### II klass – Hoonete rühmad

1. RMK Taali metskonna hoone, Randivälja küla Tori vald.

Sindi muuseum, Pärnu mnt 26a Sindi linn.

Uulu põhikool, Uulu küla Tahkuranna vald.

#### III klass – Looduslähedane keskkond

1. Perekond Lihtne eramu, Kooli 18 Häädemeeste vald.

Lehte Tuiski eramu, Kalli mnt 15 Tõstamaa vald.

Perekond Kruusla eramu, Kabli küla Häädemeeste vald.



#### IV klass – Talud

1. Perekond Vainukivi Vango turismitalu,  
Marina küla Saarde vald.

Perekond Aarna talu, Vee küla Halinga  
vald.

Perekond Kaasiku Nurmenuku puhkekes-  
kus, Kiisa küla Sauga vald.

Koostas Maie Joala



*Perekond Liivson eramu Paikuse alevikus. Pärnu maavalitsuse fotokogu.*



*Marksa puhkekeskus Marksa külas Audru vallas. Pärnu maavalitsuse fotokogu.*



*Perekond Petersoni suvekodu Kastna külas Tõstamaa vallas. Pärnu maavalitsuse fotokogu.*



*Perekond Tekko Virula tootmistalu Randivälja külas Tori vallas. Pärnu maavalitsuse fotokogu.*



*Perekond Stokkeby eramu Vädra alevis. Pärnu maavalitsuse fotokogu.*



*RMK Taali metskonna hoone Randivälja külas Tori vallas. Pärnu maavalitsuse fotokogu.*



*Perekond Lihtne eramu Häädemeeste vallas. Pärnumaavalitsuse fotokogu.*



*Perekond Vainukivi Vango turismitalu Marina külas Saarde vallas. Pärnu maavalitsuse fotokogu.*





## 4. Rahvastik

### Rahvaarv, vanuseline ja sooline koosseis

#### Pärnumaa rahvaarv omavalitsuste lõikes 1. jaanuari seisuga

Vald, linn	1970	1979	1989	2000	2007	2008	2009
Are	1438	1475	1415	1349	1380	1322	1314
Audru	4163	4282	4486	4897	5322	5374	5497
Halinga	3387	3468	3855	3556	3461	3409	3299
Häädemeeste	3609	3424	3381	3223	3158	3091	3062
Kaisma	659	637	630	580	577	556	542
Kihnu	771	664	544	510	635	639	634
Koonga	1886	1551	1560	1357	1328	1298	1271
Paikuse	1364	1916	2480	2862	3635	3789	3877
Saarde	3270	2625	3014	2388	5015*	4884*	4755*
Sauga	1579	1970	2013	2535	3284	3553	3711
Surju	1336	1089	991	1040	1103	1105	1112
Tahkuranna	1831	1641	1706	2018	2241	2301	2311
Tali	1327	975	935	774			
Tori	2688	2504	2617	2606	2647	2602	2547
Tõstamaa	2268	1971	1722	1664	1591	1571	1536
Varbla	1728	1431	1242	1067	1037	1006	966
Vändra vald	3517	2883	2718	2609	2619	2586	2545
Lavassaare	626	608	530	554	569	570	540
Tootsi	1381	1418	1324	1059	932	910	885
Vändra alev	2140	2436	2944	2662	2736	2738	2679
Kilingi-Nõmme	2387	2535	2509	2223			
Sindi	4014	4384	4457	4179	4270	4267	4229
Pärnu	46562	51254	53885	45500	43389	43486	43444
Kokku	94015	99141	100958	91212	90929	91057	90756

Kohalike omavalitsuste rahvaarv aastate 1970, 1979, 1989 ja 2000 kohta on toodud (aasta esimese kvartali jooksul) rahvaloenduste andmete alusel (alaline rahvastik). Rahvaarv aastate 2007, 2008 ja 2009 kohta on toodud Rahvastikuregistri andmete alusel aasta alguse, st 1. jaanuari seisuga.

\*Saarde valla rahvaarv alates 01.01.2006 hõlmab ka Kilingi-Nõmme linna ja Tali valla elanikke. Põhjuseks on kolme kohaliku omavalitsuse (Kilingi-Nõmme linna, Saarde valla, Tali valla) ühinemine 2005.

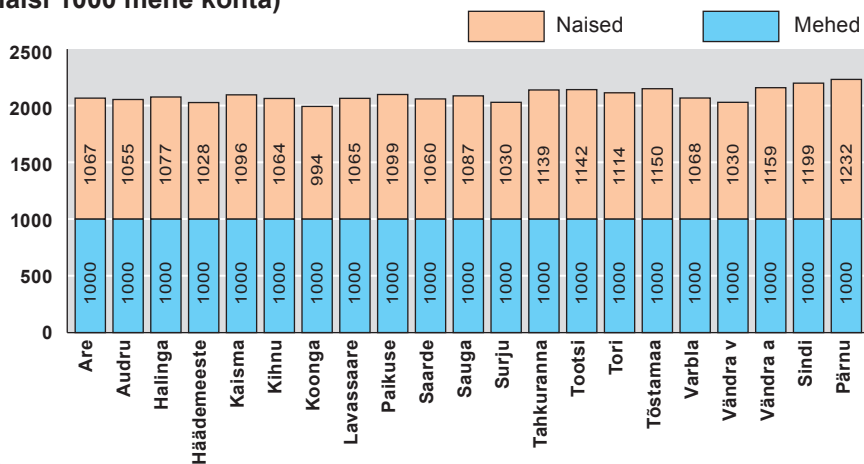
Koostas Urmas Kase

**Elanike arv seisuga 01.01.2009 (Statistikaameti andmed)**

	Kokku	Sealhulgas		%des		Naisi 1000 mehe kohta
		mehed	naised	mehed	naised	
Are	1325	641	684	48,4	51,6	1067
Audru	4860	2365	2495	48,6	51,3	1055
Halinga	3421	1647	1774	48,1	51,9	1077
Häädemeeste	3074	1516	1558	49,3	50,7	1028
Kaisma	566	270	296	47,7	52,3	1096
Kihnu	487	236	251	48,5	51,5	1064
Koonga	1304	654	650	50,2	49,8	994
Lavassaare	539	261	278	48,4	51,6	1065
Paikuse	3054	1455	1599	47,6	52,4	1099
Pärnu	44024	19722	24302	44,8	55,2	1232
Saarde*	5128	2489	2639	48,5	51,5	1060
Sauga	2596	1244	1352	47,9	52,1	1087
Sindi	3996	1817	2179	45,5	54,5	1199
Surju	1014	476	538	46,9	53,1	1130
Tahkuranna	2000	935	1065	46,8	53,3	1139
Tootsi	951	444	507	46,7	53,3	1142
Tori	2532	1198	1334	47,3	52,7	1114
Tõstamaa	1572	731	841	46,5	53,5	1150
Varbla	978	473	505	48,4	51,6	1068
Vändra a	2500	1158	1342	46,3	53,7	1159
Vändra v	2545	1254	1291	49,3	50,7	1030
Pärnumaa	88466	40986	47480	46,3	53,7	1158
Kogu Eesti	1 340 415	617299	723116	46,1	53,9	1171

\*Saarde valla andmed sisaldavad sh Kilingi-Nõmme linna, koostas Liina Saar

### Rahvastiku sooline struktuur 01.01.2009. a (naisi 1000 mehe kohta)





## Sünnid

	Pärnu linn		Maapiirkond		Maakond kokku	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
sünniakte koostati kokku	550	614	421	427	971	1041
• poisse	290	324	206	221	496	545
• tüdrukuid	260	290	215	206	475	496
surnult sünde	3	6	-	1	3	7
abelust sünde	191	205	136	127	327	332
isaduse kindlakstegemine üheaegselt sünniga	321	373	255	271	576	644
vallaslapse	38	36	30	29	68	65
emal sündis:						
1. laps	271	273	175	200	446	473
2. laps	190	238	120	132	310	370
3. laps	60	74	67	59	127	133
4. laps	22	20	31	17	53	37
5. laps	4	4	18	9	22	13
6. laps	1	2	5	5	6	7
7. laps	-	2	1	4	1	6
8. laps	-	1	1	-	1	1
9. laps	2	-	1	1	3	1
10. laps	-	-	1	-	1	-
14. laps	-	-	1	-	1	-
noorim sünnitaja					15	15
vanim sünnitaja					44	48
kaksikute paare	10	7	5	6	15	13
• tüdrukud	4	2	2	1	6	3
• poisid	3	3	2	3	5	6
• tüdruk ja poiss	3	2	1	2	4	4
kolmikuid	-	-	-	-	-	-

## Surmad

	Pärnu linn		Maapiirkond		Maakond kokku	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
koostati surmaakte	830	753	378	412	1208	1165
sh mehi	447	372	200	193	647	565
naisi	383	381	178	219	561	600
kuni 1-aastaste surmaakte	1	-	1	-	2	-
*surma põhjustena registreeriti:		-				
õnnetusjuhtumeid	53		6		59	
enesetappe	20		-		20	
tapmisi	6		-		6	
alkoholimürgitusi	8		4		12	
surma liik määramatu	29		2		31	
südamehaigusi	217		127		344	
vähk	153		75		228	

\*Alates 2008. aasta jaanuarist surma põhjust surmaaktis ei kajastata.



## Rahvastiku käitumine

### Andmed abielude kohta (arv)

	2007	2008
sõlmitud abielude arv	383	341
• neist kiriklikult	46	41
• neist eelneval aastal esitatud avalduste alusel	19	22
abieluavaldusi esitati	413	350
kohale ei tulnud paari	22	14
• neist teatas eelnevalt paari	12	10
väljaspool perekonnaseisuameti ruume registreeriti abielusid	-	1
välismaalastega abiellumiseks esitati avaldusi	17	18
• neist registreeriti	17	18
abiellumisiga (18 aastat) vähendati:		
• 15-aastastel neidudel	-	2
• 16-aastastel neidudel	4	-
• 17-aastastel neidudel	1	1
• 17-aastastel noormeestel	1	-
vanim pruut	67	68
vanim peigmees	71	72
Pärnu MV perekonnaseisuosakonnas tähistati hõbepulmi	-	-
• kuldpulmi	15	9
• briljantpulmi	-	-
abielu pidulikke registreerimisi	383	341
mõlema abielluja esmakordne abiellumine	235	212
mees registreeris esmakordse abielu	278	247
mees registreeris korduva abielu	105	94
naine registreeris esmakordse abielu	276	255
naine registreeris korduva abielu	107	86
registreerimiseks ettenähtud kuuajalist tähtaega lühendati		
• rasedustõendiga	7	1
• ühine laps	6	-
• kodanike avalduse põhjal	8	8
• komandeerimistõendiga	1	2
• kõrge ea tõttu	-	-

### Abiellunute jaotumine vanuse järgi

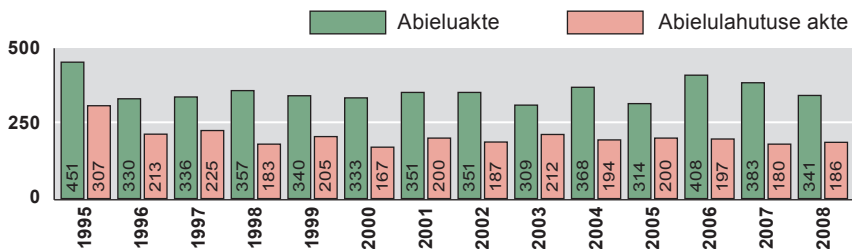
Vanus	Mehed		Naised	
	2007	2008	2007	2008
15-17	1	-	5	3
18-20	10	9	31	27
21-25	66	55	96	79
26-30	106	100	99	84
31-40	123	110	100	95
41-50	52	34	40	35
51-	25	33	12	18



## Andmed abielulahutuste kohta

	2007	2008
abielulahutuse akte koostati kokku	180	186
• neist abikaasade ühise avalduse alusel	177	182
• kohtuotsuse alusel	3	4
abielulahutuse avaldusi esitati	202	200
abielulahutuse avaldusi annulleeriti	29	26
lõplikke kohtuotsuseid esitati	51	47
vanim lahutaja meestest (aastat)	77	67
vanim lahutaja naistest (aastat)	70	69
pikim lahutatud abielu kestis (aastat)	43	47
lühim lahutatud abielu kestis (kuud)	10	3
abielulahutused abielu kestuse järgi:		
alla 1 aasta	1	5
1-2 aastat	17	24
3-5 aastat	22	31
6-10 aastat	40	26
11-15 aastat	23	26
16-20 aastat	32	28
21-25 aastat	25	21
26-30 aastat	9	12
üle 30 aasta	11	13

## Abielud ja lahutused Pärnu maakonnas





Järjekordne pidulik sünnitunnistuste ja hõbelusikate kätteandmise päev Pärnu raekoja saalis. Foto: Peeter Roots.

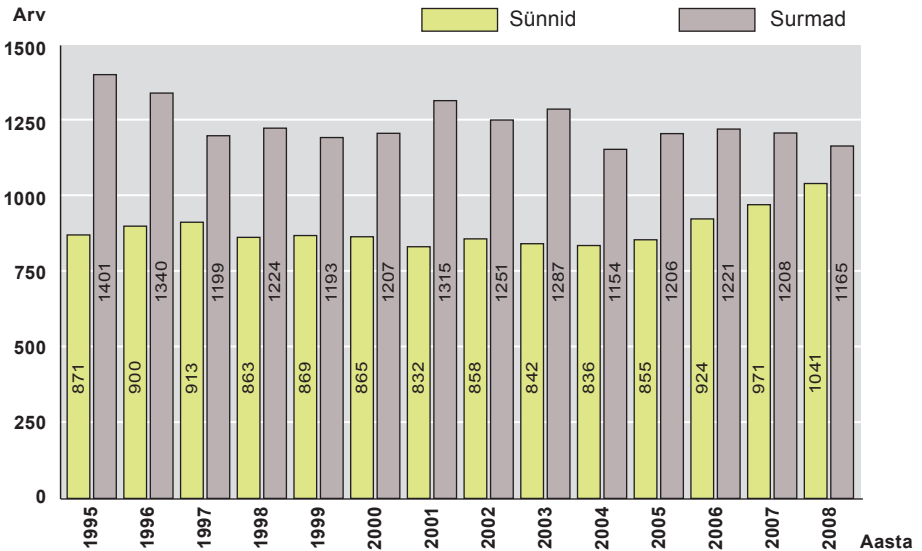


Perekonnaseisuosakonda vastsündinud väikemehele sünnitunnistust vormistama minnes ei teadnud Ove Pärtelson veel, et just tema pisipoja kohta koostatakse Pärnu maakonna tuhandes sünniakt. Pildil: kogu pere koos – isa Ove, ema Külli, tütred Aurelia ja Silvia ning pesamuna Albert. Foto: Ants Liigus.



5. detsember 2008 – üheteistkümmes maakonna kuldpulmapaaride austamispäev. Ühispiilt Pärnu maavalitsuse saalis. Foto: Peeter Roots.

## Sünnid ja surmad Pärnu maakonnas



Andmed: Pärnumaal koostatud sünni- ja surmaaktid



## Perekonnaseisuosakonna info

Alates 2005. aastast on iga aastaga sündinud aina rohkem väikesi pärnumaalasi. Kui seni jäi vastsündinute üldarv aasta lõppedes alla tuhande piiri, siis 2008. aasta kujunes eriliseks. 15. detsembril koostati Pärnu maavalitsuse perekonnaseisuosakonnas maakonna 1000. sünniakt. Aasta lõpuks oli perekonnaseisuosakonnas ja omavalitsustes kokku registreeritud 1041 väikese ilmakodaniku sünd. Viimati ületas Pärnumaal sündivus 1000 lapse piiri 1994. aastal.

Endiselt sündis perre kõige rohkem esimesi lapsi. 2007. aastal moodustasid esiklapsed 46 protsenti sündide üldarvust. Teise lapse sünnisagedus oli 32 protsenti ning kolmanda 13 protsenti. 2008. aastal oli sündinutest esiklapsi 45 protsenti, teisi 36 protsenti ja kolmandaid 13 protsenti. Võrreldes varasemate aastatega on suurenenud viiendate laste sündimine perre. 2007. aastal väljastati Häädemeeste vallavalitsuses sünnitunnistus ühe pere neljateistkümnendale lapsele. Kaksikutepaare sündis 2007. aastal 15, aasta hiljem 13.

2007. aastal olid just vastsündinute poolest lasterikkamad vallad Sauga, Paikuse ja Audru, 2008. aastal aga Audru, Saarde, Sauga.

Üle poole sünniaktidest koostati vanemate ühise isast põlvnemise kindlaksteegemise avalduse alusel, iga 15. laps registreeriti vallaslapsena. Noorim sünnitaja oli 15aastane, vanim 48.

Jätakuvalt tunnustavad Pärnumaa omavalitsused vastsündinute vanemaid ühekordse rahalise toetuse, nimelise hõbelusika või muu meenega.

Pärnumaal suri 2007. aastal 1208 inimest, 2008. aastal oli see arv 1165. Viimane lõppenud aasta annab lootust, et surmajuhtumite arv on pidurdumas.

Kui 2006. aastal registreeritud abielude arv võrreldes varasemate aastatega näitas kasvutendentsi, küündides üle 400, siis kahel järgmisel aastal on see arv vähenenud. 2007. aastal oli sõlmitud abielude arv 383 (337 perekonnaseisuosakonnas, 46 kogudustes). 2008. aasta 341 abielust registreeriti 300 perekonnaseisuosakonnas, 41 kogudustes.

Nii mehi kui naisi abiellus kõige rohkem vanuses 31–40, järgnes vanusegrupp 26–30. Elu esimese jah-sõna ütlesid 62 protsenti paariminejatest.

2007. aastal lühendati abiellumisiga kuuel juhul – neljal 16-aastaselt neiu, ühel 17-aastaselt neiu ja ühel sama vanal noor-mehel. 2008. aastal oli noorimad abiellujad kaks 15-aastaselt neiu. Pärnumaa vanimal peigmehel oli vanust 72, pruudil 68.

Jätkus Pärnumaa kaunis traditsioon – eakate abielupaaride austamispäev. 2007. aastal oli austamispäev topelt juubelihõnguline, kuna juubelipaare austati kümnen-dat korda. 2007. aastal teatas soovist kuld-pulmapaaride austamispäeval osaleda 15 abielupaari Pärnu maakonnast, 2008. aastal oli maavalitsuse saali kogunenud kuld-pulmapaare üheksa. Pärnu linnas elavaid juubelipaare tunnustatakse linnavalitsuse korraldatud austamispäeval raekoja saalis. Kahel viimasel aastal osales traditsioonilisel üritusel kokku 63 kuld-pulmapaari, seitse briljantpaari ning kaks abielupaari, kes osanud oma abielu hoida ja kaitsta 65 ja 69 aastat.

Võrreldes kolme eelneva aastaga 2007–2008. aastal lahutuste osakaal veidi vähenes, moodustades 64 protsenti sõlmitud abielude üldarvust (2004–2006 – 71%). Pikim lahutatud abielu kestis 47 aastat, lühim abielu kolm kuud.

Vanim lahutaja mees oli 77-aastane, vanim naine 70-aastane.



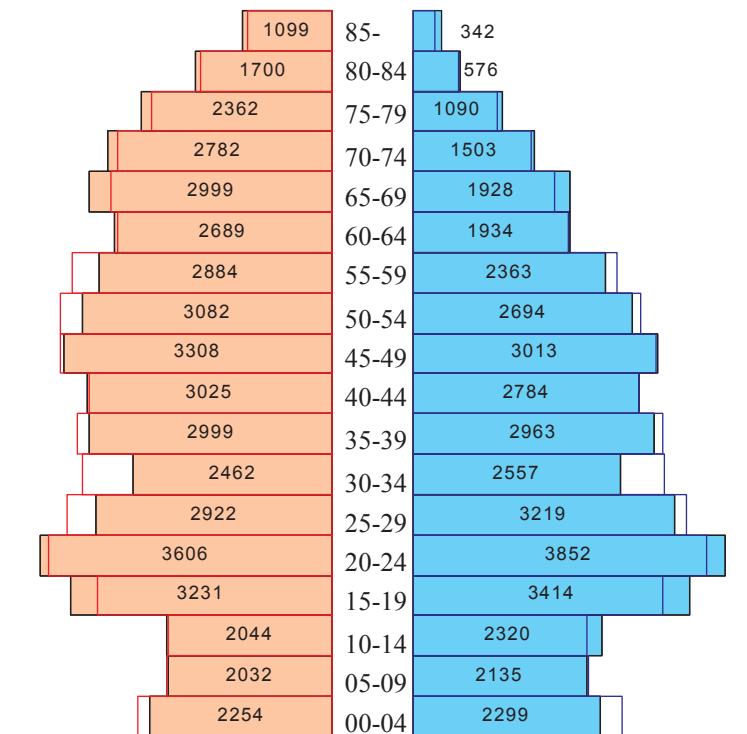


## Nimedest

	2007. a	2008. a
populaarsemad poisinimed	C(K)arl, Martin, Marten, Kevin, Kennet(h), Mark(k,c)us	Mat(t,h)ias, Marc(k,kk)us, Kevin, C(K)arl, G(K)regor; Marten,
populaarsemad tüdrukunimed	Liset(t,h,e), Mi(i)a, G(K)re(e)t(h)e, Laura, Marleen, Maria	Laura, Liset(t,h,e), Anet(t,e), Mi(i)a, Emili(y), (H)anna
kolmekordse nime said	2 tütarlast: Ingre Kristina Aleksandra, Clara Yvone Germaine	

Koostas Liis Rausk

## Pärnumaa rahvastikupuu seisuga 01.01.2009. a



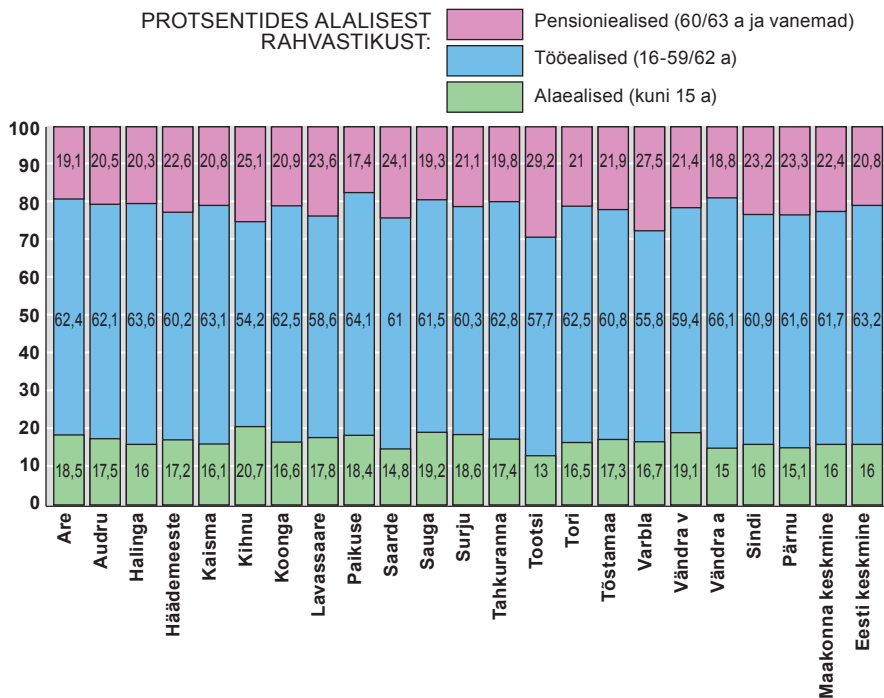
**Selgitus:** Võrdluseks on toodud joonena Eesti keskmise rahvastikupuu struktuur. Näiteks: Pärnumaal on Eesti keskmisega võrreldes vähem 30–34-aastaseid mehi ja

naisi, suhteliselt rohkem on 15–19-aastaseid noormehi ja neide.

Koostas Liina Saar



## Rahvastiku vanuseline struktuur 01.01.2009. a

Allikas: <http://www.stat.ee/andmebaas>, koostas Liina Saar



## 5. Loodus ja keskkond

### Siseveed ja rannikumeri

#### Jõesed

Eesti veejuhtmete nimestiku järgi on Pärnumaal 189 vooluveekogu. Neist 65 jõe ja oja valgala on üle 25 km<sup>2</sup> (nimekiri on avaldatud Pärnumaa aastaraamatus 1995–1997).

Jõesestik Pärnumaal on tihe. Üle 10 km pikkuste jõgede võrgu tihedus on 0,27 km/km<sup>2</sup>. Enamik jõgedest on lühikesed, väikese valgala ja suhteliselt veevaesed. Veevarude killustatus väikesteks veekogudeks ja ebaühtlane jaotus piirab nende kasutamise võimalusi. Veevarude killustatuse kõrval on jõgedele omane ebaühtlane vooluhulk, mis madalveeperioodil läheneb väikestes jõgedes nullile.

#### Rannikujõesed

Rannikujõesed on kalakudemisjõesed, millede seisundist sõltub kalavarude taastootmine Liivi lahes. Seetõttu on vee kvaliteedi jälgimine nende suudmealadel eriti oluline.

Maakondlik seireprogramm 2002. aastal hõlmas tähtsamaid rannikujõesed (Paadremaa, Audru, Rannametsa, Lemme, Tõstamaa Häädemeeste jõed, Männiku, Kolga, Priivitsa ja Kabli oja).

Hinnati rannikujõgede veekvaliteeti lähitult pinnaveekogude veeklasside kvaliteedinäitajatest (pH, lahustunud hapniku küllastusaste, BHT7, ammoonium- ja üldlämmastik, üldfosfor) ja bioloogilise monitooringu meetodil, mis põhineb põhjamudas ja kivilidel eluneva põhjaloomastiku liikide ja arvukuse alusel vooluveekogu seisundi määramises. Arvestades nii biomonitooringu kui hüdrokeemilise veekvaliteedi seireandmeid võib seirataavad vooluveekogud jaotada järgmiselt:

### Vooluveekogude puhtus

<b>Puhtad veekogud</b>	Paadremaa jõgi Lemmejõgi Kolga oja Männiku oja
<b>Suhteliselt head</b>	Häädemeeste jõgi Rannametsa jõgi Priivitsa oja
<b>Kesised</b>	Tõstamaa jõgi Audru jõgi
<b>Halvad</b>	Kabli oja

#### Pärnu jõgikond

Pärnu jõgikond haarab üle 60 protsendi maakonna territooriumist ja seetõttu on tema osatähtsus seires ka suhteliselt suur. Jõgi suubub Pärnu lahte ja mõjutab oluliselt lahe supelrandu ja mereelustikku. Jõe valgagalal on asustus suhteliselt tihedam ja seetõttu ka inimtegevuse mõjutused vesikonnale suuremad.

Pärnu jõel ja selle lisajõgedel tehakse hüdrokeemilist seiret riiklikul tasandil Pärnu maakonnas seitsmes punktis: Pärnu jõel Oorel ja Tahkusel, Halliste jõel Riisal, Navesti jõel Aesoos, Saarejõel Kaansoos, Sauga jõel Nurmes ja Reiu jõel Surjus.

Võrreldes intensiivse põllumajandusliku suurtootmise aastatega on jõgede üldises seisundis toimunud muutused paremuse poole.

Tuginedes 2003. aastal riikliku seire tulemustele (Tallinna Tehnikaülikooli seirearuandes toodud kriteeriumite põhjal), on **Pärnu jõgikonna jõgede üldine seisund** järgmine:

<b>Väga hea</b>	Reiu jõgi Saarjõgi
<b>Hea</b>	Halliste jõgi
<b>Mõõdukas</b>	Navesti jõgi Pärnu jõgi (Oore)
<b>Halb</b>	Pärnu jõgi (Tahkuse) Sauga jõgi (Nurme)



Jõgede seisundi hindamiseks liigitati jõed 2004. a seireandmete alusel veekvaliteedi klassidesse arvestades põhilisi reostusnäitajaid. Klassifitseerimise aluseks on Keskkonnaministri määrus nr. 33 "Pinna-veekogude veeklassid, veeklassidele vastavad kvaliteedinäitajate väärtused ning veeklasside määramise kord". Need klassid on: väga hea, hea, kesine, halb ja väga halb.

Pärnu alamvesikonnas on üheksa seirelävendit, neist Räpu jaam on põllumajandusliku reostuse uurimiseks rajatud automaatseirejaam. Alamvesikonna jõed on huumusaineterikkad ja seetõttu kuuluvad orgaanikarikaste jõgede tüüpi, mistõttu on hapniku sisaldus vees madalam kui teistes jõgedes.

Üldlämmastiku sisaldus oli kõrge Räpu jões, mis on põllumajandusliku hajureostuse uuringute jaam. Selle alusel kuulub jõgi halba klassi (IV).

Üldfosfori 90 protsendi väärtused on keskmise (III) klassi kuuluvad Räpu ja Sauga jões.

Ülejäänud näitajad alamvesikonna seirelävendites vastavad väga hea (I) ja hea (II) klassi nõuetele.

**Pärnu jõe reostusnäitajate keskmised näitajad** ja varieeruvus (Tallinna Tehnikaülikooli keskkonnainstituudi aruanne riikliku keskkonnaseire programmi täitmise kohta)

	2007	2008
	<b>BHT<sub>7</sub>, mgO<sub>2</sub>/l</b>	
Keskm.	1,13	1,87
STD	0,48	0,61
	<b>N<sub>üld</sub>, mgN/l</b>	
Keskm.	2,273	1,918
STD	1,405	0,977
	<b>P<sub>üld</sub>, mgP/l</b>	
Keskm.	0,072	0,048
STD	0,107	0,014

Nagu nähtub seire tulemustest, on Pärnu jões üldiselt (arvestades Oore sei-

repunkti analüüside tulemusi) 2008. aasta vähenenud nii üldlämmastiku kui ka üldfosfori kontsentratsioonid võrreldes 2007. aastaga, vastates hea veeklassi kvaliteedi näitajatele s.o Nü osas 2-3 mgN/l ja Pü osas 0,05-0,08 mgP/l.

### Sauga jõgi

Sauga jõe valgala oli aastaid väga kõrge reostuspotentsiaaliga põllumajanduspiirkond. Praeguseks on põllumajandustegevus selles piirkonnas minimaalne. 2003. aasta biomonitooringu tulemused näitasid, et Are ja Suigu piirkonnas võib Sauga jõe pidada puhtaks, samuti Sauga jõe lisajõgesid – **Are jõge ja Elbu oja**. Riikliku seire punktis Nurme silla piirkonnas võib Sauga jõe määratlada kui halva veekvaliteedi klassi kuuluvaks suurte fosfori ja lämmastiku sisalduste tõttu. Selle üheks põhjuseks võib olla varasematel aastatel kõrge reostuskoormuse tingimustes jõesüsteemi kuhjunud toitained ja nende ringe vee ökosüsteemis (muda, veetaimed).

### Audru jõgikond

Audru jõgi suubub Pärnu lahte kahe supelranna (Pärnu ja Valgerand) vahelisel alal ning merre kantud ainete kogused mõjutavad nii randu kui ka mereelustikku. Valgalal on lisaks tavalisele majandustegevusele käimas intensiivne turba kaevandamine Lavassaare, Nurme ja Põhara rabades, mis mõjutab oluliselt eesvooludeks olevate pinnavete omadusi.

Maakondliku seire tulemustest lähtudes on Audru jõgi nõrgalt reostunud ja/või hea vee kvaliteediga veekogu.

### Pärnu alamvesikond

Veemajanduse planeerimine ja korraldamine on üle viidud valgala põhisele printsiibile. Selleks on Eestis moodustatud üks vesikond, mis koosneb üheksast alamvesikonnast. Ühe neist, Pärnu alamvesikonna tööd koordineerivaks keskuseks on Pärnumaa keskkonnateenistus.



2001. aastal koostöös Hollandi Kuningriigi majandusministeeriumiga alustati Pärnu alamvesikonna veemajanduskava koostamist, mis valmis 2003. aastal. Pärnu alamvesikonna veemajanduskava oli pilootprojektiks ja esimene omataoliste hulgas. Veemajanduskava koostamisel oli aluseks varemvalminud Pärnu jõe valgala veekaitseplaani. Veemajanduskavas toodud meetmete plaan on edaspidi aluseks keskkonnaseisundi parandamiseks tehtavate investeeringute planeerimisel.

Pärnu alamvesikonna veemajanduskava sisaldab informatsiooni järgmiste valdkondade kohta:

- alamvesikonna üldandmed sh administratiivne jaotus ja asustus, infrastruktuur, hüdroenergeetika, geoloogiline ehitus, kliima, vetevõrk, pinnaveekogude liigitus ja kategooriad, majandus, maakasutus ja -parandus;
- oluline inimõju veele sh veevõtt, -tarbimine ja -heide, reostuskoormus, veekvaliteet pinnaveekogudes;
- kaitstavad alad sh olemasolevad ja rajatavad alad, lõhilaste ja karplaste jõed, suplusalad, nitraaditundlikud alad;
- keskkonnanäesmärgid;
- meetmed veevarustuse parandamiseks ja vee kaitseks;
- majandusanalüüs investeeringute ning vee- ja kanalisatsiooniteenuste kohta;
- institutsionaalne korraldus;
- pinna-, põhja- ja merevee seire.

Samuti on kava lisas ära toodud investeeringute tabelid, millest on näha, kus, millal ja mille inventeerimine, ehitamine, rekonstrueerimine või likvideerimine peaks aset leidma. Veemajanduskava lahutamatu osa on meetmeplaani, läbi mille toimub keskkonnanäesmärkide elluviimine alamvesikonnas. Meetmeplaani alamjaotus on järgmine:

1. joogivee meetmed (trassid, suurkaevud, pumbajaamad, veepuhastus);

2. reovee meetmed (trassid, pumbajaamad, reoveepuhastid, kanalisatsiooni rekonstrueerimine ja rajamine, ühisveevärki ühendamine, biotiidide korrastamine);
3. põhjavee meetmed (keskkonnaohtlikud objektid, puurkaevude ja -aukude tamponeerimine ja konserveerimine, põhjavee seisundi säilitamine ja parandamine);
4. hajureostuse piiramise meetmed (metsamajandus, taimekasvatus, kaevandamine, maaparandus, kuivendus);
5. veekogude korrastamise meetmed (veekogude korrastamise, rajamise ja hea seisundi säilitamise meetmed, veekogude saneerimine);
6. uuringud ja teadusprojektid ning veemajanduskava juhtimine.

## Järved

Pärnumaal on kuus järve: Ermistu (480 ha), Tõhela (407 ha), Lavassaare (211 ha), Kaisma Suurjärv (140 ha), Nigula (17,9 ha) ja Kaisma Väikejärv (5,6 ha). Väärtuslikumad neist on Tõstamaa järved.

*Ermistu järv* – suuruselt üheksas järv Eestis: pindala 480 ha, suurim sügavus 2,9 m, keskmine sügavus 1,3 m. Järves leidub ca 6 miljonit m<sup>3</sup> järvemuda. Vesi on kollane, keskmise läbipaistvusega (0,8–2,5 m). Järvel on kala- ja puhkemajanduslikud eeldused ja suur tähtsus mudavaruna.

*Tõhela järv* – suuruselt kümnes järv Eestis: pindala 407 ha, suurim sügavus 1,5 m, keskmine sügavus 1,3 m. Järves leidub ca 5 miljonit m<sup>3</sup> järvemuda. Vesi on rohekaskollane, põhjani läbipaistev ja soojenev. Talvel esineb hapnikupuudust ja kohati külmub põhjani. On tähtis maastikuelemendina ja mudavaruna.

Pärnumaal on rajatud ka paisjärvi jõgedele ja ojadele. Neist suuremad ja tuntumad on: Jõõpre veehoidla (20 ha), Kamali



paisjärv (11,9 ha), Are veehoidla (11,1 ha), Aasa veehoidla (10,2 ha), Tõlla paisjärv (10 ha), Langermaa veehoidla (9,1 ha).

## Rannikumeri

Maakonna mandriosa rannajoone pikkus lklast kuni Paadremaa jõeni on 242 km. Rannajoone liigestatuse koefitsient on 2,88. Rannikumeri on madal. Mandriosa rannikul on meres 120 ja Kihnu ümbruses 57 saart ja laidu. Neist 147 on pindalaga alla ühe hektari. Merevee omadusi rannikul mõjutab asulate ja tootmisettevõtete reovesi, valgalalt jõgedega merre kantud reostus, samuti laevaliiklus ja sellega kaasnevad võimalikud naftareostused.

Puhkemajanduslikul otstarbel kasutatakse suurt osa rannaalast. Enamikes supelrandades oli vee kvaliteet suplemiseks rahuldav, normide ületamist esines Valgerannas.

## Põhjavesi

Põhjavesi on Pärnu linnas ja maakonnas peamiseks veevarustusallikaks. Kasutamist leiab kuue erineva põhjaveehorisondi ja -kompleksi vesi. Hüdrogeoloogiliste tingimuste poolest asub maakonna territoorium põhjavee väljavoolu alal. Põhjavee looduslik kaitstus pindmise reostuse eest on rahuldav maakonna lõunaosas, nõrk aga põhjaosas. Perspektiivseid eksploatatsioonilisi ressursse maakonnas hinnatakse 99000 m<sup>3</sup>/d. Kinnitatud põhjavee varud moodustavad 35800 m<sup>3</sup>/d ja Pärnumaal kasutatakse ca 25000 m<sup>3</sup>/d.

Vee kvaliteedit on Pärnumaa suhteliselt erinev. Iseloomulik on ühelt poolt fluori sisaldus (Lääne- ja Põhja-Pärnumaa) ja teisalt fluori väga väikesed kontsentratsioonid joogivees (Lõuna-Pärnumaa). Väävelvesiniku sisaldus on kõrge Lääne-Pärnumaal. 2003. aastal valmis Eesti geoloogiakeskuse poolt töö "Tervisele ohutu joogiveeallika valik Pärnu maakonna Are, Audru, Halinga, Kaisma, Koonga, Lavassaare, Tori ja Tõs-

tamaa valla asulates". Selles töös käsitleti põhjalikult hetkeolukorda ja anti soovitused fluoriprobleemi lahendamiseks.

Looduslikult kõrge rauasisaldus on mitmete piirkondade põhjavees. Majandustegevusega kaasnevat põhjavee reostust kasutatavates veehorisontides maakonnas ei esine.

## Mineraalvesi

Sügavamate veehorisontide (kambrium-ordoviitsium) vesi omab Pärnu maakonnas perspektiivi kasutamiseks mineraalveena mineralisatsiooniga 2-14,2 mg/l.

Pärnu maakonnas on kaks mineraalvee leiukohta:

Häädemeeste – varudega 490 m<sup>3</sup>/d, keskmine mineralisatsioon 3,2 mg/l; käesoleval ajal ei kasutata.

Ikla – varudega 765 m<sup>3</sup>/d, keskmine mineralisatsioon 14,2 mg/l; käesoleval ajal ei kasutata.

## Vee kasutus ja kaitse

Põhjavett võeti 2008. aastal võrreldes 2007. aastaga vähem. Selle põhjustas mõningate ettevõtete sulgemine ning veekoguste täpsem mõõtmine. Veevõtu suurim langus 2008. aastal võrreldes 2007. aastaga oli Tootsi vallas (51%), Pärnu linnas (41%) ja Häädemeeste vallas (32%). Vett võeti rohkem Väandra alevis, Halinga, ja Tori vallas.

Samal ajal suurenes mõnevõrra heitvee hulk. Heitveehulga mõningane suurenemine on seotud kaevandusvee koguste vähese suurenemisega 2008. aastal. Vee kogudesse suunati 6,4 mln m<sup>3</sup> heitveet, millest puhastamist ei vajanud 0,065 mln m<sup>3</sup> (jahutusvesi). Puhastamata vett suunati veekogusse 0,026 mln m<sup>3</sup>.

Fluoriprobleemi lahendamiseks paigaldati pöördosmoosiseadmed: Halinga vallas Vahenurme asulas, Koonga vallas Koonga, Lõpe, Irta ja Oidrema asulates,



Lavassaare vallas Lavassaare asulas. Audru vallas Audru alevi fluoriidi probleem laheneb edaspidi sellega, et alev saab joogivee Pärnu linna ühisveevärgist.

2006. aastal käivitus Pärnu ja Sindi linna, Audru ja Paikuse valla suuremahuline vee-majandusprojekt, mille kogumaksumus on 329 630 710 krooni. 45,4 protsenti rahast tuleb Euroopa liidu ühtekuuluvusfondist, 21,8% omavalitsuste ja 32,8 protsenti KIK-st. Uue projektiga liidetakse 4000 elanikku ühisveevärgist ja reovee ärajuhtimine saab võimalikuks 6800 elanikul. (Pärnu linnas on need arvad 1900 ja 5400). Projekt lõppemistähtaeg on 2009. aasta. Audru vallas Lindi külas valmis 2007. aastal uus reoveepuhasti. Lavassaare alevi reoveepu-

hasti rekonstrueerimine algas 2006. aastal ja lõppes uue reoveepuhasti valmimisega 2007. aastal.

Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi rahastamistoetuse alusel algasid Koonga ja Varbla valdades 2006. aastal viie asula vee- ja kanalisatsioonirajatiste rekonstrueerimine. Projekt lõppes 2008. aastal ja selle tulemusena rekonstrueeriti reoveepuhastid: Koonga, Lõpe, Oidrema, Varbla ja Mõtsu asulates. Samal aastal teostati Kilingi-Nõmme linna reoveepuhasti rekonstrueerimine. Veel paranes joogivee kvaliteet Saarde, Are, Surju ja Tahkuranna valdades (renoveeriti külade puurkaev-pumbamadajad ja paigaldati rauaärastusfiltrid).

### Veevõtt aastatel 2007-2008 (tuh m<sup>3</sup>)

	Võetud vett kokku		sh põhjavesi veevarustuseks	
	2007	2008	2007	2008
Are vald	47	48	47	48
Audru vald	184	148	184	148
Halinga vald	263	285	148	149
Pärnu-Jaagupi alev	45	42	45	42
Häädemeeste vald	269	182	251	166
Kaisma vald	18	15	18	15
Kihnu vald	7	7	7	7
Koonga vald	31	39	31	39
Lavassaare vald	30	28	30	28
Paikuse vald	1657	1527	1639	1524
Pärnu linn	377	222	295	159
Saarde vald	144	121	144	121
Kilingi-Nõmme vallasisene linn	55	49	55	49
Sauga vald	53	61	53	61
Sindi linn	138	146	98	99
Surju vald	27	26	27	26
Tahkuranna vald	1002	1028	1000	1025
Tootsi vald	403	242	311	198
Tori vald	375	594	137	120
Tõstamaa vald	39	38	39	38
Varbla vald	22	21	22	21
Vändra alev	109	130	109	130
Vändra vald	122	106	122	106
<b>KOKKU</b>	<b>5317</b>	<b>5014</b>	<b>4712</b>	<b>4226</b>

**Heitvete kogused aastatel 2007-2008 (tuh m<sup>3</sup>)**

Vald/asula	Heitvee hulk		2008	
	2007	2008	Veeheide kokku (koos jahutusveega)	Puhastamata
Are vald	22	24	24	
Audru vald	49	52	52	
Halinga vald	193	211	211	
Pärnu-Jaagupi alev	35	33	33	
Häädemeeste vald	83	103	103	
Kaisma vald	3	3	3	
Kihnu vald				
Koonga vald	9	8	8	
Lavassaare vald	18	26	26	
Paikuse vald	23	17	17	
Pärnu linn	4934	4917	4940	26
Saarde vald	95	73	73	
Kilingi-Nõmme vallasisene linn	54	44	44	
Sauga vald	14	9	9	
Surju vald	10	9	9	
Tahkuranna vald	22	21	21	
Tootsi vald	194	122	155	
Tori vald	308	546	546	
Tõstamaa vald	61	60	60	
Varbla vald	13	9	9	
Vändra alevi vald	101	121	121	
Vändra vald	25	23	32	
<b>KOKKU</b>	<b>6178</b>	<b>6354</b>	<b>6419</b>	

**Puhastamist vajava heitvee ja reainete juhtimine veekogudesse Pärnumaal**

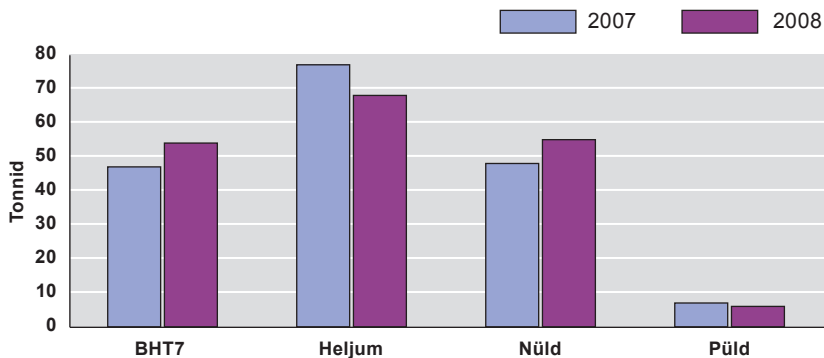
	2007	2008
Heitvee hulk (tuh m <sup>3</sup> )		
Pärnu linn	4934	4917
Maapiirkond	1244	1437
Kokku	6178	6354
BHT 7 (tonni)		
Pärnu linn	36	39
Maapiirkond	11	15
Kokku	47	54

Heijum (tonni)		
Pärnu linn	53	50
Maapiirkond	24	18
Kokku	77	68
Üldlammastik (tonni)		
Pärnu linn	29	43
Maapiirkond	19	11
Kokku	48	54
Üldfosfor (tonni)		
Pärnu linn	3	4
Maapiirkond	4	2
Kokku	7	6

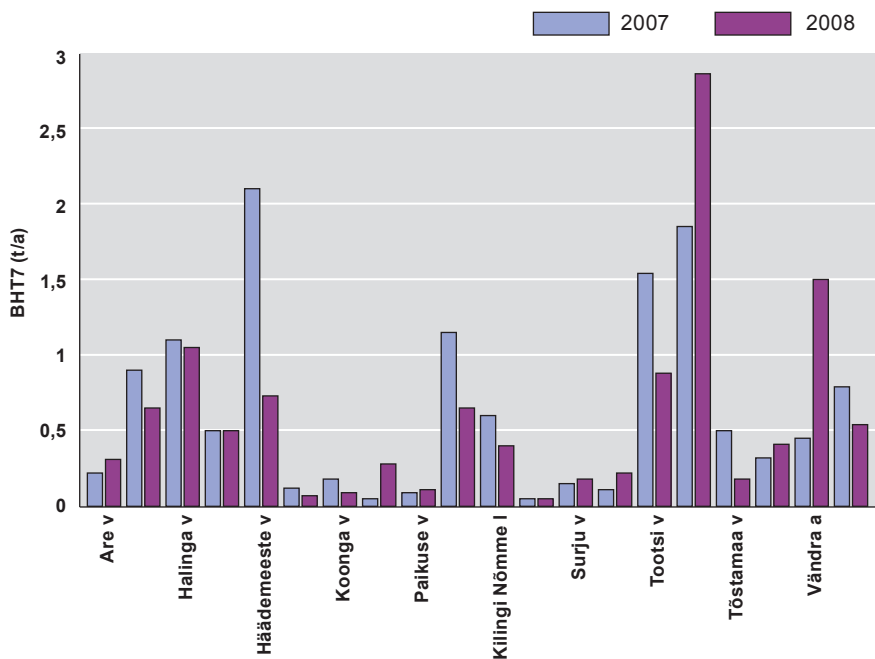




## Veekogudesse juhitud reoainete kogused Pärnu maakonnas



## Orgaanilise reostuse (BHT7) koormus omavalitsuste kaupa (2007–2008)



Reostuskoormus 2008. aastal võrreldes 2007. aastaga on mõnevõrra vähenenud v.a BHT7 ja Nüld osas. Suurima reostuskoormuse valdade lõikes BHT7 järgi annab Tori vald. Tori-Selja Piimatööstuse amor-

tiseerunud heitvee puhastussüsteem ei võimalda puhastada piimatööstuse reovett nõutavale tasemele.

Koostasid Margit Karu ja Margit Kolk



## Maavarad

Pärnumaa kõige tähtsam maavara on kahtlemata **turvas**, mis on tingitud suurtest turbavarudest, pikkadest traditsioonidest ja infrastruktuuri ning sadama lähedusest. Suurte turbavarude tekke põhjuseks on eelkõige lauge väheliigestunud reljeef ja pinnakattesetetes esinevad ulatuslikud viirsavi levikualad. Maakonna 271-st soost on ca 30% arvestatavad kui turba leiukohad, seda nii pindala kui ka lasundi paksuse järgi. Pärnumaa soode aktiivne tarbevaru on 47 863,5 tuh tonni ja aktiivne reservvaru 141 786,1 tuh tonni. Suuremad aktiivse tarbevaruga turbamaardlad on Lavassaare (29958,3 tuh t), Pööravere (4840,4 tuh t), Kõrsa (4313,0 tuh t) ja Kaseraba (4063,0 tuh t).

Turvast võib kaevandada ainult nendest maardlatest, mis on kantud keskkonnaregistri maardlate nimistusse, ega ole looduskaitseliste piirangutega ja on ka kasutatavate soode nimekirjas. Keskkonnaregistri maardlate nimistu volitatud töötleja on Maa-amet.

Pärnu maakonnas on kantud registrisse 31 turbamaardlat. Peamiselt looduskaitseliste piirangute tõttu on Pärnu maakonnas võimalik kasutada mõnd üksikut neist. Hetkel toimub turba tootmine kuues turbamaardlas, millest Lavassaare kuulub üleriigilise tähtsusega maardlate nimekirja. Pärnumaal kaevandatakse kogu Eesti aastasest kaevandamismahust ca 40%.

Turvast kaevandatakse veel Pööravere (*Kaisma vald*), Kõrsa (*Paikuse vald*), Kavasoos (*Vändra vald*), Rääma (*Sauga vald*) ja Möksi (*Saarde vald*) maardlas. Põhiliseltks turbatootjateks AS Tootsi Turvas, AS Torfex, ASB Greenworld Eesti OÜ ja AS Nurme Turvas.

Üle poole kaevandatud turbast moodustab aiandus- ehk kasvuturvas, mida kasutatakse aiandites ja kasvuhoonetes kasvupinnasena, ning istikute kasvatamiseks pottides ja lavades.

Eestis toodetud kasvuturbast 90% eksporditakse – põhiliselt ostavad seda Lääne-Euroopa aiandusfirmad. Turvast kasutatakse ka kütteks. Esimene turbabrikettehas Eestis ehitati 1939. a Tootsis, kus toodetakse turbabriketti tänapäevani. Karmistunud keskkonnakaitseõuded aga sunnivad tehist uksi sulgema või tehist kaasajastama.

Õhukese pinnakattega aladel (*pinnakatte paksus alla 1 m*) maakonna põhjaosas avanevad Siluri ladestu Jaani ja Jaagarahu lademe **dolokivid**. Neis piirkondades tehtud geoloogiliste uuringute põhjal on eraldatud ja keskkonnaregistri maardlate nimistus arvele võetud Anelema, Koonga ja Tarva maardla dolokivivaru. Kahe esimese maardla varu on üleriigilise tähtsusega. Tehnoloogilise dolokivi varu on kinnitatud Kaisma ja viimistlusedolokivi varu Mihkli maardlas.

2008. a seisuga on Pärnu maakonna ehitusedolokivi aktiivne tarbevaru 16 430,1 tuh m<sup>3</sup> ja aktiivne reservvaru 36 984,0 tuh m<sup>3</sup>. Siluri ladestu Jaagarahu ja Jaani lademe dolokivihid avanevad pinnakattesetete all suurtel aladel, kuid nende uurimist ja kasutuselevõttu takistab enamasti tüse pinnakate ja ebasobivad hüdrogeoloogilised tingimused. Täiendavaid dolokivivarusid on kõige otstarbekam uurida ja kasutusele võtta olemasolevate maardlate ja leiukohtade ümbruses õhukese pinnakattega aladel. Uuringuid soovitakse teha mitmel pool Koonga vallas. Hetkel kaevandatakse dolokivi Anelema ja Tarva maardlates. Maardlat kasutab AS Reiden Dolomiit. Dolokivi kasutatakse dolomiidikilustiku, dolomiidipulbri ja mineraalväetise tootmiseks.

Maakonna lõunaosas asub Devoniladestu Aruküla lademe liivakivides järsuveerulist vagumust täitev **savilasund**, mille uurimise tulemusena on seal üleriigilise tähtsusega Arumetsa savimaardla.

Savilasundi kujunemise aeg on diskus-



siooniline ja võib osutada Devoni ajastust hilisemaks. Arumetsa maardla koguaru 2008. aasta lõpu seisuga on 10 401 600 m<sup>3</sup> millest aktiivne varu on 8 481 600 tuh m<sup>3</sup>. Maardlat kasutab maxit Estonia AS tehas Fibo ExClay (*endise nimega Optiroc AS*). Aineliselt, koostiselt ja keraamiliste omaduste poolest on maavara kõlbulik ehituskeraamika, drenaažitorude ja keramsiidi tootmiseks.

Pärnu maakonna põhja- ja keskosas levivad suurtel aladel jääjärvelise tekkega **viirsavid**. Siin asub aktiivse reservvaruga (198 000 m<sup>3</sup>) Vändra savimaardla ning Massu, Sindi ja Tõstamaa savileiukohad. Sindi leiukoha savi ei ole enam reaalset kasutatav, kuna varuala on jäänud ehitiste alla.

Maakonna suuremad **ehitusliiva** maardlad, leiukohad ja perspektiivalad asuvad Loode- ja Lõuna-Pärnumaal ning on seotud kas Järva kihistu glatsiofluviaalsete ja limnoglatsiaalsete setetega (*Kiusumetsa ja Potsepa maardla*) või Balti mere erinevate arengustaadiumite rannamoodustistega (*Häädemeeste, Mureoru, Mustu-Nõmme, Sooba maardla*). Viimastega on seotud ka Kuluka, Lõuka, Nurmiste ja Paadrema liiva leiukohad. Maakonna idaossa jääb Taganõmme liivamaardla, mis asub väheulatusliku levikuga glatsiofluviaalsete setete alal.

Maakonna lõunaosas, 18 km pikkusel Balti jääpaisjärve rannamoodustiste vöändil, asub Aruoja liiva prognoosala ja **liivakruusa** perspektiivala. Pärnu maakonnas asub Maa-ameti andmetel 15 liivamaardlat, ehitusliiva ja täiteliiva aktiivne tarbevaru on 9 190 300 m<sup>3</sup> ja aktiivne reservvaru 20 861 000 m<sup>3</sup>. Suurima aktiivse tarbevaruga on Potsepa maardla, mida lähitulevikus ka suurendada planeeritakse.

Neljlas maardlas on **ehituskruus** või täiteliiv ehitusliivale kaasnevaks maavaraks. Ehituskruusa maardlad, leiukohad ja perspektiivalad on maakonna loode- ja põhjaosas seotud enamasti mandrijäätu-

mise Pandivere staadiumi servamoodustistega ja neile kuhjunud hilisemate rannamoodustistega (*Eassalu, Ennikse, Kaiste, Murru I ja Soomra maardla ja Võhma leiukoht*).

Maakonna põhja- ja keskosas on **kruusalasundid** seotud oosidega (*Muti, Pitsalu, Laudaru, Kuiaru ja Tori leiukoht*) ja latsiofluviaalsete seljandike ning mõhnadega (*Lavassaare ja Kõrsa maardla, Kaisma, Kaisma-Sepa, Krahvi, Kõnnu ja Tammõue leiukoht*).

Maakonna kaguosas, kus pinnakattese- tetes domineerib moreen, on kruusavaru seotud moreenisestest lasunditega (*Jäärja maardla*).

Maakonnas asub 13 kruusamaardlat, ehituskruusa aktiivne tarbevaru on 2 413 400 m<sup>3</sup> ja aktiivne reservvaru 3 812 000 m<sup>3</sup>. Suurema aktiivse tarbevaruga on Kaiste Murru I, Lavassaare ja Eassalu maardla. Perspektiivne maardlad on Soomras. Kamali liivamaardlas on ehituskruus kaasnevaks maavaraks. Suurimateks kruusaliiva kaevandajateks Pärnu maakonnas on AS Reiden Potsepa ja Maanteeameti Lääne Teedekeskus.

**Meremuda** on Pärnumaal leitud Iklas (*madalaveelises lahes*). Geoloogiliselt uuritud väike Ikla meremuda (*ravimuda*) leiukoht asub madalaveelises lahes. Keskmiselt ühe meetri paksune väävelvesinikurikka muda lasund paikneb 2,6 hektaril.

1985. aastal oli muda varu lahes 25 000 m<sup>3</sup> ja võrreldes 1963. aasta uuringuandmetega oli see 400 m<sup>3</sup> väiksem. Mudavaru vähenemine on põhjustatud mere kullatavast tegevusest mudalasuandi servaaladel. Pärnumaa pinnamood on valdavalt tasandikuline ja selle tõttu jäid lamedatesse nõgudesse kujunenud omaaegsed järved madalateks. Pleistotseeni lõpus või preboreaalil sooleerunud veekogudesse kujunesid enamasti turbased või savised järvemuda õhukesed kihid. Järvede kinnikasvamisel kujunesid ulatuslikud sood.



Kaheksakümnendatel aastatel läbi viidud turbaotsingute käigus registreeriti **järvemuda või -lubja** esinemine turba lamamis 18 Pärnumaa soos. Enamikul juhtudel oli tegemist vaid 10–20 cm paksuse kihiga. Tüsedam järvemuda lasund on piiritletud Ermistu järves ja tema ümbruses turbalasundi lamamina, samuti Kaisma, Järveotsa, Tõhela ja Käomardi leiukohas. Järvekriidi lasund on piiritletud Rogenese leiukohas. Ermistu järvemuda maardla asub maakonna edelaosas, Tõstamaa vallas. Mudalasund on settinud Tõstamaa ja Tammistu – Koeri voorte vahelisse aluspõhjalisse vagumusse kujunenud Ermistu järves, mis on käesolevaks ajaks osaliselt kinni kasvanud. Ermistu maardla muda on uuritud 1995. (*Paap, 1995*) ja 2000. aastal (*Ramst, 2000*).

Mudalasundi paksus ulatub nelja meetrini. Raviotstarbelise järvemuda aktiivne tarbevaru 2006. a seisuga on 64 000 tonni, põlluväetiseks sobiva muda varu on 150 900 tonni. Ermistu järvemuda maardla kaevandamiseks on luba antud AS Sapropeelile. Seni on maavara kasutamine olnud tagasi hoidlik – nt 2004. aastal ammutati Ermistu järvest raviotstarbeks 10 000 tonni, hiljem on kaevandamine olnud praktiliselt olematu.

**Põhjavesi** on Pärnu linnas ja maakonnas peamiseks veevarustusallikaks. Hüdrogeoloogiliste tingimuste poolest asub maakonna territoorium põhjavee väljavoolu alal. Perspektiivseid ressursse maakonnas hinnatakse 99 000 m<sup>3</sup>/d. Kinnitatud põhjavee varud moodustavad 35 800 m<sup>3</sup>/d ja Pärnumaal kasutatakse ca 25 000 m<sup>3</sup>/d põhjavett. Kasutatav põhjavesi levib Pärnu maakonnas peamiselt keskdevoni-siluri ja siluri ordoviitsiumi põhjaveehorisontides.

Vett võetakse kokku viiest põhjaveekihi: kvaternaarist, devonist, silurist, silur-ordoviitsiumist ja ordoviitsium-kambriumist. Eestis loetakse mineraalveeks põhjavett, milles lahustunud mineraalainete sisaldus on 2 g/l või rohkem (*Karise, Vingisaar, 1996*). Sellist vett leiti esmakordselt Pärnumaal 1959. aastal.

Aluskorakivimitesse rajatud üle 500 m sügavusest Pärnu puuraugust saadi Cl-Na-tüüpi vett, milles lahustunud mineraalainete sisaldus oli ligikaudu 22 g/l (*Perens, 1998*). Hilisemad mineraalvee otsingud Pärnu ümbruses positiivseid tulemusi ei andnud (*Tassa, Perens, 1980*).

Pärnu maakonnas on geoloogiliste otsingute tulemusel mineraalvee leiukohad avastatud Häädemeeeste ja Ikla piirkonnas. Ikla leiukohas saadi mineraalvett 645–658 m sügavusest Ordoviitsiumi – Kambriumi veekihi. Mineraalainete sisaldus vees ulatub seal 14 g/l. Häädemeeeste leiukohas paikneb Ordoviitsiumi ja Kambriumi ladestu kivimites mineraalvesi 540–630 m sügavusel kahes veekihis. Mineraalainete sisaldus nendes veekihtides jääb vahemikku 3,2–5,4 g/l. Mõlemas leiukohas on mineraalvesi Cl-Na-Ca tüüpi (*Perens, 1998*). Mineraalveevaru Häädemeeeste leiukohas on 1985. aasta uuringu põhjal (*Tassa, Perens, 1985*) 294 m<sup>3</sup>/d ja Ikla leiukohas 1968. aasta uuringu põhjal (*Vingisaar, Vatalin, 1968*) 765 m<sup>3</sup>/d.

Häädemeeeste mineraalvett sobib kasutada seedetrakti raviva ravi-joogiveena ja lauaveena. Ikla vesi sobib ravivannides liikumis- ja tugiaparaadi ning perifeerse närvisüsteemi haiguste raviks. Nii Häädemeeeste kui ka Ikla leiukoha mineraalvett käesoleval ajal ei kasutata.



## Pärnu maakonna maavarade bilansilised varud seisuga 31.12.2008 Keskonnaregistri maardlate nimistu andmetel

Maavara	Ühik	Varude kategooria		Varud kokku
		Tarbevaru	Reservvaru	
Turvas	mln t	49,9	243,2	293,1
sh hästilagunenud	mln t	36,3	179,5	215,8
vähelagunenud	mln t	13,6	63,7	77,3
Tehnoloogiline dolokivi	mln m <sup>3</sup>	1,1	13,5	14,6
Ehitusdolokivi	mln m <sup>3</sup>	18,4	48,1	66,5
Viimistlusdolokivi	mln m <sup>3</sup>	-	0,9	0,9
Ehitusliiv	mln m <sup>3</sup>	6,8	27,6	34,4
Täiteliiv	mln m <sup>3</sup>	2,7	-	2,7
Ehituskruus	mln m <sup>3</sup>	2,8	4,4	7,2
Keraamiline ja keramsiidisavi	mln m <sup>3</sup>	9,4	1,2	10,6
Järvemuda sh raviotstarbeks	mln t	0,272 0,064	-	0,27

### Maavarade toodang (kasutus) Pärnu maakonnas

Materjal	Ühik	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Turvas	tuh t	681,5	443,1	260,3	293,7	454,2	330	248
Ehitusdolokivi	tuh m <sup>3</sup>	151,6	165,2	172,2	153,0	199,4	201	199
Kruus ja liiv	tuh m <sup>3</sup>	78,7	98,17	157,5	190,2	205,8	282	138
Keraamiline ja keramsiidisavi	tuh m <sup>3</sup>	97,5	101,9	108,6	113,6	120,7	86	61

Koostajad Mati Kass ja Reet Roosalu

## Välisõhk

Välisõhk on üks keskkonna elutähtsatest komponentidest. Elame suurema osa oma elust välisõhku hingates. Välisõhust oleneb ka see, missugust õhku me hingame kodus. Tuba saab ju tuulutada ainult värske ja puhta välisõhuga.

Missugused tegurid mõjutavad ikkagi välisõhu kvaliteeti? Nende tegurite hulka kuuluvad:

- mitmesugused keemilised ühendid, ühed tervisele kahjulikud, teised neut-

raalsed inimese, kuid mitte keskkonna suhtes (näiteks süsihappegaas CO<sub>2</sub>);

- müra;
- tolm;
- vibratsioon;
- ioniseeriv kiirgus, st kiirgus, mis mõjub elavatele kudedele;
- mitteioniseeriv kiirgus nagu ultraviolettkiirgus;
- elektromagnetväljad.

Nende keemiliste ja füüsikaliste tegurite mõju väljendub inimese tervise halvenemises, taimede produktiooni kahanemises,



osoonikihi paksuse vähenemises ja kliima muutumises.

Olulisemad pahanusetekitajad:

- paiksed saasteallikad, mille all mõistame energeetika- ja tehnoloogiaseadmeid, mis on suure osa globaalprobleemide allikaks;
- transport, eeskätt autotransport kui linnaõhu suurim saastaja;
- radarid, raadiojaamad ja solaariumid elektromagnetväljade ja ultraviolettkiirguse allikana;
- röntgeni- ja raadioterapia aparaadid, mitmesugused tööstused ja teadused kasutatavad radioaktiivsed ained ioniseeriva kiirguse allikana.

Pärnu maakonnas on paikseid saasteallikaid, mis aruandeperioodil olid varustatud välisõhu saasteloaga, umbkaudu sada. Kõige arvukama grupi moodustavad energiatootjad ehk katlamajad.

Kuna Pärnu maakonnas on hästi arenenud puidutööstused, siis lenduvate orgaa-

niliste saasteainete allikana on teisel kohal nende lakkimis- ja värvimiskabiinid. Veel võiks nimetada bensiinijaamu, mis "rikastavad" meie õhku alifaatsete ja aromaatsete süsivesinikega.

Arvestatavaid tolmuaallikaid on kolm: maxit Estonia AS tehas Fibo ExClay Hääde-meeste vallas, AS Tootsi Turvas briketivabrik Tootsis ja AS Pärnu Sadam puistematerjalide kaid Vana-Pärnus ja Jannseni tänaval.

Kliimat mõjutavatest gaasidest on kõige olulisem **süsihappegaas**. Selle emissioon ulatub miljarditesse tonnidesse ja nüüd püütakse jõuda kokkulepetele selle gaasi emissiooni vähendamise osas. Vähendamise võimalused on aga väga problemaatilised, eriti suurtes arenenud riikides, kus soojus- ja elektrienergia tarbimine on väga suur. Eesti on lubanud vähendada CO<sub>2</sub> kogust 1990. aasta tasemega võrreldes 8% ja sedagi aastaks 2012.

Koostas Mati Moos

## Looduskaitse

Pärnu maakonna pindalast on ligi 13% kaitsealad ja ca 30% hoialad. Hetkel on Pärnumaal kinnitatud kaitse-eeskirjaga 48 kaitseala, uuendamata kaitsekorruga on 16 ja üks perspektiivne kaitseala – Tõstamaa luidete MKA. Hoialasid Pärnumaal on 42.

Tihti on väikest elupaigakildu peaaegu võimatu tulemuslikult kaitsta ja järjest enam saadakse aru terviklike ökosüsteemide ja looduslike protsesside kaitse vajadusest. Nii ka Pärnumaal – ajapikku on olemasolevad kaitsealad suurenenud ning lisandunud uusi alasid. Natura 2000 võrgustiku alade kaitseks on looduskaitseaduse järgi mitmeid võimalusi. Kaitse-eesmärgi saavutamiseks saab moodustada kaitseala, hoiala või püsielupaiga. Samas on ala kaitse alla võtmine vaid esimene samm loodusväärtuse kaitse korraldamisel.

Peale Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamist on kaitsealade võrgustiku areng tulenenud üleriigilisest looduskaitsealade planeeringutest, mida on tihti toetanud välisprojektid või riiklikud programmid (Natura 2000). Eestis lähtuti Natura 2000 võrgustiku alade valikul olemasolevate ja planeeritavate kaitsealadega, I ja II kategooria liikide elupaikade, rahvusvahelise tähtsusega märgaladest, tähtsatest linnualadest, metsakaitsealade võrgustikust, metsa vääriselupaikadest, looduskaitsealadest, väärtuslikest märgaladest ja niitudest. Suur osa Natura aladest asuvad olemasolevatel kaitsealadel, ülejäänud aladele kehtestati keskkonnaministri määrusega majandustegevuse piirangud kuni 1. maini 2007. Ajutise piiranguga aladest tehti uued maastiku- ja looduskaitsealad või hoialad, väikese pindalaga konkreetse liigi elupaikadest püsielupaigad.



Eesti metsakaitsealade võrgustiku arendamise käigus valiti Pärnumaal välja 23 metsakaitseala, millest moodustati 13 uut kaitseala aastatel 2005–2007. Ülejäänud metsakaitsealade võrgustiku alad asuvad juba varem olemasolevatel kaitsealadel. Nende kaitsealade puhul on kõige olulisem tagada metsade looduslik areng ning lasta haruldaastel liikidel häirimatult elada.

Liigikaitse osas on maakonnas oluline rakendada üleriigilisi tegevuskavasid kõrge kaitseväärtusega liikide kaitseks ning jätkata kaitsealustele liikidele, kelle elupaigad jäävad väljapoole kaitse- ja hoiuala- sid, püsielupaikade loomist. Pärnumaal on määrusega kinnitatud püsielupaigad järgmistele kaitsealustele liikidele: metsis, must-toonekurg, suur-konnakotkas, kassikakk, kanakull, viigerhüljes, kõre, väike-punalamesklane, soojumikas, karvane maarjalepp, emaputk, kollane virvesamblik ja meri-pungsammal. Moodustamisel on veel kaljukotka, merikotka ja väike-konnakotka püsielupaigad.

Alates 1. jaanuarist 2006 on Eestis loodud uus riigiasutus looduskaitseliste tööde korraldamiseks – Riiklik Looduskaitsekeskus (LKK). Pärnumaa kaitsealade korraldamisega tegelevad Pärnu-Viljandi ja Hiiu-Lääne regioon. LKK ülesanded on korraldavat laadi, valitsemisega seotud tegevused keskkonnateenistuste pärusmaa ja keskkonnainspektsoon tegeleb järelevalvega.

Maastikukaitseala eritüübid on pargid ja puistud. Pärnu maakonnas on 36 kaitsealust parki:

Pärnu rannapark  
Annemõisa park  
Vanapark  
Lydia Koidula park  
Munamäe park  
Valli park  
Võidu park  
Vaskrääma põlispuudesalu  
Kõnnu puistu  
Uue-Varbla mõisa park  
Mihkli pastoraadi park  
Roodi mõisa park  
Koonga mõisa park  
Allikukivi park  
Kaelase mõisa park  
Pootsi mõisa park  
Põõravere mõisa park  
Surju mõisa park  
Tori pastoraadi park  
Taali mõisa park  
Tali mõisa park  
Võlverti mõisa park  
Tõstamaa mõisa park  
Uulu mõisa park  
Vana-Varbla mõisa park  
Veltsa mõisa park  
Illuste mõisa park  
Audru mõisa park  
Sikana park  
Sindi kirikupark  
Vändra alevi park  
Are mõisa park  
Oidremaa mõisa park  
Mõtsu mõisa park  
Jäärja mõisa park  
Kõima mõisa park

### Pärnumaa kaitsealad

	Kaitseala	Asukoht	Pindala (ha)*
1	Allikukivi koopad ja allikad	Saarde vald	17
2	Audru roostik	Audru vald	70
3	Avaste LKA	Koonga vald	3439 (5225)
4	Järveotsa MKA	Saarde vald	27
5	Jäärumetsa LKA	Varbla vald	336



6	Kaansoo mesimuraka kasvuala	Vändra vald	81
7	Kabli LKA (endise nimega Kabli linnujaam)	Häädemeeste vald	741
8	Kahvena LKA	Saarde vald	657
9	Kalita LKA	Saarde vald	147
10	Karinõmme LKA	Koonga vald	488
11	Kastna LKA	Tõstamaa vald	125
12	Kergu LKA	Kaisma vald	520
13	Kivikupitsa MKA (endise nimega Kivikupitsa mägi)	Häädemeeste vald	135
14	Kolga LKA (endise nimega Kolga oja ja luited)	Varbla vald	257
15	Koonga tammik (uue nimega Võitra või Piisu LKA)	Koonga vald	14
16	Kosemäe mets	Saarde vald	47
17	Kuiaru LKA	Are vald	224
18	Kuldkinga kasvukoht; Kuldkinga kaitseala	Audru vald, Tõstamaa vald	3705
19	Kurgja Linnutaja talu maad	Vändra vald	103
20	Laiksaare männik	Häädemeeste vald	2
21	Laiksaare LKA	Häädemeeste vald	398
22	Laulaste LKA (teise nimega Kalme)	Häädemeeste vald	1100
23	Lihula MKA	Koonga vald	1292 (6015)
24	Liigikaitseala (Tõstamaa)	Tõstamaa vald	25
25	Lindi LKA	Tõstamaa vald	1095
26	Luitemaa LKA (endise nimega Rannametsa-Soometsa LKA)	Häädemeeste, Tahkuranna vald	11220
27	Lähkma LKA	Surju vald	103
28	Madissaare LKA	Koonga vald	111
29	Manija MKA (endise nimega Manilaid, Hanilaid)	Tõstamaa vald	202
30	Metsapoole botaanilis-zooloogiline kaitseala	Häädemeeste vald	65
31	Metsääre LKA	Surju vald	150
32	Kurese LKA (endise nimega Mihkli Salumägi)	Koonga vald	405
33	Mihkli LKA	Koonga vald	89
34	Naissoo LKA (endise nimega Naissoo tammik)	Koonga vald	122
35	Nedrema LKA (endise nimega Kalli-Nedremaa puisniit)	Koonga vald	2417
36	Nehatu LKA	Varbla vald	298 (1011)
37	Nigula LKA	Häädemeeste vald	4657
38	Niidu MKA (endise nimega Niidu mets)	Pärnu linn	82
39	Nätsi-Võlla LKA	Audru vald	9830
40	Paadrema LKA	Varbla vald	1332





41	Pärnu MKA (teise nimega Pärnu metsamaastik)	Tahkuranna vald	521
42	Pärdi mägi	Koonga vald	28
43	Pärnu rannaniidu LKA (endise nimega Pärnu rannaroostik)	Pärnu linn	300
44	Raeküla männikud	Pärnu linn	126
45	Saaejõe MKA	Vändra vald	
46	Sanga LKA (teise nimega Tõlla LKA)	Saarde vald	152
47	Sangelaiud	Kihnu vald	9
48	Siiraku LKA	Surju vald	788
49	Soo-otsa LKA	Surju vald	736
50	Sookuninga LKA	Saarde vald	3847
51	Soomaa rahvuspark	Vändra, Tori, Paikuse vald	36886
52	Sorgu saar	Tõstamaa vald	3
53	Taarikõnnu LKA	Kaisma vald	2346
54	Tolkuse LKA	Surju vald	823
55	Tori põrgu	Tori vald	2
56	Tuhu MKA	Koonga vald	803 (3710)
57	Tõstamaa MKA (endise nimega Tõstamaa laiud Heinlaid, Kivilaid)	Tõstamaa vald	1217
58	Ura LKA	Koonga vald	320
59	Uulu rannamännikud; Surju rannametsad	Tahkuranna vald	307
60	Varbla laidude MKA	Varbla vald	989
61	Vahenurme LKA	Halinga vald	230
62	Vaiste LKA	Varbla vald	165
63	Vardja paljand; Vardja kosk	Saarde vald	5
64	Vaskjõe LKA	Paikuse vald	292
65	Virussaare rabasaar	Halinga vald	495
66	Ännikese LKA	Varbla vald	318

\*Pindala lahtris on sulgudes esitatud kaitseala kogupindala.

## Pärnumaa hoiualad

	Hoiuala	Asukoht	Pindala (ha)	Staatust
1	Audru polder	Audru vald	700	linnuala
2	Avaste	Koonga vald	1037	linnu- ja loodusala
3	Jäärja	Tali vald	1097	linnuala
4	Jaagupi	Häädemeeste vald	19	loodusala
5	Kaisma (moodustamisel LKA)	Kaismavalld, Halinga vald	3067	loodusala



6	Kihnu	Kihnu vald	1688	loodusala
7	Kikepera	Saarde vald, Surju vald	5459	linnu ja loodusala
8	Kiusumetsa	Häädemeeste vald	1441	linnuala
9	Lanksaare-Veelikse	Tali vald	547	linnuala
10	Lavassaare LKA	Koonga vald, Halinga vald, Audru vald	8600	linnu- ja loodusala
11	Lemmejõe	Häädemeeste vald	14 km	loodusala
12	Lihula	Koonga vald	100	loodusala
13	Lindi	Audru vald	494	loodusala
14	Luitemaa	Häädemeeste vald	1755	loodusala
15	Metsapoole	Häädemeeste vald	60	loodusala
16	Massiaru	Häädemeeste vald	1423	linnuala
17	Mördama	Vändra vald	1251	loodusala
18	Mäeküla	Häädemeeste vald	88	linnuala
19	Navesti	Tori vald	2 km	loodusala
20	Nepstemurru	Häädemeeste vald	427	linnuala
21	Nepste-Rannametsa	Häädemeeste vald	34	loodusala
22	Nätsi-Võlla	Audru vald	758	loodusala
23	Oese soo	Halinga vald	195	loodusala
24	Oidrema	Koonga	35	loodusala
25	Orajõe	Häädemeeste vald	96	loodusala
26	Paadrema	Varbla vald	28	loodusala
27	Pihke	Tali vald	405	linnuala
28	Pärnu jõgi	Vändra, Tori, Sauga vald, Sindi ja Pärnu linn	189 km	loodusala
29	Pärnu laht	Varbla, Tõstamaa, Audru vald	100200	linnuala
30	Raespa	Varbla vald	180	loodusala
31	Reiu jõgi	Tahkuranna, Surju, Saarde, Tali vald ja Pärnu linn	60 km	loodusala
32	Sõmeri	Varbla vald	358	loodusala
33	Tellissaare	Vändra vald	355	loodusala
34	Tuhu	Koonga vald	113	loodusala
35	Tõhela-Ermistu LKA	Tõstamaa vald	2934	loodusala
36	Urissaare	Häädemeeste vald	326	linnuala
37	Uulu-Võiste	Tahkuranna vald	441	loodusala
38	Valgeraba	Surju vald	423	loodusala
39	Valgeranna	Audru vald	98	loodusala
40	Varbla	Varbla vald	274	loodusala
41	Väinameri	Varbla vald	3670	linnu- ja loodusala
42	Ämmamäe	Kaisma	43	loodusala



## Pärnumaa kaitstavad looduse üksikobjektid

2007. aasta seisuga kaitstakse Pärnumaal 59 põlispuud ja puuderühma ning nelja puiesteed – Aleksandri, Ringi, Pühavaimu ja Kuninga tänava alleed. Kaitstavatest puuliikidest on arvukaimalt tammesid (25), järgnevad pärnad (11), männid (9), kuused, künnapuud, jalakas, kask, põõsaskask, hall- ja valge lepp. Põlispuude ja puuderühmade kaitse alla võtmisel on arvesse võetud eelkõige nende ajaloolis-kultuurilist (seosed ajalooliste sündmuste ja inimesega ning rahvapärimumestega), teaduslikku

(reliktid, mõõtmed, vanus, haruldus) ning esteetilist väärtust (asend maastikus, dekoratiivsus). Paljud põlispuud on olnud pühad hiie- ja ohvripuud.

Rändrahnusid võib leida pea kõikjal Pärnumaal. Suurte rändrahnude tähtsuse hindamisel arvestatakse nende mõõtmeid, ajaloolist ja kultuuriloolist tähtsust (rahvapärimumus, muistendid), teaduslikku väärtust, rahnu asukohta ja ümbruse rändrahnude-rikkust. Pärnumaal on kaitse alla võetud 19 rändrahn, enim Häädemeste ja Väandra piirkonnas.

Koostas Kadri Hänni

## Ulukid ja jaht

Meie metsade peamine jahiresurss on sõralised. Sõralistest on Pärnumaal suurima arvukusega metskits, põder ja mets-siga.

Metssiga, metskits ja põder on meie peamised jahilukid. 2009. aastal loendati 2620 metssiga, 7840 metskitse ning 1570 põtra ja 2008/2009 jahihooajal kütiti 1888 metssiga, 2341 metskitse ning 674 põtra.

Probleemiks on saanud suurkiskjad ja nende poolt tekitatud kahjud. 2009. aastal loendati 58 karu, 157 hunti, 223 ilvest, siis 2008/2009 jahihooajal tabati 2 karu, 29 hunti ning 22 ilvest. Tulemus on tagasihoidlik ning vajab suuremat tähelepanu suurkiskjate arvukuse reguleerimisel.

Kobras on muutumas nuhtluseks nii põllumeestele kui ka metsameestele. 2009. aastal loendati 2250 isendit ning

arvukust reguleeriti 456 isendi võrra. Uues jahipiirkondade jahimaakorralduskavas on välja toodud veekogud, kust tuleb isend välja püüda, kus arvukust reguleerida, kus anda talle eluõigus. Kobras on ju põhjavee taseme ning puhtuse reguleerija.

Väikeulukitest on ja jäävad probleemseteks rebane ja kährik. Nende arvukuse tõus on seadnud tõsiselt ohtu metsise ja tedre asurkonna. Nende arvukust tuleb tublisti piirata ning leida stiimulvormid nende väikekiskjate kütamiseks.

Jahipidamist õigustavateks dokumentideks on jahitunnistus, jahiluba, jahikoerapass, jahist osavõtjate nimekiri ning suurluki laskekatse tunnistus.

Jahitunnistuse saab 16-aastane isik, kes on läbinud jahindusalase koolituse, sooritanud edukalt jahiteooriaeksami ja laskekatse.

Pärnumaal on 1617 jahimeest.

## Ulukite arvukus

Liik/aasta	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Põder	1411	1413	1518	1650	1600	1800	1755	1600	1570
Punahirv	30	25	45	41	63	64	128	120	150
Metskits	3345	3615	4204	5300	6200	7000	8844	8500	7840
Metssiga	1450	1602	1880	2300	2100	2100	2623	2500	2620



Pruunkaru	31	25	35	37	40	35	52	60	58
Hunt	26	15	24	29	12	12	87	155	157
Ilves	114	85	114	113	75	45	187	211	223
Kobras	916	1213	1373	1600	1800	1900	1936	1900	2250

## Ulukite küttimine

Liik/ jahihooaeg	2000/ 2001	2001/ 2002	2002/ 2003	2003/ 2004	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009
Pöder	455	484	567	633	637	678	721	748	674
Punahirv	7	4	5	8	9	8	9	9	11
Metskits	272	351	522	718	1037	1326	1838	2600	2341
Metssiga	411	577	637	776	798	1162	1114	1356	1888
Pruunkaru	0	2	0	1	0	0	1	-	2
Hunt	7	8	5	0	3	1	15	8	29
Ilves	12	26	10	10	9	11	15	8	22
Kobras	190	147	282	235	281	312	508	492	456

Koostas Johannes Luksepp

## Meteoroloogilised andmed

### Eesti Meteoroloogia ja Hüdroloogia Instituut



Igal suverään-  
sel riigil on oma  
ilmateenistus.

Eestis täidab  
sellega se-  
tud funktsioone

keskkonnaministeeriumi haldusalas töö-  
tav Eesti Meteoroloogia ja Hüdroloogia  
Instituut (EMHI). EMHI üheks põhiüles-  
andeks on meteoroloogiliste ja hüdrolo-  
ogiliste vaatluste teostamine Eesti terri-  
tooriumil. Seejuures täidetakse mitmeid  
vaatlusprogramme, millest olulisemad on  
sünoptiline; sisevete ja rannikumere hü-  
dromeetria, aga ka teised vaatlusprogram-  
mid. Vaatluste läbiviimiseks ning ilma,  
kliima, samuti rannikumeres ja sisevetel  
toimivate protsesside analüüsiks töötavad  
Pärnumaal Pärnu-Sauga meteoroloogia-

jaam ja Kihnu meteoroloogia-hüdroloogia-  
jaam, Koodu sademetemõõtejaam, Aesoo,  
Oore, Riisa ja Tahkuse hüdromeetriajaa-  
mad ning Audru, Kaansoo, Laadi, Nurme ja  
Sauga hüdromeetrilised automaatjaamad \*  
(joon.1, tabel 1).



Joon. 1 EMHI vaatlusjaamad Pärnumaal



Tabel 1. EMHI meteoroloogilised ja hüdrooloogilised vaatlusjaamad Pärnumaal

Jrk.	Koht	Jaama nimi	Lühend
1	Aesoo	Hüdromeetriaajaam	HJ
2	Audru	Automaatjaam (hüdromeetiline)	AJ
3	Kaansoo	Automaatjaam (hüdromeetiline)	AJ
4	Kihnu	Meteoroloogia- ja hüdroloogiaajaam	MHJ
5	Koodu	Sademetemõõtejaam	SMJ
6	Laadi	Automaatjaam (hüdromeetiline)	AJ
7	Nurme	Automaatjaam (hüdromeetiline)	AJ
8	Oore	Hüdromeetriaajaam*	HJ
9	Pärnu	Rannikumerejaam	RJ
10	Pärnu-Sauga	Meteoroloogiaajaam	MJ
11	Sauga	Automaatjaam (hüdromeetiline)	AJ
12	Riisa	Hüdromeetriaajaam	HJ
13	Tahkuse	Hüdromeetriaajaam*	HJ

\* - käesolevaks ajaks on Oore ja Tahkuse mõõtmised automatiseeritud

Tänapäeva vaatlusjaamad on suures osas automatiseeritud. Samas on ka vaatlusi, mida viivad läbi spetsialistid.

### Pärnumaa vaatlusjaamadest, nende mõõtmistest ja ajaloost

- Pärnu MJ on üks kuuest Eesti kliimajaamast, mille pikkade vaatlusriidade alusel iseloomustatakse sageli Eesti kliimat. Sellepärast on nende jaamade jätkuv töö eriti oluline ja kõiki vaatlusi teostatakse ööpäevaringelt.

Õhutemperatuuri vaatlused algasid Pärnus 1842. aastal ja kestsid 1850. aastani. Detsembris 1877 alustas Perno nime all tööd II järgu jaam, mis asus tol ajal lootside torni juures. Aegade jooksul on jaama töös mitmeid pause olnud. 1947. aastal viidi jaam avatud mereranda, eelmisest kohast 2 km SSE suunas. 23. aprillil 1971. aastal valmis ridarannahoone ning ilmajaam sai sinna tööruumid. Meteoväljak asus siis rannahoonete kompleksist 250 m ENE pool Rannal. 7. septembril 1990. aastal viidi meteoväljak üle kesklinna Esplanaadi, Pühavaimu ja Supeluse tänava ristumis-

kohas asuvale haljasalale. Uus kolimine toimus 16. detsembril 2004, seekord viidi jaam Sauga lennuväljale, endisest asukohast 7,2 km kaugusele NNW suunas. See on ka Pärnu MJ praegune asukoht. Suur osa mõõtmistest on nüüdseks automatiseeritud, kuid atmosfäärinähtuste, pilvede, sademete lume paksuse ja mõned teised vaatlused viiakse läbi ilmajaama töötajate poolt manuaalselt.

- Kihnus algasid ilmavaatlused 1931. aasta mais, mil saare lõunatipus asuva majaka juures alustati sademete hulga ja ilmanähtuste registreerimist. Olulisemad lüngad vaatlustes oli aastatel 1944–1946 ning 1947. aasta juunist 1948. aasta aprillini. 1946. aasta septembrist avati meteoroloogiaajaam saare keskosas. Lisaks meteo-vaatlustele hakati tegema ka merevaatlusi. **Kihnu MHJ** praeguses asukohas, majaka naabruses alustas jaam tööd 1. jaanuaril 1954. aastal. 2003. aasta 1. novembrist alates on suur osa mõõtmistest automatiseeritud, ülejäänud vaatlusi viivad ilmajaama töötajad läbi manuaalselt tööpäeva jooksul.



*Meri majaka taga, ehk nii näeb ilma Kihnu vaatleja. Foto: Tiina Tammets.*



*Kihnu ilmajaama vaatlusväljak enne automaatomõõtjate paigaldamist. Foto: Tiina Tammets.*



- **Koodu sademete mõõtejaamas** mõõdetakse kaks korda ööpäevas sademete hulka ja õhutemperatuuri absoluutset miinimumi ning maksimumi. Registreeritakse ka ööpäeva jooksul aset leidnud atmosfäärinähtused ning mõõdetakse lumikatte paksust.

- Sademete ning lumikatte paksuse mõõtmine ning atmosfäärinähtuste registreerimine toimub hüdromeetriliste mõõtmiste kõrval ka **Oore (Oreküla), Tahkuse ja Riisa hüdrometriaajaamades**. Oorel ja Tahkusel mõõdetakse lisaks ka ööpäeva äärmustemperatuure.

- Infot Pärnumaal aset leidnud äikesejuhude kohta saab ka **Tõraveres** paikneva **äikesedetektor**i vaatlustest, mis kuulub põhjamaade äikesedetektorite vaatlusvõrku (NORDLIS). Ettekujutuse Pärnumaa pilvisuse ja sademete jaotusest annavad Viljandist põhjapool paikneva **Sürgavere radari** andmed.

- Pärnu jõe hüdromeetrilise seire juures mõõdetakse **Oore, Tahkuse, Riisa, Aesoo, Audru, Kaansoo, Laadi ja Nurme** vaatlusjaamades jõgede veetaset ning veetemperatuuri, jää- ja lumepaksust, vaadeldakse veetaimestikku, jäänähteid ja jõe olukorda. Mõõdetakse ka voolukiirust ja jõe sügavust, mille järgi arvutatakse vooluhulk. Kord aastast arvutatakse jõe äravool.

- **Pärnu sadamas asuvas rannikumerejaamas** mõõdetakse igal tunnil automaatselt merevee taset. Automaatmõõtjaga registreeritud andmed laekuvad keskuse andmebaasi ja see võimaldab veetaseme muutusi pidevalt jälgida. Nii võib öelda, et viimase kolme aasta suuremad merevee taseme tõusud on aset leidnud 14.–15. jaanuaril 2007. aastal (168 cm), 31. oktoobril ja 24. novembril 2008. aastal. (128 cm).

- Talvisel ajal toimuvad **Pärnu lahel ka jäävaatlused**, mille käigus määratakse igal hommikul jää tüüp ning paksus, samuti jääkatte jaotus ja tema muutused. Jäävaatlusi teostatakse nii Pärnu rannas kui ka Kihnu saarel. Tänu oma geograafilisele asukohale

on Pärnu lahel jää praktiliselt igal talvel. Seetõttu tagavad süstemaatilised jäävaatlused nii ohutu navigatsiooni lahel jääinfol talvise kalapüügi huvilistele.

## 2004–2008. aastate ilmastiku ülevaade

Kaks Pärnus kauaaegselt tegutsenud ilmajaama – Pärnu ja Kihnu kirjeldavad ilmaolusid üksnes rannikul. Mõningaid andmeid ilmade kohta annavad Pärnumaa hüdroloogia- ja sademete mõõtejaamad. Pärnumaa siseosa kliima iseloomustamiseks võiks aga kasutada ka naabermaakondade ilmajaamade (Türi, Kuusiku või Viljandi andmeid)\*.

Viimase viie aasta ilmastikku Eestis iseloomustab keskmisest kõrgem õhutemperatuur. Neist kõige jahedamaks võiks pidada Pärnu ja Türi andmete järgi 2005. aastat, kui aasta keskmine õhutemperatuur (vastavalt 6,0°C ja 5,6°C) oli 0,1°C ja 0,4°C võrra kõrgem aastate 1961–2008 keskmistest; Kihnu andmete järgi aga 2004. aastat, mil aasta keskmine (7,0°C) ületas pikaajalise keskmise õhutemperatuuri 0,6°C võrra. Nii nagu kogu Eestis, on ka Pärnu ja Kihnu 1961–2008. aastate keskmisel õhutemperatuuril tõusev trend, kusjuures viimase kümne aasta keskmine õhutemperatuur on olnud seitsmel aastal kümnest suurem vastavate aastate trendide väärtustest.

Päikesepaiste kestuse poolest ei ole viimased viis aastat palju erinenud 1961–2008. aastate keskmisest.

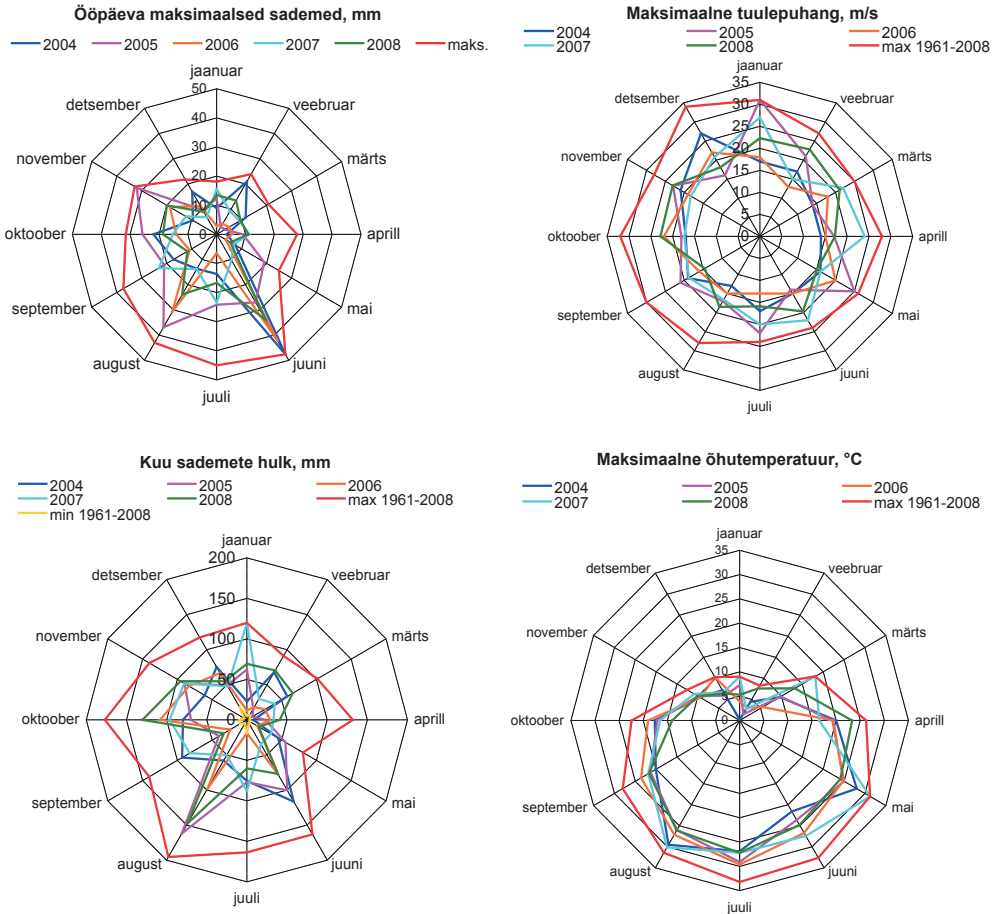
Talveperioodi kõige külmemaks kuus Pärnus on viimase viie aasta jooksul olnud 2007. aasta veebruar, kui keskmiseks õhutemperatuuriks mõõdeti –9,4°C ja absoluutseks miinimumiks –28,4°C (joon. 2). Kõige soojemad talvekuud olid 2006/2007. aasta detsember-jaanuar (Pärnu keskmine õhutemperatuur vastavalt 4,4°C ja –0,9°C). Nende kuude maksimaalne õhutemperatuur oli enamikes Eesti vaatlusjaamades 1961–2008. aastate vaatlusperioodi absoluutseks maksimumiks. Pärnu MJ-s kirjutati



detsembrikuu uueks maksimumiks 10,3°C ja jaanuaris 9,0°C)

Viieaastase perioodi kõige soojem suvi oli 2006. aastal, kui juulikuu keskmine õhutemperatuur ulatus Pärnus 18,7°C, Türil

18,8°C. Erakordne oli ka 2007. aasta rekordilise 29. mai maksimaalne õhutemperatuur Pärnus – 31,2°C. Väga kõrgeid õhutemperatuure mõõdeti sel päeval ka teistes Pärnumaa vaatluskohtades (joon. 2, tabel 2).



Joon. 2. 2004–2008. aastate olulisemate meteoroloogiliste näitajate kuu kokkuvõtteid võrrelduna 1961–2008. aastatega.

Päikesepaistet oli suvekuudel kõige enam 2006. aasta juulis – 1961–2008. aastate keskmisest 35% rohkem. Päikselised olid ka 2007. aasta august ja 2008. aasta mai ning 2007. aasta juuni. Seevastu oli 2008. aasta augustis

päikesepaistet ainult 64% keskmisest.

2006. aasta suvi oli erakordne aga ka sademete nappuse poolest – juulikuu sademete hulk kõrge õhutemperatuuri juures küündis Pärnus vaid 16,3 mm (joon. 2, kõige väiksem juulikuu sademete summa perioodil 1961–2008). Viie-





mase viie aasta võrdluses langes Pärnumaal kõige rohkem sademeid 2008. aastal (tabel 2). Nii ületab 2008. aasta Pärnu sademete summa (862 mm) 25% 1961–2008. aastate keskmise. Üksikute kuude võrdluses sadas Pärnus kõige rohkem 2005. aasta augustis (162 mm, keskmine 74 mm). Ööpäeva lõikes oli maksimaalne sademete hulk Pärnus 2004. aasta 8. juunil – 47,6 mm, mis on ka 1961–2008. aastate ööpäeva sademete hulga rekordiks. Viimase viie aasta suvedest (juunist augustini) oli kõige sademeterohkem 2005. aasta suvi sademete hulga 339 mm.

Pärnus ja Kihnus oli viimase kolme aasta tuule keskmine kiirus enamasti normile ehk keskmisele vastav või alla selle. Vaid mõnedel üksikutel talvekuudel ületas kuu keskmine tuulekiirus pikaajalise vaatlusperioodi keskmise. Tuule maksimaalne (puhanguline) kiirus saavutas suurima väärtuse aga 2005. aasta jaanuaritormi tingimustes, ulatudes 31 m/s.

Aastad 2004–2008 olid hüdroloogiliselt väga muutiikud kogu Eesti territooriumil, k.a Pärnu valgala jõgedel. Viieaastane periood

tervikuna ületas pikaajalise keskmise. Veerikastele 2004. ja 2005. aastale järgnes veevaene 2006. aasta, sellele keskmise äravooluga 2007. aasta ning seejärel veerikas 2008. aasta. 2005. aasta 9–11. jaanuaril möllanud tugev meretorm tekitas Pärnu valgala jõgedel järsu veetaseme tõusu, mis ületas seniregistreeritud kõrgemad talvised veetasemed. Soe ja sademetevaene 2006. aasta suvi tõi jõgedele veetaseme languse ja põhjustas vooluhulga vähenemise kuni 60% pikaajalisest keskmisest. 2008. aasta suve-sügiste ning eriti talviste sadude mõjul ületas äravool oma suuruse poolest kevadise suurvee.

### Pärnu meretasemed:

2007: keskmine 19 cm, minimaalne – 52 cm, maksimaalne 168 cm.

2008: keskmine 11 cm, minimaalne – 49 cm, maksimaalne 128 cm.

Pärnumaal tehtud meteoroloogiliste ja hüdroloogiliste vaatluste kahe viimase aasta olulisemad kokkuvõtted on toodud tabelis 2.

vaatlusjaam	aasta	Õhutemperatuur, °C			Sademete hulk, mm		Tuule kiirus, m/s		Päikesepaiste kestus, h		Veetase, cm			Vooluhulk, m <sup>3</sup> /s		
		keskmine	minimimum	maksimum	aasta summa	ööpäeva maksimum	keskmine	maksimaalne (puhanguline)	aasta summa	% võimalikust	keskmine	kõrgem	madalaim	keskmine	maksimum	minimimum
Pärnu MJ	2007	7,0	-28,4	31,2	747,2	23,4	3,9	27,0	1953	44%						
	2008	7,6	-14,5	27,2	861,5	33,9	4,0	23,1	1728	38%						
Kihnu MHJ	2007	7,3	-21,1	29,2	601,0	23,0	5,3	28,0								
	2008	8,3	-9,9	27,0	686,6	32,7	6,0	26,5								
Koodu SMJ	2007		-29,5	31,0	795,7	28,2										
	2008			28,0	939,8	37,5										
Riisa HJ (Halliste jõgi)	2007				845,7	29,8					92	295	27	19,8	106	1,42
	2008				983,3	46,3					120	328	27,0	107	2,19	
Tahkuse HJ (Pärnu jõgi)	2007		-27,5	32,0	812,0	28,4					50	161	4	21,1	104	2,09
	2008			28,5	956,8	42,5					67	167	17	29,7	115	3,88
Oore HJ (Pärnu jõgi)	2007				878,0	33,0					79	264	-4	49,5	246	4,01
	2008				980,1	35,3					108	300	8	77,7	300	6,75

Tabel 2

2007–2008. aastate olulisemad meteoroloogilised näitajad Pärnumaa vaatlusjaamades

\*Põhjalikuma ülevaate Pärnumaa kliimast on kirjutanud Jaak Jaagus ning Helle Raudsepp koguteoses "Pärnumaa. (1. kd)".



## 6. Tehniline infrastruktuur

### Teedevõrk ja selle korrashoid

#### Pärnu Teedevalitsus

Riigimaanteede hooldamisega tegeles kuni 2008. aasta 1. juulini Pärnu Teedevalitsus nelja teemeistri piirkonnaga (Pärnu-Jaagupi, Tori, Häädemeeste, Tõstamaa). Alates 1. juulist 2008 reorganiseeriti Pärnu Teedevalitsus ümber Lääne Teedekeskuseks ja Pärnu Teedevalitsuse hooldeosakonna baasil moodustati AS Pärnumaa teed, kes hooldab lepingu alusel Lääne teedekeskuse hallataolevaid riigimaanteid Pärnu maakonnas. Olles regionaalne teedekeskus, on loodud veel Viljandi ja Lääne osakonnad, mille ülesandeks on vastavalt Viljandi ja Lääne maakonna riigiteedele teetööde tellimine ja tööde tehniline järelevalve.

Kohalikke teid ja tänavaid haldavad kohalikud omavalitsused.

#### Teedevõrk ja teehoiu kulud

Pärnu maakonna kogu teedevõrk 31.12.2008 seisuga on 4967 km s.o 968 km teid 1000 km<sup>2</sup> kohta.

Üldisest teedevõrgust moodustavad:

- riigimaanteed – 1433km ehk 29%;
- kohalikud teed ja tänavad – 1690 km ehk 34%;
- metskonna ja erateed – 1848 km ehk 37%.

Riigimaanteede tihedus on 1000 km<sup>2</sup> kohta 298 km, vabariigi keskmine 380 km. Riigimaanteede võrgust on tolmuva katteltega 53% teedest (vabariigis 60%).

Riigiteedel on 117 silda pikkusega 2703 m.

Maakonna riigiteedel kulutati kokku teede ümberehitamiseks, remondiks, hooldeks ja halduskuludeks:

2004 – 195 miljonit krooni;

2005 – 132 miljonit krooni;

2006 – 153 miljonit krooni.

2007 – 168 miljonit krooni.

2008 – 197 miljonit krooni.

Ainuüksi tali- ja suvehoolde tööde teostamiseks riigiteedel, et tagada aastaringne ohutu liiklus, kulutati üle 49 miljoni krooni aastas ehk 34 tuhat krooni ühe teekilomeetri kohta.

#### Suuremad teeobjektid 2007–2008

##### 2007. aasta

- Pärnu – Rakvere – Sõmeru tee rekonstrueerimine Aluste – Kadaka lõigul 6,3 km, maksumus 42,6 mln kr.
- Audru – Tõstamaa – Nurmsi teele tolmuva katte ehitus 9,0 km, maksumus 10,6 mln kr.
- Lindi – Liu – Järve teele tolmuva katte ehitus 2,6 km, maksumus 2,6 mln kr.
- Jänesselja – Urge teele tolmuva katte ehitus 2,7 km, maksumus 3,5 mln kr.

##### 2008. aasta

- Valga – Uulu tee rekonstrueerimine Marana – Ristiküla lõigul 8,4 km, maksumus 42,6 mln kr.
- Rapla – Järvakandi – Kergu tee rekonstrueerimine 2,7 km, maksumus 8,1 mln kr.
- Karuse – Kalli tee rekonstrueerimine 3,5 km, maksumus 5,8 mln kr.
- Sauga – Jõõpre teele tolmuva katte ehitus 5,7 km, maksumus 5,3mln kr.
- Tõitoja – Häädemeeste teele tolmuva katte ehitus 9,7 km, maksumus 6,3 mln kr.
- Uulu – Laadi teele tolmuva katte ehitus 2,7 km, maksumus 1,4 mln kr.
- Surju – Seljametsa teele tolmuva katte ehitus 1,1 km, maksumus 1,0 mln kr.



- Surju – Saunametsa teele tolmuva kate ehitus 1,4 km, maksumus 0,6 mln kr. Kokku tolmuva kateid 23,3 km.

Kilingi-Nõmme – Allikukivi 1,6 km, Paikuse – Sindi 1,0 km, Pärnu-Jaagupi 1,1 km, Pärnu-Lihula 0,4 km.

#### **Kergliiklusteedele katted**

- Kergliiklusteede ehitus koostöös Saarde, Audru, Halinga ja Paikuse valdadega

2007–2008. aastal teostati riigiteedel tolmuva kate katete korduspindamistööd 209 km ja remonditi kruusateid 109 km.



*Riigimaantee nr 19301 Kilingi-Nõmme-Tali-Laiksaare km 0,9–16,9 kruusateele ehitatud tolmuva kate. Lääne regionaalse maanteeameti fotokogu.*



Riigimaantee nr 6 Valga-Uulu km 98,2–106,7 rekonstrueeritud põhimaantee. Lääne regionaalse maanteeameti fotokogu.



Riigimaantee nr 19340 Uulu-Laadi km 0,2 remonditud Uulu-Laadi sild. Lääne regionaalse maanteeameti fotokogu.



## Liiklusintensiivsus Pärnumaa põhiteedel:

Teelõik	Teelõik
Tallinn – Pärnu	6000 - 10000
Pärnu – Ikla	3000 - 6000
Pärnu – Väandra	1000 - 3000
Uulu – Kilingi-Nõmme	3000 - 6000
Pärnu – Sindi	3000 - 6000
Pärnu – Audru	6000 - 10000
Kilingi-Nõmme – Viljandi	1000 - 3000

## Liiklusõnnetused Pärnu maakonnas

	Õnnetuste arv	Neis	
		Vigastatuid	Hukunuid
2000	84	100	17
2001	150	199	20
2002	151	220	21
2003	118	168	8
2004	115	154	11
2005	161	210	15
2006	195	162	16
2007	215	266	11
2008	144	189	17

sh Pärnu linnas			
2000	19	18	1
2001	55	64	2
2002	72	87	4
2003	65	79	2
2004	56	64	1
2005	77	94	0
2006	86	93	3
2007	91	107	1
2008	65	79	1
maapiirkonnas			
2000	65	82	16
2001	95	135	18
2002	79	133	17
2003	53	89	6
2004	59	90	10
2005	84	116	15
2006	109	169	13
2007	124	159	10
2008	79	110	16

Eestis li 1000 elaniku kohta 2006. a 412 sõiduauto (1990. aastal 154 autot).

## Liiklusvahendite arv Pärnu maakonnas

	2004	2005	2006	2007	2008
Sõiduaudod	29783	30968	34235	30221	38987
Autobussid	352	342	225	127	153
Veoaudod	5509	5318	5540	4235	5826

Koostas Enn Raadik

## Reisijate vedu

### Kulutused reisijate veol maakonnaliinidel

Aasta	Riigieelarveline toetus		Toetus omavalitsustelt		Piletitulu	
	Kokku (tuh kr)	Lkm kohta (kr)	Kokku (tuh kr)	Lkm kohta (kr)	Kokku (tuh kr)	Lkm kohta (kr)
2006	19 028,0	5,12	3337,5	0,90	17 017,1	4,58
2007	21 655,6	5,51	4136,0	1,05	17 995,8	4,58
2008	29 841,6	7,43	5049,7	1,26	20 085,1	5,00



## Veomahud maakonnaliinidel

Ettevõte	Veosemalt, tuh lkm			Osatähtsuse % liinikilomeetritest			Bussiliinide arv, tk
	2006	2007	2008	2006	2007	2008	2008
AS GoBus Pärnu regioon	3616,3	3827,4	3865,8	97,3	97,4	97,4	73
OÜ Vändra Karu	101,5	101,5	101,5	2,7	2,6	2,6	2
<b>KOKKU</b>	<b>3717,8</b>	<b>3928,9</b>	<b>3967,3</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>100,0</b>	<b>75</b>

Aastail 2007–2008 teenindavad maakonna bussiliine avaliku teenindamise lepingute alusel (kehtivusega kuni 30. juuni 2010) 2003. aastal läbiviidud riigihankemenetluse põhjal AS GoBus Pärnu regioon ja OÜ Vändra Karu.

Aastatele 2007 ja 2008 on iseloomulik vedajate loobumine kommertskaugliinide liinilubadest. Kütusehindade kiire tõus muudab sagedaste peatustega kaugliinid kahjumlikeks. Samas on need liinid aga väga olulised naabermaakondade äärealade tõmbekeskuste omavaheliseks ja maakonna keskustega ühenduse pidades, mistõttu nende kaotamine valmistas ühistranspordi kasutajatele suuri ebamugavusi. Liini asendamine maakondlike liinidega on riigile kindlasti kulukam ning ei rahulda ka naabermaakondade piiriüleseid sõitjaid. Eelnevast tingituna võitleb Pärnu maavalitsus kõigiti maakondade piiriüleste sagedaste peatustega kaugliinide säilitamise eest.

Alates 3. jaanuarist 2007 lõpetas AS GoBus Pärnu regioon kommertskaugliini nr 368 Pärnu – Paide – Koeru – Rakvere teenindamise ning liiniluba tunnistati kehtetuks.

Sama aasta 22. jaanuaril Järvamaa ühistranspordi keskus, Lääne-Viru maavalitsus ja Pärnu maavalitsus sõlmisid tähtajatu koostöölepingu Pärnu maakonna avaliku teenindamise kaugbussiliini nr 368 Pärnu – Paide – Koeru – Rakvere korraldamiseks. Rahaliselt ei võta liini toetamisest

osa Järvamaa ÜTK, mõlemad maavalitsused aga toetavad liini oma maakonna ulatuses 2 (kahe) krooniga liinikilomeetri eest.

2006. aastal lõpetas AS GoBus Pärnu regioon kommertskaugliini nr 321 Pärnu – Haapsalu teenindamise. Jaanuarist 2007 Pärnu maavalitsus (koostöös Rapla maavalitsusega) otsustas, et ärajäänud kaugliini nr 321 üks reis esmaspäevadel peab jätkama senise graafikuga Pärnust Vana-Vigalani, Vana-Vigala tehnika- ja teeninduskooli õpilaste tarvis õppeperioodil ning liita see Pärnu maakonna avaliku teenindamise kaugliinile Pärnu – Vigala nr 329. Liini aitas rahastada ka Vigala vald.

Alates 1. septembrist 2008 lõpetas AS Marsruut veo kaugliinil nr 885 Pärnu – Paide – Rakvere. See on kaugliin, mis ühendab Pärnut Türi, Paide ja Rakverega. Liini oluline tähtsus Pärnumaa jaoks on, et see läbib ka Tootsi alevit. Ainukeseks sõiduvõimaluseks on liin nii Pärnu- kui ka Järvamaalt Porkuni koolis õppivate erivajadustega laste jaoks.

Pärnu maavalitsus sõlmis AS-ga Marsruut koostöölepingu kaugbussiliini nr 885 Pärnu – Paide – Rakvere korraldamiseks, toetades nimetatud kaugbussiliini kogu ulatuses 2 (kaks) krooni liinikilomeetri kohta.

Alates 16. septembrist 2008 lõpetas AS GoBus Pärnu regioon veo kaugliinil nr 347 Pärnu – Vändra – Suure-Jaani – Viljandi – Tartu.

See on aga ainuke vahepeatustega kaugliin, mis ühendab Pärnut Tartu ja Vil-



jandiga läbi Vändra. Eriti raskeks tegi nimetatud liini sulgemine Tori, Tootsi ja Vändra kandist üliõpilaste sõitmise nii Tartusse kui ka Viljandisse. Koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga suutis Pärnu maavalitsus selle liini riikliku toetuse kaasabil siiski aasta lõpuni säilitada, seal edasi sai liin juba ametlikult läbi riigihanke Pärnumaa avaliku teenindamise liiniks.

Samas suutsime veel 2007. aastal, tulles vastu sõitjate soovidele, veidi suurendada maakondlikku veomahtu:

- 14. detsembrist 2007 avas Pärnu maavalitsus juba mitu aastat päevakorral olnud hilisõhtuse maakondliku bussiühenduse nn Audru ringil Pärnu – Sanga – Audru – Põldeotsa – Sanga – Pärnu. Nimetatud liini vajadust on mitmeid kordi taotlenud Uruste suvilate piirkonna elanikud, neile on lisandunud vajadus seoses SANGA TEE peatuse lähiste rajatud uute tööstusettevõtete tööliste tööle- ja töölt sõiduga.

Audru-Sanga teel tähistatakse Sanga ja Lemmetsa uued bussipeatused.

- alates 01.03.2007 pikendasime maakonnaliini nr 336 Pärnu – Surju – Kilingi-Nõmme, väljumisega Pärnust tööpäeval 8:05 kuni Tihemetsani.

Samast kuupäevast suunasime Tootsi elanike tarvis õhtul Piistaojalt Torisse sõitva liini nr 49 sissesõiduks Tootsi.

- alates 25.05.2007 suunasime Pärnu-Lavassaare bussiliinid Sulu – Papsaare tee, mistõttu likvideeritakse Nurme – Vana-Pärnu maanteelt Kambi peatus, lisandub aga liinile Ringraja peatus.

Õpilasvedude toetamiseks tsentraliseerisid maakonna omavalitsused vastavalt õpilasvedude mahule oma eelarvetest rahalisi vahendeid maavalitsuse eriarvele. Selles ettevõtmises osales ka naabermaakonna Vigala vald.

2007. aastal lisandusid maakonda uued bussipeatused:

- Varbla valda Õhu külla Liivamäe peatus;
- Tõstamaa valda Männikuste külla Kõõssa peatus ja Kihlepa – Lepaspea tee Alu tee peatus Murrumäe peatuse asemel;
- Halinga valda Naartse külla Naartse peatus;
- 01.09.2008 Paikuse valda Silla külla Servaku peatus.

2007. aastal määras maavanem Pärnu linnale ühistranspordi sihtotstarbeliseks toetuseks linnaliinidel 4 300 000 krooni. 2008. aastal juba oluliselt vähem ja viimast korda – 500 000 krooni.

Bussifirmad Pärnumaal töötasid kahjumiga: seisuga 01.10.2007. a oli kahjum 148 000 krooni. Ka eelnevad aastad on olnud pidevalt kahjumis: 2006. a – 214 000 kr; 2005. a – 398 000 kr.

Aasta 2008 algas avaliku teenindamise lepingu lisade sõlmimiseks pingsate vaidlustega AS-ga GoBus. Vedaja põhjendas seda objektiivsete asjaoludega, mida vedajatel ei olnud võimalik 2003. aastal oma pakkumise koostamisel ette näha, mistõttu väidetavalt oli AS GoBus kandnud kahjumit avaliku liiniveo teenuse osutamisel. Olulisimateks asjaoludeks, mida vedajatel ei olnud võimalik 2003. aastal pakkumise koostamisel ja esitamisel ette näha, oli töäjookulude ja diislikütuse hinna oluline tõus. Ilmekaks näiteks töäjookulude tõusu juures on bussijuhtide palga suurus, mis märtsis 2003. aastal oli 5356 krooni kuus ning 2008. aasta märtsis 13056 krooni. Diislikütuse hinna vastavad näitajad olid 2003. aastal 6,92 krooni ja 2008. aastal 14,23 krooni (käibemaksuta) liitri eest.

Ülalnimetatud ja muude kulude olulise ettenägematu suurenemise tulemusena prognoosis AS GoBus 2008. aasta kahjumiks Pärnu maakonnas avaliku liiniveo teenuse osutamisel ligikaudu 5,0 miljonit, mis tähendas, et edasine lepingu eesmärgi saavutamine ning lepingu täitmine kuni



sätestatud lõpptähtajani AS-i GoBus poolt ei olnud enam majanduslikult võimalik.

Lähtudes eeltoodust ning võttes arvesse avalikku huvi lepingukohase täitmise vastu, nõustus AS GoBus, kui vedaja, kandma 2008. aastal kahjumit seoses avaliku liini-veoteenuse osutamisega Pärnu maakonnas ning nõustus allkirjastama lepingu lisad Pärnu maavalitsuse poolt esitatud redaktsoonis tingimusel, et lepingu lõpptähtpäev on 31. detsember 2008. aastal.

Tingimustesse kuulus veel liinimahu vähendamine Pärnu maavalitsuse poolt vähemalt kaks protsenti aasta veomahust ning piletihindade tõus ca 15 protsenti. Nii ka toimitakse ning 21. aprillil 2008 allkirjastatakse lepingu lisad.

Maavanem kehtestab 24. aprillist 2008. aastast Pärnu maakonnas avalikel maakonnaliinidel bussiliikluses sõitjatele uued sõidukilomeetri kõrgeimad tariifid ja kõrgeimad sõidupileti hinnad:

põhitariifid tõusevad vastavalt:

- I tsoonis Pärnust 0 – 20 km 66 senti/km-lt 80 senti/km-le;
- II tsoonis Pärnust 21 – 40 km 55 senti/km-lt 65 senti/km-le;
- III tsoonis Pärnust üle 40 km 45 senti/km-lt 50 senti/km-le;
- kuupileti tariif 38 senti/km-lt 45 senti/km-le.

Seoses vajadusega vähendada kulutusi maakonna bussiliinidele ning kärbetega veomahule, viis Pärnu maavalitsus 2008. esimese poolaasta jooksul läbi bussiliinide optimeerimise, mille käigus suutsime vähendada avaliku teenindamise liinimahtu maakonnas 2,04%.

See oli pingeline ja aeganõudev töö, mis ei lõppenud alati pisarateta, kuigi kõikidel vähendatavatel liinidel korraldati sõitjate loendus. Liinimahtu vähendati liinidel, kus sõitjaid praktiliselt polnud:

- lõpetasime maakonnaliinil nr 49 Pärnu – Piistaoja tellimuse täiendavaks sis-

sesõiduks Mannare – Tootsi alates 1. maist 2008;

- lõpetasime maakonnaliinil nr 42 Pärnu – Lehu (Libatse) pühapäevase reisi Pärnu – Wildenau – Pärnu (väljumisega Pärnust 15:00 ja Wildenau 16:10) tellimuse alates 1. maist 2008;
- alates 1. maist 2008 tellisime kaugliini nr 325 Pärnu-Paadremaa-Virtsu vaid Pärnumaa piires, so Pärnu – Paadremaa; ja nr 367 Pärnu – Pärnu-Jaagupi – Koonga – Lihula otstarbekus üle Pärnumaa piiri sõidul;
- lõpetasime maakonnaliinil nr 41 Pärnu – Sanga – Audru – Põldeotsa – Sanga – Pärnu Sanga kaudu kõrvaesõidu tellimuse alates 12. maist 2008 ning liin hakkas kulgema Ringraja peatusest otse Kuld Lõvi kaudu Audru – Põldeotsa ringile ja tagasi. Väljumine Pärnust jääb endiselt kell 22:20;
- lõpetasime alates 17. maist 2008 tellimuse laupäeviti ja pühapäeviti maakonnaliinil nr 345/2 lisaringi Kilingi-Nõmme – Kanaküla – Tihemetsa väljumisega 15:35 Kilingi-Nõmme. Tagasiteed Pärnusse pidi buss siiski alustama Tihemetsast.
- lõpetasime pühapäeviti alates 18. maist 2008 maakonnaliinil nr 53 Pärnu – Vasikrääma – Kikepera tellimuse Tammurust Saunametsani. Sama kehtis ka hommikuse Pärnu suuna kohta, Saunametsast Tammuruni. Seega jäi kehtima vajadus ühenduseks Tammuru ja Pärnu vahel senistel kellaegadel;
- alates 1. juulist 2008 tellisime kaugliini nr 367 Pärnu – Pärnu-Jaagupi – Koonga – Lihula vaid Pärnumaa piires kuni Oidremaa tee peatuseni ja sealt edasi kuni Virtsu tee peatuseni, mistõttu kadus kaugliin nr 367 ning lühendatud variant sai maakonnasisese liini number 47 tagasiteeks Pärnu – Pärnu-Jaagupi – Koonga – Virtsu tee;





- vähendasime alates 1. juulist 2008 tellimust liinile nr 57 kahe reisi võrra, väljumistega Pärnu Kesklinna peatusest kell 09:05 ja 18:05, s.o tööpäevased lühireisid Kesklinn – Madise, kusjuures täiendavalt vähendame liini nr 57 suvekuudeks 1. juulist 31. augustini, s.o seniks kuni sõitmas pole õpilasi, kahe reisi võrra, väljumistega Pärnu Kesklinna peatusest kell 12:05 ja 13:05;
- vähendasime alates 1. septembrist 2008 tellimust liinile nr 42-1 Pärnu – Lehu hommikul väljumisel Pärnust kell 5:35 Pärnu – Pärnu-Jaagupi lõigu võrra;

5.06.2008 algatas maavanem riigihankemenetluse kogu maakonnaliinide veomahus “Avaliku bussiliiniveo korraldamine Pärnu maakonnas 01.01.2009–31.12.2018” ning juba 29. juulil toimus pakkumuste avamine. Pakkumused esitasid AS MTG ja AS GoBus. Mõlemad pakkumuste maksumused ületasid aga hankelepingu eeldatavat maksumust ning 29.09.2008 lükkas maavanem pakkumised tagasi.

15. oktoobril järgnes maavanema korraldus väljakuulutamisetähtaegadega läbirääkimistega riigihangete korraldamiseks neljas liinigrupis:

“Avaliku bussiliiniveo korraldamine Pärnu linnaümbruse liinidel 01.01.2009–31.12.2018” (veomahuga 668 000 liinikilomeetrit aastas), “Avaliku bussiliiniveo korraldamine Pärnu maakonna diagonaalliinidel 01.01.2009–31.12.2018” (101 000 lkm/aastas), “Avaliku bussiliiniveo korraldamine Pärnu maakonna lõunaliinidel 01.01.2009–31.12.2018” (930 000 lkm/aastas) ja “Avaliku bussiliiniveo korraldamine Pärnu maakonna põhjaliinidel 01.01.2009–31.12.2018” (2 354 00

lkm/aastas). Vastutavaks isikuks määrati transpordinõunik Avo Rahu.

4. novembriks esitasid tähtajaliselt pakkumised: AS GoBus, AS MTG, AS Mulgi Reisid, AS Sebe, M.K. Reis – X OÜ, OÜ Venderloo Bussid ja OÜ Väandra Karu. Kokku esitati 11 pakkumust. Kõik pakkujad kvalifitseerusid ja juba järgmisel päeval toimus läbirääkimiste I voor.

Läbirääkimiste II voor toimus 11. novembril, kuhu ainsana ei esitanud uut pakkumist AS GoBus. GoBus-i esindajad soovisid pakkumuste tagasilükkamist ja ajutise lepingu sõlmimist 2009. aastaks, mis aga polnud seadusekohane.

13.11.2008 toimus riigihanke korraldava komisjoni töökoosolek. Selgitati välja edukad pakkumused ja esitati maavanemale ettepanek tunnistamiseks edukaks järgnevate vedajate pakkumused: linnaümbruse liinidel AS MTG 17,28 kr/lkm, põhjaliinidel AS Mulgi Reisid 16,97 kr/lkm, lõunaliinidel OÜ M.K.Reis-X 17,25 kr/lkm ning diagonaalliinidel OÜ Väandra Karu 16,90 kr/lkm.

19.11.2008 tunnistati pakkumised maavanema poolt edukaks ja sõlmiti nelja vedajaga avaliku teenindamise uued lepingud. Alates 1. jaanuarist 2009 teenindatakse maakonna bussiliine samas mahus kui seni, kuid korralduslikult neljas grupis:

- diagonaalliinil Väandra-Pärnu-Ikla jätkuvalt OÜ Väandra Karu;
- linnaümbruse liinidel (põhiliinid nr 40 Pärnu-Sindi ning nr 57 Pärnu-Sauga kool) AS MTG;
- lõunaliinidel (Ikla ja Kilingi-Nõmme suund) OÜ M.K.Reis-X;
- põhjaliinidel (Tõstamaa, Lihula, Pärnu-Jaagupi ja Väandra suundades) AS Mulgi Reisid.

Koostas Avo Rahu



## Sadamad ja meretransport

### Sadamad

2006. aastal uuendatud Kihnu sadamale ja sama aasta sügisel valminud sadamahoo-

nele Munalaius järgneb AS Saarte Liinide korraldamisel renveerimistö Manija sadamas. Linti lõigati Manijal, nüüd juba tõelises sadamas, 19. septembril 2008.

Koostas Avo Rahu



Manija sadama avamine. Foto: Ülle Tamm

### Pärnu sadam

#### 2007. aasta

Pärnu sadama kaubakäive 1,4 miljonit tonni. Sadam teenindas kokku 528 laeva.

Kaupade lõikes püsis suuremate eksportartiklitena ümarpuit ja turvas: metsaja puidutooted moodustasid 2007. aastal kaubakäibest 80% ning turbatooted 20%.

Eksportitav kaup liikus peamiselt Euroopa riikidesse. Impordi kogus sadama kaubakäibest moodustas 13%.

Talvel on Pärnu laht tavaliselt kaks kuni

kolm kuud jääs ning sadama töö häireteta toimimine eeldab jäälõhkuja tellimist. Viimastel aastatel on jäämurdmine Pärnu sadama piirkonnas toimunud suuremalt osalt riigieelarves selleks ettenähtud vahendite arvelt Eesti laevajuhtimise keskuse poolt.

#### 2008. aasta

Aasta oli AS Pärnu Sadamale stabiilse majandustegevusega. Navigatsioon sadamas oli aastaringne.

Alates 1. jaanuarist 1999 vastutab AS



Pärnu Sadam ohutu laevaliikluse eest kogu sadama akvatooriumis. Loodi sadamakapteni teenistus.

Pärnu sadama kaubakäive vähenes võrreldes 2007. aastaga 16% ulatudes 1,25 miljoni tonnini. AS-i Pärnu Sadam mereka-

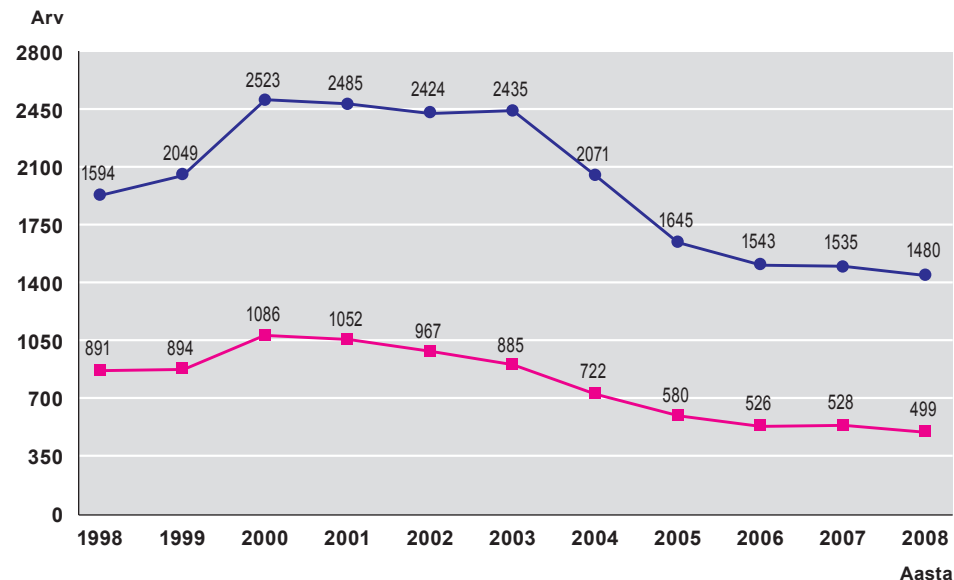
nalit läbis 499 laeva. Kaupade lõikes püsis eksportartiklitena toorpuuit ja puidutooded ning turvas ja turbatooded.

Eksporditav kaup liikus peamiselt Euroopa riikidesse. Impordi kogus sadama kaubakäibest moodustas 6%.

### Pärnu kaubasadama käive kaubagruppide lõikes (tuh t)

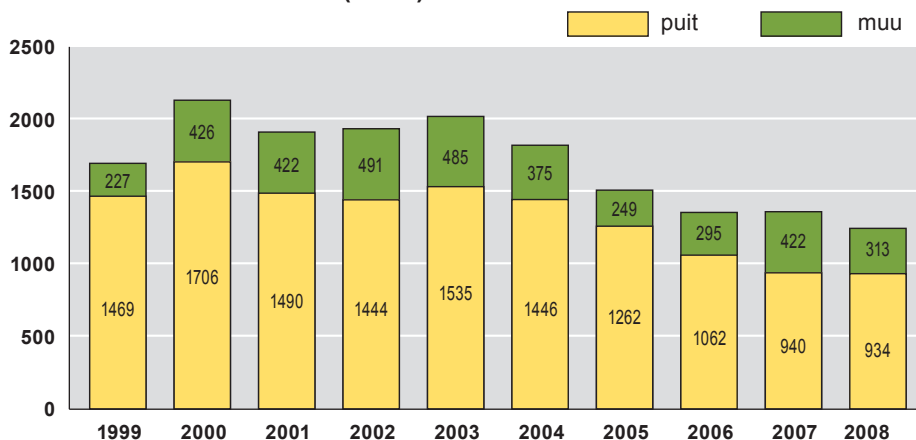
	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Eksport	1 885	1 581	1 311	1 226	1 185	1 167
puuit ja puidutooded	1 535	1 314	1 153	1 026	940	932
• Töötlemata puuit	1 007	804	638	555	343	329
• saematerjal	136	116	76	57	54	18
• puidutooded	392	394	439	414	543	585
Turbatooded	340	210	132	166	201	213
• freesturvas	182	147	106	114	140	145
• turbabrikett	60	63	26	52	61	68
Muu	10	57	26	34	44	22
import	135	228	200	131	177	80
<b>Kokku</b>	<b>2 020</b>	<b>1 809</b>	<b>1 511</b>	<b>1 357</b>	<b>1 362</b>	<b>1 247</b>

### Laevad Pärnu sadamas





## Pärnu sadama kaubakäive (tuh t)



Koostas Terje Vilberg

### Regulaarsed ühendusteel saartega

Nii nagu Vabariigi valitsus 12. veebruari 2004 korraldusega nr 79-k Kihnu ja mandri vahelise liikluse ühendusteedeks Kihnu sadama ja Munalaiu sadama vahelise veeteed ning Kihnu sadama ja Pärnu sadama vahelise veeteed määras, nii ka liiklus toimub.

Kihnu-Pärnu-Kihnu ja Kihnu-Munalaid-Kihnu (koos liiniga Munalaid-Manilaid-Munalaid) avalikul liiniveol on vedajaks OÜ Kihnu Veeteed. Kihnu-Munalaid ja Munalaid-Manilaid liinidel kurseerib reisiparvlaev Amalie, Kihnu-Pärnu liinil reisiparvlaev Liisi.

Igapäevast mereteedühendust Manija-Munalaid liinil peab Tõstamaa valla liinipaati Aul. Suuremahuliselt veoseid toimetab Munalaiult Manijale igal navigatsiooninädalal reedel parvlaev Amalie, tehes veel lisaks üks kord kuus nn prügireisi.

Riigihankejärgselt, s.o 2004. aasta suvest seisab Kihnu vallasadamas kasutusele riigile kuuluv, kuid OÜ Kihnu Liinile renditud reisiparvlaev Jõnn.

Maavalitsus viib teoks pikaajesse plaani, Jõnni avaliku võõrandamise, kuna Kihnu vallavolikogu ei avaldanud soovi Jõnni omandada. Seda vaatamata sellele, et rendile võtja, OÜ Kihnu Liin, ei soovinud rendilepingut lõpetada. 24. jaanuaril 2008 avaldaski Pärnu maavalitsus enampakkumisteate ja 25. märtsil kinnitab Pärnu notar Kaia Krüger laeva müügilepingu, millega läheb Jõnn koos laeva 31. detsembrini 2008 koormava rendilepinguga üle avaliku kirjaliku enampakkumise võitnud AS-le Kihnu Veeteed.

Kihnlaste autostumine ja lühem mereteed on viinud Kihnu – Munalaid, kui riigitoetust vähemõudva liini eeliskasutamisse. Aasta-aastalt suureneb Munalaiu sadamasse reise arv. Pärnusse liinireiside arv on jäänud püsivaks (vt tabel).

Järjest enam tunnevad kihnlased puudust aastaringsest parvlaevühendusest. Maavalitsuses nähti ette uute riigihangete ettevalmistamisel, et peale toimivate veolepingute lõppu 31. detsembrist 2010 ei võimalda käesolevad laevad lahendada saarerahva elulisi vajadusi. Ka laevaturul pole leida kohalikele tingimustele vastavat jää-



klassiga reisiparvlaeva. Pärnu maavalitsus koostöös Lääne maavalitsuse ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumiga jõuavad seisukohale, et maavalitsused delegeerivad uute riigihangete läbiviimise koos uute jääklassiga laevade liinile toomisega (ehitamisega) ministeeriumile. Nii ka toimitakse.

24. jaanuaril 2008 volitas maavanem Toomas Kivimägi Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumit täitma kõiki Kihnu-Munalaid-Kihnu ja Munalaid-Manilaid-Munalaid parvlaevaliinidele vedaja leidmiseks riigihanke korraldamisega seotud

riigihangete seadusest tulenevaid kohustusi. Tulenevalt majandus- ja kommunikatsiooniministri 31. märtsi 2008. a käskkirjast nr 116 kuulutati välja liitsustatud korras kaheetapiline hankemenetlus, nn ühishange Kihnu-Munalaid ja Rohuküla-Vormsi liinidele.

Mitmesugustel segastel asjaoludel sat- tus aga ministeerium riigihanke korraldamisel "puntrasse" ja selle süvenemise vältimiseks tunnistas majandus- ja kommunikatsiooniminister 20. oktoobri 2008 käskkirjaga nr 384 eelnimetatud ühishanke ebaõnnestunuks.

### Kihnu ja Manija parvlaevaühenduse näitajad aastatel 2007–2008 liinidel:

Kihnu – Munalaid – Kihnu (K-M-K);

Kihnu – Pärnu – Kihnu (K-P-K);

Munalaid – Manilaid – Munalaid (M-M);

	2007			2008		
	K-M-K	K-P-K	M-M	K-M-K	K-P-K	M-M
<b>Kokku reise</b>	<b>515</b>	<b>295</b>	<b>49</b>	<b>602</b>	<b>283</b>	<b>53</b>
<b>Kokku sõitjaid:</b>	<b>31570</b>	<b>16474</b>	<b>993</b>	<b>34858</b>	<b>19125</b>	<b>861</b>
sh saare elanikke	18087	10627	320	18007	8342	521
<b>Kokku sõidukeid:</b>	<b>6582</b>	<b>3189</b>	<b>368</b>	<b>7659</b>	<b>3481</b>	<b>450</b>
sh saare sõidukeid	4182	2067	213	5303	2006	250

## Õhustransport

### Lennuühendus Pärnu-Kihnu

1. detsembril 2006 sõlmis maavanem AS Aviesiga Pärnu-Kihnu-Pärnu lennuliinile avaliku teenindamise lepingu talveperioodideks 15. detsembrist 30. aprillini neljaks aastaks: kuni 30. aprill 2010. Lennud Kihnu teostatakse 8-reisijakohalisel lennukil Britten Norman BN2T. Aastane talveperioodi lennuplaan on 290 edasi-tagasi lendu.

2007. aasta lennutalv osutus aga väga raskeks – soe jaanuar ja varane kevad

pakkusid mõningast võimalust ka meritsi ühenduseks, kuid samas katkes peaaegu täielikult loodetud õhusild Pärnust Kihnu saarele. Kogu talveperioodi ettenähtud 290-st lepingulisest lennust suutis AS Avies teostada vaid 121. Ja seda AS Tallinna Lennujaamale kuuluva Kihnu lennukivälja absoluutselt ebarahuldava seisukorra tõttu. Eriti halb oli olukord märtsis, kui ilm Kihnus püsis peaaegu pidevalt +0,5°C juures ning oli lörtsine ja udune, mistõttu lennukivälja muutus täiesti kasutuskölbmatuks.

Samas puudus ka ametlik jäätee, mis sundis kihnlasi ja Kihnuga seotud ettevõt-



jaid tarbetult eluga riskides ülemereteed otsima. Aeg-ajalt olid kihnlased mandriga ühendusest täielikult ära lõigatud. Hädalisemad vajadused püüdsime rahuldada Piirivalve lennusalga helikopteri abil – nädala kaup ja post, gümnaasiumiõpilaste vedu, matusetoimingud jne. Tugevasti kannatas ühenduse ebaregulaarsuse tõttu Kihnu jaoks oluliste spetsialistide (arst ja õpetajad mandrit) töögraafik.

### Kihnu lennuvälja renoveerimine

25. jaanuaril 2007 tegi töövisiidi Pärnu maale Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi kantsler Marika Priske, et hinnata Kihnu lennuvälja olukorda ja plaanida lennuvälja renoveerimist veel samal aastal. Renoveerimistööde hulka aga polnud

ministeeriumi poolset arvatud Kihnu lennuväljale kõvakatte ehitamist. Projekteerimise lähteülesanne koostati jätkuvalt mururada silmas pidades. See aga ei rahuldanud ohutu, stabiilse ja kaasaegse lennuühenduse tegelikke vajadusi. Meie aastatepikkune kogemus näitas, et igal aastal märtsis - aprillis, kui meres on veel jää ja laevad ei liigu, kuid enam pole ka jääteed, on ca kahe nädala jooksul (2007. aastal kahjuks terve kuu) Kihnu lennuväli kasutuskõlbmatu ning talviselt jäätunud maal on pinnas püdel ja loikudes. Just siis, kui mururada ei suuda pakkuda mingitki võimalust maandumisteks, on hädasti vaja lennuühendust.

Kihnlaste meelepaha sellise ebastabiilse ühenduse üle oli vägagi põhjendatud.

Pärnu maavalitsuse seisukohalt oli ainuõige variant, kus Kihnu lennuvälja 2007.



Renoveeritud Kihnu lennurada. Foto: Erki Teemägi.



aasta renoveerimistööde käigus viiakse osa põhiraajast kas kõvakatte või muu (sellega võimalustelt sarnase) alternatiivse katte alla, mis tagaks maksimaalse lennuohutuse ja stabiilsuse ning rahuldaks kihnlaste elulised vajadused ka aprilli-märtsikuise ühenduse ajal mandriga.

Pärnu maavanema meeskonna kohtumisel Tallinna lennujaama juhtidega 29. juunil 2007 jõutigi tõdemusele, et Kihnu lennuväli vajab siiski vähemalt põhiraajale odavaimat kõvakatet – kärgplastikut, mida ka vajadusel on võimalik teiselada.

Renoveerimistööd lennuväljal venisid sügisesse. Talvise lennuperioodi alguseks jõuti töödega siiski ühele poole ning 18. detsembril 2007 avatigi 400x20 m plas-

tikkattega lennurada koos samaaegselt rekonstrueeritud terminaliga. Ka liinilennuk tegi esimese tellimuslennu uuendatud kattega rajalt.

2008. aasta talvised Pärnu-Kihnu lennud toimuvad juba renoveeritud Kihnu lennuväljal probleemideta. Suvel teostatakse Kihnu lennuväljal veel täiendavaid olulisi parendustöid:

- stardiraja plastikala pikendatakse 100 m võrra, nüüd 500x20 m;
- välja vahetatakse ca 100 m<sup>2</sup> purunenud plastiklülisid;
- ehitatakse ruleerimistee 83x5 m;
- ehitatakse parkla 20x20 m.

Koostas Avo Rahu

## Pärnu lennujaam

Pärnu maakonnas asub kaks lennuvälja – Pärnu lennuväli ja Kihnu lennuväli Kihnu saarel. Mõlemat lennuvälja haldab täna-seks AS Tallinna lennujaam.

### 2007

AS-i Tallinna Lennujaam finantseerimisel õnnestus Pärnu lennujaama kinnistu piirata aiaga täis ulatuses. Lisaks sellele remonditi lennurada kapitaalselt ligikaudu 2000 m<sup>2</sup> osas. Sellega seoses andis Lennuamet loa vastu võtta õhusõidukeid maandumismassiga kuni 120 tonni.

Täienes ka tehnikapark. Soetati uus traktor Valtra lume lükkamiseks ja kinnistu niitmiseks. Pruugitud traktor Valtra lume koristamiseks ja niitmiseks saadeti ka Kihnu lennuväljale. Lennuraja suviseks ja talviseks hoolduseks anti Tallinna lennujaama kasutatud masin Vammas koos vedukautoga Iveco.

Kihnu lennuväljal paigaldati põhisuunale uus drenaaž ning katteks plastikkärg. Kärg tarniti Saksamaalt ja selle paigaldamisega

sai Kihnu lennuväli kõige põhjapoolsemaks lennuväljaks Euroopas, kus nimetatud materjali on kasutatud. Sellega parandati oluliselt lennuraja kasutamise tingimusi talvistes oludes.

Parandati ka reisijate tingimusi Kihnus. Selleks rajati olemasolevale terminalile konteiner-tüüpi juurdeehitus.

Reisijaid lahkus Pärnu lennujaamast 2524.

### 2008

Kuna Pärnu lennujaam jäi välja Euroopa Liidu poolt rahastatavate objektide nimekirjast, ei toimunud sellel aastal peaaegu mingeid investeeringuid. Ainsana soetati päästetehnikat järelveetava vahukahuri näol AS Tallinna Lennujaama omavahenditega.

Ettevõtete Tervis ja Strand organiseerimisel alustati suvelendudega liinil Stockholm-Pärnu-Stockholm. Lennuk käis üks kord nädalas ajavahemikul 1. mai – 23. august. Nende lendudega läbis Pärnu lennujaama täiendavalt ligemale 1000 reisijat. Lendude teenindamiseks puudu oleva tehnika laenas Tallinna lennujaam.



Soojade talveilmade tõttu teostati 2007. ja 2008. aastate talveperioodidel senisest veelgi vähem lendusid Kihnu, mis mõjutas oluliselt reisijate arvu statistikat.

Reisijaid lahkus Pärnu lennujaamast 2475.

Koostas Erki Teemägi

## Internet maapiirkonnas

2006. aasta lõpus kuulutas Riigi infosüsteemide arenduskeskus välja üleriigilise hanke maakondade internetiseerimiseks, sealhulgas ka Pärnumaa. Hanke Pärnumaal võitis AS Norby, kes ehitas aastatel 2007–2008 välja WIMAX raadiovõrgu ning alustas teenuse pakkumist tähtajaga kolm aastat, projekti nimetati KülaTee 3. KülaTee 3 eesmärgiks on maapiirkondade internetiseerimine kaasaegse telekommunikatsioonitehnika abil, võimaldamaks hajaasustuse piirkondades elavatele inimestele kiire andmesideühenduse.

Seoses KülaTee 3 projekti käivitumisega lõpetas SA Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus Pärnumaa KülaTee 1 andmesidevõrgu operaatorina tegutsemise.

2008. aasta teisel poolel teatas AS Norby, et ta ei suuda endale võetud kohustusi täita ja KülaTee 3 projektiga edasi töötada. AS Norby kohustused võttis üle AS Elion, kes jätkab Pärnumaal ühe suurema internetiteenuse pakkujana.

2008. aasta lõpuks on maapiirkonna internetisoovijal võimalus valida paljude teenusepakkujate vahel, sealhulgas ka Pärnumaa kohalike väikeettevõtete seast.

Koostas Valdor Telve





## 7. Majandus

### Ettevõtlus

#### Pärnumaa ettevõtjad õigusliku vormi järgi

Aasta	FIE	TÜ	UÜ	OÜ	AS	TuÜs	Välisäriühingu filiaalid	Kokku
15.01.1998	490	2	5	1416	396	47	1	2357
04.01.1999	750	3	4	1894	438	59	4	3152
03.01.2000	1006	3	4	2243	438	64	5	3763
02.01.2001	1395	4	5	2204	426	62	7	4103
02.01.2002	1763	4	5	2441	417	58	8	4696
02.01.2003	1865	4	5	2612	367	52	7	4912
01.01.2004	1974	5	5	2828	327	50	6	5195
01.01.2005	2030	6	6	3140	301	47	6	5536
01.01.2006	2035	6	9	3475	280	46	6	5857
01.01.2007	1938	6	11	4054	272	45	5	6331
01.01.2008	1830	7	13	4648	260	45	7	6810
01.01.2009	1614	6	16	5047	250	44	8	6985

#### Pärnumaa äriühingud omavalitsuste lõikes (seis 25.02.2009)

Omavalitsus	AS	OÜ	TuÜs	TÜ	UÜ	FIE	Välisäriüh. filiaalid	Kokku
Are	1	45	1			60		107
Audru	10	318	4			161	1	494
Halinga	10	127		1		67		205
Häädemeeste	4	108	2			90		204
Kaisma		17				26		43
Kihnu	4	17				67		88
Koonga	1	39	1		1	59		101
Lavassaare		12				1		13
Paikuse	7	222		1	1	44	1	276
Saarde	7	119	3			109		238
Sauga	9	257			1	56		323
Surju	8	57				43		108
Tahkuranna	1	126	1			53		181
Tootsi	1	12				5		18



Tori		106	3			54	1	164
Tõstamaa	2	58	1			88		149
Varbla	2	35				60		97
Vändra vald	3	82	1	1		77		164
Vändra alev	4	75	2	2		28		111
Sindi	2	144			1	30		177
Pärnu	173	3118	25	1	13	480	5	3815
KOKKU	249	5094	44	6	17	1658	8	7076

### Pärnumaa ettevõtlus põhitegevusalade järgi (seis 25.02.2009)

Põhitegevusala	Objek- tide arv
Taimekasvatus	289
Loomakasvatus	113
Taime- ja loomakasvatus	332
Taime- ja loomakasvatuse abitegevusalad	10
Metsamajandus, metsavarumine ja neid teenindav tegevus	213
Kalapüük ja vesiviljelus	369
Energeetiliste maarete kaevandamine (turvas jne)	13
Mitteenergeetiliste maarete kaevandamine (liiv, savi, kruus, muda)	7
Toiduainete, jookide ja tubakatoodete tootmine	62
Tekstiili ja tekstiiltoodete tootmine. Karusnahatoodete tootmine	72
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	5
Puidutöötlemine, puidu- ja paberitoodete tootmine	178
Trükindus ja salvestiste paljundus	10
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	5
Kummi- ja plastmassitoodete tootmine	15
Mittermetalletest mineraalidest toodete tootmine (klaas, keraamika, kips, kivi jne)	16
Metallitoodete, masinate, mootorsõidukite ja seadmete tootmine	100
Elektri-, optika-, elektroonikaseadmete ja arvutite tootmine	16
Masinate ja seadmete paigaldus ja remont	32
Mööblitootmine	56
Mujal liigitamata tootmine (juveelitooded, sporditarbed, mänguasjad, jahti- ja kalapüügitarbed, muusikariistad, harjad, luud jne)	18
Elektrienergia, gaasi, kondentsõhu, auru ja kuuma veega varustustamine	12
Ehitus ja remont	946
Hulgikaubandus v.a mootorsõidukid ja mootorrattad	868
Jaekaubandus v.a mootorsõidukid ja mootorrattad	494
Mootorsõidukite ja mootorrattaste jae- ja hulgimüük, remont	192



Tahke-, vedel- ning gaaskütuse, tööstus- ja agrokeemiatoodete hulгимүүк	4
Mootorikütuse jaemүүк	18
Veondus, laondus	589
Finantsvahendus ja kindlustustegevus	113
Kinnisvaraalane tegevus	452
Haridus. Täiskasvanute ja muu koolitus	44
Tervishoid , sotsiaaltöö	73
Meelelahutus, kultuur ja sport	65
Veterinaaria	10
Juriidilised toimingud	49
Peakontorite tegevus ja juhtimisalane nõustamine	126
Raamatupidamine, audiitorkontroll, maksualane nõustamine	131
Arhitekti- ja insenertegevused	90
Reklaamindus ja turu-uuringud	49
Turvatöö ja juurdlus	3
Info ja side (kirjastamine, telekommunikatsioon, programmeerimine)	84
Muu teenindus (pesumajateenus, juuksuri- ja iluteenindus, matuse-teenindus, saunad, massaaž, keemiline puhastus jne)	128
Veevarustus ja kanalisatsioon	8
Majutus	110
Toitlustus	165
Muu kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus (disainerite tegevus, tõlketööd, fotograafia)	36
Tehniline teimimine ja analүүс	9
Teadus ja arendustegevus	3
Tööhõive agentuuride tegevus	43
Hoonete ja maastike hooldus	52
Büroohaldus ja äritegevuse abitegevusalad (sekretäriteenus, valguskoopiad, kõnekeskused, nõupidamiste korraldamine, inkassoteenus, pakendamine)	40
Reisibüroode ja reisikorraldajate tegevus	40
Arvutite, tarbeesemete ja kodutarvete parandus	23
Rentimine ja kasutusrent	57
Jäätmekogumine, teisene töötlus ja ringlussevõtt	13
Põhitegevusala täpsustamata	6
<b>KOKKU</b>	<b>7076</b>

**Pärnumaa kohaliku omavalitsuse ametiasutuste hallatavate asutuste tegevusvaldkonnad (seis 01.01.2008)**

Linn/vald	Koolieelne kasvatus	Koolieelne kasvatus ja põhiharidus	Koolieelne kasvatus ja algharidus	Haridus	Kultuur	Sotsiaalhooldus	Kommunaalteenused	Kokku asutusi
Are	1		1	1	3			6
Audru	2		2	3	11	1		19
Halinga	1		2	2	6			11
Häädemeeste	1		1	4	8	1		15
Kaisma		1			2			3
Kihnu				1	3			4
Koonga	2			2	3			7
Lavassaare			1		2			3
Paikuse	1		1	1	4	1		8
Saarde	3			4	5			12
Sauga	1			2	3			6
Surju	1			1	2	1		5
Tahkuranna			1	1	4			6
Tootsi	1			2	2			5
Tori	1			3	4			8
Tõstamaa	1			1	4	1		7
Varbla				1	3	1		5
Vändra alev	2			2	2	2		8
Vändra vald			1	2	8	1	1	13
Pärnu	14			19	3	5		41
Sindi	1			2	4	1	1	9
<b>Kokku</b>	<b>33</b>	<b>1</b>	<b>10</b>	<b>54</b>	<b>86</b>	<b>15</b>	<b>2</b>	<b>201</b>



## Pärnumaa äriühingud ja mittetulunduslikud ühendused arvuliselt majandusharude lõikes (seis 25.02.2009)

Põhitegevusala	Äriregister							Äriregister kokku	Mittetulundusühingute ja sihtasutuste register		mittetulundusühingute ja sihtasutuste register kokku
	aktsiaselts	osühing	tulundusühistu	täisühing	usaldusühing	füüsilisest isikust ettevõtja	välismaa äriühingu filiaal		Mittetulundusühing	Sihtasutus	
<b>A</b> Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	12	280	5	-	2	1027		<b>1326</b>	20	1	<b>21</b>
<b>B</b> Mäetööstus	6	16	-	-	-	1		<b>23</b>	-	-	-
<b>C</b> Töötlev tööstus	55	471	6	-	2	49		<b>583</b>	-	-	-
<b>D</b> Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	3	8	1	-	-	-		<b>12</b>	-	-	-
<b>E</b> Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus	3	18	-	-	-	-		<b>21</b>	-	-	-
<b>F</b> Ehitus	34	870	5	1	1	34	1	<b>946</b>	3	-	<b>3</b>
<b>G</b> Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorataste remont	50	1404	9	3	4	103	3	<b>1576</b>	-	-	-
<b>H</b> Veondus ja laondus	21	324	3	-	-	241		<b>589</b>	2	-	<b>2</b>
<b>I</b> Majutus ja toitlustus	13	221	3	-	2	36		<b>275</b>	-	-	-
<b>J</b> Info ja side	2	72	-	1	-	9		<b>84</b>	2	-	<b>2</b>

Tabel jätkub lk 94



<b>K</b> Finants- ja kindlustustegevus	3	106	2	-	-	2		<b>113</b>	-	-	-
<b>L</b> Kinnisvaraala tegevus	28	394	1	-	2	24	3	<b>452</b>	763	4	<b>767</b>
<b>M</b> Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus	7	448	3	1	1	43		<b>503</b>	3	1	<b>4</b>
<b>N</b> Haldus- ja abitegevused	5	207	2	-	-	19		<b>233</b>	3	2	<b>5</b>
<b>O</b> Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	-	1	-	-	-	-		<b>1</b>	8	-	<b>8</b>
<b>P</b> Haridus	1	36	-	-	-	7		<b>44</b>	30	3	<b>33</b>
<b>Q</b> Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	6	56	-	-	-	11		<b>73</b>	27	4	<b>31</b>
<b>R</b> Kunst, meelelahutus ja avabaeg	-	50	-	-	-	15		<b>65</b>	240	6	<b>246</b>
<b>S</b> Muud teenindavad tegevused	-	111	4	-	-	35	1	<b>151</b>	501	21	<b>522</b>
<b>T</b> Kodumajapidamise kui tööandjate tegevus; kodumajapidamiste oma tarbeks mõeldud eristamata kaupade tootmine ja teenuste osutamine	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Põhitegevusala täpsustamata	-	1	-	-	3	2		<b>6</b>	17	-	<b>17</b>
<b>KOKKU</b>	<b>249</b>	<b>5094</b>	<b>44</b>	<b>6</b>	<b>17</b>	<b>1658</b>	<b>8</b>	<b>7076</b>	<b>1619</b>	<b>42</b>	<b>1661</b>

### Pärnumaa väliskapitaliga äriühingud riikide lõikes (seis 25.02.2009)

Riigi nimi	Arv
Soome	159
Rootsi	59
Ameerika Ühendriigid	29
Saksamaa	34
Venemaa	22
Holland	10
Läti	33

Taani	9
Suurbritannia	45
Leedu	7
Norra	16
Ukraina	3
Bahama Ühendus	2
Poola	2
Serbia	1



Šveits	4
Austria	2
Tšehhi Vabariik	2
Niue (Uus-Meremaa)	1
Iirimaa	8
Kanada	1
Küpros	1
India	2
Uus-Meremaa	1
Luksemburg	1

Prantsusmaa	2
Nepaal	1
Belgia	1
Hispaania	1
Brasiilia	1
<b>KOKKU</b>	<b>380</b>

Väliskapitaliga äriühinguid välisosalusega  $\geq 50\%$  on 368 ja välismaa äriühingute filiaale on 8.

Koostas Liia Kaik

## Pärnumaa ettevõtete TOP

Esmakordselt selgitati Pärnumaa ettevõtete TOP 10 Pärnu maavalitsuse ja ajalehe Pärnu Postimees ühisettevõtmisena välja 1997. aastal. Kuni 2001. aastani oli osavõtt vabatahtlik ja iga firmajuht ise otsustas, kas konkursil osaleda või mitte.

Parimate väljaselgitamisel lähtuti ametlikest majandustulemustest ning hindamise aluseks sai ka kõigil järgnevatel aastatel kuni aastani 2001 majanduslike põhinäitajate: käive, kasum ja rentaablus ning nende kasv võrreldes eelmise aastaga.

Alates 2002. aastast on Pärnu maavalitsus koostöös ajalehega Äripäev ning ajalehega Pärnu Postimees korraldanud Pärnumaa majandusfoorumit. Foorumil on toimunud ettevõtlusalane konverents ja parimate ettevõtete autasustamine. Seal on ka tutvustatud Äripäeva poolt koostatud erilehte Pärnumaa ettevõtjate TOP. TOP-i arvutamiseks on Äripäev tellinud Justiitsministeeriumi registrikeskusest foorumile eelneval aastal käibe poolst suuremate ettevõtete andmed, s.t et näiteks TOP 2006-s kajastuvad ettevõtete 2005. aasta majandusnäitajad. Viimastel on kasutatud ainult nende ettevõtete andmeid, kes on reageerinud antud ajalehe üleskutsele enda kohta andmete saatmise kohta.

Ettevõtted on asetatud pingeritta kuue

näitaja põhjal. Parimate väljaselgitamisel lähtuti käibe, käibe kasvu, kasumi, kasumi kasvu, käiberentaabluse ja varade tootlikkusest. Iga näitaja põhjal reastati ettevõtted edetabelisse ning koht järjestuses andis ettevõttele vastava arvu punkte. Kuue tabeli punktid liideti kokku ning võitjaks sai kõige vähem punkte kogunud ettevõtte.

2008. aastal otsustati teha teatud muudatusi ülalmainitud konkursi osas. Pärnu maavalitsuse, Pärnumaa omavalitsuste liidu, Kaubandus-Tööstuskoja Pärnu esinduse ja Pärnumaa ettevõtlus- ja arenduskeskuse koostöös loodi uued auhinna kategooriad maakonna ettevõtete tunnustamise vallas – Pärnumaa Karu, Pärnumaa Tõusev Täht ja Pärnumaa Maaelu Edendaja.

2008. aasta ettevõtlusnädala käigus 6. oktoobril teatris Endla toimunud foorumil tunnustati vastavalt alljärgnevaid ettevõtteid:

**Pärnumaa Karu 2008** – AS ELWO (ehitus, tegevjuht Indrek Pappa), **Pärnumaa Tõusev Täht 2008** – AQ Lasertool OÜ (metallitööstus, Marko Kokla),

**Pärnumaa Maaelu Edendaja 2008** – Väandra OÜ (piimakarjandus, Ilmar Teevet).

Aasta turismitegu 2008 – Pärnu - Stockholm lennuliin, Strand SPA & Konverentsihotell ja Sanatoorium Tervis AS.

**2007. a Pärnumaa ettevõtete TOP 10**

	<b>Ettevõtte nimi</b>	<b>Tegevusvaldkond</b>	<b>Tegevjuht</b>
I koht	Catwees OÜ	sõiduautode ja väikebusside jae- ja hulgi-müük	Ilmar Tennokese
II koht	Rapala Eesti AS	kalastustarvete tootmine	Rauno Uno Kalevi Rantanen
III koht	Water Ser Lääne-Eesti OÜ	vee-, gaasi- ja kanalisatsioonitorustike üldehitustööd	Kalev Mehide
4. koht	Wendre AS	tekstiilitootmine	Vahur Roosaar
5. koht	Jupiter Plus AS	transport	Jevgeni Sidorov
6. koht	ESPAK Pärnu AS	ehitusmaterjalide jae- ja hulgikaubandus	Jüri Käärma
7. koht	Gustaf AS	ehitus	Raigo Jaanuste
8. koht	Renet AS	ehitus ja betooni tootmine, kinnisvaraarendus	Arvo Põlluste
9. koht	EWP AS	saematerjali tootmine	Olavi Tang
10. koht	ELWO AS	ehitus	Mati Sooar

Allikas: Äripäev

**2008. a Pärnumaa ettevõtete TOP 10**

	<b>Ettevõtte nimi</b>	<b>Tegevusvaldkond</b>	<b>Tegevjuht</b>
I koht	ELWO AS	ehitus	Indrek Pappa
II koht	Lamiflex Eesti OÜ	puidutööstus	Vootele Veeris
III koht	Eston Ehitus AS	ehitus	Eero Rändla
4. koht	Wendre AS	tekstiilitootmine	Vahur Roosaar
5. koht	Vestman Varahaldus AS	kinnisvara	Taavi Raadik
6. koht	Ermet Ehitus AS	ehitus	Tiit Teder
7. koht	Gustaf AS	ehitus	Raigo Jaanuste
8. koht	Amserv Pärnu AS	kaubandus	Raimond Melts
9. koht	Jart Konsult AS	ehitus	Küllil Lõpp-Elmeste
10. koht	Metsagrupp OÜ	metsatööstus	Urmas Rahnel

Allikas: Äripäev

Koostas Urmas Kase





## Valik Pärnumaal 2007. aastal suuremat tööhõivet pakkunud äriühinguid

Ärinimi	Põhitegevusala	Aadress	Keskmine töötajate arv
<b>500 – 1000 töötajat</b>			
Wendre AS	Kodutekstiilitoodete tootmine	Lina 31 Pärnu	640
<b>300 – 499 töötajat</b>			
Sanatoorium Tervis AS	Sanatoorne ravi	Seedri 6 Pärnu	301
GAS Lääne-Eesti AS	Turvatöö ja juurdlus	Riia mnt 92 Pärnu	304
Pärnu Linavabrik OÜ	Linatöötlemine	Rääma 38 Pärnu	320
Scanfil OÜ	Elektroonikatoodete tootmine ja müük	Vana-Sauga 40 Pärnu	324
Tootsi Turvas AS	Turba tootmine ja müük	Tööstuse 1 Tootsi	345
<b>200 – 299 töötajat</b>			
Valmos OÜ	Puidu ja puidutoodete hulgimüük	Lemmetsa Audru vald	220
Note Pärnu OÜ	Trükkplaatide ja elektroonikaseadmete montaaž	Laki 2 Pärnu	224
Efore AS	Elektri- ja elektroonikatoodete tootmine	Kodara 7 Pärnu	261
Taastusravikeskus Estonia AS	Taastusravi	Tammsaare pst 4A Pärnu	240
Ruukki Products AS	Metallkonstruktsioonide tootmine	Turba 7 Pärnu	267
Rapala Eesti AS	Spordikaupade tootmine	Lao 8 Pärnu	277
GoBus AS Pärnu regioon	Reisijate vedu bussidega	Mere 7 Pärnu	291
Viisnurk AS	Mööblitootmine	Suur-Jõe 48 Pärnu	297
<b>100 – 199 töötajat</b>			
Savi AS	Ehitustööd	Aida 1 Pärnu	109
Strand AS	Hotellid	Tammsaare pst 35 Pärnu	111
Eek-Trade AS	Puitlaastplaadist toodete tootmine ja müük	Savi 12 Pärnu	123
POMARFIN AS	Jalatsite detailide tootmine	Vana-Sauga 38 Pärnu	108
maxit Estonia AS tehas Fibo ExClay	Kergkruusa ja kergkruusast plokkide tootmine	Arumetsa Häädemeeste vald	125



ECOBIRCH AS	Lehtpuu saagimine ja töötlemine	Niidu 11 Pärnu	116
Sindi Lanka AS	Villase vaibalõnga tootmine	Kalamaja tee 4 Sindi	136
Pärnu Majandusühistu	Jae- ja hulгимүүк	Riia mnt 18 Pärnu	139
MS Balti Trafo OÜ	Trafode ja muundurite tootmine	Vihtra tee 3A Vändra	147
Qualitex AS	Puuvillase riide kudumine	Pärnu mnt 50 Sindi	148
Tervise Paradiis OÜ	Veelõbustus, taastusravi, majutus ja toitlustus	Side 14 Pärnu	196
<b>80 – 99 töötajat</b>			
Selja OÜ	Põllumajandussaaduste tootmine	Selja Tori vald	83
Valley OÜ	Vaibatootmine	Vihtra tee 1A Vändra vald	84
Pärnu REV AS	Ehitustööd	Lai 10 Pärnu	86
Renet AS	Ehitustööd	Turba 27 Pärnu	87
Vändra OÜ	Piimakarjakasvatus	Allikõnnu küla Vändra vald	93
Taastusravikeskus Viiking AS	Taastusravi	Sadama 15 Pärnu	94
Pärnu Vesi AS	Vee kogumine, puhastus ja jaotus	Vingi 13 Pärnu	94
Vändra Tarbijate Ühistu	Jaemүүк	Pärnu-Paide mnt 21 Vändra alev	95
Japs AS	Kalatöötlemine	Jannseni 36A Pärnu	96
<b>60 – 79 töötajat</b>			
Eston Ehitus AS	Ehitustööd	Riia mnt 106 Pärnu	61
Ammende Villa Catering OÜ	Hotellid, restoranid	Mere pst 7 Pärnu	61
Pärnu Betooni-meistrid AS	Betoonist ehitustoodete tootmine	Turba 27 Pärnu	62
Alameda Pärnu OÜ	Ehitustööd	Turba 27 Pärnu	62
Tammuru Puit OÜ	Täispuidust toodete tootmine	Tammuru Tehnoküla Paikuse vald	76
Pinea OÜ	Puitmööbli tootmine	Silla Paikuse vald	64
AHEL Transport OÜ	Kaubavedu maanteel	Papsaare Audru vald	70
Tennet AS	Meesterõivaste õmblemine	Jannseni 28 Pärnu	71
CATWEES OÜ	Sõiduautode ja väikebusside hulgi- ja jaemүүк	Ehitajate tee 2 Pärnu	78



Vändra MP OÜ	Maaparandustööd, üldehitustööd	Jannseni 2 Vändra	76
Pärnu Plaaditehas AS	Puitlaastplaadi tootmine	Savi 12 Pärnu	71
Pambu OÜ	Meeste- ja naisterõivaste tootmine	Põllu 2C Pärnu	70
Masinaehitaja AS	Aurukatelde, nende osade tootmine	Rääma 7 Pärnu	69
Pärnu Hamba-polikliinik AS	Hambaravi	Väike-Kuke 4B Pärnu	73
Säästke OÜ	Täispuidust uste ja akende tootmine	Jõesuu Tori vald	76
Expert Estonia AS	Elektriliste kodumasinate remont	Lao 11 Pärnu	78
Elwo AS	Elektrimontaažitööd	Ehitajate tee 14 Pärnu	79
<b>50 – 59 töötajat</b>			
Pergo Hotels AS	Hotellid	Rüütli 44 Pärnu	50
Kilingi-Nõmme Majandusühistu	Jaemüük	Pärnu mnt 37 Kilingi-Nõmme	51
Pärnu Laht AS	Kalatöötlemine, kalatoodete säilitamine	Karusselli 24B Pärnu	52
ETKO PÄRNU OÜ	Ehitus- ja tösteseadmete rentimine operaatoriga	Lauka tee 4 Sauga	52
Magistraal AS	Teedeehitus	Sauga vald	52
Scandic Hotels Eesti AS Rannahotell	Hotellid	Ranna pst 5 Pärnu	53
Riverside Brewery AS	Õlletootmine	Suur-Jõe 10/12 Pärnu	54
AGROLAND SYD OÜ	Põllumajandussaaduste tootmine	Libatse Halinga vald	54
Lamiflex Eesti OÜ	Pakkematerjalide tootmine ja turustamine	Libatse Halinga vald	55
Fein-Elast Estonia OÜ	Elastikniitide tootmine ja müük	Pärnu mnt 52 Sindi	55
Preab AS	Mööbli tootmine	Savi 32 Pärnu	57
Pärnu Perearstid OÜ	Üld- ja eriarstide konsultatsioonid ja ravitegevus	Suur – Sepa 14 Pärnu	57
Pärnu Postimees AS	Päevalehtede kirjastamine	Rüütli 14 Pärnu	58
EWP AS	Puidutöötlemine	Savi 42 Pärnu	54
Nurme Teedeehitus OÜ	Riigisisene ja rahvusvaheline kaubavedu maanteel	Nurme Sauga vald	57
Wigen Sindi OÜ	Peakatete valmistamine	Raba 19 Pärnu	57



Valge Hotell AS	Hotellid	Pärnu mnt 18 Häädemeeste	56
<b>40 – 49 töötajat</b>			
Taritvo OÜ	Puitmööbli tootmine	Kilingi-Nõmme Saarde vald	40
Reldor AS	Kinnisvara arendus, müük	Lao 8 Pärnu	40
Triger AS	Elektrijuhtmete ja -seadmete paigaldus	Uus 3 Pärnu	40
Amserv Pärnu AS	Sõiduautode hulgi- ja jae-müük	Tallinna mnt 89A Pärnu	42
Vändra Tare AS	Üldehitus ja puidutööd	Massu Vändra vald	43
Clivia OÜ	Pealiskõivaste tootmine	Pärnu mnt 62 Pärnu-Jaagupi	41
Jupiter Plus AS	Kaubavedu maanteel	Savi 26 Pärnu	41
Antone Transport OÜ	Kaubavedu maanteel	Tammiste Sauga vald	42
Kadri OÜ	Restoranid ja toitlustuskohad	Pühavaimu 15 Pärnu	42
JP EHITUS AS	Kütte-, ventilatsiooni- ja kliimaseadmete paigaldus	Tallinna mnt 93B Pärnu	44
Jart Konsult AS	Ehitustööd	Pardi 30 Pärnu	44
Water Ser Lääne-Eesti OÜ	Vee-, gaasi- ja kanalisatsioonitorustike ehitus	Lauka tee 4 Sauga	42
Adrem Pärnu AS	Metallkonstruktsioonide tootmine	Suur-Jõe 46A Pärnu	42
Weiss OÜ	Piimakarjakasvatus	Võiste Tahkuranna vald	47
Kaisma OÜ	Loomakasvatus	Kaisma Kaisma vald	44
Telcontar OÜ	Elektriseadmete tootmine	Selja tee 13 Sauga vald	45
Kingexport OÜ	Toitlustamine	Nikolai 24 Pärnu	46
Torfex AS	Turbatootmine	Paide mnt19B Paikuse vald	46
Taastusravikeskus Sõprus AS	Füsioteraapia ja taastusravi	Eha 2 Pärnu	46
Seviko Ehitus AS	Isolatsioonitööd	Mai 59a Pärnu	48
Surju PM OÜ	Piimakarjakasvatus	Surju Surju vald	49
<b>30 – 39 töötajat</b>			
Pajo AS	Reklaammaterjalide ja ärikataloogide trükkimine	Lille 4 Pärnu	30
Pärnu Kuursaal OÜ	Restoranid ja toitlustuskohad	Mere pst 22 Pärnu	31



Rovert OÜ	Toidukaupade, jookide hulgimüük	Lao 17 Pärnu	31
Reiden Dolomiit AS	Ehituskivi, lubjakivi kaevandamine	Anelema Halinga vald	31
Kesklinna Tervisekeskus OÜ	Radioloogia, taastusravi, laboratoorsed uuringud	Suur-Sepa 14 Pärnu	31
Vändra Saeteritus OÜ	Käsisaagide ja saelehtede tootmine	Allikõnnu Vändra vald	30
Halinga OÜ	Piimakarjakasvatus	Kangru Halinga vald	33
Audru Mõis OÜ	Piimakarjakasvatus	Pärna allee 9 Audru	30
Pärnu Mets AS	Metsatööde teenuste osutamine	Rannametsa 1 Pärnu	31
Welmet OÜ	Metalltoodete valmistamine	Tõrdu tee 1 Halinga vald	33
Elleni Pagariäri OÜ	Säilitusaineteta pagaritoodete ja kookide tootmine	Oja 47 Pärnu	33
Grundar Saeveski OÜ	Saematerjali tootmine	Lille 4 Pärnu	33
Meisterehitaja OÜ	Ehitustööd	Lao 8 Pärnu	33
STONO-EHITUS OÜ	Ehitustööd	Suur-Jõe 60 Pärnu	32
Varbla Puhkeküla AS	Saematerjali tootmine	Helmküla Varbla vald	32
E-Trading AS	Puidu ja ehitusmaterjalide vahendus	Lao 11 Pärnu	32
Kajax Fishexport AS	Kala ja kalatoodete töötlemine ja säilitamine	Liu Audru vald	34
Sivex International AS	Tolliladude töö	Raba 35 Pärnu	32
Master AS	Kummirehvide tootmine ja taastamine	Tammuru Paikuse vald	33
Japs M.V.M. AS	Kala, vähilaadsete töötlemine ja säilitamine	Pärna allee 5 Audru	35
Hege Torutööd OÜ	Veetorustiku ja sanitaarseadmete paigaldus	Suur-Jõe 37 Pärnu	35
Kanpol Toitlustus OÜ	Restoranid ja toitlustuskohad	Suur-Jõe 58 Pärnu	34
Kanpol AS	Jae- ja hulgikaubandus	Suur-Jõe 58 Pärnu	34
Ener E.A. AS	Auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	Turba 3 Pärnu	34
Halliktee OÜ	Kaubandustegevus	Suur-Jõe 58 Pärnu	34
Pärnu Stividorid OÜ	Laadungikäitlus ja stividoride tegevus	Lootsi 6 Pärnu	34



ASB Greenworld Eesti OÜ	Turbatootmine, väetiste müük	Nurme Sauga vald	35
Baltic Jersey OÜ	Silmkoe ja heegelkanga tootmine	Pärnu mnt 50 Sindi	35
Tori-Selja Piimaühistu	Piima varumine ja juustu tootmine	Selja Tori vald	35
Pinvet OÜ	Töörõivaste ja õmblustoodete tootmine	Lubja 48A Pärnu	35
Autobaas OÜ	Kaubavedu maanteel	Savi 37 Pärnu	36
Reideni Plaat AS	Vahtplastist toodete valmistamine	Paide mnt 1 Pärnu	37
Espak Pärnu AS	Ehitusmaterjalide müük	Papiniidu 4 Pärnu	37
Pärnu Laevatehas AS	Laevaehitus ja remont	Emajõe 22 Pärnu	37
20 – 29 töötajat			
Kaunsaare OÜ	Piimakarjakasvatus	Reinu Saarde vald	20
Wenfom AS	Poroloonist toodete valmistamine	Jannseni 5 Väandra	20
Gritty OÜ	Õmblustööstus	Pärnu mnt 42 Sindi	20
Paadremaa Piim OÜ	Põllumajandustööd	Mõtsu Varbla vald	23
Folkboat Baltic OÜ	Plastmasstoodete tootmine	Sauga Sauga vald	21
Gustaf AS	Ehituse peatöövõtt	Ringi 10 Pärnu	24
Antsu Köök OÜ	Liha- ja linnulihatoodete tootmine	Oja 120 Pärnu	22
Optitrans OÜ	Mootorsõidukite osade ja liseseadmete hulgimüük	Kilksamaa Sauga vald	22
Siegel Pärnu AS	Veetorustiku ja sanitaarseadmete paigaldus	Raba 28 Pärnu	21
Nurme Turvas AS	Turbatootmine	Kilksamaa Sauga vald	22
Vennad Pedajad AS	Kaubavedu maanteel	Tamme 5 Paikuse vald	22
ETC Kodu OÜ	Majatarvete kaubandus	Ehitajate tee 18 Pärnu	24
Massiaru Põllumajanduslik OÜ	Segapõllumajandus	Massiaru Häädemeeste vald	20
Akko Wood OÜ	Täispuidust mööbli tootmine, turustamine	Roheline 74 Pärnu	22
Pärnjõe VK OÜ	Põllumajandustööd	Pärnjõe Väandra vald	22
Aleksi Äri OÜ	Jae- ja hulgikaubandus, pandimajateenus	Rüütli 27 Pärnu	23



Kümblus OÜ	Saunateenus	Karja 40 Pärnu	23
Vihtra Mõis OÜ	Veise- ja piimakarjakasvatus	Vihtra Vändra vald	23
EMTO AS	Kala ost, töötlemine, müük	Treimani Häädemeeste vald	23
BIOLAN Baltic OÜ	Turbatootmine	Mäe 17 Lavasaare	23
Kihnu Veeteed AS	Mere- ja rannavedu	Sääre Kihnu vald	23
Helper OÜ	Veetorustiku ja sanitaarseadmete paigaldus	Riia mnt 27 Pärnu	23
Sindi Majavalitsus OÜ	Elamute haldus, hooldus, remont	Pärnu mnt 12 Sindi	20
Pharmac MS AS	Ravimite ja apteegikaupade müük	Riia mnt 17/19 Pärnu	21
Pharmac AS	Ravimite ja apteegikaupade müük	Pikk 11 Pärnu	21
LL Metal OÜ	Kummirehvide ja sisekummide tootmine	Uus 2 Pärnu	24
Betamar OÜ	Tekstiilist valmistoodete tootmine	Sõmera 5 Tootsi	24
JU-Metall AS	Metallkonstruktsioonide ja nende osade tootmine	Savi 3 Pärnu	22
Tõhela Farmid OÜ	Segapõllumajandus	Tõhela Tõstamaa vald	23
Ermet Ehitus AS	Ehitustööd	Riia mnt 110 Pärnu	25
Berit AS	Mujal liigitamata mööbli tootmine	Savi 7 Pärnu	25
Pärnu EKE Projekt AS	Ehituslik projekteerimine, nõustamine	Õhtu põik 3 Pärnu	25
Eestimaa Piimatootjate Ühistu	Põllumajandustoorme vahendamine	Vana 1 Vändra	25
Piistaoja Katsetalu OÜ	Tõuaretus, tõuveiste kasvatus ja realiseerimine, piimatootmine	Piistaoja Tori vald	23
Roigumõisa OÜ	Põllumajandustööd	Murru Are vald	22
Aide AS	Sõiduõpe	Lille 4 Pärnu	26
Renor Ehitus OÜ	Ehitustööd	Suur-Jõe 38a Pärnu	26
Ursus OÜ	Spetsialiseerimata hulgi-kaubandus	Savi 3 Pärnu	26
Raja KT OÜ	Hakkepuidu tootmine	Allikõnnu Vändra vald	26
Proplagg OÜ	Valmisrõivaste tootmine	Tallinna mnt 8 Pärnu	26



Saarde Kommunaal OÜ	Veekogumine, -töötlus, -varustus	Nõmme 22 Kilingi-Nõmme	28
EOMAP Maamõõdukeskus OÜ	Ehitusgeoloogilised ja -geodeetilised uurimistööd	Lille 4 Pärnu	28
ETEM Pärnu OÜ	Metallitööd	Vana-Sauga 50A Pärnu	28
Fameron OÜ	Riigisisene ja rahvusvaheline kaubavedu maanteel	Jõekalda tee 11 Silla küla Paikuse	26
Calamaris OÜ	Kala ja kalatoodete töötlemine ja säilitamine	Pilliroo 13 Audru Audru vald	22
Eks Transport OÜ	Riigisisene ja rahvusvaheline kaubavedu maanteel	Karja 3 Lavassaare	27
<b>10 – 19 töötajat</b>			
GG-GROUP OÜ	Kokkupandavate puitehitiste ja nende elementide tootmine, monteerimine	Papiniidu 29 Pärnu	10
Vahenurme Agro AS	Seakasvatus	Vahenurme Halinga vald	10
Lahekala OÜ	Kala ja kalatoodete töötlemine ja säilitamine	Haapsalu mnt 39 Pärnu	10
Veikand AS	Toidukaupade hulgimüük	Kaevu 10 Pärnu	12
Kasiino Paradiis OÜ	Hasartmängude ja kihlvedude korraldamine	Side 14 Pärnu	12
R-Autoveod Pärnu OÜ	Riigisisene ja rahvusvaheline kaubavedu maanteel	Karjamaa 15 Pärnu	12
Aminolte OÜ	Veise- ja piimakarjakasvatus	Papisilla Häädemeeste vald	13
Pärnu Sadam AS	Sadamate ja veeteede kasutamisega seotud töö	Lootsi 6 Pärnu	14
Plokkurvas OÜ	Turbatootmine	Jõõpre Audru vald	14
Asmari Veod AS	Riigisisene ja rahvusvaheline kaubavedu maanteel	Jannseni 5 Vändra	14
Agmeral OÜ	Metsavarumine ja -langetamine	Jõesuu Tori vald	15
Hüdromel OÜ	Vee-, gaasi- ja kanal-isatsioonitorustike ehitus	Pärnade pst 11 Paikuse vald	15
Jürmets OÜ	Metsavarumine	Uus 1 Vändra	15
Andropoff AS	Restoranid, toitlustuskohad	Valgeranna Audru vald	15
Hore OÜ	Jaemüük	Kalda 1 Audru	16
Lõpe Agro OÜ	Seakasvatus	Lõpe Koonga vald	16





Grundar Lehtpuu OÜ	Saematerjali tootmine	Lille 4 Pärnu	16
DAKT OÜ	Isolatsioonitööd	Papiniidu 11 Pärnu	16
EVR Saepuu OÜ	Metsatööde teenus	Männi 1 Häädemeeste	16
Sindi Auto OÜ	Sõiduautode avariijärgne taastusremont, lammutus	Pärnu mnt 52a Sindi	16
Oidrema Farmid OÜ	Piimakarjakasvatus	Oidrema Koonga vald	16
Rikson MV OÜ	Valmis tekstiilitoodete tootmine	Pärnu mnt 22 Sindi	17
Aas Sanitaartechnika OÜ	Veetorustiku ja sanitaarseadmete paigaldus	Lao 8/29 Pärnu	17
Baltic Pack Est AS	Toiduainetetööstus- ja kaubandusseadmete müük	Ülase 9 Pärnu-Jaagupi	17
Kesklinna Hambakliinik OÜ	Hambaravi	Lai 10 Pärnu	17
Marmande OÜ	Saematerjali tootmine	Kilksama Sauga vald	17
Ak Ehitus OÜ	Ehitus-remontitööd	Raba 28 Pärnu	17
Wentextil OÜ	Tekstiilitoodete jae- ja hulgimüük	Kalda 3 Vändra	17
A.L.Medical AS	Eriarstiabi osutamine	Villa 3 Pärnu	17
Siprest OÜ	Toidukaupade, jookide, tubakatoodete hulgimüük	Rüütli 27 Pärnu	17
Kihnu Kala AS	Kala, vähilaadsete töötlemine ja säilitamine	Lemsi Kihnu vald	18
Viram OÜ	Puidust uste, akende, väravate tootmine	Riia mnt 112a	18
Uulu Ehitus OÜ	Saematerjali tootmine	Uulu Tahkuranna vald	18
Šeiker AS	Mööbli ja valgustite müük	Pärnu mnt 12 Pärnu-Jaagupi	18
Alter Ehitus AS	Elektrijuhtmete ja seadmete paigaldus	Väike-Veski 7 Pärnu	18
Fiiber As	Spordikaupade tootmine	Kabli Häädemeeste vald	19

Koostas Liia Kaik



## Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus

**Sihtasutus Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus (PEAK)** on määramata ajaks loodud eraõiguslik juriidiline isik, millel ei ole liikmeid ning mis on loodud vara valitsemiseks ja kasutamiseks ning põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks. Pärnumaa ettevõtluskeskus asutati fondina 1994. aastal. Asutajateks olid Pärnu maavalitsus, Pärnu linnavalitsus, Pärnumaa omavalitsuste liit, Pärnu ärikoda, Pärnumaa ettevõtete liit ja Väandra ettevõtjate koda. 1997. aastal muudeti organisatsiooni vormi ning see kujundati ümber sihtasutuseks. 2003. aastal laiendati seoses maakondlike arenduskeskuste kontseptsiooniga sihtasutuse funktsioone ning ühtlasi nimetati see ümber SA-ks Pärnumaa Ettevõtlus- ja Arenduskeskus. Samast aastast kuulub PEAK Ettevõtluse arendamise sihtasutuse poolt koordineeritava maakondlike arenduskeskuste võrgustikku kui Pärnu maakonnas tegutsev arenduskeskus.

Meie missioon on toetada Pärnumaa arengut pakkuvas ettevõtjatele, mittetulundusühendustele ja kohalikele omavalitsustele professionaalseid tugiteenuseid.

### Meie visioon aastani 2013

PEAK on arendusalaseid tugiteenuseid pakkuv professionaalne, tunnustatud ja usaldusväärne maakondliku arendusvõrgustiku eestvedaja.

### PEAK teenused

Pärnumaa arengu toetamiseks ja konkurentsivõime tõstmiseks pakume teenuseid peamiselt kolmele sihtgrupile:

### Ettevõtjale/ettevõtluse arengule suunatud teenused:

- alustavate ja tegutsevate ettevõtjate/äriühingute arendustegevuste nõustamine;

- abi äriühingute asutamisel;
- abi äriplaani koostamisel;
- abi projektide ja rahastamisaotluste koostamisel;
- koolituste, seminaride, teabepäevade korraldamine;
- koostööpartnerite leidmine.

### Mittetulundusühingutele ja sihtasutustele ning kodanikuühiskonna arendamisele suunatud teenused:

- MTÜ/SA arendustegevuste nõustamine;
- abi MTÜ/SA asutamisel;
- abi projektide ja rahastamisaotluste koostamisel;
- koolituste, seminaride, teabepäevade korraldamine;
- koostööpartnerite leidmine.

### Kohalikele omavalitsustele suunatud teenused:

- abi projektide ja rahastamisaotluste koostamisel;
- abi arengu kavandamisel, teostatavuse ja tasuvusanalüüside koostamisel;
- omavalitsuste ühisprojektide initsieerimine, kavandamine ja elluviimine;
- koolituste, seminaride, teabepäevade korraldamine.

### Info edastamine kõikidele sihtgruppidele:

- Euroopa Liidu struktuurifondid ja teised toetusmeetmed;
- olulisemate koolituste, seminaride, teabepäevade toimumise kohta;
- konsultandid ja nende teenused;
- erinevate sektorite vahelise koostöö arendamine.

### PEAK nõukogu (seisuga 21. aprill 2009):

- Toomas Kuuda – nõukogu esimees, Eesti Kaubandus-tööstuskoja Pärnu esinduse juhataja;



- Heiki Mägi – Pärnu maavalitsuse arengu- ja planeeringuosakonna juhataja;
- Garri Raagmaa – Tartu Ülikooli Pärnu kolledži direktor;
- Jaanus Luberg – MS Balti Trafo OÜ juhataja;
- Mati Tiimus – ettevõtja;
- Jane Mets – Pärnu abilinnapea;
- Eeri Tammik – Pärnumaa omavalitsuste liidu juhatuse liige;
- Margus Joonas – Audru vallavanem.

#### **PEAK töötajad (seisuga 21. aprill 2009):**

- Krista Habakukk – mittetulundusühenduste konsultant;
- Indrek Jürgenstein – ettevõtluskonsultant;
- Ivari Niinemäe – kohalike omavalitsuste konsultant;
- Margus Randmäe – ettevõtluskonsultant-projektijuht;
- Kadri Riitsaar – kohalike omavalitsuste konsultant;
- Reet Sild – assistent-raamatupidaja;
- Imre Toodu – juhataja-arenduskonsultant.

#### **Kokkuvõte senisest tegevusest**

PEAKi tegevuse võib jagada kaheks: üks on otsene klientide nõustamine (n-ö baasnõustamine), teine proaktiivsed tegevused ehk osalemine projektipõhises tegevuses või erinevate projektide algatamine.

Baasnõustamist puudutavalt on viimasel aastatel nõustatud klientide arv olnud vahemikus 500-800 aastas, nõustamiskordade arv seejuures 2-3 korda suurem. Umbes 2/3 klientide arvust moodustavad potentsiaalsed, alustavad või tegutsevad ettevõtjad, ülejäänud kodanikeühendused ja kohalikud omavalitsused. Baasnõustamine on kliendi jaoks reeglina tasuta. Läbi baasnõustamise on kliendid saanud abi arengu- ja äriplaanide koostamisel, toetusvõimaluste kasutamisel, organisat-

siooni asutamisel ja arendamisel, erineva arendusalase informatsiooni saamisel jne. Koolitusi ja teabepäevi on igal aastal korraldatud mitukümmend, millel osalejaid aasta lõikes 500-800.

Proaktiivsetest tegevustest võib esile tuua:

- Pärnumaa visioonikonverentsi korraldamine 2007 (maakonna erinevate sektorite esindajad arutlesid Pärnumaa tulevikuväljavaadete üle),
- Pärnumaa ettevõtlusfoorumi korraldamine 2008 (ettevõtjatele ja maakonna arendajatele suunatud konverents, millele järgnes maakonna aasta parimate ettevõtete tunnustamine),
- igal aastal oktoobris toimuva Pärnumaa ettevõtlusnädala koordineerimine ja ürituste korraldamine (näiteks 2008 toimus ühel nädalal 25 erinevat üritust enam kui 1000 osavõtjaga),
- alates 2006. aastast iga-aastaste arendustöötajate õppereiside korraldamine erinevatesse Eesti maakondadesse;
- osalemine Eestipoolse juhtpartnerina Interreg projektis Estonian and Finnish Design Challenge (sh kavandamisel jätukuprojekt algusega 2009. a);
- iga-aastane Pärnumaa kodanikeühenduste foorum ja tunnustamine alates 2005. a;
- mitmete maakondlike ühisprojektide algatamine, koostamine ja eestvedamine (maakonna jalgarattateede arendamise projekt, omavalitsuste ühised koolitusprojektid, Jüulumäe tervisespordikeskuse arendamine, Pärnu linna ja lähiümbruse teemaplaneeringu projekt jne);
- maakonna omavalitsuste regulaarne külastamine arendustegevuste kaardistamiseks ja konsulteerimiseks;
- alates 2009. aastast aktiivne osalemine regionaalse innovatsioonisüsteemi Pärnumaa oskusteabekeskuse väljaarendamisel.



## Arenguplaanid tulevikuks

PEAK jätkab baasnõustamise pakkumise ja informatsiooni edastamisega, samuti koolituste, seminaride ja infopäevade korraldamist. Sellel aastal on alustatud ja kavas mitmete maakondlike ühisprojektide eestvedamine.

Maakonna uue arengustrateegia koostamine koostöös Pärnu maavalitsuse, omavalitsuste liidu ja maakonna erinevate sektorite organisatsioonidega. 1999. aastal kinnitatud arengustrateegia käsitleb tulevikuarenguid aastani 2010 ja praegu on sobiv aeg sättida uusi sihte kaugemasse tulevikku, aastani 2030. Aktiivne koostamine algas 2009. aasta algul, uue arengustrateegia kinnitamine on kavandatud sügisesse.

2009. aastal peaks valmima maakonna jalgrattateede kontseptsioon, mille põhjal saab alustada investeeringuprojektidega erinevate teelõikude ehitamiseks. Kontseptsioon hõlmab tervet maakonda nelja



PEAK ühel pildil. Foto PEAKi fotokogu.

Päikeseringi põhiselt ja samuti käsitletakse võimalikke jätkuteid naabermaakondadesse ning naabervabariiki Lätti. Igasse Päikeseringi on kavandatud vähemalt kaks loogiliselt seotud jalgrattamarsruuti (sh erineva pinnakattega, peamine et tekiks sidus jalgrattaring), st maakonna peale kokku kaheksa erinevat omavahel seotud pikemat jalgrattamarsruuti. Kontseptsioon käsitleb samuti jalgrattaturismiga seotud toetava infrastruktuuri asukohti nagu majutus, toitlustus, remondikojad, võimalikud jalgrattalaenuutuse punktid jm jalgratturit huvitavad teenused.

Pärnu linna ja lähiümbruse teemaplaneeringu projekt esitati rahastamiseks Norra EMP regionaalarengu toetusmeetmesse. Projekti eesmärk on planeerida erinevate omavalitsuste koostöös ühtselt linna ja lähiümbruse arengut erinevates valdkondades (logistika, infrastruktuur, puhkekohad, sotsiaalne infrastruktuur jne). Projekti rahastamise korral lõpevad tegevused aastal 2011.

Pärnumaa kodanikeühenduste foorum ja aasta parimate tunnustamine on kujunenud traditsiooniliseks ja oma koha leidnud ürituseks, toimudes iga aasta kodanikupäeval novembris. 2009. aastal on kavas üritus korraldada rahvusvahelisena, kutsudes külla head partnerid Norrast ja Soomest.

Pärnumaa ettevõtlusnädala koordineerimine ja ürituste korraldamine, 2009. aastal toimub 5.–9. oktoobril.

Pärnumaa oskusteabekeskuse väljaarendamine, eeskujuks Põhjamaades toimiv regionaalsete innovatsioonikeskuste kontseptsioon. Selle läbiv mõte on ettevõtete, teadus/haridusasutuste ja avaliku sektori organisatsioonide tiheda koostöö kaudu tõsta regiooni majanduse konkurentsivõimet. Koostöö seisneb eelkõige kohaliku haridussüsteemi sidumises regiooni ettevõtete vajadustele vastavaks, hõlmates nii kõrg-, kutse- ja gümnaasiumihariduse taset. Teadmispõhisele majandusele



liikumises on väga oluline haritud tööjõu olemasolu ja eelkõige regiooni majanduselus reaalselt rakendust leidvates valdkondades. Teiseks on mõistlik ära kasutada Eesti kõrgkoolides (ja kontaktide kaudu ka välisülikoolides) olemasolevaid teadmisi ja potentsiaali majanduse arenguks (näiteks erinevad teenuse-, toote- ja protsessiarenduse rakendusuringud nii tootmis- kui teenindusvaldkonna ettevõtetele). Toimiv ettevõtluse tugisüsteem arendusprojektide, äriplaanide ja toetusvõimaluste nõustamiseks lihtsustab ettevõtetel oluliselt plaanide elluviimist. Samuti on oluline ettevõtetevahelise koostöö arendamine ja

kontaktide loomine nii Eestis kui välisriikide ettevõtetega (näiteks äridelegatsioonide külaskäigud). 23. jaanuaril 2009 allkirjastasid 11 ettevõtjate, teadus-, haridus- ja avaliku sektori organisatsiooni vastavasisulise koostöölepingu.

PEAK on alati avatud uutele huvitavatele mõtetele, pakkudes omalt poolt informatsiooni ja kompetentsust ideede rakendamiseks. Kohtumiseni uute värsketee ideedega!

Koostas Imre Toodu



Pärnumaa ettevõtlusfoorum 2008. Foto: Urmas Luik.



## Eesti Kaubandus-tööstuskoja Pärnu esindus

Eesti Kaubandus-tööstuskoja regionaalse esinduse eesmärk on muuta liikmetele koja igapäevased teenused kergesti kättesaadavaks, samuti kohaliku ettevõtluskeskkonna kujundamine ja arendamine. Kaubanduskoja Pärnu esindus on aastatel 2007–2008 selles vallas tegutsenud aktiivselt.

Meie korraldatud seminarid eelkõige seadusemuudatustest tulenevatel aktuaalsetel teemadel on leidnud kindla sihtgrupi ja saanud positiivset tagasisidet. Kokku korraldasime 2007. aastal Pärnus 7 seminari, millel osales 256 inimest, populaarsemateks osutusid erisoodustuste maksusta-

mise, tööõiguse ja majandusaasta aruande koostamise temaatikad.

Enim avalikkuse tähelepanu pälvis 20. septembril koostöös Hansapanga Lääne-Eesti regiooniga kohalikele ettevõtjatele ja koostööpartneritele korraldatud “Pärastlõuna ettevõtjaga”. Eesti arengufondi nõukogu esimees Indrek Neivelt kõneles Eesti majanduse jätkusuutlikkusest ja arenguvõimalustest. Hansapanga ettevõtete finantseerimise divisjoni osakonnajuhataja Eddi Joost rääkis innovatsioonist. Kolmas värvi- kas esineja, meediaekspert Raul Rebane soovitas teha asju mitte paremini või halvemini, vaid lihtsalt teisiti.

Mahukas projekt oli trükise “Pärnumaa majanduskiri 2007” koostamine ja väljaandmine. 1500 eksemplariga väljaanne on jätkuks eelmisel aastal esimest korda



*Raul Rebane ja Indrek Neivelt Swedbanki ja Kaubanduskoja korraldatud majandusteelisel päraslõunal septembris 2007. Eesti Kaubandus-tööstuskoja Pärnu esinduse fotokogu.*



ilmunud ja positiivset tähelepanu pälvinud majanduskirjale. Trükises vaadeldakse olulisemaid majandussündmusi, peatatakse Pärnumaa majanduse tähtsamatel ja huvitavamatel teemadel ning tuakse välja üleriigilistel konkurssidel silmapaistnud edukamad Pärnumaa ettevõtjaid. Majandusstatistika osas antakse muuhulgas ülevaade maakonna ettevõtete arvust ja tegevusaladest omavalitsuste lõikes, tööhõive struktuurist, suurema töötajate arvu, käibe ja kasumiga ettevõtetest ning keskmisest brutopalgast. Majanduskirja väljaandmist toetasid Pärnu linnavalitsus, Pärnu maavalitsus, Hansapank ja Ruukki Products.

Pärnu esindus osales koostööpartnerina Eesti – Soome projektis *Estonian and Finnish Design Challenge* (EFDC), mille eesmärk oli soome ja eesti disainerite ja ettevõtete koostöös arendada uusi tooteid, tegevusmudeleid ja võrgustikke. Projekti käigus töötati välja ideid ja lahendusi ühiskondlike ruumide sisustamiseks, mida eksponeeriti Tallinnas ja Helsingis toimunud näitusel *Smart Hotel*. Projektis pöörati tähelepanu ka Peterburi piirkonna turgudele, vastavateemalise seminari korraldasime Pärnu rannahotellis 26. aprillil.

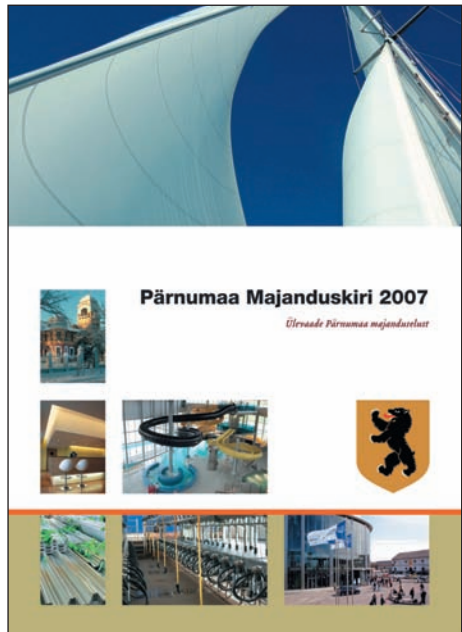
Kolmandat aastat järjest toimus aktisioon "Ettevõtjad koolides", mille raames käisid Kaubanduskoja Pärnumaa esinduskogu liikmed Pärnu ja Sindi gümnaasiumite lõpuklassides rääkimas ettevõtte tööst ja ettevõtja rollist ühiskonnas.

2008. aastal jätkasime seminaride korraldamisega. Kokku korraldasime Pärnus seitse koolitust. Käsitleti teemasid nagu maksumuudatused, tööõigus, asjaajamine, fi-nantsplaneerimine ja võlgade sissenõudmine. Populaarsemaks koolituseks osutus "Kliendihaldus kaasaegses ettevõttes". Ilmselt ollakse languses oleva turusituatsiooni tõttu seisus, kus on rohkem aega ja vajadust kliendile tähelepanu pöörata ja iseenesest on see positiivne.

Soovides pakkuda oma ala parimate

ekspertide arvamusi huvitaval ja aktuaalsetel teemadel, korraldasime koostöös Swedbanki Lääne-Eesti piirkonnaga 24. septembril "Majandusteemalise pärastlõuna". Sisutihedale ja meeleolukale üritusele kogunes üle 100 Pärnumaa ettevõtja ja avaliku sektori esindaja. Häid mõtteid jagasid Raivo Vare, kes rääkis Eesti geneesist, talupojamõtlemisest ja tulevikustsenariumitest, Raul Järve, kes andis ülevaate levinumatest mõtteviisidest ettevõtte efektiivistamiseks ning Jüri Ennet, kes õpetas stressi ja läbipõlemise vältimist.

Jätakuvalt toimub Pärnu esinduse aktiivne koostöö nii Pärnumaa ettevõtluse tugistruktuuride kui ka avaliku sektoriga. Pärnu esinduse näol on ettevõtjad nõukogu tasandil esindatud Pärnumaa kutsehariduskeskuses ja Pärnumaa ettevõtlus- ja arenduskeskuses.



*Pärnu Majanduskirja esikaas. Eesti Kaubandus-tööstuskoja Pärnu esinduse fotokogu.*



Ka 2008. aastal panustasime Pärnumaa ettevõtlusnädala kava koostamisse ja läbi viimisse. Ettevõtlusnädala raames korraldasime ärihommikusöögi finantsajakirjanik Villu Zirnaskiga, kes rääkis värsketest trendidest finantsturgudel ja finantsjuhtimises. Peame oluliseks osalemist koolide majandusõppe programmis, mille raames olime esindatud õpilaste äriplaanide kaitsmise komisjonis kui õpilasfirmade tööde hindamisel.

Pärnus on head võimalused konverentsiturismiks, kuid sihtkohana ei ole veel piisavat tuntut. Seetõttu korraldasime koostöös Pärnu konverentsibüroo ja aktiivsemate turismifirmadega piirkonda tutvustava infopäeva Riias Eesti saatkonnas. Üritusel anti ülevaade meie regiooni võimalustest ja atraktiivsusest eelkõige konverentsisihiko-

hana, kuid siiski ka puhkepiirkonnana. Hiljem said osalejad koostöösidemeid arendada vaba vestluse käigus Ammende Villa Catering'i hõrke suupisteid maitstes.

Aasta lõpus alustasime tegevusi Pärnumaa puiduklastri moodustamiseks. Samuti alustasime ettevalmistusi koostöös Tartu ülikooli, Tallinna tehnikaülikooli, Pärnu linnavalitsuse, Pärnu maavalitsuse, Pärnumaa omavalitsuste liidu ja Pärnumaa ettevõtlusja arenduskeskusega Pärnumaa oskusteabekeskuse moodustamiseks, mille eesmärk on pakkuda edaspidi mitmekesiseid teenusid piirkonna tööandjate arengule kaasaaitamiseks ja võimalusi teadmuspõhisema majandusstruktuuri kasvuks.

Koostas Kati Krass

## Põllumajandus

### Loomakasvatuse põhinäitajad

#### 2008. aastal

	ühik	31.12.2008
Veiseid	tk	23731
Piimalehmi	tk	10552
sigu	tk	11704
lambaid	tk	4141

### Otsetoetused 2007–2008

#### Pindalatoetused

#### Täiendav otsetoetus põllukultuuridele 2007. aastal

Vald	Taotlejate arv	Taotletud ühikud	Toetuse saajad	Määratud ühikud	Määratud toetussumma (kr)	Makstud summa (kr)
Are	49	1 471,59	48	1 380,73	811 869,24	811 869,24
Audru	55	2 862,61	54	2 835,67	1 661 047,00	1 661 047,00
Halinga	40	3 564,48	40	3 495,75	2 055 401,04	2 055 401,04
Häädemeeste	44	1 778,96	43	1 746,57	1 026 917,60	1 026 917,60





Kaisma	12	379,07	12	378,62	222 628,56	222 628,56
Kihnu	22	22,73	20	18,44	10 842,72	10 786,27
Kilingi-Nõmme	1	4,69	1	4,69	2 757,72	2 757,72
Koonga	41	2 282,77	40	2 188,05	1 284 630,65	1 284 630,65
Paikuse	9	846,58	9	795,31	467 642,28	467 642,28
Pärnu	2	52,47	1	33,75	19 845,00	19 845,00
Saarde	58	1 508,83	55	1 452,80	853 229,95	852 993,57
Sauga	18	576,91	18	574,85	338 011,80	338 011,80
Surju	14	555,03	13	553,83	325 646,16	325 646,16
Tahkuranna	9	1 883,27	9	1 882,73	1 107 045,24	1 107 045,24
Tori	25	3 194,34	25	3 194,34	1 878 271,92	1 878 271,92
Tõstamaa	25	537,81	25	532,85	313 315,80	313 315,80
Varbla	29	1 268,77	28	1 257,38	739 314,74	739 314,74
Vändra	30	2 316,84	30	2 298,40	1 351 459,20	1 351 459,20
<b>KOKKU</b>	<b>483</b>	<b>25 107,75</b>	<b>471</b>	<b>24 624,76</b>	<b>14 469 876,62</b>	<b>14 469 583,79</b>

Andmed: Põllumajanduse Registreite ja Informatsiooni Amet

### Täiendav otsetoetus põllukultuuridele 2008. aastal

Vald	Taotlejate arv	Taotletud ühikud	Toetuse saajad	Määratud ühikud	Määratud toetus-summa (kr)	Makstud summa (kr)
Are	55	1 907,24	54	1 817,92	977 569,94	977 569,94
Audru	61	2 872,49	60	2 871,23	1 545 769,73	1 545 769,73
Halinga	39	3 586,72	39	3 304,31	1 779 305,57	1 779 305,57
Häädemeeste	37	1 912,55	36	1 897,95	1 021 957,25	1 021 957,25
Kaisma	11	506,83	11	505,43	272 174,07	272 174,07
Kihnu	22	22,12	20	16,43	8 837,88	8 837,88
Kilingi-Nõmme	1	5,15	1	5,15	2 773,28	2 773,28
Koonga	41	2 734,96	40	2 722,21	1 465 904,25	1 465 904,25
Paikuse	8	1 119,49	8	1 095,92	590 152,94	590 152,94
Pärnu	2	83,88	2	83,88	45 169,38	45 169,38
Saarde	50	1 681,19	49	1 643,89	885 003,63	885 003,63
Sauga	17	671,24	17	602,74	324 575,51	324 575,51
Surju	14	514,52	13	510,55	274 617,24	274 617,24
Tahkuranna	10	1 936,00	9	1 934,50	1 041 728,27	1 041 728,27
Tori	30	3 633,33	29	3 566,76	1 920 543,08	1 920 543,08



Tõstamaa	23	762,54	23	752,03	404 966,56	404 966,56
Varbla	26	1 363,49	25	1 307,17	703 831,92	703 831,92
Vändra	34	2 834,93	33	2 780,48	1 497 288,53	1 497 288,53
<b>KOKKU</b>	<b>481</b>	<b>28 148,67</b>	<b>469</b>	<b>27 418,55</b>	<b>14 762 169,03</b>	<b>14 762 169,03</b>

Andmed: Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet

### Ühtne põllumajandustoetus (ÜPT) 2007. aastal

Vald	Taotlejate arv	Taotletud ühikud	Toetuse saajad	Määratud ühikud	Määratud toetus-summa (kr)	Makstud summa (kr)
Are	131	6 179,74	131	6 173,28	4 669 900,24	4 669 900,24
Audru	216	7 083,06	214	7 027,03	5 333 593,21	5 333 593,21
Halinga	110	9 143,50	109	9 100,47	6 868 099,27	6 868 099,27
Häädemeeste	146	4 397,66	144	4 373,53	3 321 641,46	3 321 641,46
Kaisma	41	1 857,95	41	1 851,62	1 403 040,49	1 403 040,49
Kihnu	62	198,44	59	185,42	140 823,77	140 634,22
Kilingi-Nõmme	2	9,25	2	9,25	7 027,41	7 027,41
Koonga	145	6 685,24	145	6 641,44	5 042 173,07	5 042 173,07
Lavassaare	1	2,50	1	2,50	1 899,30	1 899,30
Paikuse	24	1 787,65	24	1 771,97	1 346 160,18	1 346 160,18
Pärnu	11	1 216,19	11	1 132,44	860 337,32	860 337,32
Saarde	175	5 391,01	174	5 285,10	4 007 688,08	4 006 422,39
Sauga	72	1 536,62	72	1 535,79	1 166 497,20	1 166 497,20
Sindi	1	4,09	1	4,09	3 107,25	3 107,25
Surju	34	1 615,45	33	1 592,69	1 209 777,13	1 209 777,13
Tahkuranna	49	3 690,15	49	3 689,57	2 802 660,51	2 802 660,51
Tootsi	1	1,03	1	1,03	782,51	782,51
Tori	89	7 834,30	89	7 831,15	5 946 524,87	5 946 524,87
Tõstamaa	103	3 074,32	101	3 070,82	2 332 830,51	2 332 830,51
Varbla	99	4 306,70	99	4 302,55	3 265 999,95	3 265 999,95
Vändra alev	1	354,68	1	354,68	269 457,49	269 457,49
Vändra vald	168	10 248,72	166	9 966,60	7 569 323,48	7 568 810,40
<b>KOKKU</b>	<b>1 681</b>	<b>76 618,25</b>	<b>1 667</b>	<b>75 903,02</b>	<b>57 569 344,70</b>	<b>57 567 376,38</b>

Andmed: Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet



## Ühtne põllumajandustoetus (ÜPT) 2008. aastal

Vald	Taotlejate arv	Taotletud ühikud	Toetuse saajad	Määratud ühikud	Määratud toetus-summa (kr)	Makstud summa (kr)
Are	134	6 285,67	134	6 277,66	5 845 470,64	5 845 470,64
Audru	212	6 966,27	210	6 937,91	6 460 634,34	6 460 634,34
Halinga	110	9 104,12	110	9 000,67	8 373 662,57	8 373 662,57
Häädemeeste	148	4 523,43	145	4 467,94	4 163 620,82	4 163 620,82
Kaisma	44	1 874,70	43	1 860,16	1 734 738,56	1 734 738,56
Kihnu	57	179,90	55	171,37	159 422,99	159 422,99
Kilingi-Nõmme	1	8,45	1	8,45	7 880,55	7 880,55
Koonga	145	6 771,37	143	6 754,80	6 284 309,36	6 284 309,36
Lavassaare	1	0,50		0,00	0,00	0,00
Paikuse	23	1 765,04	23	1 737,44	1 606 109,06	1 606 109,06
Pärnu	10	1 319,06	9	1 197,06	1 116 390,11	1 116 390,11
Saarde	172	5 401,31	170	5 380,97	5 006 254,29	5 006 254,29
Sauga	71	1 492,26	71	1 490,76	1 388 514,58	1 388 514,58
Sindi	1	1,69	1	1,69	1 560,35	1 560,35
Surju	32	1 597,92	32	1 582,63	1 473 504,97	1 473 504,97
Tahkuranna	49	3 716,05	49	3 715,72	3 462 936,97	3 462 936,97
Tootsi	1	1,03	1	1,03	960,59	960,59
Tori	85	7 811,04	85	7 789,54	7 260 662,34	7 260 662,34
Tõstamaa	101	3 173,13	101	3 166,35	2 952 755,19	2 952 755,19
Varbla	101	4 388,99	100	4 370,86	4 060 457,95	4 060 457,95
Vändra alev	1	305,51	1	305,51	284 921,68	284 921,68
Vändra vald	171	10 320,83	169	10 254,76	9 561 981,99	9 561 981,99
<b>KOKKU</b>	<b>1 670</b>	<b>77 008,27</b>	<b>1 653</b>	<b>76 473,28</b>	<b>71 206 749,90</b>	<b>71 206 749,90</b>

Andmed: Põllumajanduse Registreite ja Informatsiooni Amet

## Loomatoetused

### Piima tootmiskvoodi alusel makstav täiendav toetus 2007. aastal

Vald	Taotlejate arv	Taotletud ühikud	Toetuse saajad	Määratud ühikud	Määratud summa (kr)	Makstud summa (kr)
Are	27	4 779 565	27	4 779 565	1 911 826,00	1 911 826,00
Audru	13	2 853 186	13	2 853 186	1 258 920,00	1 258 920,00
Halinga	17	10 405 778	17	10 405 778	4 162 311,20	4 162 311,20



Häädemeeste	4	1 811 693	4	1 811 693	724 677,20	724 677,20
Kaisma	8	2 534 510	8	2 534 510	1 013 804,00	1 013 804,00
Kihnu	1	0	0	0	0,00	0,00
Koonga	13	3 271 851	13	3 271 851	1 308 740,40	1 308 740,40
Paikuse	5	2 308 408	5	2 308 408	923 363,20	923 363,20
Saarde	10	1 623 814	9	1 623 814	649 525,60	649 525,60
Sauga	3	62 697	3	62 697	25 078,80	25 078,80
Sindi	1	38 435	1	38 435	15 374,00	15 374,00
Surju	1	3 156 659	1	3 156 659	1 262 663,60	1 262 663,60
Tahkuranna	3	6 478 411	3	6 478 411	2 591 364,40	2 591 364,40
Tori	22	10 075 123	22	10 075 123	4 030 049,20	4 030 049,20
Tõstamaa	7	2 713 129	6	2 713 129	1 085 251,60	1 085 251,60
Varbla	9	1 979 015	9	1 979 015	791 606,00	791 606,00
Vändra	26	12 576 888	26	12 576 888	5 030 755,20	5 030 755,20
<b>KOKKU</b>	<b>170</b>	<b>66 669 162</b>	<b>167</b>	<b>66 669 162</b>	<b>26 785 310,40</b>	<b>26 785 310,4</b>

Andmed: Põllumajanduse registrite ja Informatsiooni Amet

**Piima tootmiskvoodi alusel makstav täiendav toetus 2008. aastal**

Vald	Taotlejate arv	Taotletud ühikud	Toetuse saajad	Määratud ühikud	Määratud summa (kr)	Makstud summa (kr)
Are	27	4 779 565	27	4 779 565	2 103 008,60	2 103 008,60
Audru	14	2 853 186	13	2 853 186	1 255 401,84	1 255 401,84
Halinga	16	10 326 814	15	10 326 814	4 543 798,16	4 543 798,16
Häädemeeste	4	1 811 693	4	1 811 693	797 144,92	797 144,92
Kaisma	7	2 477 197	7	2 477 197	1 089 966,68	1 089 966,68
Koonga	13	3 271 851	13	3 271 851	1 439 614,44	1 439 614,44
Paikuse	5	2 308 408	5	2 308 408	1 015 699,52	1 015 699,52
Saarde	10	1 634 297	10	1 634 297	719 090,68	719 090,68
Sauga	3	62 697	3	62 697	27 586,68	27 586,68
Sindi	1	38 435	1	38 435	16 911,40	16 911,40
Surju	1	3 156 659	1	3 156 659	1 388 929,96	1 388 929,96
Tahkuranna	3	6 478 411	3	6 478 411	2 850 500,84	2 850 500,84
Tori	20	10 039 620	20	10 039 620	4 417 432,80	4 417 432,80
Tõstamaa	6	2 713 129	6	2 713 129	1 193 776,76	1 193 776,76
Varbla	9	1 979 015	9	1 979 015	870 766,60	870 766,60
Vändra	29	12 599 182	28	12 599 182	5 543 640,08	5 543 640,08
<b>KOKKU</b>	<b>168</b>	<b>66 530 159</b>	<b>165</b>	<b>66 530 159</b>	<b>29 273 269,96</b>	<b>29 273 269,96</b>

Andmed: Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet



### Veise loomühikute alusel makstav täiendav toetus 2007. aastal

Vald	Taotlejate arv	Taotletud ühikud	Toetuse saajad	Määratud ühikud	Määratud summa (kr)	Makstud summa (kr)
Are	49	538,6	49	538,6	662 478,00	662 478,00
Audru	38	296,9	37	296,9	365 187,00	365 187,00
Halinga	36	1 033,4	35	1 033,4	1 271 082,00	1 271 082,00
Häädemeeste	42	351,0	40	351,0	431 730,00	431 730,00
Kaisma	19	220,6	19	220,6	271 338,00	271 338,00
Kihnu	33	49,1	32	49,1	60 393,00	60 393,00
Kilingi-Nõmme	1	3,7	1	3,7	4 551,00	4 551,00
Koonga	39	500,3	39	500,3	615 369,00	615 369,00
Paikuse	7	253,3	7	253,3	311 559,00	311 559,00
Saarde	59	474,3	59	474,3	583 389,00	583 389,00
Sauga	12	42,7	12	42,7	52 521,00	52 521,00
Sindi	1	0,7	1	0,7	861,00	861,00
Surju	11	248,1	11	248,1	305 163,00	305 163,00
Tahkuranna	10	596,3	9	596,3	733 449,00	733 449,00
Tori	32	693,1	32	693,1	852 513,00	852 513,00
Tõstamaa	30	175,6	29	175,6	215 988,00	215 988,00
Varbla	35	460,3	35	460,3	566 169,00	566 169,00
Vändra	59	1 083,2	58	1 083,2	1 332 336,00	1 332 336,00
<b>KOKKU</b>	<b>513</b>	<b>7 021,2</b>	<b>505</b>	<b>7 021,2</b>	<b>8 636 076,00</b>	<b>8 636 076,00</b>

Andmed: Põllumajanduse Registreite ja Informatsiooni Amet

### Veise loomühikute alusel makstav täiendav toetus 2008. aastal

Vald	Taotlejate arv	Taotletud ühikud	Toetuse saajad	Määratud ühikud	Määratud summa (kr)	Makstud summa (kr)
Are	49	559,2	49	559,2	852 780,00	852 780,00
Audru	42	304,0	40	304,0	463 600,00	463 600,00
Halinga	37	1 017,9	34	1 017,9	1 552 297,50	1 552 297,50
Häädemeeste	42	369,5	41	369,5	563 487,50	563 487,50
Kaisma	18	218,2	18	218,2	332 755,00	332 755,00
Kihnu	35	49,1	32	49,1	78 995,00	78 995,00
Kilingi-Nõmme	1	3,7	1	3,7	5 642,50	5 642,50
Koonga	37	498,9	37	498,9	760 822,50	760 822,50



Paikuse	8	255,0	8	255,0	388 875,00	388 875,00
Saarde	59	479,2	58	479,2	730 780,00	730 780,00
Sauga	15	49,2	15	49,2	75 030,00	75 030,00
Sindi	1	0,7	1	0,7	1 067,50	1 067,50
Surju	9	247,2	9	247,2	376 980,00	376 980,00
Tahkuranna	11	597,3	10	597,3	910 882,50	910 882,50
Tori	28	666,5	27	666,5	1 016 412,50	1 016 412,50
Tõstamaa	26	170,0	26	170,0	259 250,00	259 250,00
Varbla	31	449,7	31	449,7	685 792,50	685 792,50
Vändra	58	1 084,3	58	1 084,3	1 653 557,50	1 653 557,50
<b>KOKKU</b>	<b>507</b>	<b>7 019,6</b>	<b>495</b>	<b>7 019,6</b>	<b>10 709 007,50</b>	<b>10 709 007,50</b>

Andmed: Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet

## Maaelu arengukava investeeringutoetused aastatel 2007–2008

### Meede 3.2 Külade uuendamine ja arendamine 2007. aastal

Vald	Vastuvõetud taotluste arv	Taotletud toetuse summa (kr)
Are	1	928 157,00
Audru	2	1 176 494,00
Halinga	2	1 174 066,00
Häädemeeste	2	316 823,00
Kaisma	1	411 904,00
Lavassaare	1	898 168,00
Paikuse	1	136 960,00
Surju	2	437 971,00
Tori	2	1 217 252,00
Tõstamaa	2	1 856 560,00
Vändra	1	165 991,00
<b>KOKKU</b>	<b>17</b>	<b>8 720 346,00</b>

Andmed: Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet

### Meede 3.2 Külade uuendamine ja arendamine 2008. aastal

Vald	Heakskiidetud taotluste arv	Heakskiidetud toetuse summa (kr)	Väljamakstud toetuse summa (kr)
Are	1	928 157,00	293 215,05
Audru	2	1 176 494,00	938 000,00
Halinga	2	1 174 066,00	423 950,00
Häädemeeste	2	316 823,00	



Kaisma	1	411 904,00	411 904,00
Lavassaare	1	898 168,00	898 168,00
Paikuse	1	136 960,00	136 960,00
Surju	2	437 971,00	300 973,00
Tori	2	1 217 252,00	278 456,00
Tõstamaa	2	1 856 560,00	742 315,36
Vändra	1	165 991,00	
<b>KOKKU</b>	<b>17</b>	<b>8 720 346,00</b>	<b>4 423 941,41</b>

Andmed: Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet

### LEADER meede 2008. aastal

Tegevusgrupp	Vald	Vastuvõetud taotluste arv	Heakskiidetud taotluste arv	Heakskiidetud toetuse summa (kr)
Pärnu Lahe Partnerluskogu	Audru	1	1	4 683 121,80
Rohelise Jõe maa Koostöökoogu	Tori	1	1	6 554 023,40
<b>LEADER kokku</b>		<b>2</b>	<b>2</b>	<b>11 237 145,20</b>

Märkus: LEADER tegevusgruppide puhul toetus on määratud kolmeks aastaks ning toetus puudutab ainult tegevusgruppide halduskulusid

Andmed: Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet

### Investeeringud mikropõllumajandusettevõtete arendamiseks 2008. aastal

Vald	Vastuvõetud taotluste arv	Taotletud toetuse summa	Heakskiidetud taotluste arv	Heakskiidetud toetuse summa (kr)	Väljamakstud toetuse summa (kr)
Are	15	9 954 364,00	4	3 257 780,00	2 456 879,65
Audru	18	6 131 354,00	11	4 359 718,00	2 148 856,59
Halinga	3	1 750 650,00	1	378 400,00	221 600,00
Häädemeeste	7	2 851 318,00	5	2 514 660,00	2 115 895,00
Kaisma	1	218 750,00			
Kihnu	1	228 271,00			
Koonga	11	5 320 702,00	10	4 566 132,00	2 513 423,00
Paikuse	4	3 294 374,00	3	1 987 594,00	1 359 955,97
Saarde	11	6 443 182,00	7	4 901 584,00	1 371 329,37
Sauga	2	109 599,00	1	43 047,00	



Tahkuranna	6	2 160 442,00	3	824 327,00	149 400,00
Tori	16	8 754 615,00	9	7 081 079,00	4 126 774,00
Tõstamaa	13	5 993 641,45	6	2 506 875,00	2 400 206,78
Varbla	9	6 410 534,00	7	3 768 634,00	3 768 634,00
Vändra	23	21 928 980,00	12	8 146 143,00	7 074 031,00
<b>KOKKU</b>	<b>140</b>	<b>81 550 776,45</b>	<b>79</b>	<b>44 335 973,00</b>	<b>29 706 985,36</b>

Andmed: Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet

### Meede 1.2 Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine 2008. aastal

Vald	Vastuvõetud taotluste arv	Taotletud toetuse summa	Heakskiidetud taotluste arv	Heakskiidetud toetuse summa (kr)	Väljamakstud toetuse summa (kr)
Are	3	1 877 592,00			
Halinga	1	600 000,00			
Häädemeeste	4	2 503 456,00			
Koonga	2	1 250 864,00	2	1 250 864,00	1 250 864,00
Saarde	2	1 250 660,00			
Tahkuranna	1	621 500,00			
Tori	3	1 877 592,00	2	1 251 728,00	1 251 728,00
Tõstamaa	4	2 048 092,00	1	170 500,00	170 500,00
Varbla	1	625 864,00			
Vändra	8	4 839 048,00	3	1 709 728,00	1 709 728,00
<b>KOKKU</b>	<b>29</b>	<b>17 494 668,00</b>	<b>8</b>	<b>4 382 820,00</b>	<b>4 382 820,00</b>

Andmed: Põllumajanduse Registre ja Informatsiooni Amet

### Meede 1.4.2 Investeeringud loomakasvatusehitistesse 2008. aastal

Vald	Vastuvõetud taotluste arv	Taotletud toetuse summa	Heakskiidetud taotluste arv	Heakskiidetud toetuse summa (kr)	Väljamakstud toetuse summa (kr)
Are	4	14 721 300,00	4	14 721 300,00	36 950,00
Audru	1	72 034,00			
Halinga	3	10 742 771,00			
Häädemeeste	2	3 511 032,00	2	3 511 032,00	





Kaisma	1	5 180 494,00			
Koonga	3	16 937 556,00	3	16 937 556,00	1 613 837,00
Saarde	2	843 088,00	1	459 500,00	
Surju			1	7 823 300,00	7 783 701,56
Tahkuranna	2	3 410 702,00	1	253 924,00	
Tori	5	23 888 278,00	3	21 266 463,00	7 823 000,00
Tõstamaa	1	459 462,00	1	459 462,00	
Vändra	6	3 493 860,00	5	9 672 285,00	8 047 772,00
<b>KOKKU</b>	<b>30</b>	<b>83 260 577,00</b>	<b>21</b>	<b>75 104 822,00</b>	<b>25 305 260,56</b>

Andmed: Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet

## Põllumajandust teenindavaid asutusi ja organisatsioone

### Pärnumaa Talupidajate Liit

Asukoht: P. Kerese 4

Aastal 2008 tähistas Pärnumaa talupidajate liit 20ndat tegevuse aastapäeva. Liikmeid on viimastel aastatel olnud meil stabiilselt

180 piires. Vanemad olijad lahkuvad tegevuse lõpetamisel ja uued tegijad astuvad asemele. Bilans on aastaid olnud liikmete osas positiivne

Liidu põhitegevuseks on vajaliku informatsiooni viimine liikmeteni ja koolitus. Sageli tuleb esineda ministeeriumi ja PRIA ees ettepanekutega, mis peavad korrastama talupidajate ja valitsusasutuste suh-



Rapsi tasub meie põldudel kasvatada. Foto: Kaul Nurm.



teid muutmaks asjaajamise bürokraatiat vähenemise suunas. Liikmeskonnas ja väljaspool seda on suur nõudlus nõuande, eriti majandusnõuande järgi. Selleks on liidu juures aastaid tagasi loodud tunnustatud nõuandekeskus, mis tegutseb ka teabelevi valdkonnas. Aasta aastalt on suurenenud nende konsulentide arv, kes nõuandekeskuse juures tegutsevad lepinguliste nõuandjatena.

Rahvusvahelise *Equal* projekti tulemusena on talupidajate keskorganisatsiooni ja meie liidu juures asendusteenistus, mis korraldab talupidajatele asendust puhkuse

ja haiguspäevade ajal. See teenistus arendab tegevust veel neljas naabermaakonnas.

Talupidajate puhkusele mõeldes, oleme korraldanud oma liikmetele iga aasta välisõppereisi ühte või mitmesse Euroopa riiki, kus tutvutakse selle nende riikide põllu- ja maamajandusega.

Pikka aega korraldab liit oma liikmete vahelist heakorra võistlust. Ülevabariigilises ETKL konkursil on Pärnumaa talupidajad tulnud mitmel aastal võitjaks.

Koostas Margus Metsalu

## Metsamajandus

31.12.2008 seisuga on Pärnumaa metsamaa pindala 244 500 ha, mis moodustab kogu Eestimaa metsamaast 11,0%. Pärnumaa metsasus on 50,9%, metsamaa tagavara 51,975 mln m<sup>3</sup>, mis moodustab kogu Eestimaa metsamaa tagavarast 11,5%.

### Erametsade ja riigimetsade võrdlus 2008

	Eramets	Riigimets
Metsamaa pindala jagunemine valitseva puuliigi järgi (ha):	79 526	119 775
mänd %	25,0	37,6
kuusk %	12,8	18,6
tamm %	0,3	0,2
saar %	0,9	0,2
kask %	39,6	39,9
haab %	4,9	2,0
sanglepp %	4,1	1,1
hall lepp %	12,4	0,4
muu %	0,1	0,1
Puiste pindala jagunemine valitseva puuliigi järgi (ha)	75 385	112 563
mänd %	25,5	38,3

kuusk %	11,6	18,1
tamm %	0,3	0,2
saar %	1,0	0,2
kask %	39,3	39,8
haab %	5,0	1,9
sanglepp %	4,2	1,1
hall lepp %	13,0	0,4
muu %	0,1	0,0
Metsa tagavara jagunemine valitseva puuliigi järgi (1000 m <sup>3</sup> )	12 315	18 714
mänd %	31,2	44,8
kuusk %	13,2	14,5
tamm %	0,3	0,2
saar %	0,8	0,2
kask %	34,2	36,9
haab %	5,2	1,9
sanglepp %	4,5	1,3
hall lepp %	10,6	0,3
muu %	0,1	0,0
Keskmine juurdekasv (tm/ha)	5,4	5,2
Puistute keskmine vanus	52 a	59 a
Keskmine boniteet	2,2	2,4

Andmed: [http://www.metsad.ee/mets\\_xx/mets\\_2008.pdf](http://www.metsad.ee/mets_xx/mets_2008.pdf)



## Metsaraie Pärnumaal

	2002		2003		2004		2006		2006		2007	
	Ha	Tuh tm	Ha	Tuh tm	Ha	Tuh tm	Ha	Tuh tm	Ha	Tuh tm	Ha	Tuh tm
<b>1. Uuendusraie</b>	3314	670,9	4635	927,7	3675	640,1	1851	288,2	3002	512,2	2812	544,0
sellist lageraie	2824	640,2	2562	608,7	2661	581,4	1343	277,4	2190	462,3	2416	520,9
riigimetsamaal	1295	354,9	1284	349,5	918	258,1	599	134,7	836	215,9	784	331,4
sellist lageraie	1280	351,2	1193	338,6	854	247,3	593	133,4	782	208,6	749	313,4
talumaal /era	2019	316	3351	578,2	2757	382,0	1252	153,5	2166	296,3	2028	212,6
sellist lageraie	1544	289	1369	270,1	1807	334,1	750	144,0	1408	253,7	1667	207,5
<b>2. Valikraie</b>	615	24,8	516	16,4	334	12,1	92	1,9	35	1,5	51	480
riigimetsamaal	140	8,6	111	4,6	83	4,8	49	0,6	5	0,3	31	453
talumaal /era	472	15,9	393	11,1	251	7,3	43	1,3	30	1,2	20	27
subjektide maal	3	0,3	12	0,7	0	0	0	0	0	0	0	0
<b>3. Hooldusraie</b>	12505	365,9	11213	371,4	10590	319,3	21949	414,0	10505	241	7751	210,7
riigimetsamaal	6811	218,9	5941	220	4620	159,1	11022	241,0	5116	138,3	3893	129,3
talumaal /era	4795	123,9	4448	130,1	5970	160,2	10927	173,0	5389	102,7	3858	81,4
subjektide maal	899	23,1	824	21,3	0	0	0	0	0	0	0	0
<b>4. Muu raie</b>	23	1,5	26	2,5	25	1,6	21	2,1	20	2,5	110	16,8
riigimetsamaal	6	0,8	8	0,9	0	0,1	1	0,1	0	0	61	10,0
talumaal /era	17	0,7	18	1,6	25	1,5	20	2,0	20	2,5	49	6,8
<b>5. Raadamine</b>	52	9,1	95	5,5	58	8,2	39	5,9	67	11,2		
riigimetsamaal	48	8,7	80	4,2	58	8,2	39	5,9	67	11,2		
talumaal /era	4	0,4	15	1,3	0	0	0	0	0	0		
<b>Kõik kokku</b>	16509	1072,2	16485	1323,5	14682	981,3	23952	712,1	13629	768,4	10724	1251,5
riigimetsamaal	8300	591,9	7424	579,2	5679	430,3	11710	382,3	6024	365,7	4769	923,7
talumaal /era	7307	456,9	8225	722,3	9003	551	12242	329,8	7605	402,7	5955	327,8
subjektide maal	902	23,4	836	22	0	0	0	0	0	0	0	0

Märkus: andmeid analüüsides tuleks arvestada 2005. aasta tormikahjustuste likvideerimisega.



## Reform

2008. aasta 1. juuli seisuga on Pärnumaal 2 Riigimetsa Majandamise Keskuse metskonda (Pärnumaa ja Vändra), kes alluvad RMK Edela regioonile. Lisaks on veel Pärnumaal haridusministeeriumi Tihemetsa metskond.

Omandireformikäigustagastatud erametsade omanike nõustamiseks ja abistamiseks on Pärnumaal Keskkonnaamet Pärnu-Viljandi regiooni viis piirkondlikku metsanduse

spetsialisti, kelle tööpiirkondadeks on kindlaksmääratud Pärnumaa vallad. Erametsaomanikke teenindavad SA Erametsakeskuse spetsialistid [www.eramets.ee](http://www.eramets.ee).

Eesti Vabariigi metsapoliitika elluviimisega kaasnevad ka reformid metsanduses. Ülesandeks on metsade väärtustamine vääriselupaikade kaudu, metsade sertifitseerimise küsimused, jahinduse probleemid jne. Oluline on metsade säästev majandamine bioloogilise mitmekesisuse säilitamisega.

## Metsade uuendamine (ha)

	2002. a		2003. a		2004. a **		2005. a **		2006. a **		2007. a **	
	riigimaa	talumaa	riigimaa	talumaa	riigimaa	talumaa	riigimaa	talumaa	riigimaa	talumaa	riigimaa	talumaa
külv	85	0	102	43	83,2		73,7		46,6		30,8	
istutamine	481	288	613	290	622,9		671,7		646,0		732,0	
LUK*	174,4	42	234,5	58	41,6						12,6	
<b>Kokku</b>	<b>740,4</b>	<b>330</b>	<b>949,5</b>	<b>351</b>	<b>747,7</b>		<b>745,4</b>		<b>693,2</b>		<b>775,4</b>	

\* LUK – looduslikule uuenemisele kaasaaitamine

\*\* Sisaldavad ainult riigimetsa andmeid

Andmed: <http://www.metsad.ee/main.html>

Koostas Küllike Koger, Liina Saar

## Kalandus

Rannikumere kalandus on Pärnumaa elanikkonnale läbi ajaloo olnud tähtis majandusala – oleme ju rannarahvas. Kalapüük, kalakaubandus (sh eksport), kalatöötlemine jms annab tööd paljudele inimestele. Lisaks merele toimub kutseline kalapüük ka maakonna siseveekogudel.

Kutselisi rannakalureid on käesoleval ajal pisut alla 450 ning tänapäevane kutseline kalur, erinevalt veel mõne aasta tagusest, peab muuhulgas omama ka vastavat kutsetunnistust. Kalurkonna arvukus on viimase 15 aasta jooksul jäänud piiridesse 319–515. Kalurite arv 2006. aastal 464, 2007. aastal 449 ja 2008. aastal 371.

Perioodil 2001–2008 on stabiilsena püsinud ka tööduspuükides kasutatavate kalapüügivahendite piirarvud (tab. 1).

Lisaks kutselisele kalapüügile väljastatakse maakonna vetes kalapüügiks igal aastal keskmiselt 250 harrastuskalurile kalastuskaart.

Maakonna rannikumere kogusaakidest moodustab ligikaudu 90% räim, mida püütakse peamiselt kevadperioodil aprillist juulini, mil arvukad kudekarjad nii Liivi lahe eri piirkondadest kui ka Läänemere avoast tulevad siia kudema. Peamiseks püügivahendiks räimepüügil on seisevnoodad. Räimesaagid on viimasel kümneks aastal jäänud piiridesse 5200–10823 tonni. 2007. aastal püüti Pärnu maakonnas räime



5735,157 tonni ja 2008. aastal 9858,656 tonni.

Olulisel kohal on ka ahvena, koha ja vimmapüük. Paraku on käesoleval ajal nii koha- kui vimmapüüjad Liivi lahe rannikumeres madalseisus, ahvenavarude aga senini veel suhteliselt hea. Siiski on kõigi eelpoolnimetatud kalade saagid oluliselt suuremad kui mujal Eesti rannikumeres. Samas peab märkima ka, et käesolevaks ajaks on tänu tõhustunud järelevalvele oluliselt paranenud püütud kala deklareerimine ja seetõttu väljendab ametlik statistika väljapüüke tõesemalt.

	2007	2008
Koha	96,6268 t	52,661 t
Ahven	698,2921 t	600,879 t

Kõige suuremat tõusutrendi saakides on näidanud meritint, mida püütakse enamasti kevadtalvel jääaluste tindimõrdade ja nakkevõrkudega. Meritindi absoluutses madalseisus olnud varu hakkas kosuma pärast seda, kui tema püük 90ndate keskel jõekoelmutel keelustati. Positiivset mõju varu kosumisele avaldas ka ilmselt

veekvaliteedi paranemine nii Pärnu jões kui ka lahes. Lühikese ajaga tõusid saagid rohkem kui sajakordseks, ulatudes 2008. aastal ligikaudu 625,888 tonni.

Pärnu maakonna keskkonnateenistus on aastaid tegelenud ka kalavarude toetamisega läbi asustamise ja kalade kudemistingimuste parandamise. Nii on Tartu Ülikooli Eesti mereinstituudilt tellitud pikki aastaid koha kudemise toetamiseks kunstkoelmute asetamist merre – igal aastal viiakse Pärnu lahte ligikaudu 1100 (2007. aastal 1073) võrgulinast kunstpesa, mida kohad kudemiseks ka aktiivselt kasutavad.

Mereinstituudi spetsialistid on kindlaks teinud, et nn kohapesadele koetud marja (loodete) arenemistingimused on väga head – üle 90% koelmutel olevast marjast (loodetest) areneb normaalselt. Kohavarude madalseis on tingitud peamiselt liigsuurest püügisurvest.

2007. aastal asustati Ermistu järve 600 000 ja Tõhela järve 500 000 haugi vastset. Tööde teostajaks oli R.K.KM Carpio ja eestvedajaks Pärnumaa keskkonnateenistus.

Koostas Kaidi Kaljula

**Tabel 1. Kutseliste kalurite püüniste piirarvud Pärnu maakonnas aastatel 2001–2008**

Liivi laht	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Nakkevõrk kuni 35 m	7850	7850	7850	7850	8030	2080	4015	4015
Nakkevõrk üle 35 m						2975		
Nakkevõrgud kuni 70 m							4015	4015
Kastmõrd	175	175	175	175	175	175	175	175
Ääremõrd suu kõrgusega kuni 1 m	280	280	280	280	315	315	315	315
Ääremõrd suu kõrgusega 1-3 m	130	130	130	130	130	130	130	131
Avaveemõrd	488	488	488	488	488	488	488	487
Rivimõrd ehk angerjarüsa	550	550	550	550	550	550	550	550
100 õngekonksuga õngejada	820	820	820	820	845	845	845	845
Niglinoot ehk veonoot		20	20	20	20	20	20	20



Siseveekogud	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Silmumörd	15	15	15	15	15	15	15	15
Silmutorbik	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000
Siseveekogud (Ermistu)	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Nakkevõrk	0	0			12	12	12	12
Ääremörd suu kõrgusega kuni 1 m	0	0			5	5	5	5

## Turism ja puhkemajandus Pärnu linnas ja maakonnas

2007. ja 2008. aasta olid Pärnumaa turismile küllaltki head aastad. Sõltumata avaliku sektori märkimisväärselt suurte investeeringute puudumisest on turism ikka omasoodu arenenud ja sellele on eelkõige aidanud kaasa ülemaailmne majandusolukord. Sisuliselt 2008. aasta suveni valistles maakonnas ja linnas turismiteenuse pakkujatel olukord, kus külaline tuli igal juhul, andsid reklaamiga enda olemasolust teada või mitte. Ettevõtja kasumlik tegutsemine oli enamasti kindlustatud ja ettevõtteid kerkis nagu seeni pärast vihma.

Vaadates maakonnas tegutsemaid turismiga seotud organisatsioone, siis võib tõdeda, et kuni eelmise aastani oli ka neil väga edukas periood sest omanikud olid omafinantseeringutega helled ja pangad pakkusid lihtsatel tingimustel finantse kasutada. 2007. aasta algul siiski suuremat katusorganisatsioonidevahelist koostööd täheldada ei saanud. Maakond ja linn ajasid turismis samuti paralleelselt asju.

Veebruaris 2007 toimus turismivaldkonnas suurim organisatsiooniline muudatus, mille tulemusena loodi SA Pärnumaa Turism (SAPT). Seni tegutses turismiinfo-keskus linnavalitsuse ja Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse ühises koosseisus. SAPT on ellukutsutud Pärnumaa omavalitsuste liidu poolt ja tema nõukogusse kuulub 6 inimest erinevate huvigruppide

esindajatena. Peamiseks tegevuseesmärgideks on edendada, turundada ja arendada Pärnumaa turismi tervikuna (linna ja maakonna oma koos). Lisaks peab sihtasutus turismiinfokeskust oma koosseisus ja tegeleb kõige seal toimuvaga. Iga-aastaselt tehakse maakonna turismiettevõtjatele koolitusi, õppereise. Sihtasutuse tegutsemine on finantseeritud läbi vastavasisuliste sihtfinantseeringute ja projektide, mille rahastatust ise taodeldakse.

2008. aastal loodi MTÜ Lääne-Eesti Turism, mis on Saaremaa, Hiiumaa, Läänemaa ja Pärnumaa ühine regionaalne turismialane katusorganisatsioon. Sellise asutuse ellukutumine oli hädavajalik, kuna turist üldjuhul ei tule Eesti väiksuse tõttu ühte maakonda, ta tuleb pigem regiooni. Seetõttu on mõttekam turundada piirkonda tervikuna seda enam, et meid seob ühine kuurorditradsioon ja kirsiks tordi peal on saarellisus.

Kui konkreetsetest tegevustest rääkida, siis möödunud kahe aasta jooksul on palju energiat kulunud selleks, et esmalt vajalikustati sihtasutuse mõttekus nii omanike kui koostööpartnerite silmis. Tehti piiriülest koostööd saamaks rahvusvahelisi projekte maakonda, organiseeriti ühiselt linnavalitsusega messide külastusi ja turundusmaterjalide publitseerimist. Alustati uue Pärnumaa puhke- ja turismimajanduse arengukava koostamist, mis jõuab valmimisega lõpule 2009. aastal. Kirjutati koostöös rahastustaotlused Pärnumaa jalgrattateede



võrgustiku loomiseks ja piiriülese turundustegevuse rahastamiseks. Mõlemad projektid said positiivse rahastusotsuse. Lisaks on sihtasutus koostööpartner ja praktika-koht TÜ Pärnu kolledži tudengitele.

Märkimisväärselt oluline sündmus oli Pärnu maakonna turismi jaoks 2008. aasta suvel pilootprojektina avatud lennuliin Pärnu-Stockholm, mis tegi 12 lendu ja mille ellukutsujad olid spaa- ja konverentsihotellid Strand ja Tervis. Maakonna turismi mõjutas kindlasti Eesti liitumine Schengeni viisarežiimiga, mis muutis meie külaliste rahvuslikku struktuuri ja arvukust eelkõige idanaabrite poolt. Märkimisväärne seos on külastusperioodi pikkusel ja kiir-laevade navigatsiooniperioodil. Maakonna külalistest ca 70% on Soomest tulijad ja kiir-laevade navigatsioon on reisiotsustustes määrav tegur.

Riiklikul tasemel mõjutab maakonna turismi kindlasti lennuliinide avamine Tallinna lennujaamast, sest reisiaeg on sihtkoha valikul väga määrav tegur.

Pärnumaa turismi jaoks on olulise-mad sihtturud eelkõige seni olnud Eesti ja Soome. Praeguseks hetkeks on tehtud ettevalmistused Balti riikide ja Venemaa külaliste vastuvõtuks ning maakonda sihtkohana tutvustamiseks.

2008. aasta teises poole alanud majanduslangus suurendab siseturismi ja turistide saabumist lähiriikidest. Pikkade vahe-maade läbimisele ei raatsita enam finantse kulutada ja meelsasti külastatakse naab-reid.

Eestit külastanud välituristide arv on 2007 ja 2008 olnud stabiilselt suurusjärgus 1,9 miljonit, millest ööbis majutusasutustes 1,4 miljonit välituristi (versus 0,95 miljonit siseturisti). Neist 1,4-st miljonist omakorda oli Pärnumaal ööbimas kummalgi aastal 15% külalistest. Pärnumaa külastajatest jäi omakorda linna ööbima 98% väliskülalis-test, mis on mõistetav, kuna paljud turistid

tulevad siia raviteenuseid tarbima. Siseturistid ööbib maakonnas pea 40% ööbija-test, mis on hea näitaja. Kui siseturistide arv on Pärnus olnud kuni 2008. aastani 10%-ses tõustrendis, siis välituristide arv on kahjuks langema hakanud (2008. aas-taks oli võrreldes möödunud aastaga see langenud 12%). Erinevatel hinnangutel võib Pärnumaa külaliste koguarvu pidada aasta jooksul 450 000 inimese ringi. Seni puudu-vad täpsed andmed selles osas, palju on tegelikult neid maakonnas liikumas, kes ei kajastu majutusstatistikas.

Turismiinfokeskuses kuuldu põhjal jää-vad ära turistide korduvkülastused, kuna linnapildis ei ole suuri muudatusi, maakon-nas on ühistransport puudulik ja peredega pole siin üle kolme päeva midagi teha. Ometi on linnavalitsuse poolt tehtavates uuringutes selgunud, et peredega reisi-vad inimesed jätava ööpäevas enam raha maha kui seda üksikreisijad.

Sihtasutus on võtnud prioriteediks kes-kenduda 2009. aastal turundustegevustes just pere- ja ärituristidele. 2008. aastal astus Pärnu linn Eesti konverentsibüroo liikmeks, mis lubab eeldada, et senine kon-verentsiteenuste maastik saab paari aasta jooksul värskendust. Siiski ei saa vaadata mööda asjaolust, et äriturismivaldkonnas konkureeritakse Tallinna ja Tartuga ehk oleks vaja Pärnu pool keskenduda pigem kuni 100 inimesega äriürituste korraldami-seks, mine sa tea, aga mõtteaine ta on siin-setele linnaisadele ja ettevõtjatele.

Peamine oleks mitte ignoreerda asjaolu, et turism ja sellega kaasnevate teenuste kogumaht on pea 16% Eesti SKP-st ja see on raha, mida meile tuuakse koju kätte. Ehk oma tegevused turismivaldkonnas peaks fokusseerima sellele, kuidas pikendada hooaega ja muuta linna-, maakeskkonda atraktiivsemaks.

Koostas Annely Kesküll

**Pärnu suvekülastajate arv ja päritolu**

	2006	2007	2008
Kokku külastajaid (tuh)	307-339	247-272	246-271
Neist eestlasi (hinnanguline, %)	30	25	25
Külastajate päritolu juuni-august majutusasutustes Statistikaameti andmetel (osakaal, %)	2006	2007	2008
eestlased	24	27	28
välismaalased	76	73	72
sh Soome	56,3	54,6	53,7
Rootsi	5,2	4,0	3,8
Saksamaa	2,7	3,0	3,2

**Majutusettevõtted Pärnu maakonnas (seis 31.08.2009)**

Omaavalitus	arv	Voodikohti
Are	1	8
Audru	11	356
Halinga	1	32
Häädemeeste	10	286
Kaisma	1	20
Kihnu	5	95
Paikuse	5	83
Pärnu	100	4412
Saarde	4	52
Sauga	7	232
Sindi	1	17
Surju	4	40
Tahkuranna	10	387
Tori	5	151
Tõstamaa	11	177
Varbla	10	1013
Vändra alev	1	11
Vändra vald	3	65
<b>Kokku</b>	<b>192</b>	<b>7437</b>

**Atesteeritud majutusettevõtted Pärnu linnas (seis 31.08.2009)**

Majutusettevõtte liik	Arv	Tube	Voodikohti
Hotell	24	1608	3116
Külastajemaja	12	170	371
Kodumajutus	6	39	85
Motell	2	59	133
Puhkeküla- ja laager	1	14	40
Puhkemaja	5	10	30
Hostel	8	86	203
Külastajakorter	22	65	203
muu liik	10	49	104
liik määratlemata	10	54	127
<b>Kokku</b>	<b>94</b>	<b>2154</b>	<b>4412</b>

**Aastakeskmise tubade täitumus Pärnu linna hotellides**

2005	2006	2007	2008
39%	37%	35%	32%

**Aastakeskmise tubade täitumus Pärnu linna taastusravikeskustes**

2005	2006	2007	2008
70%	73%	62%	61%





## Väliskoostöö

### EL-alane teavitustöö maakonnas

Riigikantselei Euroopa Liidu infosekretariaadi ja Pärnu maavalitsuse vaheline koostöö sai alguse 1998. aastal. 25. aprill 2005 allkirjastati Riigikantselei ja Pärnu maavalitsuse vaheline 4-aastane leping, et hallata Euroopa komisjoni teabevõrgustiku *Europe Direct* Pärnumaa infopunkti.

Aastal 2007 toimus üle 10 EL-teemalise seminari erinevatele sihtgruppidele (MTÜd, arendustöötajad, turismiettevõtjad, muukeelne elanikkond, puuetega inimesed, õpetajad, sotsiaaltöötajad jne). *Europe Direct* Pärnumaa infopunkt toetas ka ette-

võtluskonverentsi, kodanikuühiskonna foorumit ning erinevaid EL teemasid kajastavaid õppereise.

Aastal 2008 jätkusid traditsioonilised seminarid erinevatele sihtgruppidele ning *Europe Direct* Pärnumaa infopunkti toetus ettevõtlusfoorumile, kodanikeühiskonna foorumile ning õppereisidele. Lisaks toimus koolides Euroopa nädal teemal “Kultuuri- devaheline dialog” ning üle maakonna EL avalikud seminarid “Räägime Euroopa Liidust”. Raadiomäng “Tunne Euroopa Liitu” tutvustas pärnumaalastele EL teemasid neljal korral. Mängus osales 149 inimest. Ürituste kaudu puutus EL teemadega kokku 2008. aastal 1802 inimest.



Stanley Davis Phillipsi avasõnad Pärnumaa ettevõtlusfoorumil 6. oktoobril 2008.  
Foto: Urmas Luik.



## Maakondlikud väliskoostööprojektid

Pärnu maavalitsuse ja Buskerudi maavolikogu vaheline koostöö sai alguse aastal 1991. Aastatel 2007–2008 oli põhirõhk oli haridus- ja sotsiaalprojektidel. Hariduse vallas jätkus koostöö kutsekoolide ja gümnaasiumite vahel, Pärnumaalt partneriteks Pärnumaa kutsehariduskeskus ja Kilingi-Nõmme gümnaasium. Tervishoiu ja sotsiaaltöö projektid keskendusid kasvatuslike erivajadustega lastele ning võrgustikutöö arendamisele. 5.–9. detsembrini 2007 toimus õppereis Norra, kus kaheksa Pärnumaa kohaliku ekspertkomisjoni liiget tutvusid tehniliste abivahendite süsteemiga ning neid vahendavate keskustega.

Pärnumaa vapimärk omistati Hans Erik Riwenile (2007) ning Bjarne Stabækile (2008) kauaaegse ning eduka koostöö arendamise eest.

Pärnumaa ja Buskerudi kohalike omavalitsuste, Pärnu Maavalitsuse ning Buskerudi Maavolikogu koostööle pandi uus alus läbi projekti “Panustamine Pärnumaa avaliku sektori võimekusse läbi Buskerudi kogemuse”, projekti tegevuskava viiakse ellu aastal 2009. Projekti aruteluks külastasid 13 kohaliku omavalitsuse juhti Buskerudist koos kaheksa Maavolikogu liikmega 12–15. juuni 2008 Pärnumaa valdasid.



*Põhjamaade ministrite nõukogu 2008. aasta projekt, Kuninga tn põhikool “Trollid”. Foto: Liina Ömblus.*

Pärnu maavalitsuse ametlikeks koostööpartneriteks on ka Västmanlandi lään (Rootsi), Wernigerode ja Cuxhaveni maakonnad (Saksamaa). Rahvusvahelistest organisatsioonidest osaletakse CPMRi (Euroopa Perifeersete Mereäärsete Regioonide Koostöö) ja BSSSC (Läänemereäärsete regioonide koostöö) tegevuses.

## Koostöö Põhjamaade ministrite nõukogu esindusega Eestis

Koostöö Põhjamaade ministrite nõukogu Tallinnas asuva Eesti esinduse ja Pärnu maavalitsuse vahel sai alguse mais 2002. Põhieesmärgiks informatsiooni andmine Põhjamaade ministrite nõukogu stipendium-programmide ja tegevuskavade kohta ning Põhjalat tutvustavate ürituste korraldamine Pärnumaal.

**2007. aasta** suurürituseks oli 12.–16. novembril toimunud Põhjala raamatunädal. Nädala eesmärgiks on tutvustada kirjanduse kaudu Põhjamaade kultuuri, ajalugu, poliitikat ja loodust. Põhjalas 11. korda toimuva raamatunädala teemaks oli “Naised Põhjala kirjanduses”. Raamatunädalal osalesid seitsme kooli 28 klassi. Kohustuslikuks kirjanduseks “Röövliütär Ronja” ja “Pipi”. (pildil Selja algkooli lapsed raamatu-



*Põhjamaade Ministrite Nõukogu 2007. aasta projekt, Selja algkool “Ronja ja hallvanakesed”. Foto: Astrid Roosileht.*



nädalat tähistamas) Raamatunädal toimus koostöös Rootsi saatkonnaga.

**2008. aastal** jätkati Põhjamaade raamatunädala tähistamise traditsiooni. Nädala teemaks “Armastus Põhjamaade vastu”, lastele lood lugemiseks Islandi kirjanikult Guðrún Helgadóttirilt.

Raamatunädalat tähistati neljateistkümnes Pärnumaa koolis ja lasteaias. Loeti jutte, joonistati pilte, korraldati viktoriine,

toimused meisterdamistoad ning temaatilised päevad. Antud nädala raames toimus ka seminar teemal “Põhjamaid iseloomustav kultuuriline fenomen. Island – selle inimesesd, loodus ja mõttemaailm, islandi keele arhailisus. Uskumused üleloomulikesse jõududesse”.

Koostas Kersti Liiva

## Investeeringud ja ehitus

### Riiklikud investeeringud

Riigieelarve vahendite toetusel 2007-2008 aastatel tehtud olulisematest investeeringuobjektidest võiks nimetada Kilingi-Nõmme gümnaasiumi, Tori põhikooli, Pärnu Noorte kergejõustiku maneeži, Koonga põhikooli, Tali põhikooli ja lasteaias sööklat.

### Riiklikud investeeringud Pärnumaa omavalitsuste investeeringute toetamiseks:

**2007. a**

		tuh kr
Kaisma	Kergu põhikool-lasteaed	600
Kihnu	Kihnu muuseum	372
Koonga	Koonga valla asulate kruusateede tolmutõrje	150
Lavassaare	Lavassaare alevi ühisveevärgi torustike rekonstrueerimine	1 350
Saarde	Kilingi-Nõmme gümnaasium	1 500
	Kilingi-Nõmme klubi	400
	Kilingi-Nõmme päevakeskus	200

Sauga	Sauga avatud noortekeskus	400
Surju	Surju lasteaed	1 000
Tahkuranna	Tahkuranna valla sotsiaalmajaja	100
Tori	Tori põhikool	1 500
Tõstamaa	Tõstamaa lasteaed	500
Varbla	Varbla rahvamaja	1 000
Vändra a.	Vändra alevi kultuuriobjektid	500
Vändra v.	Kadjaste vabaajakeskus	500
Sindi	Sindi seltsimaja	200
Pärnu	Pärnu Ülejõe gümnaasium	2 000
	Rääma põhikool	1 200
	Pärnu Kuninga tn põhikool	200
	Pärnu Vene gümnaasium	300
	Pärnu noorte kergejõustiku maneež	2 000
	Pärnu keskraamatukogu	1 000
<b>Kokku</b>		<b>16 972</b>

**2008. a**

		<b>Tuh kr</b>
Are	Are valla sotsiaalmaja	200
Audru	Audru mõisa teenijatemaja	200
Halinga	Vahenurme sotsiaalmaja	400
	Pärnu-Jaagupi lasteaed	300
Kaisma	Kergu põhikool	50
Kihnu	Kihnu muuseum	500
Koonga	Koonga Põhikool	800
	Lõpe lasteaed	50
	Lõpe asula spordirajatised	500
	Pikavere küla talupalvela	200
Saarde	Vabadussõja ausamba taastamine	40
	Kilingi -Nõmme/Saarde spordihoone	500
	Saarde valla kergliiklustee valgustus	300
	Vardja rehielamu	200
	Kilingi-Nõmme Lasteaed Kröll	395
	Tali põhikooli ja lasteaia söökla	700
	Sauga põhikool	300
Surju	Surju lasteaed	50
Tahkuranna	Võiste rahvamaja	100
Tootsi	Tootsi lasteaed	400
Tori	Tori viinaköök	200
	Tõstamaa kirik	200
Tõstamaa	Tõstamaa võimla	500
	Munalaid-Manilaid liinipaad	5 336
	Varbla	Uue-Varbla mõisahooned

Vändra a.	Lasteaed	300
	Mürakaru Vändra alevi mänguväljakud	400
Vändra v.	Vabadussõja ausammas	40
	Vändra valla külakeskused	500
Sindi	Sindi sotsiaaltöö keskus	300
<b>Kokku</b>		<b>14161</b>

Allikas: Vabariigi Valitsuse korraldused raha eralduste kohta 2008.

**Riiklikud investeeringud valitsusasutuste hallatavatele haridusasutustele Pärnu maakonnas:**

**2007. a**

		<b>tuh kr</b>
Saarde	Voltveti mõisahooned	500
Pärnu	Pärnu KHK õpilaskodu	6 640
	Pärnu Vanalinna põhikool	100
<b>Kokku</b>		<b>7 240</b>

**2007–2015 investeeringute kava**

		<b>Tuh kr</b>
Pärnu	Pärnumaa KHK toitlustus-teenindusõppe praktikabaas, tugistruktuurid ja sissesead	70 150
	Niidupargi õpilaskodu ja sisustus	25 205
Pärnumaa KHK	autoremondi eriala õppebaas	36 309
	Pärnumaa KHK (Pühavaimu 26)	1 000
<b>Kokku</b>		<b>132 664</b>

Allikas: Vabariigi Valitsuse korraldus 16.06.2008 nr 281, seis 11.12.2008

Koostas Ene Ruus



## 8. Planeeringud

### Maakonnaplaneeringud

2008. aasta lõpu seisuga oli Pärnumaal kolm kogu maakonda haaravat planeeringut:

- 1) Pärnu maakonna planeering (kehtestatud 21.12.1998 Pärnu maavanema korraldusega nr 164);
- 2) Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneering "Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused" (keh-testatud 20.05.2003 Pärnu maavanema korraldusega nr 80);
- 3) Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneering "Maakonna sotsiaalne infrastruktuur 2008–2015" (keh-testatud 9.10.2008 Pärnu maavanema korraldusega nr 112).

**Teemaplaneeringu "Maakonna sotsiaalne infrastruktuur 2008–2015"** eesmärgiks on anda kohalikele omavalitsustele soovitusi sotsiaalteenuste kättesaadavuse tagamiseks Pärnumaal. Teemaplaneeringus on lähtutud üleriigilises planeeringus "Eesti 2010" seatud eesmärkidest ja täpsustatud Pärnu maakonna planeeringut. Selles on analüüsitud Pärnu maakonna sotsiaalse infrastruktuuri ruumilise paiknemise perspektiivi paikkondade lõikes ning tehtud ettepanekuid avalike teenuste kättesaadavuse ja kvaliteedi tagamiseks ajalooliselt väljakujunenud tõmbekeskustes, hõrenea elanikkonnaga ääremaalistes piirkondades ning linnaregiooni uutel asumialadel. Planeering koosneb seletuskirjast, planeeringu põhikaardist ja seitsmest teemakaardist.

Planeeringu koostas Pärnu maavalitsus. Koostamist juhtis maavalitsuse arengu- ja planeeringuosakond. Planeeringu koostamist alustati 2005. aasta märtsis, eskiislahendus valmis 2008. aasta detsembriks. 3.12.2008 toimus planeeringulahenduse

avalik tutvustamine kohalikele omavalitsustele ja laiemale spetsialistide ringile. Sellele järgnes tehtud ettepanekute läbiarutamine ja planeeringu täiendamine ning planeering suunati kooskõlastamiseks kõikidele omavalitsustele, naabermaavalitsustele ja ministeeriumidele. 2.05–1.06.2008 viidi läbi planeeringu avalik väljapanek kõikides omavalitsuste keskustes ja maavalitsuses, samuti maavalitsuse veebilehel. Ettepanekuid ja märkusi planeeringu kohta esitas 6 isikut. 18.06.2008 toimus maavalitsuses teemaplaneeringu avalik arutelu ja planeering esitati siseministeeriumile järelevalve teostamiseks. Pärast planeeringu kaitsmist ministeeriumi järelevalvekomisjoni ees kiitis regionaalminister 18.09.2008 planeeringu heaks. Antud heakskiidu alusel kehtestas Pärnu maavanem 9.10.2009 planeeringu esimesena Eestis.

Teemaplaneering on koostatud Pärnumaa elanike igapäevaste sotsiaalteenuste kättesaadavuse tagamiseks. Planeeringu koostamise meetodika kohaselt on esmatasandi teenustena käsitletud järgmisi valdkondi: alusharidus, algharidus, põhiharidus, üldkeskharidus, perearsti teenus, ravimimüük, seltsimaja (kogukonnakeskus), esmatarbekaubad (kauplus või kauplus-auto), postiteenus ja ühistransport. Pärnumaa oludest lähtuvate erivajaduste tõttu on täiendavalt käsitletud järgmisi teenuseid: kutseharidus, pangateenus, päevakeskus, hooldekodu, kiirabi, raamatukogu, rahvamaja, spordisaal ja võimla.

Teemaplaneeringu koostamisel kaardistati maakonna sotsiaalse infrastruktuuri objektid. Maakond jaotati 72 kandiks ja taustinformatsioon koondati kantide lõikes, koostati kandipassid. Koostöös kohalike omavalitsustega tehti kantide võrdlev analüüs tüpoloogiliste rühmade lõikes. Teostati kantide vaheliste teenindusalaste sidemete



analüüs ja naaberkantide võrdlus. Teenuse kättesaadavuse kriteeriumitest lähtuvalt määratleti probleemseid kandidid, st kandidid, kus vähemalt ühe käsitletava teenuse kättesaadavus on probleemne. Määratleti neli erandolukorras kanti, so kandidid, kus elanike arvu põhjal pole võimalik tagada kõiki esmatasandi teenuseid. Sellised kandidid on püasiaustusega väikesaared Kihnu ja Manija ning maismaasaared – Pärnumaa suure territooriumi ja hõreda asustuse tõttu keskustest kaugemal asuvad Saarde valla Jäärja kant ja Veelikse kant. Kuna probleemseimaks valdkonnaks Pärnumaal on kas otseselt või kaudselt ühistransport, siis toodi välja ka ühistranspordi osas erandolukorras olevad kandidid (kokku 9 tk).

Kandiditüübid on Pärnumaal esindatud järgmiselt: 1) linna lähiümbruse kandidid (2 tk) – Tammiste ja Urge; 2) linnalähedased keskuskandidid (4 tk) – Audru, Paikuse, Sindi ja Uulu; 3) linnalähedased kandidid (11 tk) – Are, Aruvälja, Jõõpre, Kihlepa-Soomra, Lavassaare, Lindi, Sauga, Seljametsa, Soometsa, Suigu ja Võiste; 4) maalised keskuskandidid (12 tk) – Häädemeeste, Kaisma, Kilingi-Nõmme, Koonga, Pärnu-Jaagupi, Surju, Tali, Tihemetsa, Tori, Tõstamaa, Varbla ja Vändra alev; 5) maalised kandidid (23 tk) – Halinga, Irta, Jõesuu, Kabli, Kadjaste, Kastna, Libatse, Lodja, Lõpe, Oidrema, Pootsi, Pärnjõe, Ristiküla, Saarde, Saulepi, Seliste, Selja, Suurejõe, Tootsi, Treimani, Vahenurme, Vihtra ja Vändra; 6) ääremaa kandidid (20 tk) – Enge, Kaansoo, Kanaküla, Kavaru, Kikepera, Kõima, Laiksaare, Massiaru, Mihkli, Mõisaküla, Paadrema, Paatsalu, Tarva, Tõhela, Tõlla ja Viluvere + erandolukorras olevad ääremaa kandidid: Jäärja, Kihnu, Manija ja Veelikse.

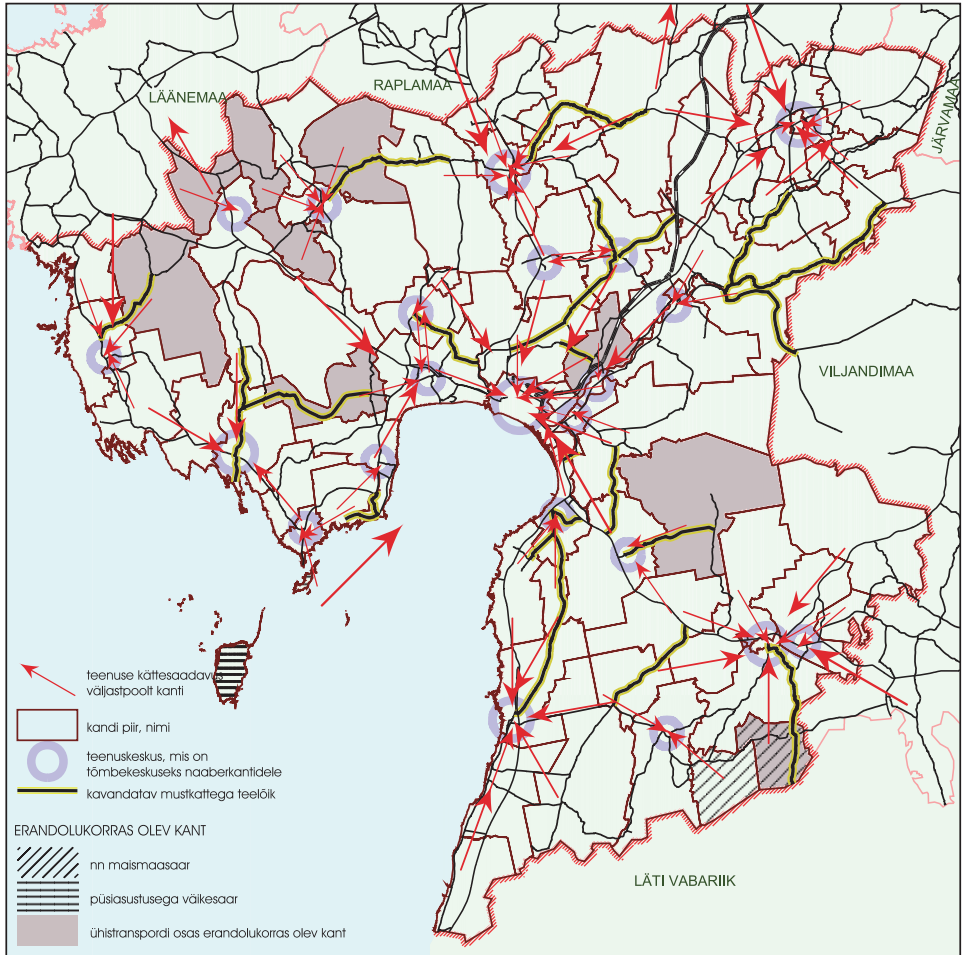
### **Planeeringuga on tehtud ettepanekud:**

- 1) teenuse kättesaadavuse tagamiseks või parandamiseks kantide lõikes, seejuures on määratud kõikide kohalike omavalitsuste prioriteetsed meetmed;
- 2) kogu maakonda või teemavaldkonda

haaravad üldised ettepanekud kehtiva reeglistiku muutmiseks, teenuse kättesaadavuse uuel viisil tagamiseks ja kohalike omavalitsuste piiride muutmise kohta. Samuti ettepanekud muuta rahastamissüsteemi ja toetada teatud tüüpi teenuste tagamist (haridusteenus, lastehoid, esmatarbekaabad, ühistransport, seltsimaja, perearst ja vanurite hoolekanne);

- 3) teedevõrgu osas – mustkatte ehitamine kruusateedele: olulisimatele ühendusteedele riigi põhi- ja tugimaanteede vahel (52 km), parema juurdepääsetavuse tagamiseks Pärnu ümbruse tööstus- ja elamuvaladele (23 km), äärealade parema kättesaadavuse tagamiseks ühistranspordiga kaetud teelõikudel (113 km) ja äärealade parema kättesaadavuse tagamiseks teelõikudel, kus plaanitakse ühistransporti (41 km);
- 4) ühistranspordi probleemide lahendamiseks 14 konkreetse busliini käivitamiseks;
- 5) jätkuprojektideks ja -planeeringuteks kohalike omavalitsuste koostöö, kodanikuühiskonna ning Pärnu ja linna ümbritsevate kohalike omavalitsuste koostöö valdkonnas;
- 6) regionaalministrile uute regionaalprogrammide algatamise kohta: maismaasaarte programm, hõreasustusega piirkondade programm, tühjaksjäävate koolihoonete ümberprofileerimise programm, perearstide lähetustoetuse programm, polüfunktsionaalse teenindusbussi programm.

Kehtestatud Pärnu maakonna planeeringu teemaplaneering “Maakonna sotsiaalne infrastruktuur 2008 – 2015” on aluseks kohalike omavalitsuste üldplaneeringute ja detailplaneeringute koostamisele. Kuna sotsiaalse infrastruktuuri rajamisel ja arendamisel on olulisel määral kasutuses riiklikud ja Euroopa Liidu ressursid, siis saab teemaplaneeringut otseselt kasutada objektide rahastamise hindamisel.



## TEENUSTE KÄTTESAADAVUS KANTIDES ETTEPANEKUD TEELÕIKUDE MUSTKATTE ALLA VIIMISEKS



## Omavalitsuste üldplaneeringud

2008. aasta lõpuks oli Pärnumaa 21-st kohalike omavalitsusest 14-l olemas kehtiv üldplaneering. Kehtestatud oli ka üheksa osaüldplaneeringut ning Kilingi-Nõmme linna üldplaneering.

### Kehtestatud üld- ja osaüldplaneeringud

Omavalitsus	Planeeringu nimetus	Kehtestamise aeg
Audru vald	Audru valla üldplaneering	05.09.1996
Audru vald	Audru valla osaüldplaneering	06.02.2003
Halinga vald	Halinga valla üldplaneering	17.09.1998
Häädemeeste vald	Lemme telkimisala osaüldplaneering	10.03.2004
Häädemeeste vald	Krapi telkimisala osaüldplaneering	20.04.2005.
Häädemeeste vald	Kabli ja Treimani supelrandade osaüldplaneering	29.06.2007
Kihnu vald	Kihnu valla üldplaneering	17.08.1995
Lavassaare vald	Lavassaare valla üldplaneering (1993. a tehtud generaalplaan)	Jäetud kehtima 25.01.1996
Paikuse vald	Paikuse valla üldplaneering	26.04.1995
Paikuse vald	Silla küla osaüldplaneering	17.09.2007
Pärnu linn	Pärnu linna üldplaneering	20.09.2001
Saarde vald	Saarde valla üldplaneering	30.01.2008
Saarde vald	Kilingi-Nõmme linna üldplaneering	16.05.1997
Sauga vald	Sauga valla üldplaneering	12.09.1997
Sauga vald	Teemaplaneering "Maagaasitorustiku paiknemine Sauga valla territooriumil"	06.11.2004
Sindi linn	Sindi linna üldplaneering	13.10.2005
Surju vald	Surju valla üldplaneering	30.01.2003
Tahkuranna vald	Tahkuranna valla üldplaneering	30.01.1999
Tori vald	Osaüldplaneering "Maagaasitorustiku paiknemine Tori valla territooriumil"	15.12.2004
Tõstamaa vald	Tõstamaa valla üldplaneering	07.03.2008
Varbla vald	Varbla valla üldplaneering	11.11.1999
Varbla vald	Matsiranna puhkeala osaüldplaneering	29.04.2004
Vändra alev	Vändra alevi üldplaneering	18.06.1998
Vändra vald	Osaüldplaneering "Maagaasitorustiku paiknemine Tori valla territooriumil"	06.12.2004

Kohalike omavalitsuste volikogud on algatanud järgmiste üldplaneeringute koostamise: Are valla üldplaneering (05.12.2003), Häädemeeste valla üldplaneering (18.12.1996), Lavassaare valla üldplaneering (13.12.2002), Tori valla üldplaneering (20.06.2006), Vändra valla üldplaneering (27.10.2004), Kaisma valla üldplaneering (17.10.2006).

Uue valla üldplaneeringu koostamise on algatanud Kihnu vallavolikogu (26.11.2004), Paikuse vallavolikogu (16.01.2006), Sauga vallavolikogu (17.02.2006), Tahkuranna vallavolikogu (31.01.2007), Tootsi vallavolikogu (12.04.2007), Audru vallavolikogu (14.06.2007), Pärnu linnavolikogu (19.06.2007).





## Kehtestatud detailplaneeringud

Detailplaneeringuid koostati enim Pärnu linnas ja sellega piirnevates valdades. Eelistatumad kohad elamumaade planeerimiseks olid Paikuse vallas Paikuse alevik ja Silla küla, Audru vallas Audru alevik, Papsaare küla ja mereäärsed alad, Tahkuranna vallas Reiu, Uulu ja Laadi külad ning Sauga vallas Eametsa, Tammiste ja

Kilksamaa külad. Pärnus planeeriti kaks suuremat elamuala endiste tootmisettevõtete maadele: Pärnu jõe äärde endise kala-kombinaadi ja Mai elamurajooni bussipargi asemele. Enamik tootmis- ja ärimaad planeeriti Pärnus Niidu tööstuspiirkonda ning uueks tootmis- ja äripiirkonnaks kavandati Loode-Pärnu tööstusala.

### Kehtestatud detailplaneeringud

Kohalik omavalitsus	Kehtestatud detailplaneeringuid vallas kokku *	Kehtestatud 2007. a	Kehtestatud 2008. a
Are vald	11	3	3
Audru vald	115	16	18
Halinga vald	9	4	2
Häädemeeste vald	48	15	10
Kaisma vald	0	0	0
Kihnu vald	5	2	1
Koonga vald	0	0	0
Lavassaare vald	4	0	1
Paikuse vald	116	17	4
Pärnu linn	350	42	39
Saarde vald	7	1	2
Sauga vald	136	32	23
Sindi linn	61	7	6
Surju vald	10	1	3
Tahkuranna vald	101	20	12
Tootsi vald	0	0	0
Tori vald	14	2	1
Tõstamaa vald	16	2	7
Varbla vald	15	0	1
Vändra vald	0	0	0
Vändra alev	13	2	0
<b>Kokku</b>	<b>1031</b>	<b>166</b>	<b>133</b>

Kehtestatud detailplaneeringuid vallas kokku \* veerus on toodud andmed koos varasematel aastatel kehtestatud detailplaneeringutega.

Koostajad: Tiiu Pärn ja Raine Viitas



## 9. Omandireform

### Õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamine ja kompenseerimine

Õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja kompenseerimise Pärnu maakonnakomisjon on alates moodustamisest (november 1992) pidanud kokku 161 istungit, kus on langetatud 21 183 otsust. Õigustatud subjektiks tunnistamise otsuseid maa kohta on maakonnakomisjonis tehtud 14 891.

Õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamiseks või kompenseerimiseks esitatud esialgsed avaldused on kõik lahendatud.

Vabariigi valitsuse poolt kehtestatud korra kohaselt annavad kohalikud omavalitsused maakonnakomisjoni otsuse alusel välja korralduse vara tagastamiseks või kompenseerimiseks õigustatud subjektile. Nimetatud korralduste alusel koostatakse õigustatud subjektide ning tagastatava ja kompenseeritava vara register. Vara tagastamise talituse poolt koostatud 9971 õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamise ja

kompenseerimise toimikust on registrisse tõtlemiseks edastatud 8820 toimikut.

Lõpetatud toimikuid (s.t antud toimiku osas on vastu võetud kõik vajalikud tagastamise/kompenseerimise otsused) on 9853 (s.h 1302 eitava maakonnakomisjoni otsusega toimikut), osaliselt lahendatud toimikuid on 53 ja toimikuid, mille kohta pole vastu võetud ühtegi omavalitsuse korraldust on 65.

Arhiivi on üle antud 9171 toimikut.

2005. aasta 31. detsembril lõppes õigusvastaselt võõrandatud vara kompenseerimine erastamisväärtpaberites.

Erastamisväärtpaberite kasutamine erastamise maksevahendina kestis 2006. aasta 31. detsembrini.

Alates 2006. aastast määravad kohalikud omavalitsused õigustatud subjektidele kompensatsioon Eesti kroonides.

2007/2008. aastal on kompensatsioon määratud 35 isikule 305 219 krooni väärtuses.

Koostas Malle Koppel

### Maareform

2008. aasta 31. detsembri seisuga oli riigi maa-katastris registreeritud 47660 katastriüksust pindalaga 431864,2 ha, mis moodustab 89,8% maakonna maafondist 480 668,1 ha. Sellest 2008.a registreeriti 1670 katastriüksust pindalaga 3038,1 ha (0,6% registreeritud maast).

#### Registreeritud maa jaotub:

##### Tagastatav maa

2008. aasta 31. detsembri seisuga oli maa-katastris registreeritud tagastatavat maad pindalaga 157687,1 ha, s.o 36,5% kogu

maakatastris registreeritud maast. Sellest 2008. aastal registreeriti 573,2 ha.

##### Ostueesõigusega erastatav maa

2008. aasta 31. detsembri seisuga oli maa-katastris registreeritud ostueesõigusega erastatavat maad 55 000,7 ha, so 12,7% kogu maakatastris registreeritud maast. Sellest 2008. aastal registreeriti 604,3 ha.

##### Enampakkumisega erastatav maa

2008. aasta 31. detsembri seisuga oli maa-katastris registreeritud enampakkumisega erastatavat maad 5 572,0 ha, s.o 1,3% kogu maakatastris registreeritud maast.



### Vaba põllumajandusmaa erastamine

2008. aasta 31. detsembri seisuga oli vaba põllumajandusmaad erastatud 8 193,2 ha, s.o 1,9% kogu maakatastris registreeritud maast. Sellest 2008. aastal registreeriti 31,7 ha.

### Vaba metsamaa erastamine

2008. aasta 31. detsembri seisuga oli vaba metsamaad erastatud 5 358,7 ha, s.o 1,3% kogu maakatastris registreeritud maast. Sellest 2008. aastal registreeriti 64,0 ha.

### Munitsipaalmaa

2008. aasta 31. detsembri seisuga oli maakatastris registreeritud munitsipaalmaad 3 865,7 ha, s.o 0,9% kogu maakatastris registreeritud maast. Sellest 2008. aastal registreeriti 209,0 ha.

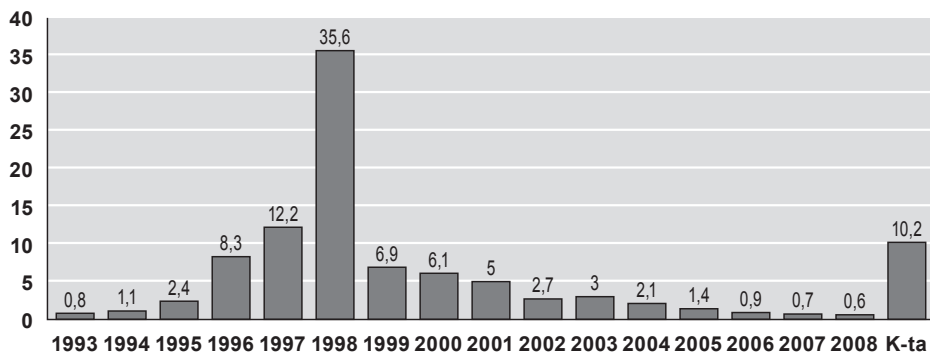
### Riigimaa

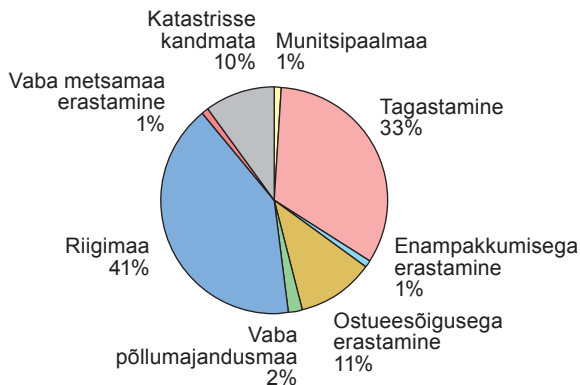
2008. aasta 31. detsembri oli maakatastris registreeritud riigi omandis olevat maad 196 186,8 ha, s.o 45,4% kogu maakatastris registreeritud maast. Sellest 2008. aastal registreeriti 1 555,5 ha.

### Maareformi dünaamika Pärnumaal

	Katastrisse kantud (tuh ha) aasta lõpuks	% maakonna pindalast
1993	4,0	0,8
1994	8,9	1,9
1995	20,7	4,3
1996	60,8	12,6
1997	120,3	24,8
1998	289,9	60,4
1999	323,2	67,3
2000	352,7	73,4
2001	376,6	78,4
2002	389,9	81,1
2003	404,1	84,1
2004	414,3	86,2
2005	421,1	87,6
2006	425,3	88,5
2007	428,8	89,2
2008	431,9	89,8

### Maa katastrisse kandmine aastate lõikes (% maakonna pindalast)



**Maareform seisuga 31.12.2008. a (% maakonna pindalast)****Maakataster seisuga 31.12.2008 kohalike omavalitsuste lõikes**

Omavalitsus	Pindala	Registreeritud maa			Registreerimata maad	
		Arv	Pindala	%	Pindala	%
Are	15958,0	1444	14384,5	90,1	1573,5	9,9
Audru	37883,8	4866	32642,5	86,2	5241,3	13,8
Halinga	36545,4	2390	32191,5	88,1	4353,9	11,9
Häädemeeste	39034,2	2898	35265,3	90,3	3768,9	9,7
Kaisma	18398,2	619	16494,8	89,7	1903,4	10,3
Kihnu	1688,1	803	1365,2	80,9	322,8	19,1
Koonga	43851,0	1741	35354,5	80,6	8496,5	19,4
Lavassaare	799,9	163	503,7	63,0	296,2	37,0
Paikuse	17517,2	1993	16635,4	95,0	881,8	5,0
Pärnu	3222,2	7876	2087,3	64,8	1134,9	35,2
Saarde	70698,2	3551	67151,8	95,0	3546,4	5,0
Sauga	16450,4	3764	942,1	94,3	942,1	5,7
Sindi	500,9	1543	285,1	56,9	215,8	43,1
Surju	35768,5	1339	35366,5	98,9	402,0	1,1
Tahkuranna	10336,4	2516	7398,1	71,6	2938,3	28,4
Tootsi	175,7	93	112,5	64,0	63,2	36,0
Tori	28206,8	2443	27015,9	95,8	1190,9	4,2
Tõstamaa	26100,6	2011	21672,6	83,0	4428,0	17,0
Varbla	31381,1	2251	26326,7	83,9	5054,4	16,1
Vändra	45824,0	2687	43864,0	95,7	1960,0	4,3
Vändra alev	327,5	669	238,0	72,7	89,5	27,3
Pärnumaa	480668,1	47660	431864,2	89,8	48803,9	10,2



## Maakatastris registreeritud katastriüksused kohalike omavalitsuste lõikes

Omavalitsus	1993–2007. a		2008. a		K o k k u	
	Arv	Pindala	Arv	Pindala	Arv	Pindala
Are	1416	14251,0	28	133,5	1444	14384,5
Audru	4624	32139,3	242	503,2	4866	32642,5
Halinga	2305	32029,3	85	162,2	2390	32191,5
Häädemeeste	2788	35161,3	110	104,0	2898	35265,3
Kaisma	606	16412,8	13	82,0	619	16494,8
Kihnu	771	1417,6	32	-52,4	803	1365,2
Koonga	1660	34711,3	81	643,2	1741	35354,5
Lavassaare	150	501,3	13	2,4	163	503,7
Paikuse	1931	16598,3	62	37,1	1993	16635,4
Pärnu linn	7705	2014,3	171	73,0	7876	2087,3
Saarde	3481	67119,8	70	32,0	3551	67151,8
Sauga	3644	15366,5	120	141,8	3764	15508,3
Sindi linn	1464	278,5	79	6,6	1543	285,1
Surju	1303	35279,4	36	87,1	1339	35366,5
Tahkuranna	2429	7375,9	87	22,2	2516	7398,1
Tootsi	89	112,4	4	0,1	93	112,5
Tori	2391	27004,8	52	11,1	2443	27015,9
Tõstamaa	1861	21201,0	150	471,6	2011	21672,6
Varbla	2165	26001,4	86	325,3	2251	26326,7
Vändra	2550	43617,3	137	246,7	2687	43864,0
Vändra alev	657	232,6	12	5,4	669	238,0
<b>Pärnumaa</b>	<b>45990</b>	<b>428826,1</b>	<b>1670</b>	<b>3038,1</b>	<b>47660</b>	<b>431864,2</b>

## Eesti Vabariigi kasuks seatud hüpoteegid

2008. aasta 31. detsembri seisuga oli Pärnumaal Eesti vabariigi kasuks seatud 1799 hüpoteeki summas 266 659 372 krooni.

2008. aasta 31. detsembri seisuga oli arvelolevaid hüpoteeke summas 137 337 575 krooni.

Koostas Rein Klaassen



# 10. Mittetulunduslik tegevus

## Mittetulundusühingute ja sihtasutuste arv Pärnumaal

Seis	Mittetulundusühingud	Sihtasutused	Kokku
15.01.1998	128	1	129
04.01.1999	360	7	367
03.01.2000	852	23	875
02.01.2001	948	27	975
02.01.2002	1034	28	1062
02.01.2003	1104	29	1133
01.01.2004	1148	34	1182
01.01.2005	1252	40	1292
01.01.2006	1331	43	1374
01.01.2007	1397	43	1440
01.01.2008	1507	41	1548
01.01.2009	1600	42	1642

## Mittetulunduslike ühenduste arv tegevusvaldkondade lõikes (seis 25.02.2009)

Jrk	Tegevusvaldkond	Arv
1.	Põllumajanduse arendamine ( sh aiandus, mesindus, teenindav tegevus)	20
2.	Kinnisvara haldus (sh korteriühistud, elamuühistud, garaažiühistud – 712; aiandus- ja suvilaühistud – 43; muud – 8)	763
3.	Kodanikukaitse ja eestkoste (pensionäride, represseeritute ja sõjaveteranide ühendused; tarbijakaitse)	30
4.	Elanike algatusliikumised (maaelu propageerimine, muinsuskaitse, naisliikumine, kultuuri ja haridust toetavad ühendused)	84
5.	Elulaadi propageerivad ühendused (karskus, tervislik toitumine ja eluviis)	20
6.	Noorteühendused (skaudid, gaidid üliõpilas- ja õpilasliidud, lastekaitse, heaolu arendamise ühendused)	30
7.	Meelelahutuslik kultuuriline tegevus, huviklubid (Lions- ja Rotary klubid, käsitöö, matkamine, raamatusõbrad, kolleksionärid jne)	141
8.	Tervisehäiretega isikute ühendused	24
9.	Kunsti- ja kirjanduslooming ning interpretatsioon (draamakunst, muusika, videofilmindus, näitused, tantsurühmad jne)	33
10.	Spordiklubide tegevus ja muu sportlik ajaviitetgevus	202
11.	Rahvusvähemuste ühendused ja kultuuriseltsid	17
12.	Tantsukoolide ja tantsuõpetajate tegevus	12



13.	Ettevõtjate ja tööandjate organisatsioonide tegevus (kaubanduskojad, suhtekorraldus jne)	38
14.	Ametiühingute tegevus	11
15.	Reiside ja nõupidamiste korraldamine	3
16.	Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	27
17.	Haridus (huvialakoolitus - täiskasvanute, laste- ja täienduskoolitus)	18
18.	Ehitus	3
19.	Kutseorganisatsioonid	32
20.	Usuorganisatsioonid (sh kirikud ja kogudused)	56
21.	Tuletõrje- ja päästeseltsid	8
22.	Muu kinnisvara haldamine (ärikinnisvara, põllu- ja metsamajanduskin- nisvara haldus )	8
23.	Veondus, laondus, side	4
24.	Keskkonna ja looduskaitsealased ühendused ning looduskaitsealade tegevus (sh loomakasvatatajate ühingud)	17
25.	Muu teenindus	1
26.	Põhitegevusala täpsustamata	17
	<b>KOKKU</b>	<b>1619</b>

Koostas Liia Kaik

## Kohaliku omaalgatuse programm

Alates 1996. aastast on mittetulundusühingud (sh seltsingud) Kohaliku omaalgatuse programmi (KOA) abil saanud toetust kogukonna liikmete koolitamiseks, kohaliku arengu kavandamiseks, ajaloopärandi ja traditsioonide väärtustamiseks ning elukeskkonna parandamiseks.

Sellest siseriiklikust programmist on kujunenud üks regionaalarengu edukamaid programme. KOA eesmärgiks on kohalik areng ja piirkondade konkurentsivõime kasv läbi kogukonna kaasamise ja tugevdamise. Tulenevalt tõhusamast toetusvajadustest ja piiratud rahalistest vahenditest on eelnevatel aastatel keskendutud maapiirkondadele. 2007. aastal suurenenud eelarve (kokku 24 miljonit) võimaldas taot-

lejate ringi tuua ka **linnapiirkonnad** (üle 2500 elanikuga asulad). Regionaalministri poolt kinnitatud indikatiivne vahendite jaotus määrab maapiirkondadele 15,3 miljonit ja linnadele 8,8 miljonit krooni.

2007. aastal toetati programmist kokku 70 maapiirkonna taotlusprojekti, kogusummas 1 250 158 krooni, keskmine toetussumma oli 17 859 krooni.

Linnapiirkonna taotlusprojekte oli kokku 15 kogusummas 347 242 krooni, keskmine toetussumma 23 149 krooni.

2008. aastal toetati programmist kokku 64 maapiirkonna taotlusprojekti, kogusummas 1 209 967 krooni, keskmine toetussumma 18 906 krooni.

Linnapiirkonna taotlusprojekte oli kokku 10 kogusummas 216 640 krooni, keskmine toetussumma 21 664 krooni.

**Toetust saanud projektid 2007. a**

<b>Projekti nimetus</b>	<b>Taotleja MTÜ või seltsing</b>	<b>Toetus kr</b>
Maapiirkonna projektid 2007		
Soometsa Külamajja statsionaarse heli- ja võimendusaparatuuri soetamine	MTÜ Soometsa Külaselts	22392
Tunnustatud külaköök Soometsa külamajja	MTÜ Soometsa Külaselts	24045
Jaamaküla küla kodukandipäev	Jaamaküla seltsing	7375
Lapsed ronima	MTÜ Surju-Ilvese küla Selts	25000
Rajame mänguväljaku	MTÜ Surju-Ilvese küla Selts	20000
Ühistegevuseks vajalik muusikakeskus ja videosalvestuskeskus	MTÜ Rahvatantsuselts Pastlapaar	7500
Õppe-ekskursioon Järvamaa külaliumisega tutvumiseks	MTÜ Pikavere Küla Selts	5400
Uduvere 10	Uduvere Seltsing	6550
Maalapsee suvi	Uduvere Seltsing	8100
Koduloolaste suvepäevade õppereis Järvamaale	MTÜ Pärnumaa Koduloolaste Selts	25400
Ajaloovihik "Tahkurannast läbi aegade" koostamine ja trükkimine	MTÜ Tahkuranna Naiselts	24393
Kokkuhoidev VEE	Seltsing "Minu kodukoht VEE"	9193
Lavavalgustuse ostmise	MTÜ Murru küla Selts	24000
Lauldes maailma	MTÜ Murru küla Selts	24269
Võim majja	MTÜ Murru küla Selts	25000
Lõpetatud uuringute avaldamine	Paikuse kodu-uurijate seltsing	10000
Kuldse sügise käsitööpäevad: sepihõbed ja siidimaal	MTÜ Erda	12581
Kuiva jalaga Soometsa külamajja	MTÜ Soometsa Külaselts	21014
Varbla muuseumi arendamine	MTÜ Varbla Muuseum	10180
Are piirkonna kodulugu tutvustava trükise väljaandmine	MTÜ Hoolivad südamed	45103
Meremetsa spordi- ja mänguväljaku rajamine III etapp – jalgpalliväljaku ja lõkkeplatsi rajamine	MTÜ Meremetsa Külaselts	10502
Veelikse – ärkav küla	MTÜ Koduküla VEELIKSE	13480
Soometsa külamajja teise korruse sisetööd	MTÜ Soometsa Külaselts	25000
Kadjaste külaplatsi lavale varikatuse ehitus	MTÜ Kadjaste	24000
Libatse terviserada	MTÜ Spordiklubi TERVIS	7500
Paranev ja arenev Vaheka	MTÜ Vahenurme Selts VAHEKA	22693
Lõpe külakeskuse ruumide remont	MTÜ Lõpe Külaselts	16071
Lõpe külapäev	MTÜ Lõpe Külaselts	9180
Massiarule külaplatsi kodukandipäevaks	Massiaru Külaseltsing	15500





Halinga puhk pillifestival 2007	MTÜ Ühendus Pärnu Väike Folk	31860
Treimani kodukandipäevade korraldamine	MTÜ Treimani kultuuriselts	17700
Koht, kus keiser jala käib	MTÜ Pikavere küla selts	10242
Pärnumaa külade eestvedajate õppereis ja osalemine Eesti külade VII maapäeval Jõgevamaal	MTÜ Pärnumaa Kodukant	11000
Projektide koostamise käsiraamat küladele	MTÜ Pärnumaa Kodukant	27678
Käib töö ja vile koos....	MTÜ Tahkurandlane	23384
Muinajutu pidu	MTÜ Kaisma külaelu areng	3414
Tõstamaa valla muuseumipäev	Tõstamaa Mõisapreilide Selts	17600
Elu meie ümber	Sigaste Külaselts	6900
Mihkli laad 19	Mihkli laada seltsing	25000
Ringiruumi akende vahetus	MTÜ Murru küla Selts	24995
Kuivkäimla-puukuur Martalale	MTÜ Häädemeeste Naisteühing Martad	17264
Ristiküla puhkealale kõlakoja ehitamise II etapp	MTÜ Ristiküla külaselts	14 590
Külade jaanituli	Uduvere Seltsing	3 000
Vastlatrall	Uduvere Seltsing	1 500
KIPA – Kohalikud Inimesed Pakuvad Avastamisrõõmu ehk täiskasvanute koolitusprojekt omaalgatuse edendamiseks ja kohaliku elukvaliteedi parandamiseks	Tõstamaa Mõisapreilide Selts	17 298
Korrastatud juurdepääsutee külalplatsile	MTÜ Metsaääre Küla Selts	24 026
Puhke- ja mänguväljak Vihtrasse	MTÜ Kultuuriselts Vihtra	25 000
Saarde kihelkonna ajalugu käsitlev teos “Saarde kirikulugu”	MTÜ EELK Saarde Katariina kogudus	25 000
Vene ahi – toitev, soojendav, kaunistav ja kulda sünnitav	MTÜ Kunsti- ja kultuuriselts Hohloma	18 320
Tihemetsa aleviku külalplats	MTÜ Tihemetsa Päevakübar	31 890
360 aastat Murru küla	MTÜ Murru Küla Selts	25 000
Võim majja II	MTÜ Murru Küla Selts	25 000
Are laste mängutuba	MTÜ Hoolivad Südamed	25 000
Surju-Ilvese küla kodukandipäev	MTÜ Surju-Ilvese Küla Selts	10 519
Õppida pole kunagi hilja	MTÜ Vahenurme Selts Vaheka	13 830
Pärnumaa koduloolaste selts viie aastane	MTÜ Pärnumaa Koduloolaste Selts	12 200
Riimkroonika “ Oodid vanadele võndlastele”	MTÜ Pärnumaa Koduloolaste Selts	23 600
Treimani Trio loomingu jäädvustamine	MTÜ Treimani Kultuuriselts	21 500
Saarde rahvarõivad	MTÜ Naiskoor Kanarbik	25 000



Kilingi-Nõmme linna tutvustava brošüüri väljaandmine ja fotonäituse korraldamine	MTÜ Arendus- ja Innovatsiooni-keskus LIVONIA	20 000
Tahkuranna küla (mõisa) lugu	MTÜ Tahkurandlane	24 999
Ring-Basseini pargi traditsioonid elama	MTÜ Noorteühing Eesti 4H	25 000
Õpikoda Kihlepa klaasikojas	Kihlepa Klaasikoja Seltsing	3 000
Rahva motospordirada	MTÜ Pärnu Motoclub	22 750
Loomerõõm koos vanemate ja vana-vanematega	Pulli küla käsitööseltsing "Osavad käed"	11 620
Pikavere tee internetti	MTÜ Pikavere Küla Selts	5 265
Põhja-Liivimaa festivali rahvakultuuri töötubade korraldamine	Seltsing Häädemeeste Kodukandi Selts	24 000
Kabli kudumisring	MTÜ Kabli Külaselts	4 500
Õmbleme ise	MTÜ Kaisma Külaelu Areng	23 293
Elav küla	Oidremaa küla seltsing	25 000
<b>Linnapiirkonna projektid 2007</b>		
Koolitused on investering inimestesse	MTÜ Pärnumaa Lasterikaste Perede Liit	25900
Katus vettpidavaks	MTÜ Pärnu Aianduse ja Mesinduse Selts	49908
Taassünd	MTÜ Aktiviseerimiskeskus Tulevik	18450
Loova hariduse keskuse algatamine	MTÜ Pärnu Väikese Vabakooli Selts	25000
Ühistegevuseks vajalikud vahendid	MTÜ Eakate Ühing Elulust	4 050
Eakate seltsielu parendamine	MTÜ Eakate Ühing Elulust	9 000
Sindi linnas Sambla pargi puhkerajatis	Seltsing "Sindi linnakodanik"	17 441
Pärnumaa kultuuriraamat "Oi seda uhket olemist"	MTÜ Pärnumaa Rahvakultuuri Keskseks	42 619
Ka meil on võimalus	MTÜ Väandra Naisselts	22 970
Noorte liidrite kool	MTÜ Life Zone Noorteühendus	19 600
Päästame seltsimaja pöranda	MTÜ Pärnu Aianduse ja Mesinduse Selts	50 000
Pärnu linna väikeaiad korda	MTÜ Pärnu Aianduse ja Mesinduse Selts	21 720
Rahvaülikooli ajalookursus "90 aastat Eesti Vabariiki"	MTÜ Pärnumaa Vähemusrahvuste Liit Raduga	16 250
Eluterved eluviisid fookusesse ehk karakale ei!	MTÜ Kodanikujulgus	15 650
Õppesõit	Aktiviseerimiskeskus TULEVIK	8 684

**Toetust saanud projektid 2008. a**

Projekti nimetus	Taotleja MTÜ või seltsing	Toetus kr
Maapiirkonna projektid 2008		
Kadjaste küla laste mänguväljak	MTÜ Kadjaste	20 500



Õppeseminaride sari koos õppekursiooniga Suure-Jaani valda	MTÜ Pikavere Küla Selts	20 909
Maima piirkonna külade seltsielu 2008. a	Maima Küla Seltsing	9 250
Matka ja õpi	MTÜ Kabli Külaselts	7 000
Külaplatsile lipumasti ja saematerjali ost	MTÜ Ristiküla Külaselts	10 955
Kõnnu külaplatsile laudade, istepinkide ja kiige soetamine	MTÜ Kaisma külaelu areng	24 745
Halinga puhk pillifestival 2008	MTÜ Ühendus Pärnu Väike Folk	13 656
MTÜ Suusaklubi Jõulu hooldemaja soojustamine ja remont	MTÜ Suusaklubi JÕULU	25 000
Mihkli laad 20	Mihkli laada seltsing	44 000
Suvel Vahekas	MTÜ Vahenurme Selts Vaheka	4 119
Raamatu "Männikuste küla" trükkimine	MTÜ Tõhela Külaselts	22 797
Käsitööpäev NÜ Eesti 4H suvepäevadel	MTÜ NÜ Eesti 4H Pärnumaa piirkond	50 000
Kastna küla aktiivne suvi	MTÜ Kastna Külaselts	19 980
Paadrema kool – 100	Paadrema Külaseltsing	8 600
Häädemeeste perespondipäev	MTÜ Rand Spordi ja Kultuurikool Humanitas	23 500
Maadlusspordile ja L.Kreinile pühendatud 9.maadluspäev	MTÜ Spordiklubi LEO	14 000
Tahkuranna küla (mõisa) lugu II osa	MTÜ Tahkurandlane	25 000
Pärnumaa suurperede talulaager Kurgjal	MTÜ Pärnumaa Lasterikaste Perede Liit	33 380
Võiste suveaia parendamine ja külade päeva korraldamine	MTÜ Tahkuranna Naisselts	25 000
Pastlapaari 15. tegutsemisaasta jäädvustamine DVD-le	MTÜ Rahvatantsuselts Pastlapaar	12 420
Õpireis Vastseliinasse	Seltsing Kaisma Sõbrad	7 158
Soe tuppa	MTÜ Soometsa Külaselts	25 000
Uus algus	MTÜ Pärnumaa Kodukant	12 460
Maanoorte suveakadeemia 2008	MTÜ Soometsa Külaselts	22 700
Pärnumaa külavanemad kaardile	MTÜ Pärnumaa Kodukant	8 100
Koduloolaste VII suvepäevade õppereis Mulgimaale	MTÜ Pärnumaa Koduloolaste Selts	29 000
Soometsa külamaja II korruse ja eeskoja korrastamise 2. etapp	MTÜ Soometsa Külaselts	25 000
Are laste mängutoa sisustamine	MTÜ Hoolivad Südamed	15 466
Klaaskauss	Kihlepa Klaasikoja seltsing	5 649



Uruste kirik 135. a ja Kärbu külapäevad	MTÜ Eassalu-Neitsi Külaselts	21 100
Külakaardi ja viitade tellimine ning paigaldamine	MTÜ Võidula Külaselts	20 646
Toitlustusteenuse väljaarendamine II	MTÜ Murru Küla Selts	25 000
Pootsi külalaada korraldamine	Seltsing Pootsi Aktivistid	18 760
Seliste külapäeva korraldamine	MTÜ Seliste Selts	8 122
“Mehed sukkpükstes” – Kolme küla kütid	MTÜ Kilksama-Räägu külaselts	8 328
Kokkutulekupaiga rajamine Kikepera külla	MTÜ Kikepera Selts	17 980
Sookalda küla külaplatsi ehitamine	MTÜ Sookalda külaselts	10 000
Rannametsa külapäev	MTÜ Rannametsa Külaselts	8 850
Väärtusta ennast ja kodukohta	Sigaste Külaselts	17 300
Ahaste kodukandipäev	MTÜ Aruvälja Suurküla Selts	3 800
Tootsi ajalugu käsitleva raamatu väljaandmine	MTÜ Ajakirjanduse ja Uurimis- ja Koolituskeskus	25 000
Raamatu trükkimine (Pumbioja kool)	MTÜ Piistaoja Küla Selts	13 500
Helitehnika ostmise Ristiküla külaseltsile	MTÜ Ristiküla Külaselts	24 570
Are perenaiste seltsi jälgedes	MTÜ Hoolivad Südamed	23 100
Külapäev Kadjastes	MTÜ Kadjaste	17 886
Põhja-Liivimaa festivali rahvakultuuri töötubade korraldamine	Seltsing Hädemeeste Kodukandi Selts	50 000
Koostöös peitub jõud	Seltsing “Sigaste Külaselts”	6 400
Talvised tegevused	MTÜ Vahenurme Selts VAHEKA	5 870
Maima piirkonna külade seltsielu 2009. a	Maima küla seltsing	14 149
Virgestusala Tootsis	MTÜ Tootsi Peenar	17 824
Lasteaialastega trenni	MTÜ Tootsi Peenar	7656
Seltsingu kooskäimise rõõm	Seltsing “Kanarbik”	17 810
Võiste suveaia parendamise II etapp ja rannarahva käsitööpäeva korraldamine	MTÜ Tahkuranna Naisselts	25 000
Varbla muuseumi ekspositsioon	MTÜ Varbla Muuseum	12 690
Pärnumaa spordikooli mälestused	MTÜ Pärnumaa Spordiliit	50 000
Koduleht ja mänguväljak	MTÜ Eassalu-Neitsi külaselts	8 733
Lõpetatud uuringute avaldamine	Paikuse Kodu-uurijate seltsing	16 626
Näitemängu töötoad	MTÜ Kultuuriselts Kerkau	20 035
Traditsioonide taaselusdamine	MTÜ Massiaru Külade Ühendus	7 100



Massispordiürituste korraldamiseks inventari soetamine	MTÜ Spordiklubi Pärnu Kahe Silla Klubi	47 000
Toolide ost Manija saarekeskusele	MTÜ Manõja Kultuuriselts	9 900
Vanast saab uus	MTÜ Murru Küla Selts	17 539
Turvaline seltsimaja	MTÜ Murru Küla Selts	22 499
MTÜ Suusaklubi Jõulu hooldemaja ventilatsiooni täiustamine	MTÜ Suusaklubi JÕULU	23 850
Linnapiirkonna projektid 2008		
Kontorikombain "Elulusti" tegevuse parendamiseks	MTÜ Eakate Ühing Elulust	1 889
Lasterikaste perede käsitööalased õppepäevad	SA Pärnu Vabahariduskeskus	40 890
Kodu kaunimaks	MTÜ Väandra Naisselts	18 442
Pärnu II laste judoturniiri ettevalmistamine ja vahendite soetamine	MTÜ Rand Spordi- ja Kultuurikool Humanitas	7 040
Pärnumaa kodanikeühenduste FOORUM 2008	MTÜ Kodanikujulgus	12 323
Taastame seltsimaja saali	MTÜ Pärnu Aianduse ja Mesinduse Selts	50 000
Helivõimendussüsteem rokiklubile	MTÜ SSSCO	15 692
Väandra naisseltsi hoone remont I etapp	MTÜ Väandra Naisselts	22 500
Tantsurühma Tuurit-Tuurit liikmete osalemine rahvariiete valmistamise koolitusel	MTÜ Tantsurühm Tuurit-Tuurit	17 568
Kõik uus on unustatud vana	Pärnu Aianduse ja Mesinduse Selts	31 296

Koostas Liina Saar

## MTÜ Pärnumaa Kodukant

MTÜ Pärnumaa Kodukant on organisatsioon, mis on loodud Pärnumaa külade arendustegevuse toetamiseks ning liidab endas Pärnu maakonna külade arenguga tegelevaid inimesi ja seltsi. Pärnumaa kodukandil oli 2008. aastalõpu seisuga 75 liiget, nendest 10 juriidilist ühendust ja 65 füüsilist isikut.

MTÜ Pärnumaa Kodukandi eesmärgiks on vahendada ja propageerida edumeelseid ideid, kuidas edukalt maal toime tulla. Ühendus esindab nii valdades, maakonnas,

kui riigis maaelanikkonna üldhuvisid. Küla-inimeste aktiveerimiseks ja külaelu arenguks tehakse koostööd maaelu arengust huvitatud institutsioonidega, pakutakse koolitust, nõustamist erinevates vormides, seistakse ühiselt oma põhimõtete eest.

### Pärnumaa Kodukandi juhtimine

Alates 2008. aasta 22. maist on valitud ühingule uus juhatus järgmises koosseisus: Erika Lilleorg, Eve Sikka, Heini Soobik, Piret Volgerad, Tõnu Salu, Maarika Kiviselg.



## Pärnumaa Kodukandi tugikeskus

2008. aastal osutati Pärnumaa Kodukandi poolt nõuandeteenust küladele.

Alates 2008. aasta sügisest pakub Pärnumaa Kodukant tasuta raamatupidamise nõuannet külaseltsidele. Seda toetab Kodanikuühiskonna sihtkapital. Nõuannet jagab raamatupidaja Tiia Loorents.

Alates märtsist 2008 on meil käivitatud noortekoja töö. Selle raames saame noortega kokku kord kuus, igas kvartalis toimub üks seminarilaager. Viis meie noort osalesid ka vabariiklikus noortelaagris.

Ellu on kutsutud ka külavanemate koda. Külavanematest viis osalesid külavanemate suvelaagris. Toimis külavanemate õppereis.

## Viimase aja projektitegevused

Projekt "Kodanikujulgus on oskus kaasa rääkida" (2008–2009). Toetab Vabaühenduste fond. Partneriteks Pärnumaa ettevõtlus ja arenduskeskus ning Pärnumaa omavalitsuste liit.

Projekt "Pärnumaa kodukant – jätkuusuutlik külaliikumise tugistruktuur maakonnas" (2008–2010). Toetab Kodanikuühiskonna sihtkapital.

Pärnumaa aasta küla, sädeinimese ja tegusa maanoore konkursi ning tunnustusüritus. Parimaid valitakse ja tunnustatakse kuuendat korda.

## Koostöö

Olemas on maakondlik külaliikumise võrgustik, kuhu kuuluvad pea kõik maakonnas tegutsevad külaarendusliigid MTÜ-d või seltsingud

Heaks partneriks Pärnu maavalitsus, Pärnumaa omavalitsuste liit, Pärnumaa ettevõtlus- ja arenduskeskus.

## Avalikud suhted

Olemas on kodulehekülg [www.parnumaakodukant.ee](http://www.parnumaakodukant.ee).

Ühingu tegevust on kajastatud nii omavalitsuste infolehtedes kui ka Pärnu Postimehes.

## Osalemine kodanikuühiskonna arengut puudutavates komisjonides

KOA programmi maakondlik komisjon.  
KOIT kava maakondlik komisjon.  
Meede 3.2 maakondlik komisjon.  
Konsulentide kutsekoja komisjon.

Koostas Krista Habakukk



Külavanemate õppereis. Foto: Piret Volgerad.



Noortekoja meediakoolitus. Foto: Piret Volgerad.



# 11. Haridus

## Koolid ja koolieelsed lasteasutused

2007/2008. õppeaastat alustas Pärnu maakonnas 45 koolieelset lasteasutust, 12 algkooli, 26 põhikooli, 15 gümnaasiumi/keskkooli, viis kutseõppeasutust ja kolm kõrgkooli. Maakonna suurim lasteaed oli Pärnu Kastani lasteaed 245 lapsega ning väikseim Tihemetsa lasteaed 10 lapsega. Lasteaedade arv maakonnas on püsinud aastaid stabiilne, suurenenud on aga lasteaedades käivate laste arv (vt joonis 1), mistõttu napib olemasolevates lasteaedades lasteaiakohti, seda just söimerühmade osas. 2008. aastal valminud maakonna teemaplaneeringu andmetele tuginedes on lähiaastatel maakonda juurde tekkimas kümnekond uut lasteaeda.

Maakonna suurim üldhariduskool oli Pärnu Koidula gümnaasium 1165 õpilasega ning väikseim Massiaru algkool kahe õpilasega. Õpilaste arv põhikooli osas vähenes võrreldes eelmise aastaga õpilase võrra, langustrend jätkub aastani 2011, stabiliseerudes siis madalal tasemel (vt joonis 2). Õpilasränne Pärnu linna on aasta aastalt kasvanud, ulatudes 19,4%-ni maapiirkonna põhikoolide õpilaskonnast (vt joonis 3). Gümnaasiumiealisi õpilasi sõitis maapiirkonnast Pärnu linna gümnaasiumidesse 57,8 %.

Aasta aastalt on suurenenud kutseharidussüsteemis jätkavate noorte osakaal, ulatudes 2008. aastal 34,8 protsendini (vt joonis 4). Kui aastaid on olnud probleemiks põhikoolijärgselt õpinguid mittejätkavate noorte suur osakaal, siis 2008. aastal moodustas see vaid 4,9% lõpetanute koguarvust. Kindlasti mängib selle näitaja puhul olulist rolli Pärnumaa Kutsehariduskeskuse kaasaegne töö- ning õpikeskkond

ning maakonna karjäärinõustajate ning pedagoogide tulemuslik töö. 2008. aastal autasustati Pärnumaa Kutsehariduskeskust arengukava eduka elluviimise eest Eesti kvaliteediühingu aukirjaga Aasta tegu 2008.

Hariduslike erivajadustega õpilaste osakaal õpilaskontingendist on viimastel aastatel püsinud stabiilselt kõrgel tasemel, moodustades pea neljandiku õpilaste koguarvust (vt joonis 5), need on õpilased, kes vajavad õppekava täitmiseks vähemal või suuremal määral täiendavat abi ning erialaspetsialistide nõustamist. Kindlasti on üheks põhjuseks õppekava raskus, seda just kolmandas kooliastmes. Endiselt napib haridusasutustes erialaspetsialiste (psühholoogid, eripedagoogid, sotsiaalpedagoogid), seda just maapiirkonnas. Siinkohas tuleks tunnustada Pärnu õppenõustamiskeskuse tööd, munitsipaalasutusest on aastatega kujunenud kogu Pärnumaad teenindav kaasaegne info- ja nõustamiskeskus. 2008. aasta oktoobris käivitus nimetatud asutuse baasil kogu maakonda haarav ESF riiklik programm "Õppenõustamissüsteemi arendamine".

Maakonna koolid on küll pedagoogilise kaadriga varustatud, kuid põlvkondade vahetus pole sujuv, õpetajaskonnast moodustavad valdava osa vanemaelised pedagoogid (vt joonis 6), noorte õpetajate osakaal on viimastel aastatel järjepidevalt kahanenud.

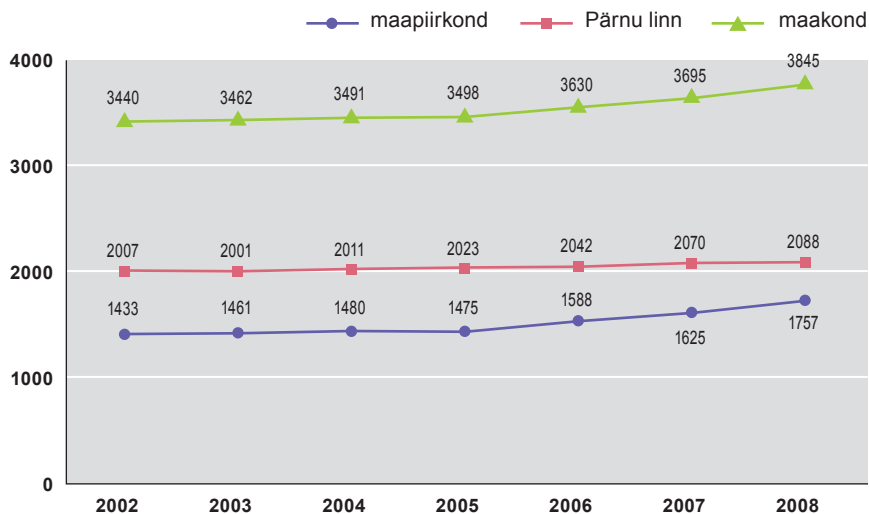
Maakonna õpilaskontingendist osales ca 34% erinevate võistluste ja konkurside maakonnavoorel. Viimaste aastate populaarseimaks õpilasarituseks kujunes vabariigi juubeliaastal maavanema poolt väljakuulutatud õpilaste mälumäng "Tunne oma maad", kus osales kokku 240 õpilast erinevatest kooliastmetest. Parimad võist-



konnad põhikoolist ning gümnaasiumist said autasuks preemiareisi Norra kuningriiki ning noorima astme võitjad Soome vabariiki. 2008. aasta oli edukas ka kodu-uurimise valdkonnas, Pärnu maakond tunnistati üleriigiliselt parimaks. Jätkati ka õpilaste kodu-uurimistööde kogumiku "Pärandilaegas" väljaandmist, 2007. aastal ilmus kogumiku neljas ning 2008. aastal viies osa.

Maakonna koolinoortele pakkus suvisel kooliajal tööd ja mitmekülgset huvitegevust Pärnumaa õpilasmalev, kus 2007. aastal osales 2053 ja 2008. aastal 1800 õpilast. Malevas osales lapsi kõigist Pärnumaa kohalikest omavalitsustest. Pärnumaa õpilasmaleva tööd on kõigil tegevusaastatel koordineerinud Jõõpre põhikooli direktor Mati Sutt.

### Koolieelsetes lasteasutustes käivate laste arv aastatel 2002–2008

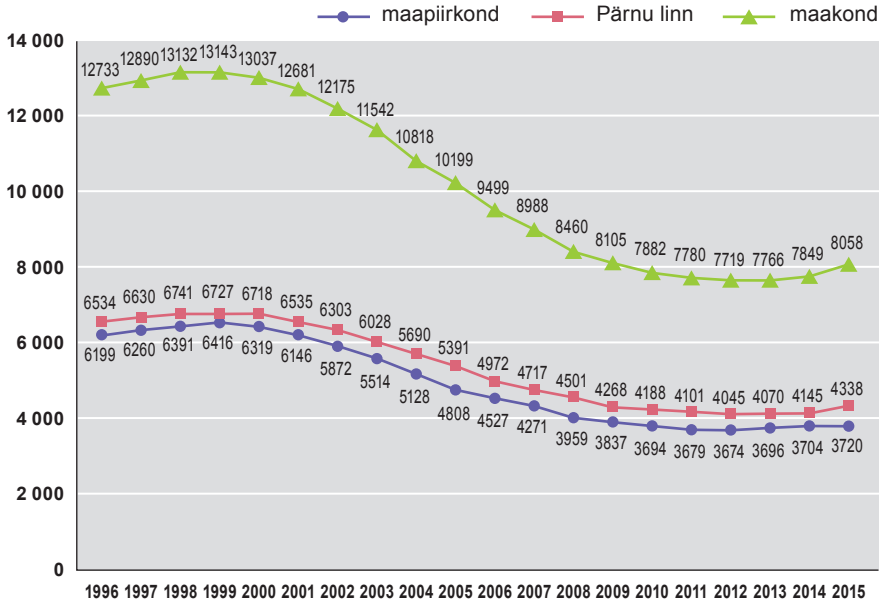


Joonis 1



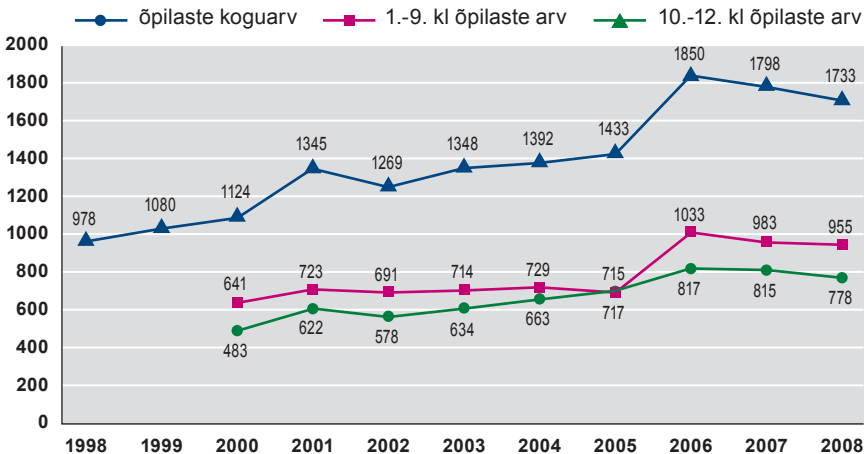


## Maapiirkonnast Pärnu linnas õppivate õpilaste arv aastatel 1998–2008



Joonis 2

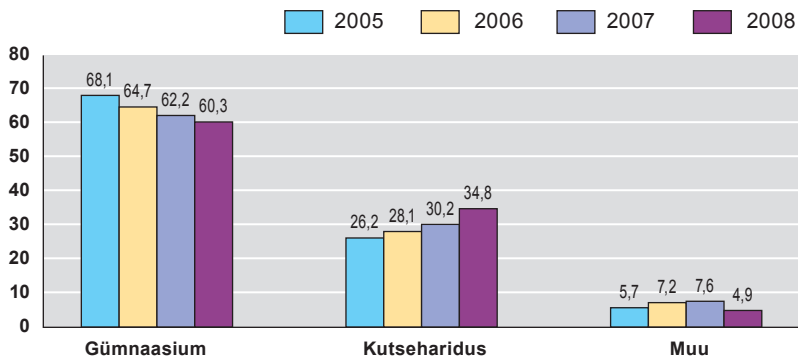
## Maapiirkonnast Pärnu linnas õppivate õpilaste arv aastatel 1998–2008



Joonis 3

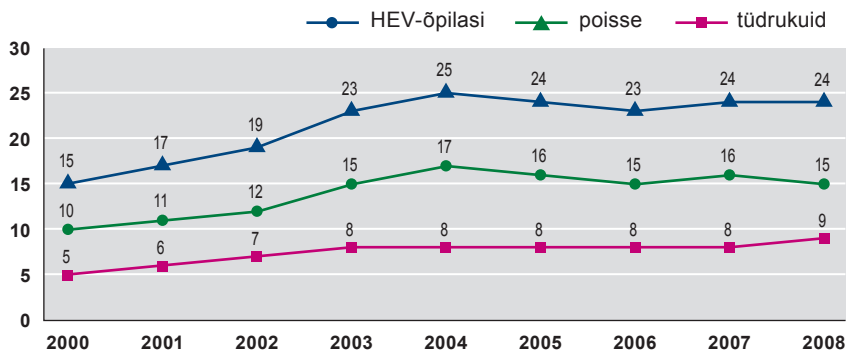


### Põhikooli lõpetajate valikud aastatel 2005–2008, %



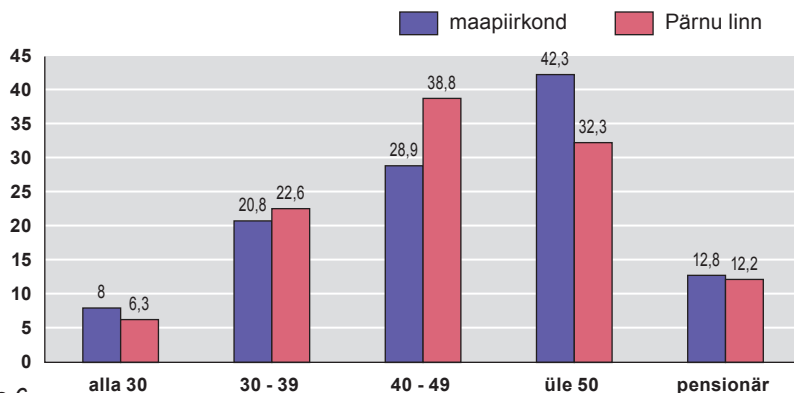
Joonis 4

### Hariduslike erivajadustega õpilaste % õpilaste üldarvust aastatel 2000–2008



Joonis 5

### Pedagoogid vanuse järgi 2008/2009. õppeaastal, %



Joonis 6



## Pärnumaa haridusasutuste võrk

Haridusasutuste arv

Kooli tüüp	2007/2008. õa			2008/09. õa		
	Maa- piirkond	Pärnu linn	Maakond	Maa- piirkond	Pärnu linn	Maakond
Koolieelsed lasteasutused	31	14	45	31	14	45
Algkoolid	12	-	12	12	-	12
Põhikoolid	21	5	26	20	5	25
Keskoolid/gümnaasiumid	7	8	15	7	8	15
Kutseõppeasutused	1	4	5	1	4	5
Kõrgkoolid	-	3	3	-	2	2
Huvikoolid	8	21	29	8	22	30
<b>Kokku</b>	<b>80</b>	<b>55</b>	<b>135</b>	<b>79</b>	<b>55</b>	<b>134</b>

## Õppurite arv haridusasutustes

Kooli tüüp	2007/2008. õa			2008/09. õa		
	Maa- piirkond	Pärnu linn	Maa- kond	Maa- piirkond	Pärnu linn	Maa- kond
Koolieelsed lasteasutused	1625	2070	3695	1757	2088	3845
Algkoolid	235	-	235	250	-	250
Põhikoolid	2062	1529	3591	1925	1536	3461
Keskoolid/gümnaasiumid	2609	5395	8004	2351	5075	7426
Kutseõppeasutused	196	1844	2040	173	1989	2162
Kõrgkoolid	-	1118	1118	-	1122	1122
Huvikoolid	534	5465	5999	485	5086	5571
<b>Kokku</b>	<b>7261</b>	<b>17421</b>	<b>24682</b>	<b>6941</b>	<b>16896</b>	<b>23837</b>

## Alusharidus

Koolieelsed lasteasutused

Omavalitsus/ Lasteasutus	Juhataja	2007/2008. õa			2008/09. õa		
		Lapsi	Rühmi	Õpe- tajaid	Lapsi	Rühmi	Õpe- tajaid
<b>Are</b>	<b>1</b>	<b>54</b>	<b>3</b>	<b>8</b>	<b>54</b>	<b>3</b>	<b>8</b>
Suigu asteaed- algkool	Anneli Uibu	54	3	8	54	3	8
<b>Audru</b>	<b>4</b>	<b>192</b>	<b>11</b>	<b>26</b>	<b>267</b>	<b>14</b>	<b>32</b>
Aruvälja laste- aed-algkool	Leili Nõmm	25	2	4	24	2	4
Audru lasteaed	Jekaterina Kuru	106	5	13	174	8	20



Jõõpre lasteaed <i>Jõmmu</i>	Mati Sutt	34	2	4	34	2	4
Lindi lasteaed- algkool	Kaire Narva	27	2	5	35	2	4
<b>Halinga</b>	<b>3</b>	<b>132</b>	<b>8</b>	<b>22</b>	<b>131</b>	<b>12</b>	<b>23</b>
Pärnu-Jaagupi lasteaed <i>Pesamuna</i>	Sirje Mölder	90	5	14	88	9	15
Libatse lasteaed- algkool	Lydia Veeris	28	2	6	36	3	6
Vahenurme lasteaed-algkool	Maie Joala	14	1	2	7	1	2
<b>Häädemeeste</b>	<b>2</b>	<b>96</b>	<b>5</b>	<b>12</b>	<b>97</b>	<b>5</b>	<b>14</b>
Häädemeeste lasteaed <i>Naeru- kajakas</i>	Ene Ilves	58	3	8	59	3	8
Kabli lasteaed	Sale Leppik	38	2	4	38	2	6
<b>Kaisma</b>	<b>1</b>	<b>12</b>	<b>1</b>	<b>1</b>	<b>12</b>	<b>1</b>	<b>2</b>
Kergu lasteaed- algkool	Anne Kivikas	12	1	1	12	1	2
<b>Kihnu</b>	<b>1</b>	<b>15</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>13</b>	<b>1</b>	<b>2</b>
Kihnu kool	Lea Jõgisuu	15	1	2	13	1	2
Koonga	2	41	1	8	42	3	8
Koonga lasteaed <i>Naksitrallid</i>	Ülle Andrea	25	2	4	24	2	4
Lõpe lasteaed <i>Miki</i>	Mare Paarasma	16	1	4	18	1	4
<b>Lavassaare</b>	<b>1</b>	<b>22</b>	<b>2</b>	<b>4</b>	<b>25</b>	<b>2</b>	<b>4</b>
Lavassaare las- teaed-algkool	Maie Kalbus	22	2	4	25	2	4
<b>Paikuse</b>	<b>2</b>	<b>219</b>	<b>11</b>	<b>29</b>	<b>245</b>	<b>12</b>	<b>31</b>
Paikuse lasteaed <i>Mesimumm</i>	Eve Kalimulina	190	9	23	214	10	25
Seljametsa lasteaed-algkool	Kaie Reial	29	2	6	31	2	6
<b>Saarde</b>	<b>3</b>	<b>125</b>	<b>8</b>	<b>18</b>	<b>123</b>	<b>8</b>	<b>18</b>
Kilingi-Nõmme lasteaed <i>Krõll</i>	Evi Lapp	98	6	14	103	6	14
Tali lasteaed	Evi Lapp	17	1	2	14	1	2
Tihemetsa lasteaed	Evi Lapp	10	1	2	6	1	2
<b>Sauga</b>	<b>1</b>	<b>113</b>	<b>6</b>	<b>15</b>	<b>116</b>	<b>6</b>	<b>15</b>



Jänesselja lasteaed	Tiiu Kaasik	113	6	15	116	6	15
<b>Sindi</b>	<b>1</b>	<b>150</b>	<b>10</b>	<b>26</b>	<b>169</b>	<b>10</b>	<b>26</b>
Sindi lasteaed	Viivi Palmisaar	150	10	26	169	10	26
<b>Surju</b>	<b>1</b>	<b>22</b>	<b>1</b>	<b>3</b>	<b>22</b>	<b>1</b>	<b>3</b>
Surju lasteaed	Silja Ilomets	22	1	3	22	1	3
<b>Tahkuranna</b>	<b>2</b>	<b>97</b>	<b>6</b>	<b>14</b>	<b>95</b>	<b>6</b>	<b>15</b>
Tahkuranna lasteaed-alkkool	Krista Saarse	32	2	4	30	2	5
Uulu lasteaed	Krista Pulk	65	4	10	65	4	10
<b>Tootsi</b>	<b>1</b>	<b>40</b>	<b>3</b>	<b>6</b>	<b>36</b>	<b>3</b>	<b>8</b>
Tootsi lasteaed <i>Siniill</i>	Maire Klemmer	40	3	6	36	3	8
<b>Tori</b>	<b>1</b>	<b>75</b>	<b>4</b>	<b>9</b>	<b>82</b>	<b>4</b>	<b>10</b>
Tori lasteaed	Jana Malõh	75	4	9	82	4	10
Tõstamaa	1	50	3	8	46	3	7
Tõstamaa lasteaed	Aita Lind	50	3	8	46	3	7
<b>Vändra</b>	<b>1</b>	<b>11</b>	<b>1</b>	<b>2</b>	<b>10</b>	<b>1</b>	<b>3</b>
Vihtra lasteaed-alkkool	Eda Vaino	11	1	2	10	1	3
<b>Vändra alev</b>	<b>2</b>	<b>159</b>	<b>10</b>	<b>24</b>	<b>172</b>	<b>10</b>	<b>25</b>
Vändra lasteaed <i>Mürakaru</i>	Kersti Kaas	67	4	8	70	4	9
Vändra lasteaed <i>Rukkilill</i>	Erene Perner	92	6	16	102	6	16
<b>Maapiirkond</b>	<b>31</b>	<b>1625</b>	<b>97</b>	<b>238</b>	<b>1757</b>	<b>102</b>	<b>254</b>
<b>Pärnu linn</b>	<b>14</b>	<b>2070</b>	<b>107</b>	<b>284</b>	<b>2088</b>	<b>107</b>	<b>290</b>
Pärnu lasteaed <i>Põialpoiss</i>	Silja Juurma	229	12	32	240	12	33
Pärnu lasteaed Mai	Anne Virula	221	12	32	218	12	34
Pärnu Tammisaare lasteaed	Heldi Hook	194	10	27	200	11	30
Pärnu Kastani lasteaed	Elle Tarlap	245	12	33	246	12	30
Pärnu lasteaed <i>Pillerpall</i>	Sirje Kessler	114	7	18	104	6	18
Pärnu Kadri tänava lasteaed	Reeli Tänavsuu	116	6	16	117	6	16



Pärnu lasteaed <i>Trall</i>	Ester Metsalu	161	8	20	165	8	20
Pärnu lasteaed <i>Päikesejänku</i>	Sirje Vaikjärv	116	6	15	117	6	15
Pärnu Ülejõe lasteaed	Silje Oruvee	117	6	15	118	6	16
Pärnu Raeküla lasteaed	Tiiu-Anne Jänes	108	6	15	113	6	16
Pärnu Liblika tänavalaasteaed	Anne Dreimann	122	6	16	121	6	16
Pärnu Kesklinna lasteaed	Maire Lulla	122	6	15	122	6	16
Pärnu lasteaed <i>Kelluke</i>	Marika Merila	118	6	19	123	6	19
<b>Maakond</b>	<b>45</b>	<b>3695</b>	<b>204</b>	<b>522</b>	<b>3845</b>	<b>209</b>	<b>544</b>

## Üldharidus

### Üldhariduskoolid

Omaavalitsus/ Kool	Direktor	2007/2008. õa			2008/09. õa		
		Õpilasi	Klassi- komp- lekte	Õpeta- jaid	Õpilasi	Klassi- komp- lekte	Õpeta- jaid
<b>Are</b>	<b>2</b>	<b>135</b>	<b>11</b>	<b>21</b>	<b>123</b>	<b>10</b>	<b>21</b>
Are põhikool	Tiia Puusild	118	9	17	105	8	17
Suigu lasteaed- algkool	Anneli Uibu	17	2	4	18	2	4
<b>Audru</b>	<b>4</b>	<b>529</b>	<b>33</b>	<b>63</b>	<b>483</b>	<b>30</b>	<b>63</b>
Audru keskkool	Kersti Rohtmets	376	20	40	350	19	39
Jõõpre põhikool	Mati Sutt	124	9	14	123	9	13
Aruvälja laste- aed-algkool	Leili Nõmm	9	2	3	10	2	4
Lindi lasteaed- algkool	Kaire Narva	20	2	6	23	3	7
<b>Halinga</b>	<b>3</b>	<b>361</b>	<b>20</b>	<b>53</b>	<b>23</b>	<b>3</b>	<b>53</b>
Pärnu-Jaagupi gümnaasium	Lembit Rebane	297	14	38	286	15	37
Libatse lasteaed- algkool	Lydia Veeris	48	3	8	42	4	9
Vahenurme lasteaed-algkool	Maie Joala	18	3	7	21	3	7
<b>Häädemeeste</b>	<b>4</b>	<b>389</b>	<b>24</b>	<b>54</b>	<b>348</b>	<b>22</b>	<b>50</b>



Häädemeeste keskkool	Raimu Pruul	283	14	32	263	14	34
Metsapoole põhikool	Esta Vesik	99	8	15	81	7	14
Kabli lasteaed-alkool	Ülle Iir	5	1	4	-	-	-
Massiaru algkool	Ly Põldur	2	1	3	4	1	2
<b>Kaisma</b>	<b>1</b>	<b>34</b>	<b>5</b>	<b>9</b>	<b>18</b>	<b>3</b>	<b>7</b>
Kergu lasteaed-alkool	Anne Kivikas	34	5	9	18	3	7
<b>Kihnu</b>	<b>1</b>	<b>58</b>	<b>5</b>	<b>12</b>	<b>55</b>	<b>6</b>	<b>19</b>
Kihnu kool	Lea Jõgisuu	58	5	12	55	6	19
<b>Koonga</b>	<b>2</b>	<b>102</b>	<b>12</b>	<b>23</b>	<b>95</b>	<b>11</b>	<b>25</b>
Koonga põhikool	Ülle Andrea	61	7	12	59	6	14
Lõpe põhikool	Mare Paarasma	41	5	11	36	5	11
Lavassaare	1	24	2	6	19	2	7
Lavassaare lasteaed-alkool	Maie Kalbus	24	2	6	19	2	7
<b>Paikuse</b>	<b>2</b>	<b>420</b>	<b>20</b>	<b>36</b>	<b>416</b>	<b>20</b>	<b>41</b>
Paikuse põhikool	Aare Külaots	409	18	31	403	18	35
Seljametsa lasteaed-alkool	Kaie Reial	11	2	5	13	2	6
<b>Saarde</b>	<b>3</b>	<b>646</b>	<b>36</b>	<b>82</b>	<b>567</b>	<b>35</b>	<b>78</b>
Kilingi-Nõmme gümnaasium	Aarne Link	512	23	53	445	22	51
Tali põhikool	Signe Post	59	6	13	55	6	12
Tihemetsa põhikool	Aita Matson	75	7	16	67	7	15
<b>Sauga</b>	<b>2</b>	<b>142</b>	<b>15</b>	<b>41</b>	<b>151</b>	<b>14</b>	<b>38</b>
Sauga põhikool	Arvo Tali	75	8	23	92	8	19
Taali põhikool	Marika Rein-salu	67	7	18	59	6	19
<b>Sindi</b>	<b>1</b>	<b>386</b>	<b>20</b>	<b>42</b>	<b>342</b>	<b>15</b>	<b>43</b>
Sindi gümnaasium	Ain Keerup	386	20	42	342	15	43
<b>Surju</b>	<b>1</b>	<b>114</b>	<b>9</b>	<b>19</b>	<b>112</b>	<b>9</b>	<b>20</b>
Surju põhikool	Mait Käbin	114	9	19	112	9	20
<b>Tahkuranna</b>	<b>2</b>	<b>181</b>	<b>13</b>	<b>30</b>	<b>175</b>	<b>13</b>	<b>30</b>
Uulu põhikool	Lembi Nõmm	140	9	22	133	9	22



Tahkuranna lasteaed-alkkool	Krista Saarse	41	4	8	42	4	8
<b>Tootsi</b>	<b>1</b>	<b>67</b>	<b>8</b>	<b>17</b>	<b>59</b>	<b>7</b>	<b>15</b>
Tootsi põhikool	Jüri Mets	67	8	17	59	7	15
<b>Tori</b>	<b>3</b>	<b>232</b>	<b>17</b>	<b>39</b>	<b>222</b>	<b>17</b>	<b>39</b>
Tori põhikool	Pille Usin	151	9	17	149	9	17
Viira põhikool	Riina Rask	52	5	16	47	5	16
Selja algkool	Kai Kukk	29	3	6	26	3	6
<b>Tõstamaa</b>	<b>1</b>	<b>210</b>	<b>13</b>	<b>28</b>	<b>199</b>	<b>13</b>	<b>29</b>
Tõstamaa keskkool	Toomas Mitt	210	13	28	199	13	29
<b>Varbla</b>	<b>1</b>	<b>93</b>	<b>9</b>	<b>13</b>	<b>83</b>	<b>9</b>	<b>14</b>
Varbla põhikool	Urmas Reinfeldt	93	9	13	83	9	14
<b>Vändra</b>	<b>3</b>	<b>192</b>	<b>21</b>	<b>34</b>	<b>187</b>	<b>21</b>	<b>36</b>
Juurikaru põhikool	Eha Kuldkepp	90	10	16	87	10	18
Pärnjõe põhikool	Valdur Ojala	91	9	14	86	9	14
Vihtra lasteaed-alkkool	Eda Vaino	11	2	4	14	2	4
<b>Vändra alev</b>	<b>1</b>	<b>545</b>	<b>24</b>	<b>48</b>	<b>466</b>	<b>22</b>	<b>48</b>
Vändra gümnaasium	Peeter Putk	545	24	48	466	22	48
<b>Riigikool</b>	<b>1</b>						
Kaelase kool	Ülle Krusemann	44	4	17	34	6	18
<b>Maapiirkond</b>	<b>40/39</b>	<b>4906</b>	<b>322</b>	<b>687</b>	<b>4526</b>	<b>320</b>	<b>694</b>
<b>Pärnu linn</b>	<b>14</b>	<b>6924</b>	<b>286</b>	<b>572</b>	<b>6611</b>	<b>278</b>	<b>592</b>
Pärnu Hansa-gümnaasium	Silja Kikerpill	597	26	53	479	18	45
Pärnu Koidula gümnaasium	Ren Eglon	1165	40	63	1092	39	63
Pärnu Raeküla gümnaasium	Liilia Oberg	409	18	41	364	17	41
Pärnu Sütevaka humanitaar-gümnaasium	Andres Laanemets	348	11	37	350	11	38
Pärnu täiskasvanute gümnaasium	Karin Kurvits	344	14	15	350	14	16
Pärnu Vene gümnaasium	Vladimir Klevtsov	812	34	66	754	33	66





Pärnu Ühisgümnaasium	Mart Kuusmann	862	29	62	854	29	69
Pärnu Ülejõe gümnaasium	Margus Veri	868	35	69	832	34	71
Pärnu Kuninga tänava põhikool	Urve Krause	447	21	40	449	22	44
Pärnu Rääma põhikool	Elmo Joa	442	22	41	424	22	43
Pärnu Vanalinna põhikool	Jaan Viertek	474	19	39	489	21	42
Pärnu väike vabakool	Riho Alliksoo	108	9	14	118	9	22
Pärnu toimetulekukool	Tiiu Meras	48	8	32	56	9	32
<b>Maakond</b>	<b>54/53</b>	<b>11830</b>	<b>608</b>	<b>1259</b>	<b>11137</b>	<b>598</b>	<b>1286</b>

### Pärnumaa koolijuhtide ühenduse eestseisus

Raimu Pruul, Urmas Reinfeldt, Toomas Mitt, Tiia Puusild, Kersti Rohtmets, Lydia Veeris, Peeter Putk, Eda Vaino, Aare Külaots, Tiia Soomre, Jüri Mets, Elve Tamvere.

### Pärnu linna koolijuhtide ühenduse juhatus

Aare Laanemets, Rein Eglon, Margus Veri, Silja Kikerpill, Karin Kurvits.

## Huviharidus

### Munitsipaalhuvikoolid

Kool	Direktor	2007/2008. õa		2008/09. õa	
		Õpilasi	Õpetajaid	Õpilasi	Õpetajaid
Pärnu muusikakool	Karin Veissmann	399	50	439	52
Pärnu kunstikool	Kristel Kallau	98	7	80	7
Pärnu linna spordikool	Tiit Aasma	607	18	587	17
Pärnu kunstide maja	Tiit Erm	850	30	687	30
Pärnu loodusmaja	Tiina Ross	370	10	406	13
Pärnu tehnika- ja töõõpetusmaja	Tarmo Pajula	316	16	214	17
Häädemeeste muusikakool	Tiia Soomre	55	10	46	10
Kilingi-Nõmme muusikakool	Küllli Kelu	71	7	65	7
Pärnu-Jaagupi muusikakool	Elena Mägi	63+30	11	61+22	11
Sindi muusikakool	Merike Teppan	34	8	33	7
Mihkel Lüdigi nim Vändra muusikakool	Imbi Orav	109	13	105	12



Tootsi muusika- ja kunstikool	Heike Schiffer	18	5	27	6
Paikuse huvikool	Monika Vaher	57	1	67	4
Audru huvialakeskus	Kersti Põllu	97	12	59	15
<b>Maakond</b>	<b>14</b>	<b>3174</b>	<b>198</b>	<b>2898</b>	<b>208</b>

**Erahuvikoolid**

Kool	Direktor	Õpilasi	
		2007/2008. õa	2008/2009. õa
Jana Trink erakool	Jana Trink	316	316
Laine Mägi tantsukool	Laine Mägi	314	313
Gabriele moe- ja tantsukool	Lembe Lemmiksoo	178	185
<i>WAF Dance</i> tantsustuudio	Meeli Pärna	240	187
Huvikool <i>SHART</i>	Silva Heinla	172	172
Huvikool <i>Cultor</i>	Rita Kuningas	110	110
Eliisabeti kristlik huvikool	Tähti Karro	50	54
Pärnu spordiseltsi Kalev spordikool	Jana Põldme	340	300
Pärnu Vanalinna koolituskeskus	Merle Tasane	330	311
Pärnu Holteri tennisekool	Rein Holter	28	27
Pärnu Kesklinna tennisekool	Astrid Kasela	134	128
Pärnu tennisekool	Tiina Post	223	263
Tantsukeskus MP – <i>Dance</i>	Anu Nõmm	50	50
Spordi- ja kultuurikool Humanitas		-	18
Koolituskeskus Rütmirüblük	Virve Hallik	228	210
Merle Mõmmila huvikool	Merle Tomson	112	29
<b>Kokku</b>	<b>15/16</b>	<b>2825</b>	<b>2673</b>

**Avatud Noortekeskused**

2007	2008
Pärnu linna ANK <i>CHE</i>	Pärnu linna ANK <i>CHE</i>
Pärnu linna ANK <i>Centrum</i>	Pärnu linna ANK <i>Force Majeure</i>
Pärnu linna ANK <i>Force Majeure</i>	Sindi ANK
Vändra ANK	Paikuse ANK
Sindi ANK	Pärnu-Jaagupi ANK
Paikuse ANK	Sauga ANK
Pärnu-Jaagupi ANK	Raeküla ANK
Sauga ANK	Urge ANK
	Uulu ANK
	Lavassaare ANK
<b>8</b>	<b>10</b>



## Kutseharidus

### Kutseõppeasutused

Kool	Direktor	2007/2008. õa		2008/2009. õa	
		Õpilasi	Õpetajaid	Õpilasi	Õpetajaid
Pärnumaa kutsehariduskeskus	Riina Mürsepp	1271	96	1307	90
Politseikool	Aivar Toompere	196	21	173	21
Pärnu Saksa tehnoloogiakool	Indrek Alekõrs	157	21	143	18
Pärnu ametikool	Toivo Kelder	213	12	265	12
EMA Pärnu merenduskeskus	Arno Maidla	203	4	274	4
<b>Maakond</b>	<b>5</b>	<b>2040</b>	<b>154</b>	<b>2162</b>	<b>145</b>

## Kõrgharidus

### Kõrgkoolid

Kool	Direktor / juhataja	2007/2008. õa		2008/2009. õa	
		Üliõpilasi	Õppejõude	Üliõpilasi	Õppejõude
Tartu Ülikooli Pärnu kolledž	Garri Raagma	8 13	22	833	25
Mainori kõrgkooli Pärnu õppekeskus	Ilme Ree	290	19	289	19
Euroülikool		15	-	-	-
<b>Maakond</b>	<b>3/2</b>	<b>1118</b>	<b>41</b>	<b>1122</b>	<b>44</b>

## Õpilaste saavutused 2007/2008. õppeaastal

### Rahvusvahelised aineolümpiaadid

Aine / Õpilase nimi	Kool	Klass	Koht	Õpetaja
<b>Loodusteadused</b>				
Eero Vaher	Pärnu Vanalinna Põhikool	9.	2.	Mare Kekkonen
<b>Astronoomia</b>				
Eero Vaher	Pärnu Vanalinna Põhikool	9.	2.	Endel Nöörleid
<b>Matemaatika</b>				
Rauno Siinmaa	Pärnu Koidula Gümnaasium	10.		Arvo Press
<b>Füüsika</b>				
Kristjan Pöder	Pärnu Koidula Gümnaasium	12.		Elmu Mägi
<b>Vene keel</b>				
Helen Vahkal	Pärnu Ühisgümnaasium	12.		Malle Palginõmm
<b>Saksa keel</b>				
Kaisa Mitt	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	12.		Epp Suigusaar

**Üleriigilised aineolümpiaadid (I-X koht)**

<b>Aine / Õpilase nimi</b>	<b>Kool</b>	<b>Klass</b>	<b>Koht</b>	<b>Õpetaja</b>
<b>Eesti keel</b>				
Reeli Jantson	Sindi Gümnaasium	9.	7.-9.	Kersti Jürgenson
Liis Lääts	Pärnu Ühisgümnaasium	8.	4.	Elga Raadik
Kaisa Mitt	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	12.	5.-6.	Elma Künnapas
<b>Eesti keel võõrkeelena</b>				
Kristina Vedrinskaja	Pärnu Vene Gümnaasium	12.	4.	Leili Sägi
<b>Vene keel võõrkeelena</b>				
Helen Vahkel	Pärnu Ühisgümnaasium	12.	3.	Malle Palginõmm
<b>Inglise keel</b>				
Liis Koger	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	11.	10.-11.	Aime Tammo
<b>Saksa keel</b>				
Kaisa Mitt	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	12.	1.	Epp Suigusaar
<b>Ajalugu</b>				
Karel Miisna	Häädemeeste Keskkool	12.	4.	Madis Somelar
Eero Vaher	Pärnu Vanalinna Põhikool	9.	2.	Madis Somelar
Paul-Matis Türnpuu	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	11.	7.-8.	Epp Pavelts
<b>Bioloogia</b>				
Ando Vaan	Are Põhikool	9.	III	Leelo Lusik
Kris Egert Rünkjanen	Pärnu Kuninga Tänava Põhikool	6.	5.	Anne Urge
Liis Lääts	Pärnu Ühisgümnaasium	8.	1.	Aita Luts
Eero Vaher	Pärnu Vanalinna Põhikool	9.	6.	Mare Kekkonen
<b>Muusika</b>				
Heleri All	Tootsi Põhikool	6.	I	Kalli Rõõmusaare
Kadri Rea	Tihemetsa Põhikool	7.	II	Tiia Hermann
<b>Filosoofia</b>				
Liisa Seire	Pärnu Ühisgümnaasium	11.	9.	Peedu Sula
<b>Geograafia</b>				
Helena Lepasaar	Pärnu Ühisgümnaasium	7.	9.	Marge Kurm
<b>Majandus</b>				
Jaanus Holland	Pärnu Raeküla Gümnaasium	12.	4.	Kristi Suppi
Norman Kuusik	Pärnu Raeküla Gümnaasium	12.	6.	Kristi Suppi



<b>Lingvistika</b>				
Kaisa Mitt	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	12.	6.	Gerli Laur
<b>Matemaatika</b>				
Eero Vaher	Pärnu Vanalinna Põhikool	9.	3.	Heili Ago
Rauno Siinmaa	Pärnu Koidula Gümnaasium	10.	2.	Arvo Press
Gerli Viikmaa	Pärnu Koidula Gümnaasium	10.	3.	Arvo Press
<b>Füüsika</b>				
Karl Väärtmaa	Pärnu Koidula Gümnaasium	8.	10.	Elmu Mägi
Eero Vaher	Pärnu Vanalinna Põhikool	9.	2.	Endel Nõõrlaid
Gerli Viikmaa	Pärnu Koidula Gümnaasium	10.	6.	Elmu Mägi
Aleksander Mjakonkih	Pärnu Koidula Gümnaasium	10.	7.	Elmu Mägi
Andres Kaldvee	Pärnu Koidula Gümnaasium	11.	9.	Elmu Mägi
Kristjan Pöder	Pärnu Koidula Gümnaasium	12.	10.	Elmu Mägi
<b>Keemia</b>				
Eero Vaher	Pärnu Vanalinna Põhikool	9.	2.	Mare Kekkonen
<b>Loodusteadused</b>				
Eero Vaher	Pärnu Vanalinna Põhikool	9.	2.	Mare Kekkonen

### Üleriigilised ainealased üritused (I-X koht)

Üritus / Õpilase nimi	Kool	Klass	Koht	Õpetaja
<b>Matemaatikaviktoriin NUPUTA</b>				
Elina Ild Hendrik Laas Agnes Sepa Mihkel Vallap	Paikuse Põhikool	5.-6.	4.-6.	Liina Kivisto
Taavi Illi Hans-Joosep Pärna Helen Roostma Reelika Tõnisson	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	5.-6.	7.	Helle Õige Anne Aasamets
Rasmus Iila Grete Ojala Linda Tammekivi	Vändra Gümnaasium	7.	7.-8.	Zoja Juuremaa
Karoliine Keres Janet Lain Laura Lilleste	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	7.	9.	Helle Õige
Kristo Rosin Hendrik Tamberg Rando Aomere Andra Laura Meeksa	Pärnu Vanalinna Põhikool	5.-6.	8.	Ene Moppel



Kristo Ment Oskar Aava Sander Gansen	Pärnu Koidula Gümnaasium	7.	4.	Lemmi Nael
Jörgen Jõgiste Risto Laanemets Georg Tulver	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	7.	7.-8.	Malle Eskusson
<b>Õpioskuste võistlus</b>				
Helena Hook Raul Ilbi Elina Ild Madli Kivisto Tõnis Lepik	Paikuse Põhikool	6.	7.	Sirje Tuulemäe
Deivi Õis Kardo Käär Birgit Pihelgas Margaret Pulk Indrek Saar	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	6.	4.	Eve Salla Mari Loit
<b>Koidulauliku konkurs</b>				
Anett Pajuväli	Häädemeeste Keskkool	9.	3.	Õie Jakobson
Mari-Liis Kärpuk	Pärnu Koidula Gümnaasium	11.	3.	Ebe Saarna

**Maakonna / linnavooru aineolümpiaadide võitjad**

Aine / Õpilase nimi	Kool	Klass	Õpetaja
<b>Eesti keel</b>			
Meeli Lepik	Häädemeeste Keskkool	4.	Age Ein
Helen Roostma	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	5.	Ille Varner
Maret Palusalu	Tõstamaa Keskkool	6.	Triinu Pert
Mai-Liis Pukk	Paikuse Põhikool	7.	Kaire Laine
Mariliis Jaago	Paikuse Põhikool	8.	Kaire Laine
Mirell Jakobson	Häädemeeste Keskkool	8.	Kerstin Meier
Merilin Mihkeles	Paikuse Põhikool	9.	Kaire Laine
Agne Loosme	Vändra Gümnaasium	10.	Eleonora Tammiksaar
Aili Merimaa	Vändra Gümnaasium	11.	Anne Vaher
Ingrid Post	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	12.	Mare Hallop
Nele Kүүts	Pärnu Vanalinna Põhikool	7.	Eve Hirvela
Liis Lääts	Pärnu Ühisgümnaasium	8.	Elga Raadik
Gert Siniloo	Pärnu Ülejõe Gümnaasium	9	Liina Kanarbik
Aino-Silvia Tali	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	10.	Tiina Maripuu
Anni Gede	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	11.	Kalle Viik
Andre Eimre	Pärnu Koidula Gümnaasium	12.	Ebe Saarna



Eesti kirjandus			
Merit Jago	Pärnu Hansagümnaasium	9.	Inga Kukk
Meriliis Raudsepp	Pärnu Ühisgümnaasium	12	Elga Raadik
Jekaterina Gutova	Pärnu Vene Gümnaasium		Leili Sägi
<b>Eesti keel võõrkeelena</b>			
Maksimeljana Miranoviš	Pärnu Vene Gümnaasium	5.	Kristina Moissejenko
Ilona Bobulis	Pärnu Vene Gümnaasium	6.	Luule Kustassoo
Mark Stankevitš	Pärnu Vene Gümnaasium	7.	Jelena Valter
Anna Dudkina	Pärnu Vene Gümnaasium	8.	Kristina Moissejenko
<b>Vene keel emakeelena</b>			
Alissa Beljankova	Pärnu Vene Gümnaasium	5.	Jelena Beljankova
Aleksander Rudoj	Pärnu Vene Gümnaasium	5.	Jelena Beljankova
Ilja Novaševski	Pärnu Vene Gümnaasium	6.	Tatjana Klevtsova
Lilia Tšalenko	Pärnu Vene Gümnaasium	7.	Natalja Fomitševa
Valeria Hohlenkova	Pärnu Vene Gümnaasium	8.	Natalja Fomitševa
Aleksandra Batrak	Pärnu Vene Gümnaasium	10.	Tatjana Klevtsova
Anastassia Bõstrova	Pärnu Vene Gümnaasium	11.	Tatjana Klevtsova
<b>Vene keel võõrkeelena</b>			
Angela Sander	Pärnu-Jaagupi Gümnaasium	9.	Elle Redlich
Rael Lohu	Pärnu-Jaagupi Gümnaasium	güm	Elle Redlich
Viktoria Jesjutina	Pärnu Ühisgümnaasium	10.	Ingrid Must
Ester Lohk	Pärnu Koidula Gümnaasium	10.	Irina Mandrõko
Anna Jänes	Pärnu Ülejõe Gümnaasium	11.	Laine Lusik
Artur Lille	Pärnu Koidula Gümnaasium	11.	Irina Mandrõko
Veronika Ratnikova	Pärnu Koidula Gümnaasium	12.	Viive Korb
Helen Vahkal	Pärnu Ühisgümnaasium	12.	Malle Palginõmm
<b>Inglise keel</b>			
Kevin Tarn	Tori Põhikool	4.	Ave Saar
Kairi Post	Metsapöole Põhikool	6.	Heidi Müürisepp
Liina Tamberg	Audru Keskool	8.	Reene Tammearu
Karina Kotkas	Pärnu-Jaagupi Gümnaasium	11.	Aino Siniväli
Merilin Martinson	Pärnu Koidula Gümnaasium	6.	Sirje Trisna
Asko Kukk	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	7.	Kersti Pääro
Maarja Auksmann	Pärnu Kuninga Tänav Põhikool	8.	Leene Soekov
Anette Järve	Pärnu Ühisgümnaasium	9.	Margarita Nevidemskaja
Riin Agar	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	10.	Tiina Kruusmaa



Merilin Mäe	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	11.	Tiina Kruusmaa
Juhan Trink	Pärnu Ühisgümnaasium	12.	Kaie Merila
<b>Saksa keel</b>			
Mattias Abram	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	7.	Marin Mitt
Alar Liivson	Sindi Gümnaasium	9.	Tiia Reiksaar
Allan Allik	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	11.	Aili Laasi
Joosep Laos	Pärnu Ühisgümnaasium	8.	Eha Meier
Kertu Kütt	Pärnu Ülejõe Gümnaasium	9.	Liina Kirss
Maarja Andla	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	12.	Epp Suigusaar
Kaisa Mitt	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	12.	Epp Suigusaar
<b>Matemaatika</b>			
Meeli Lepik	Häädemeeste Keskkool	4.	Age Ein
Siim Oselein	Vändra Gümnaasium	5.	Sirje Paberits
Reelika Tõnisson	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	6.	Helle Õige
Heleri Mürel	Tori Põhikool	7.	Vilja Jansen
Indrek Värva	Vändra Gümnaasium	8.	Väino Külvi
Lembit Gerz	Vändra Gümnaasium	9.	Zoja Juuremaa
Laurits Puust	Audru Keskkool	10.	Tiina Pärn
Marvin Mitt	Tõstamaa Keskkool	11.	Aivar Luhaorg
Priit Reidak	Vändra Gümnaasium	12.	Väino Külvi
Karl Marti Toots	Pärnu Kuninga Tänav Põhikool	5.	Elsa Fedtšenko
Indrek Saar	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	6.	Margit Sooniste
Kristo Ment	Pärnu Koidula Gümnaasium	7.	Lemmi Nael
Karl-Villem Võsa	Pärnu Ülejõe Gümnaasium	8.	Cedrut Kuusk
Andres Jaanson	Pärnu Ühisgümnaasium	9.	Ülle Kimber
Gerli Viikmaa	Pärnu Koidula Gümnaasium	10.	Arvo Press
Andres Kaldvee	Pärnu Koidula Gümnaasium	11.	Tiia Toobal
Kristjan Põder	Pärnu Koidula Gümnaasium	12.	Arvo Press
<b>Füüsika</b>			
Meelis Steinberg	Vändra Gümnaasium	8.	Tiina Tõnismann
Sten Listra	Paikuse Põhikool	9.	Aare Külaots
Laurits Puust	Audru Keskkool	10.	Tiiu Rätsep
Marvin Mitt	Tõstamaa Keskkool	11.	Maris Adler
Karel Miisna	Häädemeeste Keskkool	12.	Raimu Pruil
Karl Väärtmaa	Pärnu Koidula Gümnaasium	8.	Elmu Mägi
Eero Vaher	Pärnu Vanalinna Põhikool	9.	Endel Nõõrlaid





Aleksander Mjakonkih	Pärnu Koidula Gümnaasium	10.	Elmu Mägi
Andres Kaldvee	Pärnu Koidula Gümnaasium	11.	Elmu Mägi
Kristjan Pöder	Pärnu Koidula Gümnaasium	12.	Elmu Mägi
<b>Keemia</b>			
Liina Tamberg	Audru Keskkool	8.	Ülle Vares
Sten Sang	Jõõpre Põhikool	9.	Mare Ots
Laurits Puust	Audru Keskkool	10.	Ülle Vares
Aili Merimaa	Vändra Gümnaasium	11.	Tiina Tõnismann
Ingrid Post	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	12.	Inge Post
Kristel Sepp	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	8.	Riina Leet
Eero Vaher	Pärnu Vanalinna Põhikool	9.	Mare Kekkonen
Erik Nisu	Pärnu Koidula Gümnaasium	10.	Merit Sarandi
Emma Zalevskaia	Pärnu Ühisgümnaasium	11.	Evelin Saks
Tamor Bakoff	Pärnu Ühisgümnaasium	12.	Evelin Saks
<b>Ajalugu</b>			
Kaur Kalamets	Jõõpre Põhikool	6.	Mati Sutt
Kristjan Põldmaa	Jõõpre Põhikool	7.	Mati Sutt
Kadi Köster	Tori Põhikool	8.	Hilja Kattago
Märt Kütas	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	9.	Ly Aasav
Sander Lõhmus	Häädemeeste Keskkool	10.	Madis Somelar
Karel Miisna	Häädemeeste Keskkool	12.	Madis Somelar
Taavi Avarmaa	Häädemeeste Keskkool	12.	Madis Somelar
Andres Allik	Pärnu Ühisgümnaasium	6.	Peedu Sula
Eliise Merila	Pärnu Vanalinna Põhikool	7.	Madis Somelar
Liis Lääts	Pärnu Ühisgümnaasium	8.	Peep Eenraid
Eero Vaher	Pärnu Vanalinna Põhikool	9.	Madis Somelar
Aleksander Tsuiman	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	10.	Epp Pavelts
Paul-Matis Türpuu	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	11.	Epp Pavelts
Martin Raba	Pärnu Ühisgümnaasium	11.	Õnnela Kuk
<b>Bioogia</b>			
Arti Rattam	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	6.	Elli Altin
Gerli Paju	Paikuse Põhikool	7.	Maarja Tärk
Allan Veski	Tootsi Põhikool	7.	Urve Hillep
Kertu Kore	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	8.	Urve Jõgi
Ando Vaan	Are Põhikool	9.	Leelo Lusik
Agnes Carmen Vreimann	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	10.	Urve Jõgi



Katrin Möldre	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	11.	Urve Jõgi
Rauno Uusma	Häädemeeste Keskkool	12.	Marika Kose
Merilin Mitt	Tõstamaa Keskkool	12.	Heili Timm
Kris Ebert Rünkjanen	Pärnu Kuninga Tänav Põhikool	6.	Anne Urge
Karl Jürgenstein	Pärnu Ühisgümnaasium	7.	Eve Popp
Liis Lääts	Pärnu Ühisgümnaasium Pärnu Loodusmaja	8.	Aita Luts Milvi Talts
Eero Vaher	Pärnu Vanalinna Põhikool	9.	Mare Kekkonen
Karmen Stimmer	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	10.	Allan Lorents Katrin Lekk
Martin Liedemann	Pärnu Ülejõe Gümnaasium Pärnu Loodusmaja	11.	Aina Lagus Milvi Talts
Juhan Laos	Pärnu Ühisgümnaasium	12.	Aita Luts
<b>Geograafia</b>			
Linda Tammekivi	Vändra Gümnaasium	7.	Riina Sikkal
Lisette Eriste	Pärnu-Jaagupi Gümnaasium	8.	Daisy Kärner
Märt Pärnala	Pärnu-Jaagupi Gümnaasium	9.	Daisy Kärner
Rein Link	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	10.	Elli Altin
Allan Allik	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	11.	Elli Altin
Karel Miisna	Häädemeeste Keskkool	12.	Heinar Lõhmus
Kristo Ment	Pärnu Koidula Gümnaasium	7.	Vaike Somelar
Liis Lääts	Pärnu Ühisgümnaasium	8.	Marge Kurm
Maarja Mere	Pärnu Ühisgümnaasium	9.	Marge Kurm
Karmen Stimmer	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	10.	Ene Kõo
Kärt Üpraus	Pärnu Ühisgümnaasium	11.	Marge Kurm
Meriliis Raudsepp	Pärnu Ühisgümnaasium	12.	Marge Kurm
<b>Arvutiõpetus</b>			
Helena Hook	Paikuse Põhikool	7.	Liina Kivisto
Tanel Miil	Vändra Gümnaasium	8.	Jaak Valgeväli
<b>Info-otsimine</b>			
Tambet Väärtmaa	Pärnu Koidula Gümnaasium	6.	Urmas Palmaru
Kenn Jaakson	Pärnu Koidula Gümnaasium	6.	Urmas Palmaru
Kristo Peterson	Pärnu Vanalinna Põhikool	8.	Väino Tuisk
Gerli Viikmaa	Pärnu Koidula Gümnaasium	10.	Urmas Palmaru
<b>Majandusõpetus</b>			
Norman Kuusik	Pärnu Raeküla Gümnaasium	12.	Kristi Suppi
Jaanus Holland	Pärnu Raeküla Gümnaasium	12.	Kristi Suppi
<b>Muusikaõpetus</b>			
Heleri All	Tootsi Põhikool	6.	Kalli Rõõmusaare



Kadri Rea	Tihemetsa Põhikool	7.	Tiia Hermann
Madli Metste	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	11.	Esta Kivisild
Kai-Riin Karotam	Pärnu Ülejõe Gümnaasium	6.	Maimu Muttik
Andreas Jürimäe	Pärnu Vanalinna Põhikool	7.	Siina Pau
Helgi Kahar	Pärnu Ülejõe Gümnaasium	12.	Maimu Muttik

### Maakonna / linna ainealaste ürituste võitjad

Üritus / Õpilase nimi	Kool	Klass	Õpetaja
<b>Õpioskuste võistlus</b>			
Helena Hook Raul Ilbi Elina Ild Madli Kivisto Tõnis Lepik	Paikuse Põhikool	6.	Sirje Tuulemäe
Merilin-Elise Salus Cassandra-Annabell Raidla Rait Simson Loviise Talvaru	Pärnu Raeküla Gümnaasium	4.	Kaja Lillipuu
Deivi Õis Kardo Käär Birgit Pihelgas Margaret Pulk Indrek Saar	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	6.	Eve Salla Mari Loit
<b>Matemaatikaviktoriin NUPUTA</b>			
Raul Ilbi Oliver Kikas Tõnis Lepik Laura Pampa	Paikuse Põhikool	5.-6.	Anne Kalmus Liina Kivisto
Karoliine Keres Janet Lain Laura Lilleste	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	7.	Helle Õige
Liisa Tammsaar Eliisabet Tiits Arne Vunk Tiina Silvia Lahesoo	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	5.-6.	Malle Eskusson Margit Sooniste
Kristo Ment Oskar Aava Sander Gansen	Pärnu Koidula Gümnaasium	7.	Lemmi Nael
Jörgen Jõgiste Risto Laanemets Georg Tulver	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	7.	Malle Eskusson



<b>Füüsikaviktoriin</b>			
Mariann Armväärt Lembit Gerz Grete Ojala Meelis Steinberg Britt Vaino	Vändra Gümnaasium	7.-9.	Zoja Juuremaa
<b>SUDOKU võistlus</b>			
Elina Ild Marianne Ild Meelis Koger Karmel Kostabi Mai-Liis Pukk	Paikuse Põhikool	5.-9.	Liina Kivisto
<b>Pranglamise võistlus</b>			
Eleonora Vaher	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	3.	Mare Tallo
Kertu Kirsipuu	Tori Põhikool	6.	Heli Mitt
Marek Kartau	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	10.	Eha Kukk
<b>Vene keele viktoriin</b>			
Lisete Kandima Hanna Kivila Dajana Raab Riko Kivimägi	Sindi Gümnaasium	6.-7.	Tatjana Grigorjeva
<b>Muusikaviktoriin</b>			
Reeli Jantson Hanna Kivila Maris Metsmaa	Sindi Gümnaasium	7.-9.	Aire Luhaoja
<b>Religiooniviktoriin</b>			
Kristjan Kuningas Merike Marrak Joanna Marie Põldsam Kristen Saarts Sigrid Vainult	Audru Keskkool	5.-6.	Sirje Järvet
<b>Mälumäng VARIA</b>			
Meeli Lepik Brigita Mass Sten Roosmaa	Häädemeeste Keskkool	1.-4.	Age Ein
Mariell Vikkisk Gert Siniloo Siim Karro	Pärnu Ülejõe Gümnaasium	5.-9.	Piret Soa
Joosep Raudsep Liisi Tojak Paul-Matis Türnpuu	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	10.-12.	Epp Pavelts



<b>Kodu-uurimiskonkurss</b>			
Karina Poolma	Are Põhikool	8.	Elve Tamvere
Mare Heinluht	Audru Keskkool	9.	Anita Uibu
Annika Palu	Audru Keskkool	11.	Kristjan Saarsoo
Regina Lindmaa	Audru Keskkool	11.	Sirje Suurevälja
Merilin Nõmm	Audru Keskkool	11.	Helgi Roots
Deivy Valgma	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	11.	Ly Kuningas
Keito Kirschbaum	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	11.	Ly Kuningas
Katre Teearu	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	11.	Ly Kuningas
Nella Kärtmann	Pärnjõe Põhikool	7.	Aime Auksmaa
Mikk Meeras	Tihemetsa Põhikool	7.	Marju Sepp
Meeri Rätsep	Tori Põhikool	8.	Heli Mitt
Karel Reisenbuk	Pärnu Kuninga Tänav Põhikool	8.	Lia Viller
Gätlyn Mägi	Pärnu Kuninga Tänav Põhikool	8.	Leo Viller
Kristin Riik	Pärnu Kuninga Tänav Põhikool	8.	Leo Viller
Maarja Auksmann	Pärnu Kuninga Tänav Põhikool	8.	Enn Auksmann
Taavi Liik	Pärnu Kuninga Tänav Põhikool	8.	Kairi Osula
Maris Nisu	Pärnu Kuninga Tänav Põhikool	8.	Marika Hoolma
Katrin Kiisk	Pärnu Ülejõe Gümnaasium	10.	Anne Kärner
Mart Roosaar	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	10.	Ene Kõo
Janeli Tehver	Pärnu Ühisgümnaasium	11.	Õnnela Kukk
Marek Soomaa	Pärnu Hansagümnaasium	9.	Ulvi Reimets, Elju Kase
Paavo Pihelgas	Pärnu Ühisgümnaasium	9.	Peep Eenraid
Marten Vares	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	10.	Elve Tamvere
Kärt Pärtel	Pärnu Ülejõe Gümnaasium	12.	Mari Raidmets
<b>Koidulauliku konkurss</b>			
Anett Pajuväli	Häädemeeste Keskkool	5.-9.	Õie Jakobson
Matis Miisna	Häädemeeste Keskkool	10.-12.	Õie Jakobson
Karoliina Kurvits	Pärnu Raeküla Gümnaasium	5.	Kersti Kirsipuu
Merliti Tillart	Pärnu Väike Vabakool	7.	Ilona Must
Eliis Vaiksaar	Pärnu Hansagümnaasium	11.	Tiiu Sarv



<b>Laulukonkurss</b>			
Aiko Kasesalu	Surju Põhikool	1.-2.	Irina Oad
Kristiina Grigorjeva	Surju Põhikool	3.-4.	Irina Oad
Heleri All	Tootsi Põhikool	5.-7.	Kalli Rõõmusaare
Marta Toomla	Uulu Põhikool	8.-9.	Toomas Voll
Sander Lõhmus	Häädemeeste Keskkool	10.-12.	Elon Miisna
<b>Tööõpetuse konkurss</b>			
Markus Põlluste	Jõõpre Põhikool	5.	Mati Sutt
Madis Tammsaar	Jõõpre Põhikool	6.	Mati Sutt
Rain Vallimäe	Varbla Põhikool	7.	Agu Lasn
Mario Soosaar	Taali Põhikool	8.	Heino Toomela
Elvis Künnapas	Taali Põhikool	9.	Heino Toomela
Kristjan Tammsaar	Jõõpre Põhikool	9.	Mati Sutt

### Kooli kuldmedaliga lõpetajad

<b>Õpilase nimi</b>	<b>Kool</b>
Annika Liivrand	Audru Keskkool
Karel Miisna	Häädemeeste Kk
Silva Kasela	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Liis Laadi	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Hardo Pajus	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Ingrid Post	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Keiti Toomemägi	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Merilin Mitt	Tõstamaa Keskkool
Maret Gerz	Vändra Gümnaasium
Hanna Kalajas	Vändra Gümnaasium
Eneli Kalmet	Vändra Gümnaasium
Maria Kondimäe	Vändra Gümnaasium
Teele Luhavee	Vändra Gümnaasium
Reelika Turi	Vändra Gümnaasium
Meriliis Raudsepp	Pärnu Ühisgümnaasium
Liisu Rõigas	Pärnu Ühisgümnaasium
Kristi Sõmer	Pärnu Ühisgümnaasium
Birgit Peterson	Pärnu Ühisgümnaasium
Katrin Pajula	Pärnu Ühisgümnaasium
Eda Jürgens	Pärnu Ühisgümnaasium
Kadi Rannula	Pärnu Ühisgümnaasium
Kristjan Põder	Pärnu Koidula Gümnaasium
Maarja Keder	Pärnu Koidula Gümnaasium
Marven Aus	Pärnu Koidula Gümnaasium



Rauno Viin	Pärnu Koidula Gümnaasium
Andre Eimre	Pärnu Koidula Gümnaasium
Liis Jaagant	Pärnu Koidula Gümnaasium
Fea Pajula	Pärnu Koidula Gümnaasium
Mariin Rehe	Pärnu Koidula Gümnaasium
Kadri Popilenkov	Pärnu Koidula Gümnaasium
Riho Kõiv	Pärnu Koidula Gümnaasium
Kristina Vedrinskaja	Pärnu Vene Gümnaasium
Jana Kuzmina	Pärnu Vene Gümnaasium
Julia Magdujeva	Pärnu Vene Gümnaasium
Tormi Kotkas	Pärnu Ülejõe Gümnaasium
Karina Tammai	Pärnu Ülejõe Gümnaasium
Liisi Saarme	Pärnu Hansagümnaasium
Eleen Lilienthal	Pärnu Hansagümnaasium
Berle Brant	Pärnu Raeküla Gümnaasium
Kaisa Mitt	Pärnu Süttevaka Humanitaargümnaasium
Kadri Tanissaar	Pärnu Süttevaka Humanitaargümnaasium
Kerttu Kirsimäe	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Aliis Kodusalu	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium
Kairit Ulm	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium

### Kooli hõbemedaliga lõpetajad

Õpilase nimi	Kool
Ele-Riin Liier	Audru Keskkool
Helen Peeterson	Audru Keskkool
Elika Kaldoja	Häädemeeste Keskkool
Rauno Uusma	Häädemeeste Keskkool
Liisi Õitspuu	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Angela Arder	Pärnu-Jaagupi Gümnaasium
Riina Purkart	Vändra Gümnaasium
Sandra Särav	Pärnu Ühisgümnaasium
Anneli Metsmaa	Pärnu Ühisgümnaasium
Marianne Metsmaa	Pärnu Ühisgümnaasium
Risto Kaljund	Pärnu Ühisgümnaasium
Maarja Lehtsalu	Pärnu Ühisgümnaasium
Andres Soosalu	Pärnu Ühisgümnaasium
Gerly-Maarja Rondo	Pärnu Ühisgümnaasium
Elsa Lekstein	Pärnu Koidula Gümnaasium
Helen Hansberg	Pärnu Koidula Gümnaasium
Jaana Liländer	Pärnu Koidula Gümnaasium



Kristiina Kikkajoon	Pärnu Koidula Gümnaasium
Siim Jakobsoo	Pärnu Koidula Gümnaasium
Rait Põllumees	Pärnu Koidula Gümnaasium
Stig Benström	Pärnu Koidula Gümnaasium
Andrey Kulpin	Pärnu Vene Gümnaasium
Sandra Netšajeva	Pärnu Vene Gümnaasium
Larissa Pribylskaja	Pärnu Vene Gümnaasium
Nikolai Pribylski	Pärnu Vene Gümnaasium
Margarita Razorjonova	Pärnu Vene Gümnaasium
Andre Ankru	Pärnu Ülejõe Gümnaasium
Jaanika Metsnik	Pärnu Ülejõe Gümnaasium
Kärt Milsaar	Pärnu Hansagümnaasium
Estelle Lillak	Pärnu Hansagümnaasium
Egert Tiitso	Pärnu Hansagümnaasium
Kristiina Feldmann	Pärnu Hansagümnaasium
Norman Kuusik	Pärnu Raeküla Gümnaasium
Airi Iman	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium

### Vabariigi presidendi pidulik vastuvõtul käisid:

Õpilase nimi	Kool
Karel Miisna	Häädemeeste Keskkool
Ingrid Post	Kilingi-Nõmme Gümnaasium
Reelika Turi	Vändra Gümnaasium
Ergo Mets	Pärnumaa Kutsehariduskeskus
Tormi Kotkas	Pärnu Ülejõe Gümnaasium
Norman Kuusik	Pärnu Raeküla Gümnaasium
Eleen Lilienthal	Pärnu Hansagümnaasium
Kaisa Mitt	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium
Kristjan Pöder	Pärnu Koidula Gümnaasium

### Tunnustused haridustöötajatele

Riiklikud tunnustused 2007		
Kotkaristi hõberist		
Heli Kesklaas	Sisekaitseakadeemia Politseikolledži Paikuse Politseikool	Karistus- ja menetlusõiguse õppetooli lektor
Kodanikupäeva aumärk		
Urve Krause	Pärnu Kuninga Tänava Põhikool	Direktor
Diana Beltadze	Pärnu-Jaagupi Gümnaasium	Direktor





<b>Aasta õpetaja 2007</b>		
Lembit Roosimäe	Sindi Gümnaasium	Ajaloo- ja ühiskonna-õpetuse õpetaja
Malle Shalda	Pärnu Vanalinna Põhikool	Õppealajuhataja
<b>Maakondlikud tunnustused</b>		
<b>Aasta õpetaja 2007</b>		
Maryel Loorents	Audru Lasteaed	Lasteaiaõpetaja
Mare Ots	Jõõpre Põhikool	Loodusainete õpetaja
Juta Rea	Tihemetsa Põhikool	Kunsti- ja käsitööõpetaja
Eve Sinijärv	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	Klassi- ja inglise keele õpetaja
Tiiu Pärnits	Pärnu Raeküla Gümnaasium	Tantsuõpetaja-metoodik
Zenta Koppel	Pärnu Lasteaed Päikesejänku	Lasteaiaõpetaja
Gerli Laur	Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	Ladina keele õpetaja
<b>Aasta noor õpetaja 2007</b>		
Margit Kadak	Vändra Gümnaasium	Huvijuht
Rait Käbin	Paikuse Põhikool	Kehalise kasvatuse õpetaja
Kätlin Laur	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	Saksa keele õpetaja
Irina Oad	Surju Põhikool	Vene keele ja muusikaõpetaja
<b>Aastate õpetaja 2007</b>		
Krista Juurikas	Taali Põhikool	Klassiõpetaja
Sünne Külvi	Vändra Gümnaasium	Inglise ja vene keele õpetaja
Merike Pruul	Häädemeeste Keskkool	Eesti keele ja kirjanduse õpetaja
<b>Aasta haridusasutuse juht 2007</b>		
Diana Beltadze	Pärnu-Jaagupi Gümnaasium	Direktor
Lya Vesik	Tõstamaa Keskkool	Õppealajuhataja
Karin Kurvits	Pärnu Täiskasvanute Gümnaasium	Direktor
<b>Aasta noorsootõtaja 2007</b>		
Terje Jürivete	Pärnu Õppenõustamiskeskus	Karjäärinõustaja

<b>Riiklikud tunnustused 2008</b>		
<b>Politsei II klassi teeneterist</b>		
Aivar Toompere	Sisekaitseakadeemia Politseikolledži Paikuse politseikool	Direktor



<b>Politsei III klassi teeneterist</b>		
Imbi Kivi	Sisekaitseakadeemia Politseikolledži Paikuse politseikool	Karistus- ja menetlusõiguse õppetooli juhataja- lektor
<b>Aasta õpetaja 2008</b>		
Väino Külvi	Vändra Gümnaasium	Matemaatikaõpetaja
<b>Vabariigi Presidendi Kultuurirahastu Hariduspreemia 2008</b>		
Urve Krause	Pärnu Kuninga Tänav Põhikool	Direktor
<b>Maakondlikud tunnustused</b>		
<b>Aasta õpetaja 2008</b>		
Age Ein	Häädemeeste Keskkool	Klassiõpetaja
Helle Kirsi	Jõõpre Põhikool	Eesti keele ja kirjan- duse õpetaja
Marju Sepp	Tihemetsa Põhikool	Eesti keele ja kirjan- duse ning ajalooõpe- taja
Ülle Vares	Audru Keskkool	Loodusainete õpetaja
Arvo Press	Pärnu Koidula Gümnaasium	Matemaatikaõpetaja
Lia Viller	Pärnu Kuninga Tänav Põhikool	Ajalooõpetaja
Anneli Kuningas	Pärnu Kunstide Maja	Muusikaõpetaja
<b>Aasta noor õpetaja 2008</b>		
Janek Klammas	Pärnumaa Kutsehariduskeskus	Kutseõpetaja
Liis Virkus	Surju Põhikool	Ajaloo- ja geograafia- õpetaja
Gert Kõösel	Pärnu Ülejõe Gümnaasium	Kunstiõpetuse- ja ajalooõpetaja
<b>Aastate õpetaja 2008</b>		
Heinar Lõhmus	Häädemeeste Keskkool	Geograafiaõpetaja
Anne Niibo	Are Põhikool	Klassiõpetaja
Mari Pukk	Paikuse Lasteaed Mesimumm	Endine lasteaiaõpe- taja ja juhataja
Maie Saar	Viira Põhikool	Kehalise kasvatuse õpetaja
Inna Rõbakova	Pärnu Keslinna Lasteaed	Lasteaiaõpetaja
<b>Aasta haridusasutuse juht 2008</b>		
Eha Kipri	Kilingi-Nõmme Gümnaasium	Õppealajuhataja
Riina Mürsepp	Pärnumaa Kutsehariduskeskus	Direktor
Kersti Rohtmetes	Audru Keskkool	Direktor
Tiina Ross	Pärnu Loodusmaja	Direktor



<b>Aasta noorsootöötaja 2008</b>		
Siiri Paasma	Pärnu Kuninga Tänav Põhikool	Direktori asetäitja noorsootöö alal
<b>Hariduspreemia 2008</b>		
Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium		

Koostajad: Maimu Arrokküll, Hede Martšenkov, Gerdi Rebane, Ivika Kelder



*Pärnumaa maapiirkonna 2008. aasta hariduspreemiate laureaadid. Foto: Vadim Vlassov.*



*2008. aastal Pärnumaal esimest tööaastat alustanud noored õpetajad. Foto: Vadim Vlassov.*

## Tartu Ülikooli Pärnu kolledž

### Ülikool Pärnus

Academia Pernaviensis

**1991** asutati Pärnu Majanduskool, kus alustati ärijuhtimise eriala õpetamist

**1994** avati turismi- ja hotellimajandanduse osakond

**1996** asutati Tartu Ülikooli Pärnu kolledž

**1998** lõpetas Pärnu Majanduskooli viimane lend

**1998** avati sotsiaaltöö korralduse eriala

**1999** avati uus õppehoone Ringi tn. 35

**2001** avati raamatukogu

**2002** uued erialad – kalandus ja veekogude majandamine, majandusteadus

**2004** esimene magistritasemel erial – turismigeograafia (koostöös TÜ loodus- ja tehnoloogiaeaduskonnaga)

**2006** Tartu Ülikooli Pärnu kolledži 10. aastapäev

**2007** uuendatud eriala – ettevõtlus ja projektijuhtimine

**2009** esimene rahvusvaheline magistriprogramm – Heaolu ja spaateenuste disain ja juhtimine (*Wellness and Spa Service Design and Management*), õppetöö keeleks on inglise keel

**2009** uus magistreriala – ärijuhtimise spetsialiseerumisega teenuste disainile ja juhtimisele (koostöös TÜ majandusteaduskonnaga)

Tartu Ülikooli Pärnu kolledž asutati Tartu Ülikooli esimese kolledžina 1996. aastal. Kolledžis õpib ligikaudu 1000 üliõpilast. Kolledž pakub kõrgharidust 8 erialal: rakenduskõrgharidusõppes ettevõtlus ja projektijuhtimise, turismi- ja hotelliettevõtluse, sotsiaaltöö korralduse, veeökosüsteemide majandamise eriala; bakalaureuseõppes

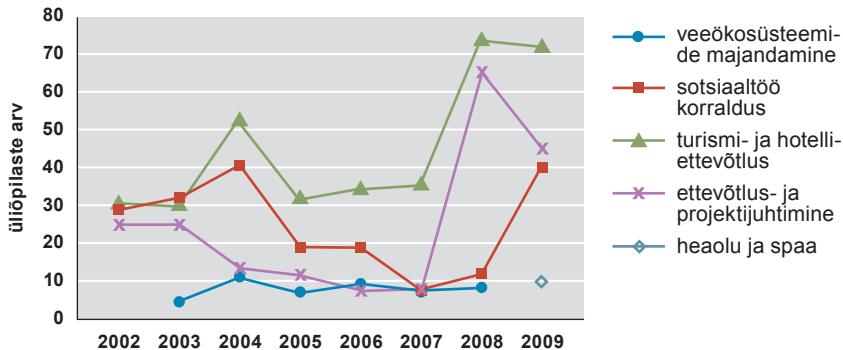


majandusteaduse eriala ning magistriõppes turismigeograafia, ärijuhtimise ja heaolu- ja spaateenuste disain ja juhtimise

eriala. Õppetöö toimub nii päevases õppes kui ka avatud ülikoolis.

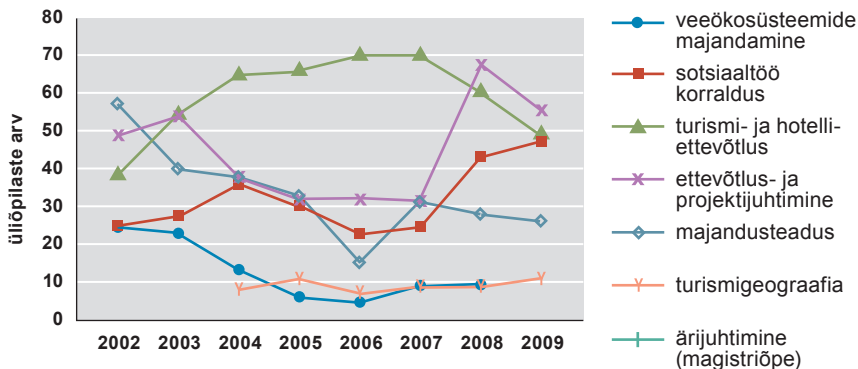
## TÜ Pärnu kolledži vastuvõtt 2002–2009

### Päevane õpe



PÄEVANE ÕPE	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
veeökosüsteemide majandamine		5	11	7	9	7	8	
sotsiaaltöö korraldus	29	33	41	18	18	7	13	40
turismi- ja hotelliettevõtlus	31	30	53	32	35	36	74	72
ettevõtlus ja projektijuhtimine	24	24	13	11	6	7	65	45
heaolu ja spaa (magistriõpe)								10

### Avatud ülikool





AVATUD ÜLIKOOL	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
veeökosüsteemide majandamine	25	23	14	7	5	9	10	
sotsiaaltöö korraldus	25	28	37	31	23	25	43	47
turismi- ja hotelliettevõtlus	39	55	65	67	70	70	61	50
ettevõtlus ja projektijuhtimine	49	54	38	33	33	32	67	56
majandusteadus	57	40	38	34	15	31	29	28
turismigeograafia			8	12	7	9	9	11
ärijuhtimine (magistriõpe)								28

Lisaks kolledži kvalifitseeritud õppejõududele õpetavad siin külalisõppejõududena oma ala tunnustatud spetsialistid nii Tartu Ülikooli teistest teaduskondadest kui ka teistest ülikoolidest nii Eestist kui välismaal. Hetkel on Pärnu kolledžis 62 töötajat, neist 17 osakoormusega. Teadureid: 1.

Töötajate haridus:

- doktorikraadiga/kandidaadikraadiga: 8
- doktorante: 9
- magistrikraadiga: 23

Pärnu kolledžis on suurepärane õpikeskkond: kogemustega õppejõud, kaas-aegne õppehoone, tasemel raamatukogu (kus on 2500 lugejat ja arvel 21 156 teavikut), vajaduse korral ühiselamukoht. Peale selle aktiivne tudengielu oma traditsiooniliste üritustega: rebastepidu, jõulukarneval, tudengite talvapäevad jne. Üliõpilaselu sisustab ja üliõpilashuve kaitseb üliõpilaste esinduskogu. Kolledž on kaasatud ka erinevatesse rahvusvahelistesse üliõpilasvahetusprogrammidesse.

Pärnu kolledži eestvedamisel on aastal 2008 käivitatud Pärnu Oskusteabekeskuse (POK) koostöövõrgustik ettevõtluse konkurentsivõime tugevdamiseks akadeemilise ja avaliku sektori süsteemse tööjaotuse kaudu. Valmistatakse ette taotlust regionaalsete kompetentsikeskuste meetmesse spetsialiseerumisega Pärnumaa olulistel majandussuundadel.

Pärnu kolledž osales aastatel 2007–2008

väga mitmetest kohalikes ja rahvusvahelistes projektides: **VOCMAT2** – *Vocational Management Training for the European Tourism Industry 2*. Turismivaldkonna tipp- ja keskastmejuhtidele suunatud e-õppe programm. **VIRBUS** – *Virtual International Business Learning Environment for Hospitality and Manufacturing Industries*. Majandus- ja finantsalase õppe täiendamiseks mõeldud turismiettevõtte arvutisimulaator. **Lääne-Eesti õppekavade seostamine tööturu vajadustega** – õppekavade viimine paremasse vastavusse tööturu vajadustega.

**SPINNO PLUS** – ettevõtliku mõtteviisi kujundamine ülikooli liikmete seas, ettevõtlusideede analüüs ja ettevõtete loomise nõustamine. **LIVONIA MARITIMA** – *Riga Gulf Joint Co-operation Region*: Liivi lahe rannikualade arengu ühine edendamine ja nende konkurentsivõimelisuse kasvule kaasa aitamine tasakaalustatud ja jätkusuutliku arengu põhimõtetele kooskõlastatult. Projekti tegevused olid suunatud Liivi lahe regiooni kui terviku arengu toetamisele. **DIT** – *Design in Tourism; Building Credible Service*. **Teenindusmajanduse mõju kliendile terviklik hindamine ja analüüsimine ning selle disainimine**. Koostatud käsiraamatu abil toetati Soome ja Eesti turismiettevõtete tegevuse mitmekesistamist ja uuriti, kuidas on võimalik kasutada disaini turismiala ettevõtete tegevuskeskkonna struktureerimiseks. **Digitaalne meeskonnatöö õppelabor** – efektiivse ajahalduse



ja meeskonnatöö infovahetuse protsessi õpetamine IKT vahendite abil. **Käsiraamat “Kalanduspiirkondade säästev areng”**. Käsiraamatus käsitletav tegevus oli suunatud Euroopa kalandusfondi meetme 4.1 “Kalanduspiirkondade säästev areng” rakendamisele Euroopa kalandusfondi rakenduskava kaudu aastatel 2007-2013. Töö eesmärgiks oli käsiraamatu käsikirja koostamine lihtsalt ja kirjeldavalt ning nõuandeid esitavalt. **Teenindusmajanduse rahvusvahelise õppekava arendamine** – esimese rahvusvahelise õppekava, Heaolu ja spaateenuste disain ja juhtimine, arendamine. **TÜPK Noorte Teaduskeskus** – erinevad kursused nii põhikooli kui gümnaasiumi õpilastele keemia, matemaatika, füüsika jne vallas. **STAR** – sotsiaaltee-

nuste andmeregistri ja juhtumikorralduse koolitused sotsiaaltöö spetsialistidele. **Innovative Learning and Co-operation for Effective Vocational Rehabilitation** – koostöövõrgustiku väljaarendamine ülikoolide, kohalike omavalitsuste, valitsusasutuste vastavate osakondade ja erasektori organisatsioonide vahel laiendamaks piirkondade võimekust rakendada puudega inimesi tööhõuturul. **The Quality of Substitute Care – a Challenge for Vocational.**

**Education and Child Welfare Service** – laste asendushoolduse õppekava mooduli ja koolitusmaterjali välja töötamine. Pilootkoolituse korraldamine laste asendushoolduse spetsialistile.

Koostas Birgit Tuulemäe



Tartu Ülikooli Pärnu kolledž. Pärnu kolledži fotokogu.



## 12. Kultuur

### Kultuuriasutused

Oma-valitsus	Kultuuriasutus	Asutuse juht	Postiaadress
Pärnu	Pärnu Teater Endla	Ain Roost	Keskväljak 1
	<b>Muuseumid</b>		
	Pärnu Muuseum	Aldur Vunk	Aia 4
	Muuseumiait		Aida 2
	L. Koidula Memoriaalmuuseum	Aldur Vunk	J. V. Jannseni 37
	<b>Raamatukogud</b>		
	Pärnu Keskraamatukogu	Saima Andla	Akadeemia 3
	Ranna Raamatukogu	Kaire Kuura	Papiniidu 50
	Rääma Raamatukogu		Kaevu 27
	Ülejõe Raamatukogu		J. V. Jannseni 39
	<b>Galeriid</b>		
	Pärnu Linnagalerii	Alar Raudoja	Aida 4
	Pärnu Uue Kunsti Muuseum	Mark Soosaar	Esplanaadi 10
	<b>Kultuuri- ja linnaosakeskused</b>		
	Nooruse Maja	Uudo Laane	Roheline 1b
	Tervise Kulturikeskus		Seedri 6
	Vana-Pärnu Kulturikeskus	Naali-Marie Liivrand	Haapsalu mnt 11
	Raeküla Vanakooli Keskus	Liivi Kaasik	Lembitu 1
	Pärnu Ingeri-Soome seltsimaja	Hillar Talvik	Lõuna 18
	<b>Vabaõhulavad</b>		
Pärnu Vallikäär		Õhtu 1	
Ranna Kõlakoda		Mere pst. 22	
Sindi	Sindi Seltsimaja	Priit Kask	Pärnu mnt 44
	Sindi Linnaraamatukogu	Ene Michelis	Pärnu mnt 44
	Sindi Muuseum	Heidi Vellend	Pärnu mnt 26a
	Sindi Avatud Noortekeskus	Helle Vent	Paide mnt. 1
	Sindi Vabaõhulava	Priit Kask	
Are	Pärivere Klubi	Sirje Pilter	Pärivere 17, Are vald
	Suigu Seltsimaja	Eveli Kuslap	Suigu
	Are Raamatukogu	Malle Pajo	Pärivere 17, Are vald
	Suigu Raamatukogu	Eveli Kuslap	Suigu



<b>Audru</b>	Audru Valla Kultuurikeskus	Marika Bauer	Sauna 3, Audru
	Lindi Rahvamaja	Imbi Nigol	Lindi
	Aruvälja Rahvamaja	Tamara Tomast	Aruvälja
	Jõõpre Rahvamaja	Anneli Suits	Jõõpre
	Kihlepa Rahvamaja	Peep Tarre (kontakt)	Kihlepa
	Audru Raamatukogu	Piret Reili	Pärnade allée 14, Audru
	Aruvälja Raamatukogu	Malle Kiis	Aruvälja
	Jõõpre Raamatukogu	Pille Ristimets	Jõõpre
	Kihlepa Raamatukogu	Luule Aomere	Kihlepa
	Lindi Raamatukogu	Tiiu Tammer	Lindi
	Audru Muuseum	Helgi Roots	Pärna allée 14, Audru
<b>Halinga</b>	Pärnu-Jaagupi Rahvamaja	Erika Lilleorg	Pärnu mnt 26, Pärnu-Jaagupi
	Pärnu-Jaagupi Vabaõhulava	Erika Lilleorg	
	Pärnu-Jaagupi Raamatukogu	Ester Kerge	Kooli 2, Pärnu-Jaagupi
	Anelema Raamatukogu	Merike Maarits	Mõisaküla
	Libatse Raamatukogu	Astrid Pöder	Libatse
	Vahenurme Raamatukogu	Ludmilla Kodasmaa	Vahenurme
	Pärnu-Jaagupi Koolimuuseum	Anne Algo	Kalli 1, Pärnu-Jaagupi
<b>Häädemeeste</b>	Häädemeeste Huvikeskus	Aire Koop	Häädemeeste
	Kabli Seltsimaja	Ülle Sulu	Kabli
	Treimani Rahvamaja	Viljar Soomre	Treimani
	Häädemeeste Raamatukogu	Leili Tali	Pärnu mnt 27, Häädemeeste
	Kabli Raamatukogu	Kai Ein	Kabli
	Massiaru Raamatukogu	Marie Iir	Massiaru
	Treimani Raamatukogu	Evi Laarents	Treimani
	Häädemeeste Muuseum	Tiiu Pukk	Häädemeeste
	Kapten-Reeder Jakob Marksoni Majamuuseum, Häädemeeste Muuseumi filiaal	Dora-Alviine Kesper	Kabli
	Häädemeeste vabaõhulava	Aire Koop	
<b>Kaisma</b>	Kaisma Kultuurimaja	Imbi Tõnisson	Kergu
	Kaisma Raamatukogu	Imbi Tõnisson	Kergu
<b>Kihnu</b>	Kihnu Rahvamaja	Veera Leas	Linaküla, Kihnu
	Kihnu Raamatukogu	Maire Havik	Linaküla, Kihnu
	Kihnu Muuseum	Maie Aav	Linaküla, Kihnu





<b>Koonga</b>	Lõpe Klubi	Kristel Rohumägi	Lõpe
	Koonga Raamatukogu	Erika Luige	Koonga
	Lõpe Raamatukogu	Terje Roseniit	Lõpe
<b>Lavassaare</b>	Lavassaare Rahvamaja	Harald Laidre	Mehhaanika 6, Lavassaare
	Lavassaare Raamatukogu	Liia Gentalen	Võidu 2, Lavassaare
	Eesti Muuseumraudtee Lavassaare Muuseum	Mehis Helme	Ülejõe 1 Müramaa, Lavassaare vald
<b>Paikuse</b>	Kultuuritöö koordinaator	Ille Riivits	Paikuse
	Paikuse Raamatukogu	Marika Kukkk	Pärnade 11, Paikuse
	Seljametsa Muuseum	Laine Järvemäe	Seljametsa, Paikuse vald
<b>Saarde</b>	Kilingi-Nõmme Klubi	Avo Tursk	Pärnu mnt. 73
	Kilingi-Nõmme Raamatukogu	Ene Heil	Sambla 20
	Kilingi-Nõmme Laululava	Avo Tursk	
	Allikukivi Raamatukogu	Tiina Kuum	Tihemetsa
	Tali Seltsimaja	Maarika Kiviselg	Tali
	Tali Raamatukogu	Anne Parts	Tali
<b>Sauga</b>	Sauga Raamatukogu	Piia Salundi	Sauga alevik
	Urge Raamatukogu	Liivia Koolme	Urge
<b>Surju</b>	Surju Rahvamaja	Aime Vill	Surju
	Surju Raamatukogu	Elvi Piiri	Surju
<b>Tahkuranna</b>	Uulu Kultuuri- ja Spordikeskus	Anu Nõmm	Uulu
	Tahkuranna Avatud Noortekeskus	Gerda Vares	Uulu
	Uulu Raamatukogu	Helje Pulk	Uulu
	Võiste Raamatukogu	Ülle Toomla	Võiste
<b>Tootsi</b>	Tootsi Kultuuri- ja Spordikeskus	Elina Suni	Tööstuse 5, Tootsi
	Tootsi Raamatukogu	Olga Käärt	Kooli 7, Tootsi
<b>Tori</b>	Tori Rahvamaja	Argo Juske	Tori
	Tori Raamatukogu	Aita Puust	Tori
	Jõesuu Raamatukogu	Viiu Juurikas	Jõesuu
	Tori Muuseum	Lea Puust	Tori
<b>Tõstamaa</b>	Tõstamaa Rahvamaja	Õnnela Lees	Varbla mnt 3, Tõstamaa
	Tõhela Rahvamaja	Birgit Pere	Tõhela
	Tõstamaa Raamatukogu	Lea Rannik	Varbla mnt 24, Tõstamaa
	Tõhela Raamatukogu	Birgit Pere	Tõhela
	Pootsi Raamatukogu	Asta Kivimaa	Pootsi
	Pootsi Keskus	Kristiina Lepik	Pootsi
	Tõstamaa Muuseum	Liina Käär	Tõstamaa
	Tõstamaa Vabaõhulava	Õnnela Lees	



<b>Varbla</b>	Varbla Rahvamaja	Annely Lobjakas	Varbla
	Varbla Rahvaraamatukogu	Silvia Veeäär	Varbla
	Saulepi Rahvaraamatukogu	Signe Tetsmann	Kulli
	Varbla Muuseum	Rene Kask	Aruküla
<b>Vändra vald</b>	Pärnjõe Rahvamaja	Merle Ervin	Pärnjõe
	Suurejõe Rahvamaja	Heldi Raude	Suurejõe
	Võidula Rahvamaja	Lea Toom	Võidula
	Pärnjõe Raamatukogu	Epp Kont	Pärnjõe
	Suurejõe Raamatukogu	Elvira Varrik	Suurejõe
	Vihtra Raamatukogu	Katrin Ilbi	Vihtra
	Võidula Raamatukogu	Lea Toom	Võidula
	C. R. Jakobsoni Talumuuseum	Heldur Hiis	Kurgja
<b>Vändra alev</b>	Vändra Kultuuriosakond	Margit Kalmus	Pärnu-Paide 2
	Vändra Raamatukogu	Hiie Piirsalu	Vana 65

Andmed: Riigi-ja kohaliku omavalitsuse asutuste riiklik register

## Vaba aja veetmise, meelelahutuse ja kultuurilise tegevusega seotud ühendused ning huvialaühendused ja -klubid

Nimetus	Postiaadress
Piccolo, suupilliklubi	Jannseni 6-17 80032 Pärnu
Pärnu Väikese Vabakooli Selts	Väike-Posti 8a 80017 Pärnu
Tõstamaa Lusti ja Lõbu Selts	Nooruse 1-4 Tõstamaa vald 88101 Pärnu maakond
Benefentum, kunsti- ja muusikaklubi	Nikolai 15-4 80011 Pärnu
Härri Ferdinandi Klubi	Malda Audru vald 88301 Pärnu maakond
Kevade selts	Aruvälja Audru vald 88304 Pärnu maakond
Ranna Takso, mittetulundusühing	Karja 61 80018 Pärnu
Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Selts	Tori vald 86801 Pärnu maakond
SSSCO, mittetulundusühing	Jannseni 8-22 80032 Pärnu
Relaxers, Pärnu Mootorrattaklubi	Väike-Tööstuse 8 80036 Pärnu
MOBIIL, vanatehnika klubi	Wilkini talu Kodesmaa Halinga vald 87201 Pärnu maakond
Academia Gustaviana Selts	Suur-Posti 16 80018 Pärnu
Avatud Hariduse Liidu Pärnumaa Keskus	Esplanaadi 10-503 80014 Pärnu
Pärnu Kunstiklubi	Nikolai 27 80014 Pärnu
Pärnu Autoklubi	Pikk 16-7 80013 Pärnu
Kajakas, Rahvuskultuuri Selts	Rannametsa tee 17 80042 Pärnu
Vene Kultuuriselts Pärnu Aplaus Plus	Papiniidu 27-45 80022 Pärnu



Lions Club Pärnu, mittetulundusühing	Põldeotsa Audru vald 88305 Pärnu maakond
Lüster, mittetulundusühing	Kooli 5-43 80019 Pärnu
Pärnu Rotary Klubi	Akadeemia 2 80010 Pärnu
Pärnumaa Raadioklubi	Ringi 12a 80010 Pärnu
Adam Smithi Klubi	Luha 38a 80029 Pärnu
Vändrikud, mittetulundusühing	Oriküla Vändra vald 87619 Pärnu maakond
Floristide Ühendus	Seliste Tõstamaa vald 88103 Pärnu maakond
Sauga Lions Club, mittetulundusühing	Sauga 23-16 Sauga vald 85008 Pärnu maakond
Klubi UNIC Pärnu seksioon	Papiniidu 27-5 80022 Pärnu
Lions Club Häädemeeste, mittetulundusühing	Pärnu mnt 18 Häädemeeste vald 86001 Pärnu maakond
Loovuse Kool, mittetulundusühing	Jaagupi Häädemeeste vald 86001 Pärnu maakond
Surju Viisorklubi	Surju 7-14 Surju vald 86401 Pärnu maakond
Mihkel, Lauluklubi	Pühavaimu 8 80010 Pärnu
Püha Loomaaed, Klubi	Niidu 17 80047 Pärnu
Pärnu Filatelistide Selts	Pühavaimu 21 80014 Pärnu
Pärnu Matkaklubi	Ruudu 9 80016 Pärnu
Pärnu Saarlaste Selts	Mai 39-20 80022 Pärnu
Neptun Roadrunner, mittetulundusühing	Pikk 12 80013 Pärnu
Pärnu Naisliit	Lõuna 2a 80010 Pärnu
Raeküla Gümnaasiumi Toetajate Ühendus	Käo 4 80026 Pärnu
Pärnumaa Muinsuskaitse Selts	Pikk 20 80013 Pärnu
Hoisupuu, Pärnumaa Rahvakultuuri Selts	Aia 2-6 Audru 88301 Pärnu maakond
Pärnu Muinsuskaitse Ühendus	Rüütli 53 80010 Pärnu
SLIK, Pärnu Auto-Motospordi ühendklubi	Raba 1 80039 Pärnu
Kaansoo, Kultuuriselts	Kaansoo Vändra vald 87701 Pärnu maakond
Rääk, Häädemeeste Kunstkäsitööselts	Kooli 9 Häädemeeste vald 86001 Pärnu maakond
Loto Selts, mittetulundusühing	Merimetsa 111 80027 Pärnu
Vallatud, Jõõpre Tantsu- ja Lauluselts	Jõõpre Audru vald 88303 Pärnu maakond
Nadežda, Kirjanduslik-poeetiline klubi	Rõugu 30-30 80033 Pärnu
RIO NELSON'i Klubi	Pikk 30 Pärnu-Jaagupi Halinga vald 87201 Pärnu maakond
Pernau Raamatuklubi	Kooli 5-11 80019 Pärnu



Võnnukivi, mittetulundusühing	Pärnu mnt 103 Sindi 86703 Pärnu maakond
Hellad Velled, mittetulundusühing	Kirsi talu Malda Audru vald 88314 Pärnu maakond
Lions Klubi Pärnu Koidula, mittetulundusühing	Rüütli 45 80011 Pärnu
Arendus- ja Innovatsioonikeskus Livonia	Veski 26 Kilingi-Nõmme linn Saarde vald 86303 Pärnu maakond
Mõnusalt, Lauluselts	Voorimehe 6b 80032 Pärnu
Playsta Klubi	Kitse 1 80031 Pärnu
Pärnu Invamuusika Klubi	Lehola 85 80026 Pärnu
Pärnu Strand Lions Klubi	Tammsaare pst 27d 80016 Pärnu
Raimond Valgre Ühing	Ranna pst 22 80012 Pärnu
Pärnumaa Rahvakultuuri Keskseks	Roheline 1b 80036 Pärnu
Zonta Internationali Pärnu Klubi	Adamsoni 1 80014 Pärnu
Paikuse Lions Klubi	Pärnade pst 11 Paikuse alevik Paikuse vald 80046 Pärnu maakond
ESS Pärnu VK Fännklubi	Pühavaimu 23-7 80014 Pärnu
Virbel, MTÜ	Kose Vändra vald 87701 Pärnu maakond
Annela Raud Selge Kunstistuudio	Rüütli 37 80010 Pärnu
CIF-Estonia, mittetulundusühing	Kanali 14b 80016 Pärnu
Credo Pecunia, mittetulundusühing	Väike-Kuke 8-14 80018 Pärnu
Pärnumaa lastevanemate ja noorte koolituskeskus, mittetulundusühing	Rüütli 23 80010 Pärnu
CHRISTY, mittetulundusühing	Lille 45 80038 Pärnu
Tulilind, mittetulundusühing	Esplanaadi 7b 80014 Pärnu
Rätsepa Külaarendus Selts	Rätsepa Tori vald 86802 Pärnu maakond
Paabel, kultuuriselts	Esplanaadi 2a-18 80014 Pärnu
Kägara, rahvatantsu, rahvamuusika ja käsitöö	Hirve 11-1 80027 Pärnu selts
Audru Loomeait, mittetulundusühing	Ringi 9 Audru alevik Audru vald 88301 Pärnu maakond
Meem, mittetulundusühing	Tõnsu talu Lehu Halinga vald 87221 Pärnu maakond
Eesti NLP Instituut, mittetulundusühing	Adamsoni 1 80014 Pärnu
Tahkuranna Veerev Vanker, mittetulundusühing	Sadama 1-5 Väiste Tahkuranna vald 86501 Pärnu maakond
Pärnu Lan Community, mittetulundusühing	Vee 21-8 80014 Pärnu
Pärnu Sukeldujate Klubi	Linnu tee 18 Paikuse Paikuse vald 80046 Pärnu maakond
Eesti Klaverisõprade ühendus	Aida 4 80011 Pärnu
Pärnu Kaasaegse Tantsu šhing	Hospidali 4 80013 Pärnu



Tahkuranna Kultuuriselts	Riia 33 Väiste Tahkuranna vald 86501 Pärnu maakond
Pärnu Rahvusvaheline Koorifestival, mittetulundusühing	Akadeemia 2 80010 Pärnu
Noorte Meeste Saunaklubi	Vana-Rääma 2a 80036 Pärnu
Pärnu Väike Folk, ühendus	Roo 4 80029 Pärnu
Kultuuri- ja Haridusselts Astra	Papiniidu 31-125 80022 Pärnu
Hobbybowling, mittetulundusühing	Metsa 13a 80024 Pärnu
Ajaratas, Audru Muuseumisõprade Selts	Pärna allee 14 Audru Audru vald 88301 Pärnu maakond
Pärnu Hansapevade šing	Hospitali 1 80011 Pärnu
Laste Mängumaa, mittetulundusühing	Pärnu
Arenduskeskus PRO Magister, MTÜ	Sakala 8 80028 Pärnu
Pärnu-Jaagupi Haridusselts	Kooli 3 Pärnu-Jaagupi Halinga vald 87201 Pärnu maakond
PÄRNU KUNSTIKESKUS, mittetulundusühing	Linda 13 80033 Pärnu
Marko Riis Fanclub, mittetulundusühing	Karja 4 Kilingi-Nõmme linn Saarde vald 86304 Pärnu maakond
Roosi Gild, mittetulundusühing	Ringi 40 80012 Pärnu
Pärnu Pataljoni Kogu, mittetulundusühing	Tammsaare pst 70 80042 Pärnu
Pärnu Säästva Renoveerimise Infokeskus, mittetulundusühing	Tallinna mnt 12 80032 Pärnu
Loomesabrik, mittetulundusühing	Käo 49 80027 Pärnu
Jahtlaev Põhjatäht Sõprade Klubi	Lääne 18A 80045 Pärnu
LC HALINGA, mittetulundusühing	Wildenau Park Libatse Halinga vald 87202 Pärnu maakond
e-liit, mittetulundusühing	Kuninga 19 80014 Pärnu
A2 Racing, mittetulundusühing	Haapsalu mnt 15 80029 Pärnu
Kultuurilabor, mittetulundusühing	Kanali 5A-14 80018 Pärnu
HOHLOMA, kunsti- ja kultuuriselts	Tallinna mnt 57-9 80034 Pärnu
RAND, mittetulundusühing	Hospitali 3 80011 Pärnu
Armas Koidula, mittetulundusühing	Aia 16b 80014 Pärnu
Tekstiilikoda, mittetulundusühing	Karuselli 72 80016 Pärnu
Vändra Motoklubi	Vana 3 Vändra 87701 Pärnu maakond
Mesilane, Pärnu Rahvakultuuri Selts	Papiniidu 33-113 80022 Pärnu
Time Riders MC, Motoklubi	Lao 8-6 80042 Pärnu
PIKA TÄNAVA POISID, mittetulundusühing	Oravapesa Tammuru Paikuse vald 86605 Pärnu maakond
Pärnumaa Koduloolaste Selts	Kooli 2 Pärnu-Jaagupi 87201 Pärnu maakond
MC ROUTE 59, Motoklubi	Paide mnt 19a Paikuse vald 86602 Pärnu maakond



Takemusu Aiki, Pärnu Aikido Klubi	Vana-Sauga 42 80010 Pärnu
Tartu Ülikooli Pärnu kolledži vilistlaskogu	Ringi 35 80012 Pärnu
Pärnu Hansakoge, MTÜ	Supeluse 12-7 80014 Pärnu
RIVERMAN TEAM, MOTOKLUBI	Metsa 14-19 80024 Pärnu
Riit Racing Team, mittetulundusühing	Kooli 6 Nurme Sauga vald 85004 Pärnu maakond
SASSI SUSSID, mittetulundusühing	Kesk 34 80029 Pärnu
Maarja-Magdaleena Gild, mittetulundusühing	Hommiku 11 80011 Pärnu
Ford Sierra Klubi	Laatsareti 4 80021 Pärnu
Pärnu Ülejõe Gümnaasiumi toetajad, mittetulundusühing	Tallinna mnt 40a 80041 Pärnu
Paintballi klubi NastyDog, mittetulundusühing	Uulu 1-5 Tahkuranna vald 86502 Pärnu maakond
Halinga Tehnikaklubi, mittetulundusühing	Vana Betooni Tõrdu Halinga vald 87239 Pärnu maakond
Oma Mätas, mittetulundusühing	Selja Tori vald 86817 Pärnu maakond
Virtuaalne Vanatehnikaklubi, mittetulundusühing	Kooli 14-3 Väandra 87701 Pärnu maakond
Tootsi Peenar, mittetulundusühing	Tööstuse 5 Tootsi 87501 Pärnu maakond
Extreme Culture, mittetulundusühing	Aisa 44 80017 Pärnu
AlfaSport, mittetulundusühing	Käärsoo tee 24 Silla Paikuse vald 86604 Pärnu maakond
PÄRNU AMEERIKA AUTODE KLUBI, MTÜ	Liiva 20b 80018 Pärnu
Pärnu LIVONIA Lions Klubi	26-2 Sauga Sauga vald 85008 Pärnu maakond
Vändra Gümnaasiumi Vilistlaskogu, mittetulundusühing	Vana 65 Vändra 87701 Pärnu maakond
Helmets MCC, mittetulundusühing	Jaama 5 80047 Pärnu
Edela Eesti Arenduskeskus, mittetulundusühing	Jõekalda tee 51c Silla Paikuse vald 86604 Pärnu maakond
Eesti Volkswagen Golfi Klubi, MTÜ	Tiigi 1 Sauga Sauga vald 85008 Pärnu maakond
Aleksander Riisi nimeline mittetulundusühing	Surju Põhikool Surju Surju vald 86401 Pärnu maakond
Perepesa, mittetulundusühing	Ülase 11 Pärnu-Jaagupi 87201 Pärnu maakond
Kihnu Ajaloouurimise Selts	Kihnu Kool Linaküla Kihnu vald 88003 Pärnu maakond
Loovkunsti ühendus, mittetulundusühing	Pistriku talu Urumarja Tori vald 86820 Pärnu maakond
No Stress, mittetulundusühing	Pärnu mnt 34 Sindi 86703 Pärnu maakond



Halinga Rukkilill, MTÜ	Halinga keskus Loomse Halinga vald 87222 Pärnu maakond
Koidula-Kooli Toetuselts	Metsa 21 80025 Pärnu
ModeRato, mittetulundusühing	Mai 5-53 80024 Pärnu

Andmed: Mittetulundusühingute ja sihtasutuste register

## Kirikud ja kogudused

Nimetus	Asukoht	Juhatuse liige	Märkused
<b>Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku kogudused Pärnumaal, Pärnu praostkond</b>			
EELK Audru Püha Risti Kogudus	Audru	Tiina Janno	Kirik aastast 1680
EELK Häädemeeste Miikaeli Kogudus	Pärnu mnt 34, Häädemeeste	Tõnu Arumäe	Kirik aastast 1872
EELK Pärnu Eliisabeti Kogudus	Nikolai 22, Pärnu	Tähti Karro	Kirik aastast 1749
EELK Pärnu-Jakobi Kogudus	Kirikumõis, Pärnu-Jaagupi	Randar Lohu	Kirik aastast 1534
EELK Saarde Katariina Kogudus	Saarde Kirikla, Saarde vald	Jaan Nurm	Kirik aastast 1624
EELK Sindi Kogudus	Paide mnt 7, Sindi	Leida Lainoja	
EELK Tahkuranna Kogudus	Võiste, Tahkuranna vald	Marek Roots	
EELK Tori Püha Jüri Kogudus	Tori	Jüri Kask	Kirik alates 1990
EELK Treimani Kogudus	Treimani, Häädemeeste vald	Marek Roots	Kirik aastast 1866
EELK Tõstamaa Maarja Kogudus	Sadama tee 8a, Tõstamaa	Urve Merila	Kirik aastast 1768
EELK Vändra Martini Kogudus	Kirikumõis, Vändra	Lilli Ennok juhatusel	Kirik aastast 1787
<b>Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku kogudused Pärnumaal, Lääne praostkond</b>			
EELK Mihkli Miikaeli Kogudus	Mihkli, Koonga vald	Sirje Aija	Kirik aastast 1215-1300
EELK Varbla Püha Urbanuse Kogudus	Varbla	Lea Lehis	Kirik aastast 1860
<b>Eesti Apostlik-Õigeusu kiriku kogudused Pärnumaal</b>			
EAÕK Häädemeeste Issandamuutmise Kogudus	Kooli 23, Häädemeeste	Ardo (Ardalion) Keskküla	



EAÕK Jõõpre Püha Suurkannataja Georgiuse Kogudus	Jõõpre, Audru vald	Helju Holm	
EAÕK Kergu Püha Suurkannataja Sinaida Kogudus	Kergu, Kaisma vald	Eduard (Emmanuel) Kirss	
EAÕK Kihnu Nikolaose Kogudus	Kihnu	Merikk (Viktor) Ivask	
EAÕK Laiksaare Ristija Johannese Kogudus	Paadrema, Varbla vald	Ardo (Ardalion) Keskküla	
EAÕK Paadrema Püha Kolmainu Kogudus	Paadrema, Varbla vald	Urmast Armas	
EAÕK Pootsi-Kõpu Püha Kolmainu Kogudus	Maria talu Kõpu, Tõstamaa vald	Vello Udu	
EAÕK Pärnu Issandamuutmise Kogudus	Aia 5, Pärnu	Ardo (Ardalion) Keskküla	
EAÕK Sindi Jumalailmumise Kogudus	Pärna 29, Sindi	Jakob Kund	
EAÕK Tahkuranna Jumalasünnitaja Uinumise Kogudus	Tahkuranna, Tahkuranna vald	Ardo (Ardalion) Keskküla	
EAÕK Treimani Apostlite Peetruse-Pauluse Kogudus	Treimani, Häädemeeste vald	Ardo (Ardalion) Keskküla	
EAÕK Uduvere Apostel Jakobi Kogudus	Kergu mnt 89, Pärnu-Jaagupi	Eduard (Emmanuel) Kirss	
EAÕK Seli-Tõstamaa Püha Vassilium Suure Kogudus	Möldre talu Seliste, Tõstamaa vald	Milvi Vapper	
EAÕK Vändra Apostlite Peetruse-Pauluse Kogudus	Vana 92, Vändra,	Eduard (Emmanuel) Kirss	
<b>Eesti Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Koguduste Liidu Pärnumaa kogudused</b>			
EEKBKL Pärnu Sool ja Valgus Kogudus	Karja 1-1, Pärnu	Risto Tamm	
EEKBKL Kilingi-Nõmme Vabakogudus	Ringpuiestee 3, Kilingi-Nõmme	Mailer Berg	
EEKBKL Pärnu Immaanueli Baptistikogudus	Henno 3, Pärnu	Joosep Tammo	
EEKBKL Pärnu Vene Evangeeliumi Kristlaste ja Baptistide Kogudus	Havi 5, Pärnu	Valeri Vetšerkovski	
EEKBKL Evangeeliumi Kristlaste Pärnu Saalemi Vabakogudus	Suur-Posti 18a, Pärnu	Kalju Põldroos	
EEKBKL Evangeeliumi Kristlaste Suigu Kogudus	Suigu, Are vald	Endel Lohu	





<b>Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku kogudused Pärnumaal</b>			
Eelim, Pärnu Nelipühakogudus	Lehola 49, Pärnu	Taavi Lust	
Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku Kabli Kogudus	Kabli, Häädemeeste vald	Saima Vaher	
Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku Kilingi-Nõmme Kogudus	Pärnu 63, Kilingi-Nõmme	Maie Voort	
Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku Pärnu Vene Kogudus	Kuldse Kodu 5-415, Pärnu	Eduard Saulitis	
Eesti Kristliku Nelipühi Kiriku Pärnu Kogudus	Mai 23-26, Pärnu	Janno Peensalu	
<b>Teised kogudused Pärnumaal</b>			
Rooma-Katoliku Kiriku Püha Apostel Johannese Kogudus	Karusselli 27, Pärnu	Alfonso Di Giovanni	
EMK Pärnu Agape Kogudus	Männi 2, Pärnu	Tõnu Kuusemaa	
Seitsmenda Päeva Adventistide Pärnu Kogundus	Karja 3, Pärnu	Mati Ploompuu	
Jehoova Tunnistajate Pärnu kogudus	Pirni 14B, Pärnu	Eero Palm	
Pärnu Kristlik Vabakogudus	Haapsalu mnt 24, Pärnu	Robert Sosaar	
Eesti Karismaatilise Episkopaalkiriku Pärnu Püha Apostel Barnabase Kogudus	Mõisaküla, Halinga vald	Kaido Eriste (Thomas Erist)	
Pärnu Budistlik Kogudus Tiibeti Budismi Keskus Sangye Ling	Liiva 20B, Pärnu	Kaido Soobik	
El Shaddai, Pärnu Kristlik Kogudus	Noorte väljak 16, Pärnu	Rima Hitrovskaja	
Elu Keskus, Pärnu Kristlik Kogudus	Metsa 1, Pärnu	Sven Veedla	
Moskva Patriarhaadi Eesti Õigeusu Kiriku Pärnu Püha Suurmärter Jekateriina Kogudus	Vee 8, Pärnu	Nikolai Golovastikov	
Pärnu Baha'i Kogudus	Õhtu põik 2-7, Pärnu	Viive Olllo-Blakey	
Misjonikeskus Siion	Supeluse 6-3, Pärnu	Maaja Link	
Pärnu Y-klubi MTÜ	Kalevi pst 112, Pärnu	Pavel Tammi	
Ärkamine, mittetulundusühing	Suur-Posti 16, Pärnu	Konstantin Murumets	
Eesti Kristlike Meeste Teenistus, mittetulundusühing	Mai 23-26, Pärnu	Janno Peensalu	
Augsburgi Usutunnistuse Selts	Nikolai 22, Pärnu	Enn Auksmann	
Christianus, Usuühing	Henno 3	Mailer Berg	

Andmed: Mittetulundusühingute ja sihtasutuste register



## Pärnu Teater Endla

### Endla teatri olulisemad sündmused hooajal 2007/2008

2007. aastast asusid Endlasse tööle kaheksa Viljandi kultuuriakadeemia teatriõppe kuuenda lennu lõpetajat: Triin Lepik, Liis Laigna, Kaili Viidas, Sten Karpov, Priit Loog, Sven Heiberg, Veljo Reinik ja Jaanus Mehikas.

Teater osales teatrifestivalidel **DRAAMA 2007** Tartus (lavastustega "Kajakas" ja "Karge meri") ja Tampere teatrifestivalil Soomes (lavastusega "Kokkola").

DRAAMA 2007 festivalil pälvis tugevaima tugirolli autasu Arvi Hallik osa eest Margus Kasterpalu lavastuses "Karge meri", võluvaima armastajapaari mängimise eest märgiti ära Märt Avandi ja Piret Laurimaa ("Karge meri"), Endla teater sai

ka eriauhinna kõigeküllase maailma loomise eest laval (samuti "Karge meri").

2008. aasta teatri aastaauhindade parima naisnäitleja auhinna sai **Piret Laurimaa** (Kelli Lund lavastuses "Karge meri" ja Arkadina lavastuses "Kajakas"), kunstniku auhinna Silver Vahtre, Krista Tool, Margus Vaigur (Kalju Komissarovi lavastuse "Kangelane" kujundus), etendust teenindavas kategoorias sai auhinnatud Kaido Päästel (lavameister).

**Taavi Kerikmäe** pälvis Eesti Autorite Ühingu aastapreemia muusikalise kujunduse loomise eest Andres Noormetsa lavastusele "Kajakas".

Aprillis 2008 tähistati **Endla Seltsi 130. juubelit** ning ilmus 166-leheküljeline "Endla teatri biograafiline leksikon", mille on koostanud Ain Roost ja Ilona Smeljanski.

### Endla teatri koosseis

	2007	2008
Dramaturg	Kiti Pöld, Triinu Ojalo	Triinu Ojalo
Pealavastaja	Tiit Palu	Tiit Palu
Lavastaja	Andres Noormets	Andres Noormets
Lavastajanaäitleja	Enn Keerd, Sven Heiberg	Enn Keerd, Sven Heiberg
Näitlejaid	22	22
<b>KOKKU</b>	<b>121</b>	<b>121</b>

### Etenduste arv

	2007	2008
kokku	269	338
statsionaaris	180	245
Jazzklubi	16	19
Gulliveri teatrimäng	9	10

### Külastajate arv

	2007	2008
jaanuar	5754	9664
veebruar	6653	8736
märts	8101	9263
aprill	8353	8732
mai	4879	5641
juuni	9248	5022
juuli	2160	4185
august	500	0
september	3820	3644
oktoober	7439	9673
november	7885	10512
detsember	8573	11478
Kokku	73365	86550



## Esiotendused 2007. aastal

### 23.02 Leea Klemola KOKKOLA

komöödia

Lavastaja ja muusikaline kujundaja Ingo-mar Vihmar (külalisena).

Osades: Andrus Vaarik (külalisena), Jüri Vlassov, Sepo Seeman, Kleer Maibaum (külalisena), Liis Laigna, Kaili Närep, Lii Tedre, Ago Anderson, Enn Keerd, Lauri Kink ja Ahti Puudersell.

### 02.03 August Gailit KARGE MERI

lugu hülgeküttide elust kahes vaatuses

Dramatiseerija ja lavastaja Margus Kasterpalu (külalisena).

Osades: Eha Kard, Helle Kuningas, Piret Laurimaa, Carmen Mikiver, Karin Tammaru, Marika Vaarik (külalisena), Kaili Viidas, Siina Üksküla, Märt Avandi, Arvi Hallik, Madis Kalmet, Andres Noormets, Jaan Rekkor, Tambet Seling, Indrek Taalmaa, Kaspar Jõhvik või Sten Karpov.

### 09.03 Ansels Kaugers PÄIKESETÕUS VOLLI JUURES

Endla Noortestudio lavastus

Lavastaja Enn Keerd

Lavastuse kaht rolli mängivad vaheldumisi ja läbisegi kõik praegused stuudiolased: Liisu Krass, Helen Ojamets, Liis Ree, Liisi Tojak, Teele Tõnismann, Otti Eylandt, Hendrik Elstein, Madis Kees, Markus Kukk ja Rauno Õispuu.

### 28.04 Tiit Palu MUINASJUTT PÕHJA KONNAST JA PRINTSESSIST

Fr. R. Kreutzwaldi ainetel.

Lavastaja Tiit Palu.

Osades: Lauri Kink, Liis Laigna, Carmen Mikiver, Helle Kuningas, Lii Tedre, Enn Keerd, Ahti Puudersell.

### 25.05 Georges Bizet' CARMEN

Lavastaja Marko Matvere

Georges Bizet' ooper CARMEN toodi Endla

teatri lavale Pärnu Rahvusvahelise Ooperimuusika Festivali PromFest raames. Festival on alguse saanud 1996. aastast alates korraldatud Klaudia Taevi nim. Noorte Lauljate Konkursist.

### 05.07 Suvelavastus TSIRKUS!!!

Paikuse-Reiu Vabaõhulava

Lavastaja Tiit Palu.

Akrobaatikakonsultant Vello Vaher.

Tantsunumbri koreograaf Meeli Pärna.

Osades: Jüri Vlassov, Lauri Kink, Tambet Seling, Triin Lepik, Priit Loog, Jaanus Mehikas, Veljo Reinik, Kaili Viidas, Sven Heiberg, Merilin Kerbits, Johannes Veski, Carolina Tagobert.

### 13.09 Anton Tšehhov KAJAKAS

Lavastaja ja lavakujundus Andres Noormets.

Osades: Marianne Kütt (külalisena), Sten Karpov, Piret Laurimaa, Märt Avandi, Indrek Taalmaa, Karin Tammaru, Sepo Seeman jt.

### 20.10 Éric-Emmanuel Schmitt TUNNETE TEKTOONIKA

armastuslugu

Lavastaja Enn Keerd.

Osades: Indrek Taalmaa, Carmen Mikiver, Piret Laurimaa, Kaili Närep, Lii Tedre, Helle Kuningas.

### 27.10 Mart Kivastik KANGELANE

lugu soomepoistest

Lavastaja Kalju Komissarov.

Osades: Sten Karpov, Priit Loog, Veljo Reinik, Sven Heiberg, Jaanus Mehikas, Kaili Viidas, Triin Lepik, Liis Laigna, Sepo Seeman, Jüri Vlassov, Lauri Kink, Ahti Puudersell jt.

### 30.11 Falk Richter ELECTRONIC CITY

meediamuinasjutt

Lavastaja Sven Heiberg.

Osades: Jaanus Mehikas, Liis Laigna, Ago



Anderson, Karin Tammaru, Märt Avandi, Triin Lepik, Veljo Reinik, Priit Loog, Tambet Seling, Kaili Viidas.

### **01.12 Luigi Lunari KOLMEKESI KAHE-VAHEL**

komöödia

Lavastaja Tiit Palu.

Osades: Indrek Taalmaa, Sepo Seeman, Madis Kalmet, Piret Laurimaa.

### **13.12 Andres Noormets SALASÕBER**

interaktiivne koguperetükk.

Lavastaja ja lavakujundaja Andres Noormets.

Osades: Ireen Kennik ja Sten Karpov.

## **Esietendused 2008. aastal**

### **31.01 Eva Koff MIRR**

lugu noortele

Lavastaja Enn Keerd.

Osades: Liisi Tojak, Liisi Ree, Eliis Vaiksaar, Rauno Õispuu.

### **07.03 Tom Stoppard ROCK 'N' ROLL**

lugu vabadusest ja rokkmuusikast

Lavastaja: Heiti Pakk (külalisena).

Osades: Jaan Rekkor, Andres Noormets, Piret Laurimaa, Tiit Palu, Karin Tammaru, Carmen Mikiver, Ahti Puudersell, Jüri Vlassov, Lauri Kink, Kaili Viidas ja Triin Lepik.

### **15.03 Joseph Heller POMMIMÄNG**

tragikomöödia

Lavastaja Madis Kalmet.

Osades: Ireen Kennik, Enn Keerd, Märt Avandi, Ago Anderson, Tambet Seling, Sepo Seeman, Sten Karpov, Veljo Reinik, Priit Loog, Jaanus Mehikas, Sven Heiberg.

### **18.04 Tiit Palu REINUVADER REBANE**

lastelavastus

Lavastaja Tiit Palu.

Osades: Triin Lepik, Jaanus Mehikas, Veljo Reinik jt.

### **02.05 Martin Alguš JANU**

kodumaine draama.

Lavastaja ja kunstnik Andres Noormets.

Osades: Helle Kuningas, Lii Tedre, Ago Anderson, Ahti Puudersell jt.

### **10.05 Eduard Vilde PISUHÄND**

komöödia

Lavastaja Sven Heiberg.

Osades: Priit Loog, Tambet Seling, Piret Laurimaa, Kaili Viidas.

### **27.06 Doug Wright MA OLEN ISEENDA NAINE**

Lavastaja Tiit Palu.

Kõikides rollides Raivo E. Tamm (külalisena).

### **04.10 Andrzej Saramonowicz'i TESTOSTEROON**

Hormonaalne komöödia

Lavastaja Enn Keerd.

Osades: Raivo Rüütel (külalisena), Sepo Seeman, Ago Anderson, Lauri Kink, Tambet Seling, Jaanus Mehikas, Veljo Reinik.

### **29.11 Nikolai Gogol REVIDENT**

Lavastaja ja muusikaline kujundaja Tiit Palu.

Osades: Lauri Kink, Sten Karpov, Karin Tammaru, Triin Lepik, Indrek Taalmaa, Ago Anderson, Jaan Rekkor, Carmen Mikiver, Jüri Vlassov, Priit Loog, Veljo Reinik, Ahti Puudersell, Ireen Kennik.

### **16.12 Andres Noormets SAJA-AASTNE LAPS**

Muusikaline lastelavastus

Lavastaja ja lavakujundaja Andres Noormets.

Mängivad ja laulavad Märt Avandi, Jaanus Mehikas, Tambet Seling, Liis Laigna, Kaili Viidas, Kaili Närep.

Koostas Katrin Ruus



## Pärnu Muuseum

Asukoht: Aia 4, Pärnu  
Direktor: Aldur Vunk

Pärnu muuseum on Kultuuriministeeriumi poolt hallatav riigiasutus. Muuseum on asutatud 1896. aastal. Praegune muuseumihoone, mis on valminud 1971. aastal, on amortiseerunud. EL regionaalarengu programmi meetmetest tehti 2009. aastal eraldus Pärnu muuseumi uue hoone (nn. Muuseumi Ait, Aida 3, Pärnu) renoveerimiseks ja kaasaegse mälu keskuse väljaehitamiseks koos uue ekspositsiooni, hoidlate ja näitusesaalidega. Planeeritud uue hoone valmisaeg on 2011. aastal.

Muuseumi filiaali – Lydia Koidula Memoriaalmuuseumi (Jannseni 37, Pärnu) välisfassaadi renoveerimine viidi lõpule 2007. aastal, mille eest pälvis asutus Pärnu Linna restaureerimise auhinna. Pärnu Muuseumi põhikogu fondides on 2008. aasta lõpu seisuga kokku 91 295 eset ja kogu. Püsiekspositsioon Pärnu Muuseumis on valminud 2004. aastal, koostajad olid Aivar Kriiska, Ulla Saluäär, Aldur Vunk, Katrin Martsik ja Laura Kipper.

### Külastajad muuseumis 2007–2008. a

	2007	2008
Pärnu muuseum	14736	11182
Koidula muuseum	2317	1759
<b>Külastajaid kokku</b>	<b>17053</b>	<b>12941</b>

### Pärnu muuseumi näitused ja üritused 2007. a

#### Koostatud näitused:

- Kadunud ja veel ehitamata kirikud. Koostaja Marju Johanson, kujundaja Jasper Zoova;
- Mida kõike ei koguta. Koostaja Marju Johanson, kujundaja Jasper Zoova;

- Suurlinna tuled!? Koostaja Marju Johanson, kujundaja Jasper Zoova;
- Raua Lugu II. Koostaja Marju Johanson, kujundajad Jasper Zoova ja Gunnar Vares;
- Pärnu eesti maalikunstis. Koostaja Jasper Zoova, kujundaja Andra Orn;
- Pärnu Rannahotelli juubelinäitus. Koostaja Marju Johanson, kujundaja Jasper Zoova;
- Pärnumaa Visioonikonverents. Koostajad Marju Johanson ja Jasper Zoova.

#### Korraldatud üritused:

- Moskva kollektsionäär Vladimir Rundaltsev ja tema materjalid Eesti Spordimuuseumis;
- Pärnu maketi arutelu;
- Pärnu muuseumi väljasõit Häademeesetele;
- Sepakunsti infopäev;
- Mardipäevateemaline koolivaheajaprogramm;
- X üleriigiline noorte etlejate konkurss "Koidulauliku valgel" Koidula Muuseumis;

### Pärnu Muuseumis toimunud külaliskäsitused 2007. a

- Eesti rahalugu. Eesti Panga muuseum
- Imelised elusad ämblikud. Koostaja Jadviga Adomaitine (Poola);
- EI FOSFORIIDILE! 20 aastat fosforiidi sõjast. Eesti Ajaloomuuseum. Koostaja Olev Liivik.

#### Trükised:

- Lydia Koidula Memoriaalmuuseumi infovoldik. Koostaja Margot Lepp, kujundaja Mariann Einmaa.



## Pärnu muuseumi näitused ja üritused 2008. a

### Koostatud näitused:

- Kaks algust. Koostajad Aldur Vunk ja Marju Johanson, kujundaja Jasper Zoova;
- Traditsioonide jõud. Koostaja ja kujundaja Tiit Kask;
- Kildudest kogutud ajalugu Koostaja Aldur Vunk, kujundaja Jasper Zoova;
- Teekond ma ei tea kuhu. Koostaja ja kujundaja Jasper Zoova.

### Korraldatud üritused:

- Emakeelepäeva tähistamine;
- Johann Voldemar Jannseni sünnipäeva tähistamine;
- Ülejõe Algkooli vilistlaste kokkutulek;
- "Vaimude tund Jannseni tänavas" Endla teatri etendused;
- XI üleriigiline noorte etlejate konkurss "Koidulauliku valgel";
- Luuleõhtu L. Koidula sünnipäeva tähistamiseks.

## Pärnu Kontserdimaja

### 2007. aasta

30. novembril tähistas Pärnu kontserdimaja oma viiendat sünnipäeva. Esimese juubeli hõngulised olid kogu aasta tööd ja tegemised. Et publik kontserdimaja kesklinnas kiiresti kerkivate kõrghoonete vahelt üles leiaks, paigutasime maja katusele tulkirja "Pärnu kontserdimaja" ja kogu maja välisvalgustussüsteem sai ümber ehitatud ja kaasajastatud.

2007. aastal lisandus kontserdimaja ettevõtmistesse ka oma kohviku avamine.

Muusikalise poole pealt tuleks kindlasti

### Pärnu Muuseumis toimunud külalishäitused 2008. a

- Lastele tööks ja rõõmuks, Mänguasjatööstus ENSV's. Tartu Mänguasjamuuseum. Koostaja Mare Hunt;
- Minu nukk Martta. Turu Maakonnamuuseum (Soome);
- Noorte suvepäevad ENSV's. ERM. Koostajad Terje Anepajo, Anu Järs, Ellen Värvi;
- Eesti Nukufilm. 50 Studio. Nukufilm;
- Ettevaatust, näitus! Eesti Maanteeamet. Koostaja Ene-Mai Valdna;
- Eesti arheoloogia suurkuju Evald Tõnison 1928-2001. TLÜ Ajaloo Instituut. Koostajad Ülle Tamla, Priit Lätti, Irita Kallis.

### Trükised:

- Kaks algust. Näituse kataloog. Koostaja P. Rööp, kujundaja A. Kenk.
- Rahvusriigi sünd Pärnumaal (1917-1919). Koostajad A. Pajur, A. Vunk, kujundaja T. K. Toome.
- Pärnumaa. Loodus Aeg Inimene, I koid. Koostaja A. Vunk, kujundaja E. Toots.

Koostajad Pärnu Muuseumi töötajad

mainida uuendusena hooaja avakontserti "Pärt Pärnus" koostöös Pärnu Filharmooniaga. Ühistel jõududel korraldatud kontsert oli menukas ja leidis rohket kajastust ka meedias.

Jätkuvalt on publikumagnetiks olnud Hennessy ja Eesti Kontserdi aasta-lõpu-kontsert – 1009 külalastajat, Pühademuusika 2 kontserti – 1783 külalastajat.

Suvi 2006 oli Pärnus viimaseks festivalile Klaaspärlimäng. Jätkuvalt toimusid suvised kontserdid Mudaravila suveaias, Eliisabeti kirikus, Pärnu Issanadamuutmise Apostliku Õigeusu kirikus.



Pärnu ooperipäevad pakkusid sel aastal kuulamiseks-vaatamiseks Puccini ooperit "Tosca" ja galakontserti prantsuse ooperi muusikast Stansilavski ja Nemirovitš Dantšenko nimelise Moskva Akadeemilise Muusikateatri esituses.

Oluliselt suurenes 2007. aastal teiste kontserdikorraldajate osakaal – nii kontsertide kui publiku arvu osas.

## 2008. aasta

Mis meenub tagasi mõeldes aastale 2008 Pärnu kontserdimajas?

- Sündis uus publikurekord 1062 kuulajat T. Mägi juubelikontserdil "Kiik ja kirik";
- jätkus koostöö Pärnu filharmooniaga hooaja avakontserti korraldades. Seekord oli see V. Tormise ooper "Luigelend";
- Pärnu ooperipäevadel nautis publikumenu teater Helikon Moskvast. Esitati N. Rimski-Korsakovi ooperit "Tsaari mõrsja" ja Gershwin-galat. Uuenduseks gala-laudade paigutus ka rõdul;
- toimus mitmeid üritusi, mis otsesaadetenähtena paljude eestimaalaste kodudesse jõudsid "Eesti otsib superstaari" finaali-

saated, Eesti muusikaauhindade jagamine;

- traditsiooni "Aastavahetus Pärnu kontserdimajas" jätkumine.

2008. aastal suurenes teatrietenduste ja teiste kontserdikorraldajate osakaal. Vähenemismärke näitasid konverentside- ja seminaride korraldajad. Oluliselt vähenes ka pidulike ürituste osakaal.

## Pärnu kontserdimaja arvudes

	2007		2008	
Eesti Kontserdi kontserdid	80	21966	92	37790
muud korraldajad	87	34410	65	14738
konverentsid, seminarid	38	13042	23	7080
piduliku üritused	35	17020	22	10650
teatrietendused	5	2122	10	4409
<b>Kokku</b>	<b>245</b>	<b>88590</b>	<b>212</b>	<b>74667</b>

Koostas Marika Pärk

## Pärnu Keskraamatukogu

2007. aastal algas keskraamatukogu II etapi ehitus ja täielikult valminud maja avati kasutajatele 7. novembril 2008. aastal.

Raamatukogu ehituse kogumaksumus on 90 miljonit krooni. Majas on 3500 m<sup>2</sup> põrandapinda ja 2200 m<sup>2</sup> klaaspinda.

Uus maja on väärinud mitmeid tunnustusi. **Aasta tegu 2008** oli Pärnu Keskraamatukogu lõpuniehitamine. Raamatukogu projekteerinud arhitekthe tunnustati Eesti Kultuurkapitali arhitektuuri aastapreeviaga.

2007. aastal sai uues algkool-lasteaias ruumid Lindi raamatukogu ja rahvusvahelise projekti raames renoveeriti Treimani

raamatukogu ruumid ja avati infopunkt.

Uues kaasaegses keskraamatukogus on raamatukogu kasutajatele loodud mugav töökeskkond. Kogu maja on kaetud traadita interneti levialaga. Avardunud on muusikaosakonna tehnilised võimalused: lugejad saavad vaadata arvutist filme ja kuulata muusikat, koju laenata CD-plaate. Ruumi sai juurde ka perioodikasaal, kuhu koondati kogu koju laenuatav perioodika – see on mugavam nii lugejatele kui töötajatele.

2007. aastal võeti keskraamatukogus kasutusele ID-kaart lugejakaardina ja alustati paroolide väljastamist e-kataloogi



kasutamiseks. 83% maakonna raamatukogudest laenutab elektrooniliselt ja lugejatele pakutakse elektroonilist raamatute reserveerimist ja järjekorda panemise teenust.

Igal kuul toimub Pärnu keskraamatukogu lasteosakonnas lasteüritus "Karude jututuba", kus loetakse raamatuid, räägitakse jutte ja joonistatakse pilte. Iga jututoast osavõtja saab tunnistuse ja karu käpaga kleepsu. Esimesest külaskäigust raamatukokku jääb lapsele karuperega järgehoidja, millel on vajalik info lasteosakonna kohta.

2007. aastal kutsus Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing tuntud inimesi tutvuma raamatukogutööga. Üritusel "Tuntud inimene raamatukogus" osales 5 Pärnu linna tuntud inimest: Teet Roosaar, Ahti Kõo, Simmo Saar, Elmar Lepp ja Garri Suuk.

Tööpostil keskraamatukogu laenutusosakonnas laenutati lugejatele raamatuid, vastati telefonile, soovitati kirjandust. Tuntud inimeste hulgast sai raamatukogu endale 2 uut lugejat.

Maaraamatukogudest ühinesid selle üleskutsega Vändra, Varbla, Sindi ja Are raamatukogu.

2008. a. mais toimus Tartu rahvusvahelise kirjandusfestivali **Prima Vista** Pärnu päev. Oma luuletusi lugesid Kivisildnik, Sandra Jõgis, Toomas F. Aru jt. Kohal oli ka festivali patroon Doris Kareva.

Traditsioonilise kirjanike tuuri ajal kohustusid Karl Martin Sinijärv, Andrei Hvostov, Jürgen Rooste ja Andreas Nestor lugejatega keskraamatukogus ja Sauga raamatukogus.

Lastekirjanduse Keskuse traditsioonilisel raamatukonkursil "Nukits" osales 2008. aastal Pärnumaalt 910 last. Laste lemmikraamatuks osutus Andrus Kivirähki kirjutatud ja Heiki Ernitsa joonistatud "Leiu-tajaküla Lotte".

Kutsekvalifikatsioon on omistatud 61 raamatukoguhoidjale.

2008. aastal lõpetasid Ene Heinaste keskraamatukogust ja Piia Salundi Sauga raamatukogust TÜ Viljandi kultuuriakadeemia.

Raamatukogupäevade ajal oktoobris toimunud kirjanduse tundmise võistlusel sai 2007. aastal Pärnumaa võistkond (Piia Salundi, Juta Kasvandik ja Aita Puust) III koha ja 2008. aastal Pärnu linna võistkond (Irina Golenkova, Külli Lorents ja Krista Visas) II koha.

Aasta raamatukoguhoidja 2007 – **Marju Rosenberg** keskraamatukogust ja **Evi Laarents** Treimani raamatukogust.

Aasta raamatukoguhoidja 2008 – **Mall Raadik** keskraamatukogust ja **Ülle Toomla** Võiste raamatukogust

Aktiivne kohaliku elu edendaja 2007 – **Viiu Juurikas** Tori valla vapimärgi kavaler Jõesuu raamatukogust ja Aktiivsed kohaliku elu edendajad 2008 – Vändra vapimärgi omanik **Hiie Piirsalu** ja **Koidu Tammepõld** Vändra raamatukogust.

Kultuuriministeeriumi tänukirja 50-aastase töö eest Tõhela raamatukogus ja seoses pensionile jäämisega sai **Silvi Rand**.

## Raamatukogud arvudes 2008. aastal

Raamatukogu	Töötajad	Kogud	Kasutajad	Külastused	Laenutused
Keskkoogu	39	394434	14456	181276	354465
Sindi	5	26981	1035	13513	31194
Kilingi-Nõmme	3	25708	1175	13311	20924
Pärnu-Jaagupi	2	27165	831	11192	12897
Tootsi	1	11357	348	2943	9772
Vändra	4	31883	984	16445	23731





Allikukivi	1	19835	447	4711	8807
Anelema	1	9515	80	772	1468
Are	1	16016	415	6308	7500
Aruvälja	1	11573	182	2112	8350
Audru	1	16363	307	2712	7147
Häädemeeste	2	20572	575	8446	15569
Jõesuu	1	11033	305	4085	8099
Jõõpre	1	13857	212	3437	5080
Kabli	1	11045	192	2021	5292
Kaisma	1	9258	200	1546	4126
Kihlepa	1	4724	93	431	2418
Kihnu	1	5641	126	659	2266
Koonga	1	13913	249	1485	3908
Lavassaare	1	7896	244	2329	5507
Libatse	1	7031	244	1932	4243
Lindi	1	15057	207	2590	5403
Lõpe	1	10359	180	2194	7147
Massiaru	1	7416	101	1992	7028
Paikuse	1	19105	503	5690	14404
Pootsi	1	6502	145	3170	6378
Pärnjõe	1	8511	339	5190	7876
Sauga	1	18823	329	2593	5417
Saulepi	1	15641	183	2356	7612
Suigu	1	8874	275	4879	4699
Surju	1	10812	334	7640	10725
Suurejõe	1	8581	194	2976	5390
Tali	1	13641	120	2290	3085
Tori	1	14971	416	4973	7615
Treimani	1	10740	382	2512	3898
Tõhela	1	7274	123	2819	3886
Tõstamaa	2	19560	480	3403	7418
Urge	1	11199	218	6803	6026
Uulu	1	10541	499	9017	11620
Vahenurme	1	10155	151	2838	2491
Varbla	1	14793	221	4007	7557
Vihtra	1	8014	192	4896	9945
Võidula	1	9418	104	1551	4147
Võiste	1	10553	235	3633	6868
<b>Maakond kokku</b>	<b>94</b>	<b>966340</b>	<b>28631</b>	<b>371678</b>	<b>699398</b>



## Pärnu Filharmoonia

### 2007. aasta

Pärnu filharmoonia on Pärnu linna kontserdiorganisatsioon, mis sündis seoses Pärnu linnaorkestri ümberkorraldamisega 2007. aasta alguses. Pärnu filharmoonia on ennekõike oma linna keskne kontserdikorraldaja ja kultuuri- ning muusikaelu edendaja. Samas on meie partneriteks pea kõik Eesti kontserdiorganisatsioonid, teised omavalitsused ja kõik, kellel on mõtteid ja ideid, et üheskoos oma kuulajat-vaatajat rõõmustada.

Pärnu filharmoonia bürooruumid asuvad Pärnu raekojas, kuid meie tegevus jõuab ka teistesse kontserdisaalidesse nii Pärnu linnas kui kõikjal üle Eesti.

Pärnu Filharmoonia kõige suuremaks ja kaalukamaks kollektiiviks on **Pärnu linna-orkester**. Orkester on Pärnus tegutsenud juba aastast 1994. Aastal 2007 oli orkestri tööplaanis 45 kontserti, lisaks kontsertidele oldi Neeme Järvi Suveakadeemia baasorkestriks. Orkester salvestas 2007. aastal Eino Tambergi muusika taastatavale telefilmile "Pimedad aknad" (dirigent Jüri Alper-ten) ja samuti salvestati Arvo Pärti "*Orient et Occident*" ja "*Tabula rasa*" (dirigent Risto Joost).

Orkester osales 2007. aastal neljal Eesti muusikafestivalil (Muusikamoos, Eesti Muusika Päevad, X Suure-Jaani Muusikafestival, David Oistrachi Festival) ja kahel Ungari muusikafestivalil (Zempléni ja Nyirbátori festivalid). Suurematest koostööprojektidest tuleks kindlasti mainida mais ja juunis publiku ette jõudnud ooperit "Carmen", mis sündis koostöös Endla teatri ja XXI saj. okrestri-ga. Jätkuvalt on meie heaks partneriks Eesti Kontsert, kellega koos sündisid sellised kontserdisarjad nagu "Missa solemnis" ja "Pühademuusika".

2007. aasta teevad orkestri jaoks eriliseks kindlasti ka kontsertreisid Saaremaale ja Vilsandile. Aprillis soleeris Pärnu

linnaorkestri ees üks maailma mainekamaid viiuldajaid **Sarah Chang**. Septembris ja oktoobris osales linnaorkester Tartu Ülikooli 375. juubeliürituste sarjas. Septembris anti 3 kontserti Tartus, Tallinnas ja Pärnus kuulsa lavakantaadiga "Carmina Burana" ja 5. oktoobril esines orkester Tartu Ülikooli pidulikul aktusel, kus osalesid teiste seas ka Rootsi kuninganna Sylvia, Eesti peaminister Andrus Ansip jpt.

Pärnu filharmoonia ja Pärnu kontserdimaja ühine hooaja avakontsert "Pärt Pärnus" liigutas maailmakuulsat heliloojat hingepõhjani, ta nimetas seda koguni oma elu suursündmuseks.

2007. aasta algusest töötab orkestri produtsendina **Aare Tammesalu**, kelle käe kirja oli kindlasti näha juba 2007. aasta kontserdikalendris. Pärnu linnaorkestri edu aluseks on aga head muusikud ja peadirigent **Jüri Alper-ten**. Soovime oma publikut rõõmustada väga mitmekülgselt ja huvitava kontserdikavade kaudu nii sel kui kõigil järgnevatel aastatel ja loodame, et see läheb ka korda.

2007. aasta septembris alustas tegevust **Pärnu noortekoore**, mille eestvedajateks ja dirigentideks on **Anne Uusna** ja **Karin Veissmann**. Esimene avalik esinemine toimus 16. detsembril kontserdisarja "Lumepromenaad" raames.

Pärnu filharmoonia korraldas peale orkestri ja noortekoore kontsertide veel mitmeid lastele ja noortele mõeldud konkursse ja kontserte. Kõige kaalukamad neist on kindlasti solistide konkurs **Sügisulg** ja tervet kevadist koolivaheaega täitev laste ja noorte muusikafestival **Muusikamoos**. Laste- ja noortekontsertide produtsendiks on **Helen Erastus**.

Pärnu filharmoonia töötajatel on palju uusi ideid, mida püüame järgemööda ka ellu viia. Kõige olulisem on loomulikult järjepidevuse hoidmine ja juba sisse töötatud



kontserdisarjade hoidmine. Uutest ideedest väärrib mainimist kindlasti 2008. aasta maikuus toimuv **I Pärnu noorte viiuldajate konkurs**. Konkursile on registreerunud 10 noort viiuldajat. Konkurs toimub kahes voorus, teise vooru pääseb edasi 3 muusikut ja neil on võimalus musitseerida koos Pärnu linnaorkestriga Pärnu kontserdimaja laval. Konkursile kirjutas uue loo helilooja Eino Tamberg. Selle muusikateose tööpealkiri on "Viuli mängud orkestriga" (op. 133) ja teose tellimist rahastab Kultuuriministeerium heliloomingu tellimise projekti raames.

2007. aastal alustas PLO uudse ideega viia suvel muusikat paikadesse, kuhu professionaalsed orkestrid satuvad kas harva või üldse mitte. Esimene kontsert anti Vilsandi saarel ja see oli ajaloos esmakordne sümfooniaorkestri kontsert sellel saarel. Hea meel on sellest, et Vilsandil kõlas Villem Reimanni "Vilsandi süit", mis on kirjutatud ühele Eesti esimestest loodusfilmidest, mis rääkis Vilsandi linnuriigist. Sellel kontserdil oli 110 kuulajat – väga suur arv, arvestades seda, et saarel on vaid üks põliselanik.

2007. aastal pälvis Pärnu Linnaorkester Pärnu linna muusika aastapreemia.

## 2008. aasta

2008. aasta üheks märksõnaks oli kindlasti salvestamine. Jaanuaris salvestasime muusika tummfilmile "Noored kotkad" (DVD ilmus 2008) ja veebruaris koos RAM-i ja Canada kontrabassisti Daniel Nix'iga kuulsa inglise helilooja Gavin Bryars'i autoriplaadi "Silva Caledonia" (dirigent Kaspars Putniņš; *GB Records* 2008). Detsembris salvestas linnaorkester Klaskikaraadio tellimisel koos Pärnu kammerkooriga Urmas Sisaski "Te Deum'i".

2008. aasta oli eesti kultuurielus pühendatud Eesti Vabariigi 90. juubelile, nii oli ka Pärnu filharmoonia tegevuse pöörise eesti muusikal. Tänu EV 90. juubeliaasta

lisarahastusele nägid Pärnu filharmoonia eestvõtmisel ilmavalgust sellised projektid nagu Eesti esimese vabadussõjast jutustava tummfilmi helindamine ja vabariigi aastapäeva ajal ette kandmine Pärnus, Tallinnas, Tartus ja Jõhvis. Samuti sai tänu riigi toetusele teoks **Pärnu linnaorkestri kontserttuur Lääne-Eesti saartele** (Kihnu, Ruhnu, Muhu, Saaremaa, Hiiumaa) ja kammerkontserdid mitmes Eestimaa nurgas ja kaks lastekontserdisarja – "Klaveriloomad" ja "Moosimaa muinasjutt". Orkestri sümfoonia väikesaarte suhtes sai avalikuks 2007. aastal, kui esmakordselt kõlas sellel ühe põliselanikuga saarel sümfoonia muusika, samuti ei olnud enne 2008. aasta PLO kontserti esinenud sümfooniaorkester Ruhnu saarel. Saartetuuri kava oli eelkõige üles ehitatud eesti muusikale. Kõlasid meie armastatuimate heliloojate H. Elleri, A. Pärdi, V. Reimanni, E. Tubina jpt tuntud ja vähem tuntud teosed, mis on enamuses inspireeritud loodusest. Lisaks eesti heliloojatele loomingule kuulis ka põhjamaalastest lemmikute E. Griegi ja J. Sibeliuse teoseid.

Aasta algas Pärnu filharmoonia jaoks väga tormiliselt – jaanuaris salvestasime **"Noored kotkaste" DVD** tarbeks 87 minutit muusikat. Kohe veebruari algul tõi Pärnu filharmoonia koostöös Vanemuise kontserdimajaga lavale põhjamaade ühe hinnatuima kaasaegse helilooja **Heikki Sarmanto džässsooperi "Manon"** kontsertettekande, mis oli üksiti selle teose maailma esmaettekande. Eesti vabariigi 90. juubeliaasta pidustuste kulminatsioonis taaslinastus Theodor Lutsu 1927. aastal valminud ja 2008. aastal digitaalselt taastatud mängufilm Eesti vabadussõjast "Noored kotkad". 22.-24. veebruarini toimusid pidulikud taas-esitused Pärnu linnaorkestri osalusel Jõhvis, Tallinnas, Tartus ja Pärnus.

2008. aastal osales Pärnu linnaorkester mitmete suurvormide esitamisel – **Pärnu rahvusvahelise koorifestivali** avakont-



serdil kõlas Carl Orffi lavakantaat “Carmina Burana”, hingedepäeva ajal kanti Pärnus, Tallinnas, Viljandis ja Tartus ette Wolfgang Amadeus Mozarti luigelennuks jäänud “Reekviem”.

Pärnu linnaorkester avas 14. täispika hooaja aastal 2007 kontserdiga “**Pärt Pärnus**”, mis õnnestus erakordselt hästi ja pälvis palju tunnustust nii publikult kui maestrolt endalt. Seetõttu otsustasime järgneva, Eesti vabariigi 90. juubelile pühendatud hooaja avakontserdil pöörata tähelepanu teisele suurkujule meie heliloojate hulgas – Veljo Tormisele. Septembris 2008 kõlas Pärnu kontserdimajas tema ooper “Luigelend”. Tormisega on nii, et me kõik justkui teame, kes ta on ja mismoodi peaks teda laulma ja kuulama... aga võta näpust – lavale ilmus korraga üks uus Tormis, ooperi-Tormis, täis impressionistlikku haprust ja ilu, tundenüansse ja delikaatset orkestratsiooni.

Pärnu filharmoonia all töötaval Pärnu noortekooril oli esimene tegutsemisaasta ja tagasi vaadates tuleb tõdeda, et noortekoori loomine on end igati õigustanud. Kevadel anti mitmeid kontserte, juunis osaleti Eesti esimesel punklaulupeol, augustis öölaulupeol ja detsembris anti raekoja saalis imeilus jõulukontsert. Kokku andis noortekoor 2008. aastal 9 kontserti.

Kuna Pärnu filharmoonia üheks oluliseks tegevuseks on ka produtseerimine, oli meile suureks auks olla kutsutud korraldama juubeliaasta suursündmust **öölaulupidu Märkamisaeg**. Selle ürituse programmitihiks oli filharmoonia direktor **Kaija**

**Pruel** ja pressiesindajaks filharmoonia reklaamitoimetaja **Ülle Jantson**. Öölaulupeo korraldajateks olid Eesti Teatri Festivali SA ja Pärnu Filharmoonia.

Võrreldes varasemate aastatega oli PLO kontsertide seas üsna suur osakaal nüüdismuusikal:

1) **Eesti Muusika Päevadel** (koostöös Eesti Heliloojate Liiduga) “Kontsert optimistlikust nüüdismuusikast” 2) Tartu Jaani Kiriku Noorte Heliloojate Festivali avakontsert 3) Kontsert Helsingi Tempelliaukio kirikus, kus kõlasid Andrus Kallastu, Arvo Pärti ja Toivo Tulevi teosed.

2008. aastal toimus Pärnu Filharmoonia eestvedamisel esimene Pärnu viiuldajate konkurs. Järgmine konkurs toimub 2010. aasta kevadel.

Pärnu filharmoonia eestvõtmisel toimus 7.–10. maini suvepealinnas **Pärnu Viiuldajate Konkurs**. Konkursil osales 7 noort muusikut, kes omandavad kõrgharidust Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia bakalaureuse- või magistriõppes. Konkursi I preemia pälvis Mari Targo, II preemia Danae Taamal ja III preemia Kristiina Kost-rökina.

Kokku andis Pärnu linnaorkester 2008. aastal 42 täispikka kontserti 26 erineva kavaga. Pärnu filharmoonia korraldas aga 2008. aastal ühtekokku 95 kontserti ja 16 etendust. Kammerkontserte korraldasime kokku 22, neist 17 lastele ja noortele (kontserdisarjad “Klaveri-loomade lood” ja “Moosimaa”).

Koostas Kaija Pruel

## Pärnu Linnagalerii

Pärnu kunstielu on mitmekesisem, kui sellise suurusega linna puhul võiks arvata. Näitusepaiku ja -korraldajaid on erinevaid: Endla teatrigalerii, Pärnu muuseum, Ammende Villa, Punane torn, Pärnu keskraamatukogu olulisematest, lisaks loomuli-

kult Pärnu linnagalerii oma erinevate näitusepindadega kontserdimajas, Kunstnike majas ja kunstihallis.

Lisaks näitustegevusele on Pärnu linnagaleriil muidki olulisi funktsioone, nagu kunstnikele loometingimuste loomine Kunstike maja ateljeede näol, Pärnu kunsti tut-



vustamine väljaspool Pärnut, aastaraamatu jm infomaterjalide väljaandmine, mitmesuguste kunstiuuritud korraldamine ning ehk kõige tähtsama, kuigi annaalides mittekajastuva tegevustena kunstike igakülgne toetamine nii õnnelikel kui rasketel hetkedel.

**2007.** aastal korraldati Pärnu linnagalerii kaudu kokku 35 näitust, neist kontserdimajas: 16, Pärnu kunstnike majas: 18, Pärnu kunsthallis: 1.

14. detsembril 2007 toimus arvult teine Pärnu kunstikonverents Pärnu kunsthallis pealkirjaga **“Tsentrifuugist väljas”**.

Peateemaks oli metropoli ja provintsi vahelised suhted ning globaliseerumine.

Kaasaegses kultuuripoliitikas ja -teoorias räägitakse globaliseerumisega kaasnevast piiride hajumisest metropoli ja provintsi vahel.

Metropolide tähtsus võib olla vähenenud, kuid mingi tsentrifugaaljõud tõmbab inimesi endiselt kogunema suurlinnadesse ja võitlema seal omavahel vähese saadaoleva ruumi ja õhu eest. Kõik on võitluse ja konkurentsiiga sedavõrd hõivatud, et tavaline inimsuhtlus ja reaalne kunstikogemus on muutumas haruldusteks. Nende asemel ringlevad mõõda virtuaalruumi kontseptid, millel on aina vähem pistmist tegelikkusega.

Ettekannetega esinesid: Helene Tedre, Katrin Ruus, Al Paldrok, (:) kivisildnik, Maarin Ektermann, Jaan Kaplinski.

Pärnu linnagaleriis toimus 2008. aastal kokku 37 näitust, neist Pärnu kontserdimaja galeriis 17, Pärnu Kunstnike majas 14 ja Pärnu Kunsthallis 6 näitust.

Pärnu linnagalerii näitusepoliitikas võib eristada kolme peamist suunda:

### **Pärnu koolkonna professionaalsete kunstnike esitlemine**

Pärnu kunst on viimase 15 aasta jooksul teinud läbi arengu, mis algas praktiliselt

eimillestki, kulges läbi noorusliku entusiasmiga revolutsioonideni ja skandaalideni ning on praeguseks jõudnud teatava etableerumiseni. Väljakujunenud kunstnikuisiksused tegelevad stabiilselt oma loominguuga, olles samas võimelised koostööks ja üksteise toetamiseks nii kunstilises kui inimlikus mõttes. Pärnu koolkonna professionaalidega võiks vabalt täita kõik galeriipinnad kogu aasta jooksul, kui poleks vajadust vahelduslikumaks programmiks.

### **Pärnu kunstielu püramiidi aluse toetamine**

Teadupoolest ei püsi ühegi ehitise tipp ilma aluseta. Kuna Pärnu linnagalerii on avalik asutus, siis ei esita me mitte vaid oma lemmikkunsti, vaid anname võimaluse erinevatele kunstiga seotud kohalikele huvigruppidele. See on vajalik uute kunstipõlvkondade ning publiku kasvatamiseks, kuid eelkõige sotsiaalse sidususe tugevdamiseks. Sellesse rubriiki kuuluvad sügisesed kujutava- ja tarbekunsti ning foto ülevaatenäitused, õpilastööde näitused ja ka osad isiknäitused, samuti mõningad ühisprojektid koostööpartneritega.

### **Oluliste kunstinähtuste tutvustamine Pärnus**

Seegi on väga oluline aspekt, et tuua häid näitusi nii mujalt Eestist kui välismaalt. Nii levib sõna Pärnust kui heast kunstikeskkonnast üle ilma, ja Pärnu kunstiühiline publik saab koju kätte mitmekesise info erinevatest suundumustest. Kuna linnagaleriis on suurepärased tingimused nii tehnilises kui mentaalses mõttes, siis ei ole huvipuudust kunstnike poolt karta. Mastaapsete näituste korraldamiseks on eriti Pärnu kunsthall unikaalne võimalus Eestis.

Koostas Mari Kartau



## Osalemine laulu- ja tantsupeol

29. juunist 1. juulini 2007 toimus Tallinnas järjekordne noorte pidu Tallinnas.

Laulupidu kandis koondnimetust "Ilmapuu", selle kunstiline juht oli Aarne Saluveer. Tantsupeo kunstiline nimetus oli "Lävel", kunstiline juht Maido Saar. Noorte laulu- ja tantsupidu oli järjekorras kümnes.

Pärnumaalt osales peol 1162 inimest, sh 721 lauljat-pillimeest ja 441 tantsijat-võimlejat.

Pärnumaa delegatsiooni kureerisid Heli Kallasmaa rahvakultuuri arendus- ja koostöökeskuse peaspetsialist ning maavalitsuse kultuurinõunik Eha Ristimets.

### X Noorte laulu- ja tantsupeol osalevad Pärnumaa kollektiivid omavalitsuste lõikes

Peo liik	Juhendaja(d)
<b>Are vald</b>	
Are põhikooli 2-3 klassi rahvatantsurühm	Anne Niibo
Are põhikooli 7-9 klassi rahvatantsurühm	Anne Niibo
Are põhikooli mudilaskoor	Marje Tilk
Are põhikooli lastekoor	Marje Tilk
<b>Audru vald</b>	
Audru keskkooli 2-3 klassi rahvatantsurühm	Anu Tamm
Audru keskkooli mudilaskoor	Kersti Põllu
Audru keskkooli lastekoor	Tiia Tamm ja Kersti Põllu
Audru keskkooli poistekoor	Tiia Tamm
Audru õpetajate rahvatantsurühm	Anu Kurm
Jõõpre põhikooli võimlemisrühm	Anu Kurm
Jõõpre põhikooli lastekoor	Grünet Trumsi
<b>Halinga vald</b>	
Pärnu-Jaagupi gümnaasiumi 3-4 klassi rahvatantsurühm	Tiina Saar
Pärnu-Jaagupi gümnaasiumi 7-9 klassi rahvatantsurühm	Tiina Saar
Pärnu-Jaagupi gümnaasiumi võimlemisrühm	Helle-Mai Roosileht
Pärnu-Jaagupi gümnaasiumi lastekoor	Marje Tilk
Pärnu-Jaagupi gümnaasiumi ja muusikakooli mudilaskoor	Elena Mägi
Pärnu-Jaagupi rahvamaja Laidles noorte segarühm	Tiina Saar
Pärnu-Jaagupi-Tõstamaa puhkilliansambel	Elena Mägi, Mati Põdra
<b>Häädemeeste vald</b>	
Häädemeeste keskkooli mudilaskoor	Minoret Miisna
Häädemeeste keskkooli lastekoor	Elon Miisna
Metsapoole põhikooli 2-3 klassi rahvatantsurühm	Antonina Lepp
Metsapoole põhikooli 5-6 klassi rahvatantsurühm	Tiina Laidla
Metsapoole põhikooli puhkpilliorkester	Rein Uusma



<b>Koonga vald</b>	
Koonga põhikooli 2-3 klassi rahvatantsurühm	Riina Kappak
<b>Paikuse vald</b>	
Paikuse põhikooli 1 klassi rahvatantsurühm	Anu Tammearu-Mežule
Paikuse põhikooli võimlemisrühm	Elo Soekõrv
Paikuse põhikooli mudilaskoor	Maire Krinal
Paikuse põhikooli lastekoor	Maire Krinal
<b>Saarde vald</b>	
Kilingi-Nõmme gümnaasiumi 2-3 klassi rahvatantsurühm	Eve Sinijärv
Kilingi-Nõmme gümnaasiumi 3-4 klassi rahvatantsurühm	Eve Sinijärv
Kilingi-Nõmme gümnaasiumi 5-6 klassi rahvatantsurühm	Eve Sinijärv
Kilingi-Nõmme gümnaasiumi C segarühm	Eve Sinijärv
Kilingi-Nõmme gümnaasiumi võimlemisrühm	Eha Smolina
Kilingi-Nõmme gümnaasiumi mudilaskoor	Maire Talts
Kilingi-Nõmme gümnaasiumi lastekoor	Esta Kivisild
Kilingi-Nõmme gümnaasiumi segakoor	Esta Kivisild
Kilingi-Nõmme võimlemisklubi Githa noorem rühm	Margit Schmidt
Kilingi-Nõmme võimlemisklubi Githa vanem rühm	Margit Schmidt
Kilingi-Nõmme õpetajate rahvatantsurühm	Mari Karon
Tihemetsa põhikooli lastekoor	Tiia Hermann
<b>Sindi linn</b>	
Sindi gümnaasiumi mudilaskoor	Aire Luhaoja
Sindi gümnaasiumi lastekoor	Aire Luhaoja
Sindi gümnaasiumi poistekoor	Aire Luhaoja
Sindi muusikakooli puhkpilliorkester	Rein Vendla
<b>Tahkuranna vald</b>	
Uulu kultuuri- ja spordikeskuse võimlemisrühm	Tiiu Pärnits
Uulu põhikooli mudilaskoor	Lehte Rinaldo
<b>Tootsi vald</b>	
Tootsi põhikooli mudilaskoor	Kalli Rõõmusaare
Tootsi põhikooli lastekoor	Kalli Rõõmusaare
<b>Tori vald</b>	
Tori põhikooli lastekoor	Anne Rätsep
<b>Tõstamaa vald</b>	
Tõstamaa keskkooli 2-3 klassi rahvatantsurühm	Kaarin Reinson
Tõstamaa keskkooli võimlemisrühm "Suveks saledaks"	Ene Jurjev
Tõstamaa puhkpillistuudio orkester	Mati Põdra
<b>Varbla vald</b>	
Varbla põhikooli 2-3 klassi rahvatantsurühm	Ivi Kask
Varbla põhikooli mudilaskoor	Kersti Rohtväli



Vändra alev	
Vändra gümnaasiumi võimlemisrühm	Ave Naano
Vändra gümnaasiumi mudilaskoor	Liivi Lumijõe
Vändra gümnaasiumi lastekoor	Liivi Lumijõe
Vändra gümnaasiumi mudilaskoor	Liivi Lumijõe
Vändra gümnaasiumi poistekoor	Liivi Lumijõe
Vändra gümnaasiumi neidudekoor	Liivi Lumijõe
Vändra gümnaasiumi segakoor	Kaja Saar, Liivi Lumijõe
Vändra vald	
Juurikaru põhikooli mudilaskoor	Ellen Kupar
Juurikaru põhikooli lastekoor	Ellen Kupar
Juurikaru põhikooli poistekoor	Ellen Kupar
Pärnjõe põhikooli mudilaskoor	Kalli Rõõmusaare
Pärnjõe põhikooli lastekoor	Kalli Rõõmusaare

## Kultuurikapitali toetused

### Eesti Kultuurkapitali Pärnumaa Ekspertgrupp

Asukoht: Akadeemia 2  
Kontaktisik: Eha Ristimets

Ekspertgrupi ülesanne on Kultuurkapitali nõukogu poolt maakonna kultuurivaldkonnale eraldatud raha jaotamine esitatud taotluste alusel ja omal algatusel [väljavõte EKS § 10<sup>1</sup>(1)]

Tulenevalt Kultuurkapitali seadusest on Ekspertgrupi ülesanded:

- toetada kunstide ja spordi edendamise, tutvustamise ja populariseerimise projekte, loominguilisi ühendusi, kultuuri- ja spordialaseid teadusuuringuid ning soodustada kunstide, rahvakultuuri ning kehakultuuri ja spordi arengut.
- toetada silmapaistnud kunsti- ja sporditegelasi, kunsti- ja sporditegelaste surma puhul nende perekondi.
- toetada kultuuri- ja spordialal andekaid, arenguvõimelisi isikuid ning võimaldada neile enesetäiendamist
- toetada kunsti- ja sporditegelaste mälestuste jäädvustamist.

### Pärnumaa Ekspertgrupp eelistab:

- tegevust, mis toimub Pärnumaa kultuuriruumis
- tegevust, mille tulemus jääb Pärnumaa kultuuriruumi
- tegijat, kes tegutseb Pärnumaa kultuuriruumis
- konkreetseid projekte versus tegevustoetus
- konkreetsust küsitud kuluartiklites

### VIII koosseis:

Matti Killing (esimees), Taje Tross, Inna Sulg, Alli Põrk, Helen Erastus.

### Kultuurkapitali toetused:

#### 2007. aasta

toetusstipendiume 331 850 (138)

sihtstipendiume 1 386 531 (276)

**Kokku: 1 718 381 krooni**

#### 2008. aasta

toetusstipendiume 396 051 (131)

sihtstipendiume 1 298 874 (294)

**Kokku: 1 694 925 krooni**





## Kultuuri aastapreemiad

### 2007. aasta preemiad:

**Matti Killing** – sporditegija aastapreemia;  
**Rein Taaramäe** – sporditegija aastapreemia;  
**Meeli Paldrok** – kultuuritegija aastapreemia;  
**Heli Kallasmaa** – kultuuritegija aastapreemia;  
**Argo Juske** – kultuuritegija aastapreemia;  
**Academia Gustaviana Selts MTÜ** – kultuurisündmuse aastapreemia (In Graafia 2007);  
**Pärnu Motoclub MTÜ** – spordisündmuse aastapreemia (Pärnu Kuningas 2007).

### 2008. aasta preemiad:

**Piret Bergmann** – kultuuritegija aastapreemia;  
**Tatjana Jaanson** – sporditegija aastapreemia;  
**Rääma Noorte Ühing Noorus** – kultuuritegija aastapreemia;  
**Saima-Õie Andla** – kultuuritegija aastapreemia;  
**ASSITEJ Eesti Keskus** – kultuurisündmuse aastapreemia (NB Festival);  
**Sõudeklubi Pärnu** – spordisündmuse aastapreemia (sõudmise olümpiahõbeda võitmine).

Koostas Eha Ristimets



# 13. Sport

## Pärnumaa Spordiliit

Pärnumaa spordiliit on asutatud 10. juulil 1991. aastal ning on loodud spordivaldkonna arengule kaasaaitamiseks, sporditegevuse korraldamiseks ning sportimiseks paremate tingimuste loomiseks. Maakondlik spordiliit on Pärnumaal mõeldud tegutsema kohalike spordiklubide, liitude ja sellise vabatahtliku ühendusena.

Läbi aastate on korraldatud ja kujundatud Pärnumaa terviklikku võistlussüsteemi, organiseerides meistri- ja karikavõistlusi, suve- ja talimänge ning piirkondlikke üritusi.

Spordiliidu liikmeskonda kuulub 62 linna- ja maapiirkonna klubi, kellega koostöös korraldatakse väga erinevatel aladel maakonna meistrivõistlusi ja teisi üritusi. Pärnu linna spordiliidu liikmeteks on samuti ligi 60 klubi.

Samuti on traditsiooniks anda välja maakonna spordi aastaraamatut, mis koosneb mahukast spordikalendrist, parimate tunnustamise rubriikidest ning ülevaatest Pärnumaa sportlaste säravamatest tulemustest.

### Pärnumaa parimad sportlased 2007. aastal

	Nimi, võistkond	Treener	Spordiala
Parim meessportlane	Allar Raja	Matti Killing	sõudmine
Parim naissportlane	Kaisa Pajusalu	Ulvi Lutoškin	sõudmine
Parim meesjuunior	Rein Taaramäe	Erich Perner	jalgrattasport
Parim naisjuunior	Ebe Reier	Andrei Nazarov	kergejõustik
Parim noormees	Jüri Juurikas	Uko Kõrge	aerutamine
Parim neiu	Karina Kotkas	Alar Palk	laskmine
Parim võistkond	Jüri Jaanson Tõnu Endrekson	Tatjana Jaanson	sõudmine
Parim juunioride võistkond	U23 kaheksapaat	Matti Killing	sõudmine
Parim tehnikasportlane	Toivo Nikopensius		motosport
Parim veteran	Rita Maier		sõudmine
Parim Invasportlane	Ilvi Vare		orienteerumine
Parim klubi	Suusaklubi "Jõulu"		
Sportlikeim omavalitsus	Saarde vald		

### Eesti Kultuurkapitali Pärnumaa ekspertgrupi aastapreemiad 2007

**Sporditegija aastapreemia** – sõudetreener Matti Killing.

**Sporditegija aastapreemia** – jalgrattur Rein Taaramäe.

**Spordisündmuse aastapreemia** – Pärnu Motoclub'i poolt korraldatud krossivõistlus Pärnu Kuningas 2007.



## Spordialaliitude ja ühenduste parimad Pärnumaalt 2007. aastal

**Eesti Aerutamisföderatsioon:** noored – Jüri Juurikas (süst), treener – Tiina Hodakov.

**Eesti Jahtklubide Liit:** naised – Merili Randma ja Agnes Lill (470).

**Eesti Jalgratturite Liit:** U-23 – Rein Taaramäe, aasta üllataja – Tanel Kangert, treener- Erich Perner.

**Eesti Jõutõsteliit:** veteranid – Tiiu Kimber.

**Eesti Ratsaspordiliit:** kolmehöistlus – Mikk Nõmm (seenior), noor ja juunior – Angelika Uus, poniklass – Johanna Johanson, edukaim kestvusratsutaja – Virge Laur.

**Eesti Sõudeliit:** mehed – Jüri Jaanson, Tõnu Endrekson; juunior – kaheksapaat Andrus Sabiin, Jaan Laos, Alvar Räägel, Artur Maier, Martin Absalon, Sten Villmann, Alo Kuslap, Rauno Talisoo, Nikita Lunin; noored – Kaisa Pajusalu; veteran – Rita Maier; noortetreener – Ulvi Lutoškin; juunioride treener – Mihkel Leppik, Matti Killling; treener – Tatjana Jaanson.

**Eesti Tenniseliit:** mees – Mati Künnap, aasta tenniseklubi – Pärnu Tenniseklubi.

**Eesti Võrkpalli Liit:** mehed – Raimo Pajusalu (saalivõrkpall), Kristjan Kais, Rivo Vesik (rannavõrkpall), naised – Tene Talv (saalivõrkpall).

## Spordiaasta parimad 2008. aastal

	Nimi, võistkond	Treener	Spordiaala
Parimad meessportlased	Jüri Jaanson Tõnu Endrekson	Tatjana Jaanson	sõudmine
Parim naissportlane	Moonika Aava	Heiko Väät	kergejõustik
Parim juunior	Rein Taaramäe	Erich Perner	jalgrattasport
Parim noormees	Sabir Mustafajev	Tiina Hodakov	aerutamine
Parim neiu	Liina Laasma	Jaan Tamm	kergejõustik
Parim veteran	Ulvi Lutoškin		sõudmine
Parim treener	Tatjana Jaanson		sõudmine
Parim noortetreener	Johannes Noormaägi		Võrkpall
Aasta sporditoetaja	ehitusfirma AS Savi		
Aasta üllataja	Lavassaare vald		

## Eesti Kultuurkapitali Pärnumaa ekspertgrupi aastapreemiad 2008

**Spordisündmuse aastapremia** – paarisaueru kahepaadi olümpiahõbe.

**Aasta treener** – kahepaadi juhendaja Tatjana Jaanson.

## Spordialaliitude ja ühenduste parimad Pärnumaalt 2008. aastal

**Eesti Aerutamisföderatsioon:** Kanuu – Danek Tšuškin.

**Eesti Jahtklubide Liit:** Naised – Marjaliisa ja Elise Umb.

**Jääpurjetaja:** Jaan Akermann.

**Eesti Jalgpalli Liit:** Meesmängija – Raio Piiraja.

**Eesti Jalgratturite Liit:** Noormees – Timmo Jeret.

**Eesti Jõutõsteliit:** Veteran – Tiiu Kimber.

**Eesti Korvpalliliit:** Noormeeste treener – Indrek Ruut.

**Eesti Maleliit:** Mees-Kaido Külaots.

**Eesti Sõudeliit:** Mehed – Jüri Jaanson ja Tõnu Endrekson;



Naine – Kaisa Pajusalu;  
Neiu-Andra Joost;  
Naisveteran – Ulvi Lutoškin;  
Treener – Tatjana Jaanson.

#### **Eesti Võrkpalli Liit:**

Mees – Raimo Pajusalu.

#### **Eesti Kaitsejõud:**

Mees – Tõnu Endrekson.

## **Pärnumaa Eesti tippspordi kants**

Tatjana Jaansonini hoolealustest Tõnu Endreksonist ja Jüri Jaansonist ning nende kuulsast kahepaadist on kujunenud Pärnumaa tippspordi sümboolid. Pekingist ülitihedas finišiheitlusest võidetud hõbemedal ja sellega pakutud positiivsed emotsioonid on olnud eestlaste jaoks nii olulised, et atleete on olümpia järgseltki pärjatud kõikvõimalike tiitlitega.

43-aastane tituleeritud igihaljas Jaanson on olnud tippspordis veerandsajandi. Ülipika karjääri meeldejäävaimateks hetkedeks on kahtlemata ühepaadi maailmameistritiitel ning kaks olümpiahõbedat. Jaansonist 14 aastat noorem partner, Endrekson, jõudis aga erakordse saavutuseni – viiel järjestikusel aastal Eestimaale toodud suurvõistluste medalid on niisama palju kordi taganud talle Eesti aasta võistkonna auväärse tiitli.

Nüüd nägime, et harukordne sümboos, kus Jaansonini kogemused ühelt poolt ning Endreksonini võimsus teid superedu ja et kui kõike läbimõeldult planeerida, võib ka väikesest kogukonnast kasvada maailma-kuulsaid ja väikeriigi säravaimateks saadikuteks kujunevaid persoone.

Sõudjate edulugu on Pärnumaa saavutussporti saatnud aastaid. Kas see jätkub, sõltub paljuski sportlikust õnnest. Üks on aga kindel – Tõnu Endrekson on selgelt väl-

#### **Eestimaa Spordiliit Jõud:**

Aasta Tegija – Kaiu Kustasson;  
Aasta piirkondlik spordisündmus – Jüri Jaansonini Kahe Silla Jooks.

#### **Eesti Spordiselts Kalev:**

Treener – Matti Killing.

jendanud, et kavatseb 2012. aastal Londonis veele libiseda elu parimas vormis. Mida teeb Jaanson? Vaevalt sellele küsimusele ta isegi vastust anda oskab... Tervise huvides tippspordi hetkega lõpetada igatahes ei saa...

Tähelepanuta ei saa jääda fakt, et ka kettaheite olümpiavõitja Gerd Kanter on Pärnumaa juurtega mees – sündinud ja kasvanud Halinga vallas, alustas ta oma sportlasteed Ando Palginõmme juhendamisel klubis Altius.

## **Pärnumaa Rattaretk**

2008. aastal alustati Pärnumaa rattaretk korraldamist, mille sünniidee on pärit Pärnu maavanem Toomas Kivimägil. Juba esimene retk kujunes populaarseks, sest starti tuli ligi 500 igas vanuses ja sportlikus vormis liikuda armastajat. Rattaretk pöörab erilist tähelepanu liiklusalasele turvalisusele, sest iga osaleja stardipaketti kuulub ohutu liiklemise tagamiseks helkurvest.

Maakonna suurimateks spordiüritusteks on sõudelegendi **Jüri Jaansonini Kahe Silla jooks**, mida organiseerib MTÜ Pärnu Kahe Silla klubi. Jalgpalliklubi Vaprus korraldab suvist noorteturniiri **Summer Cup**, tuues suvepealinna võistlema sadu noorte jalgpallipunte sh. välismaalt.



Jüri Jaanson ja Tõnu Endrekson Pekingis hõbedal. Foto: Rein Kilk.



Pärnumaa Rattaretk. Foto: Ants Liigus.



Jüri Jaasoni kahe silla jooks. Pärnu kahe silla klubi fotokogu.

## Sportlikud tulemused

Nimi	Ala	Võistlus	Koht
<b>2007. aasta</b>			
Allar Raja, Igor Kuzmin	sõudmine	MK kahepaat MM neljapaat EM neljapaat	III 8. 5.
Raimo Pajusalu	võrkpall	Euroopa meistrite liiga	5.-8.
Gunnar Vahtra	maastikuvibu	MM EM	4. I
Alo Toom	maadlus	EM	10.
Danek Tšuškin	kanuu aerutamine	MM ühekanuu EM ühekanuu	10. 10.
Kaisa Pajusalu	sõudmine	MK kahepaat Juunioride MM kahepaat	9. 2.
Rein Taaramäe	jalgrattasport	EM	II
Jaan Akermann	jääpurjetamine	Juunioride MM Juunioride EM	III III
Tanel Kangert	jalgrattasport	EM	7.



Ebe Reier	kergejõustik	Juunioride EM, seitsemevõistlus	4.
Jüri Juurikas	aerutamine	Juunioride MM, ühene süst	9.
Sabir Mustafajev	kanuu-aerutamine	Juunioride EM ühekanuu	9.
Rita Maier	sõudmine	Veteranide MM	4 kulda
Ingrid Võsu	sõudmine	Veteranide MM	4 kulda
Jüri Jaanson, Tõnu Endrekson	sõudmine	MM kahepaat MK II etapp MK III etapp	III I I
Andrus Sabiin, Jaan Laos, Alvar Räägel, Artur Maier, Martin Absalon, Sten Villmann, Alo Kuslap, Rauno Talisoo, Nikita Lunin	sõudmine	U23 MM	I
Toivo Nikopensius	motosport	EM enduros	4.
<b>2008. aasta</b>			
Tõnu Endrekson, Jüri Jaanson	sõudmine	OM kahepaat MK III kahepaat	II I III
Tõnu Endrekson, Jüri Jaanson, Andrei Jämsä, Allar Raja	sõudmine	EM neljapaat	I
Allar Raja, Igor Kuzmin, Vladimir Latin, Kaspar Taimsoo	sõudmine	OM neljapaat	9.
Andrus Sabiin, Elar Jaakson, Alvar Räägel, Artur Maier, Martin Absalon, Sten Villmann, Alo Kuslap, Rauno Talisoo, Nikita Lunin	sõudmine	U23 MM kaheksapaat	6.
Andrus Veerpalu	murdmaasuusatamine	Otepää MK kl	4.
Rein Taaramäe	jalgrattasport	OM maanteeõit	17.
Toivo Nikopensius	motosport	EM enduros	5.
Moonika Aava	kergejõustik	OM odavise	26.
Jaan Akermann	jääpurjetamine	Juunioride EM/MM	I
Samil Kurbanov	poks	Juunioride MM	9.
Ken-Kristjan Toomjõe	racketlon	U16 MM	I
Mihkel Talmar	plokkvibu	EM	I
Reti Randorg	maastikuvibu	Juunioride EM	I
Ulvi Lutoškin	sõudmine	Veteranide MM	5 kulda
Madis Tähiste	sangpomm	Veteranide MM	I



Tatjana Jaanson, Rita Maier, Malle Lilleste, Merle Morrison, Reet Palm, Külli Lohk, Ulvi LutoŠkin, Ingrid Võsu, Tea Miihberg	sõudmine	Veteranide MM kaheksapaat	I
Tatjana Jaanson, Margit Pärmpuu	sõudmine	Veteranide MM kahepaat	I

## Tegutsevad spordiklubid Eesti Spordiregistri põhjal (seis 31.12.2008)

Spordiklubi nimi	Tegutsemiskoht		
Audru Golfklubi	Audru	MTÜ Erki-sport	Pärnu
Audru Spordiklubi	Audru	MTÜ Hobbybowling	Pärnu
Eesti Elektrirastatooli Saalihoki Klubi	Pärnu	MTÜ Keskküla Ratsaspordikeskus	Tahkuranna
Häädemeeste Amburite Klubi	Häädemeeste	MTÜ LB Sailing Club	Pärnu
Häädemeeste Spordiselts Kajak	Häädemeeste	MTÜ Lääne Politsei Spordiselts	Pärnu
Jalgrattaklubi Viko	Vändra	MTÜ Minifox	Sauga
Jooksuklubi Mispo	Vändra alev	MTÜ Optitrans Tehnikasport	Sauga
Karateklubi Corpore	Pärnu	MTÜ Paikuse Aerutamisklubi	Paikuse
Karateklubi ZEN	Pärnu	MTÜ Paikuse Motoklubi	Paikuse
Kihnu Spordiselts	Kihnu	MTÜ Paintballi klubi NastyDog	Tahkuranna
Kilingi-Nõmme Võimlemisklubi Githa	Saarde	MTÜ Perona Bowling	Pärnu
Klubi Püha Loomaaed	Pärnu	MTÜ Pärnu Jõuspordi Liit	Pärnu
Korvpalliklubi Paulus	Pärnu	MTÜ Pärnu Motoclub	Pärnu
Korvpalliklubi Pärnu	Pärnu	MTÜ Pärnu Pikavibuklubi	Pärnu
Korvpalliklubi Pärnu-Jaagupi	Halinga	MTÜ Pärnu Sulgpalliklubi	Pärnu
Maleklubi Email Klubi	Vändra alev	MTÜ Pärnu Võrkpalliklubi	Pärnu
Motoklubi MC ROUTE 59	Paikuse	MTÜ Pärnumaa D-klubi	Pärnu
Motoklubi Rebellions	Pärnu	MTÜ Pärnumaa Spordiveteranide Koondis	Pärnu
Motoklubi Riverman Team	Pärnu	MTÜ Rahvaspordivabrik	Pärnu
MTÜ Bowlinguagentuur	Paikuse	MTÜ Sindi Mudelisport	Sindi
MTÜ Elukeskkonna korralduskeskus	Tahkuranna	MTÜ Spordiklubi DO-JANG	Pärnu
MTÜ Elustreening Eesti	Pärnu		





MTÜ Suure Karu Pojad	Vändra alev
MTÜ Tihemetsa Motoklubi	Saarde
MTÜ Valgeranna Golfklubi	Audru
OK Tehnikaspordiklubi	Pärnu
Orienteerumisklubi West	Pärnu
Purjespordiselts Maru	Pärnu
Pärnu Aikido Klubi Takemusu Aiki	Pärnu
Pärnu Auto-Motospordi Ühendklubi SLIK	Pärnu
Pärnu Bridžiklubi	Pärnu
Pärnu Džuudoklubi KEMPO	Pärnu
Pärnu Jahtklubi	Pärnu
Pärnu Jalgpalliklubi	Pärnu
Pärnu Jalgpalliklubi Vaprus	Pärnu
Pärnu Kalevi Aerutajate Klubi	Pärnu
Pärnu Kalevi kergejõustikuklubi	Pärnu
Pärnu Kalevi Tenniseklubi	Pärnu
Pärnu Kesklinna Tenniseklubi	Pärnu
Pärnu Klubi Tervisesport	Pärnu
Pärnu Kurtide Spordiselts Eero	Pärnu
Pärnu lauatenniseklubi Vint-90	Pärnu
Pärnu Lennuklubi	Paikuse
Pärnu Maleklubi	Pärnu
Pärnu Matkaklubi	Pärnu
Pärnu Noorte Purjetamise Edendamise Selts	Pärnu
Pärnu Ratastooli Klubi	Pärnu
Pärnu Saalihokiklubi	Pärnu
Pärnu Sõudekeskus Kalev	Pärnu
Pärnu Spordiklubi Junior K & V	Pärnu

Pärnu Spordiselts Kalev	Pärnu
Pärnu Surfiklubi	Pärnu
Pärnu Taekwondo Klubi	Pärnu
Pärnu Tennisehalli Klubi	Pärnu
Pärnu Tenniseklubi	Pärnu
Pärnu Vanalinna Spordiklubi	Pärnu
Pärnu Vibuklubi Meelis	Pärnu
Pärnumaa Invaspordiklubi	Pärnu
Pärnumaa Koroonamänguklubi Ring	Pärnu
Pärnumaa Raadioklubi	Pärnu
Pärnumaa Sangpommiklubi Sapo	Tootsi
Pärnumaa Tõsteklubi Ramm	Pärnu
Raeküla Spordiklubi	Pärnu
Ratsaspordiklubi Oxford	Pärnu
Sauga Valla Spordiklubi	Sauga
Saviaugu Tenniseklubi	Pärnu
Sindi Spordiklubi Kalju	Sindi
Sõudeklubi Pärnu	Pärnu
Spordiklubi Altius	Pärnu
Spordiklubi Are	Are
Spordiklubi Helipall	Pärnu
Spordiklubi Koba	Pärnu
Spordiklubi Koko	Pärnu
Spordiklubi Leo	Pärnu
Spordiklubi Mai-Squash	Pärnu
Spordiklubi Õnnelemb	Sauga
Spordiklubi Pärnu Ujumisklubi Uca	Pärnu
Spordiklubi Pärnumaa Maleklubi	Paikuse
spordiklubi Raudmees	Pärnu
Spordiklubi Ringi	Pärnu
Spordiklubi Rõõm	Halinga
Spordiklubi Rääma	Pärnu
Spordiklubi Saarde	Saarde
Spordiklubi Stingray Extreme	Pärnu



Spordiklubi Tahk	Tahkuranna
Spordiklubi Tervis	Halinga
Spordiklubi THK	Tori
Spordiklubi TuPo	Pärnu
Spordiklubi Vaablane	Saarde
Spordiklubi Vabariigi Võllimees	Pärnu
Surju valla spordiklubi	Surju
Suusaklubi "Jõulu"	Tahkuranna
Tõstamaa Spordiklubi	Tõstamaa
Ujumisklubi Raba	Pärnu
Varbla Spordiselts	Varbla

Võimlemisklubi Rüht	Pärnu
Võrkpalliklubi Saarde	Saarde
Võrkpalliklubi Tervis	Pärnu
Vändra Ratsaspordiklubi	Vändra alev
Harrastuslennuklubi Ikaros	Sauga
Eesti Kiikingi Liit	Pärnu
Male- ja Spordiklubi Kasmar	Saarde
MTÜ Pärnu Kesklinna Tennisekeskus	Pärnu

### Tegutsevad spordikoolid Eesti Spordiregistri põhjal (seis 31.12.2008)

Holteri Tennisekool, Pärnu Jahtklubi Purjespordikool, Pärnu Kesklinna Tennisekool, Pärnu Linna Spordikool, Pärnu Spordiseltsi Kalev spordikool, Spordi- ja kultuurikool Humanitas.

### Uued spordirajatised

#### 2007

Vändra alevi valgustatud 1 km rulluisurada

#### 2008

Vändra jõusaal, Saarde spordihoone, Pärnu tennisehelli lisahall, Tori põhikooli võimla.

Koostaja Vahur Mäe



Saarde uus, 2008. aastal valminud spordihoone. Foto: Toivo Tallo.



## 14. Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne

### Arstiabi

#### Esmatasandi arstiabi

2007–2008. aastal tegutses Pärnu maakonnas 52 perearsti. Maavanema poolt kinnitatud perearstinimistuid oli Pärnumaal 52. Kõik perearstipraksised tegutsesid eratevõtluse vormis.

#### Esmatasandi praksiste paiknemine

Asukoht	Arv
Pärnu linn	28
sh OÜ Pärnu Perearstid	18
OÜ Mai Perearstid	4
OÜ Ülejõe Perearstid	4
OÜ Fons Perearstid	2
Kilingi-Nõmme linn ja Saarde vald	3
Sindi linn ja Paikuse vald	4
Audru vald	2
Halinga ja Are vald	3
Häädemeeste vald	2
Kihnu vald	1
Koonga vald	1
Surju ja Tahkuranna vald	1
Tootsi vald	1
Tori vald	1
Tõstamaa vald	1
Vändra alev, Vändra vald ja Kaisma vald	4

#### Statsionaarne ravi

Tervishoiureformide käigus on statsionaarsete raviasutuste osas toimunud eelnevate aastatega analoogseid muudatusi. Aktiiv-ravi voodikohti vähendatakse, sealjuures hooldusravi voodikohtade arv mõnevõrra suureneb. 2008. aastal tegutses maakonnas 4 haiglat, milledest aktiivraviteenust

osutas SA Pärnu Haigla ja kirurgilist statsionaarset teenust kahe voodikohaga hakkas osutama ka Villa Medica A.L. Medical AS. Hooldusraviteenust haiglates jätkasid SA Pärnu-Jaagupi-Vändra hooldusravi ja Kilingi-Nõmme tervise- ja hoolduskeskus SA. Pärnu-Jaagupi ja Vändra haiglas on lisaks hooldusravi voodikohtadele erinevad hoolduskohad, kus osutatakse ka psühhiaatrilist ööpäevaringset erihooldust.

2008. aasta sügisel alustati Vändra alevis kaasaegse tervisekeskuse ehitamist, mis valmib 2009 aasta septembriks. Sinna saavad uued ruumid Vändra piirkonna perearstid, apteek, taastusravi ja hooldusravi osakond, kus on võimalus rakendada integreeritud hooldus- ja õendusabiteenust.

Statsionaarselt pakub SA Pärnu haigla raviteenust sisehaiguste, kardioloogia, kirurgia, uroloogia, ortopeedia, neuroloogia, psühhiaatria, günekoloogia, sünnitusabi, raseduspatoloogia, lastehaiguste, nina-kõrva-kurguhaiguste, nakkushaiguste, naha- ja suguhaiguste, intensiivravi, laste intensiivravi, taastusravi ja hooldusravi profiilis. Pärnu haigla on Pärnumaa ja osaliselt ka Lääne-, Saare- ja Hiiumaa elanikke teenindav keskhaigla, mis osutab ööpäevaringset ambulatoorset ja statsionaarset eriarstiabi.

#### Haiglad

Haiglate voodifondi profiilid	Voodikohti	
	2007	2008
<b>SA Pärnu Haigla kokku</b>	<b>386</b>	<b>386</b>
sealhulgas:		
sisehaigused	42	42
kardioloogia	30	30
taastusravi	10	10
nakkushaigused	20	20



kirurgia	39	39
uroloogia	3	3
ortopeedia	23	23
sünnitusabi	18	18
raseduspatoloogia	10	10
günekoloogia	10	8
neuroloogia	20	22
psühhiaatria	30	30
nina-kõrva-kurguhaigused	3	3
naha- ja suguhaigused	10	10
lastehaigused	32	32
intensiivravi I aste	23	23
intensiivravi II aste	6	6
intensiivravi III aste	4	4
iaste intensiivravi I aste	3	3
hooldusravi	50	50
<b>SA Pärnu-Jaagupi - Väandra Hooldusravi</b>	<b>55</b>	<b>40</b>
Pärnu-Jaagupis	35	20
Vändras	20	20
<b>3. Kilingi-Nõmme Tervise ja Hoolduskeskus SA</b>	<b>28</b>	<b>28</b>
<b>Villa Medica A.L. Medical AS</b>	<b>0</b>	<b>2</b>
<b>KOKKU maakonnas</b>	<b>469</b>	<b>456</b>

### Ambulatoorne eriarstiabi

SA Pärnu Haigla osutab eriarstiabi ambulatoorset teenust järgmistel erialadel: hematoloogia, kardioloogia, nefroloogia, anestezioloogia, pulmonoloogia, reumatoloogia, teraapia, lastekirurgia, traumatoloogia ja ortopeedia, uroloogia, üldkirurgia, lastekirurgia, pediatría, günekoloogia, neuroloogia, otorinolarüngoloogia, oftalmoloogia, dermatoveneroloogia, infektsioonhaigused, psühhiaatria, reisimeditsiin, taastusravi ja töötervishoid.

**Ambulatoorsete eriarstidena** tegeleb maakonnas rida eraarste – pediatría, allergoloogia, gastroenteroloogia, güneko-

loogia, esteetiline näokirurgia, endokrinoloogia, kardioloogia, psühhiaatria, oftalmoloogia ja taastusravi erialadel. Taastusravi osutavad peale manuaalteraapiaga tegelevate eraarstide veel aktsiaseltsidena tegevusevad Sanatoorium Tervis ja taastusravikeskused Estonia, Sõprus ja Viiking.

Pärnu haigla ruumides asub **suitsetamisest loobujate nõustamise kabinet** ja neljal päeval nädalas on avatud anonüümne **AIDS-i nõustamiskabinet**, kus soovijatel on võimalik end tasuta ning anonüümselt testida (haigekassa kaarti ei ole vaja) HIV-i ja süüfilise, B- ja C- viirush hepatiidi suhtes. Kabinetis toimub nakatumisriski hindamine ning tasuta infomaterjalide ja kondoomide jagamine. Soovi korral väljasõidud asutustesse nõustamiseks, testimiseks või loenguteks eelnevalt kokkulepitud aegadel.

### Haiglaravi

2007. ja 2008. aastal oli lastel esikohal haiglaravi põhjustest hingamiseldundite haigused, täiskasvanutel vereringeelundite haigused nagu eelmistel aastatelgi.

	2007	2008
Hospitaliseeritud Pärnu haiglas	14 852	15 120
neist lapsi	2 194	2 313
Opereeritud	5 399	5562
neist lapsi	376	403

### Ravitöö

#### Ambulatoorsed vastuvõtud ja koduvisiidid

	Arsti-külastusi	Koduvisiite
2007	577 723	5 315
sh perearstidel	317 145	5 293
2008	573 026	4 625
sh perearstidel	316 160	4 585



## Hambaravi

Hambaraviteenust osutavaid asutusi on maakonnas 2008. aastal 33, milles 70 hambaarsti osutavad lisaks raviteenusele veel proteesimisteenust kuus, ortodontiat kolm ja kirurgiat kuus spetsialiseeritud kabinettis ehk osakonnas.

### Hambaravi töö

	2007	2008
hambaravi külastusi	117 853	108 363
ravitud hambad	96 691	84 955
Profülaktika	10443	9110
Proteesimine (isikute arv)	4834	4511
tasuta proteese	1320	1085

## Tervishoiupersonal

Tervishoiutöötajad maakonnas	2007	2008
arstid	258	260
hambaarstid	72	70
õendusala töötajad	609	510
neist kõrgharidusega	87	95

Koostas Malle Fosti

## Sotsiaalkindlustus

### Pärnu Pensioniameti andmed

Pensionärid	Seis 31.12.2007	Seis 31.12.2008
Arvel olevad pensionärid (arv)	26 307	26 142
Neist:		
vanaduspensionärid	20 569	20 352
mehed	6 648	6 639
naised	13 921	13 713
töövõimetuspensionärid	4 609	4 737
mehed	2 536	2 572
naised	2 073	2 165
rahvapensioni saajad	370	353
keskmise pensioni suurus (krooni)	3 425	4 136
vanaduspensioni suurus (krooni)	3 797	4 592
jooksva aastal määratud pensione (arv)	1 144	943
toitja kaotanud perekonnad (arv)	651	589
puuetega täiskasvanuid (16 ja vanemad)	6 418	6 308
puuetega noori (18-30)	300	324
puuetega lapsi (0-16)	291	307



## Sotsiaalhoolekanne

Omavalitsus	Sotsiaal-töötajad		Koduhooldus-töötajad / Asutuse hooldustöötajaid		Üldtüüpi hoolekande-asutused		Laste- ja noorte hoolekande-asutused		Päeva-keskused		Sotsiaalkorterid (kohti)	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
	Are	2	2									3
Audru	3	3	3/5	3/5	1	1					9	9
Halinga	2	2	1/9	1/14	1	1					12	12
Häädemeeste	3	3	1/5	1/6	1	1					8	8
Kaisma	1	0,5										
Kihnu	0,5	0,5										
Kilingi-Nõmme	-	-	-	-	-	-					-	-
Koonga	2	2	4	4					1	1	25	25
Lavassaare	1	1							1	1	8	8
Paikuse	4	4	1	1					1	1	10	14
Pärnu linn	19	18	22/35	23/52	2	1			5	5	157	157
Saarde	3	3	4	4	1	1			5	5		
Sauga	1	1	2	2							9	9
Sindi	1	2	1/2	1/2					1	1		
Surju	1	1	1/4	1/4	1	1			1	1	2	2
Tahkuranna	1	1									11	11
Tali	-	-	-	-	-	-			-	-	-	-
Tootsi	1	1	2	2								
Tori	2	2									5	5
Tõstamaa	1	1	1/5	1/5	1	1			1	1	12	11
Varbla	1	1	1/5	1/6	1	1			1	1	6	6
Vändra alev	2	2	2/8	2/8	1	1			1	1		
Vändra vald	3	3	1/4	1/4					1	1	15	15
<b>KOKKU</b>	<b>54,5</b>	<b>54</b>	<b>47/82</b>	<b>48/106</b>	<b>10</b>	<b>9</b>			<b>19</b>	<b>19</b>	<b>292</b>	<b>295</b>



### Tori hooldekodu

Alates 1. oktoobrist 2007 AS Hoolekandeteenused hallatav asutus

#### 2007. aasta lõpu seisuga:

töötajate arv 26,

neist tegevusjuhendajaid 13.

Kliendikohti (pearahaga):

ööpäevaringse hooldamise teenusel 60, toetatud elamise teenusel 3, toetatud töötamise teenusel 2 klienti.

Aasta eelarve: 3 454 932

#### 2008. aasta lõpu seisuga:

töötajate arv 28,

neist tegevusjuhendajaid 17.

Kliendikohti (pearahaga):

ööpäevaringse hooldamise teenusel 60, toetatud elamise teenusel 3, toetatud töötamise teenusel 2, omafinantseeringuga 1 klient ööpäevaringse hooldamise teenusel.

Aasta eelarve: 4 260 000 krooni

#### Pärnu lastekodu (riiklik):

2007 vanemkasvatajaid 3, abikasvatajaid 4, kasvatajaid 15, nooremkasvatajaid 2.

2008 vanemkasvatajaid 5, abikasvatajaid 4, kasvatajaid 17, nooremkasvatajaid 1.

Koostas Helga Matvere

### Laste hoolekanne omavalitsuste lõikes

Omavalitsus	Kasuperedes olevad lapsed		Palju- lapselised pered		Sündimus		Sünnitoetuse suurus omavalitsuse eelarvest	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Are	2	-	5	6	8	15	2 000	3 000
Audru	4	-	25	20	39	60	5 000	5 000
Halinga	-	-	18	40	33	29	4 000	4 500
Häädemeeste	2	-	21	15	23	26	3 000	3 000
Kaisma	-	-	-	-	6	3	1 000	1 000
Kihnu	-	-	-	-	6	10	4 000	6 000
Koonga	-	-	5	6	11	9	5 000	6 000
Lavassaare	1	-	2	1	1	7	1 000	3 000
Paikuse	1	1	11	14	43	33	2 500	3 000
Pärnu linn	6	6	86	77	550	614	5 000	5 000
Saarde	-	-	24	23	38	41	5 000	5 000
Sauga	-	1	10	10	45	35	3 000	3 000
Sindi	4	2	7	8	34	33	3 000	3 500
Surju	-	-	17	18	10	20	4 000	5 000
Tahkuranna	-	-	11	11	25	15	4 000	4 000
Tootsi	-	-	3	3	8	3	3 000	3 000
Tori	-	-	21	16	23	25	3 000	5 000
Tõstamaa	1	1	15	9	9	16	5 000	5 000
Varbla	4	4	7	8	4	2	3 000	4 000
Vändra alev	-	-	11	9	24	22	5 000	5 000
Vändra vald	2	2	22	20	31	23	6 000	6 000
<b>Kokku</b>	<b>27</b>	<b>17</b>	<b>317</b>	<b>314</b>	<b>971</b>	<b>1 041</b>		

**Pärnumaal lapsendatud lapsi:**

2007. aastal lapsendatud viis last, lapsendatud lapsi kokku 146.

2008. aastal lapsendatud viis last, lapsendatud lapsi kokku 131.

## Sotsiaalteenused

**Laste sotsiaalteenuseid osutavad hoolekandeasutused:****Pärnu lastekodu**

Riiklik lastekodu ning raske- ja sügava vaimupuudega laste arendus- ja hooldusrühm

**Pärnu linna pereabikeskus**

- laste varjupaik ning päevakeskus: varjupaiga teenus, toitlustamine ning huvitegevus lastele
- psühholoogiateenistus: psühholoogiline nõustamine, kriisiabi, pereuuringud

**Pärnu õppenõustamiskeskus**

Laste ja noorte pedagoogilis-psühholoogiline ja kutsealane nõustamine

**Pärnu noorte infopunkt**

Noorte internetipunkt, noori puudutava info kogumine-vahendamine

**Noorte nõustamiskabinet**

Psühholoogi, ämmaemanda ning arsti vastuvõtt

**Psühholoogilise nõustamise keskus SENSUS**

Psühholoogiline nõustamine, psühhoteraapia, pereteraapia

**Abikeskus SHALOM**

SHALOMi lastemaja-päevakeskuse teenus puudustkannatavatest peredest lastele ja tänavalastele; laste päevane järelevalve, toitlustamine, huvitegevus.

**Pärnumaa eestkostel lapsed:**

2007. aastal eestkoste vormistatud 14 lapsele, eestkostel kokku 112 last.

2008. aastal eestkoste vormistatud 17 lapsele, eestkostel kokku 101 last.

**Pärnu lastekaitseühing**

Alaealiste õigusrikkujate rehabilitatsioon, seikluskasvatus, tugiisiku teenuse osutamine, laste õiguste kaitse.

**Pärnu noorte vabaajakeskus Avatud noortekeskus MKE Kohvikklubi IN**

Noorsootöö, noorte päevakeskus

**Pärnu lasterikaste perede liit**

Ürituste korraldamine, humanitaarabi

**MTÜ Pärnumaa skautide ja gaidide malev**

Seiklusmatkad, noortealane täiendkoolitus

**Audru lastekaitseühing**

Perede psühholoogiline nõustamine, pere- ja nimepäevade korraldamine, erinevad pereüritused.

**Sindi gümnaasiumi karjäärinõustamise keskus**

Karjääri-, kutse- ja psühholoogiline nõustamine, info õppimisvõimaluste kohta, suhtlemise ja karjääri planeerimise arendamine.

**Puuetega laste haridusasutused****Kaelase kool**

Internaatkool vaimse mahajäämusega lastele

**Pärnu toimetulekukool**

Koolis hooldus- ja toimetulekuklassid erivajadustega lastele





### **Pärnu Kuninga tänava põhikool**

Koolis on abiklassid õpiraskustega lastele

**Pärnu Slaavi põhikool** (vene õppekeelelega). Koolis on klassid kerge ja mõõduka vaimupuudega lastele

### **Pärnu kutseõppekeskus**

Koolis on puhastusteenindaja eriala omandamise võimalus kerge vaimupuudega lastele (õpiaeg 2a)

### **Mai lasteaed**

Rühmad nägemispuudega lastele

### **Lasteaed Pöialpoiss**

Kaks rühma kehapuudega lastele

### **Tammsaare lasteaed**

Tasandusrühm kõnepuudega ja spetsiaalsete arenguhäiretega lastele

### **Lasteaed Kelluke**

Tasandusrühm vene õppekeelega lastele

### **Kastani lasteaed**

Sobitusrühm kuulmislangusega lastele

### **Raeküla lasteaed**

Tasandus- ja arendusrühmad

### **Vändra lasteaed Rukkilill**

Erirühm puudega lastele

Koostas Anne Rand

## **Sotsiaalteenused täiskasvanutele** **Täiskasvanute hoolekandeesutused:**

### **Tori hooldekodu – AS Hoolekandeteenused**

Riiklik hooldekodu psüühiliste erivajadustega inimestele.

Õöpäevaringse hooldamise, toetatud elamise ja toetatud töötamise teenus.

## **Üldhooldekodud:**

### **Häädemeeste hooldekodu**

Hooldekodu teenus eakatele ja puuetega inimestele.

Päevakeskus – igapäevaelu toetamise, toetatud elamise ja toetatud töötamise teenused psüühiliste erivajadustega inimestele.

### **Jõõpre vanurite kodu**

Hooldekodu teenus eakatele ja puuetega inimestele.

Päevakeskus – igapäevaelu toetatav teenus psüühiliste erivajadustega inimestele.

### **Pärnu vanurite hoolekandekeskus**

2007. a hooldekodu teenus eakatele ja puuetega inimestele.

Eakate päevakeskuse teenus.

Koduhoolduse teenus.

Alates 2008. a nimetus muutus

Eakate avahoolduskeskuseks ja lõpetati hooldekodu teenuse pakkumine.

Pakutakse päevakeskuse ja koduhoolduse teenust.

### **Saarde valla Tihemetsa hooldekodu**

Hooldekodu teenus eakatele ja puuetega inimestele.

### **Surju hooldekodu Videvik**

Hooldekodu teenus eakatele ja puuetega inimestele.

Päevakeskus – igapäevaelu toetatav teenus psüühiliste erivajadustega inimestele.

### **Tammiste hooldekodu**

Hooldekodu teenus eakatele ja puuetega inimestele.

### **Vändra alevi hoolekandekeskus**

Hooldekodu teenus eakatele ja puuetega inimestele.

Vanurite koduhooldusteenuste korraldamine.



### **Varbla valla Hooldekodu**

Hooldekodu teenus eakatele ja puuetega inimestele.

Päevakeskus – eakate huviringid ja laste päevahoid.

### **Halinga Turvakodu MTÜ**

#### **Hooldekodu teenus eakatele ja puuetega inimestele, päevakeskused:**

##### **SA Pärnu Haigla päevakeskus**

Nõustamine, huvitegevus, igapäevaelu ja töötamise toetamise teenus psüühiliste erivajadustega inimestele

##### **Erivajadustega inimeste rehabilitat-sioonikeskus**

Igapäevaelu toetamise, toetatud elamise ja töötamise toetamise teenused psüühiliste erivajadustega isikutele

##### **Puuetega noorte päevakeskus Helin**

Päevakeskuse teenus psüühiliste erivajadustega noortele.

Päevakeskus – täiskasvanud puuetega inimeste sh liikumispuuetega inimeste päevakeskuse teenus.

Invataksu dispetšer; tasuta jõusaal koos individuaaltraineriga, füsio-terapeudi teenus, tasuta saunateenus

liikumispuudega inimesele. Tasuta saali ja õppeklassi kasutamise võimalus puudega inimesele.

##### **Häädemeeste valla päevakeskus**

Igapäevaelu toetamise, töötamise toetamise ja toetatud elamise toetamise teenused psüühiliste erivajadustega inimestele.

##### **Sindi sotsiaaltöökodus**

Toitlustamine, sauna ja juuksuri teenused ning raamatukogu kasutamise võimalus.

##### **Vändra valla Vihtra päevakeskus**

Päevane hooldus, sotsiaalteenused vanuritele ja puuetega inimestele.

Igapäevaelu toetamise, toetatud elamise ja toetatud töötamise teenus psüühiliste erivajadustega inimestele.

##### **Tihemetsa päevakeskus**

Eakate ja puuetega inimeste vaba aja veetmise võimalused. Erinevad huvitegevuse võimalused.

Majutusteenus. Meditsiiniline nõustamine –velskri vastuvõtt. Avalik internetipunkt.

##### **Surju valla Jaamaküla päevakeskus**

Eakate huvialaringid. Meditsiiniline ja sotsiaal-nõustamine – velskri vastuvõtt.

Raamatute laenutamise võimalus, sauna ja juuksuri teenus, avalik internetipunkt.

##### **Paikuse päevakeskus**

Ravivõimlemine, terviseklubi, beebikool, käsitööring, loengud, näitused, peod.

Igapäevaelu toetamise teenus psüühiliste erivajadustega inimestele.

##### **Koonga Valla Lõpe Päevakeskus**

Toitlustamine, sauna- ja juuksuriteenus ning pesu pesemise võimalus

Huviringid eakatele ja puuetega inimestele.

##### **Varbla valla päevakeskus**

Laste päevahoid ja eakate huviringid.

##### **MTÜ Maarjakodu**

Erivajadustega lastele ja noortele sotsiaalteenuste pakkumine, iseseisva toimetulekuvõime tõstmise, elu-kvaliteedi säilitamine ühiskonnas aktsepteeritavaks peetaval tasandil. Füsioteraapia, värviteraapia, arvutiõppe ja tööõppe pakkumine. Koduõppe organiseerimine.

Igapäevaelu toetamise ja töötamise toetamise teenuse pakkumine psüühiliste erivajadustega inimestele.

##### **Sotsiaalmajad:**

##### **Vändra alevi sotsiaalmaja**

Õõbimispaik peavarjuta jäänud isikutele,



riide- ja toiduabi jagamine, sotsiaalne- ja psühholoogiline rehabiliteerimine, abi töökohta leidmisel

Laste ja toimetulekuraskustes olevate inimeste ja puuetega inimeste päevakeskuse töö korraldamine. Igapäevaelu, toetatud elamise ja toetatud töötamise teenused psüühiliste erivajadustega inimestele.

### **Tahkuranna sotsiaalmaja**

Majutusteenus peavarjuta jäänud inimes-

### **Hoolekandega seotud organisatsioonid**

**Pärnu Orvuna Kasvanute Ühendus (OKÜ) Noortekodu** (lõpetas tegevuse veebruar 2006).

Ühing kuulub Eesti orvuna kasvanud inimeste liitu.

Põhieesmärk: noorte mitmekülgne ettevalmistus iseseisvaks eluks.

### **MTÜ Ärkamine**

Supiköök, tegelemine kodutute ja sotsiaalselt mittetoimetulevate inimestega.

### **Samaaria Eesti Misjon**

Kristliku suunilusega varjupaik alkohoolikutele, kodututele ja vangist vabanenud meestele.

### **Abikeskus Shalom**

Laste päevane järelevalve, töö tänavalas- tega.

### **Eesti Punase Risti Pärnumaa selts**

Easmaabikursuste korraldamine. Humanitaarabi jagamine sotsiaalselt mittetoimetulevatele inimestele. Nõustamine.

### **MTÜ Aktiviseerimiskeskus Tulevik**

Toimetulekule suunatud rehabilitatsiooniteenus ja varjupaigategenus Pärnu linnas. Muuhulgas abistatakse Pärnu linna eakaid inimesi ja tehakse erinevaid tellimustöid (koristus, remont, transport).

tele, vältimatu abi andmine (riided, toit jne), sotsiaalnõustamine.

Toetatud elamise ja toetatud töötamise teenuse pakkumine psüühiliste erivajadustega inimestele.

Psüühiliste erivajadustega inimeste riiklikud hoolekande teenused

**2007. aasta eelarve: 7 116 444 krooni**

**2008. aasta eelarve: 8 906 109 krooni.**

Koostas Helga Matvere

### **Pärnumaa Puuetega Inimeste Koda**

2007–2008. aastal katuseorganisatsioon 21-le puuetega inimeste organisatsioonile, nende tegevuse koordineerimine.

### **Pärnumaa vaegkuuljate ühing**

**Pärnu ratastooli klubi**

**Eesti lihastehaigete seltsi Pärnu organisatsioon**

**Sclerosis-Multiplexi** Pärnu ühing

**Ühing Hingerahu** – psüühikahäiretega inimeste organisatsioon.

**Pärnumaa vaimsete puuetega noorte ühing**

**Pärnumaa Downi klubi**

**Pärnumaa vaimsete puuetega inimeste tugiliit**

**Pärnumaa invaühing**

**Kutsehaigete ühing**

**Pärnu pimedate ühing**

**Kilingi-Nõmme invaliidide ühendus**

**Pärnumaa vähiühing**

**Pärnumaa südameiliit**

**Pärnu suhkruhaigete selts**

**Pärnu kurtide ühing**

**Eesti reumaliidu Pärnu reumaosakond**

**Vändra piirkonna erivajadustega inimeste selts**

**Afaasia liidu Pärnumaa selts**

**Pärnu Parkinsoni haigete selts**

**Pärnumaa erivajadustega laste ja noorukite vanemate ühing**

Koostas Helga Matvere

**Tehnilise abivahendi soodustingimustel eraldamise  
riiklik teenus aastatel 2007–2008**

Firma	Tegevussuunad	Aasta lepingu maht (tuh kr)		Klientide arv	
		2007	2008	2007	2008
AS Gadox	ortopeedil. abi	485	812	131	153
Eesti Ortoosik OÜ	ortoosid proteesid	120	273	36	106
Kuulmisreh. keskus	kuulmis abivahendid	350	450	149	215
OÜ invaru	Invaabi- vahendid	1mil 322	1 mil 366	1116	1505
OÜ Laservisioon	nägemis abivahendid	100	80	46	34
OÜ Ortopeediak	protees- ortopeedil. abi	200	300	14	81
RV Ortopeediak	ortopeed. jalatsid	30	30	12	11
SATÜ Kuulmise- ja kõnestamise osak.	kuulmise abivahendid	150	161	27	27
SATÜ Silmakliinik	silmaprot. (standart)	1700	1701	2	1
Tervise Abi OÜ	invatarbed ortoosid, proteesid	466	440	138	93
AS Ida Tallinna Keskaigla	silmaprot. (individ)	28	30	5	5
AS Ülejõe Apteek	ortoosid, tugisidemed rinnaprot	90	197	191	26
MTÜ Jumalalaeg	Nägemis- abivahendid	80	235	25	48
MTÜ Inkotuba	Inkontinent. tooted	555	675	821	796
Jalaekspert OÜ	Ortopeedilised jalanõud	12	20	4	19
OÜ Ortoosimeister		-	198	-	8
OÜ Manual	Invaabi vahendid	24	-	4	-
<b>Kokku</b>		<b>3 mln 979</b>	<b>5 mln 458</b>	<b>2 721</b>	<b>3 128</b>



Liikumisabi vahendid		Ortoosid proteesid		Põetus-hooldusvah		Nägemisabi vahendid		Kuulmisabi vahendid	
2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008
		131	153						
		36	106						
								149	215
795	794			366	711				
						46	36		
		14	81						
		12	11						
		27	27					24	18
		2	1						
30	28	45	34	55				8	8
		5	5						
28	156	158		5	15				
						25	44		
				821	796				
		4	19						
			8						
4	-	-							
<b>857</b>	<b>978</b>	<b>434</b>	<b>445</b>	<b>1 247</b>	<b>1 522</b>	<b>71</b>	<b>80</b>	<b>181</b>	<b>241</b>



## Projektitöö 2007–2008

### Hasartmängumaksust laste, perede, vanurite ja puuetega inimestega seotud regionaalprogrammide investeeringuprojektid

Teostuskoha omavalitsus	Taotleja	Projekt või kasutuse otstarve	Summa tuh kr
<b>2007. a</b>			
Audru vald	Audru vald MTÜ	Neitsiraba külakeskus – katuse renoveerimine	500,0
Kaisma	Kaisma Vallavalitsus	Laste mänguväljaku piirdeaia ja varjualuseehitamine	331,2
Pärnu linn	Pärnu linn	Kadri tänava lasteaiale turvaline ja arenev mänguväljak – osa kaasaegsest õpikeskkonnast	271,5
Saarde	Saarde vald SA	Tervise- ja hoolduskeskuse välisseina rekonstrueerimine	500,0
Sauga	Sauga vallavalitsus	Sauga põhikooli esimese korruse klassiruumide remont ja kaasaajastamine	349,9
Surju	Surju vallavalitsus	Surju hooldekodu ja tervisekeskuse hoone elektrisüsteemide uuendamine	431,9
Tõstamaa	Tõstamaa vallavalitsus	Tõstamaa lasteaia III rühma ruumide remont	500,0
Vändra alev	Vändra alevivalitsus	Vändra lasteaed Rukkilill akende vahetamine	500,0
<b>Kokku:</b>			<b>3 384,5</b>
<b>2008. a</b>			
Are	Are vald	Are valla sotsiaalmaja II korruse, trepihalli ning välistrepi rekonstrueerimine ja kaldtee ehitamine	500,0
Halinga	Halinga vallavalitsus	Pärnu-Jaagupi lasteaia Pesamuna tulekahju-signalisatsioonisüsteemi paigaldamine	85,7
Halinga	Halinga vallavalitsus	Pärnu-Jaagupi gümnaasiumi söökla-internaadi hoone fassaadi renoveerimine	500,0
Häädemeeste	Häädemeeste vald	Massiaru sotsiaalmaja rekonstrueerimine	384,5
Kihnu	Kihnu vallavalitsus	Kihnu kooli mänguväljaku rajamine	308,40



Lavassaare	Lavassaare vallavalitsus	Lavassaare rahvamaja noortekeskuse rekonstrueerimise I etapp	500,0
Pärnu linn	Pärnu linn	Pärnu Tammsaare lasteaia õueteede renoveerimine	500,0
Tahkuranna	Tahkuranna vallavalitsus	Tahkuranna lasteaed-alkooli köögi renoveerimine-kaasajastamine	500,0
Tootsi	Tootsi vallavalitsus	Tootsi lasteaia Sinilill uksed-aknad	500,0
Vändra	Vändra alevivalitsus	Lasteaia Mürakaru akende ja uste vahetus	500,0
<b>Kokku:</b>			<b>4 278,6</b>

Koostas Marika Klausson

### Terviseedenduslike riiklike programmide Pärnu maakonna ülevaade aastatel 2006–2008

Paikondliku terviseedenduse eesmärgiks on efektiivsete, teadustöö tulemustel põhinevate sekkumisprogrammide elluviimine

koostöös kohalike omavalitsuste ja maakondadega ([www.tai.ee](http://www.tai.ee)).

Aasta	Programm	Pärnumaa rahastus (kr)
Eesti riiklik HIV ja AIDSi strateegia aastateks 2006–2015	HIV/AIDSi- ja uimastiennetuse Pärnu maakonna tegevuskava 2006	99 000
Eesti riiklik HIV ja AIDSi strateegia aastateks 2006–2015	HIV/AIDSi- ja uimastiennetuse Pärnu maakonna tegevuskava 2007	153 000
Narkomaania ennetamise riiklik strateegia aastani 2012	Narkomaania ennetuse Pärnu maakonna tegevuskava 2008	100 000
Eesti riiklik HIV ja AIDSi strateegia aastateks 2006–2015	HIV/AIDSi- ja uimastiennetuse Pärnu maakonna tegevuskava 2008	68 000
Südame- ja veresoonehaiguste ennetamise riiklik strateegia 2005–2020	Südame- ja veresoonehaiguste ennetamise riikliku strateegia Pärnu maakonna tegevuskava 2006	248 146



Südame- ja veresoonekonnahaiguste ennetamise riiklik strateegia 2005–2020	Südame- ja veresoonekonnahaiguste ennetamise riikliku strateegia Pärnu maakonna tegevuskava 2007	269 576
Südame- ja veresoonekonnahaiguste ennetamise riiklik strateegia 2005–2020	Südame- ja veresoonekonnahaiguste ennetamise riikliku strateegia Pärnu maakonna tegevuskava 2008	289 076

Koostas Kristina Karula



*Paikuse lasteaia Mesimumm juurdeehitus. Paikuse valla fotokogu.*



*Avatud Lavassaare noortekeskus. Lavassaare valla fotokogu.*



*Lavassaare rahvamaja-noortekeskuse rekonstrueerimist rahastab Hasartmängumaksu regionaalsete investeeringutoetuste andmise programm. Lavassaare valla fotokogu.*





# 15. Mitmesugused riiklikud institutsioonid

## Pärnu Tervisekaitsetalitus

Pärnu tervisekaitsetalitus on sotsiaalmineeriumi valitsemisalas tegutseva tervisekaitseinspeksiooni kohalik asutus, mis teostab riiklikku järelevalvet ning kohaldab riiklikku sundi seaduses ettenähtud alustel ja ulatuses.

Tervisekaitseinspeksiooni Pärnu tervisekaitsetalituse peamiseks tegevusvaldkondadeks on **nakkushaiguste epidemioogia** ja **keskkonnatervis**.

Pärnu tervisekaitsetalitusel on ülevaade nakkushaigustest ja nende levikust Pärnu regioonis, annab nõu haiguste ennetamiseks ning aitab kaasa erinevate meetmete väljatöötamisel ja rakendamisel, mis on suunatud haiguste leviku tõkestamisele ja kontrolli all hoidmisele.

Järelevalve all on **joogivesi** ning **bassein- ja suplusvesi**. Lisaks kontrollime elanike ilu- ja isikuteenuseid osutatavaid ettevõtteid ning jälgime, et kosmeetikatooted, laste mänguasjad, lutid ja müügil olevad kemikaalid oleksid tervisele ohutud.

Olulise osa meie tööst moodustab **järelevalve laste- ja täiskasvanute** hoolekandetasutuste, noortelaagrite ning kooli- ja koolieelsete lasteasutuste üle. Tervisekaitsetalitus jälgib nimetatud asutustes nii tootumist kui ka elu- ja õpperuumide vastavust nõuetele.

Pärnu tervisekaitsetalituses Pärnu osakonnas töötab kokku 11 inimest ja neist 8 tegelevad järelevalvega.

### Asulahügieen

Järelevalve all olevad objektid:

- ühisveevärgid 82
- ujulad 12

Suurimaks probleemiks joogivee kvaliteedi osas on fluoriidide sisaldus, mille osas ei vasta nõuetele 23 veevärki (tarbijaid ca 7000). Indikaatornäitajate osas ei vasta nõuetele 38 veevärki, seal on peamiseks probleemiks piirnorme ületav raua sisaldus.

Järelevalvet suplusvee kvaliteedi üle teostati 8 supluskohas (Pärnu linnas 5 kohta, Kabli, Valgerand, Seljametsa). Supluskohtade veekvaliteet vastab nõuetele.

### Sotsiaalsasutused

2008. aastal oli Pärnu tervisekaitsetalituse järelevalve all:

- koolieelseid lasteasutusi 34
- üldhariduslikke koole 53
- laste hooldekodusid 2
- täiskasvanute hooldekodusid 11
- noortelaagreid 2
- lapsehoiuse teenuse osutajaid 2

Kahe aasta jooksul on tervisekaitse nõuetele vastavate asutuste osakaal suurenenud.

2007.–2008. a. on tegeldud Pärnumaa lasteasutustes tervist edendava keskkonna hindamisega. On tegeldud tervisliku toitumise korralduse kontrollimisega koolieelsete lasteasutustes ja koolisööklates.

Jätkuvalt on läbi viidud lasteaedade ja koolikeskkonna sihtuuringuid ja tehtud ettepanekuid olukorra parandamiseks. Nii on jätkatud süsihappegaasi sisalduse uuringut laste- ja õppeasutuste siseõhus.

Kahe viimase aasta jooksul on paranenud Pärnu linna koolide ruumide koosseis, samuti on paranenud sportimistingimused Pärnumaa koolides.

Toiduhügieeni jooksev järelevalve on



asendunud kontrolliga tootumise korralduse üle.

Kolmandat aastat on töös linnavalitsuse komisjon, milles osaleb ka tervisekaitsetalituse esindaja. Komisjoni ülesandeks on anda hinnang koolitoidu kvaliteedile ja tervislikkusele. Aasta-aastalt on selles vallas olukord paremaks muutunud. Pärnu tervisekaitsetalituse poolt teostatava plaanilise järelevalve käigus on kasutatud ka laboratoorseid ja instrumentaalseid meetodeid.

Laste hooldekodude tervisekaitselist seisundit võib hinnata heaks. Suureneb ka nõuetele vastavate täiskasvanute hooldekodude osakaal. Pidades silmas suurenenud vajadust täiskasvanute hoolekandeadasutuse kohtade järgi, on selles vallas on veel arenguruumi.

## Ilu- ja isikuteenused

Pärnu TKT keskkonnatervise osakonna järelevalve all oli 2008. aastal 158 majutusasutust, 134 ilu- ja isikuteenust osutavat

ettevõtet ja 42 apteeki. Inspekteerimise all olevate objektide arvule lisandusid 2007. aastal kaks kosmeetikatoodete tootmistevõtet ja 11 kosmeetika maaletoojat, üks kemikaalide tootja ja neli kemikaalide maaletoojat, kolm biotsiidide kasutajaettevõtet ja üks mänguasjade maaletooja. Sihtuuringute raames uuriti laboratoorselt mänguasjade helirõhutasemeid ja füüsikalisi, keemilisi näitajaid, lastetoodetes ftalaatide sisaldust, kosmeetika-tootetes raskemetalle, mikrobioloogilisi näitajaid ja konservante ja UVA, UVB ja UVC kiirgustasemeid suuremates solaariumisalongides.

## Epidemioloogia

Jätkuvalt on kõrgem, võrreldes vabariigi keskmisega haigestumine puukide kaudu levivatesse haigustesse. Tõusnud on haigestumine salmonelloosi ja rotaviirusenteri, mis sarnaneb ka vabariigi andmetega.

Koostas Stella Rza-Kulijev

## Nakkushaigused Eestis ja Pärnumaal

Haiguse nimetus	Eestis				Pärnumaal			
	2007		2008		2007		2008	
	Haigete arv	100000 el kohta	Haigete arv	100000 el kohta	Haigete arv	100000 el kohta	Haigete arv	100000 el kohta
<b>soole nakkushaigused</b>								
kõhutüüfus/paratüüfused	1/1	0,07/0,07	0	0,0	0	0,0	0	0,0
salmonelloosid	428	31,9	647	48,2	18	20,2	44	49,4
Shigelloos	114	8,5	69	5,1	20	22,5	0	0,0
Escherichia coli	17	1,3	18	1,3	0	0,0	0	0,0
<b>soolenakkus</b>								
kampülobakterenteriit	114	8,5	154	11,5	12	13,5	11	12,4
botulism	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
<i>Yersinia enterocol.</i> enteriit	76	5,7	42	3,1	6	6,7	5	5,6



giardiaas (lambliaas)	418	31,1	264	19,7	0	0,0	2	2,2
Rotaviirusenteriit	1015	75,6	1309	97,5	78	87,6	83	93,2
Norwalki viiruse tekkene äge enteropaatia	495	36,9	302	22,5	1	1,1	2	2,2
soole muud täpsustatud bakter- ja viirusnakkused	195	14,5	253	18,9	1	1,1	5	5,6
soole täpsustamata bakter- ja viirusnakkused	1515	112,9	890	66,3	79	88,7	62	69,6
<b>piisknakkused</b>								
tuberkuloos	400	29,8	312	23,2	23	25,8	13	14,6
sellest hingamiselundite tub.	373	27,8	292	21,8	23	25,8	12	13,5
difteeria	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
lökakõha	409	30,5	485	36,1	6	6,7	0	0,0
sarlakid	346	25,8	1172	87,3	6	6,7	26	29,2
tuulerõuged	7795	580,8	7479	557,3	414	465,1	449	504,4
leetrid	1	0,07	0	0,0	0	0,0	0	0,0
punetised	10	0,7	4	0,3	0	0,0	0	0,0
mumps	18	1,3	14	1,0	1	1,1	2	2,2
Meningokokknakkus	11	0,8	7	0,5	1	1,1	1	1,1
sh meningokokkmeningiit	6	0,4	4	0,3	1	1,1	0	0,0
meningokokktseemia	7	0,5	4	0,3	0	0,0	1	1,1
Pneumokokknakkus	36	2,7	32	2,4	8	9,0	15	16,9
sh Streptococcus pneumoniae tekkene septitseemia.	10	0,7	10	0,7	1	1,1	2	2,2
sh Streptococcus pneumoniae tekkene kopsupõletik	23	1,7	20	1,5	7	7,9	14	15,7
Haemophilus influenzae septitseemia	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Haem.infl. tekkene meningiit	2	0,1	1	0,07	0	0,0	0	0,0
Haem.infl. tekkene kopsupõletik	20	1,5	14	1,0	17	19,1	13	14,6
ülemiste hingamisteede ägedad nakkused	248855		216404		15769	17714,6	13648	15331,9
gripp	2832	211,0	1127	84,0	67	75,3	21	23,6



nakkuslik mono-nukleoos	215	16,0	242	18,0	22	24,7	16	18,0
<b>Transmissiivsed nakkushaigused</b>								
Lyme'i tõbi (puukborrelioos)	721	53,7	1423	106,0	58	65,2	105	118,0
Puukentsefaliit	140	10,4	90	6,7	21	23,6	19	21,3
Tulareemia	2	0,1	1	0,07	0	0,0	1	1,1
Malaaria (import)	5	0,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0
<b>Viirushepatiitid ja HIV/AIDS</b>								
Viirushepatiitid	269	20,0	292	21,8	20	22,5	20	22,5
sellest: äge A-viirushepatiit	10	0,7	13	1,0	1	1,1	1	1,1
äge B-viirushepatiit	44	3,3	53	3,9	7	7,9	4	4,5
äge C-viirushepatiit	36	2,7	64	4,8	7	7,9	13	14,6
HIV-tõbi	57	4,2	61	4,5	0	0,0	0	0,0
HIV-kandlus	633	47,2	545	40,6	0	0,0	0	0,0
<b>Zoonoosid</b>								
leptospiroos	2	0,1	2	0,1	0	0,0	0	0,0
neerusündroomiga hemorraagiline palavik	7	0,5	11	0,8	2	2,2	2	2,2
listerioos	3	0,2	8	0,6	0	0,0	2	2,2
trihhinelloos	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
<b>Haavanakkus</b>								
teetanus	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
<b>Sugulisel teel levivad nakkushaigused</b>								
süüfilis	76	5,7	71	5,3	1	1,1	1	1,1
sellest: kaasasündinud	1	0,07	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Varane	23	1,7	36	2,7	0	0,0	1	1,1
Gonokokknakkus	174	13,0	146	10,9	4	4,5	9	10,1
Suguliselt levivad klamüüdiahaigused	2480	184,8	2200	163,9	174	195,5	158	177,5
Anogenitaalsed herpesviirusnakkused.	229	17,1	200	14,9	24	27,0	32	35,8
<b>Parasiithaigused</b>								
Toksoplasmoos	1	0,07	1	0,07	0	0,0	0	0,0
Muud nakkushaigused								
Muud viirusentsefaaliidid ja -meningiidid	35	2,6	31	2,3	4	4,5	0	0,0



Äge lõtv halvatus	0	0,0	1	0,07	0	0,0	0	0,0
Loomahammustused	2588	192,8	2485	185,2	75	84,3	49	55,0
Leegionärihaigus	3	0,2	7	0,5	0	0,0	0	0,0
Sügelised	1621	120,8	1518	113,1	236	265,1	300	337,0

Koostas Stella Rza-Kulijev

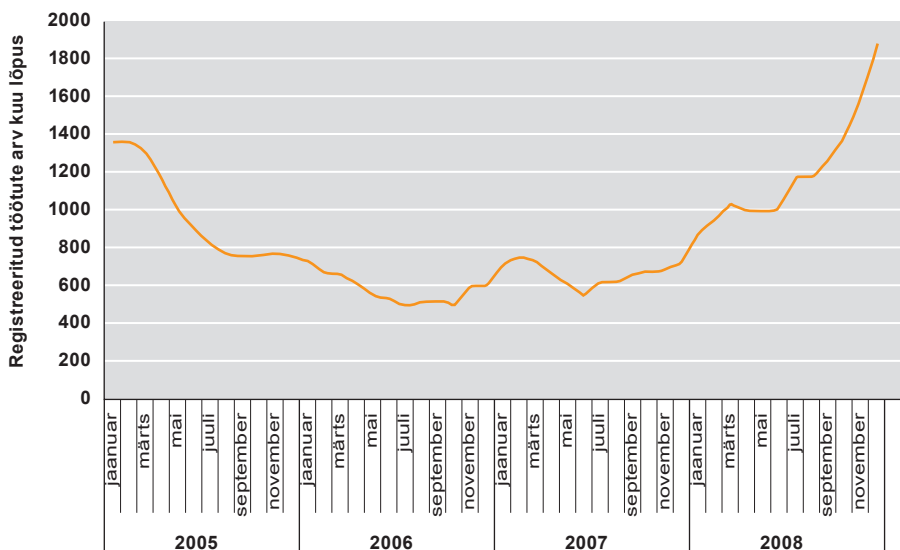
## Töötukassa Pärnumaa osakond

Töötukassa eesmärgiks on aidata inimesi võimalikult kiiresti uuele tööle, olles asjatundlik, kliendisõbralik ja usaldusväärne organisatsioon. Töötukassa pakub töötajatele nõuannet, toetust ja tööturuteenusid sobiva töö saamisel ning tööandjatele informatsiooni ja abi tööjõu leidmisel.

Kuni 2009. aasta maini piirdusid töötukassa ülesanded kolme erineva hüvitise määramise ja maksmisega (töötuskindlustushüvitis, kollektiivse koondamise hüvitis ja maksejõuetushüvitis). 2009. aasta mais hakkas töötukassa täitma ka likvideeritud

tööturuameti ülesandeid ehk pakkuma passiivsetele meetmetele lisaks tööturu aktiivseid meetmeid. Töötukassal on maakondlikud osakonnad igas maakonnas.

Nagu ka ülejäänud Eesti maakondades, toimus aastatel 2007–2008 Pärnu maakonnas registreeritud töötute arvus oluline tõus. Kõige madalam on Pärnu maakonnas elavate registreeritud töötute arv olnud 2006. aasta juuli lõpus, kui registreeritud töötuid oli 466. Eelmise, 2008. aasta lõpuks tõusis registreeritud töötute arv neljakordseks ehk 1861 inimeseni.

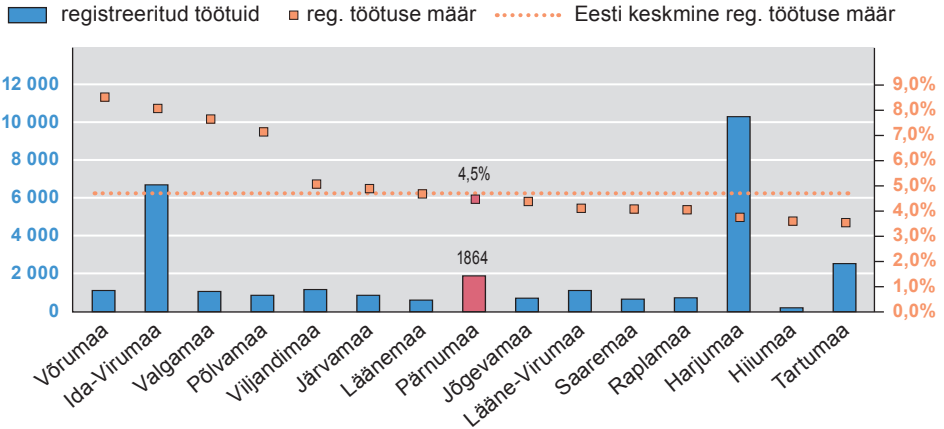


Joonis. Pärnu maakonnas elavate registreeritud töötute arv kuu lõpu seisuga



31. detsembri 2008 seisuga oli üle Eestis töötuna arvel 30 374 inimest. 16-aastasest kuni pensioniealisest tööjõust moodustas see 4,7%. Pärnumaal oli samal

hetkel töötuks registreerunud 1 861 inimest ehk 4,5% tööjõust, mistõttu oli Pärnumaa registreeritud töötuse määr veidi madalam Eesti keskmisest.



Joonis. Registreeritud töötute arv ja registreeritud töötuse määr maakondade lõikes 31.12.2008 seisuga.

2007. aasta jooksul oli Pärnumaal töötuna arvel 1 938 erinevat inimest, sh 697 töötuskindlustushüvitise saajat ja 870 töötutoetuse saajat. 2008. aastal jooksul oli Pärnumaal arvel 3 389 inimest, sh 1 214 töötuskindlustushüvitise saajat ja 1 233 töötutoetuse saajat. Seega oli 2007. aastal Pärnumaal teiste maakondade keskmisega võrreldes suurem hulk töötuid, kes said hüvitist või toetust (81%, Eestis keskmiselt 70%), kuid 2008. aastal suhteliselt sarnane hulk (72%, Eestis keskmiselt 69%)

Registreeritud töötute soo ja vanuse jaotus Pärnumaal on üldiselt sarnane Eesti keskmisega. 2008. aasta lõpus olid 49% Pärnumaa registreeritud töötutest mehed (Eestis keskmiselt 51%). Üle poole ehk 57% töötutest olid vanuses 25–49. Ka haridusjaotus on Pärnumaa registreeritud töötute hulgas küllaltki sarnane Eesti keskmisele. 18% Pärnumaa registreeritud töötutest olid 2008. aasta lõpus keskhari-

duseta (Eestis keskmiselt 17%). Kõrgharidus oli Pärnumaal 15% töötutest (Eestis tervikuna 18% töötutest).

2007. aastal pakuti 14 erinevat aktiivset meetodit: teavitamine tööturu olukorrast ning tööturuteenustest ja -toetustest, töövahendust, tööturukoolitust, karjäärinõustamist, tööpraktikat, avalikku tööd, tööharjutust, palgatoetust, toetust ettevõtluse alustamiseks, tööruumide ja -vahendite kohandamist, töötamiseks vajaliku tehnilise abivahendi tasuta kasutamist, abistamist tööintervjuul, tugiisikuga töötamise teenust ja kollektiivsetele koostamistele reageerimise teenust. 2008. aastal hakati lisaks osutama psühholoogilist nõustamist, sotsiaalse rehabilitatsiooni teenust ja tööklubi osalemise teenust.

2007.–2008. aasta jooksul sisenes Pärnumaal tööturukoolitusse 884 inimest. Karjäärinõustamist osutati Pärnumaal nendel aastatel 415 korral, tööpraktikale asuti



76 ja tööharjutusele 60 korral. Ettevõtluse alustamise toetusega aidati 15 tulevast ettevõtjat ning palgatoetusega rakendus üks riskirühma kuuluv töötu. Üks puudega töötu rakendus tööruumide ja -vahendite kohandamise teenuse abil ning kolmel juhul toimus rakendumine tugiisiku teenusena.

2007.–2008. aasta jooksul lisandus uusi vahendatavaid töökohti Pärnumaal kokku 2 853 ehk 8% kõigist töötukassa vahendatavatest töökohtadest. 2008. aasta lõpu seisuga oli Pärnumaal vahendatavaid töökohti kõigest 30 ehk 1% kõigist vahendatavatest töökohtadest. Samas registreeritud töötuid

oli sellel hetkel 6% kõigist Eesti registreeritud töötutest.

Nagu ka Eestis tervikuna, toimus 2007.–2008. aastal Pärnumaal kõige rohkem kollektiivseid koondamisi tekstiili- ja rõivatööstuses ning puidu- ja mööblitööstuses. Pärnus asunud tekstiili- ja rõivatööstusettevõtete töötajatest oli sellel perioodil 394 kollektiivse koondamise hüvitise saajat. Suurim koondaja selles sektoris oli OÜ Pärnu Linavabrik. Puidu- ja mööblitööstusest oli 153 hüvitisesaajat. Kokku toimus nende kahe aasta jooksul kollektiivseid koondamisi 29 erinevas Pärnumaa ettevõttes.

Koostas Anne Lauringson

## Eesti Riiklik Autoregistrikeskus Pärnu büroo

### 2008. aasta oli eksamite poolest rekordiline

Möödunud aastal võttis Eesti riiklik autoregistrikeskus vastu 51 012 teooriaeksamit ning 56 363 sõidueksamit. B-kategooria eksameid võeti vastu vastavalt 40 688 ja 45 954 korda.

B-kategooria eksamite arv on viimaste aastate jooksul jõudsalt kasvanud. 2007. aastal võeti sõidueksameid vastu ligi 21,2% võrra rohkem kui 2006. aastal. 2009. aasta tuleb ARK prognooside kohaselt oluliselt rahulikum.

Pärnus võeti 2007. aastal vastu 3765 teooriaeksamit ja 4376 sõidueksamit. 2008. aastal olid arvud vastavalt 3291 ja 3804.

Negatiivne aspekt rekordiliste aastate juures on eksamite kehv sooritustase. Aastate vältel on kõigi kategooriate sõidueksamite tulemused igal aastal protsendi või paari võrra halvenenud ning see tendents ei paista muutuvat.

### Infosüsteem aitab eksameid analüüsida

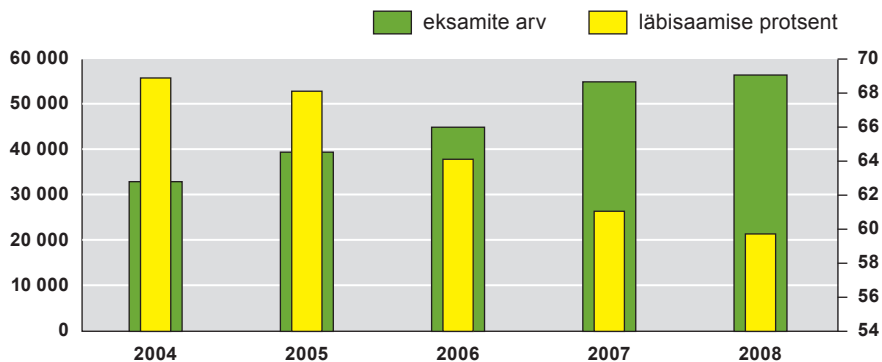
2008. aasta eksamistatistika kohaselt sooritavad B-kategooria liikluseksameid kõige paremini alla 18-aastased noored. Selle vanusegrupi tulemused edestavad eksamitel läbisaamise keskmist taset lausa paarikümne protsendiga.

Kokkuvõttest selgus veel, et naised sooritavad teooriaeksami paremini kui mehed. Naiste teooriaeksamil läbisaamise määr oli 71,9% ning meestel 62,5%. Sõidueksami sooritamisel edestasid aga mehed naisi – tulemused olid vastavalt 59,2% ja 51,8%.

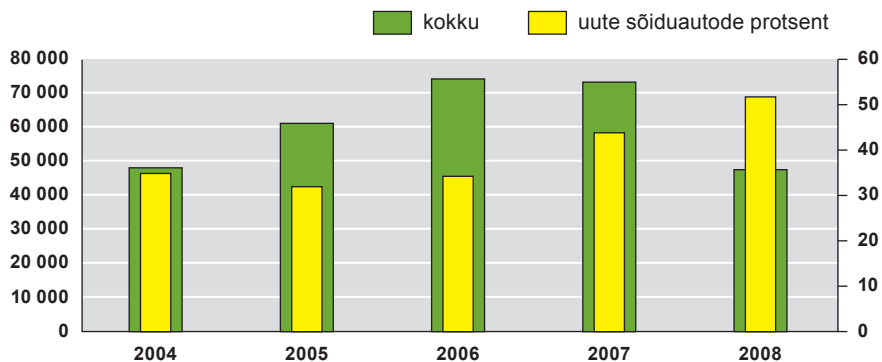
Sõiduvigade tegemisel meeste ja naiste vahel olulisi erinevusi ei täheldatud. Nii linnas kui ka asulavälisel teel oli juhtimisõiguse taotlejatel enim probleeme teeandmise kohustuse ning liiklusemärgide ja teekattemärgistusega arvestamisega. Manöövritest valmistavad sõidueksamil suurimaid raskusi vasakpöörde sooritamine ning reguleerimata ristmiku ületamine. Asulavälisel teel osutus eksamineeritavatele keerulisem sobiva sõidukiiruse valimine.



## Sõidueksamite arv ja eksamist läbisaamise protsent



## Sõiduautode esmane registreerimine



### 2006. aasta oli sõidukite registreerimise murdepunkt

Alates 2000. aastast kasvas sõidukite esmane registreerimine hoogsalt, jõudes 2006. aastal ligikaudu 95 000 sõidukini aastas. Samal aastal ületas sõidukite esmane registreerimine ühes kuus 10 000 piiri – maikuus registreeriti Eestis 10 501 sõidukit, millest 4550 olid uued.

2007. aasta esimesed kolm kvartalit olid sõidukite registreerimise poolest viimaste aastate aktiivseimad, kuid neljanda kvartali kesiste tulemuste tõttu jäi 2006. aasta tulemus siiski purustamata. 2007. a esimeses kvartalis registreeriti 17 952, teises 21 863,

kolmandas 18 234 ning neljandas 14 324 sõiduautot. Aasta kesiseim kuu oli detsember, mil registreeriti üksnes 3622 sõiduautot.

2008. aastal võeti Eestis arvele 47 402 sõiduautot, millest 24 590 olid uued. Eelmise aastaga võrreldes vähenes sõiduautode registreerimine ligikaudu 35%. Kokku registreeriti 2008. aastal 74 013 sõidukit.

Esmaselt registreeritud sõiduautode arvu kahanemist kuust kuusse oli märgata juba 2008. aasta alguses. Registreerimiste arvu stabiilne vähenemine kestis augustini, sest septembris ja oktoobris võeti Eestis arvele ligikaudu 3500 sõiduautot, mis ei eri-





nenud oluliselt augustikuu tulemusest. Uus langus algas novembris, mil sõiduautosid registreeriti möödunud aastaga võrreldes 54% vähem.

Pärnu maakonda (sh Pärnu linn) lisanud registrijärgsel 2007. aastal 3380 (1786) sõiduautot, 310 (134) mootorratast, 296 (155) veoautot ja 14 (11) bussi. 2008. aastal olid need arvud vastavalt 3301 (1651), 242 (118), 392 (206) ja 15 (12).

## Uute sõiduautode osakaal kasvas oluliselt

Viimase kolme aasta jooksul on oluliselt suurenenud uute sõiduautode osakaal kõigest esmaselt registreeritud sõiduautodest. 2007. aasta esmaste sõiduautode registreerimine võrreldes 2006. aastaga oluliselt ei muutunud, kuid uute sõiduautode esmane registreerimine kasvas aastaga 22%. Möödunud aasta kokkuvõttes olid uued enam kui pooled esmaselt registreeritud sõiduautod.

Koostas Timo Vijar



## Sihtasutus Keskonnainvesteeringute Keskus

Sihtasutus Keskonnainvesteeringute Keskus (KIK) on 2000. aastal Rahandusministeeriumi haldusalas loodud finant-

sasutus, mis korraldab loodusvarade taastootmiseks, keskkonnaseisundi hoiuks ja keskkonnakahjustuste heastamiseks suunatud raha sihtotstarbelist ning avalikele huvidele vastavat kasutamist.

### KIKi põhitegevused

- Suunab keskkonnatasudest laekuva raha keskkonnaprogrammi kaudu keskkonnaprojektide arendamisse.
- Koordineerib Ühtekuuluvusfondi keskkonnaprojektide elluviimist.
- Vahendab Euroopa regionaalarengu fondi ja Euroopa sotsiaalfondi raha keskkonnaprojektide arendamisse.
- Annab keskkonnaprojektide elluviimiseks laene.

Nagu üle terve Eesti nii on ka Pärnumaal keskkonnaprobleeme lahendatud nii riikliku kui ka välisabi toel. Seda peamiselt KIK kaudu saadud toetustega, milleks on toetused keskkonnaprogrammist, Ühtekuuluvusfondist ja Euroopa regionaalarengu

fondi keskkonnameetmist. Kuna aastatel 2007–2008 polnud Euroopa sotsiaalfondi meetmed veel avanenud, pole senini olnud ka võimalust selle fondi rahasid taotleda.

2005. aasta detsembris alustas tööd KIKi Pärnumaa esindus. Esindus loodi eesmärgiga pakkuda keskkonnaprojektide arendajatele rohkem tuge ja nõu ning teostada efektiivsemalt kohapealset projektide järelevalvet.

### Keskonnaprogramm

Keskkonnatasudest rahastatav keskkonnaprogramm jaguneb kaheksaks alamprogrammiks:

- veekaitseprogramm;
- jäätmeäitluse programm;
- keskkonnakorralduse programm;
- looduskaitse programm;
- metsanduse programm;
- kalavarude programm;
- keskkonnateadlikkuse programm;
- maakondlik programm.

Maakondlik programm on loodud selleks, et tõsta erinevate maakondade keskkonnakaitse taset ning rahastada väikeprojekte, mis üleriigilistes programmides n-ö joonealusteks jääksid.



## Ülevaade aastate lõikes

Aasta	Projektide arv	Toetussumma (kr)
2007	98	40 252 310
2008	79	57 818 007
<b>Kokku</b>	<b>177</b>	<b>98 070 317</b>

## Ülevaade programmide kaupa

Programm	2007	2008	Kokku
jäätmekäitlus	11	5	16
veemajandus	8	14	22
looduskaitse	18	6	24
keskkonna- teadlikkus	47	32	79
metsandus (s.h jahindus)	0	0	0
keskkonna- korraldus	1	1	2
kalandus	3	2	5
maakondlik	10	19	29
<b>Kokku</b>	<b>98</b>	<b>79</b>	<b>177</b>

Aastatel 2007–2008 rahastati keskkonnaprogrammist kokku 177 Pärnumaa projekti. Projektidele eraldati kokku ligi 98 070 317 krooni ning ainsa valdkonnana ei saadud toetust metsanduse programmist. 2008. aasta 31. detsembri seisuga on lõpule jõudnud 138 projekti ning teostamisel on veel 38. Samas on erinevatel põhjustel tühistatud 18 projekti, neist 10 toetuse saaja ning 8 KIKi soovil.

Veemajanduse programmi üheks huvitavamaks projektiks oli AS Tootsi Turba vana turbakaevandusala heitvete puhasti rajamine, mis vähendab jõkke suubuvate vete reostuskoormust. Puhasti rajati tuginedes Soome tehnoloogiale ja see on esimene omataoline Eestis. Samuti lahendati vee-  
programmi abil mitme valla (näiteks Lavassaare) joogivee probleemid, tehti vee ja kanalisatsioonitorustikke rekonstrueerimistöid ning renoveeriti pumplaid. Jäätmema-

janduse programmi toel valmisid kaasaegsed jäätmejaamad Kihnus ja Lavassaares, lisaks koguti terves maakonnas toimunud ohtlike jäätmete kogumiringidega kokku suurel hulgal ohtlikke jäätmeid.

Keskkonnateadlikkuse programmi toel korraldati ainuüksi 2008. aastal 40 keskkonnateemalist üritust lastele ja 29 üritust täiskasvanutele, korraldati mitmeid lastelaagreid, anti välja “Pärnumaa looduse” kordustrükk ja koostati teisi teabematerjale. Vahel võib innovatiivne mõte viia järgmisteni ning lõpptulemus üllatab projekti algatajaidki. Nii sai Sauga vallavalitsuse humanitaarnõunik Ave Grenberg toetuse valla lastele keskkonnalaagri tegemiseks ning selle projekti ühe tulemina valmis lisaks ka uudne ja väga populaarseks osutunud keskkonnateemaline lauamäng. Jätkuvalt väärib kiitust ka Pärnu loodusmaja, kelle tegemised on enamasti uudse sisuga ja üheks nende huvitavaimaks projektiks on lastele “Jänku Jussi” keskkonnateemaliste õppemultikate tegemine.

Kalandus programmi toel on läbi viidud iga-aastaseid Pärnu lahe kalandusuuringuid, lisaks on korrastatud ka olemasolevaid koha kudepesasid ja asetatud merre uusi kudepesasid. Looduskaitse programmi abil rajas Pärnu linn jõe suudmesse stendide ja parklaga linnuvaatlustorni ning Nigulas sai valmis uurimis- ja seirekeskus. Lisaks koostati 2008. aastal Uulu mõisapargi ja tammealleede rekonstrueerimise projekt ning Sindi pargi ekspertiis, hooldati Enge ja Kaelase parki, viidi läbi liikide seiret ja inventuure, paigaldati 650 uut kaitseala tähist ning tehti teisi looduskaitse tegevusi.

## Ühtekuuluvusfond (ÜF)

Euroopa Liit toetab vähemarenenud liikmesriikide arengut, rahastades läbi Ühtekuuluvusfondi suuri transpordi- ja keskkonna infrastruktuuri projekte. 2006. aastaga lõppes vana programmiperiood ning algas uus



(kestab 2007–2013), kus erinevate jäätme- ja veeprojektide kaasrahastamiseks on plaanitud 9,8 miljardit krooni, millele lisandub veel toetusesaaja omafinantseering. Rahastatavate projektide eesmärgiks on tagada Eesti elanikele puhas kraanivesi ja toimiv kanalisatsioon, tervendada Eesti veekogusid, aidata kaasa jäätmeäitluse arengule, puhastada ohtlike jäätmetega reostunud paiku ning likvideerida põlevkivitööstusest ja -energeetikast tulenevaid jäätmeid.

### **Pärnumaa ja Ühtekuuluvusfond**

Pärnumaa on Ühtekuuluvusfondiga vana tuttav ning eelmises Pärnumaa aastaraamatus sai esile tõsta Pärnu jõe vesikonna Pärnu ja Paide veeprojekti, mille eesmärgiks oli viia Pärnu- ja Järvamaa joogivee kvaliteet ja reovee puhastamine vastavusse Euroopa Liidu direktiividega. 2008. aasta lõpus sai Pärnu linn positiivse rahastusotsuse oma projektile, millega laiendatakse ja renoveeritakse Pärnu kesklinna ning Ülejõe ja Rääma linnaosade ühisveevärgi ja -kanalisatsioonivõrk. Tööd algavad 2009. aastal ning lõppevad plaanide kohaselt 2011. aasta lõpuks.

### **Euroopa Regionaalarengu Fond (ERF)**

Euroopa regionaalarengu fond on Euroopa Liidu struktuurifond, mis toetab muuhulgas ka keskkonnainfrastruktuuri arendamist. Nagu Ühtekuuluvusfondil, nii lõppes ka Euroopa regionaalarengu fondil 2006. aastaga abiperiood 2004–2006 ning algas uus. Uuel perioodil rahastatakse 2,55 miljardi krooni ulatuses keskkonnameetmeid, mis on seotud looduse mitmekesisuse säilitamise, keskkonnaseire ja -järelvalve arendamise, keskkonnaga seotud hädaolukordadega võitlemise, taastuenergeetika ning keskkonnaharidusega. Suurem osa nimetatutest on plaanis rahastada erinevate investeeringute kavade alusel, mis

suunavad abiraha riigi jaoks olulistesse projektidesse. Nii täiendatakse Päästemeti varustust merereostuse ja metsatulekahjudega võitlemiseks ning suurendatakse Keskkonnainspektsiooni võimekust keskkonnajärelevalvel.

### **Pärnumaa ja ERF**

Pärnumaal on ERFi abiga tehtud nii mõndagi, kuid kõige mahukam nii raha kui tulemuste mõttes on 2008. aastal lõppenud Litemaa looduskaitseala taastustööde projekt. 2005. aasta jaanuaritormis sai muude rannikulade hulgas tõsiselt kahjustada ka nimetatud looduskaitseala, kus võib näha Eesti kõrgeimaid luiteid ja suurimat rannaniiduala. ERFi toetuse abiga asuti koheselt tormikahjustusi likvideerima ning selleks tuli muuhulgas korrastada karjaaedu, juurdepääsuteid ning tormikaitsevalli. Taastati ka rannaniidud ja lõugased, hooldati luidete elupaiku ning toodi niitudele tagasi seda hooldavad kariloomad. Mõelda tuli ka külastajate peale ning seega taastati külastuspaikades olnud stendid, infotahvlid ja abihooned.

### **Euroopa Sotsiaalfond (ESF)**

Euroopa sotsiaalfond on Euroopa Liidu struktuurifond, mis toetab tööhõivet ning aitab inimestel end harida ja uusi oskusi omandada. Keskkonna valdkonnas rahastatakse ERFist 50 miljoni krooniga keskkonnahariduse arendamist. Kuna tegemist on KIKi jaoks uue fondiga ning 2008. aasta lõpuks ei olnud riigi poolt vastavat meetmeäärust vastu võetud, ei ole 2008. aasta lõpu seisuga sellest fondist veel ühtegi projekti rahastatud.

### **Keskkonnalaen**

KIKi keskkonnalaenud on ennekõike mõeldud keskkonnakaitseks investeringuteks ja keskkonda säästmist ja taastamist aitavate projektide arendamiseks. Taotleja, kes saab toetust kas KIKi keskkonnaprogr-



Luitemaa looduskaitseala aitavad lisaks masinatele hooldada ka kariloomad. KIKI fotokogu.



2008. aasta aprillis avati Pärnu jõe suudmes linnuvaatlustorn. KIKi fotokogu.



Puhastatud Lavi Paisjärv pakub ilusaid vaateid. KIKi fotokogu.



rammist või eelpool nimetatud Euroopa Liidu struktuurifondist, võib katta omaosaluse KIKist võetava laenuga.

KIKist on võimalik taotleda nii pikaajalisi kui lühiajalisi keskkonnalaene, samuti on KIKil erinevatele taotlejatele suunatud laened. Pikaajaliste laenude puhul on sobivateks projektideks näiteks investeerin-

gud puhtama tootmisprotsessi loomiseks, roheline energia tootmiseks, energiasäästu suurendamiseks, materjalide taaskasutuseks jne. **Lühiajalised keskkonnalaened** on mõeldud erinevate projektide sildfinantseerimiseks.

Koostaja Kristiina Pennar



## Lääne-Eesti Päästekeskus

### Tulekahjude statistika

2007. aastal said päästjad maakonnas üle 1150 päästealase väljakutse, mis on

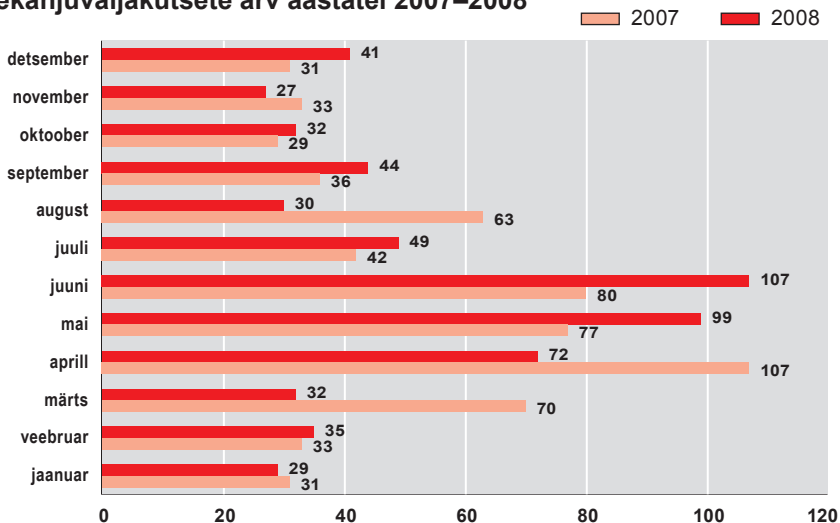
2006. aastaga võrreldes 100 võrra vähem. 2008. aastal päästealaste väljakutsete arv suurenes, ulatudes 1400-ni. Samas tulekahjuväljakutsete arv vähenes, ulatudes 2007. aastal 632-ni ja 2008. aasta 597-ni.

### Tulekahjuväljakutsete arv aastatel 2007–2008

Kuu	2007	2008
jaanuar	31	29

veebruar	33	35
märts	70	32
aprill	107	72
mai	77	99
juuni	80	107
juuli	42	49
august	63	30
september	36	44
oktoober	29	32
november	33	27
detsember	31	41
<b>Kokku</b>	<b>632</b>	<b>597</b>

### Tulekahjuväljakutsete arv aastatel 2007–2008





## Tulekahjude statistika aastatel Pärnumaal 2007–2008

Hoonete tulekahjusid													
	jaan	veebr	märts	aprill	mai	juuni	juuli	aug	sept	okt	nov	dets	kokku
<b>2007</b>	10	15	12	33	30	15	15	22	6	17	17	18	<b>210</b>
<b>neist eluhoonetes 122</b>													
<b>2008</b>	26	20	12	18	22	16	15	9	21	16	13	18	<b>206</b>
<b>neist eluhoonetes 132</b>													
Väljakutseid metsa/maastiku tulekahjudele													
	jaan	veebr	märts	aprill	mai	juuni	juuli	aug	sept	okt	nov	dets	kokku
<b>2007</b>			29	38	14	21	3	7					<b>112</b>
<b>2008</b>		4	6	21	27	40	5	1					<b>104</b>
Väljakutseid hoonete välistele põlengutele (lõkked, prügikastid, sõidukid jt väiksemad põlengud)													
	jaan	veebr	märts	aprill	mai	juuni	juuli	aug	sept	okt	nov	dets	kokku
<b>2007</b>	21	18	29	36	33	44	24	34	30	12	16	13	<b>310</b>
<b>2008</b>	3	11	14	33	50	51	29	20	23	16	14	23	<b>287</b>
Väljakutseid tulekahjudele kokku													
	jaan	veebr	märts	aprill	mai	juuni	juuli	aug	sept	okt	nov	dets	kokku
<b>2007</b>	31	33	70	107	77	80	42	63	36	29	33	31	<b>632</b>
<b>2008</b>	29	35	32	72	99	107	49	30	44	32	27	41	<b>597</b>

Mõlemal aastal vähenes tulekahjudes hukkunute arv. Pärnumaal hukkus 2007. aastal tulekahjudes 10 inimest, kusjuures kahes tulekahjus kaotas elu kaks inimest korraga. 2008. aastal hukkus tulekahjudes 4 inimest. Võrdluseks 2006. aasta, kui Pärnumaal kaotas tulekahjudes elu 18 inimest.

### Tulekahjudes hukkunud ja vigastatud

	2007	2008
hukkunuid	10	4
vigastatuid	10	4

Suurimaks tulekahju tekkepõhjuseks on hooletus (tabel 2). Kõik tulekahjud, milles 2007. ja 2008. aastal inimesed hukkusid, said alguse hooletusest lahtise tulega. Selliseid tulekahjusid on kahe aasta peale kokku kaksteist. Neist kuue puhul, on tek-

kepõhjuseks kindlaks tehtud, hooletu suitsetamine, ühe puhul oli tegemist hooletusega kütteseadme kasutamisel.

### Hoonetulekahjude tekkepõhjused aastatel 2007–2008

	2007	2008
<b>Hoonetulekahjud kokku</b>	<b>210</b>	<b>206</b>
<b>Hooletus</b>		
hooletus lahtise tule kasutamisel	52	66
hooletus suitsetamisel	16	11
hooletus tuletöödel	9	8
hooletus elektriseadmete kasutamisel	3	2
hooletus kütteseadmete kasutamisel	11	10
tahma süttimine suitsulõõris	19	27



hooletus toiduvalmistamisel	15	23
hooletus isesüttivate ainete hoiustamisel	0	1
hooletus tehnoloogilise protsessi teostamisel	3	5
hooletus laste mängimisel lahtise tulega	5	4
seadme või süsteemi vale paigaldus	4	2
teadmatus	1	4
Ebaõige käitumine		
süütamine	18	4
kulu põletamine	0	0
<b>Loodusnähtused</b>		
pikselöök, keravälk	3	1
<b>Seadmete rikked</b>		
tehnilise seadme rike	3	2
riike elektriseadmes	9	9
riike elektripaigaldises	16	14
riike kütteseadmes	14	9
mootorsõiduki elektri- või toitesüsteemirike	0	0
summutist ja seadmetest lenduvad sädemed	5	1
<b>Kindlaks tegemata</b>		
kindlaks tegemata põhjus	4	3

## Päästeväljakutsed

Suuri metsatulekahjusid 2007. ja 2008. aastal Pärnumaal ei olnud. Küll aga käisid maakonna päästjad teistes maakondades abis metsatulekahjusid kustutamas. 2007. aasta juunis põles Ellistes raba 205 hektari ulatuses. 2008. aasta 24.–28. mail põles Vihterpalus 850 hektarit metsa ja 9.–30. juunil põles Ida-Virumaal Puhatu turbatootmisala ja seda ümbritsev mets 470 hektari ulatuses. Lisaks päästjatele anti abiks metsakustutustehnikat.

2008. aastal oli Pärnu linnas kaks keemiaõnnetust, kummaski õnneks inimesed vigastada ei saanud. Suuremaid keemia-

õnnetusi, kus päästjate abi oleks vajatud, Pärnus lähiminevikus olnud ei ole.

8. novembri õösel voolas sanatooriumi Tervis abiruumis põrandale ca 40 liitrit lahjendatud väävelhapet. Kohapeal olnud sanatooriumi töötaja peatas lekke ning piiras maha voolanud keemilise vedeliku leviku liivaga. Päästjad korjasid reostuse vedelikku imava ainega kokku ning toimetasid selle ohtlike jäätmete hoidlasse. Reostus hotellikülastele ohtu ei kujutanud ning inimesi hotellist ei evakueeritud, sest ruum, kus lahjendatud väävelhape maha voolas, asus sanatooriumi hotelliosast eemal ning eraldi hoone osas.

7. detsembril lekkis Pärnu Mai Selveris keemilises puhastuses põrandale ligikaudu 15 liitrit keemilist ainet, mida kasutati puhastusprotsessis. Keskuses olnud ligemale 200 inimest evakueeriti, keegi vigastada ei saanud.

## Päästealane ennetustöö

Positiivse poole pealt tasub esile tõsta päästealase ennetustöö veelgi suuremat aktiivsust. 2007. aastal alustati projektiga "Kodu tuleohutuks", mille eesmärk on juhtida inimeste tähelepanu tuleohutusele oma kodus. Projekti raames oli võimalik endale koju kutsuda päästetöötajad, kes annavad hinnangu majapidamise tuleohutusele ning soovivad kuidas ja mida selles osas parandada. Koostöös kohalike omavalitsustega paigaldasid päästetöötajad selle projekti raames toimetulekuraskustega inimeste kodudesse tasuta suitsuandureid. 2007. aastal külastati Pärnumaal 295 kodu ja 2008. aastal 581 kodu. Külastuse käigus paigaldati majapidamisse suitsuandur. Üks suurem ettevõtmine oli 2007. aasta kevadel Kihnu saarel, kui Lääne-Eesti päästekeskuse ja Päästeameti töötajad panid Kihnu saarel enamikesse majapidamistesse kahe päevaga suitsuandurid lakke. Kokku paigaldati saarel üle saja anduri.

2007. ja 2008. aasta jooksul pidasid





päästetöötajad enamikus Pärnumaa üldhariduskoolides ja lasteaedades personalile tuleohutuse loengu ja juhendasid evakuaatsiooniharjutust õppehoones. Teoreetiline loeng ja praktiline õpilaste evakueerimine õppehoonest on kompleksõppus, millega harjutatakse käitumist tulekahju korral. Kokku toimusid kompleksõppused 43-s lasteaias ja 40-s üldhariduskoolis. Lisaks viidi kompleksõppused läbi ka Pärnumaa hooldekodudes.

Projekti "Kaitse end ja aita teist" raames koolitatakse alates 2007. aastast Pärnumaa koolide küuendate klasside õpilasi. Projekt ise on pääste, politsei ja Punase Risti ühisetevõtmine. Läbi kogu kooliaasta kestav ohutusõpe lõppeb kevadel koolidevahelise ohutuslaagriga, kus koolide esindusvõistkonnad konkureerivad omavahel ohutusalastes teadmistes ja praktilistes tegevustes.

Päästealase ennetustöö korraldamisel Pärnumaal lööb kaasa enamik päästetöötajatest. Päästjad peavad koolides, lasteaedades, hoolekandeaasutustes tuleohutuse loenguid ning juhendavad praktilisi päästeharjutusi, tuleohutuse inspektorid teevad kodukülastusi jne.

Alates 2007. aasta sügisest toimub Lääne-Eesti päästkeskuse eestvedamisel Pärnus ohutuspäev, kus osalevad organisatsioonid, kes õnnetuste puhul inimestele appi lähevad: päästeteenistus, politsei, pommigrupp, aga ka Aide autokool, Punane Rist, korstnapühkijad ja vetelpäästjad. Lavastatud ohuolukordades näidatakse kuidas õnnetusi ära hoida ja kuidas käituda kui ollakse hätta sattunud. Esimene ohutuspäev toimus Papiniidus Kaubamajaka kaubanduskeskuse parklas ja järgmisel aastal südalinnas Port Arturi parklas.

Tuleohutuse järelevalve inspektorid võtsid 2007. aastast alates teravdatud tähelepanu alla haridusasutused, nii koolid kui lasteaiad. 2008. aasta lõpu seisuga oli Pär-

numaal kokku 105 haridusasutust, mille tuleohutusnõuetele vastavust kord aastas kontrollitakse.

Aasta lõpu seisuga oli kahes kolmandikus haridusasutustest automaatne või autonoomne tulekahjusignalisatsioonisüsteem ja turvalgustus olemas. 77-s haridusasutuses signalisatsioonisüsteem ja 72-s turvalgustus. Teistes tuleohutusseadmed kas puudusid või olid paigaldatud osaliselt. Kõik tuleohutusnõuded olid täitnud 32 haridusasutust. 42-s koolis/lasteaias oli tegemist oluliste tuleohutuslaste puudustega. Põhilised puudused olid seotud tuletõkkesektsioonide moodustamisega: hoones ei olnud tulekahju korral suitsu ja tule levik tõkestatud ning tagatud ei olnud ohutu väljapääsemine hoonest. Samuti oli vajakajäämisi signalisatsioonisüsteemi ja turvalgustuse hoolduses, evakuaatsiooniväljapääsud ei olnud kõik seestpoolt võtmeta avatavad ning tuleohutusjuhend olid vananenud.

## Päästekomandod

2008. aasta lõpu seisuga tegutses Pärnumaal seitse kutselist päästekomandot, kuues neist ööpäevaringne valve. Kihnu komandos reageerivad päästjad õnnetuse puhul kodusest valvest.

### Päästekomandod Pärnumaal:

- Pärnu päästekomando, komandopealik Oleg Šapkin;
  - Pärnu-Jaagupi päästekomando, komandopealik Ivar Tõnismaa;
  - Väandra päästekomando, komandopealik Toomas Taul;
  - Kilingi-Nõmme päästekomando, komandopealik Olev Paukson;
  - Häädemeeste päästekomando, komandopealik Jaanus Saar;
  - Tõstamaa päästekomando, komandopealik Mait Janson;
  - Kihnu päästekomando, meeskonnavanem Ago Laos.
- Lisaks kutselistele komandodele kaasa-



takse tulekahjudele vabatahtlikke komandosid. Pärnumaal asuvad vabatahtlikud tuletõrjekomandod Sauga ja Saarde valdas.

2008. aasta jaanuarist mindi kõigis Eesti kutselistes päästekomandodes üle uuele valveteenistuse korraldusele. Uue teenistumudeli kohaselt liigitati kõik päästekomandod töökoormuse ja piirkonna riskide alusel kolme gruppi. Suurema töökoormusega päästekomandodes rakendus 12-tunnine valvegraafik. Pärnu, Pärnu-Jaagupi ja Väandra päästekomandos mindi üle 12-tunnisele valvevahetusele. Kilingi-Nõmme, Hädemeeste ja Tõstamaa komandos jäi töövahetuse pikkuseks 24 tundi.

2007. aastaks oli kõigile päästjatele tagatud ühtne vaheriietus, mida kantakse tuletõrjekaitseriieetuse all. 2008. aastal said kõik päästemetnikud endale musta vormirõivastuse.

2008. aasta detsembris rakendus tööle uus ESTER raadioside, mis on võrreldes varem kasutatud süsteemiga töökindlam. Pärnumaa ja Läänemaa olid esimesed maakonnad Eestis, kus uut raadiosidet katsetati ja kasutusele võeti.

2008. aastast osales Lääne-Eesti päästkeskus iseseisvalt Euroopa Liidu projektides. Sel aastal toimusid seoses europrojektidega esimesed sõidud Brüsselisse. Osaleti kahes projektis: paatidega veepääste ja suurte veekoguste pumpamisvõimekus suurte metsatulekahjude ja üleujutuste korral. Projektid realiseeruvad 2009.–2011. aastal.

2008. aasta kevadel sai Kilingi-Nõmmel valmis põhjalikult remonditud pääste ja politsei ühine hoone. Renoveeritud hoone on politseinikel ja päästjatel kummalgi kasutada omaette tiib. Päästjate poole peal asuvad kaks töökabinetti, õppeklass ja komando olmeruumid. Päästeautod seisavad üle hoovi asuvates pitsikuuris ja kõrvalhoones. Konstaablijaoskonnas on lisaks politseinike tööruumidele ka kõiki-

dele nõuetele vastav ajutise kinnipidamise kamber. Renoveerimistööd hoones alustati novembris 2007 ning kogu ehitus läks maksma 2,3 miljonit krooni.

Pärnu-Jaagupi päästekomando läbis 2007. aastal uuenduskuuri, majal vahetati aknad ja siseruumid remonditi.

2007. ja 2008. aastal said Pärnumaa päästjad mitu uut päästeautot. 2007. aasta suvel sai Pärnu päästekomando Pärnu linnalt kingituseks paakauto, millele linnapea Mart Viisitamm andis nimeks Jaan. Jaani puhul on tegemist esimese suurema toetusega päästeteenistusele Pärnu linna poolt. Samal aastal jõudsid maakonda kaks uut põhiautot Man, mis esialgu jäid mõlemad Pärnu päästekomandosse ning edaspidi leidis üks neist endale kodu Väandra päästekomandos. 2008. aasta juulis lisandus Pärnu päästekomando autoparki veel üks uus pääste põhiauto Scania, mille pealisehituse tootjaks on Poola firma *Wawrzaszek Special Vehicles Engineering*. Man päästeauto nimeks sai Teele ja Scania nimetati Barbaraks.

2008. aasta detsembris anti Pärnu päästekomandole üle uhiuus redelauto, mille redel ulatub Pärnu kõige kõrgema korrushoone, Pärnu haigla, katuseni. Uue päästeauto redeli pikkus on 32 meetrit. Redelauto kõige olulisem funktsioon on inimeste kiire päästmine kõrgustest. Päästesõiduki kohalejõudmisest kuni redeli täispikkuses väljasirutamiseni võtab aega üks minut. Redelautoga saab inimesi päästa ka näiteks kaldast eemalt jõelt, redeli toimimisulatuses. Masina alusauto on toodetud Man tehases ning pealisehitis Saksamaal Metz'i autotehases. Uus päästesõiduk läks maksma üle kaheksa miljoni krooni. Redelauto sai nime Karl kunagise Pärnu tuletõrjepealiku Karl Lorenz'i auks.

Pärnu päästekomando varustusse lisandus 2008. aasta lõpus keemiahaagis, mille vajalikkust näitasid ka mitmed aset leidnud keemiaõnnetused. Pärnu päästekomando



Pärnu päästekomando uus põhiauto Barbara ja redelauto Karl. Lääne-Eesti päästkeskuse fotokogu.



Pärnu ohutuspäev 2008. aastal Port Arturi parklas. Päästjad näitasid linnarahvale põleva auto kustutamist vahuga. Lääne-Eesti päästkeskuse fotokogu.



on üks kuuest keemiapäästevõimekusega päästekomandost Eestis. Keemiapäästevõimekus tähendab nii keemiapäästevarustuse olemasolu kui päästjate sellekohast väljaõpet.

2008. aasta aprillist on reageerimisvalmis Pärnu autonoomse hoiatuse süsteem ehk PAUH. Hoiatussüsteemi eesmärgiks on linnakodanike teavitamine võimalikust

ohust, mis võib tekkida looduskatastroofi või suurõnnetuse tulemusel. Valjuhääldid paiknevad Ülejõe gümnaasiumi, Hansaporti, taastusravikeskus Estonia, Koidula gümnaasiumi ja Raeküla gümnaasiumi katusel. Valjuhäälditest saab edastada nii häälteateid kui sireeni.

Koostas Sirle Matt

## Kaitseliit Pärnumaa Malev

Eesti Vabariigi vanim jõustruktuur Kaitseliit loeb oma sünnipäevaks 1918. aasta 11. novembrit. Sellel päeval teatas Saksa okupatsiooniaegse omakaitse kattevarjus välja mõeldud ja organiseeritud Eesti Kaitse Liit rahvale oma tegevuse algamisest *"... selleks et Eesti rahva peret terves tema mitmekesisuses ühiselt ja vahettegemata toore vägivalla, näljasurma ja rahvuslise vägistamise eest kaitseda"*. Pärnus alustasid okupatsiooni ajal salaja loodud kaitseliidu salgad tegutsemist 12. novembril.

Oli mõeldud nii, et igas maakonnas loob kohalik aktiiv oma kaitsemaleva, kes täidab vastavate struktuuride loomiseni sõjaväe, politsei ja piirivalve ülesandeid. 14. novembril moodustati Pärnus parteidevaheline büroo, kes valis viieliikmelise korralduskomisjoni. Kaitseliidu keskjuhatuse poolt oli määratud *korralduste ülemaks*, kaitseliidu organiseerijaks Pärnumaal ja Pärnu linnas Tannebaum. Staabikapten Feliks Tannebaum oli olnud 1917. aasta detsembri lõpust Saksa okupatsioonini 2. Eesti jalaväepolgu Pärnus baseeruva III pataljoni, rahvasuus Pärnu Eesti pataljoni ülemaks, kuid loodava Pärnumaa kaitseliidu pealikuna teda parteidevaheline büroo näha ei soovinud. Sobivaks kandidaadiks osutus just sõjast koju jõudnud Tõhela kandi mees, Vene armees Kindralstaabi akadeemia lühendatud kursusel õppinud

ja pataljoniülemana teeninud leitnant Karl-Johann Laurits. Leitnant Laurits nimetati 16. novembril maleva pealikuks ja ühtlasi ka Pärnu garnisoni komandandiks. Maleva pealiku esimene päevakäsk jaotas linna kolmeks ja maakonna seitsmeks jaoskonnaks ning määras jaoskonnaülemad, enamuses ohvitserid.

Peagi kujunes probleemiks sobivate alampealike leidmine, sest 16. novembril välja kuulutatud mobilisatsioon viis ohvitserid ja vabatahtlike värbamine pea kõik nooremad ja tegusamad kaitseliitlased rahvaväkke. Nõukogude Venemaa relvastatud kallaletungiga alanud Vabadussõda tõi kaasa sundmobilisatsiooni kõigile 21–24-aastastele sõjaväekõlblikele meestele ning hõrendas kaitseliitlaste ridu veelgi. Siiski kasvas malevlaste arv detsembris neljasajale. Eriti aktiivsed kaitseliitu astujad olid vanemad koolipoisid ja linnaametnikud. 11. detsembrist muutus kaitseliitu kuulumine kohustuslikuks kõigile 18–45-aastastele meestele ja järgnev juurdekasv võimaldas formeerida Pärnu garnisoni ning luua piiriäärsetes valdades kaitsemalevaid Lätist lähtuvate punapartisanide röövsalkade talitsemiseks. Nii jäigi kogu Eesti-Läti piir Mõisakülast mereni kohalike kaitseliidu rühmade ja 1919. aasta jaanuaris - veebruaris põhiliselt nende rühmade baasil formeeritud Pärnu kaitsepataljoni kaitsta-val-



vata. Märtsis alandati kaitseliidukohustuse vanusepiiri 55-aasta vanuseni. Kaitseliitlaste arv Pärnu linnas tõusis 1200-le.

Peale Vabadussõja võidukat lõppu saadeti kaitseliit laiali. Tuld jäid tuha all hoidma kaitseliidu kütirühmad. 1924. aasta 1. detsembri mässukatse tõestas kaitseliidu vajalikkust ja organisatsioon taastati, nüüd juba vabatahtlikkuse alusel. Taastatud kaitseliidu areng oli kiire ja juba 1925. aasta märtsis jagunes malev Pärnumaa ja Pärnu malevaks. Kaitseliitu toetanud ja abistanud naised organiseerisid naiskodukaitseks, järeelkasvu tagasid noorkotkad ja kodutütred. Lisaks sõjalistele harjutustele tegeleti üha rohkem seltskondliku eluga. Kaitseliit muutus prestiižseks massiorganisatsiooniks. 1939. aasta lõpuks oli linnamalevas 774 ja maamalevas 2725 kaitseliitlast. Kaitseliit koos oma allorganisatsioonidega likvideeriti nõukogude võimu poolt 1940. aasta 28. juunil jõustunud seadusega.

Kaitseliidu taastamist alustati 1990. aasta kevadtalvel. Pärnumaa malev taasloodi maleva suurrkogu otsusega 5. augustil 1990. aastal. Algaastail vaid isamaarmastusel ning patriotismil püsinud kodanikeühendusest on tänaseks saanud arvestatava väljaõppega korraliku varustuse ja relvastusega vabatahtlik riigikaitse organisatsioon, mis on valmis täitma talle püstitatud sõjalisi ülesandeid ning ka rahuajal appi ruttama iga häda ja õnnetuse korral.

## Maleva tegemised ja käekäik 2007–2008

2007. aastal ületas maleva liikmeskond tuhande mehe piiri, olles hetkel Tallinna maleva järel suuruselt teine malev vabariigis. Malev jaotub Soontagana, Korbe ja Kikepera malevkonnaks. Neist noorim, maakonna põhjaosa hõlmav ja muistse kihelkonna nime pärinud Korbe malevkond, sai eluõiguse 2008. aastal.

Maleva materiaalsetest saavustest on

pillupüüdvaime Pikal tänaval asuva staabimaja renoveeritud fassaad. Äramärkimist väärib kindlasti Raba tänava lasketiiru suu-remahuline juurdeehitus, mis on ekspertide hinnanguil üks moodsamaid laskesportidrajatis vabariigis.

Uute sõiduvahendite vastu vahetus maleva amortiseerunud autopark. Täienevad ja paranenud on malevlaste varustus ja relvastus.

2008. aasta sügisel suurenes maleva lahinguvõimekus väljaõpetatud ja relvastatud/varustatud miinipildujarühma võrra. 2005. aasta jaanuaritormi kogemusele tuginedes käib malevas OPE-rühma (otsipäästa-evakueeri) väljaõpe. Olemas on erivarustus 24 mehe jaoks.

Üleujutuse korral tegutsemine oli ka 2008. aasta novembris Pärnus ja Pärnumaa maleva baasil läbi viidud 8. rahvusvahelise staabiõppuse *Baltic Fox* 2008 teemaks. Eesti, Läti ja Leedu sõsarorganisatsioonide ühisõppusel osales ka kohalik kriisikomisjon. Lisaks Balti riikidele on tihe koostöö Soome reservväelaste organisatsiooniga.

2007. aasta aprillikuu pronksiöö järelkajaks Pärnus olid kaitseliidu patrullid õistel tänavatel ja 62 kiirkorras abipolitseiniku väljaõppe saanud kaitseliitlast. Saadi ka massikorratuste ohjamiseks vajalikku varustust.

Malevlaste sõdurioskuste lihvimiseks ja juhtide võimekuse testimiseks on ellu kutsutud Pärnumaa, Saaremaa ja Lääne malevate ühisõppus Orkaan. Orkaan 2 viidi läbi 2007. aasta detsembris Risti ja Piirsalu maadel. Pärnumaa malevat esindas jalaväekompanii nooremleitnant Margo Saia juhtimisel ja hr Andres Lepiku juhitud võitlusgrupp. Orkaan 3 möllas 2008. aastal Saaremaal. Sõjalisele väljaõppele lähendamise huvides muutus maleva traditsioonilise sõjalis-sportliku võistluse Sookoll formaat – seni üksikvõitleja oskustele tuginev võistlus on 2008. aastast alates jaopõhine.



Erna-retke talvise variandi, Ida-Virumaal toimuva Utria dessant 2008 võitjad on Pärnumaa mehed – leitnant Margo Sai, nooremleitnandid Raul Peetson, ja Riivo Liin ning malevlane Sander Lösjuk.

Parim väljaõpe ja relvastus on kasutu, kui puudub kaitsetahe. Üks kaitsetahte kasvatamise viisidest on riigikaitseõpe koolides. Pärnumaa maleva ohvitseride ja allohvitseride abil saab seda ülimalt olulist õpet oluline osa linna ja maakonna gümnaasistidest. Nii-öelda kirsiks vahukoorekuhilal on õpilastele suvised ja talvised välilaagrid.

2007. aasta novembris austas Pärnumaa malevat oma külaskäiguga vabariigi president. Vabariigi juubeliaastapäeva paraad toimus Pärnus. Malevat esindas paraadil jalaväekompanii Sootagana malevkonna pealiku lipnik Tarvi Marksoni juhtimisel. Suur osa paraadi organiseerimistööst oli loomulikult maleva õlgadel. Suvisel Või-dupüha paraadil Tallinnas oli malev jällegi kompaniiga esindatud. Oma vabariikliku paraadi debüüdi tegi hr Mati Põdra dirigeeritud maleva puhkpilliorkester.

Kaitseliitlastest formeeritud Euroopa Liidu Põhjala lahingugrupp viibis missioonieltsel väljaõppel Rootsi kuningriigis. Grupijuhiks on Pärnumaa maleva ohvitser – kapten Venno Slugen. Pärnumaa maleva kasvandik on ka Kosovos iseseisvuse väljakuulutamise plahvatusohtlikel päevadel Eesti rühma juhtinud nooremleitnant Taavi Mets.

Minevikku mäletamata ei saa olla tulevikku. Seda tarkust järgides paigaldas malev mälestustahvli taastatud maleva esimesele staabihoonele Aia tänaval. Üks maleva kolmest malevkonnast kannab Soontagana nime. Malevkond hoolitseb linnamäe ja selle lähiümbruse heakorra ja puhtuse eest. Vapraste esivanemate mälestuseks paigutati linnamäele 2008. aasta suvel muinaslinnuse tähistuskivi. Luuakse traditsiooni, et malevkonna pühamad ja

pidulikumad sündmused toimuksid Soontaganal.

Kahjuks on elus ka nukraid päevi. 2008. aasta augustis lahkus igaveseks taastatud Pärnumaa maleva esimene pealik hr Lembit Mägedi.

2008. aasta oktoobris viidi Pärnus läbi läänepiirkonna seni suurim reservväelaste õppekogunemine Siil 2008. Reservpataljoni formeerimine ja deformeerimine viidi läbi KL Lääne ja Pärnumaa malevate ühistööna. Jõudsalt löid üritusel kaasa Pärnumaa naiskodukaitsjad.

Pärnumaa maleva noored kotkad ja kodutütred on harjunud oma suuremaid ettevõtmisi ühiselt läbi viima. Nii on majanduslikult kasulikum ja mis seal salata, ka lõbusam. Oluliseks sündmuseks noorkotkastele ja kodutütardele oli Tallinna maanteel asuva endise tuletõrjemaja värskeltremonditud ruumide oma kasutusse saamine. Endise kahe toapugeriku asemel on nüüd kasutada käsitöötuba, õppeklass-mängutuba, puhke- ja nõupidamisruum, muuseumituba, kantselei, köök ja laoruum.

Enamik noorkotkaste ja kodutütarde üritustest toimuvad looduses, ja seda aastaringelt. Traditsioonilised on noorkotkaste ja kodutütarde ühised suvised maakonnalaagrid, kus lisaks kõikvõimalikele spordialadele tegeldakse asjatundjate juhendamisel ka kaunite kunstidega. Kuna tegemist on kaitseliidu noorteorganisatsioonidega, on aukohal militaarse kallakuga alad – laskmine, orienteerumine, erinevate sidevahendite kasutamine, esmaabi, oskus kasutada loodust ja maastikku ellujäämiseks eriolukordades. Oma tööd, tehnilisi vahendeid ja ametinippe käivad tutvustamas piirivalve, politsei ja päästeamet.

2007. aasta huvitavamateks üritusteks võib lugeda pr Mercedes Merimaa eestvedamisel toimunud looduslaagrit ja koostöö *Practical Shooting* klubiga läbiviidud laske-laagrit. Pärnumaa maleva noorkotkad on laskevõistlustel esirinnas ja seda tänu hr



Alar Palgi tubliile treeneritööle. Sauga kodutütreid tulid 2007. aasta vabariiklikul meditsiinivõistlusel esikohale. Pärnu kodutütreid valiti esinema Tallinnas Valge Roosi ballil ja Kaitseliidu 90. aastapäevale pühendatud kontserdil rahvusraamatukogus. Rootsi kodukaitse noortevõistlusel saadi 2008. aasta tütarlaste arvestuses esikoht, üldarvestuses oldi viieteistkümnendad ja seda 60 osalenud võistkonna seast.

Noortejuhtide kasvatamiseks ja olemasolevate juhtide taseme tõstmiseks on kor-

raldatud neile õppepäevi, seminare, matku ja väljasõite naabermalevatesse.

2007. aastal toimus Noorte kotkaste malevapealike vahetus – Kaitseliidu Pärnumaa maleva noorteinstruktori hr Rait Vaeno vahetas pealikuametis välja senine Pärnu-Jaagupi rühma pealik hr Ivo Kivisaar.

Noorkotkaste ja kodutütarde 2008. aasta vabariiklik suurlaager toimus Pärnumaal Vangu metsavahitalus, peakorraldajaks Pärnumaa malev.

Koostajad: Mehis Born, Kalle Ojaste, Rait Vaeno



*Kõik senised Pärnumaa maleva pealikud. Hr Lembit Mägedi (vasakult), kolonelleitnant Hannes Toomsalu, vanemveebel Peeter Mürsoo, kolonelleitnant Tiit Tammela, leitnant Kalle Ojaste, kapten Erik Reinhold, major Mehis Born. Foto: Jüri Vlassov (16.11.2007).*



## Lääne maksu- ja tollikeskuse Pärnu maksu- ja tollibüroo

Lääne maksu- ja tollikeskus on sisse elanud 1. juulist 2005 kehtestatud struktuuri ja on hakanud peale ühinemist toimima ühtse asutusena. Koostöö tolli ja maksuvaldkonna vahel on andnud häid tulemusi.

2008. aastal viisid revidendid läbi kontrolli 130 maksumaksja juures. Täiendavalt määrati makse 46 miljonit krooni. Sealhulgas kontrolliti 43 Pärnumaa ettevõtet ja ettevõtjat. Maksudena tuli juurde tasuda 35,2 miljonit krooni. Käibemaksu tagastusnõuete kontrolli viidi läbi 87 ning täiendavalt tasumisele määrati kokku 10,8 miljonit krooni.

Maksude laekumine on hea. Nii maksukui ka tollitöö on stabiilselt kõrgel tasemel. Revidentide ja juristide koostöös on oluliselt paranenud maksuotsuste kvaliteet. 2007. aastal andis kohus õiguse Lääne MTK-le 82% vaidlustatud juhtumitest. 2008. aastal ei tühistatud kohtus ühtegi meie poolt koostatud haldusakti.

Maksu- ja deklaratsioonide esitamise distsipliin siiski nii kõrge, kui me oleksime soovinud, ei olnud. Liialt palju oli ettevõtjaid, kes esitasid deklaratsioonid hilinemisega või jätsid need üldse esitamata.

Ettevõtjuse iseloomulikuks jooneks on füüsilisest isikust ettevõtjate arvu pidev vähenemine. See on põhjustatud nii ettevõtjate lõpetanud ja mittetegutsevate FIE-de registrist kustutamisest kui sotsiaalmaksu avansilise kohustuse kasvust.

Samas on kasvanud osaühingute arv, seda osaliselt FIE-de arvelt, kes jätkasid ettevõtlust osaühinguna ja peamiselt aktiivsest majandustegevusest neil aastail.

Pärnumaal oli füüsilisest isikust ettevõtjaid (FIE) 1. jaanuari 2007. aasta seisuga 5 336. 1. jaanuaril 2008 oli neid 4 706 ja 1. jaanuaril 2009 4 022. Keskmiselt vähenes FIE-de arv 24,4%. Üle 30% vähenes FIE-de arv Vändra alevi ja Kaisma vallas ning Sindi linnas.

Lääne maksu- ja tollikeskuse hallata on ülevabariigilise kontaktkeskuse füüsiliste isikute teema infotelefon. 2007. aastal helistati kontaktkeskusele 27 333 korral ja 2008. aastal 25 573 korral. Füüsilise isiku infosse saadeti ka elektronkirju 2007. aastal 2 598 isiku ja 2008. aastal 2 799 isiku poolt.

Juriidiliste isikute arvud Pärnumaal olid vastavalt 1. jaanuaril 2007. – 5 783, 1. jaanuaril 2008 – 6 482 ning 1. jaanuaril 2009 – 7 070. Kahe aasta jooksul kasvas juriidiliste isikute arv 13,1%.

Tasapisi on kasvanud ka Pärnumaa käibemaksukohustuslaste arv. 1.01.2007 oli neid 3 720, 1.01.2008 – 3 762 ja 1.01.2009 – 3 824. Kasv 2,8%.

Pärnumaa füüsilisest isikust palgatulu saajate arv on olnud suhteliselt stabiilne. Kõikunud on keskmine deklareeritud palgasumma. Suurimad erinevused on jaanuaris ja detsembrikuus.

### Järjepidevalt on suurenenud e-deklaratsioonide esitamine maksuhaldurile. Seda iseloomustab ka järgnev tabel:

Pärnumaa	Käibedeklaratsioonid	Tulu- ja sotsiaalmaksu deklar.	Füüsilise isiku deklaratsioonid
01.01.07	85,7 %	84,1 %	75,3 %
01.01.08	89,9 %	88,4 %	82,1 %
01.07.08	92,5 %	92,1 %	86,8 %





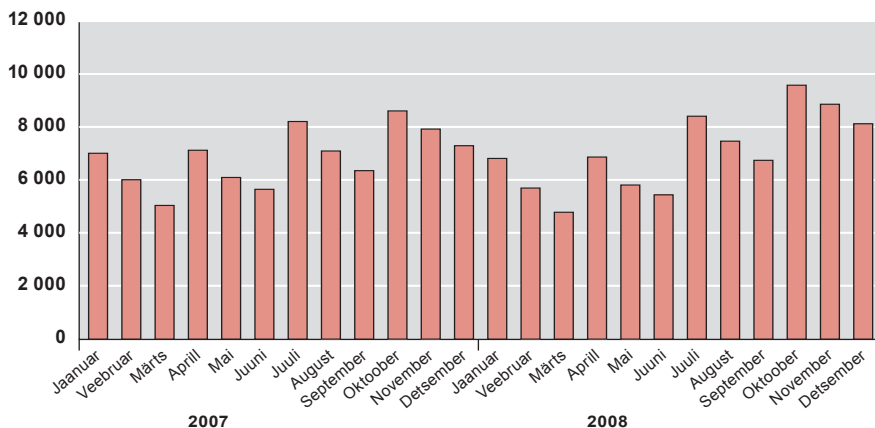
2007	Palgaliste arv	Keskmine palk
jaanuar	37 624	7 965
juuli	37 781	9 982
detsember	39 633	11 095
2008	Palgaliste arv	Keskmine palk
jaanuar	38 591	9 690
juuli	38 813	11 507
detsember	37 983	11 910

Maamaks on kohalike omavalitsuste tuluallikas. Paraku moodustavad maamaksuvõlad kogu maamaksu laekumisest stabiilselt 10–11% juba aastaid. Toodud tabelis on kajastatud Lääne maksu- ja tollikeskuse maamaksuvõla liikumine kahe aasta jooksul. Sarnane tendents iseloomustab ka Pärnumaad.

Maamaksu tähtpäevad on aprillis, juulis ja oktoobris. Nendel kuudel toimub võla hüppeline kasv. Paraku ei taandu ta reeglina kunagi tagasi endisele tasemele, vaid jääb pidevalt eelmisest tasemest veidi kõrgemaks. Lääne maksu- ja tollikeskus püüab koostöös kohalike omavalitsustega leida parimaid lahendusi, kuidas neid võlgu saaks vähendada. Koostöö kohalike omavalitsustega nende võlgade likvideerimise osas on meie arvates väga tähtis.

2007. aasta lõpus ühines Eesti Schengeni õigusruumiga, mis tõi kaasa tolliametnike taandumise EL sisepiirilt, Lääne maksu- ja tollikeskuse kontekstis Eesti- Läti piirilt Iklas. Tööd ühiskonna ja majanduse kaitsmisel maksu- ja tolliametile pandud ülesannete tõhusama ja optimaalsema täitmise tagamiseks jätkati liikuvate tollikontrolli rühmadega. Liikuvate rühmade kasutamine võimaldab tollikontrolli teostada senisest märkamatumalt, ootamatumalt, professionaalsemalt ning suunata kontrolliressurs maksimaalse operatiivsusega maksustamise või ühiskonnakaitse seisukohalt kõige riskantsematesse valdkondadesse või objektidele. Igapäevaselt toimub MTA tihe koostöö teiste ametkondadega (piirivalve, kodakondsus- ja migratsiooniamet ja politsei) ja naaberriikidest Läti tolliga.

### Lääne MTK võlg (tuh kr)





2008. aasta septembris toimusid Lätis Ventspilsis järjekorras kuuendad Euroopa meistrivõistlused tolli narkokoertele. Eesti võistkonnal õnnestus 19 riigi konkurentsis tulla üldarvestuses auhinnalisele 2. kohale. Narkoainete otsimise arvestuses saavutas Lääne maksu- ja tollikeskuse narkokoer Lucky koos oma koerajuhiga esikoha, riikide arvestuses oli Eesti võistkond narkootikumide otsimises parim.

Seoses uute infosüsteemide loomisega maksu- ja tolliametis on olulisel määral suurenenud klientide võimalused tolliga suhtlemiseks elektroonilisel teel.

Seoses tollivormistuse väheste muutudega ja üleminekuga elektroonilisele tollivormistusele lõpetas maksu- ja tolliamet 01.12.2008 alates tollivormistuse teenuse osutamise Haapsalus ja Paides.

Maksu ja tolliamet ühines regionaalsel tasandil 1. juulist 2005. aastal. 2008. aastal adusime, et struktuur vajab muutmist. Liialt suur oli juhtide osakaal, samuti oli palju töid, mida tuelb teha vabariiklikul tasandil. Omakorda kiirendas seda tööd ka 2008. aastal toimima hakanud majandussurutus ning ka ulatuslike elektroonsete lahenduste kasutusele võtmine. Tuli üle vaadata koosseisud, ülesanded ja struktuuriüksused.

Selle töö tulemusena muutus 1. det-

sembrist 2008 oluliselt ka Lääne maksu- ja tollikeskuse struktuur. Kadus sambapõhine struktuur. Seetõttu koondati maksu- ja tollikeskuse juhataja asetäitjate kohad. Kokku koondati 36 ametnikku ehk 16% personaali.

Maksude- ja sissenõudmise osakonna ametnikud lüüti Põhja maksu- ja tollikeskuse koosseisu. Juriidilise-, teabe- ja haldusosakonna ametnikud aga maksu ja tolliameti vastavate osakondade koosseisu. Nende töökohad asuvad endiselt meie piirkonnas, kuid tööd ja osutatavad teenused on ülevabariigilised.

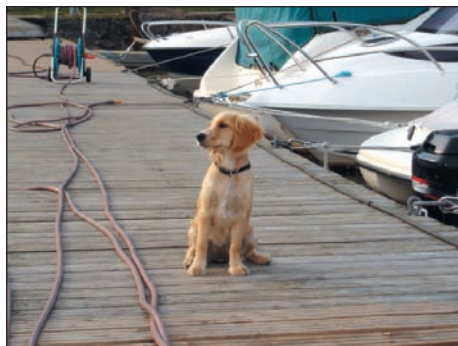
Senised maksu- ja tollibürood nimetati teeninduskohtadeks, mis moodustavad ühtse Lääne MTK teenindusosakonna, kadusid bürojuhatajate ametikohad ning lisandus teenindusosakonna juhataja asetäitja ametikoht. Teeninduskohtades toimib klientide maksualane teenindamise sarnaselt eelneva.

Tolli järelekontrollialitus ühendati kontrolliosakonna talitustega. Endise viie talituse asemel jäi kolm kontrollialitust. Tolliosakond formeerus tollikorralduse osakonnaks. Osakonnas on kaks talitust: liikuv-kontrollialitus ja tollialitus.

Koostas Jaan Krinal



Tollitöötajad kütusekontrolli reidil. Lääne MTK fotokogu.



Narkokoer Lucky. Lääne MTK fotokogu.



## Lääne Piirivalvepiirkond

### Taustinformatsioon

Lääne piirivalvepiirkond alustas tegevust 1. jaanuaril 2005. Piirkond moodustati Hiiumaa,

Pärnu ja Saaremaa piirivalvepiirkondade optimeerimise tulemusena. Tegevuspiirkond hõlmab Pärnu-, Saare-, Hiiu- ja Lääne maakondade valdasid ja territoriaalmerd.

### Muudatused struktuuris

Alates Lääne piirivalvepiirkonna loomisest (1. jaanuar 2005) juhtis piirkonda piirivalvepiirkonna ülem piirivalvekolonel Alvar Vallau.

Piirivalvepiirkonna struktuuriüksused on:

Piirkonna staap, mida juhib staabiülem piirivalveleitnant Jaak Haamer.

Piirkonna staabi koosseisu kuuluvad:

piiriturvalisuse jaoskond – ülem piirivalveleitnant Vaido Luks, kuni 30. septembrini 2008, mil leitnant Luks määrati piirivalvelaev-112 VALVE komandöriks, 6. oktoobril 2008 määrati piiriturvalisuse jaoskonna ülema kohusetäitjaks senine piiriturvalisuse jaoskonna ohvitser piirivalvekapten Ülar Truu;

Kuressaare merevalvekeskus – ülem piirivalve nooremleitnant Heikki Hallist, kuni 9. märtsini 2008, mil noormenleitnant Hallist lahkus teenistusest omal soovil.

10. märtsil 2008 määrati Kuressaare merevalvekeskuse ülemaks senine personalijaoskonna ohvitser piirivalvekapten Tarvo Vaher;

personalijaoskond – ülem piirivalve leitnant Eva Mitt;

logistikajaoskond – ülem piirivalvekapten Tiit Valdaru, kuni 14. jaanuarini 2008, mil kapten Valdaru määrati hooldebaasi ülemaks.

1. veebruarist 2008 määrati logistika-jaoskonna juhatajaks hr Rain Pihlas;

hooldebaas – ülem piirivalvekapten Tiit Valdaru;

raamatupidamisjaoskond – juhataja Helgi Sõrm;

Pärnu piirivalvekordon – ülem piirivalvemajor Margus Toomsalu;

Kuressaare piirivalvekordon – ülem piirivalveleitnant Almer Lopp;

Ruhnu piirivalvekordon – ülem piirivalveveebel Rainer Sosi;

Kärdla piirivalvekordon – ülem piirivalvemajor Veigo Klee;

Haapsalu piirivalvekordon – ülem piirivalveleitnant Kaido Reede;

Pärnselja noortelaager – juhataja ülesannetes Virge Berggrünfeldt, kuni 30. septembrini 2008; 1. oktoobril 2008 kaotati Lääne piirivalvepiirkonna struktuurist Pärnselja noortelaager.

### Vastutusala

2008. aasta lõpu seisuga oli Lääne piirivalvepiirkonna vastutusosalal 13 rahvusvaheliseks liikluseks avatud piiripunkti- 10 piiripunkti piirkonna meresadamates ja 3 lennujaamades.

Piiripunktid meresadamates: Dirhami, Heltermaa, Rohuküla, Lehtma, Saaremaa, Veere, Mõntu, Roomassaare, Virtsu, Pärnu-2.

Piiripunktid lennujaamades: Kuressaare, Kärdla, Pärnu.

Piirkonna vastutusosalale jäävad piiripunktid olid piirivalvekordonite hallata.

Lääne piirivalvepiirkonna vastutusosalal oli 2008. aasta lõpu seisuga kaetud territoriaalmeri üldpikkusega 476,43 km maismaapiir Lätiga 61 km, merepiir Lätiga 205,34, millest kordonite vastutusalas:

Kuressaare piirivalvekordon	175,83 km
Ruhnu piirivalvekordon	101,69 km
Pärnu piirivalvekordon	46,95 km
Haapsalu piirivalvekordon	45,02 km
Kärdla piirivalvekordon.	106,94 km



## Tegevus

2007.–2008. aastal tagas Lääne piirivalvepiirkond oma tegevuspiirkonnas stabiilse olukorra õigusaktidest tulenevate ülesannete täitmisel.

Piirkonna peamiseks eesmärgiks on vastavalt ühiskonna arengule talle asetatud ülesannete täitmine, professionaalse isikkoosseisu arendamine ja valveks vajaliku materiaalse baasi täiustamine.

Lääne piirivalvepiirkonna tegevusvaldkondadeks on piiride valve, piirikontroll, illegaalse migratsiooni tõkestamine, otsingud ja pääste merel ja lennuotsing maismaal, merereostuse avastamine ja reostuse likvideerimisel abistamine.

2007. aasta oli muudatuste aasta.

Suuremad muudatused toimusid Pärnus ja Hiiumaal, kus senised piirivalverajoonid kaotati ja moodustati vastavalt Pärnu ja Kärkla piirivalvekordon, mille ülemateks määrati senised rajooniülemad. See oli aga üks väike osa isikkoosseisust ja ametikohtadest, mille ülesanded tuli ümber jagada ning sellest ei sõltunud tegelik olukord piiril.

Järgmine suurem muudatus piirkonna põhimäärusest tuleneva muudatuse kõrval, mis mõjutas piirkonna isikkoosseisu, oli 01.07.2007 jõustunud piirivalveteenistuse seadus, mille tulemusena lahkus piirivalveteenistusest kaitseväeteenistusse üksjagu professionaalsest isikkoosseisust (enamuses ohvitserkoosseis) ning nende lahkumine teenistusest andis mõningates valdkondades isikkoosseisu nappuse osas tunda kuni 2008. aastani.

Lääne piirivalvepiirkonna vastutusosalal oli 2007. aasta lõpu seisuga 23 rahvusvaheliseks liikluseks avatud piiripunkti. Võrreldes 2006. aastaga suures 2007. aastal piiripunktide arvukus kahe piiripunkti võrra. Piirkonna vastutusosalasse tuli juurde Dirhami piirivalvekordon ja piiripunkt, mis anti piirkonnale üle Põhja piirivalvepiirkonna poolt.

Lisaks suurenes 2007. aastal ka valvataava maismaapiiri lõik, mille tulemusena jäi

Lääne piirivalvepiirkonna vastutusosalasse Jäärja - Ramata ühispiiripunkt.

Piirivalve tegevusvaldkonna täitmist mõjutas enim üleminek tõhustatud piirikontrollile seoses 2007. aasta aprillisündmustega ning EM kvalifikatsioonimängu toimumisega Tallinnas.

Suurim väljakutse, mis pani proovile piirkonna ühtsuse ja koostöövalmiduse nii piirkonna siseselt, kui ka teiste ametkondadega leidis aset aprillisündmuste raames. Aprillisündmustega seoses tuli täiendavad jõud eraldada nii piirkonna vastutusalas paiknevatesse piiripunktidesse (eeskätt Ikla piiripunkt), kui ka koostöös teiste ametkondadega sisejulgeoleku tagamiseks.

Suurim muudatus – liitumine Schengeni viisaruumiga 21. detsembril 2007, mõjutas suurel määral piirivalve tegevust ning piirikontrolli kaotamine Schengeni sisepiiril (Eesti-Läti piiril Ikla piiripunktis) sundis piirkonda läbi viima muudatusi struktuuris, mille tulemusena kaotati Ikla piirivalvekordon. Enamus endise Ikla piirivalvekordoni isikkoosseisust suunati teenistusse teistesse piirkonna allüksustesse või teistesse piirivalvepiirkondadesse.

Tagamaks kontrolli sisepiiridel ja rakendamaks vajadusel kompensatsioonimeetmeid sisepiiridel moodustati Pärnu piirivalvekordoni struktuuri liikuvüksus.

Järgmine suurem muudatus struktuuris leidis aset 2008. aasta II poolel, mil piirkonnal tuli komplekteerida piirivalve ja keskonnainspektsiooni ühine laev PVL-112 VALVE, eesmärgiga tõsta oluliselt merepiiri valvamise kvaliteeti.

Valve meeskond komplekteeriti Kuresaare piirivalvekordoni baasil.

Mainitud struktuurimuudatusega suurenes piirkonna merepäästevõimekus oluliselt.

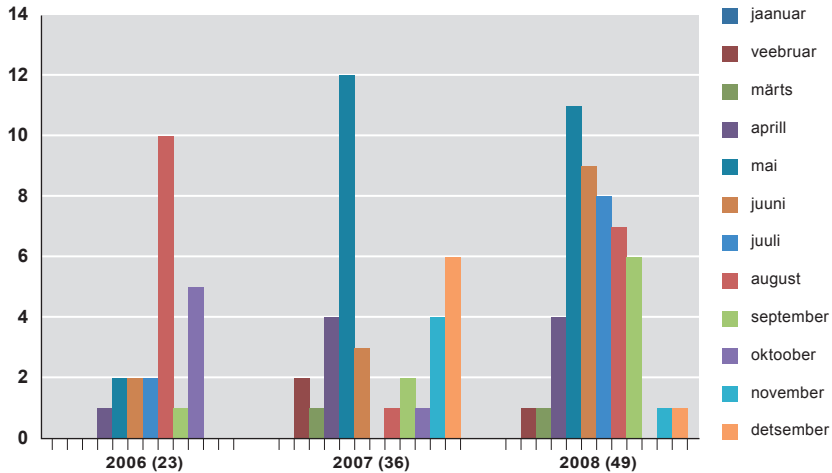
2008. aastal registreeriti 48 merereostuse juhtumit, mis on võrreldes 2007. aastaga (36 juhtumit) ja 2006. aastaga (23 juhtumit) suurenenud 12 juhtumi võrra.



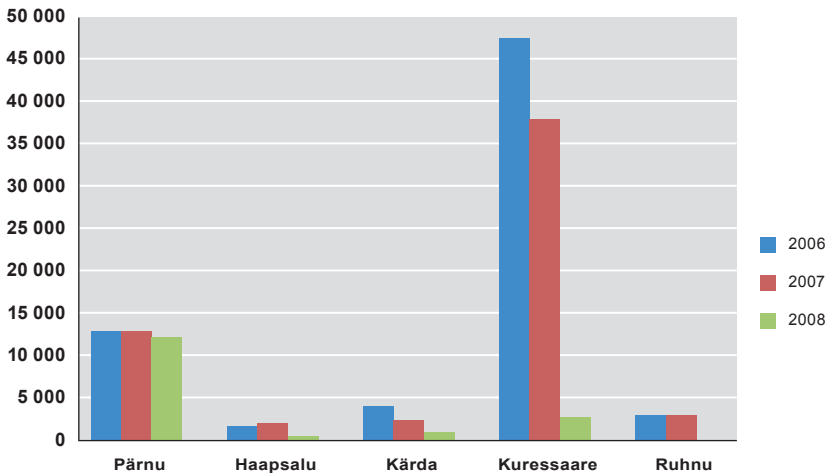
Üheks juhtumite arvu suurenemise põhjuseks võib kindlasti pidada suurenenud

patrullitihedust merealadel nii piirivalve õhusõidukite kui ujuvvahendite poolt.

## Ülevaade avastatud merereostustest Lääne Piirivalvepiirkonnas, kuude lõikes



## Isikute piiriületused piiripunktides (2006-2008 a.)



Seoses Schengeni ühtse viisaruumiga ühinemisega on astmeliselt vähenenud piiripunktides vormistatud piiriületuste arv (võrreldes 2006–2008 aastaga). 2008.

aastal teostati rahvusvaheliseks liikluseks avatud piiripunktides piiriületuse toimingud peamiselt kaubalaevadele ja lennukitele, samuti teostati piiriületusformaalsused



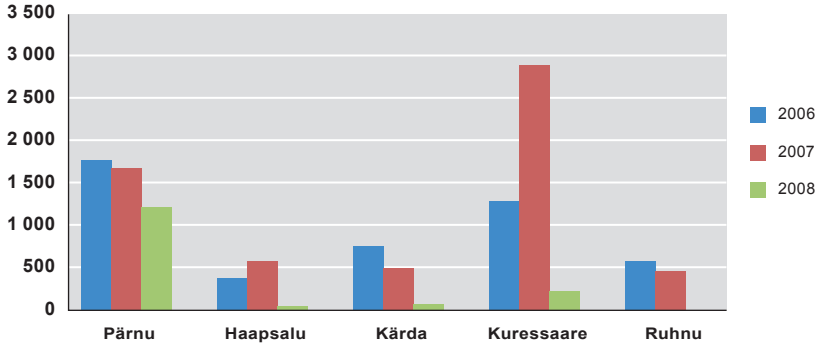
kolmandatest riikidest saabunud lõbusõidulastele ning kalalaevadele.

Kui 2007. aastal oli enamis piirivalve-kordoni isikkoosseisust hõivatud piirikontrolli teostamisega piiripunktides, siis 2008. aastal oli võimalus isikkoosseisu raken-

dada erinevatel ühisoperatsioonidel ja sisepiiride kontrollil.

Navigatsioonivälisel perioodil oli piirkond võimeline oma isikkoosseisuga abistama ka Kirde piirivalvepiirkonda.

## Transpordivahendite piiriületused piiripunktides (2006–2008. a)



## Koostöö

Seoses Eesti liitumisega Schengeni viisaruumiga oli 2008. aastal koostöö erinevate ametkondadega suunatud eeskätt sisejulgeoleku tagamisele. 2008. aastal oli suurt rõhku pandud majutusasutuste kontrollile, eesmärgiga avastada Eestis ebaseaduslikult viibivaid isikuid. Samuti jätkusid koostöö raames teostatavad ühispatrullid politsei ja tolliga.

2007–2008. aasta kohta võib öelda, et koostöö erinevate ametkondadega sujus.

Kahe aasta vältel täiendati ja sõlmiti uued koostöökokkulepped Lääne politsei-prefektuuri, Lääne maksu- ja tollikeskuse, Saaremaa laevakompanii, Lääne-Soome merevalvepiirkonna, Kodakondsus- ja migratsiooniameti Lääne regionaalosakonnaga.

Samuti korraldati Kärklas, Pärnus kui ka Kuressaares kohalikud turvapäevad, mille raames tutvustati piirivalve tehnikat ja

varustust, millega elanikkonna turvalisust tagada.

Uuel perioodil jätkatakse tõhusatakse koostööd politsei, veeteedeameti ja keskonnainspeksiooniga, kodakondsus- ja migratsiooniametiga.

Lisaks piirivalve põhiülesannete täitmisele, pööratakse uuel perioodil erilist tähelepanu väikelaevade meresõiduohutuse ja kalapüügihooajal kalastajate kontrollile ning maksu- ja tolliameti kohalike esindustega ebaseadusliku majandustegevuse tõkestamiseks.

Reostuste arvu pidev kasv on olnud iga aastaseks probleemiks piirkonnale ja seda just seoses reostustõrje vahendite puudumisega piirkonnas.

2008. aasta tõi ka leevendust reostustõrje valdkonnas, kus piirkonnale anti üle reostustõrjevahendeid sisaldav konteiner.

Koostas Janne Mets



## Pärnu Maavalitsus

Vabariigi Valitsuse seaduse § 88 alusel on maavalitsus maavanemat teenindav ning tema juhtimisel töötav valitsusasutus. Maavalitsus koosneb maavalitsuse kantseleist ja osakondadest ning nende koosseisu kuuluvatest talitustest. Nimetatud seaduse kohaselt kuuluvad maavalitsused Siseministeeriumi valitsemisalasse.

Seisuga 31.12.2008 oli Pärnu maavalitsuses riigiteenistujaid kokku 46. Neist ametnikke 40 (kõrgemaid ametnikke 15, vanemametnikke 23, nooremametnikke 2) ja abiteenistujaid 6.

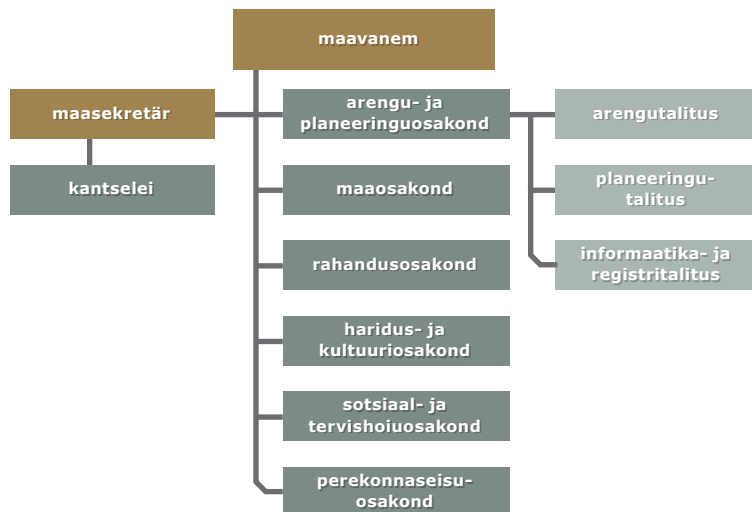
**Kõrgemad ametnikud (juhid, nõunikud):**

- maavanem Toomas Kivimägi
- maasekretär Rita Kosenkranius
- arengu- ja planeeringuosakonna juhataja Heiki Mägi

- maaosakonna juhataja Rein Klaassen
- rahandusosakonna juhataja Ene Ruus
- haridus- ja kultuuriosakonna juhataja Hede Martšenkova
- sotsiaal- ja tervishoiuosakonna juhataja Epp Klooster
- perekonnaseisuosakonna juhataja Liis Rausk
- arengutalituse juhataja Urmas Kase
- planeeringutalituse juhataja Tiiu Pärn
- informaatika- ja registritalituse juhataja Valdor Telve
- transpordinõunik Avo Rahu
- planeeringunõunik Raine Viitas
- kultuurinõunik Eha Ristimets
- tervishoiunõunik Malle Fosti.

Koostas Rita Kosenkranius

### Pärnu maavalitsuse struktuur (seis 31.12.2008)





## Kohtud

### Pärnu Maakohus

2008. aastal taasavati peale renoveerimistööid Pärnu vana kohtumaja Rüütli tänaval.

Üle-eelmise sajandi lõpul ostis Pihkva kommertspanga Pärnu osakond konsul Bremeri pärijatelt 1835. aastal ehitatud ühekorruselise elamu, tellis 1899. aastal ümberehituse projekti arhitekt Hugo von Wolffeldtilt ja ehitas kahe aastaga esindusliku pangahoone, mis on tänaseni terviklikult säilinud.

Et Vene revolutsioon ja Eesti riigi teke mõjus panga tegevusele ruineerivalt, osakond suleti ja 1928. aastal kolisid vabaks jäänud hoonesse Pärnu rahukohtu I ja II jaoskond. Eelnevalt tehti hoones kohtu vajadustele vastavad ümberehitused ja alates sellest ajast on majas õigust mõistetud mitme riigikorra ajal.



*Kohtumaja fassaad enne uuendusi. Pärnu maakohtu fotokogu.*

Kohtu esimees Rubo Kikerpill meenutab: “Viimane suurem ehitustöö oli majas üle 20 aastat tagasi, kui paigaldati keskküte-süsteem, tolle ajani pidid kohtuteenistujad oma tööpäeva alustama ahjukütisega. Rohkem nii mahukat remonti pole see maja näinud kogu oma olemasolu jooksul.”

Praegu kuulub hoone Riigi Kinnisvara Aktsiaseltsile (RKAS). Justiitsministeeriumi ja RKAS koostöös valmis vana maja rekonstrueerimiskava, mille kohaselt ehitati kohtumajas välja uued ventilatsioon-, jahutus-, kütte- ning elektri- ja nõrkvoolusüsteemid. Restaureeriti aknad, ukсед, ahjud ja seifid ning tehti uued põrandad. Samuti korrastati ajaloolise hoone fassaad ning restaureeriti valgustid.

Kohtuhoone rekonstrueerimis- ja ehitustööd koos projekteerimisega teostas peatöövõtu korras Facio Ehituse AS. Renovee-



*Kohtumaja piduliku taasavamise päeval. Pärnu maakohtu fotokogu.*





rimistöödega alustati 2007. aasta augustis ja juba juulis 2008 said kohtunikud ja ametnikud kolida värskelt renoveeritud majja.

Värskenenud ilmega kohtumaja ametlik avamispidu toimus augustikuus ning pidulikest avakõnedest jäi läbiva teemana kostma mõte, mille võttis kokku kohtu esi-

mees: “Pärnu kohtumaja näite varal võib öelda, et tasakaalus on riigi kohustus hoida oma arhitektuuriväärtusi ja samas tagada oma töötajatele tänapäevased töötingimused. Vana väärikas maja on saanud uue hingamise.”

Koostas Elo Kirsipuu

## Tallinna Halduskohtu Pärnu kohtumaja

### Pärnu Halduskohus

Pärnu halduskohus moodustati halduskohutereformi käigus 1. jaanuaril 2000. aastal. 1. jaanuaril 2000 jõustunud halduskohtumenetluse seadustiku (RT I 1999, 31, 425) kohaselt on esimese astme halduskohtuks eraldi moodustatud halduskohtud.

Vastloodud Pärnu halduskohtus asusid kohtunikena tööle endised halduskohtunikud: Pärnu maakohu halduskohtunik

Karin Toomela (täitis ka Pärnu halduskohtu esimehe kt ülesandeid kuni pensionile siirdumiseni 2001. aasta juulis), Pärnu linna-kohtu halduskohtunik Annika Vendik.

17. jaanuaril 2000 asus Pärnu halduskohtu kohtunikuna tööle endine Lääne Maakohu halduskohtunik Aivar Koppel, kes 2001. aasta juulikuust hakkas täitma kohtu esimehe kohusetäitja ülesandeid.

Pärnu halduskohtus on töötanud kohtunikuna endine Viljandi maakohu halduskohtunik Helle Tamm.

Alates 2003. aastast lisandus Pärnu



Tallinna Halduskohtu Pärnu kohtumaja. Foto: Janne Tähe.



halduskohtu kohtunike ridasesse Enno Loonurm.

1. jaanuaril 2006. aastal ühendati Tallinna halduskohus ja Pärnu halduskohus. Tallinna halduskohtu esimeheks valiti Villem Lapimaa ning Pärnu kohtumaja juhi ametit jätkas kohtunik Aivar Koppel. Tallinna halduskohtu Pärnu kohtumajas kohtunike koosseisus on kolm kohtunikku, kellest kaks (Aivar Koppel ja Annika Vendik) töötavad alaliselt Pärnu kohtumajas ja üks (Enno Loonurm) põhiliselt Tallinna kohtumajas.

Kohtu teenistujate koosseisus on konsultant, kaks kohtuistungisekretäri ja referent.

Justiitsministri 2005. aasta 27. oktoobri määrusega nr 46 "Maa- ja halduskohtute kohtumajade täpsed asukohad ja teeninduspiirkonnad ning ringkonnakohtute asukohad" (RTL 2005, 111, 1706) määrati Tallinna halduskohtu Pärnu kohtumaja teeninduspiirkonnaks Pärnu maakond ja Saare maakond.

Tallinna halduskohtu Pärnu kohtumaja asub aadressil Rütüli 19 Pärnu kesklinnas, vana kohtuhoone III korrusel.

Halduskohtud lahendavad avalik-õiguslikest suhetest tekkivaid vaidlusi, kontrollides haldusorganite (Vabariigi Valitsuse, ministriumite, inspeksioonide, ametite, maavalitsuste, kohaliku omavalitsuse asutuste jne) haldusaktide ja toimingute õiguspärasust, s.o kooskõla kehtiva õigusega, samuti on halduskohtute pädevus seadusega sätestatud juhtudel haldustoiminguteks loa andmine. Seadusega võib halduskohtu pädevusse anda ka muude asjade lahendamise. Kuni 1. jaanuarini 2001 lahendasid halduskohtunikud ka haldusõiguserikkumise asju. Halduskohtumenetluse seadustiku rakendamise seadusega (RT I 2000, 51, 321) muudeti haldusõiguserikkumise seadustikku ning alates 1. jaanuarist 2001 alluvad haldusõiguserikkumise asjad maa- ja linnakohtutele.

2008. aastal saabus Tallinna halduskohtu Pärnu kohtumajja 250 kaebust, millest lahendi sai 157 kaebust. Enim kaebusi käsitles maksundust (38 asja), planeeringuid ja ehituslubasid (35 asja) ning omandireformi (33 asja).

Koostaja Signe Univer

## Lääne Politseiprefektuuri Pärnu politseiosakond

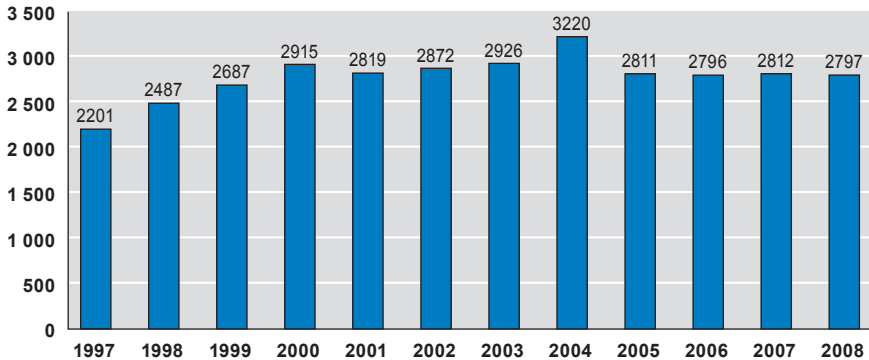
### Taustinformatsioon

Lääne politseiprefektuur koosneb viiest territoriaalsest üksusest. Suurima elanike arvuga Pärnu kuulub prefektuuri ainsa politseiosakonnana, Rapla, Paide, Haapsalu, Kuressaare kuuluvad sinna politseijaoskondadena. Pärnu politseiosakonna eripäraks on pindalalt suurim teeninduspiirkond Eestis. Pärnu on suvepealinn, mis toob kaasa puhkuste perioodil elanikkonna mitmekordistumise terves maakonnas. Ka on tegemist mereäärse linnaga, nii on aas-

tast 2005 suveperioodil veeliiklust kontrollimas veepolitsei oma kaatriga.

Pärnu politseiosakonna koosseisus on 166 teenistuja ameti- või abiteenistuskohta.

Korrakaitsevaldkonnas on 104 ametnikku, kellele lisaks teenindavad Pärnu- ja Haapsalu maakond ka 40 kriminaalpolitseiametnikku. Aastail 2006–2008 juhtis Pärnu politseiosakonda vanemkomissar Sander Peremees, 2009 alustas ametikohal ülemkomissar Mehis Mets.



## Õigusloend

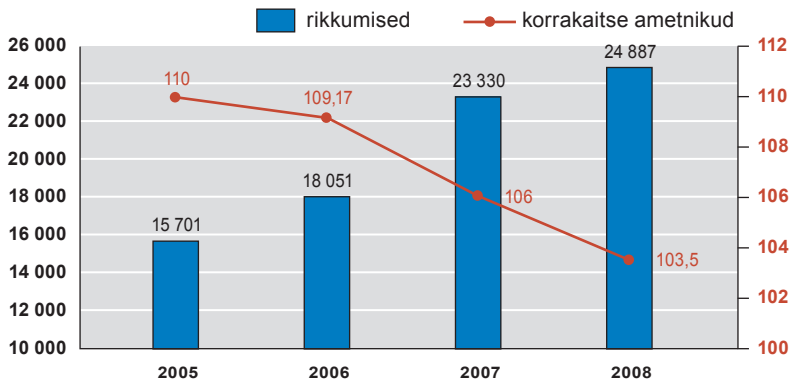
Pärnu politseiosakonnas on aastatel 2007–2008 registreeritud kuritegude arv jäänud viimase nelja aasta tasemele, peamiseks probleemiks on vargused ning suure hülpe tegid avaliku korra rasked rikkumised Pärnu linnas. Üle 50% kuritegudest moodustavad varavastased kuriteod, 2008. aastal kasvasid oluliselt vargused kaubandusettevõtetest. Avaliku rahu vastased kuritegusid pandi toime ca 14%, sh avaliku korra rasked rikkumised, mis tegid 2008. aastal suure hülpe üles, kolmandana võib välja tuua liiklussüüteid, mille osakaal on peaaegu 11%.

Pärnumaa omavalitsuste lõikes registreeritakse enim kuritegusid endiselt Pärnu

linnas, millele järgnevad Sindi linn, Audru vald.

Kui Pärnu maakonna kuritegevus on kerges languses, siis väärtegade väljaselgitamine on muutunud oluliselt tõhusamaks. Pärnu politseiosakond on vaatamata vähenenud isikkoosseisule tabanud aasta aastalt rohkem õigusrikkujaid. Peamiseks prioriteetideks on liikluses vigastatute ja hukkunute vähendamine. Politsei on selleks suunanud oma jõude tabamiseks kiiruse ületajaid, turvavarustuse mittekasutajaid ja joobes juhte. Ligi 70% väärtegade toimepanijatest rikuvad liiklusseaduse erinevaid nõudeid, järgnevad alkoholiseaduse nõuete rikkujad, keda on ca 16%.

2008. aastal hukkus Pärnu linnas ja Pär-





numaal kokku 17 inimest, sh üks alkoholi-  
lijoobes rollerijuht, seitse jalakäijat, kellest  
neli olid alkoholi-joobes ja kuuel puudus  
helkur, kolm kaassõitjat, kellest üks oli alko-  
holi-joobes ja turvavõõga kinnitamata ning  
kuus sõidukijuhti, kellest kaks olid alkoholi-  
lijoobes ning ühel juhul oli juht turvavõõga  
kinnitamata.

## Noorsoopolitsei

Pärnu politseiosakonna noorsoopolitsei  
tegeleb noortega mitte ainult probleemide  
korral, vaid korraldab ka mitmeid ennetus-  
tööga seotud projekte. 2007. aastal oli  
üheks selliseks "Murelapsed", mis kesken-  
dus eelkoolialistele lastele ja nende õigus-  
rikkumiste ennetamisele. Noorsoopolitsei-  
nikud korraldasid lastele väljasõite, mängu  
ning vestlusringe, kus selgitati õiguskorda  
ning tutvustati politseitöö tagamaid.

Samal aastal toimus veel projekt "Sõid-  
dame sinna!", mis sisult sarnasena tegeles  
noorte toimepandud korduvõigusrikkumiste  
vähendamistega. Seadustrikkunud noored  
kustuti kokku ka 2008. aastal, kui toimus  
sariüritus "Seikle koos politseiga". Erine-  
vais Eestimaa paigus koos toimetades,  
õppisid noored politseis nägema abistajat  
ja tuge, et kummutada müüt kardetavast ja  
karistavast korraldajast. Noorsoopolitsei-  
töö lahutamatuks osaks kõige muu kõrval  
on saanud mitmete liiklusturvalisust puu-

datavate loengusarjade läbiviimine laste-  
ja õppeasutustes ning seoses sellega viidi  
kahel aastal läbi mahukat liikluskasvatuse-  
alast projekti, mis jätkub veelgi.

Koostöö teiste riigiasutuste, kohalike  
omavalitsuste ja teiste riikide politseiga

Koostöö prokuratuuri, piirivalve ja kesk-  
konnainspeksiooniga on jätkuvalt igapäe-  
vaselt tihedat, samuti teeb politsei koostööd  
ka teiste Siseministeriumi haldusalasse  
kuuluvate asutustega (kohalik päästeteen-  
istus, kodakondsus- ja migratsiooniamet,  
kohalikud omavalitsused). Heaks koostöö-  
partneriks on kaitseliit, toimub pidev infova-  
hetus meditsiini- ja politseiga ning maksu- ja  
tolliametiga. Mõistetud on, et turvalisus ei  
ole ainult politsei mure.

Pärnu linnatänavail on politseile lisa-  
jõudu pakkumas ka Pärnu linnavalitsuse  
munitsipaalpolitsei, kellega on sõlmitud  
koostööleping 2007. aastal ja iga-aastased  
täpsemad tegevuskavad. Selle alusel pla-  
neeritakse ja teostatakse ühiselt nii õigus-  
rikkumiste ennetamist, avastamist kui ka  
menetlemist.

Politsei, piirivalve ning kodakondsuse- ja  
migratsiooni valdkonna ühendamise tule-  
musena moodustatakse alates 1. jaanua-  
rist 2010 ühendatud – Lääne prefektuur,  
mille ülesannete, struktuuri ja juhtimis põhi-  
mõtete väljatöötamiseks algas ulatuslikum  
koostöö 2008. aastal. Pärnus on ametkon-



Noorsoopolitsei Pärnselja lastelaagris aastal 2008. Lääne politseiprefektuuri fotokogu.



dade hea igapäevase koostoitamise näiteks politsei ja piirivalve ühispatrullid, mis tegelevad peamiselt liiklusjärelvalvega Pärnu linnas ja maakonnas.

Tänapäeval ei ole politsei tegevus mõeldav väliskoostööta, eriti pärast Eesti ühinemist Schengeni viisa- ja õigusruumiga 21. detsembril 2007. Lääne politseiprefektuuri ja Pärnu politseiosakonna olulisemad väliskoostöö partnerit on aastate jooksul olnud meie naabrid Läti ja Soome. Pärnu politsei

osaleb aktiivselt regionaalses koostöös Läti Vabariigi Limbaži rajooni politseiosakonnaga ja Lääne-Soome lääni politseiga, kellega sõlmitakse igal aastal koostööprotokollid. Läti suunal on tähtis piireületava politseikoostöö võimaluste kasutamine – naaberriigi korrakaitsete kiire abi korral ei ole riigipiir enam tõkkeks õigusrikkujate jälitamisel.

Koostaja Hedy Tammeleht



*Politseinikust ja piirivalvurist koosnev ühispatrull teostamas liiklusjärelvalvet 2008. aasta jaanuaris. Lääne politseiprefektuuri fotokogu.*



## 16. Omavalitsused

### Pärnumaa Omavalitsuste Liit

Pärnumaa omavalitsuste liit (POL) moodustati maakondlikest liitudest kolmandana 22. jaanuaril 1992. aastal. Täpsem liidu saamislugu on kirjas Pärnumaa aastaraamatus 1998-1999.

Liidu esimeheks oli aastani 2005 Kuno Erkmann – Paikuse vallavanem, 2005–2007 Eeri Tammik – Tahkuranna vallavanem, 2007. aastast Andres Metsoja – Kaisma vallavanem aastani 2008, liidu juhatuse esimees alates aastast 2008.

Liidu üldkogu esimeheks valiti aastal 2008 Ahti Kõo.

Liidu aseesimehena oli ametis aastani 2005 Riho Erismaa – Koonga vallavolikogu esimees ja aastast 2005 Kadri-Aija Viik – Surju vallavolikogu esimees.

Tegevdirektori ülesandeid täitis aastatel 2006–2007 Vello Tiidermann, 2008. aasta struktuurimuudatusega juhib tegevdirektori asemel bürood juhatuse esimees.

POL-i kuuluvad 20 Pärnumaa omavalitsust 21-st (ei kuulu Häädemeeste vald).

POL-is tegutseb 9 alalist komisjoni. Atesteerimiskomisjon, eelarve- ja arengukomisjon, haridus- ja noorsookomisjon; IT-komisjon, koolituskomisjon; kultuuri- ja spordikomisjon; põhikirjakomisjon; sotsiaalkomisjon ja ühistranspordikomisjon.

POL-i liikmed toetavad ühiselt Pärnumaa ettevõtlus- ja arenduskeskuse, Pärnumaa spordiliidu, Pärnu maakoolide spordiliidu, Jõulumäe tervisekeskuse (alates 2008. aastast SA Jõulumäe Tervisespordikeskus, MTÜ Pärnumaa kodukant, C .R. Jakobsoni fondi tegevust; maakondlike kultuuri-, spordi-, hariduse-, sotsiaali- jm ühisüritusi.

### Olulisemad sündmused ja ettevõtmised 2007. aastal:

2007. aasta alguses alustati liidu arengukava koostamisega ning aasta jooksul toimus mitmeid arengukava koostamise juhtgrupi koosolekuid, kokusaamised kantide kaupa ning juhatuse koosolekutel ja üldkogu istungitel oli arengukava seotud arutelud ja otsused läbivaks teemaks. Arengukava kinnitati 2007. aasta detsembris.

Teisel poolaastal alustati liidu põhikirja muutmist ning uue juhtimisstruktuuri ja arengukavaga kooskõlla viimist.

Lisaks arengukava, põhikirja ja organisatsiooni igapäevastele teemadele olid arutusel juhatuse koosolekutel ja üldkogu istungitel järgmised põhiteemad:

- andmesideteenuse Külatee 3 rakendamine;
- sihtasutuse Pärnumaa Turism (SAPT) asutamine, nõukogu liikmete ja juhataja määramine;
- portaali [www.parnumaa.ee](http://www.parnumaa.ee) arendamine ja kaasajastamine;
- juhatuse eestseisuse moodustamine;
- Pärnumaa visioonikonverentsi korraldamisel ja rahastamisel osalemine;
- Pärnumaa ettevõtlusnädala korraldamisel osalemine;
- messi Pärituult Pärnumaalt korraldamises osalemine ja kaasfinantseerimine;
- SI-teemaplaneeringu koostamises osalemine.

Kohalike omavalitsuste ametnikele viidi läbi POL-i büroo poolt 10 koolitust/teabepäev, milleks olid koolitusseminar KOV maanõunikele ja ehitusnõunikele, rahvas-



tikuregistri kasutajatele; kolm infopäeva sotsiaalnõunikele- ja töötajatele; jäätme-seminar keskkonnainfokogele; riigihangete koolitus; riigikontrolli ja maksuameti teabepäev raamatupidajatele; dokumendihaldusprogrammi “Amphora” teabepäev; riigikantselei infopäev “Eesti lipp lehvima”, erinevad infopäevad vallasekretäridele.

- Märtsis toimusid traditsioonilised liidu arengupäevad, millede peateemaks olid liidu esimehe valimine ning arengukava SWOT-analüüsi läbiviimine töögruppides.
- Augustis toimus liidu 13. seminar-laager Lapaninal, kus ettekannetega esinesid Raplamaa omavalitsuste liidu tegevdi- rektor Silvi Ojamuru, rahandusminis- teeriumist Rein Järvelill, haridus- ja tea- dusministeeriumist Riho Raave ja Priit Laanoja, regionaalminister Vallo Rei- maa, nooremleitnant Raul Peetson ning riigikogu liikmed Trivimi Velliste, Mart Jüssi, Mark Soosaar ja Kalle Laanet.

## Olulisemad sündmused ja ettevõtmised 2008. aastal:

Korraldati esimene maakogu, kus esimeses osas oli peateemaks koostöö, esinemised POLi koostööpartnerite ja POLi juhatuse



28. oktoobril 2008 toimus esimene maa- kogu Pärnumaal Vändra alevis, maakogu viivad läbi Andres Metsoja ja Eeri Tammik Pärnumaa omavalitsuste liidust. Vändra alevi fotokogu.

poolt. Teises osas tutvustati Pärnumaa võt- meprobleeme ja kinnitati Maakogu seis- kohad teemadel: teed, ühistransport, pere- arstid, koostöö ja regionaalareng, haridus. Ettekandega esines majandus- ja kommu- nikatsiooniminister Juhan Parts. Maakogul osales üle 200 Pärnumaa omavalitsuste volikogu liikme ja valitsusjuhi.

2008. aastal rakendus liidu uus juhtimis- struktuur. Üldkogu jätkab senisel põhimõt- tel, igast liikmesomavalitsusest kaks esin- dajat. Juhatus on kaheliikmeline, Andres Metsoja – juhatuse esimees ja Eeri Tam- mik – juhatuse liige. Büroos töötab peale juhatuse liikmete sekretär. Üldkogu otsusel lisandub 2009. aastal büroosse raamatu- pidaja ametikoht kelle tööülesannetesse kuulub ka koostööpartnerite raamatupida- mise korraldamine (spordiliidud, rahvakul- turiselt, SAPT).

Traditsiooniliste üritustena korraldati POL-i arengupäev ja Lapanina seminar- laager. Seminarlaagris jagasid oma koge- musi liitunud omavalitsused: Saarde, Mär- jamaa ja Rapla. Ettekannetega esinesid keskkonnaminister Jaanus Tamkivi, regio- naalminister Siim-Valmar Kiisler ja rahan- dusminister Ivar Padar.



Maakogul esines majandus- ja kommu- nikatsiooniminister Juhan Parts teemal “Riigi ja kohaliku omavalitsuse koostöö”. Vändra alevi fotokogu.



Omaavalitsuste ühisprojektina hakati toetama Varjupaikade MTÜ tegevust. Kodutute loomade eest hoolitsemine on omavalitsuste ülesanne.

Koostöös Pärnumaa arendus- ja ettevõtluskeskuse ja Pärnu maavalitsusega hakati koostama "Pärnumaa arengustrateegiat 2020+".

Toimus EL fondide poolt 668 538 krooniga rahastatud omavalitsusametnike koolitusprojekt "Pärnumaa Omavalitsuste Liidu

juhtimisvõimekuse arenguprogrammi jätkuprojekt". Projekt jätkub 2009.aastal.

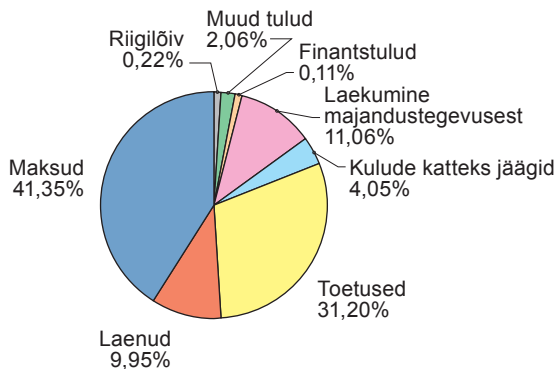
Toetati koostööpartnerite projektide kirjutamist ja/või kaasfinantseerimist (kodanikuühiskonna projektid, SA Jõulumäe Tervisespordikeskuse väljaarendamise projekt jm.)

- Moodustati maakondlik arengufond tulevaste koostööprojektide (investeeringud) kaasfinantseerimiseks.

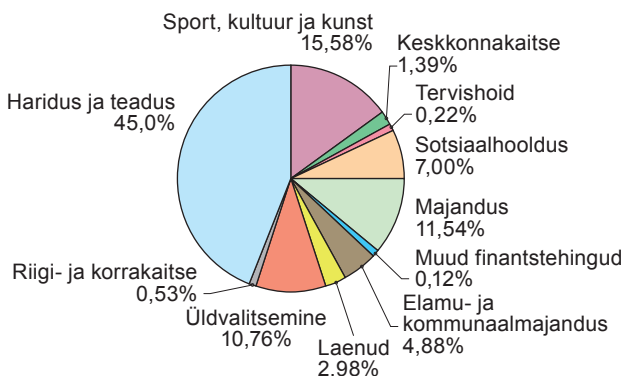
Koostas Kristel Ernits

## Omaavalitsuste tulud ja kulud

### Pärnumaa omavalitsuste tulud 2008. a



### Pärnumaa omavalitsuste kulud 2008. a



Koostas Marika Klausson




**Omavalitsuste tulud 2007. a (tuh kr)**

	Maksud	sh üksikisiku tulumaks	sh maamaks	Riigilõiv	Muud tulud	sh vara-võrandamisest	Finantsstulud	Laekumine majandusteg.	Kulude katteks jäägid	Toetused	Laenuid	Kokku 2007. a	Kokku 2006. a
Are	7894	6915	969	34	803	666	0	848	409	14105	0	24093	17479
Audru	34306	31778	2528	0	2133	0	0	4521	30264	25481	7000	103705	79994
Halinga	22835	21248	1573	58	4876	2100	0	1708	712	14605	0	44794	47325
Häädemeeste	18409	15721	2688	125	561	223	0	2525	568	23131	1919	47238	48035
Kaisma	3968	3062	906	3	192	0	0	426	504	2831	0	7924	8530
Kihnu	2979	2941	38	21	46	0	0	380	1373	10526	0	15325	14582
Koonga	7581	5544	2037	72	688	580	0	996	58	9358	2400	21153	15844
Lavassaare	3523	3463	60	7	590	145	0	178	3728	4347	0	12373	8673
Paikuse	28286	26841	1425	264	4346	3452	0	2537	406	13320	9500	58659	49455
Saarde	27021	23367	3654	78	763	55	0	2120	8718	38333	0	77033	67061
Sauga	24295	23205	1090	375	1293	610	22	1995	2755	12712	0	43447	37428
Sindi	27017	26553	464	136	472	163	0	4826	3325	22457	4696	62929	52453
Surju	8064	6001	2063	65	224	0	0	1389	2085	6844	0	18671	15352
Tahkuranna	13579	12932	647	227	1143	512	0	2131	3907	11940	92	33019	35363
Tootsi	5542	5513	28	8	641	462	0	1045	495	6025	0	13756	11755
Tori	16933	15864	1068	70	289	16	11	1401	915	16023	0	35642	28394
Tõstamaa	8981	7557	1424	55	515	250	0	2187	33	16977	7798	36546	23129
Varbla	6299	4516	1783	103	721	0	0	1392	3015	5719	1716	18965	14668
Vändra a	18894	18661	233	39	792	576	0	9331	2171	17734	1999	50960	42956
Vändra v	14976	13401	1575	91	232	0	0	1520	1107	14568	3500	35994	27379
Pärnu	317497	294824	16797	1959	52111	42145	4156	50498	57673	202783	0	686677	702380
<b>Kokku</b>	<b>618879</b>	<b>569907</b>	<b>43050</b>	<b>3790</b>	<b>73431</b>	<b>51955</b>	<b>4189</b>	<b>93954</b>	<b>124221</b>	<b>489819</b>	<b>40620</b>	<b>1448903</b>	<b>1348235</b>



## Omavalitsuste kulud 2007. a (tuhat kr)

	Üldvalitsemine	Riigi- ja korraldus	Haridus ja teadus	Sport, kultuur ja kunst	Keskonnakaitse	Tervishoid	Sotsiaalhoid	Majandus	Muud finantsühingud	Elamu ja kommunaalmaj.	Laenu	Kokku 2007. a	Kokku 2006. a
Are	2792	9	11553	1559	47	2	1165	2500	0	1281	158	21066	17070
Audru	5377	0	61498	3922	65	203	6084	8053	0	14037	1810	101049	56603
Hailinga	4753	0	20138	4786	1093	68	2306	1751	0	687	3640	39222	46613
Häädemeeste	5774	201	18474	5297	2180	37	3099	7018	0	851	4327	47258	48199
Kaisma	2332	10	3221	621	245	93	298	433	0	213	140	7606	8027
Kihnu	1943	0	3436	2334	3366	269	536	692	0	722	762	14060	13288
Koonga	2549	13	7021	971	186	109	1465	3720	2326	925	79	19364	15786
Lavassaare	1173	0	2885	803	965	0	297	939	0	1601	0	8463	5067
Paikuse	6054	16	39029	2924	412	0	2261	2999	0	3901	0	57596	49049
Saarde	6678	44	35874	9543	1172	767	7144	3142	0	2749	780	67893	57941
Sauga	3449	17	19883	2115	267	0	1826	7142	230	1258	59	36246	34094
Sindi	5377	47	23747	6489	2764	12	2195	8399	0	5211	4603	58844	49130
Surju	1411	11	6922	1018	254	16	1673	843	0	206	156	12510	13267
Tahkuranna	3478	102	14850	2896	114	86	1446	5440	0	3714	893	33019	31651
Tootsi	1425	13	7477	1690	439	55	970	523	0	298	360	13250	11260
Tori	3643	98	18811	1911	56	0	1685	2597	0	1749	859	31409	27652
Tõstamaa	9564	8	13552	3104	773	27	2900	2989	0	2703	881	36501	23094
Varbla	6379	9	4878	1252	497	47	2297	1936	1083	121	466	18965	11652
Vändra a	4247	0	25234	7669	723	201	3521	3510	0	2896	973	48974	40785
Vändra v	4282	0	15099	9548	699	0	2090	2218	0	1307	208	35451	26274
Pämu	71672	4870	257150	92945	8180	1341	53996	76493	11500	57808	44344	680299	635283
<b>Kokku</b>	<b>154352</b>	<b>5468</b>	<b>610532</b>	<b>163397</b>	<b>24497</b>	<b>3333</b>	<b>99254</b>	<b>143337</b>	<b>15139</b>	<b>104238</b>	<b>65498</b>	<b>1389045</b>	<b>1221785</b>


**Omavalitsuste tulud 2008. a (tuh kr)**

	Maksud	sh üksikisiku tulumaks	sh maamaks	Riigilõiv	Muud tulud	sh vara võrandamisest	Finantstulud	Laezumine majandusteg.	Kulude katteks jäägid	Toetused	Laenuid	Kokku 2008. a	Kokku 2007. a
Are	9163	8188	957	84	432	285	0	914	3052	10691	0	24336	24093
Audru	39402	36887	2515	0	1413	212	0	6022	2656	32933	8000	90426	103705
Halinga	26660	25110	1529	163	2643	182	0	2187	5454	16038	4000	57145	44794
Häädemeeste	18952	16287	2665	130	624	36	0	3246	15	26327	1000	50294	47238
Kaisma	4766	3836	929	10	127	0	0	611	320	2978	0	8812	7924
Kihnu	3742	3696	46	22	89	0	0	428	0	10096	3563	17940	15325
Koonga	8647	6582	2065	52	199	0	0	1170	1789	11107	400	23364	21153
Lavassaare	3745	3666	79	17	323	0	0	212	3912	3014	0	11223	12373
Paikuse	33866	32431	1407	165	2854	1348	0	3241	1061	16581	0	57768	58659
Saarde	30845	27257	3588	97	2114	106	0	2914	9139	38441	0	83550	77033
Sauga	29437	28316	1121	312	1102	120	0	2415	8476	12710	13879	68331	43447
Sindi	31071	30616	455	64	499	179	0	5195	4086	21166	0	62081	62929
Surju	9318	7264	2054	41	644	161	0	1607	6152	7756	0	25518	18671
Tahkuranna	16695	15822	872	185	458	0	0	5152	0	13288	874	36652	33019
Tootsi	5936	5908	28	3	701	592	0	1027	505	6364	450	14986	13756
Tori	19630	18516	1114	170	436	35	10	1684	3943	16001	0	41874	35642
Tõstamaa	10646	9234	1412	96	327	220	0	2984	46	23872	1799	39770	36546
Varbla	7369	5343	2026	175	95	0	0	1807	0	7300	814	17560	18965
Vändra a	21542	21310	232	71	252	0	0	10639	1955	18964	0	53423	50960
Vändra v	16377	14803	1574	88	346	115	0	1702	542	16742	7493	43290	35994
Pärnu	356037	333328	17641	1810	19341	11290	1900	133087	15800	218694	127000	873669	686677
<b>Kokku</b>	<b>703846</b>	<b>654400</b>	<b>44309</b>	<b>3755</b>	<b>35019</b>	<b>14881</b>	<b>1910</b>	<b>188244</b>	<b>68903</b>	<b>531063</b>	<b>169272</b>	<b>1702012</b>	<b>1448903</b>



## Omaavalitsuste kulud 2008. a (tuh kr)

	Üldalitse- mine	Riigi- ja korrakaitse	Haridus ja teadus	Sport, kultuur ja kunst	Keskonna- kaitse	Tervishoid	Sotsiaal- hooldus	Majandus	Muud finants- tehingud	Elamu ja kommunaal- maj.	Laenuid	Kokku 2008. a	Kokku 2007. a
Are	3050	3	11780	1640	89	10	1474	2741	0	2096	163	23046	21066
Audru	8264	0	39812	4078	119	268	5216	10925	0	6414	3502	78598	101049
Halinga	6670	0	27875	6087	1407	107	2723	4816	0	1030	1440	52155	39222
Häädemeeste	5745	203	19992	5900	1870	131	4401	3332	0	1040	2304	44918	47258
Kaisma	2417	9	3776	480	136	100	372	392	0	225	179	8086	7606
Kihnu	2033	104	4595	6968	1203	410	612	2088	0	432	0	18445	14060
Koonga	2965	18	8243	1634	233	149	1595	3906	0	1741	92	20576	19364
Lavassaare	1291	31	3416	2016	454	0	398	343	0	878	0	8827	8463
Paikuse	7201	3	28558	3105	371	0	2515	3802	0	3601	2600	51756	57596
Saarde	6511	150	38878	9446	1475	295	5639	3959	0	3381	814	70548	67893
Sauga	4088	1	45541	3018	907	0	2628	9393	0	1957	106	67639	36246
Sindi	6640	48	27325	5919	2983	16	3258	6759	0	3953	1646	58547	58844
Surju	1653	19	12028	1066	160	119	2713	1318	0	371	162	19609	12510
Tahkuranna	3723	0	16799	4789	129	47	926	3948	0	4185	1021	35567	33019
Tootsi	1521	34	7721	2276	452	79	1213	820	0	294	480	14890	13250
Tori	4810	7	28243	2588	491	0	1749	3467	0	1864	506	41725	31409
Tõstamaa	4777	8	16458	2568	1334	27	2084	5781	0	414	3471	36922	36501
Varbla	2612	10	5681	3032	514	61	2345	2235	0	166	883	17539	18965
Vändra a	5357	0	27074	8432	774	120	4140	1871	0	2963	1386	52117	48974
Vändra v	4852	0	17552	12082	414	25	2273	2717	0	1633	929	42477	35451
Pärnu	88415	7937	340779	165634	6995	1544	65231	112572	2000	40579	26631	858317	680299
<b>Kokku</b>	<b>174595</b>	<b>8585</b>	<b>730126</b>	<b>252758</b>	<b>22510</b>	<b>3508</b>	<b>113505</b>	<b>187185</b>	<b>2000</b>	<b>79217</b>	<b>48315</b>	<b>1622304</b>	<b>1389045</b>

Tabelid koostas Inge Nurmik



## Valimised

### Riigikogu valimine 2007. aastal

Riigikogu XI koosseisu valimine toimus 4. märtsil 2007. Pärnu maakonnas oli moodustatud 59 valimisjaoskonda. Pärnumaa valimisringkonnas nr 12 oli valijaid nimekirjades kokku 69306, hääletas 39971 (osavõtt 57,67%). Riigis tervikuna oli hääletanute protsendiks 61,91.

Pärnumaalt sai riigikokku kaks mandaati reformierakond, samuti on kahe mandaadiga esindatud keskerakond, ühe mandaadi said sotsiaaldemokraatlik erakond,

rohelist ning Isamaa ja Res Publica liit. Pärnumaalt valitud riigikogu liikmed:

Reformierakond –  
Mati Raidma  
Väino Linde  
Keskerakond –  
Kalle Laanet  
Kadri Must  
Erakond Isamaa ja Res Publica Liit –  
Trivimi Velliste  
Sotsiaaldemokraatlik Erakond –  
Mark Soosaar  
Erakond Eestimaa Rohelised –  
Mart Jüssi

Koostas Rita Kosenkranius

## Vallad ja linnad

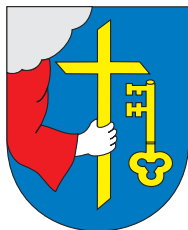
### Üldandmed valdade ja linnade kohta (seis 01.01.2008)

	Territoorium			Rahvaarv (rahvastikuregistri andmetel)		Kaugus Pärnust (km)
	Kokku (km <sup>2</sup> )	Sellest (%)		Kokku	1 km <sup>2</sup> kohta	
		Haritav maa	Mets			
Are	159,6	38	46	1 322	8,3	17
Audru	378,8	26	34	5 374	14,2	9
Halinga	365,5	26	36	3 409	9,3	27
Häädemeeste	390,3	15	64	3 091	7,9	41
Kaisma	184,0	11	45	556	3,0	53
Kihnu	16,9	18	30	639	37,8	45
Koonga	438,5	18	39	1 298	3,0	37
Paikuse	174,9	12	58	3 789	21,7	10
Saarde	706,9	16	70	4 884	6,9	44
Sauga	164,8	26	39	3 553	21,6	4
Surju	357,7	5	86	1 105	3,1	24
Tahkuranna	103,4	24	42	2 301	22,3	15
Tori	282,1	30	49	2 602	9,2	27
Tõstamaa	261,0	16	60	1 571	6,0	48
Varbla	313,8	14	64	1 006	3,2	60
Vändra vald	458,2	30	54	2 586	5,6	50
Lavassaare	8,0			570	71,3	23
Tootsi	1,8			910	505,6	41
Vändra alev	3,3			2 738	829,7	50
Sindi	5,0			4 267	853,4	14
Pärnu	32,2			43 486	1 350,5	
<b>Kokku</b>	<b>4 806,7</b>	<b>19</b>	<b>54</b>	<b>91 057</b>	<b>18,9</b>	

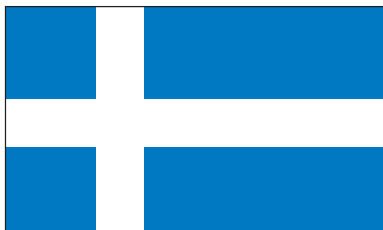
Andmed Rahvastikuregister, koostas Liina Saar



# Pärnu linn



VAPP



LIPP



VAPIMÄRK

## Pärnu linn 1.01.2008

### Territoorium 32,2 km<sup>2</sup>

- sh pargid, haljasalad 6,5 km<sup>2</sup>
- veekogud 2,1 km<sup>2</sup>

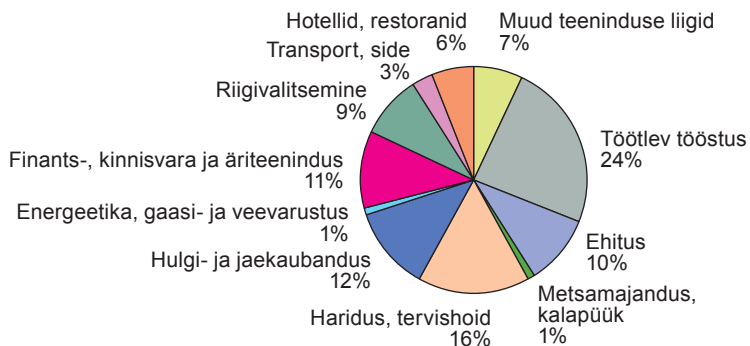
### Elanike arv

- kokku 43 437
- 1 km<sup>2</sup> kohta 1349

### Omaavalitsusjuhid

- volikogu esimees Ahti Kõo
- linnapea Mart Viisitamm

## Töökohtade struktuur



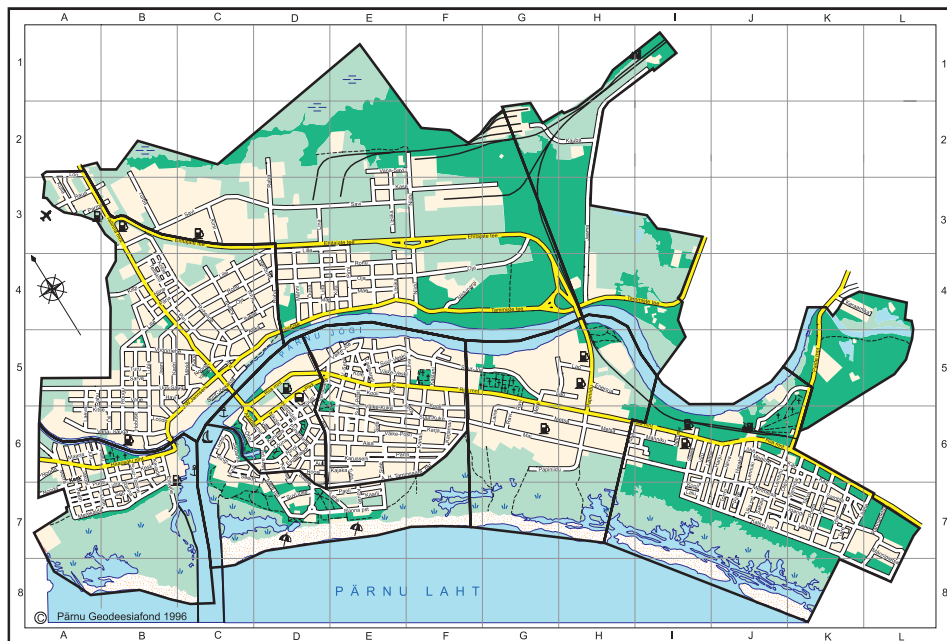


Foto: Andrus Rebane.



## Pärnu linn

### Üldtutvustus

Pärnumaa keskus, Pärnu linn, on Pärnu lahe kaldal asuv Eesti tuntuim ja populaarseim merekuurort, mis 1838. aastast alates võõrustab lõunasse avatud merelahe kaldal päikesekumardajaid ning igas vanuses suplejaid. Pärnu linnal on pikk ajalugu ja seega on meil rohkelt lugusid ja traditsioone, mida jagada nii linna külaliste kui ka pärnakate järeltulevate põlvkondadega. Läbi aegade on Pärnu olnud eripalgeline – hansalinn, ülikoolilinn, tööstuslinn, suvitustlinn. Tänapäevalgi väärtustatakse Pärnu linnas kuurordi kombeid ning järgitakse sajanditevanuseid hansatraditsioone.

2010. aastal on Pärnu linn 30. rahvusvaheliste hansapäevade võõrustajaks.

Alates 1996. aastast omistatakse igal suvel Pärnule Eesti suvepealinna tiitel. Päike, meri, rand ja kuurort on olnud Pärnu märksõnadeks aga juba üle 170 aasta. Päike sümboliseerib valgust ja soojust, lisaks ka südamesoojust, armastust, hoolivust, tervist, energiat, elurõõmu ja rahuolu ehk õnne. Pärnu linn tähendabki eelkõige külalislahkeid, päikeselisi ning sooja hingega avatud inimesi, kes annavad oma kodukohale kordumatu näo ja olemise. Enam kui 750 aastase ajalooaga Pärnus elab ligi 43 500 särasilmset pärnakat, kes kodulinna võlusid heal meelel külalistelegi jagavad. Avatud olek nii uutele ideedele kui ka vana ja väärtusliku hoidmine on iseloomulik nii Pärnu linnale kui ka igale pärnakale.

2008. aastal külastas Pärnut ~400 000 turisti. Suvisel ajal tunnevad linnakülalised rõõmu Pärnu parkidest, valgest rannaliivast ning kultuurimelust. Talvisel ajal on Pärnu aga konverentside toimumise linn ning paik, kus vaikuses romantikat nautida või stressis kehale-hingele spaades pakutavate hoolitsustega lõõgastust pakkuda.

### Välissuhted

Rahvusvahelised organisatsioonid (liitumisaasta järgi)

- 1993 Läänemere linnade liit (*Union of the Baltic Cities, UBC*).
- 1993 Kaasaegne hansaliit (*DIE HANSE*). 2010. toimuvad 30. rahvusvahelised hansapäevad Pärnus



Pärnu hansapäevad 2010 logo

- 2000 Euroopa Kuurortide Liit (*European Spas Association, ESPA*).
- 2001 Maailma Tervishoiuorganisatsioon (*World Health Organization, WHO*).

### Pärnu sõpruslinnad

Jrk	Aasta	Linn	Riik
1	1956	Vaasa	Soome
2	1957	Jelgava	Läti
3	1967	Šiaulai	Leedu
4	1988	Helsingor	Taani
5	1989	Oskarshamn	Rootsi
6	1989	Helsingborg	Rootsi





7	1990	Södertälje	Rootsi
8	1991	Siofok	Ungari
9	1991	Sotši	Vene Föderatsioon
10	1992	Gran	Norra
11	1999	Portsmouth	Ameerika Ühendriigid
12	2003	Ocean City	Ameerika Ühendriigid

## Pärnu partnerlinnad

Jrk	Aasta	Linn	Riik
1	1990	Jurmala	Läti
2	1990	Palanga	Leedu
3	1994	Drammen	Norra
4	1996	Novgorod	Vene Föderatsioon

## Territoorium

Pärnu üldpindala on 32,2 km<sup>2</sup>, millest parke ja haljasalasad 6,5 km<sup>2</sup>, veekogusid 2,1 km<sup>2</sup>

Seisuga 31.12.2008. a oli Pärnus kinistuametisse kantud katastriüksusi 7577, kokku 1618,3 hektaril. Munitsipaalkinnistuid oli 579.



## Ajalugu

Vanimad jäljed inimasustusest nii Pärnu ümbruses kui kogu Eestis on leitud Pärnu-maalt, Sindi-Lodja asulast – seal elati umbes 11 000 aastat tagasi.

1251. aastal Pärnu jõe kaldale asutatud linnale on omane mere- ja sadamalinna katkematu järjepidevus, mille juured on neljateistkümnendas sajandis, kui Pärnust sai hansalinn ja avanes uks Euroopa ühisesse majandusruumi.

Vana-Pärnu linna asutas AD 1251 koos katedraali ja toomkooliga Saare-Lääne piiskop Henricus. Kui paganatest leedulased selle 1263. aastal rüüstasid, viisid kodanikud linna jõe teisele kaldale, rüütliordu poolt kaitstud territooriumile. Sellest ajast pärinev reliikvia – vana linna rüüstamisel tulekahjus säilinud altaririst – oli palverännakute objektina keskajal tulutoov ja ehib siiani Pärnu vappi.

Linnakiriku kleeuse ärivaist osutab, et jõesuus laoplatši rajanud esmaasukadki olid kaupmehed. Kaubapaatide jõeretk Novgorodini algab siit ja laevatee teine ots oli sageli Visbys, Lüübekis või Breenenis. AD 1318 linnaõiguse saanud Uus-Pärnu kuulus Hansa liitu ja kaubandus oli põhiliseks sissetulekuallikaks. Kõige jõukamad kodanikud võisid pärit olla mujalt: näiteks vanimad nimeliselt teadaolevad raehärradki, Gotschalk ülesvoolu asuvast Paidest ja Thidemann Breemenist. Käsitöölised ja kõrtsmikud olid linna teenindavaks elanikkonnaks. Edukalt seisti Uus-Pärnu asutamisel AD 1265 Saksa ordu poolt antud kalastamisprivileegi kaitsel. Seda pidi arvestama ka Rootsi kuninglik kindralkuberner ja keelama Pärnu ülikooli akadeemilisel perel iseseisva kalapüügi. Püügiluba taotleti elamisraha säästmiseks, sest Uppsalas ja mujalgi oli see loomulik. Sõdaderohkel uusajal oli linlane vähem kokkuhoidlik – uhked rõivad, hollandi savipiibud, rohked austrikarbid ja veinipudelid



on levinumad arheoloogilised leiud sellest ajast.

Sõda, katk, näljahäda – midagi ei jäänud nägemata. Ainuüksi ajavahemikus 1562–1617 vallutati Pärnut kuus korda ja tulemuseks jäi rootslaste ülemvõim. 17. sajandi lõpus otsustas Rootsi kuningas Karl XII Academia Gustavo-Carolina üleviimise Pärnusse, merelinnast sai ülikoolilinn aastatel 1699–1710, uuesti avati siin TÜ Pärnu kolledž 1996. aasta sügisel.

Baroksse ideaalskeemi kohaselt ja mitmekordseks laiendatud 1000 elanikuga kindluslinn muutus 17. sajandi lõpus internatsionaalseks. Siia asusid elama 700 palgasõdurit ja majanduslikku madalseisu jäänud Tartust ka 100-liikmeline akadeemiline pere. 1710. aastast Vene kindluslinnaks muutumisega ei kadunud Euroopa-identiteet. Hangiti otseselt vähest tulu andvaid, kuid välissuhteid kindlustavaid aukonsulipatente. 1762. aastal sai Pärnu suure kompanii juht Jacob Jacke jun. Rootsi konsulaaragendiks siin, tema pärijad koos kaubamajaga Hans Diedrich Schmidt ja teistega esindasid 19. sajandil juba 9 riigi huve Pärnus.

18. sajandi teisel poolel, Katariina II valitsemisajal, sai alguse sajandipikkune õitse-aeg Pärnu ülemerekaubanduses, mis andis paljudele Lääne-Euroopa riikidele töuke avada oma konsulaaresindused just Pärnus. 1764. aastal oskasid linna 20-liikmelise kaupmeeskonna esindajad külaskäigul viibivale keisrinna Katariina II-le veenvalt esitada jõesuu süvendamise ja muuli ehitamise vajaduse. Sadama põhiliseks osaks oli purjelaevade ajastu strateegilise toorme (linakiud, puit) eksport Portugali ja hiljem Inglismaale. Sajandi lõpul tuli kiiresti ümber orienteeruda töötlevale tööstusele ja 1900. aastal lasti käiku Euroopa suurimaid tseluloosivabrikuid Waldhof, linaseemnetest hakati pressima õli. I Maailmasõjas hävis tööstus ja kadus 19. sajandil vähemusse jäänud sakslaste juhtiv roll linnas.



19. sajandi lõpus hakkas kaubandus kiratsema ja linnamajanduse arengule otsustati anda uus suund – selleks sai Pärnu kui ravikuurort. Kuurordimajanduse konkurendiks kujunes teine moodne majandusharu – töötlev tööstus. 1900. aastal lasti Pärnus käiku Euroopa üks suuremaid tseluloosivabrikuid Waldhof. Esimeses Maailmasõjas tööstus hävis, aastatel 1927–1939 ehitati Pärnus välja moodne supellinn.

1838. aastal alustas tegevust Pärnu esimene kümbulusasutus, mida loetakse ka Pärnu kui kuurordi alguseks. Kuni II Maailmasõjani oli Pärnu Eesti tähtsaima kuurortlinnana väga populaarseks puhke- ja suvitussinnaks Skandinaaviamaadest pärit suvitajatele. Kahe sõja vahelisel perioodil ehitati mitmed tänaseni samas rakenduses olevad taastusraviasutused ja hotellid. Tähtsaimad neist on mudaravila, kus kasutatakse ravimiseks heade raviomadustega muda, ja Rannahotell, kus asus enne II Maailmasõda ja asub ka nüüd Eesti Vabariigi Presidendi sviit. Eesti Vabariigi ajal kujunes Pärnust demokraatlik linn, vanad privileegid tühistati.



1940. aastal natsionaliseeriti linna suured kinnisvarad – mõisad, metsad, kuuror-dirajatised – ning algas Pärnu kujundamine sotsialistlikuks kuurordiks. 1940. aastal nõukogude anneksiooniga kaotati omavalitsus ja linna kinnisvarad. Purustused II Maailmasõja ajal olid suured, hiljem rikkus nõukogude tööstus linna ökoloogilise tasakaalu.

## Pärnu linna autasud

### Pärnu aukodanikud

Aukodaniku nimetus antakse füüsilisele isikule erilise austusavaldusena

**Pärnu aukodanik on kõrgeim Pärnu linna poolt välja antav nimetus.** Pärnu aukodaniku nimetuse omistab Pärnu linn lugupidamise avaldusena konkreetsele isikule väga eriliste ning silmapaistvate teenete väärtustamiseks.

**1886** – admiral **Konstantin Possiet**

**1901** – professor **Friedrich Fromhold Martens**

**1934** – riigivanem **Konstantin Päts**

**2007** – dirigent **Neeme Järvi**

**2008** – helilooja ja muusikaloolane **Valter Ojakäär**

**2009** – sõudja **Jüri Jaanson**

### Pärnu linna vapimärk

Pärnu linna vapimärk on asutatud Pärnu linnale osutatud eriliste ja pikaajaliste teenete väärtustamiseks. Vapimärgi kavaler on oma elutöö või pikaajalise tegevuse kaudu kaasa aidanud linna arengule ja heale mainele.

### 2007

Nr 56 – **Erki Mikael Asjala** – pikaajalise tegevuse eest Vaasa - Pärnu sõprussidemete arendamisel.

Nr 57 – **Jaan Lemendik** – kauase tulemusliku töö eest Pärnu linna ambulatoorse tervishoiuvõrgu arendamisel, perearstikeskuse rajamisel ja juhtimisel ning perearstide koolituse korraldamisel.

Nr 58 – **Jüri Rahu** – märkimisväärse panuse eest Pärnu linna ettevõtluse ja kommunaalmajanduse arendamisel ning aktiivse ühiskondliku tegevuse eest.

### 2008

**Margus Kangur** – pikaajalise ja tulemusliku töö eest ettevõtluses

**Urve Krause** – hariduse kvaliteedi ja õpikeskkonna edendamise eest.

**Karl-Udo Kõösel** – silmapaistvate saavutuste eest koolispordi edendamisel.

**Hiie Martinson** – kauaaegse tegevuse eest erivajadustega laste õpi- ja elutingimuste parendamisel.

**Jaak Saarniit** – linnale osutatud teenete eest linnapeana aastatel 1989 – 1992.

**Vivian Traks** – pikaajalise pedagoogitöö ja meeste laulukultuuri edendamise eest.

### Pärnu aasta naine ja Pärnu aasta mees

Tunnustuse eesmärgiks on väärtustada mehi ja naisi, kes on Pärnu linna arengule ja heaolule aktiivselt ning oluliselt kaasa aidanud.

### Pärnu aasta naine

Aasta naine 2008 **Tatjana Jaanson**

Aasta naine 2007 **Ene Tohv**

### Pärnu aasta mees

Aasta mees 2008 **Tõnu Endrekson**

Aasta mees 2007 **Mait Käbin**

### Aasta tegu 2007

**I koht** – ansambel Bedwettersi võit MTV muusikaauhindade jagamise-l "Euroopa uute helide" kategoorias.

**II koht** – J. V. Jannseni monumendi avamine Rüütli tänaval

**III - IV koht** – Eesti aukonsuli Saksamaal Stuttgartis Helmut Aurenzi suurannetus Pärnu haiglale ja Eesti kaheksapaadi võit kuni 23aastaste MM-il.



## Rahvastik Pärnu linna rahvaarv (seis 01.01.2009)

2007		2008	
Mehed	Naised	Mehed	Naised
19133	24355	19077	24360

2007. aastal registreeriti 550 ja 2008. aastal 614 sündi.

2007. aastal registreeriti 830 ja 2008. aastal 753 surma.

## Tööhõive

## Rahvastik rahvuste lõikes 01.01.2009

eestlased	74,58%
soomlased	0,83%
valgevenelased	0,63%
ukrainlased	1,91%
venelased	13,50%
muud rahvused	7,17%

## Tööhõive majandusharude lõikes

Majandusharu	Töötajate arv 01.01.2007	Töötajate arv 01.01.2008	Töötajate arvu muutus
töötlev tööstus	7214	7909	695
hulgi- ja jaekaubandus	4922	4177	-745
haridus ja tervishoid	4897	5577	680
* muud riigi-, sotsiaal- ja isikuteeninduse liigid	4330	2456	-1874
finants, kinnisvara- ja äriteenindus	4090	3939	-151
Ehitus	2469	3327	858
* riigivalitsemine, avalik haldus	2358	3210	852
hotellid, restoranid	1640	2212	572
transport, side	1063	1167	104
metsamajandus, kalapüük	358	300	-58
energeetika-, gaasi- ja veevarustus	206	253	47
<b>majandusharud kokku:</b>	<b>33 547</b>	<b>34 527</b>	<b>980</b>

\* Muutunud arvestamise alused.

Andmed: maksu- ja tolliameti registrite talitus.

## Suurimat tööhõivet pakkunud ettevõtted (seis 01.01.2008)

Nr	Ettevõtte nimi	Töötajate arv
1	Pärnu Haigla, sihtasutus	950
2	Wendre AS	640
3	Viisnurk, AS	335
4	Pärnu Linavabrik, OÜ	320
5	Scanfil OÜ	288
6	G4S Lääne-Eesti, AS	285
7	Rapala Eesti AS	268

8	Ruukki Products AS	248
9	Taastusravikeskus Estonia, AS	235
10	Efore AS	224
11	Tervise Paradiis, OÜ	206
12	NOTE Pärnu OÜ	185
13	Pärnu Majandusühistu	141
14	ECOBIRCH AS	131
15	POMARFIN, AS	124



## Ettevõtlus

Väga oluline osa Pärnu kui turismi- ja kuu- rortlinna majanduselusel on tertsiaarsektoril: kaubandus, toilitustus, majutusteenused, taastusraviteenused, iluteenindus, transporditeenused, jne.

Samas on Pärnu siiski polüfunktsionaalse majandusega linn. Siin on esindatud peaaegu kõik majandusharud. Töötlev tööstus oma juhtivate tootmisharude – puidu- ja mööblitootmise, tekstiili-, toiduainete-, naha- ja metallitööstusega – on koondunud peamiselt omaette piirkonda. Seetõttu pole Pärnu linna külalisel ega linnaelanikulgi tihti aimu tööstuse olemasolust.

Kogu Pärnu linna tootmisstruktuur on

keskkonnasõbralik. Pärnu on suuremate maantee- ristumiskoht, millele lisaks on olemas raudtee, lennuväli ja meresadam. Pärnu konkurentsieelis on pakkuda võimalusi kombineeritud transpordiks. Pärnu linna väliskaubanduse bilanss on positiivne, ekspordimaht kasvab aasta-aastalt.

Maksu- ja tolliameti andmetel 1. jaanuari 2008 seisuga Pärnu linnas registreeritud 3971 asutust ja ettevõtet, neist 2790. aktiivselt tegutsevat asutust ja ettevõtet. Lisaks 1850 registreeritud füüsilisest isikust ettevõtjat.

Maksu- ja tolliameti andmetel oli aastakeskmise maksumaksjate arv 19294 ning aastakeskmise palk 10575 krooni.

## Aktiivselt tegutsevate asutuste ja ettevõtete jagunemine majandusharude järgi

Majandusharu	1.01.2007 (%)	1.01.2008 (%)
muud riigi-, sotsiaal- ja isikuteeninduse liigid	27,2	10,09
hulgi- ja jaekaubandus	24,9	22,60
finants, kinnisvara- ja äriteenindus	23,9	27,69
töötlev tööstus	6,7	8,94
transport, side	4,8	7,11
ehitus	4,3	10,91
hotellid, restoranid	3	4,68
haridus ja tervishoid	2,9	5,41
metsamajandus, kalapüük	1,9	1,88
riigivalitsemise, avalik haldus	0,3	0,41
energeetika-, gaasi- ja veevarustus	0,2	0,28

Andmed: maksu- ja tolliameti registreeritud talitus

## Registreeritud ettevõtted õigusliku vormi järgi

Kirje / aasta	2008
ettevõtet	3298
füüsilisest isikust ettevõtjat	444
aktiivselt tegutsevaid ettevõtteid	2510
keskmise maksumaksjate arv	19061



## Väliskaubandus

Pärnu sadamate 2007. aasta kaubakäive oli 1 362,28 tuhat tonni, sh eksportkäive kaubagrupiti:

<b>Eksport-artikkel</b>	<b>2006 (tuh/tonni)</b>	<b>2007 (tuh/tonni)</b>
ümarpuut	554,53	542,74
hakkepuut	180,81	180,47
puidugraanul	232,28	161,79

turvas	143,54	174,63
saematerjal	57,18	54,04
brikett	51,81	61,15
raps	3,54	6,08
hõvellaast	1,29	1,09
killustik	0,63	-
muu kaup	0,29	2,91
<b>Eksport kokku:</b>	<b>1 225,90</b>	<b>1184,9</b>

## Ehitus- ja planeerimistegevus Pärnu linnas aastatel 2002–2007

<b>Ehitus ja planeerimistegevus</b>	<b>2002</b>	<b>2003</b>	<b>2004</b>	<b>2005</b>	<b>2006</b>	<b>2007</b>
lõpetatud ehitised	195	376	345	336	258	335
väljastatud ehitusload	310	383	469	597	643	562
kehtestatud detailplaneeringute arv	36	54	47	40	57	45

### Lõpetatud ehitised 2007.–2008. a

<b>Kirje / aasta</b>	<b>2007</b>	<b>2008</b>
lõpetatud ehitised (kasutusload)	335	346
ühe korteriga elamud - uusehitised	16	15
ühe korteriga elamud - rekonstrueerimine, laiendus	11	9
kolme ja enama korteriga elamud - uusehitised	16	10
tehnovõrgud ja rajatised	184	187
muu ehitus	108	125

### Väljastatud ehitusload 2007.–2008. a

<b>Kirje / aasta</b>	<b>2007</b>	<b>2008</b>
väljastatud ehitusload	562	440
ühe korteriga elamud - uusehitised	26	170
ühe korteriga elamud - rekonstrueerimine, laiendus	25	20
kahe korteriga elamud - uusehitised	7	37
kolme ja enama korteriga elamud - uusehitised	17	5
tehnovõrgud ja rajatised	310	340
muu ehitus	177	205

## Turism

### Suvekülaliste arv 2007.–2008. a

<b>Kirje / aasta</b>	<b>2007</b>	<b>2008</b>
suvekülaliste arv	247 000-272 000	246 000-271 000

2007. aasta suvekülalistest olid 25% eestlased ja 75% väliskülalised.

2007. aasta väliskülaliste päritolu: 63% Soome, 15% Saksamaa, 12% Rootsi, 10% muu.

2008. aasta suvekülalistest oli 25% eestlased ja 75% väliskülalised.

2008. aasta väliskülaliste päritolu: 59% Soome, 2% Saksamaa, 20% Rootsi, 6% Läti.



## Voodikohtade arv Pärnu linna majutusettevõtetes 2007.–2008. a

2007	2008
4134	4347

## Majutusettevõtete aastane keskmine täituvus 2007.–2008. a

Kirje / aasta	2007	2008
majutusettevõtete suvine keskmine täituvus (%-des)	63,00	62
sh hotellid	57	61
kuurorthotellid	80	80

Pärnu linnavolikogu 17. aprilli 2008. aasta otsusega nr 29 kinnitati “Pärnu linna turismiarendukava 2008–2017”. Turismi arengu strateegia ja -arendukava on alusdokument, milles sätestatakse Pärnu kui turismisihikoha arendamise strateegilised suunad, prioriteedid ja printsiibid.

Arengukava üldesmärkideks on Pärnu kui turismikoha konkurentsivõime suurendamine, eristumine, külastuselamuse kvaliteedi ja uuenduslikkuse ning jätkusuutlikkuse tagamine, maine ja tuntuse kasv, turismiasjaliste koostöö edendamine ning turismitulude kasv.

Pärnu linna turismiarendukava aastani 2017 seab visiooniks järgneva: Pärnust on kujundatud Läänemere regioonis tunnustatud ja Tallinn-Riia teljel ennast kehtestanud aastaringsest atraktiivne ja toimiv traditsiooniline tervisekuurort. Linna elujõuline ja eesmärgikindel kogukond kannab Eesti turismipealinna “Tule mulle külla!”-sihtkoha -identiteeti, pakkudes külastuselamusi Pärnus kui Pärnumaa Päikeseringide tuumikalas.

Pärnu tähistas 2008. aastal kuurordi 170. juubeliaastat. Pärnu kuurordi sünniks loetakse aastat 1838, mil avati Pärnu esimene supelasutus ning avastati ja põhjendati teaduslikult Pärnu lahevee ravitoime.

Juubeliaasta raames toimusid mitmed sündmused, mis teadvustasid nii kohalikele kui külalistele Pärnu kuurordi ajalugu ja traditsioone:

- läbi aasta ilmusid Pärnu Postimehes artiklid, mis kajastasid nii Pärnu kuurordi tänapäeva kui ajaloolist poolt. Ajaloolised lood kuurordist ilmusid Olaf Esna sulest;
- Vana-Pärnu rannas avati linnuvaatlustorn, millele eelnes Pärnu looduskaitse ja linnuvaatluse teemaline seminar. Ühtlasi tähistati antud üritusega ka linnuklubi Buteo 30. aastapäeva;
- läbi aasta liikus mööda Eestit fotonäitus “Pärnu – kindlusalinnast kuurordiks. Pärnu kuurort 170”. Näitus tutvustas Pärnu kuurordi ajalugu ja traditsioone lisaks Pärnule teistes Eesti linnades: Kuressaares, Haapsalu, Tartus ja Tallinnas. Näituse kuraatoriteks olid Tiit Kask ja Ene Tapfer;
- kuurordi juubeliaasta tähistamiseks anti välja ajalooõnguline postkaardiraamat, milles kasutati fotosid ja piltpostkaarte Toomas Nisu ja Ivar Kokka erakogudest. Samuti võeti Eesti Posti poolt Pärnu postkontoris kasutusele kuurorditeemaline eritempel ja kõrvaltempel;
- Pärnu rannas viidi läbi liivaskulptuuride konkurs ja sulametalli valamine jääblokkidesse, Rannapargis toimus kogupereüritus “Pärnu spaade päev” (mille raames avati ka terviserada);
- viidi läbi kuurordi teemalised konkursid, millest parimaid tutvustati temaatilistel näitustel (fotokonkurss, õpilastööde kunstikonkurss);
- valmis kogumiku “Reis läände” eskiis, mis keskendub Pärnu kuurordi arengule Nõukogude perioodil aastatel 1940–1988. Kogumik koosneb erinevate autorite tööd (Tiit Kask, Anu Järs, Aldur Vunk) ja valmib 2009. aastal.



Rannas. Foto: Raul Palutaja.



Foto: Indro Maalman. Fotokonkursi Kuurort 170 III koha auhinnatöö.





## Kultuur

### Kultuuriasutuste statistika aastatel 2007–2008

Kultuuriasutuste statistika	2007		2008	
	Ürituste arv	Külastajate arv	Ürituste arv	Külastajate arv
Pärnu kontserdimaja	246	88 590	200	69 942
Pärnu teater Endla	269	73365	338	86550
Pärnu linnagalerii	38	40500	37	42300
Pärnu kontserdibüroo	71	11440	60	9350
Pärnu muuseum	11	14736	44	12118
Pärnu linnaorkester / Pärnu filharmoonia	61	21900	111	25500
Lydia Koidula memoriaalmuuseum	9	2317	8	1985

### Kultuuripreemiad 2007–2008

#### 2007. aastal

Pärnu linna kultuuri aastapreemia	Rahvatantsuansambel "Kajakas"
Pärnu linna kunsti aastapreemia	Rühmitus Non Grata
Pärnu linna muusika aastapreemia	Pärnu Linnaorkester
Aasta Pärnu naisnäitleja (publikulemmik)	Karmen Mikiver
Aasta Pärnu meesnäitleja (publikulemmik)	Sepo Seeman
Aasta parim lavastaja Pärnus (publikulemmik)	Kalju Komisaarov

#### 2008. aastal

Pärnu linna kultuuri aastapreemia	Ester Vilgats
Pärnu linna kunsti aastapreemia	Toomas Kuusik
Pärnu linna muusika aastapreemia	Karin Veissmann

### Suursündmused ja festivalid aastatel 2007–2008

#### 2007. aastal

- Pärnu nüüdismuusika päevad 2007
- INGraafika festival 2007
- Jääskulptuuride sümposium "ICICLE 2007"
- Noorteansamblike konkurss "Proovikas 2007"
- Laste ja noorte muusikafestival "Muusikamoos"
- XIV Rahvusvaheline aktinäitus "Mees ja naine"
- V Klaudia Taevi nim. ooperilauljate konkurss
- V Pärnu orelifestival
- Suve avamisfestival "Tere, Pärnu suvi!"
- Diverse Universe III
- KammerKUNSTISUVI
- Muusikafestival "Klaaspärlimäng"



- Festival "Kummardus Valgrele"
- XXI Pärnu filmifestival ja tänavamuusikute konkurs
- Pärnu hansapäevad
- David Oistrahhi festival
- V Pärnu ooperipäevad
- Pärnu moesuvi *Style & Charm*
- Rahvusvaheline suupillifestival "Baltic-Nordic Harmonica"
- VI Rahvusvaheline niplispitsi näitusseminar
- Rahvusvaheline klaveri SUVEUNIversiteet
- IX Pärnu portselanipäevad
- Sütevaka jazz 2007
- Eesti XIV kantrifestival
- Pärnumaa foto 2007
- Pärnu kunstnike aastanäitus
- Pärnu akordionimuusika festival 2007
- Novembri tantsufestival
- VII Ülemaailmne jõuluvanade konverents
- India kultuuri festival I
- Kahe ilu festival I
- XIII Pärnu fideo- ja vilmifestival
- Ammende aia suvemuusika
- Vabariiklik koolimood 2007
- Vabariiklik külapillimeeste kokkutulek
- Rääma XI folklooripidu
- "Sügisulg 2007" Pärnu linna ja maakonna solistide konkurs
- Pärnu VI linnamaalijate sümposion
- Vabariiklik "Koolimood 2008"
- Vabariikliku külapillimeeste suvine kokkutulek
- David Oistrahhi nim muusikafestival
- Novembri tantsufestival
- Laste ja noorte muusikafestival "Muusikamoos"
- II rahvusvaheline klaveri TALVEUNIversiteet
- VII rahvusvaheline klaveri SUVEUNIversiteet
- Pärnu linna ja maakonna noortebändide konkurs "Proovikas"
- Pärnu linna ja maakonna vokaalansamblike konkurs "Kevadümin"
- Pärnu linna ja maakonna noorte solistide konkurs "Sügisulg 2008"
- Pärnu VI linnamaalijate sümposion
- Pärnu rahvusvaheline koorifestival
- XXII Pärnu filmifestival
- Pärnumaa kooliteatrite festival
- Rahvusvahemuste suvefestival "Multikultuurne Pärnu"
- VII Rahvusvahelise suupillifestival "Baltic-Nordic Harmonica" ja konkurs "Baltic-Nordic Open"
- Tudengite talvapäevad
- c.o.n.t.est 2008 – rahvusvaheline sõnada teatri konkurs

## 2008. aastal

- 15. Rahvusvaheline Pärnu fideo- ja vilmifestival
- Pärnu IN Graafika 2008
- Rahvusvaheline *performance*'i festival Diverse Universe
- Pärnu akordionimuusika festival 2008
- ASSITEJ lasteteatrite festivali "NB-festival 2008"
- VI Pärnu orelifestivali
- Pärnu nüüdismuusika päevad
- VI Pärnu ooperipäevad
- Pärnu X portselanipäevad

## Raamatukogu külastatavus 2007. a

lugejate arv	16 271
külastajate arv	212 682
laenutusi	377 180

## Sport

Seisuga 01.01.2008 tegutseb Pärnu linnas 78 spordiorganisatsiooni, sh 1 munitsipaalspordikool (Pärnu Spordikool), 4 eraõiguslikku spordikooli (Kalevi spordikool, Kesklinna tennisekool, Pärnu tennisekool, Holteri tennisekool), 1 spordiliit (Pärnu spordiliit), 1 spordiselts, 1 spordikoondis ning 70 spordiklubi.



## Liikmeskonna arvu poolest suuremad spordiklubid ja koolid

Pärnu spordikool (kergejõustik, lauatennis, male, ujumine, võrkpall, korvpall)	595
Pärnu Kalevi spordikool (aerutamine, jalgrattasport, purjetamine, sõudmine, tennis, sulgpall)	325
Pärnu tenniseklubi	218
Pärnu jalgpalliklubi	291

Pärnu võrkpalliklubi	205
Pärnu kesklinna tenniseklubi	206
Pärnu jalgpalliklubi Vaprus	256
Sõudeklubi Pärnu	184
Korvpalliklubi Pärnu	167

## Tähtsamad spordisündmused 2007

- 48. Pärnu Tänavasõit
- Rahvusvaheline noorte jalgpalliturniir
- Jüri Jaanson Kahe Silla Jooks.

## Parimad sportlased 2007

Parim meessportlane	Allar Raja (sõudmine)
Parim naissportlane	Kaisa Pajusalu (sõudmine)
Parim noormees	Jaan Akermann (jääpurjetamine)
Parim neiu	Kaisa Pajusalu (sõudmine)
Parim täiskasvanute võistkond	Jüri Jaanson, Tõnu Endrekson (sõudmine)
Parim juunioride võistkond	Andrus Sabiin, Nikita Lunin, Jaan Laos, Alvar Räägel, Rauno Talisoo, Sten Villmann, Artur Maier, Martin Absalon (sõudmine)
Parimad noorte võistkonnad	Korvpalliklubi PÄRNU. B klassi meeskond. Pärnu Võrkpalliklubi. B klassi meeskond
Parim inasportlane	Ilvi Vare
Parim tehnikasportlane	Maksim Vaino
Parim meesveteran	Juhan Paalo
Parim naisveteran	Rita Maier
Edukad treenerid	Ulvi Lutoškin, Matti Killing, Mihkel Leppik, Tatjana Jaanson, Helju Sutt, Askold Vaino, Johannes Noormägi, Mait Käbin, Reet Palm, Mati Hool, Tõnis Vare

## Pärnu – laste- ja noortesõbralik linn

Pärnu linnas on turvaline lapsepõlve veeta. Tagamaks igale lapsele vägivallavaba plika- või poisipõlve, on Pärnu linnavalitsus, Lääne politsei, Pärnu maakohus ning Lääne ringkonnaprokuratuur sõlminud 1. juunil 2006 koostöölepingu, mis sätestab ennetustööd kooli vägivalla, turvalisuse, uimastiennetuse jms tagamisel. Koostöös

Lääne politseiprefektuuriga korraldatakse Pärnu linna haridusasutustes igal õppeaastal traditsioonilisi liiklusnädalaid. Üheskoos Maanteeameti, Lääne politseiprefektuuri, munitsipaalpolitsei jt koostööpartneritega pööratakse olulisel määral tähelepanu ka liikluskasvatusele.





Pärnus on lastel ja noortel head ning mitmekesised võimalused huvialadega tegelemiseks nii huvikoolides, üldhariduskoolide huviringides kui ka kolmes avatud noortekeskustes. Pärnu linnas pakub 2008. aastal huvihariduse omandamise võimalust kuus munitsipaalhuvikooli ja 18 erahuvikooli. Munitsipaalhuvikoolideks on muusikakool, kunstikool, spordikool, kunstide maja, loodusmaja ning tehnika- ja tööõpetusmaja. Erarahvikoolid pakuvad eelkõige võimalusi trendikate huvialadega tegelemiseks (erinevad tantsustiilid, mood, võõrkeeld jms).

Pärnus pööratakse suurt tähelepanu erivajadustega lastele. Neile on loodud võimalused huvitegevuseks mitmel tasandil ning andekatele arenguteks erinevate teaduskoolide näol.

Pärnu linnas on 45 spordibaasi sh 17 võimlat ja halli, 20 väljakut ja staadioni, kaks normaalmõõtmega ujulat ja veekeskus koos ujulaga, kolm jõusaali ja kaks terviserada.

Pärnu linna lastele on rajatud 22 mänguväljakut, mida pidevalt täiustatakse ning täiendatakse. Koostöös noortega on

rekonstrueeritud ka kesklinna *skate-park*. Valminud on kesklinna koolide võimla ja uus kergejõustikumanež.

Pärnu linna noortel on võimalus aktiivselt kaasa lüüa avalikus elus. Pärnu linnas tegutseb Pärnu linna noortekogu ja volikogu noortekogu komisjon. Noored osalevad ühiskondlikel üritustel ja edastavad erinevates komisjonides, töörühmades ning ümarlaudades noorte seisukohti.

Haritud noorte Pärnusse elama meelitamiseks on Pärnu linn kehtestanud noore spetsialisti toetuse, mida makstakse kuni 28 aastasele kõrgharidusega noorele, kes on kõrgkooli lõpetanud.

Pärnus tegutseb õppenõustamiskeskus ja noorte infopunkt. Õppenõustamiskeskus pakub erinevaid nõustamisteenuseid: psühholoogiline, eripedagoogiline- ja logopeediline, sotsiaalpedagoogiline ja karjäärinõustamine. Pärnu noorte infopunkt jagab teavet noortele, lapsevanematele, õpetajatele ja noorsootöötajatele. Alates 2006. aasta sügisest töötab Pärnu noorte infoportaal (<http://noored.parnu.ee>).

## Haridus

### Alus- ja üldharidus 2007/2008. õa

koolieelseid lasteasutusi	14
nendes rühmi	107
kokku lapsi	2070
munitsipaalüldhariduskooli	11
era-üldhariduskooli	2
vene õppekeelega üldhariduskooli	1
õpilaste arv üldhariduskoolides	6924
klassikomplektide arv üldhariduskoolides	286
munitsipaal-üldhariduskoolides õpilasi	6468
munitsipaal-üldhariduskoolides klassikomplekte	266

era-üldhariduskoolides õpilasi	456
era-üldhariduskoolides klassikomplekte	20

### Koolieelsed lasteasutused

Õppeaasta	Laste arv	Rühmade arv
2007/2008	2 070	107

### Kutseharidus

Kutseharidusasutused õpilaste arvu järgi:	2007/2008 õpilaste arv
Pärnumaa kutsehariduskeskus	1 222
Pärnu ametikool	213
Pärnu Saksa tehnoloogiakool	170



Eesti Mereakadeemia Pärnu merenduskeskus	
Eesti Mereakadeemia Merekooli Pärnu osakond	27
Kutseõpe gümnaasiumis:	
Pärnu Hansagümnaasium (10.-12.klass)	40

## Kõrgharidus

Kõrgharidus	2007/2008 õpilaste arv
1. Tartu Ülikooli Pärnu kolledž	950
2. Mainori Kõrgkooli Pärnu õppekeskus	324
3. Euroülikool	15

## Huviharidus

### Munitsipaalhuvikoolid õpilaste arvu järgi

Munitsipaalhuvikoolides õpib 2007/2008 õppeaastal kokku 2640 õpilast.

Munitsipaalhuvikoolid õpilaste arvu järgi	2007/2008
Pärnu kunstide maja	850
Pärnu linna spordikool	607
Pärnu noorte loodusemaja	370
Pärnu muusikakool	399
Pärnu noorte tehnikamaja	316
Pärnu kunstikool	98
<b>Kokku:</b>	<b>2 640</b>

### Erahuvikoolid õpilaste arvu järgi

Erahuvikoolides õpib 2007/2008 õppeaastal kokku 2825 õpilast.

Erahuvikoolid õpilaste arvu järgi	2007/2008
Gabriele moe- ja tantsukool	178
Pärnu spordiselts Kalev spordikool	340

Jana Trink erakool	316
Laine Mägi tantsukool	314
Pärnu kesklinna tennisikool	134
Huvikool Jumbo	172
Eliisabeti kool	50
Agape kristlik huvikool	
Pärnu tennisikool	223
“Cultor” huvikool	110
Pärnu Holteri tennisikool	28
Tantsukool WAF Dance	240
Vanalinna koolituskeskus	330
Koolituskeskus RütmiRüblük	228
Huvikool Merle Mõmmila	112
Tantsukeskus MP-Dance	50
Rahvaülikool	
<b>Kokku:</b>	<b>2 825</b>

## Aasta õpetaja

**Aasta õpetaja** ja **Aasta noore õpetaja** preemia antakse haridustöötajale, kes on eelmisel õppeaastal saavutanud väljapaistvaid töötulemusi haridusasutuse, Pärnu linna või üleriigilisel tasandil.

**Aastate õpetaja** preemia antakse haridustöötajale, kes on aastate jooksul saavutanud väljapaistvaid töötulemusi haridusasutuse, Pärnu linna või üleriigilisel tasandil.

**Aasta haridusjuhi** preemia antakse haridusjuhile, kes on eelmisel õppeaastal saavutanud väljapaistvaid töötulemusi hariduselu edendamisel haridusasutuse, Pärnu linna või üleriigilisel tasandil.

## 2007. aasta

### Aasta õpetaja

- **Tiiu Pärnits** – Pärnu Raeküla gümnaasiumi tantsuõpetaja-metoodik
- **Zenta Koppel** – Pärnu lasteaia Päikesejänku vanemõpetaja
- **Gerli Laur** – Pärnu Sütevaka humanitaargümnaasiumi ladina keele õpetaja

**Aastate õpetaja**

- **Malle Shalda** – Pärnu Vanalinna põhi-  
kooli direktori asetäitjale õppe- ja kasva-  
tusosalal

**Aasta haridusjuht**

- **Karin Kurvits** – Pärnu täiskasvanute  
gümnaasiumi direktor

**2008. aasta****Aasta õpetaja**

- **Arvo Press** – Pärnu Koidula gümnaa-  
siumi matemaatikaõpetaja
- **Lia Viller** – Pärnu Kuninga tänava põhi-  
kooli eesti keele ja kirjanduse õpetaja

- **Annely Kuningas** – Pärnu Kunstide  
maja muusikaõpetaja

**Aastate õpetaja**

- **Inna Rõbakova** – Pärnu Kesklinna las-  
teaia õpetaja

**Aasta noor õpetaja**

- **Gert Kõösel** – Pärnu Ülejõe gümnaa-  
siumi kunstiõpetuse- ja ajalooõpetaja

**Aasta haridusjuht**

- **Tiina Ross** – Pärnu loodusmaja direk-  
tor

**Sotsiaalhoolekanne****Sotsiaaltoetused linnaeelarvest 2007. aastal**

toetused	toetuse arv	summa
ühekordsed toetused	257	185 149
kooli- ja lasteaia- toetused	693	148 901
maamaksu kompensatsioonid	0	0
<b>Kokku:</b>	<b>950</b>	<b>334 050</b>

**Ostetud teenused erivajadustega inimeste abistamiseks 2007. aastal**

teenuse liik	teenuse maht	teenuse maksumus (krooni)	teenuse pakkuja
viipekeele tõlketeenus	keskmiselt 32 klienti ja 135 tundi kuus	265 200	MTÜ Pärnumaa Kurtide Ühing
tugiisiku teenus psüühiliste erivajadustega inimestele	keskmiselt 25 klienti ja 298 tundi kuus	143 320	MTÜ Maarjakodu
isikliku abistaja teenus liikumis- ja nägemispuudega inimestele	keskmiselt 10 klienti ja 422 tundi kuus	143 995	MTÜ Pärnu Ratastooliklubi
koduõendus-hooldusteenus kroonilistele haigetele	keskmiselt 16 klienti ja 304 tundi kuus	332 059	SA Pärnu Haigla



invataksoteenus raske ja sügava vaimu-, liikumis- või nägemispuudega inimestele	keskmiselt 2305 sõidukilomeetrit kuus	460 075	OÜ Taksobuss
puuetega laste transport erikoolidesse Tartusse ja Porkunisse	Tartusse igal nädalavahetusel, Porkunisse üle nädala	203 100	OÜ Taksobuss
<b>ostetud teenuste maksumus kokku:</b>		<b>1 547 749</b>	

## Tervishoid

### Üldarstiabi

ambulaatorsed visiidid	Pärnu Perearstid OÜ	Ülejõe Perearst OÜ	Fons Perearstid OÜ	Mai Perearstid OÜ
täiskasvanute ambulatoorseid visiite	90 547	22 994	8 087	15 869
laste ambulatoorseid visiite	18 872	4 430	852	8 291
<b>kokku ambulatoorseid visiite</b>	<b>109 419</b>	<b>27 424</b>	<b>8 939</b>	<b>24 160</b>

### Eriarstiabi

Eriarstiabi	2007	2008
voodikohti	386	386
ravitud haigeid	14 844	15 111
täiskasvanute ambulatoorseid visiite	170 873	169 148
laste ambulatoorseid visiite	21 533	22 821

### Kiirabi

kiirabi	2007	2008
kiirabi osakonna koosseisus brigaade	9	9
brigaade Pärnu linnas	4	4
osutati abi mitmele inimesele	20 098	20 439
sh õnnetusjuhtumite puhul	3001	2884
neist lastega seotud õnnetusjuhtumid	400	402
Mitu % õnnetusjuhtumitest moodustavad liiklustraumad	13%	9%

### Veretalitus

Veretalitus	2007	2008
SA Pärnu Haigla veretalitust külastas mitu doonorit	3499	3641
mitu % see moodustab teenindava piirkonna elanikkonnast	3,90%	4,01%
kokku vereannetusi	6146	6157
neist esmakordseid	859	981

Koostas Katrin Jaaska



# Are vald



VAPP



LIPP

## Are vald 1.01.2008

**Territoorium** 159,6 km<sup>2</sup>

- haritav maa 38%
- mets 46%

### Elanike arv

- kokku 1322
- 1 km<sup>2</sup> kohta 8,3

### Vallakeskus

- Are alevik
- kaugus Pärnust 17 km

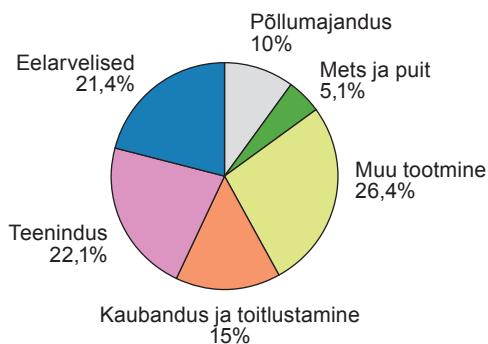
### Asustusüksuste arv

- külasid 11
- alevikke 1

### Omavalitsusjuhid

- volikogu esimees Vilja Alamaa
- vallavanem Jaanus Männik

## Töökohad









## Elanike arv asulate lõikes Are vald

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.03.2000 seisuga			OV andmetel 31.12.2008
	1995	1999	2000	Kohalolev	Alaline	sheestlased	
1. Are alevik	477	491	491	393	417	386	440
2. Eavere küla	55	57	57	40	40	39	32
3. Elbu küla	65	46	46	58	57	57	56
4. Kurena küla	71	68	68	56	57	48	57
5. Lepplaane küla	53	57	57	49	49	49	51
6. Murru küla	90	95	96	91	88	84	87
7. Niidu küla	156	160	160	150	147	145	141
8. Parriselja küla	41	42	42	38	38	37	39
9. Päriveri küla	35	48	48	46	48	47	31
10. Suigu küla	329	325	325	294	301	287	283
11. Tabria küla	51	52	52	41	42	42	36
12. Võlla küla	72	80	71	63	65	63	62
Asula teadmata				9			
<b>Kokku</b>	<b>1496</b>	<b>1521</b>	<b>1513</b>	<b>1328</b>	<b>1349</b>	<b>1284</b>	<b>1315</b>

### Olulisemad sündmused 2007–2008. a

#### 2007. aastal

- 21. aprillil peeti nõu Suigu seltsimajas toimunud VII Pärnumaa küladepäeval.
- 23. aprillil toimus traditsiooniline Jüriööjooks Are pargis, millele eelnes rongkäik tõrvikute ja hobustega.
- 26. mail lustis vallarahvas Are valla III laulu- ja tantsupeol.
- Juulikuus tähistas Are vald 15. aastapäeva. Esmakordselt Are valla ajaloo anti välja valla aukodaniku tiitlid, mille said Aita Sander, Leho Pahk ja Mihkel Kallaste. Valla aastapäevaks ilmus Elve Tamvere koostatud Are valla ajalugu kajastav raamat "Are - minevikust tänapäeva".
- 24. septembrist alustas vallavanemana tööd Jaanus Männik

- 15. oktoobrist algas Are alevikus 2 miljonit maksev vee- ja kanalisatsioonitrasside uuendamine. Are põhikooli trassid ühendati alevikuga ühte süsteemi.
- Kaks korda aastas toimub Are vallas sündinud beebidele ja nende vanematele vallavanema vastuvõtt, kus kõik pisi-kesed saavad mälestuseks hõbelusika, millele on graveeritud "Are – Pärnumaa südames" ning lapse nimi ja sünniaeg. 2007. aastal sündis Are valda 9 last.

#### 2008. aastal

- 16. aprillil toimusid traditsioonilised koristustalgud Are pargis, millest võtsid osa vallatöötajad, Are põhikooli õpilased ja õpetajad ja mõned vallaelanikud.
- 23. aprillil joosti traditsiooniline Jüriööjooks ja süüdati jürituli Are pargis.
- 3. mail toimunud koristusaktsiooni



- “Teeme ära!” käigus sai vald oluliselt puhtamaks. Kokku korjati 60m<sup>3</sup> autokumme, 123 t eelkoristatud prügi ja 4 kärutäit päeva jooksul kogutud segaolmejäätmeid, lisaks ohtlikud jäätmed. Koristajaid oli kokku 201 inimest.
- 12. mail peeti Pärivere klubis Pärnu maakonna eakate laulupäeva.
  - 17. mail toimus Are valla IV laulu- ja tantsupidu.
  - 1. juunil avati Pärivere klubis lastetuba.
  - 10. juunist sai Are postipank elektroonilise sisu.
  - 27. juuni vallavolikogu otsusega nimetati Are valla aukodanikuks Elve Tamvere ja omistati talle valla vapimärk.
  - 2. augustil tähistati Are valla 16. aasta-päeva.
  - 17. augustil peeti Are pargis Pärnu maakonna memme-taadi päeva, millest võttis osa 33 kollektiivi 400 osavõtjaga.
  - 28. augustil möödus 20 aastat Suigu palvela taasavamisest, mida tähistati väärrikalt ja rahvarohkelt.
  - 25. oktoobril avati Lepplaane külaseltsi ehitatud bussiootepaviljon.

- 29. novembril toimus Murru küla 370. aastapäeva tähistamine ja vastava ajalootrükise esitlus.
- Detsembris toimus traditsiooniline Are valla beebipäev. 2008. aastal sündis vallas 17 last, mis oli rohkem kui paljudel eelmistel aastatel.

**2008. aasta tunnuseks on, et vald ehitas ja renoveeris rohkem kui ühelgi eelmisel aastal.** Raha kulutati järgmistele objektidele: Are põhikooli 2,3 mln kr, Are aleviku – Are Pk ja sealsete ridaelamute vee- ja kanalisatsioonitorustikele 1,7 mln kr, valla sotsiaalmaja 0,6 mln kr, vallakeskusesse 0,4 mln kr, kruusa- ja mustkatttega teedesse pandi 1,6 mln kr. Projekteeriti Are Põhikooli, Suigu uut veevarustust, Are pargi hoolduskava jms 0,4 miljoni krooni eest. Aastaeelarvega kulutatud 23 miljonist kroonist 7 miljonit kasutati investeringuteks.

Lisaks on rõõmustav, et miljoni krooni eest on renoveeritud ka Suigu seltsimaja – Murru Küla Seltsi eestvõttel, vallakeskuses on naiseltsi Hoolivad Südamed eestvedamisel valminud laste mängutuba.



Renoveeritud Are põhikool. Foto: Leelo Lusik.



**2009. aasta** ehituskavad on 2 korda suuremad. EAS-i poolt 2008. aasta 10. detsembril heaks kiidetud valla

- toetustaotluse kohaselt sai Are PK renoveerimiseks 13,2 miljoni krooni,
- omaosalus selles oli 2 mln krooni. Suigu veevarustuse uuendamiseks (nn fluori-projektiks) kavatsame uuel
- aastal kasutada ca 1,0 mln kr (kahe

aasta projekti kogumaht on ligikaudu 3 mln kr), sotsiaalmaja

- valmishitamiseks 0,7 mln krooni. Kava kohaselt tuleb maanteeametil renoveerimisele Are - Suigu maantee
- koos Are - Niidu ja Suigu külakeskuse kergliiklusteede väljaehitamisega.

Koostajad: Malle Pajo  
ja Jaanus Männik



*Are valla aukodanikud 2007: Leho Pahk, Aita Sander ja Mihkel Kallaste). Foto: Leelo Lusik.*



*Are pargi koristustalgud 2008. Foto: Leelo Lusik.*



*Are valla IV laulu- ja tantsupeo rongkäik 2008. Foto: Leelo Lusik.*



# Audru vald



VAPP



LIPP

## Audru vald 1.01.2008

**Territoorium** 378,8 km<sup>2</sup>

- haritav maa 26%
- mets 34%

### Elanike arv

- kokku 5374
- 1 km<sup>2</sup> kohta 14,2

### Vallakeskus

- Audru alevik
- kaugus Pärnust 9 km

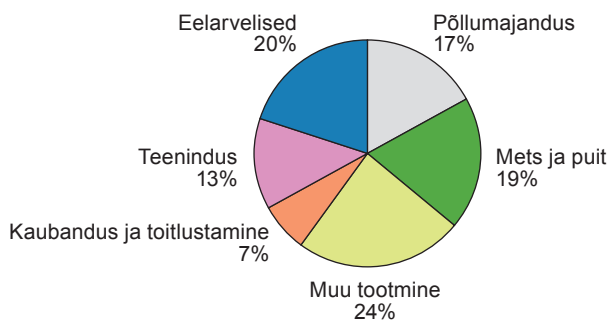
### Asustusüksuste arv

- alevikke 1
- külasid 25

### Omavalitsusjuhid

- volikogu esimees Vahur Kobolt
- vallavanem Margus Joonas

## Töökohad







**Elanike arv asulate lõikes  
Audru vald**

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.03.2000 seisuga			OV andmetel 31.12.2008
	1995	1999	2000	Kohalolev	Alaline	sheest-lased	
1. Ahaste küla	228	263	272	214	224	219	257
2. Aruvälja küla	49	48	47	59	60	59	54
3. Audru alevik	1423	1452	1446	1416	1460	1388	1547
4. Eassalu küla	39	39	36	38	38	38	31
5. Jõõpre küla	470	470	475	447	457	446	472
6. Kabriste küla	109	106	107	95	94	93	86
7. Kihlepa küla	184	190	192	171	172	163	173
8. Kõima küla	202	202	201	191	196	190	222
9. Kärbu küla	54	66	68	57	54	53	60
10. Lemmetsa küla	230	231	227	226	233	212	253
11. Liiva küla	41	49	49	55	54	53	57
12. Lindi küla	239	269	276	271	270	263	323
13. Liu küla	159	151	146	115	120	116	115
14. Malda küla	100	111	110	117	118	111	113
15. Marksa küla	85	80	80	79	81	79	93
16. Oara küla	86	104	98	111	114	113	116
17. Papsaare küla	439	490	481	505	507	489	832
18. Põhara küla	99	103	107	91	95	94	104
19. Põldeotsa küla	186	203	201	164	169	158	178
20. Ridalepa küla	93	112	116	116	116	114	110
21. Saari küla	25	34	35	34	36	34	32
22. Saulepa küla	35	57	56	48	46	45	61
23. Soeva küla	99	104	96	95	95	93	75
24. Soomra küla	29	39	42	47	47	46	43
25. Tuuraste küla	32	31	30	32	31	31	32
26. Valgeranna küla	7	7	7	11	10	10	18
Asula teadmata				3			40
<b>Kokku</b>	<b>4742</b>	<b>5011</b>	<b>5001</b>	<b>4808</b>	<b>4897</b>	<b>4712</b>	<b>5497</b>



## Olulisemad sündmused 2007–2008. a

### 2007. aastal

- Ilmus Audru valla ajalehe “Tuleviku Nimel” 125 number;
- Väikeste vallakodanike vastuvõtt vallamaja saalis;
- Audru valla vapimärk omistati kauaaegsele pedagoogile, Aruvälja Lasteaed-Algkooli juhataja Leili Nõmm`ele;
- Kogupere vastlapäev Audru Keskkoolis;
- Audru Lasteaia Palmipuude püha heategevuslik laad Audru kiriku platsil;
- Traditsiooniline Jüriöö jooks;
- Valla laste laulupäev Audru Kultuurikeskuses;
- Audru muuseumi kaminasaalis avati portselanmaalijate seltsi Lüster kevadnäitus;
- Ilmus audrulase Henno Miido vastvalminud mälestusteraamat “Elujõud”;
- Audru Keskkooli XXXVII Laulupäev;
- Linetantsu festival Sassi talus;
- Aruvälja Rahvamaja naisansambli Karuohakas 15. aastapäev;
- Lindi kooli 80. aastapäev;
- Lastekaitsepäeva üritused Audru pargis;
- X folklooripidu “Audru Andevakk” Audru pargis;
- Audru vallapäevad Audru pargis;
- Eassalu-Neitsi Külaseltsi käsitööpäevad Kihlepas;
- Soomra külas Sanga-Tõnise taluõuel avati Vene taluõu ja muuseumituba;
- Avati uus Lindi Lasteaed-Algkooli hoone koos raamatukogu ja rahvamajaga;
- Audru Muuseumis avati näitus “Audru vald 15”;

- Audru Lasteaia Papsaare maja uue hoone avamine;
- Audru maleringi 3. aastapäeva maleturniir Audru Kultuurikeskuses;
- Pühitseti Audru kiriku vastrestauereeritud orel.

### 2008. aastal

- Audru valla vapimärk omistati: Dora-Alviine Kesper – Audru ajaloo uurija ja jäädvustaja ning aktiivne seltsielu edendaja;
- Tiia Tamm – aktiivne koori- ja muusikaelu edendaja;
- Henno Miido – eestluse propageerija ja ajalootalletaja;
- Väikeste vallakodanike vastuvõtt vallamajas;
- Emakeelepäev Jõõpres, kus esinesid Jõõpre Põhikooli õpilased näidendiga “Kilplased”;
- Audru Valla Segakoori 5. sünnipäev;
- Audru vallapäevad Audru pargis;
- Rullisumaraton Papsaares;
- Aasta kultuuritegija – Audru Jõelaevanduse Punt;
- Eesti Linetantsu IX festival Sassi tallis, kus püstitati Guinnessi rekord “Pikim ühekordne tantsurivi” (2354 tantsijat);
- Kodukohapäev Aruväljal;
- Uruste kiriku 135. aastapäev ja Kärbu külapäev;
- Eassalu-Neitsi Külaseltsi III Shamaani-päevad;
- Rahvatantsu- ja folkloorirühm Hoiuspuu 25. sünnipäev.

Koostas Aino Aitaja





*Audru Lasteaia Papsaare maja. Audru valla fotokogu.*



*Lindi Laseaed-Algkool. Audru valla fotokogu.*



## Halinga vald



VAPP



LIPP

### Halinga vald 1.01.2008

**Territoorium** 365,5 km<sup>2</sup>

- haritav maa 26%
- mets 36%

**Elanike arv**

- kokku 3409
- 1 km<sup>2</sup> kohta 9,3

**Vallakeskus**

- Pärnu-Jaagupi alev
- kaugus Pärnust 27 km

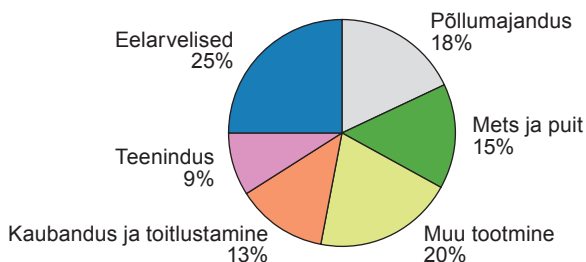
**Asustusüksuste arv**

- alevikke 1
- külasid 43

**Omavalitsusjuhid**

- volikogu esimees Raul Peetson
- vallavanem Ülle Vapper

### Töökohad







## Elanike arv asulate lõikes Halinga vald

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.03.2000 seisuga			OV andmetel 31.12. 2008
	1995	1999	2000	Kohalolev	Alaline	sh eestlased	
1. Pärnu-Jaagupi alev	1566	1506	1506	1359	1360	1325	1291
2. Aasa küla	65	74	69	98	63	63	68
3. Anelema küla	56	53	51	53	54	54	42
4. Eense küla	6	14	13	17	17	17	19
5. Enge küla	155	127	118	83	85	84	100
6. Ertsma küla	70	82	82	67	72	70	75
7. Halinga küla	168	107	112	99	97	95	111
8. Kablima küla	19	12	12	14	15	15	14
9. Kaelase küla	46	7	8	15	10	10	8
10. Kangru küla	48	31	30	19	18	18	17
11. Kodesmaa küla	61	38	34	30	33	33	43
12. Langerma küla	113	102	103	105	104	104	90
13. Lehtmetša küla	15	16	16	15	16	16	12
14. Lehu küla	40	26	25	21	26	26	24
15. Libatse küla	590	535	535	481	498	486	474
16. Maima küla	61	48	47	39	40	40	41
17. Mõisaküla küla	109	100	102	109	107	103	106
18. Mäeküla küla	35	37	37	24	24	24	27
19. Naartse küla	23	26	32	23	23	23	29
20. Pereküla küla	4	2	4	6	6	6	6
21. Pitsalu küla	19	19	17	19	19	19	12
22. Pööravere küla	78	24	24	22	22	20	17
23. Roodi küla	72	52	52	54	54	51	38
24. Sepaküla küla	14	12	12	16	17	17	10
25. Soosalu küla	16	16	16	14	14	14	15
26. Sõõrike küla	55	25	29	27	28	28	23
27. Tarva küla	63	66	62	58	63	61	68
28. Tõrdu küla	50	88	85	90	92	86	55
29. Tühjasma küla	23	19	18	17	16	16	18
30. Vahenurme küla	239	242	238	214	221	209	203
31. Vakalepa küla	29	28	28	23	23	23	29
32. Valistre küla	16	15	17	18	18	18	21
33. Vee küla	39	32	32	39	39	37	31
34. Altküla küla		8	8	5	6	6	3
35. Arase küla		48	49	50	51	51	40



36. Eametsa küla		13	17	15	20	19	18
37. Eerma küla		29	31	29	29	28	29
38. Helenurme küla		27	25	24	27	26	27
39. Kuninga küla		13	12	5	5	5	7
40. Loomse küla		22	22	19	19	19	32
41. Oese küla		38	35	27	28	28	24
42. Pallika küla		14	14	16	16	15	18
43. Rukkiküla küla		20	20	15	16	15	12
44. Salu küla		45	44	37	43	43	56
Halinga vald				3	2	2	5
<b>Kokku</b>	<b>3963</b>	<b>3858</b>	<b>3843</b>	<b>3533</b>	<b>3556</b>	<b>3468</b>	<b>3408</b>

## Olulisemad sündmused 2007–2008. a

### 2007. aastal

- Vallavolikogu algatas valla uue üldplaneeringu koostamise.
- Esmakordselt jagati Eesti Vabariigi aastapäeval välja Halinga valla uhkuse tiitlid.
- Käivitati vallas korraldatud olmejäätmeveo süsteem.
- Rajati Libatse külla uus joogivee ringtrass ja joogivee pumpla ning rekonstrueeriti vana pumpla.
- Pärnu-Jaagupi alevisse ning Libatse ja Vahenurme küladesse rajati laste mänguväljakud.

### 2008. aastal

- Pärnu-Jaagupi alevisse ehitati uus bussijaamahoone.
- Rajati kergliiklustee Pärnu-Jaagupi alevist Halinga keskuseni.
- Pärnu-Jaagupi lasteaeda Pesamuna paigaldati tulekahjusignalsatsioonisüsteem ja avati uus sõimerühma ruum.
- Pärnu-Jaagupi gümnaasiumi parki rajati kaks rannavõrkpalli väljakut.
- Vahenurme seltsimajal renoveeriti II korrus.

- Vahetati Pärnu-Jaagupi gümnaasiumi soojatrass ning rajati sadevete drenaaž.
- Alustati Pärnu-Jaagupi jäätmejaama ehitamist.
- Kolmandat aastat toimus Pärnu-Jaagupis Halinga puhk pillifestival.
- Neljandat aastat peeti Pärnu-Jaagupis suvelõpupidu koos Halinga rammumehe valimisega.
- Halinga valla mehed saavutasid sõjalissportlikus võistluses Utria dessant esikoha.
- 1. novembril täitus 50. tegevusaasta Vee rahvamaja töötajal Silvi Kruusal.

## Libatse valmis uus joogivee pumpla

Libatse ühisveevärgi uuendamisel rekonstrueeriti SA Keskkonnainvesteeringute keskuse abiga 2007/2008 aastal olemasolev joogiveepumpla ja võeti kasutusse täienavalt üks madala sügavusega puurkaev.

Seni kasutusel olnud sügava (120 m) puurkaevu vesi oli ülemäära fluoriidirikas (2,8–4,3 mg/l) euronõuetes sätestatud piirnõrme (1,5 mg/l) mõttes. Suurem fluoriidisisaldus tuleneb maapõue geoloogi-



listest iseärasustest ja on iseloomulik kogu lääne-eesti piirkonnale, kus kasutatakse sellises sügavuses asuvat põhjaveekihti. Põhjus, miks omal ajal soovitati sügavaid puurauke rajada (eriti keskasulate veevadjaduse rahuldamiseks), oli ilmselt soov vältida põhjavee ülemiste veekihtide kasutuselevõttu, kuna intensiivse põllumajanduse tingimustes oli reostusohut küllaltki suur. Väga vähe pöörati aga tähelepanu sellele, et puuraugu sügavuse muutudes muutub ka võetava põhjavee keemiline koostis. Praktiliselt tähelepanuta jäeti fluoriidide sisaldus joogivees.

Umbes 10–15 aastat tagasi hakati seoses uute trasside rajamisega ja vanade veevarustussüsteemide uuendamisega rohkem tähelepanu pöörama ka joogiveena tarvitatava põhjavee koostisele ja kvaliteedile. Pärnumaal teostati üks suurem sellealane uuring 2003. aastal Eesti geoloogiakeskuse poolt, mis hõlmas üheksa valla asulaid. Üheks eesmärgiks oligi erinevate võimaluste väljaselgitamine, kas ja kuidas on võimalik ülemäärast fluoriidide sisaldust joogivees vähendada. Tegelikuses on veel

rida komponente, mis mõjutavad joogivee koostist ja kvaliteeti. Alternatiivseid võimalusi on sisuliselt kaks: kas töödelda vett või kasutada ülemise põhjaveekihi vett. Mõlemal variandil on oma miinused ja plussid, mille väljaselgitamiseks teostati 2005. aastal rida täiendavaid veeuuringuid. Kaaludes kõiki poolt ja vastuargumente ehitati Libatseesse täiendav madal puurkaev, mille vett segatakse olemasoleva sügava puurkaevu veega. Sellega on saavutatud olukord, kus fluoriidide sisaldus vastab praktiliselt kehivatele euronormidele. Häired võivad tekkida väga põuasel suvel, mil madala puurkaevu veeandvus võib väheneda ja sellega seoses suureneb ajutiselt fluoriidide sisaldus joogivees.

Teostatud ümberkorralduste tulemusena on fluoriidide sisaldus Libatse joogivees vähenenud umbes 2,5 korda (Vahenurmes on samasuguse tulemus saavutamine läinud neli kuni viis korda kallimaks ja seda just tänu vee töötlemise rakendamisele).

Koostas Tiit Talts



*Uue pumplahoone vundamendi ehitus. Halinga valla fotokogu.*



*Pumpla sisseseade. Halinga valla fotokogu.*



## Pärnu-Jaagupis avati bussijaam

Ehitus, mida rahalistel kaalutustel aasta-aastalt edasi lükati, valmis lõpuks valla 17. aastapäevaks. Bussijaamahoonne avamislindi lõikasid 11. oktoobril 2008 aastal läbi Halinga vallavanem Ülle Vapper ning rahvastikuminister Urve Palo.

Ehitustöödega Pärnu-Jaagupis alustas AS Jart Konsult 2008. aasta juuli lõpus ja hoone valmis vahetult enne avamist. Bussijaama projekteeris OÜ Arhitektuuribüroo Ede Sui aastal 2004. Hoone koosneb lahti-

sest paviljonist ja suletud ooteruumist koos puhvetiga ning hoones asub kaks avalikku WCd, mille järele alevis juba ammu vajadus oli.

Ehituse kogumaksumuseks kujunes ligikaudu 1,7 miljonit krooni ja see tasuti kogu mahus valla eelarvest.

Bussijaama kõrvale on rajatud parkimiskohad autodele ning informatiivne valla kaart.

Koostas Grete Arumäe



Vallavanem Ülle Vapper ja rahvastikuminister Urve Palo lõikavad läbi avamislindi. Halinga valla fotokogu.



# Häädemeeste vald



VAPP



LIPP

## Häädemeeste vald 1.01.2008

**Territoorium** 390,3 km<sup>2</sup>

- haritav maa 15%
- mets 64%

**Elanike arv**

- kokku 3091
- 1 km<sup>2</sup> kohta 7,9

## Vallakeskus

- Häädemeeste alevik
- kaugus Pärnust 41 km

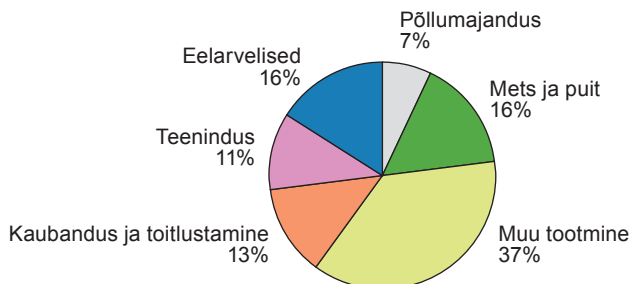
## Asustusüksuste arv

- alevikke 1
- külasid 20

## Omavalitsusjuhid

- volikogu esimees Harri Looring
- vallavanem Urmas Aava

## Töökohad









## Elanike arv asulate lõikes Häädemeeste vald

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.03.2000 seisuga			OV and- metel 01.01. 2009
	1995	1999	2000	Kohal- olev	Alaline	sh eest- lased	
1. Arumetsa küla	101	107	103	107	112	112	101
2. Häädemeeste alevik	914	894	866	856	869	846	810
3. Ikla küla	205	200	196	184	175	167	180
4. Jaagupi küla	100	99	99	5	84	81	91
5. Kabli küla	425	420	400	368	373	363	326
6. Krundiküla küla	147	149	142	150	152	143	124
7. Majaka küla	57	49	43	8	49	48	53
8. Massiaru küla	159	150	144	154	154	152	118
9. Metsapoolse küla	177	167	159	153	153	150	140
10. Nepste küla	11	18	18	19	19	18	30
11. Orajõe küla	50	51	47	43	45	45	42
12. Papisilla küla	85	79	75	57	59	59	69
13. Penu küla	82	84	79	101	96	96	78
14. Pulgoja küla	64	66	69	74	71	70	67
15. Rannametsa küla	129	135	126	123	121	119	140
16. Sooküla küla	56	64	59	60	60	59	72
17. Soometsa küla	124	125	127	122	128	126	134
18. Treimani küla	339	318	308	274	282	265	248
19. Urissaare küla	107	100	94	80	89	88	86
20. Uuemaa küla	39	39	38	35	33	33	29
21. Võidu küla	111	104	104	89	97	96	106
				5	2	2	
<b>Kokku</b>	<b>3486</b>	<b>3418</b>	<b>3296</b>	<b>3187</b>	<b>3223</b>	<b>3138</b>	<b>3044</b>

### Olulisemad sündmused 2007–2008. a

#### 2007. aastal

- Ilmus valda tutvustav postkaardikomplekt, toetus INTERREGi projektist.
- Jõustus soodustus lasteaedade osalustasu maksimisel – registrijärgsed valla elanikud maksavad vaid 25 krooni õppekulu kuus.
- Kinnisvarafirma MALEK annetas muuseumile hulga dr Vabale kuulunud esemeid.

- Rannaaladel toimus üleujutus ilma suuremate kahjudeta.
- Toimus maxit Estonia AS Fibo ExClay tehase infopäev savikarjääri laiendamise teemal.
- Häädemeeste Suurküla MTÜ renoveeris PRIA toetusega aleviku seltsimaja.
- Ilmus valla noortebändide ühine CD.
- Harrastuskunstnik Saima Jakobson esines uudse "pannimaalide" näitusega.
- SA Luitemaa korraldas Rannametsas rannaniitude korrastustalgud.



- Treimanis toimus maakondlik vokaalan-samblite päev, peaauhinna sai Abi Joon Audrust.
  - Massiarus toimus 11. korda Pärnu lauluklubi KA-O-Ka poistekoori laager.
  - Teine Põhja-Liivimaa festival-kevadlaat Häädemeestel.
  - Toimus esimene Päikeseloojangu festival Kablis.
  - Soometsa külaselts korraldas rahvusvahelise noorte suveakadeemia.
  - Toimus konkurss valla suveniiride leidmiseks.
  - Häädemeeste alevikus suleti Hansapanga kontor, hakkas käima pangabuss.
  - Keskkooli õpilased osalesid nelja riigi noortevahetuses Norras Karmøy kommunis.
  - Häädemeeste muusikakooli asutamisest möödus 15 aastat.
  - Kablisse rajati vallavalitsuse ja külaseltsi koostöös rulapark kahe minirambiga.
  - Lõppes INTERREGi Wetlivonia projekt, mis sai Eesti-Läti programmi juhtkomiteelt kiitva hinnangu.
  - 21. detsembril avati Ikla piiripunktid seoses liitumisega Schengeni viisaruumiga.
  - Toimus valla üld- ja rannaalade planeeringu avalik väljapanek.
  - Algas sotsiaalkeskuse projekt "Tegutsen – järelikult olen olemas" töötutele.
  - Valla aukodanikuks nimetati Rein Uusma.
- 2008. aastal**
- Häädemeeste alevikus alustas esimesena vallas tegevust Kalevi naabrivalve sektor.
  - Alevikus avati uuesti kohvik, mis varsti ka suleti.
  - Suleti Kabli kool õpilaste vähesuse tõttu, Kabli lasteaed sai 35-aastaseks.
  - Häädemeeste Keskkool korraldas edukalt maakonna abiturientide balli
  - Toimus esimene Luitejooks Rannametsas, korraldajaks Kahe Silla Klubi Pärnust.
  - Põhja-Liivimaa festivalil esinesid külalised Hankasalmist Soomest, Mjölby kommunist Rootsist ja Ainaži linnast Läti Vabariigist.
  - Õpilasmaleva rühm töötas heakorratöödel.
  - Teine Päikeseloojangu festival Kablis
  - Rannamängud olid seekord Metsapoole kooli staadionil.
  - Massiaru kooli 70. aastapäeval avati koolimaja seinal tahvel olümpiavõitja Jaan Taltsi nimega.
  - 9. valla külade spordimängud võitis Häädemeeste võistkond.
  - Lõppes Häädemeeste prügila sulgemine, toetust saadi Keskkonnainvesteeringute keskusest.
  - Augustis algas Kabli linnujaama 40. hooaeg. Esimesena rõngastati võetkabiilind.
  - Algas Eesti-Läti programmi projekt "Sini-lipu poole Läänemere randadel" (*Beach Hopping*).
  - Toimus valla ettevõtluspäev
  - Pekingi olümpiamängudel esines hästi Miikk Pahapill, kes aastail 1985-1996 elas Häädemeestel.
  - Ehituskauplus Baum laienes uutesse ruumidesse.
  - Massiaru sotsiaalmaja katuse vahetus sai teoks hasartmängumaksu toel
  - Häädemeeste lasteaed sai 50-aastaseks.
  - Treimani rahvamajas toimus juba 14. korda Pärnumaa bändide päev.
  - Massiaru POÜ Männiku laudas hakkas tööle Pärnumaa esimene robotlüpsiplats.
  - Algas Häädemeeste lasteaia ruumide renoveerimine sõimerühma avamiseks.
  - Kablist sai Pärnumaa jõulukusepealinn.
  - Valla aukodanikeks nimetati Helgi Lõhmus ja Raivo Talts.

## Festivalid Kablis ja Häädemeestel 2007–2008

2007. aasta suvel toimus Kablis esimene Päikeseloojangu festival. 6.–27. juulil etendati korduvalt James Joyce'i näidendi "Pagulased" (osades Eva Püssa, Jüri Lumiste, Margus Jaanovits; lavastaja Jüri Lumiste. Fotol hetk lavastusest). Vana kaptenimaja rehe alla sobis tükk suurepäraselt ja kaugeltki kõik soovijad ei mahtunud seda vaatama. Väga populaarsed olid Jüri Aarma avalikud vestlused Peeter Volkonski, Jüri Enneti, Raivo Järvi ja Thule Leega. Muusikat tegid Toomas Lunge ja Indek Kalda, Heiki Mätlik, Tartu Klarinetirio, keelpillikvartett TetrArchi. 2008. aasta juulis, teisel festivalil mängiti uuesti "Pagulasi", Jüri Aarma vestles publiku ees Tiit Villido, Hardi Volmeri, valla aukodaniku Maire Aunaste ning Vladislav Koržetsiga. Muusikat oli mitmes žanris, korraldati töötube ja noorte tegevust. Päikeseloojangu festivalide eestvedajateks olid SA Festivalitas Canens ja Kadri Leivategija.

Häädemeestel jätkus juba aasta varem INTERREGi projekti toel alanud Põhja-Lii-

vimaa festivalide traditsioon. 2007. aasta juuni algul kevadlaada vormis toimunud festivalipäeva keskmes olid rahvakultuuri töötoad, Vladislav Koržetsi kokandustund ning õhtul esinenud Kihnu Poisid ja Häädemeestelt pärit ja tuntust koguv rockgrupp CRAMP.

2008. aasta festivali märksõnaks sai rahvusvaheliseks. Lisaks juba traditsioonilisele Ainaži (Heinaste) esindusele olid külas Mjölby muusikakooli noored keelpillimängijad Rootsist ning moderntantsija Inga Sippo ja raamatuillustraator Outi Markkanen Hankasalmi vallast Soomest. Viimased viisid läbi ka töötoad kohalikele huvilistele.

Põhja-Liivimaa Festivalid toimuvad paralleelselt Häädemeestel ja Ainažis, olles meil suve avasündmuseks ning lätlaste juures augusti lõpus hooaja lõpetajaks. Festivalide eestvedajateks on kohalikud kultuuriasutused, meil huvikeskus Aire Koobi juhtimisel. Vähemalt esialgu on mõlemal omavalitsusel kavas neid festivale jätkata, kuni publiku huvi jätkub.

Koostas Toomas Abel



*Päikeseloojangu festival Kablis 2007. Foto: Mai Sepp*



## Köstrimajast seltsimajaks

2007. aastast ilmestab Häädemeeste aleviku arhitektuuri renoveeritud seltsimaja, mis on alustamas oma uut elu. 1914. aastal ev. luteri vallakooliks ja köstrimajaks ehitatud hoones käis õppetöö kuni 1940-ndate aastateni. Nõukogude perioodil asus selles Häädemeeste kultuurimaja, 1994. aastal anti maja tagasi luteri kogudusele. Viimane üiris maja muuhulgas ööklubile, mis tegutses selles mõnda aega. 2004. aastal kui PRIA maaelu toetused hakkasid avanema, otsustas Häädemeeste Suurküla MTÜ asuda uurima võimalusi seltsimaja taastamiseks. Hoone võeti koguduselt rendile ning saadi ligi miljonikroonine PRIA toetus. 2005.a otsustas vallavolikogu endise rahvamaja koos selle juurde kuuluva maaga ära osta. Sellest alates on toimunud külaseltsi ja valla ühistegevus maja taastamisel.

Renoveerimis- ja sisekujunduse autoriteks on arhitektid Anneli ja Priit Matsi, kes on püüdnud endisele köstrimajale uut nägu andes säilitada selle omaaegset hõngu. Tulemuseks on väliselt ja sisekujunduselt stiilne, ümbritsevasse keskkonda sobiv ning oma eesmärgi hästi täitev paljude arvates väga kaunis hoone. Ehitustööd on teinud peaasjalikult meie oma valla ehitusettevõtte Baum. Peale kasutusloa saamist 2007. aastal on jätkunud sisemised viimistlustööd ning võimaluste otsimine seltsimaja sisustamiseks ning avamiseks kogu aleviku ja seda ümbritsevate külade elanike jaoks. Järjest suurem vajaduse sellise hoone järele on ka meie külalisi arvestades – on ju suvekuudel siin palju suvitajaid ja turiste. Endine köstrimaja hakkab Suurküla MTÜ käe all taas Häädemeeste aleviku seltsi- ja kultuurielu osalisi võõrustama.

Koostas Toomas Abel



Seltsimaja Häädemeeste alevikus. Foto: Mai Sepp.



## Kaisma vald



VAPP



LIPP

### Kaisma vald 1.01.2008

**Territoorium** 184,0 km<sup>2</sup>

- haritav maa 11%
- mets 45%

**Elanike arv**

- kokku 556
- 1 km<sup>2</sup> kohta 3,0

**Vallakeskus**

- Kaisma küla
- kaugus Pärnust 53 km

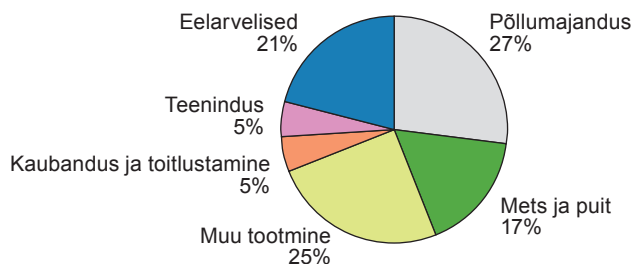
**Asustusüksuste arv**

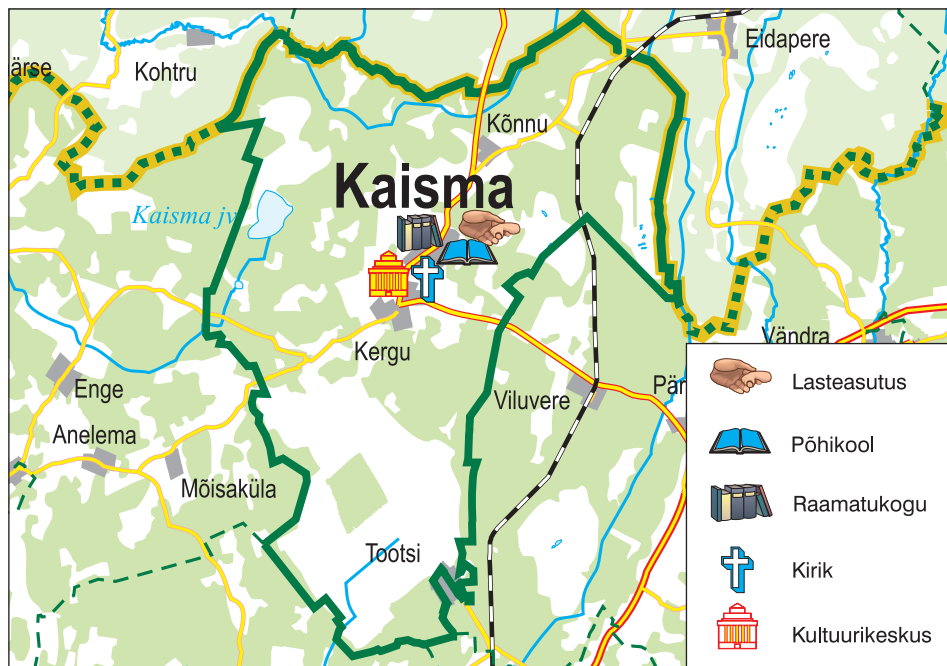
- külasid 7

**Omavalitsusjuhid**

- volikogu esimees Ingrid Sillaste
- vallavanem Kalju Metsoja

### Töökohad





Kaisma valla Kergu lasteaed-alkkooli mänguväljak valmis 2008. aastal. Foto: Kaisma vald.

**Elanike arv asulate lõikes  
Kaisma vald**

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.03.2000 seisuga			OV andmetel 12.04. 2009
	1995	1999	2000	Kohalolev	Alaline	sh eestlased	
1. Kaisma küla	229	178	183	147	158	150	135
2. Kergu küla	290	255	253	228	239	235	208
3. Kõnnu küla	95	77	75	69	71	68	77
4. Metsavere küla	58	55	51	34	36	36	52
5. Metsaküla küla		25	24	14	14	14	13
6. Rahkama küla		2	2	0	0	0	2
7. Sohlu küla		66	66	61	62	61	57
Asula teadmata				2	0	0	
<b>Kokku</b>	<b>672</b>	<b>658</b>	<b>654</b>	<b>555</b>	<b>580</b>	<b>564</b>	<b>544</b>

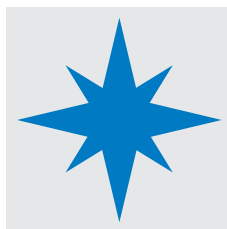




## Kihnu vald



VAPP



LIPP

### Kihnu vald 1.01.2008

**Territoorium** 16,9 km<sup>2</sup>

- haritav maa 18%
- mets 30%

**Elanike arv**

- kokku 639
- 1 km<sup>2</sup> kohta 37,8

**Vallakeskus**

- Linaküla
- kaugus Pärnust 45 km

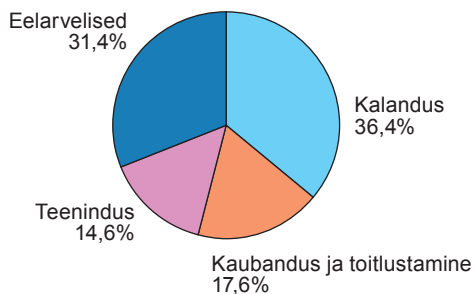
**Asustusüksuste arv**

- külasid 4

**Omavalitsusjuhid**

- volikogu esimees Veera Leas
- vallavanem Annely Akkermann

### Töökohad





Kihnus avati maakonna kaasaegsem jäätmejaam. Foto: Heldy Põlluste.



## Elanike arv asulate lõikes Kihnu vald

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.03.2000 seisuga			OV andmetel 31.12. 2008
	1995	1999	2000	Kohalolev	Alaline	sh eestlased	
1. Lemsi küla	160	146	152	137	145	144	185
2. Linaküla küla	145	133	123	124	122	121	159
3. Rootsiküla küla	116	113	108	103	106	105	125
4. Sääre küla	134	135	135	132	137	136	167
Asula teadmata				6			
<b>Kokku</b>	<b>555</b>	<b>527</b>	<b>518</b>	<b>502</b>	<b>510</b>	<b>506</b>	<b>636</b>

### Olulisemad sündmused 2007–2008. a

#### 2007. aastal

- Aasta algas positiivse uudisega – 2006. aasta iive Kihnus oli positiivne – sündis kuus last ja suri neli inimest.
- Kolmekuningapäeval sai 105-aastaseks aegade vanim kihnlane Maria Köster ehk Luha Mann. Kaks kuud hiljem, 20. märtsil, Maria Köster suri.
- Kirjanik Harri Jõgisalu esitles Kihnuainelist raamatut “Meri põlõm’te paljas vesi”, mida ta oli hinges kandnud pea pool sajandit.
- Jaanuaris-veebruaries elasid kihnlased hirmus, et kordub 2005. aasta jaanuaritorm. Säärekülas mere ääres elavatel inimestel oli vesi mitmel korral koduhoovis ja kevadel vajasid vahetamist saunapõrandad ja koristamist merelt kantud prahilasu.
- Kevadtalv läks ajalukku äärmiselt kehvade liikumisvõimalustega, sest märg ja soe ilm muutis lennuvälja nii pehmeks, et lennuk sinna maanduda ei saanud. Mitmel korral pidi saarealnikud ilmavangist päästma piirivalve kopter.
- Veebruaris valiti aukodanikuks kirjanik Harri Jõgisalu, aasta kihnlaseks sai lasteaia ehitusprojekti juhtinud abi-

vallavanem Taivi Laos, elutööpreemia laulumemm Virve Köster ja kauaegne koduloomuuseumi juhataja ja õpetaja Anne-Mari Buravkova.

- Aprillis tähistati koolihoone 35. sünnipäeva ja maikuu korraldati kolmepäevased kooliolümpiamängud.
- Juuni keskel peeti Kihnus üle 13 aasta taas pulmapidu – abiellusid Raili ja Meelis Leas. Septembris pidasid pulmi Talvi ja Jaanus Kott.
- Juulis peeti Kihnu Jõnni mälestuspäeva, sest täitus 15 aastat legendaarse laevakapteni kodumulda matmisest.
- Kihnu kalurid tegelesid aktiivse asjaajamisega ja pöördusid keskkonnaministeeriumi ja riigikogu poole, sest uus kalapüügiseadus ähvardas kalurid nälga jätta. Oktoobris muutiski riigikogu seaduse leebemaks. Kalurid moodustasid MTÜ Suurhall, et asjaajamine oleks kergem.
- Kihnu mehed panid rahad kokku, ostsid külmhoone enda valdusesse tagasi ja panid tööle.
- Detsembris avati lennuväljal uus reisi-jateterminal ja kärgkattega lennurada. Lennujaama rekonstrueerimine 5,5 miljoni krooni eest oli aasta suurim investeering Kihnu.



## 2008. aastal

- Jaanuaris sai 80-aastaseks laulumemm Virve Köster ehk Järsumäe Virve. Tervet aastat võib pidada särtsaka laululooja tähelelennu aastaks: suvekuudel võttis ta koos pereansambliga ette eduka kontserttuuri, teda kutsuti esinema mitmetesse telesaadetes ja esitati muusikaauhinna nominendiks.
- Veebruaris valiti valla aukodanikuks filmimees Mark Soosaar, kes läheb kihnu kultuurilukku mitmete kihnuteemaliste filmidega. Elutööpreemia sai käsitöömeister Rosaalie Karjam ehk Ärma Roosi ning aasta kihnlase tiitli Mihkel Saare, kes külmoone tegevusele elu sisse puhus.
- Kihnu õpetajad kirjutasid vabariigi 90. sünnipäevaks regilaulu, mille saatsid üleriigilisele "Viru regile" ja kogu koolipere nakatus regilaulupisikusse, kirjutasdes terve kuu regilaule ja kandes rahvariideid.
- Veebruaris andis SA Kihnu kultuuriruum välja loodusraamatu "Kannikesed meres".
- Maikuu toimus hülgeseminar, mille eesmärk oli traditsioonilise hülgepüügi taasamine. Kihnlased loodavad riigilt luba püüda aastas paarkümmend hüljest.
- Juunikuus külastas Kihnut riigipea Toomas Hendrik Ilves abikaasaga ja ühiselt avati saare esimene mänguväljak.
- SA Kihnu kultuuriruum üllitas kolm lauluvihikut, kuhu on talletatud kogu kihnu lauluvara. Ilmusid laste-, noorte- ja naiste lauluvihik.
- Juulis avati Metsamaa talu saare kultuurikeskusena.
- Augustis peeti saarel taas traditsioonilist kihnu pulma – abiellusid Heldy ja Paal Põlluste.
- Augustis sai hoo sisse Kihnu muuseumi kauaoodatud rekonstrueerimine.
- 35-aastase vaheaja järel taaselustati Kihnu-Ruhnu mängud.
- Septembris avati maakonna kaasaegsem jäätmejaam.
- Novembris viis Mark Soosaar Kihnu memmed Järsumäe Virve ja Ärma Roosi Veneetsiasse, kus toimusid Kihnu kultuuri päevad.
- Kihnu vald soetas koos Tõstamaa vallaga hõljuki, et lahendada talvised liikumisprobleemid.
- Novembris tõstis vald Kihnu kooli õpetajate palgad 40 protsendi võrra riigi keskmisest kõrgemaks, sest koolis oli pidev puudus nõutava kvalifikatsiooniga õpetajatest.

## Kihnus puhuti taas pulma-traditsioonile elu sisse

Kolmteist aastat oli sõnapaar "kihnu pulm" otsekui müüt, mis oli olemas inimeste mälestustes, pildialbumites ja filmilindil, kuid mida päriselt justkui enam olemas ei olnudki.

Kui abielluti, siis piirduti registreerimisega, kuid pulmi ei peetud. Kolmepäevaste pulmade traditsioon, mille üle kihnlased nii uhked olid, näis olema määratud hääbumisele.

2007. aastal toimus murrang. Juuni-

kuus peeti Kihnus 13-aastase vahaaja järel taas traditsioonilised pulmad ja septembris kohe teised. Kolmas pulmapidu oli järgmisel suvel maagilisel kuupäeval 20.08.2008 ja neljas pulmapidu 2009. aasta juulis.

"Kihnu pulm on täielikult kogukonna pidu ja seetõttu meile väga oluline," ütles SA Kihnu kultuuriruum juht Mare Mätas, kes on kõigi nelja pulmapeo organiseerija ja algataja.

Kihnu pulm, nagu ka üldse Kihnu pidu, on eri põlvkondade pidu. Lisaks sellele, et pulmade pidamisel järgitakse Kihnus kindlaid traditsioone, on sel ka kogukonda



ühteliitev roll. Tantsusaalis tantsivad kõrvuti väikesed lapsed, noored, keskealsed ja vanavanemad. Pulm seob eri põlvkonnad kokku üheks tervikuks. “Sellist ringis tantsimist nagu Kihnu pulmas, pole võimalik näha enam kusagil mujal Eestis,” teab Mare Mätas.

Kombekohased Kihnu pulmad algavad kosjaskäigust, seejärel on saare naispere haaratud veimede valmistamisega, mida pruudil on pulmapäevaks kogunenud kirsututäis. Peigmehe rolliks jääb pulmakutsumine, mida samuti kõiki kombeid järgides tehakse. Õige pulmapidu kestab kolm päeva – noorikuviina ja noorikukannika jagamine, veimete kinkimine, pulmasaun, ponksipüüdmine, nooriku tanutamine ja tantsitamine – ükski vana traditsioon polnud ajale jalgu jäänud.

31-aastase vahega Kihnu pulmas käinud kunstnik Anu Raud leidis, et tänapäevane elu pole vanadelt pulmakommetelt midagi ära võtnud. “Kombestik, protsessid ja tseremooniad olid jäänud samaks, aga pulmad olid veel rahvarohkemad, veel jõulisemad, veel jõukamad. See oli ehe, lõbus, lustlik, tantsuline, sõbralik ja väga hästi organiseeritud pulm,” rääkis Talvi ja Jaanus Koti pulmakülaline.

Kihnu pulma maisema tähenduse võttis kenasti kokku Mare Mätas: “Rõõm on suur, kui ühest tüdrukust saab naine ja laste ema saab ometi õiguse põll ette panna. Ehk saab ükskord ümber see vabaabielude ajastu ning lastega tüdrukute asemel tulevad külapilti taas tagasi naised.”



*Kihnu pulm. Piidil Talvi ja Jaanus Kott (vasakult), Heldy ja Paal Põlluste, Raili ja Meelis Leas. Foto: erakogu.*



## Presidendipaar avas Kihnu esimese mänguväljaku

Kui 2006. aastal avati Kihnus aegade esimene lasteaed, siis sai sellele loogiliseks jätkuks mänguväljaku ehitamine. 2008. aasta läkski sellega ajalukku.

Lõbu, mis linnalaste jaoks on nii tavaline ja igapäevane, tuli ka Kihnu lastele koju kätte. Mänguväljak ehitati koolimaja, kus asub ka lasteaed, hoovile.

Sündmuse erilisust rõhutas see, et mänguväljaku avamisel osalesid president Toomas Hendrik Ilves ja Evelin Ilves. Presidendiproua oli lindilõikaja ehk kihnupäraselt säärepaela lahtisõlmija rollis, mis kõik väikesed kihnlased lustima lubas.

Presidendipaar osales ka samal päeval toimunud Kihnu kooli lõpuaktusel ja andis viiele põhikooli lõpetajale kätte lõputunnistused.

President kinkis Kihnu koolile hõbekuuse, mille istutamisel haaras labida Evelin Ilves, naerdes, et nende peres ongi sel-

line tööjaotus, et president peab kõnet ja tema teeb tööd ja istutab.

Riigipea visiit kulges saare tähsamates kohtades: koolimas, kirikus, tuletornis, lennuväljal. Samuti külastas presidendipaar laulumemm Järsumäe Virvet, kus veedeti eriti meeoleolukad ja südamlikud hetked.

“Vapustav on see ühtekuuluvustunne, mida ma olen Eestis harva näinud: see hoolivus, hoolitsemine ja suhtumine ligimestesse, mida mandriinimesed võiksid Kihnust õppida.,” rääkis president Kihnu lehele pärast muljeterohket päeva.

Ka Evelin Ilves oli abikaasaga sama meelt ja ütles, et tal on Kihnus mõnus ja värskendav olla.

Kihnu uue mänguväljaku rahastamisprojekti kirjutas ja asju ajas lasteaiakasvataja Eda Tapp. Projekti rahastas regionaalsete investeringutoetuste andmise programm. Mänguväljak maksis 362 tuhat krooni. See on sama suur summa kui Pärnu linna korraldatud küsitlus, kuhu Pärnusse ehitada liuväli.



Presidendipaar Kihnus mänguväljakut avamas. Foto: Anu Saare.



## Maakonna kaasaegsem jäätmejaam on Kihnus

2008. aasta septembris avati Kihnus jäätmejaam, mille üle võiks uhkust tunda mistahes vald või linn Eestis.

Pärnumaa keskkonnateenistuse jäätmespetsialist Peeter Oja hinnangul kannatab Kihnu jäätmejaam maakonnasiseselt võrdlust vaid Pärnuga, kuid on veelgi moodsam, sest Pärnus ei saa anda ära biolagunevaid jäätmeid. Kihnus saab, aga muidugi võetakse seal vastu ka pandipakendeid, segapakendeid, vanasid rehve, eri liiki ehitusjääke, segaolmejäätmeid, ohtlikke jäätmeid.

Jäätmejaama südameks ehk kõige tähtsamaks seadeldiseks on press, sest see võimaldab kokkupressitud biojäätmed laevavabal ajal saarel ületalve hoida.

Jäätmejaama avamas käinud keskkonnaminister Jaanus Tamkivi rääkis, et nii täiuslikku jaama kohtab Eestis harva ja tal

## Metsamaa talu ärkas kultuurikeskusena

2008. aastal ostis SA Kihnu kultuuriruum enda valdusesse Metsamaa talu, et kujundada see kogukonna pärimuskultuuri keskeks.

Kihnus on küll rahvamaja, kuid kihlaste sooviks oli elu sisse puhuda hubasele kogukonnakeskusele, et seal pidada mitmesuguseid pärimuskultuuri ja rahvakalendriga seotud üritusi.

Metsamaa talust on saanudki selline kodune ja kihnapärane koht, kus korraldatakse külapidusid, väiksemaid koosviibimisi, kultuurikohtumisi, pärimuslaagreid, näiteks pillilaagrit ja tantsuklubi.

Kihnus on aasta tähtsamaks rahva-

on hea meel, et see just Kihnu ehitati. “Kui me tahame Kihnut ja siinset keskkonda säilitada, on sellise kaasaegse jäätmejaama avamine oluline,” ütles ta, viidates turistidest mahajäävale prügile

Kuna jäätmejaama avapidu algas kihnapäraselt laste lauluga, ütles Tamkivi, et ometi kord tunneb ta, et tal pole põhjust kultuuriministrit kadestada. “Kui kultuuriminister avab rahvamaju ja laulupidusid, siis keskkonnaminister peab käima mööda solgitorusid ja prügimägesid. Aga täna oli meeldiv üllatus – laululapsed võtsid mind toreda lauluga vastu,” naeris minister.

Nelja miljoni kroonise jäätmejaama rahastas 90 protsendi ulatuses Keskkonnainvesteeringute keskus ja 400 tuhat maksis Kihnu vallavalitsus.

Kihnu-poolne asjajaja ja suure vaeva nägija oli ehitusnõunik Enno Kaare, kes valiti 2008. aasta kihnlaseks, samuti sai ta Keskkonnainvesteeringute Keskuse poolt väljaantava Aasta Sipelga auhinna.

kalendri tähtpäevaks kadripäeva pidu, mida peeti Metsamaal vanu traditsioone järgides. Suveperioodil oli Metsamaa talu remondi tõttu suletud Kihnu koduloomuuseumi ajutine asendaja.

Kihnu kogukonna jaoks on üliolulised rahvariideprojektid. Kuna tänapäeval pole meelepärast põlleriit ega siitsirätikuid saada, on SA Kihnu kultuuriruum neid maailma eri paigust muretsenud ja kihnu naised on saanud oma varusid täiendada.

Metsamaa talu avapeol toimuski näitusmüük, kus oli 58 erinevat põlleriit ja siitsirätikut. Kihnu naised said üle aastakümnete taas meelepärast kangast oma käega katsuda, imetleda ning valida.

Koostas Anu Saare



# Koonga vald



VAPP



LIPP

## Koonga vald 1.01.2008

**Territoorium** 438,5 km<sup>2</sup>

- haritav maa 18%
- mets 39%

### Elanike arv

- kokku 1298
- 1 km<sup>2</sup> kohta 3,0

### Vallakeskus

- Koonga küla
- kaugus Pärnust 37 km

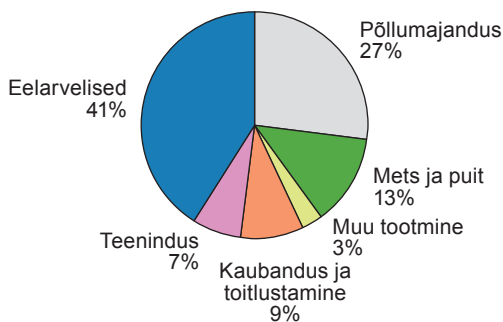
### Asustusüksuste arv

- külasid 42

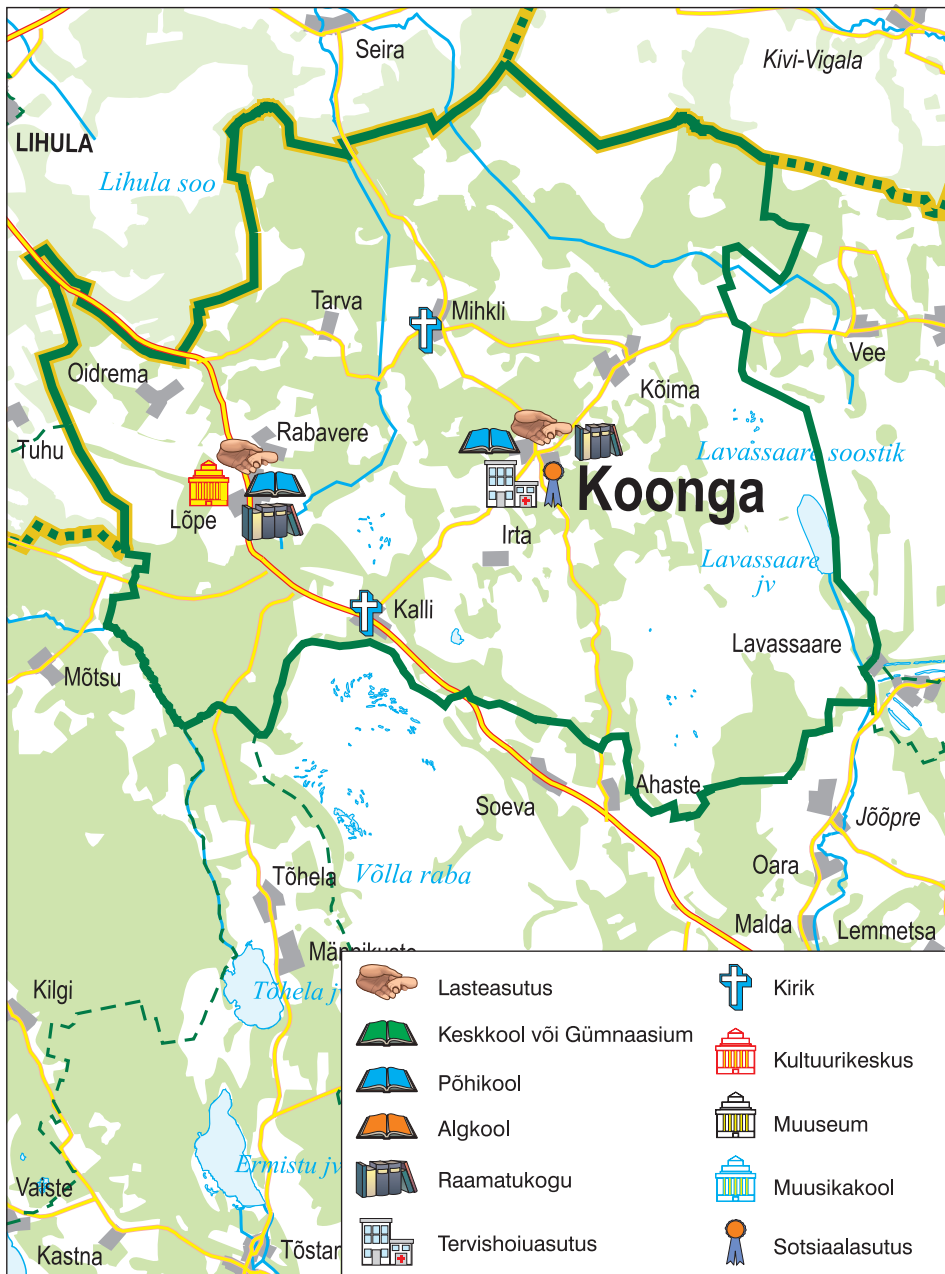
### Omavalitsusjuhid

- volikogu esimees Riho Erismaa
- vallavanem Andres Hirvela

## Töökohad







**Elanike arv asulate lõikes  
Koonga vald**

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.03.2000 seisuga			OV andmetel 31.12. 2008
	1995	1999	2000	Kohalolev	Alaline	sh eestlased	
1. Emmu küla	49	45	47	38	37	36	43
2. Hõbeda küla	2	2	2	5	6	6	1
3. Iirta küla	74	59	55	49	53	53	54
4. Iska küla	5	5	4	5	5	5	5
5. Joonuse küla	4	1	1	1	1	1	1
6. Jänistvere küla	30	30	30	31	29	29	31
7. Järve küla	10	12	11	11	11	11	8
8. Kalli küla	58	69	67	51	51	51	56
9. Karinõmme küla	9	15	15	11	11	11	11
10. Karuba küla	15	24	23	15	16	15	18
11. Kibura küla	7	7	7	4	6	6	6
12. Kiisamaa küla	16	13	14	13	12	12	14
13. Koonga küla	360	344	338	292	309	303	262
14. Kuhu küla	1	-	-	2	2	2	-
15. Kurese küla							-
16. Kõima (Tammaru) küla	80	63	62	44	44	38	50
17. Lõpe küla	277	266	260	176	190	174	201
18. Maikse küla	9	5	5	4	4	4	3
19. Mihkli küla	42	40	40	41	38	38	35
20. Naissoo küla	3	5	3	1	1	1	3
21. Nedrema küla	29	31	30	35	36	36	25
22. Nätsi küla	18	13	13	11	12	10	5
23. Oidremaa küla	177	168	166	143	143	141	119
24. Paimvere küla	14	24	25	25	27	27	26
25. Palatu küla	9	9	9	8	8	8	9
26. Peantse küla	30	40	41	40	40	36	30
27. Parasmaa küla							-
28. Piisu küla	7	11	11	6	6	6	4
29. Pikavere küla	44	43	40	31	32	32	45
30. Rabavere küla	99	90	86	72	73	73	71
31. Salevere küla	17	14	14	13	13	13	8
32. Sookatse küla	1	-	-	0	0	0	-
33. Tamme küla	0	-	-	2	3	3	-
34. Tarva küla	47	55	51	33	31	31	25



35. Tõitse küla	2	7	8	8	8	8	4
36. Ura küla	37	37	36	33	33	33	31
37. Urita küla	5	4	4	4	4	4	4
38. Vastaba küla	3	3	3	6	6	6	2
39. Veltsa küla	24	31	30	24	24	24	25
40. Võitra küla	34	29	29	25	24	24	22
41. Võrungi küla	2	3	3	4	4	4	2
42. Õepa küla	-	-	-	0	0	0	-
Asula teadmata				1	4	4	-
<b>Kokku</b>	<b>1650</b>	<b>1617</b>	<b>1583</b>	<b>1318</b>	<b>1357</b>	<b>1319</b>	<b>1259</b>

## Olulisemad sündmused 2007–2008. a

### 2007. aastal

- Koonga põhikoolis vilistlaste kontsert “Tagasi koju”.
- Koonga valla 15. aastapäeva pidu.
- Oidrema külakeskuse renoveerimine.
- Lõpe jahiseltsi pidu. Õhtujuhiks oli Raimo Aas muusikalist vaheldust pakkus Ervin Lillepea
- Valla laste IX laulupäev “Viisikera”
- Pärnumaa koduloolaste seltsi liikmed tutvusid Koonga valla huvitavate kohtadega.
- Valla suurte perede perepäev.
- Lõpe kevadlaad.
- Lõpe 3. Külapäev.
- Vallavanema vastuvõtt valla edukatele õpilastele ja nende vanematele.
- Mihkli kihelkonnapäev “Kurese iidsetel radadel” teejuhiks Urmas Vahur. Õhtul toimus Silvi Vraidi ja Jaak Jürissoni kirikukontsert Mihkli kirikus.
- 19. Mihkli laad.
- Pikavere küla selts korraldas ekskursiooni Järvamaale koos Sauga valla Urge ja Kadjaste külaseltsiga. Ekskursiooni toimumist toetas Kohaliku omaalgatuse programm.
- Koonga põhikooli õpilased osalesid

Tallinnas toimunud X Koolinoorte tantsu- ja laulupeol Ilmapuu.

- Pikavere küla II kokkutulek.

### 2008. aastal

- Eesti Vabariigi 90. aastapäeva kontsert-aktus Lõpe klubis
- Lõpe põhikoolis toimus näitus “Eesti Vabariik 90”.
- Koonga külas alustas OÜ Emmu Farm uues kanalas haudemunade tootmist.
- Valla laste X laulupäev Viisikera.
- Sõlmiti korraldatud jäätmeveo leping. Ühisesse jäätmepiirkonda kuuluvad Tõstamaa, Varbla, Audru, Lavassaare ja Koonga vald.
- Riigieelarvelise eraldise kasutamise lepingu sõlmimine projektidele Pikavere talupalvela renoveerimiseks ja Lõpe spordirajatise rajamiseks.
- Sõlmiti Haridus- ja teadusministeeriumi ning Koonga valla vaheline eraldise kasutamise leping Koonga põhikooli pikapäevakooli teenuse osutamisel.
- Sõlmiti Haridus- ja teadusministeeriumi ning Koonga valla vaheline eraldise kasutamise leping renoveerida Koonga põhikooli ja ehitada välja Lõpe lasteaia mänguväljak.
- Osalemine üritusel “Eestimaa puhtaks – Teeme ära 2008”.



- Koonga staadionil Koonga valla koolide spordipäev.
- Mihkli kihelkonnapäev “Mihkli kihelkond läbi 90-ne aasta” Mihkli pastoraadis. Õhtul toimus Mihkli kirikus kirikukontsert esinejaks Erich Krieger.
- Toimus 20. Mihkli laat. Juubelilaada kõrgpunktiks oli ilutulestik südaööl.
- Lõppes Pikavere küla seltsi korraldatud fotokurs. Võidutöö autoriks oli Kalle Marksalu.
- “Laulge kaasa” lindistus Pikavere küla Saari mäel. Üritust juhtis Reet Linna, esines ansambel Karavan koos Karl Madisega.
- Sõlmiti finitseerimisleping Hajaasutuse veeprogrammi raames riigieelarvest vahendite eraldamine aastatel 2008–2011.
- Ehitati Koonga asulas asfaltkattega kõnnitee.
- Valla pensionäride pidu – esinejaks Järsumäe Virve Kihnust.
- Raamatukogupäevad Koonga raamatukogus.
- Perepäev isadepäeva tähistamiseks Koonga põhikoolis.

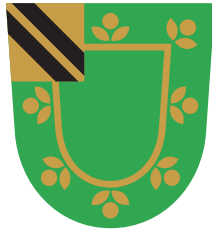
Koostas Helgi Mitt



Valla laste IX laulupäev Viisikera. Foto: Merike Pikkmeets.



# Lavassaare vald



VAPP



LIPP

## Lavassaare vald 1.01.2008

**Territoorium** 8,0 km<sup>2</sup>

### Elanike arv

- kokku 570
- 1 km<sup>2</sup> kohta 71,3

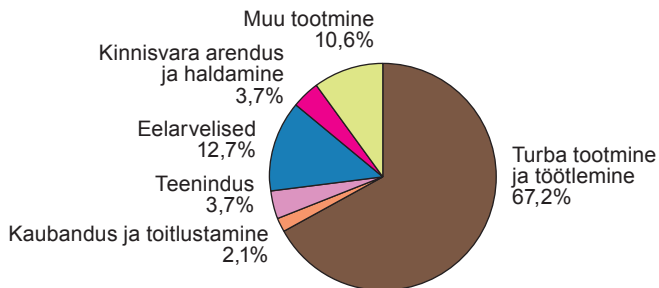
**Kaugus Pärnust** 23 km

### Omavalitsusjuhid

- volikogu esimees Leida Rehtla
- vallavanem Ene Täht

**Lavassaare asukoht kaardil – vt lk 302**

## Töökohad





## Olulisemad sündmused

### 2007–2008. a

#### 2007. aastal

Senisest enam pöörati tähelepanu keskalevi kaunistamisele ja kujundamisele. Bussipeatuse juuresolev vana purskkaev täideti ja kujundati lillepeenraks, parkides juuriti välja ja asendati noorte istikutega ülekasvanud puid-põõsaid. Alustati alevisse sissesõidutee äärde nõlvakule lilleklumbi rajamist.

- Lavassaare prügila katmistööd.
- Reoveepuhasti rekonstrueerimine.
- Rekonstrueeriti kogu alevi külmaveetorustik.
- Rahvamaja sai uued aknad ja aasta lõpus alustati duširuumide ja riietusruumide ehitusega, paigaldati soojussõlm.
- Uuendati lasteaia ja algkooli mööbel.
- AS Tootsi Turvas ehitas uue täisauto- maatse katlamaja.
- 2. aprillil 2007 ilmus Lavassaare valla- lehe esinumber.
- Esmakordselt anti välja valla aukoda- niku tiitel Kulno Laasile (postuumselt), Helmut Kivirand'ile, Jüri Poolakule, Rein Aasperele ja Leida Rehtlale.
- Esmakordselt toimus perepäev.
- Rajati staadioni nõlvale kelgumägi.
- Asutati Lavassaare noortekeskus.

#### 2008. aastal

- Renoveeriti Eesti muuseumraudtee hoone välisfassaad ja vahetati ukсед- aknad.
- Lavassaare rahvamaja-noortekeskuse II korruse ruumide kapitaalremont. Noor- tekeskus sai enda kasutusse bändi-, käsitöö-, vaba aja veetmise- ning kul- tuuri- ja sporditöö juhi tööruum.
- Rajati jäätmejaam ja komposteerimis- väljak.
- Lõpuks rekonstrueeriti puurkaev-pumpla ja elanikkond saab tarbida fluorivaba vett.
- Kooli ruumid läbisid uuenduskuuri.
- Lasteaed-alkkooli võistkond võitis oma vanuseklassis tuletõrjeolümpia.
- Lasteaed-alkkool tähistas lasteaia 45. ja kooli 15. aastapäeva.
- Rajati rannavolle plats.
- Rahvamaja juurde rajati puhkenurk.
- Rajati staadioni nõlvadele jooksurada, mida saab talvel kasutada ka suusata- miseks.
- Valla aukodaniku tiitel omistati Harri Luk- sile, Milvi Rebasele, Martin Tuulingule.
- Omistati Pärnumaa aasta spordieden- daja/üllataja tiitel.

Koostas Ene Täht



*Lavassaare rahvamaja-noortekeskuse remonditud hoone. Lavassaare valla fotokogu.*



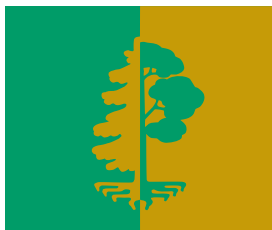
*2008. aastal rajatud jäätmejaam ja komposteerimisväljak. Lavassaare valla fotokogu.*



## Paikuse vald



VAPP



LIPP



LOGO

### Paikuse vald 1.01.2008

**Territoorium** 174,9 km<sup>2</sup>

- haritav maa 12%
- mets 58%

**Elanike arv**

- kokku 3789
- 1 km<sup>2</sup> kohta 21,7

**Vallakeskus**

- Paikuse alevik
- kaugus Pärnust 10 km

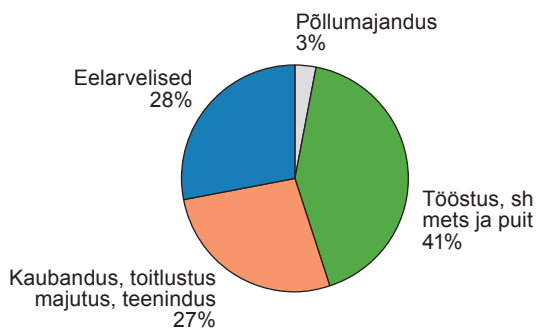
**Asustusüksuste arv**

- alevikke 1
- külasid 5

**Omavalitsusjuhid**

- volikogu esimees Mait Talvoja
- vallavanem Kuno Erkmann

### Töökohad







Kauaoodatud lasteaia laiendamine andis juurde üle saja koha. Paikuse valla fotokogu.



## Elanike arv asulate lõikes Paikuse vald

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.03.2000 seisuga			OV andmetel 31.12. 2008
	1995	1999	2000	Kohalolev	Alaline	sh eestlased	
1. Paikuse alevik	1920	2022	2008	2042	2038	1862	2648
2. Põlendmaa küla	31	43	38	35	38	32	41
3. Seljametsa küla	295	310	311	325	325	276	293
4. Silla küla	177	243	252	257	258	249	644
5. Tammuru küla	125	147	154	130	133	117	162
6. Vaskrääma küla	45	71	70	65	68	61	8
Asula teadmata				4	2	2	
<b>Kokku</b>	<b>2593</b>	<b>2836</b>	<b>2833</b>	<b>2858</b>	<b>2862</b>	<b>2599</b>	<b>3876</b>

### Olulisemad sündmused 2007–2008. a

#### 2007. aastal

- Kultuuri- ja sporditegevuse toetamiseks loodi Paikuse kultuurirahastu, mida juhib 7 liikmeline ekspertgrupp.
- Paikuse huvikool sai koolitusloa ja alustas Põhikooli tööõpetusmaja vastavaks otstarbeks sisustatud ruumides sügisel tegevust kunsti õppekava järgi.
- Ökokrati projekti raames toimus Reiu vabaõhulaval lasteüritus "Mets õpetab".
- Esmakordselt alustas tööd õpilasmaleva vahetusrühm Lümända valla lastega.
- Vabariigi veteranide spordimängud ning Pärnumaa valdade XXXXVI suvemängud peeti Paikusel.
- Rahvatantsukollektiivi Pastlapaar segarühm tähistas 10. juubelit.
- Põhikool korraldas alglasside esimesed olümpiamängud, millele eelnes haridusnädal.
- Paikuse vabaõhulaval tõi Pärnu teater Endla juulikuus välja uue tüki nimega "Tsirkus", augustis toimus telesaate "Laulge kaasa" avalik lindistus.

- Eakate klubi Kuldne Iga pidas tegevuse 20. juubelit.
- Valla kodu-uurijad korraldasid Seljametsa muuseumis V ajalooäeva, mis oli pühendatud Juhassella külas (praegune Seljametsa) Oidu talus sündinud ajaloo professor Jaan Konksole.
- Soome sõprusvaldade stipendiumi sai psühholoogiatudeng Maarja Rand.
- lõppes Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi projekti raames kavandatud vee- ja kanalisatsioonivõrgu laiendamise suurprojekt kogumaksumusega ligi 35 miljonit krooni. Tegevuse lõpetas seni vallas veemajandusega tegelenud AS Kommen ja tarbijaid hakkas teenindama AS Pärnu Vesi.
- Avati Diana Ilusalong.
- Valla vapimärk omistati Elmar Oravale märkimisväärse panuse eest valla arengu järjepidevuse tagamisse ning Maiu Saarele MTÜ Paikuse Naisteühingu Marta eestvedajana Seljametsa külas heakorraldajate ja avalike ürituste korraldamise eest.
- Paikuse motoklubi eestvedamisel jätkub iga-aastane kahepäevasõit Enduro-Paikuse.



## 2008. aastal

- Volikogu kehtestas aleviku keskuse maa-ala (6 erineva omaniku kinnistud) detailplaneeringu, mis näeb ette nii kaasaegse kaubanduskeskuse kui 4- ja 6-kordsed elamud.
- Tiina Ojaste poolt valla sümboli ideekonkursile esitatud ideekavand "Kahe jõe vahel" tunnistati parimaks ja kinnitati valla sümboliks.
- Vallamaja saalis oli kohalike kunstnike huvikooli hobitubade tööde näitus.
- Õpilastevedu korraldati põhjalikult ümber – nüüd on Silla küla elanikel võimalik kaks korda päevas sõita Pärnu linnast küla lõppu välja.
- Soome sõprusvaldade stipendiumi sai molekulaar- ja rakubioloogia doktorant Anneli Lorents.
- Ilmus ajalooraamatu "Kahe jõe vahel" viies vihik.
- Naisrahvatantsurühm Pastlapaar tähistas 15.juubelit.
- Sai valmis Paikuse lasteaia Mesimumm juurdeehitus. 214 mudilast mahutav kümne rühmaga lasteaed sai ka uue mänguväljaku kiikede, liivakastide ja kaasaegsete atraktsioonidega.
- Kuue arendava ronimis- ja mänguvahendiga väljaku said Pastlapaari naiste abiga ka Seljametsa mudilased.
- Algas Paikuse põhikooli algklasside maja ehitus.
- Valla vapimärgi sai Erika Popp südamega tehtud pikaajalise töö eest sotsiaalhoolekande süsteemi arendamisel ja Alli Vohu tänuväärse töö eest sotsiaalhoolekande valdkonnas.
- Valla algusaegadest tavaks saanud beebipäevale jäi päevakeskuse kaminasaal kitsaks – nüüd kogunevad uued vallakodanikud emade- ja isadepäeva paiku valla suurde saali.
- ÜRO poolt ülemaailmseks kartuliaastaks kuulutatud 2008. aastat tähistati tunnustatud kartuliteadlase Viive Rosenbergiga – oli üks päev täis kartulit.
- Kalmistul leidis koha laternaga küünlakivi kohakesega mälestusküünalde tarvis.
- Silla küla Seenemetsa elamukvartal sai 75 valgestist koosneva tänavavalgustuse.
- Käärasoo elamurajoonis valmis vee- ja kanalisatsioonivõrk.
- Maakonna õpetajad tähistasid ametipäeva Paikuse spordikeskuses.

## Suurimad investeeringud on suunatud lastele

Pärnu ja Sindi linna vahele lühikese ajaga tekkinud Paikuse alevikus, kus täna elab üle 2600 inimese, oli veel paarkümmend aastat tagasi vaid üks kool – Sindi erikutsekool nr 35, hilisem nr 2. Ei ühtegi lasteaeda ega üldhariduslikku kooli.

Olukord hakkas muutuma 1981. aastal, kui Pärnu EPT, Sindi sovhoos ja erikutsekool oma töötajate lastele 120-kohalise lasteaia ehitasid.

Paikuse algkool alustas tööd 5-klassilisena 1990. aastal vahepeal erikutsekooli asemele loodud politseikooli ühiselamukarkassist ümberehitatud majas. 1992 avati 20 aastase vaheaja järel taas ka Seljametsa algkool, mis täna tegutseb edasi edukalt koos lasteaiaiga.

Valla tähelepanukeskmes on alati olnud lapsed. Ka 2007. ja 2008. aasta polnud erandid. Loodi huvikool, laiendati lasteaeda, alustati põhikooli juurdeehitusega.



## Paikuse huvikool

avas ukSED 2007. aasta sügisel põhikooli tööõpetusmajas.

Esimesel õppeaastal alustati vaid kunstikooliga. Tööle hakkas neli gruppi erinevates vanustes kunstihuvilistega – kokku 56 õpilast, noorim neist 5-aastane ja vanim 19.

Juba aasta pärast sai lisaks kunstile õppida kooli multimeediumi ringis joonisfilmi tegemist, fotokunsti ja -töötlust.

Huvikooli teise poole moodustab hobikool, mis on mõeldud meeldivas seltskonnas ja keskkonnas täiskasvanute kunstimeele ja – oskuste arendamiseks. Eriti populaarsed on maalimine (juhendaja Annela Raud Selge) ja keraamika (Ene Tapfer).

Pühapäeviti käivad koos maalihuvilised. Katsetatakse õli- ja akrüülmaali, kollaaži

Käsitöötas õpetatakse täiskasvanutele kangale trükkimist, viltimist, lapitehnikaid, klaasitoas saab tutvuda erinevate klaasitehnikatega: lõikamine, lihvimine, sulatamine, kaunistamine erinevate materjalidega. Valmivad ehted, vitraažid, klaasist tarbeesemed.

## Paikuse lasteaia Mesimumm kohtade arv kahekordistus

Pidevad järjekorrad muutsid lapsevanemad rahulolematuks, sundides valda otsima võimalusi lasteaia laiendamiseks.

30. august 2007 oli Paikuse vallarahva ja Mesimummi pere jaoks tähtsündmus – avati pikisilmi oodatud lasteaia juurdeehitus. Senisele kuuete lasteaiaühmale lisandus kolm sõimerühma 48 kohaga lastele vanuses 1,6–3 aastat. 2008. aasta veebruaris avati veel üks sõimerühm 16-le lapsele. 135 lapse asemel saab nüüd kodukohas lasteaias käia 215 last.

Kuigi huvikool on veel noor, on olemas juba oma traditsioonid: lahtiste uste päevad sügisel, sel päeval tegutsevad töötoad ja külla oodatakse kõiki Paikuse valla peresid; kevadnäitused Paikuse vallamajas; õppereisid KUMUusse; kunstipäevad kooli viimasel õppenädalal ja kolm kunstilaagrit suvel.

2008/2009 õppis Paikuse huvikoolis 101 õpilast, neist 34 täiskasvanut. Õpetajaid ja juhendajaid on kokku 6.



*Huvikooli täiskasvanute hobikoolis tegutseb ka keraamikaring. Paikuse valla fotokogu.*

Personali arv kasvas seoses juurdeehitusega samuti jõudsalt: tööle võeti 19 uut töötajat, kokku on nüüd töötajaid 43. Lisaks uutele rühmaruumidele valmisid juurdeehituse käigus võimla ja muusikasaal ning tegevuskeskuste ruumid lastele: vee- ja liivamängutuba, puutöötuba ja kunstituba. Endine muusikasaal sai rakenduse nii koolitussaaliks kui filmitoana.

Uued ruumilahendused võimaldasid tööle rakendada kauaoodatud huvitegevuse: jalgpalli poistele, muusika-, meisterdamise-, inglise keele ja loodusringi.



## Paikuse Põhikool, maakonna suurim

1995. aastal muudeti 76 õpilasega alustanud algkool põhikooliks ja avati 7. klass. Aasta hiljem oli kool 8-klassiline ja töötas seoses ruumipuudusega kahes vahetuses. Samal aastal alustas vald endise Pärnu EPT kontorihoone ümberehitamist 400 kohaga koolimajaks. Septembris 1997 alustas Paikuse põhikool tööd 282 õpilasega ja 9-klassilisena uues kaasaegses majas.

Vahepealsete aastate jooksul on koolihoonet pideva õpilaste arvu suurenemise tõttu laiendatud: ehitati 170 kohaga koo-

lisöökla, peahoonesse täiendavaid klassiruumi ning tööõpetusmaja, kuhu koliti kaks algklassi.

Täna hoiab üle 400 õpilasega põhikool juba aastaid maakonna suurima õpilaste arvuga põhikooli tiitlit.

Oktoobris 2008 valis vallavalitsus kümne kandidaadi seast parima pakkumise teinud ehitaja – AS Facio Ehituse, kes lubas huvikooli ja koolikompleksi põhikorpust siseõues II korruse tasapinnal kulgeva klaasseintega galerii kaudu ühendava kolmekordse hooneosa valmis ehitada uue kooliaasta alguseks. Ehitus algas 17. novembril.

Koostas Liilia Varik



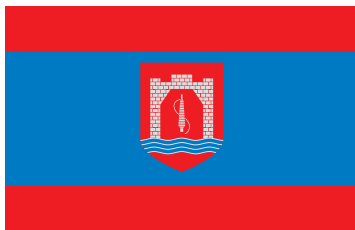
Igakevadine Enduro-Paikuse on valla üks olulisemaid spordisündmusi. Paikuse valla fotokogu.



# Sindi linn



VAPP



LIPP

**Sindi linn 1.01.2008**

**Territoorium** 5,0 km<sup>2</sup>

**Elanike arv**

- kokku 4267
- 1 km<sup>2</sup> kohta 853,4

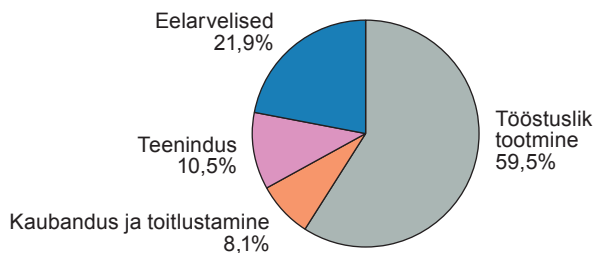
**Kaugus Pärnust** 14 km

**Omavalitsusjuhid**

- volikogu esimees Toomas Asi
- linnapea Matti Mettus

***Sindi asukoht kaardil – vt lk 337***

## Töökohad





## Olulisemad sündmused 2007–2008. a

- Sindi linnas gaasiküttele üleminek.
- Põhja Sindi kanaliseerimine.
- MAXIMA kaubanduskeskuse avamine.
- Veetorni tänava rajamine;
- Kergliiklustee valmimine Paikuse Sindi vahel.

## Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni objektid Sindi linnas

Olemasolevad ühisveevärgi ja -kanalisatsioonirajatised on ehitatud Sindi linna aastatel 1957–2007. Oluline on teha ajalooline lühiülevaade vee- ja kanalisatsioonitras-side poole sajandi pikkusele arengukäigule ning märkida peamisi versteposte.

1957. aastal võeti kasutusele Sindi tekstiilivabriku ühisveevärgi ja -kanalisatsioonisüsteemi 1. järk. 1974. aastal valmis Sindi-Pärnu reovete survekanalisatsiooni kollektor ja peapump. 1982. aastal võeti kasutusele Sindi-Pärnu reoveekollektor. Aastatel 2001–2005 osales Sindi 17 linna programmi elluviimisel, mille käigus rekonstrueeriti või ehitati rida alltoodud ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni rajatisi linnas. 2002. aastal ehitati Tihase tänava reoveepump ja kaasajastati survekanalisatsioon, mis võimaldas Linnuriigi linnaosa reovee ülepumpamise Paikuse aleviku kanalisatsioonisüsteemi, kust see pumbatakse Pärnu reoveepuhastile. 2005. aastal rekonstrueeriti Sindi linna reovete peapump.

## Maxima kauplus Sindis

2007. aasta kevadel hakati Sindi südamesse Pärnu maantee ja kunagise turuplatsi lähedusse ehitama Maxima kauplusehoonet juba mitu aastat varem ostukeskuse jaoks reserveeritud 2600 ruutmeetrilisele maa-alale. Sama aasta 12.

Sindi linna veevarustus baseerub töödeldud veel Pärnu linna Reiu veetöötusjaamast, mis juhitakse Sindi linna ca 7,2 km pikkuse veemagistraali kaudu. Torustiku tinglähimõõt Reiust kuni Paikuse alevikuni on 280 mm, Paikusest Sindi linna rõhustepumplani on 225 mm lähimõõduga polüetüleentoru. Veemagistraal valmis 2004. aastal. Samal aastal ehitati rõhustepump, mis võimaldas tagada linna veevõrku suunatava vee kindla survega ning vajalikus koguses.

Linna keskosas rekonstrueeriti ja ehitati vee- ja kanalisatsioonitorustikke ajavahemikul 2002–2004. Aastatel 2006–2007 toimus Ühtekuuluvusfondi investeeringuprojekti elluviimine, mille käigus arendati välja ühisveevärgi ja -kanalisatsioonisüsteem Viira linnaosas ning kesklinnas. Ehituskäigus rajati 9 km veetorustikke, 8,3 km isevooleid kanalisatsioonitorustikke, 1250 m kanalisatsiooni survetorustikke, kuus reovete ülepumpat ja 30 tuletõrjervee hüdranti.

Nimetamisväärselt tähtis oli 2007. aasta jõealuse reovee survetrassi uuendamise, mille kaudu suunatakse mustvesi läbi Sauga valla territooriumi Vana-Pärnu puhastusjaama.

2007. aasta novembris jõudis lõpule Sindi veevärgi ja kanalisatsiooni ehituse üks etappidest, mida rahastas Euroopa Liit. Veevärgi valmimine tõi kvaliteetse puurkaevuvee umbes 250 pere koju, mille tulemusel muutus elu paremaks 600–700 linnakodanikul.

oktoobril avati ostjate jaoks kauplus, mida oli pikalt oodatud.

Maxima 500 ruutmeetri suurusel müügipinnal pakutakse üle 4000 nimetuse mitmesuguseid kaupu. Poes on sisseseatud lett sooja toidu pakumiseks: saiad, kana-koivad ja muu seesugune. Toiduainete kõrval müüakse kodumasinaid, majapidam-



mistarbeid, jalanõusid ja teisi igapäevaelus vajalikke tarbekaupu. Poes on neli kassat. Töö käib kahes vahetuses ja ühes vahetuses töötab viisteist töötajat. Kauplus on avatud iga päev 8–20.

Kui tol ajal Sindi abilinnapea võibolla väikese kõhklusega lootis, et teise suure

## Linna uhkeim tänav

Kauplusega üheaegselt ehitati 400 meetri pikkune Veetorni tänav, mis sõiduteed ja kõnniteed eraldavate äärekividega on Sindi oludes päris haruldane, kuna kogu liigvesi juhitakse terves Sindi linnas minema kraavidevõrgustiku abil, mitte sadevee kanalisatsiooni kaudu. Nii on tegu korraliku asfaltkatte ja tänavavalgustuse poolest linna moodsaima tänavaga. Uue tänava rajamisega arvestati ka lootusega alustada peatselt endisel Turbalao platsil elamurajooni ehitust, mis oma mahtudelt oleksid kõige paremini koolihoone ja tänava vahelisele alale sobitunud.

Paraku pole seni kõik plaanid kulgenud mööda heade kavatsuste joont, sest

## Sindi korrusmajad gaasiküttel

Uut ajajärku tähistas Sindi soojamajanduses korrusmajade gaasiküttele üleviimine. Linnapea Mati Mettus peab kõige olulise-

## Sindis on ronimissein

Pärnu maakonnas ainulaadset puitsõrestikuga torni katavad 11 meetri kõrguselt libedad niiskuskindlad vineeritahvlid koos ronimiskiskividega.

Sindi noorte matkaringi juhendaja Viljar Viik viis 2008. aasta juulis Sindi avatud noortekeskuse embleemi Elbruse tippu. Vahetult pärast ronimisseina plaatide kinnitust tegi Viljar esimesena proovironimised, et veenduda konstruktsiooni nõuetekoha-

toidupoe Väandra Konsumi ukсед jäävad ikkagi pärast uue konkurendi ilmumist avatuks, siis nüüd näitab elu, et uue kaupluse linna tulek oli õige otsus. Praeguseks on ka Väandra Konsumil ehitusluba käes, et alustada kauplemispinna laiendusega.

riik ei ole nõustunud loobuma oma maast elamuehituseks. Linna hooleks on jäetud vaid võsastuva riigimaa korrasoleku eest hoolitsemine.



Veetorni tänav. Foto: Urmas Saard.

maks korterite stabiilsemat soojapüsivust. Vähetähtis pole ka puhtam õhk, tahmalonitidest rikkumata puhas lumepind ja see, et enam ei pea niiväga muretsema õue kiuvara riputatud puhta pesu pärast.

ses vastupidavuses. Tema õpetab ka ronimisseinal turnivaid tulevasei mägironijaid ja jälgib, et treeningtunnid toimuksid ohutult.

Ronimisseina kasutamine eeldab muidugi ka mägironijale tarviliku julgestusvarustuse olemasolu. Igal üksiküritajal läheds varustuse muretsemine tarbetult kalliks. Isegi kõigil noortekeskustel või matklubidel pole otstarbekas eraldi varustust soetada. Seepärast on loodud varaaia, mis omab avatud noortekeskuse teenuste mitmekesistamiseks vajalikke vahendeid.





Varaaidast leiab kõige erinevamaid vaba aja veetmise vahendeid. Varaait laenutab vahendeid teistele noorsootöö tegijatele ja noortele alates 2006. aasta suvest kuni 2010. aasta 30. augustini täiesti tasuta. Tingimuseks on seatud kasutamine ainult mitte-ärilistel eesmärkidel. “Projekt varaait eeldab seda, et laenutame ja anname kasutada oma vahendeid ka teistele keskustele ja noorteorganisatsioonidele,” selgitab Sindi avatud noortekeskuse juhataja Helle Vent ja näitab muretsetud ronimisvarustuse täiskomplekti.

Sindi avatud noortekeskus on Pärnumaal tegutsevast 12-st noortekeskusest seni ainus Varaaida projektiga liitunu.

Valminud ronimissein on parim näide noorte sportlike harjumuste kasvatamiseks ilma ärilisi eesmärke seadmata. Näiteks suvel Pärnu rannaliivale püstitatud analoogse rajatise kasutamine on nõudnud igalt üles ronijalt 30 krooni. Sindis on sama võimalus tasuta.

Sindis esimese etapi valmimine on alles algus suurte tegemiste järgmiste kavade elluviimisel.



Ronimissein. Foto: Urmas Saard.

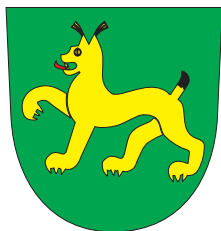
Koostas Urmas Saard



Võistlus Sindi skatepargis. Foto: Urmas Saard.



## Saarde vald



VAPP



LIPP

### Saarde vald 1.01.2008

#### Territoorium 706,9 km<sup>2</sup>

- haritav maa 16%
- mets 70%

#### Elanike arv

- kokku 4884
- 1 km<sup>2</sup> kohta 6,9

#### Vallakeskus

- asub Kilingi-Nõmme linnas
- kaugus Pärnust 44 km

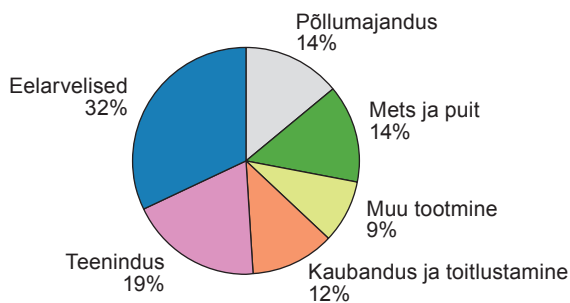
#### Asustusüksuste arv

- külasid 23
- alevikke 1
- linnu 1

#### Omaavalitsusjuhid

- volikogu esimees Väino Lill
- vallavanem Kalle Song

### Töökohad







**Elanike arv asulate lõikes  
Saarde vald**

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.03.2000 seisuga			OV andmetel 31.12. 2008
	1995	1999	2000	Kohalolev	Alaline	sh eestlased	
1. Jäärja küla	104	94	90	96	98	97	72
2. Kalita küla	160	149	147	120	122	120	110
3. Kamali küla	87	86	89	63	60	57	62
4. Kanaküla küla	150	145	140	130	131	129	83
5. Kilingi-Nõmme linn		2621	2617				2065
6. Kärsu küla	49	47	45	36	36	36	45
7. Laiksaare küla	92	105	104	74	75	71	57
8. Lanksaare küla	60	46	51	34	35	35	37
9. Lepiste küla	127	151	146	150	157	150	141
10. Lodja küla	166	158	160	174	176	166	136
11. Marana küla	40	32	32	30	29	29	23
12. Marina küla	65	64	64	69	70	70	60
13. Mustla küla	34	32	32	26	27	26	27
14. Pihke küla	12	11	9	9	9	8	10
15. Reinu küla	34	36	35	35	36	35	22
16. Saarde küla	422	406	398	375	378	373	353
17. Sigaste küla	94	102	98	87	90	90	96
18. Tihemetsa alevik	1221	1132	1194	835	913	878	664
19. Tali küla	403	382	382	346	352	338	336
20. Tuuliku küla	17	18	18	6	8	8	10
21. Tõlla küla	120	117	118	103	109	98	95
22. Veelikse küla	193	181	174	145	144	144	121
23. Viisireiu küla	49	49	47	45	45	45	42
24. Väljaküla küla	59	59	56	58	60	55	66
25. Oissaare küla							19
Asula teadmata				3	2	1	2
<b>Kokku</b>	<b>3758</b>	<b>6223</b>	<b>6246</b>	<b>3049</b>	<b>3162</b>	<b>3059</b>	<b>4754</b>

**Olulisemad sündmused  
2007–2008. a**

**2007. aastal**

- Avati endistes linnavalitsuse ruumides Kilingi-Nõmmes päevakeskus.

- Kilingi-Nõmme klubi välisfassaadi uuendamine koos soojustusega ning lava kaasajastamine.
- Sai kaante vahele ÜVK (ühisvee- ja kanalisatsiooni arengukava).
- Likvideeriti Tihemetsas masuudihoidla.



- Alustati Vabadussamba kiviosa taastamistöödega.
- Hariduselu edendamise eest omistati Toivo Kirsile valla aukodaniku nimetus (elutöö preemia).
- Võimlemisklubi GITHA pidas 15ndat sünnipäeva.
- Naiskoor Kanarbik pidas 55ndat sünnipäeva.

### 2008. aastal

- Kilingi-Nõmme laululaval toimus Pärnumaa laste laulupidu.
- Koorijuhile, muusikule ja õpetajale Toomas Vollile omistati Saarde valla aukodaniku nimetus (elutöö preemia).
- Saarde kihelkonna I maailmasõjas ja Vabadussõjas langenute mälestussamba taasavamine Kilingi-Nõmmes 24. juuni 2008.
- Kilingi-Nõmme konstaablijaoskond kolis vastremonditud ruumidesse Kilingi-Nõmme päästekomando renoveeritud majas.
- Tali lasteaed jätkab tööd Tali põhikooli remonditud hoones.

- Avati Kilingi-Nõmme uus spordihoone.
- Pärnumaa aasta õpetajaks 2008 valiti Tihemetsa põhikooli emakeele, ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse õpetaja Marju Sepp.
- Valmis reoveepuhasti juurdeehitisena bioloogiliselt lagunevate jäätmete kogumise ja käitlemise plats – komposteerimisväljak.
- Valmis fekaali kogumise ja esmase töötlemise süsteem ehk purgla.
- Valmis valgustatud kergliiklustee Kilingi-Nõmme ja Allikukivi vahel.
- Lavi järv sai endale noorema venna. Valmis suur veesilm uue truubi ja oluliselt laiema tammiga.
- Suletud prügila katmine ja haljastamine
- Kilingi-Nõmme linna omavalitsusliku süsteemi demokraatlikel printsiipidel ülesehitamisel ja selle arendamise eest aastatel 1989-2005 omistati Kalle Kiipusele valla aukodaniku nimetus (elutöö preemia).

Koostas Mari Treial

## Vabadussõja mälestussammas Kilingi-Nõmmes

Saarde kihelkonna I maailmasõjas ja Vabadussõjas langenute mälestussammas avati Kilingi-Nõmmes 5. juunil 1933. aastal. Autoriks oli Anton Starkopf.

Sammas läks maksma 5000 krooni, raha saadi korjandustega. 5,65 m kõrgune obelisk asus kõrgel soklil, samba esiküljel oli pronksist sõduri kuju, käes langetatud mõök. Samba soklil oli 13 maailmasõjas ja 29 Vabadussõjas langenu nimed ning graveering: *Isamaa ilu hoieldes Vaenlase vastu võideldes Varisesid vaprad vennad.* Monument oli kaunimaid Eestis. Monument lõhuti 13. augustil 1945. aastal nõukogude võimu käsul. Sammas lammutati ja pronksist sõdurikuju viidi Tallinna ümbersulatamisele. Mõned samba kivitükid leiti hiljem sohoosi töökoja vundamendist, need kasutati nüüd ära mälestuskivi kujundamisel, kuhu kinnitati plaat annetajate nimedega.

Mälestussamba taastamise mõte tekkis juba 1980. aastate lõpul. Korjandusega saadud raha eest telliti samba taastamise projekt. 1995. aastal valminud suveaia ja lipuplatsi detailplaneeringus kujundati platsi juba selle teadmisega, et kunagi taastatakse seal Vabadussõja ausammas. Samba taastamise võimalust arutati korduvalt, kuid rahapuudusel see ei realiseerunud. Peale valdade ühinemist tõstatati küsimus uuesti ning aastatel 2006–2008 kirjutati Saarde valla eelarvesse ausamba taastamiseks üle miljon krooni. Lisaks



*Vabadussõja mälestussammas Kilingi-Nõmmes. Foto: Andrus Noorhani.*

taotles MTÜ AIK Livonia kaitseministeeriumi kaudu projektitoetust riigieelarvest 453 500 krooni. Riik annetas veel 40 000 krooni. Inimesed annetasid üle 100 000 krooni. Nõuga abistas Eesti sõjahaudade hoolde liit.

Et ausammas taastada võimalikult lähedane esialgsele, toetuti vanadele fotodele. 2007. aasta augustis saabusid monumendi graniitplokid ja algas ehitus. Kivitööd lõpetati septembris. Kohe alustati ettevalmistusi

## Uus spordihoone Kilingi-Nõmmel

Saarde vallas Kilingi-Nõmmel 2008. aasta 5. septembril avatud uus ja uhke Spordihoone pakub erinevaid sportimisvõimalusi eelkõige kohalikele koolilastele, aga ka valla igas vanuses spordihuvilistele. Võist-

kõnniteede rajamiseks, haljastuse uuendamiseks, juuriti vana hekk ja kännud, istutati ümber kaks noort tamme, kaeti monumendi kungas murumätastega. Jõuluks paigaldati pargi valgustus ning prožektorid.

Pronksõduri koopia telliti skulptor Aime Mölder-Kuulbuschilt. Pronksivalu teostas ja kuju paigaldas 2008. aasta aprillis OÜ ARS Monumentaal. Suuremahulised heakorrad teostas AS Zebra, sealhulgas sillutati klostrikiviga monumendi ümbrus ja kõnniteed (640 m<sup>2</sup>), uuendati mullakiht ja rajati muru (1925 m<sup>2</sup>). Platsi haljastuseks istutati 120 m<sup>2</sup> maikellukesi, 120 roosiistikut, rajati tuhkpuuhekk. Tööd tehti Saarde Kommunaaal OÜ ja Saarde vallavalitsuse jõul.

Koos lipupargi rekonstrueerimisega lahendati ka pargi sidumine suveaiaiga – rajati neid ühendav kõnnitee, ehitati kivi-postide ja sokliga metallaed ning asfaltteeriti kõrvalasuv parkimisplats. Pärnu tänava äärde pargi tee algusesse paigaldati kaks lillepüramiidi, platsile ja kõnniteede äärde kaheksa pargipinki. Nii valmis Kilingi-Nõmme kesklinna esinduslik haljasala.

Mälestussammas taasavati 24. juunil 2008. Tseremoonial osales Eesti Vabariigi president Toomas Hendrik Ilves ja kaitseväge juhataja kindralleitnant Ants Laaneots, kohal oli auvahtkond, mängis kaitseväge orkester, toimus vaimulik talitus ning peeti kõnesid.

Samba taastamise loo jäädvustas filmilindile Ants Laigna. Trükist ilmusid päevakohane brošüür, postkaart ja postmark.

Koostas Eesi Kolla

luste ja teabepäevade ajal tutvustatakse hoonet huvilistele Pärnumaalt ja kauge-maltki.

Spordihoone pakub harjutamiseks soodsaid tingimusi tervisesportlastele ja neile, kes soovivad end realiseerida spordivõistlustel maakondlikul, vabariiklikul



*Kilingi-Nõmme uus spordihoone. Foto: Allan Alajaan.*

ja miks mitte ka rahvusvahelisel tasemel. Spordihoones on saardelastel võimalus teha treenerite käe all tutvust täiesti uute spordialadega: mängida sulgpalli, *squashi* või tennis; tegeleda *bodypumpi*, aeroobika ja kõhutantsuga ning arendada end kaas-aegses jõusaalis. Tublid kohalikud treenerid juhendavad jalgpallureid ja orienteerujaid. Jätkatakse tegelemist ka vanade, traditsiooniliste spordialadega, nagu seda on kergejõustik, korv- ja võrkpall. Suurepärased tingimused harjutamiseks on uues spordihoones loodud aastakümneid meie valla kõrget võimlemistaset hoidnud Võimlemisklubile Githa.

Kaheksa kuud avatud olnud Spordihoone populaarsematest sündmustest võib nimetada kiiruslikku tšempionaadi, kolme-palli-turniiri, *squashiturniire*, sulgpalliturniire, paarisvõrkpalliturniiri ja lihavõtteturniiri. Kiiruslik tšempionaad toimus esmakordselt eelmisel isadepäeval ja tuleb

kindlasti kordamisele. Jaanuaris-veebuaris toimunud kolme-palli-turniir meelitas kokku võistkondi üle vabariigi. Mänguuskust oli vaja demonstreerida korv-, võrk- ja jalgpallis. Paarisvõrkpalliturniir on tuntud varasemast, Lihavõtteturniir võrkpallis toimus VII korda.

Juba 20 aastat on igal emadepäeval eelneval reedel toimunud Võimlemisklubi Githa eestvedamisel Kilingi-Nõmme kauneim spordiüritus suur võimlemispidu. Ainult meestest koosnev žürii valib aasta võimlemismissi ja parima võimlemisrühma. 2009. aasta võimlemispidu toimus esmakordselt uues spordihoones ja loodetavasti saab sellest võimlejate pidupäevast igal aastal rahvarohkeim spordisündmus meie hoones, tõeline Saarde valla spordipäevade kuninganna.

Hoidke end kursis Kilingi-Nõmme spordihoones toimuvaga [www.skssaarde.ee](http://www.skssaarde.ee)

Koostas Toivo Tallo



## Sauga vald



VAPP



LIPP

### Sauga vald 1.01.2008

**Territoorium** 164,8 km<sup>2</sup>

- haritav maa 26%
- mets 39%

**Elanike arv**

- kokku 3553
- 1 km<sup>2</sup> kohta 21,6

**Vallakeskus**

- Sauga alevik
- kaugus Pärnust 4 km

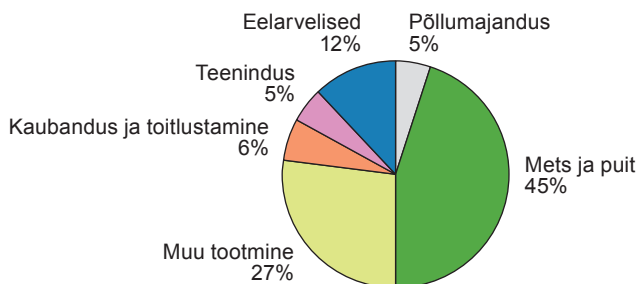
**Asustusüksuste arv**

- alevikke 1
- külasid 10

**Omavalitsusjuhid**

- volikogu esimees Uno Annus
- vallavanem Vello Tiidermann

### Töökohad









## Elanike arv asulate lõikes Sauga vald

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.03.2000 seisuga			OV and- metel 31.12. 2008
	1995	1999	2000	Kohal- olev	Alaline	sh eest- lased	
1. Eametsa küla	49	105	101	177	178	164	289
2. Kiisa küla	74	77	80	87	87	82	82
3. Kilksama küla	153	181	186	200	199	189	362
4. Nurme küla	121	122	123	120	121	118	180
5. Pulli küla	107	129	142	161	155	152	172
6. Räägu küla	45	55	49	49	50	50	60
7. Rütavere küla	60	52	57	53	55	53	63
8. Sauga alevik	1159	1103	1100	1066	1084	963	1183
9. Tammiste küla	88	199	211	352	361	338	894
10. Urge küla	155	183	173	181	184	176	176
11. Vainu küla	80	81	70	60	60	58	76
Asula teadmata							
<b>Kokku</b>	<b>2091</b>	<b>2287</b>	<b>2292</b>	<b>2509</b>	<b>2535</b>	<b>2344</b>	<b>3537</b>

### Olulisemad sündmused 2007–2008. a

#### 2007. aastal

- Sauga alevikus alustas tööd kohalik postkontor.
- Urge külakoosolekul valiti uueks Urge külavanemaks Harri Lind.
- Urge naisselts kohtus kultuuriminister Raivo Palmaru ja tema nõunikuga, räägiti Eesti kultuuri- ja haridusprobleemidest, rahvakultuurist, teatrist jne.
- Loodi Sauga kodutütarde rühm.
- Algatati uus Sauga valla üldplaneering.
- Valla koolide õpilased osalesid Sauga põhikoolis korraldatud keskkonnateadlikkuse teabepäeval. Projekti rahastas osaliselt Keskkonnainvesteeringute keskus.
- Pärnumaa XIII talimängudel saavutas Sauga valla esindus I koha.
- Sauga valla esimene suvepäev pani aluse suvepäevade traditsiooni tekkimisele vallas.
- Jaaniõhtu oli esimene Kilksama-Räägu külaseltsi poolt korraldatud üritus, mis tõi kohale üle ootuste palju rahvast.
- Šotimaal sündmise alla 23-aastaste MM-il kaheksapaadil kulla võitnud paatkonda kuulus meie valla elanik Artur Maier, kes on lõpetanud Sauga põhikooli.
- Võeti vastu Sauga valla ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni arengukava 2006-2008.
- Jõekääru kámpingus toimus XIII Sauga valla laste suvelaager. 13 aastat tagasi algatatud laagrist on saanud valla noortele suvine traditsioon, mida on peaaegu igal aastal ilustanud päikesepaistelised ilmad. Alati on jätkunud vahvaid tegevusi, sel korral oli uudne tuletõrjeolümpia.
- Nurmenuku puhkekeskuses peeti XIII Eesti raskeveohobuste päeva.
- Remonditi põhjalikult Sauga põhikooli I korrus.
- Vallavanem Lembit Rebane vabastati ametist tema avalduse alusel, uueks vallavanemaks valiti Vello Tiidermann.



Volikogu uueks esimeheks valiti Uno Annus.

- Taali põhikooli õpetaja Krista Juurika-sele omistati Pärnumaa aastate peda-googi nimetus.
- Sauga ja Urge raamatukogu kutsusid külla kirjanik Elme Väljaste, kes tutvus-tas huvilistele oma teoseid.
- Kinnitati Sauga valla arengukava 2008–2017 ja tegevuskava aastateks 2008–2011.

### 2008. aastal

- Kilksama-Räägu külaseltsi üldkoosole-kul valiti Kilksama külavanemaks Heini Soobik ja Räägu külavanemaks Urmas Udikas. Külaseltsi read täienesid uute liikmetega mitmetest küladest, liitus ka Pulli külas asutatud käsitööseltsing Osavad Käed ja Urge küla.
- Eesti Vabariigi 90. juubeliaastapäeva pidulikule tähistamisele oli kutsutud pea 100 inimest – ettevõtjad, allasutuste juhid, seltside ja MTÜ-de esindajad, valla aktiivsemad kodanikud.
- Süttis Nurme turbaraba, kustutustöid raskendas paks suits ja tugev tuul. Vaatamata päästetöötajate pingutus-tele levis tuli ligikaudu 24-hektarisele maa-alale, kannatada sai ka suur tükk metsa.
- Ilmus Sauga valla elanik Heli Lepiku luu-lekogu “Südamest südamesse”.
- Sauga valla II suvepäeval peeti õpitu-bades osalemise, sportimise ja muusika nautimise kõrval meeles ka juuniküüdi-tamise ohvreid.
- Sauga avatud noortekeskuse laienda-mine lülitati 15 miljoni krooniga noorsoo-töö infrastruktuuri arendamise investee-ringute kavasse. Arhitekt Veronika Valki käe all valminud põnev projekt näeb ette praeguse hoone ümberehitamise kahekorruseliseks energiasäästlikuks passiivmajaks (maja, mille küttekulu on viidud miinimumini). Investeeringute kava elluviimiseks eraldas Euroopa sot-siaalfond 316 miljonit krooni, taotlusi aga esitati ligi 1,3 miljardi krooni eest. Esitatud 186 projekti kavandist lülitati investeeringute kavasse 47 erinevat objekti Eesti erinevatest paikadest, Pär-numaalt sai toetust veel vaid Tõstamaa.
- Valla XIV suvine lastelaager erines varasematest. Keskkonnainvesteeringute keskuse toetusel Nurmenuku Puh-kekeskuses aset leidnud indiaanilaag-ris tutvusid noored indiaani kultuuriga ja õppisid loomade eest hoolitsemist. Laagrist sai alguse loodus- ja indiaani-teemalise lauamängu idee, millest are-nes lõbus ja teadmisi kasvatav mäng kogu perele. Lauamängu “Tarkusekütt” jagatakse koolidele, noorteaastustele ja -organisatsioonidele üle Eesti.
- Urge raamatukogus võis vaadata näitust kevade ja suve jooksul Urge vabaajakeskuse puutööringis käivate laste töödest. Ringijuhendaja Heini Soo-biku õpetusel olid lapsed meisterdanud kunstiteose nime väärivaid eksponaate. Ringis osalenud lapsed said kogemuse, kuidas lihtsate vahenditega (taaskasu-tatud puit) väga ilusa tulemuseni jõuda.
- Kilksama-Räägu külaselts korraldas Kilksama küla metsade vahel ülevalla-lise perespordipäeva.
- Jänesselja lasteaia ja Taali põhikoo-lis käis muinasjutte vestmas Piret Päär koos rahvamuusik Cätlin Jaagoga. Las-teaia õpetajatele ja lapsevanematele rääkis küllaline jutuvestmise tähtsusest.
- Urge esimesel Vabaka vabalaval võisid üles astuda igas vanuses pillimängijad, tantsijad, luuletajad jne. Sellega sai alus pandud igakuisele vabalava traditsioo-nile.
- Suurim ettevõtmine 2008. aastal oli kevadel alanud Jänesselja lasteaia juur-deehitus, mis valmis detsembris. Uues majas on ruumid lasteaia kolme rühma, spordisaali ja kunstiklassi jaoks. Nii suurt



investeeringut – 24,5 miljonit krooni – ei ole taassündinud Sauga valla ajal enne tehtud.

- Sai teoks Sauga põhikooli tööõpetuse klassi ümberehitus ja sotsiaalmaja renoveerimine.
- 2008. aastal oli eelarves teedehooldusraha kaks korda rohkem kui eelnevatel aastatel, jõuti teede ja tänavateni, mille ei olnud nende ehitamise ajast mingeid korrastustöid tehtud.
- Pärnu linna ja maakonna noorte solistide konkursil Sügisulgu pälvis *grand prix* Toomas Volli laulustuudios õppiv Sauga valla poiss Martti Laas.

### Olulisem kultuurisündmus Sauga vallas 2007

Sauga valla esimene suvepäev 9. juunil tõi kogu vallarahva ühte kohta kokku meelt lahutama.

Kui paljudes valdades on vallapäevad juba aastaid olnud suvine traditsioon, oli

- Sauga raamatukogu tabas “kirjanike dessant” – külas käisid Jürgen Rooste, Karl Martin Sinijärv, Andrei Hvostov ja Andreas Nestor. Räägiti tänapäeva Eesti kirjaniku rõõmudest ja muredest, sekka pisteti luulet ja kitarrimängu.
- Urge raamatukogu külastas Võrumaa kirjanik Enn Vaino. Kirjamees rääkis oma eluteest Eestis ja Siberis ja lõbusaid juhtumisi, millest osa on ka raamatukaante vahele jõudnud.
- Sauga alevikus alustas tööd Volvo veo- kate ametlik remondi- ja hoolduskeskus.

Sauga valla rahvale see esimene. Võib öelda, et kordaläinud üritus, sest eesmärk oli omaette elavate külade elanikud ühes peredega kokku tuua ja huvitavalt nende aega sisustada.

Rahvast oli kohale tulnud korraldajate arvates parasjagu, nii et igaühel oli ruumi ringi käia ja rahulikult endale meelepärast



Sauga valla esimesed suvepäevad. Foto: Piia Salundi.



tegevust leida. Tegevust leiti õpitubades, väga populaarseks osutusid viitmine, nahkehistöö ja klaasimaal.

Kui algul peljati, et meisterdamise eest tuleb raha välja käia, ja hoiti esialgu kauge-male, siis selguse saades, et kõik meisterdamisvahendid on tublide sponsorite abiga tasuta, asusid nii väikesed kui suured õpitubasid vallutama, sest valmistatud asjad said tegijad endale.

Nii kippusid õpituba juhendanud A.R.S kunstistuudio laste klaasimaalid jääma müümata, sest eelistati teha ise oma kätega. Samal ajal Sauga avatud noorte keskuse noorte batikatehnikas linasest riidest kotid läksid hästi müügiks. Noortekeskuse eesmärk oli juhtida tähelepanu keskkonnasäästlikkusele ning noorte tegevusele.

Meistrite hulgas õpetas korvipunumist Margus Rebane. Skulptor Rait Pärg näitas vabatahtliku modelli peal kipsmaski valmistamist, päeva jooksul võttis tema sõrmede all ilmet Sepo Seemani pea koopia.

Vallavanem Lembit Rebane oli teistele eeskujuks jalga tõmmanud suviselt lahedad varbavahed ja pähe lükanud madruse-mütsi, niisamuti oli tõise oleku koju varna riputanud vallavolikogu esimees Vello Tiidermann, kes õnnitles valla esimeste sportlike külamängude võitjaid.

Finaalini jõudsid esimesed Sauga külade mängud – võisteldi orienteerumises, teatejooksus ja märkilaskmises, peeti sõpruskohtumine jalgpallis. Sportlikku tegevust jagus neilegi, kes külamängudest osa ei võtnud. Kavas olid saapaheide ja liivakottide täpsusvise, kõige raskem oli aga tennisepalle ämbrisse visata. Priske auhinnakott meelitas peale mudilaste üsna mehemõõtu noorsandegi.

Väikeste laste lemmikatraktsiooniks kujunes batuut, kus kangemad hüppasid tundide kaupa. Suuremad said mõõtu võtta vibulaskmises ja proovida õhupüssi ja -püstoliga märki tabada.



*Skulptor Rait Pärg vabatahtlikule "ohvrile" kipsmaski tegemas. Foto: Piia Salundi.*

Päeva jätkus palju esinejaid. Rõõmu pakkusid laululapsed Jänesselja lasteaiast, Sauga ja Taali põhikoolist. Ants Lopsiku juhendamisel esitasid Sauga põhikooli tantsuringi lapsed diskot, rock'n'roll'i, tšatšat ja räppi. Akrobaatikat näitasid väikesed iluvõimlejad Kullemi Tirtsud.

Elevust tõi oma teise avaliku esinemisega Kilksama küla bänd. Külalistena löid kaasa noorteesambel Greip ja folkloorigrupp Svjata Vatra. Kui Greip võlus harmoonilise kõlaga, siis Svjata Vatra temperamentsete rütmide ja publiku kaasahaaramisega.

Sauga vabatahtlike tuletõrjeselts oli püstitanud telgi, kus lapsed said joonistada. Taustana jooksid temaatilised filmid, kuidas õnnetuse korral käituda. Kahele tuletõrjeautole oli üles seatud näitus seltsi



töövahenditest. Jagati voldikuid õpetusega, kuidas kodu tuleohutumaks muuta. Soovijad võisid proovida pulberkustuti abil tuld kustutada. Lapsi rõõmustas päästemaskott Nublu, kes jagas kommi ja puuvilju, samuti kasutasid lapsed usinasti võimalust ennast koos Nubluga pildistada.

Tuletõrjeselts andis mõnele suvepäeval osalejale esmaabi. Õnneks olid vigastused

tühised: mõni vill ja lõikehaav. Kuumast ilmast hoolimata ei saanud keegi päikese-pistet, sest tuletõrjeautost võis külma dušši võtta.

Tekst Anu Jürisson (*Pärnu Postimees*)

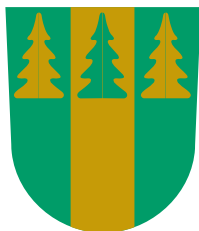
Koostajad Sauga valla suvepäeva idee autor ja korraldaja Ave Grenberg ning Piia Salundi



*Jännesselja lasteaia uus maja – projekti autor Priit Matsi. Foto: Piia Salundi.*



## Surju vald



VAPP



LIPP

### Surju vald 1.01.2008

**Territoorium** 357,7 km<sup>2</sup>

- haritav maa 5%
- mets 86%

**Elanike arv**

- kokku 1105
- 1 km<sup>2</sup> kohta 3,1

**Vallakeskus**

- Surju küla
- kaugus Pärnust 24 km

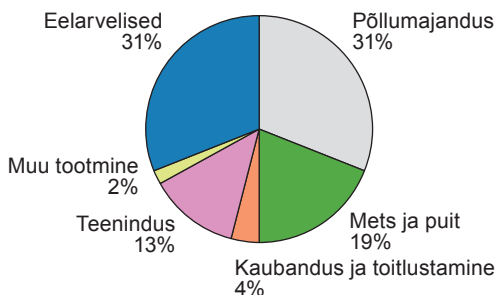
**Asustusüksuste arv**

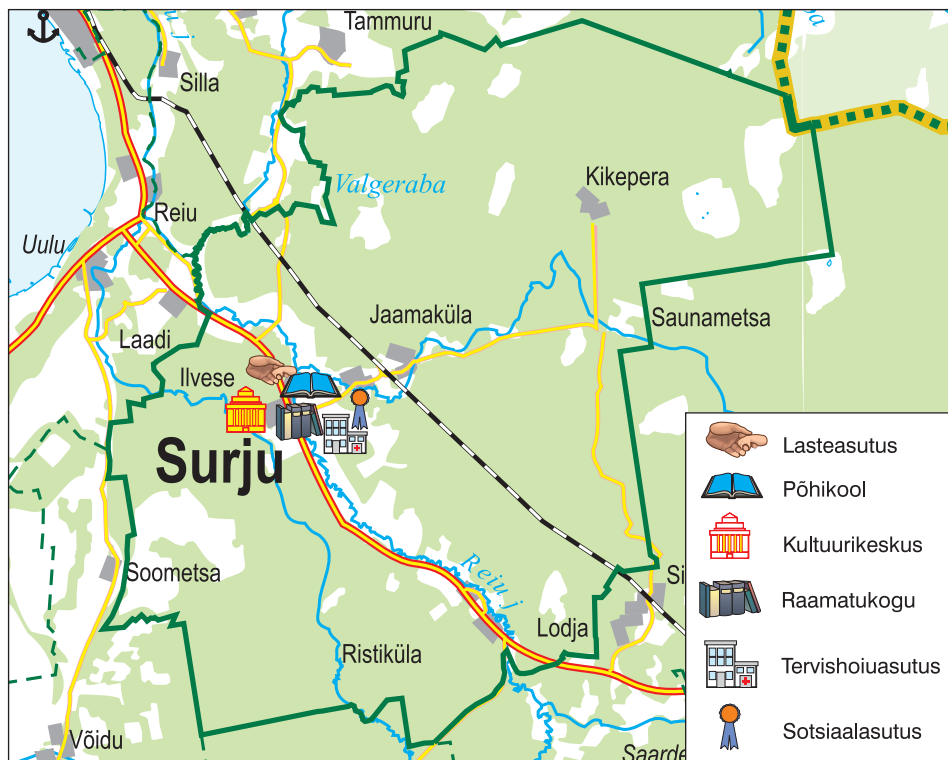
- külasid 11

**Omavalitsusjuhid**

- volikogu esimees Kadri-Aija Viik
- vallavanem Evi Kukk

### Töökohad





Surju-Ilvese küla seltsi poolt rajatud mänguväljak. Foto: Surju valla fotokogu.





## Elanike arv asulate lõikes Surju vald

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.03.2000 seisuga			OV andmetel 31.12.2008
	1995	1999	2000	Kohalolev	Alaline	sh eestlased	
1. Ilvese küla	116	128	129	105	106	102	118
2. Jaamaküla küla	200	182	182	173	179	163	172
3. Kalda küla	91	82	86	79	82	82	79
4. Kikepera küla	57	26	28	33	32	31	35
5. Kõveri küla	7	5	5	5	5	5	5
6. Metsääre küla	90	88	90	93	98	98	137
7. Rabaküla küla	48	53	56	64	61	61	88
8. Ristiküla küla	98	116	119	95	94	94	111
9. Surju küla	336	349	351	331	327	315	310
10. Lähkma küla		35	39	34	34	30	32
11. Saunametsa küla		26	28	21	22	22	25
Asula teadmata				4			
<b>Kokku</b>	<b>1043</b>	<b>1090</b>	<b>1113</b>	<b>1037</b>	<b>1040</b>	<b>1003</b>	<b>1112</b>

### Olulisemad sündmused 2007–2008. a

#### 2007. aastal

- Surju lasteaiade laste käsitöönäitus Surju raamatukogus.
- Valla MTÜ-de ja ettevõtjate esindajate osalemine Rohelise Jõemaa Koostöökogu strateegia väljatöötamisel
- Valla vapimärgi said: vallasekretär Mare Kütt, raamatukogu juhataja Elvi Piiri, sõja- ja spordiveteran Vambola Rimmel ja meditsiinitöötaja Ermine-Maria Hunt.
- Hallopi kaubabuss lõpetas elanike kaubandusliku teenindamise ja valla buss alustas kaugemate külade elanike toomist Surju kauplusesse.
- Surju naisrahvatantsurühm Sõbratarid tähistas 15. tegevusaastat.
- Pärnumaa eakate lauluvõistlusel saavutas Uno Vaska üldarvestuses IV koha.

- Surju rahvamaja näitering tähistas 15. sünnipäeva esietendusega "Seltsimees telefon".
- Jaamaküla seltsing soetas Kohaliku omaalgatuse programmi kaasabil väikese puhkemaja.
- Volikogu esimehe ja vallavanema vastuvõtt väikelastele ja nende vanematele.
- Surju põhikooli ajaleht Koolikaja alustas taas ilmumist.
- Surju põhikoolis toimus keskkonnaalane õpilaskonverents.
- Emadepäevale pühendatud laste lauluvõistlus oli juba kümnes.
- Surju rahvamaja folkloorirühm osales XX rahvusvahelisel folkloorifestivalil Baltica.
- Surju valla spordipäeval selgitati välja sportlikumad külad ja parimad sportlased.
- Vallavolikogu esimees ja vallavanem võtsid vastu koolide lõpetajaid.



- Jaamaküla seltsingu eestvedamisel toimus Jaamaküla küla II kodukandipäev.
- Tehti kokkuvõtteid valla heakorrakonkurssist.
- Metsaääre küla selts tegi väljasõidu Soomaale
- Koguti elanikelt ohtlikke jäätmeid.
- Surju põhikooli õpilased osalesid Surju ja Kilingi metskonna metsmaade koristamise talgutel.
- Surju põhikooli keskkonnakomisjon käis Raplamaal Sillaotsa talumuseumis, et tutvuda eestlaste looduslähedase eluviisiga ja teha oma käega ehistat eesti rukkileiba.
- Valla eakate päeval esines Lääne-Eesti päästkeskuse spetsialist, kes tutvustas tuleohutusnõudeid.
- Pärnumaa aasta noorõpetaja tiitli sai Surju põhikooli muusika- ja venekeele õpetaja Irina Oad.
- Surju põhikooli õpilased valisid parimaks algklasside õpetajaks Heidi Kodasmaa ja vanema astme õpetajaks Marge Lepiku.
- Kohaliku omaalgatuse programmist eraldati raha MTÜ Ristiküla külaseltsile kolakoja ehitamiseks, MTÜ Metsaääre küla seltsile külaplatsile juurdepääsutee rajamiseks, MTÜ Surju-Ilvese küla seltsile kodukandipäeva läbiviimiseks.
- EV 90. aastapäevale pühendatud Pärnumaa mälumängus "Tunne oma maad" jäi Surju põhikooli võistkond jagama I ja II kohta.
- Lauluvõistlusel Väike Canto saavutas I koha Kristiina Grigorjeva ja eripreemia sai Aiko Kasesalu
- Keskkonna investeeringute keskus rahastas õpilaste keskkonnalaagrit.
- Toimus Surju põhikooli vilistlaste kokkutulek
- Vallavolikogu võttis vastu Surju valla ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni arengukava aastateks 2007–2019.
- Surju rahvamajas tänavalla isetegevuslasi.
- Surju põhikool liitus *e-twinningu* projektiga.
- MTÜ Pärnumaa kodukant tunnistas Jaamaküla külavanema ja Jaamaküla seltsingu esimehe Zoja Kallase aasta sädeinimeseks.
- Hasartmängumaksust regionaalsete investeeringutoetuste andmise programmist eraldati raha Surju hooldekodu ja tervisekeskuse hoone elektrisüsteemide uuendamiseks.

### 2008. aastal

- Laulukonkursil "Kaunim metsalaul" võitsid oma vanuserühmas Kristiina Grigorjeva ja Aiko Kasesalu.
- Kikepera külaelu elavdamiseks moodustati MTÜ Kikepera selts.
- Surju põhikooli võistkond osales loodusteemalisel telemängus "Mine metsa".
- Surju põhikool osaleb Comeniuse projektis *We are in the same team*.
- Vallavolikogu esimehe ja vallavanema vastuvõtt väikelastele ja nende vanematele
- Tähistati Eesti Vabariigi 90. aastapäeva.
- Valla vapimärk omistati kultuuritöö arendamise eest Valve Lankotsale ja kauaegse pedagoogilise töö ja kultuuri edendamise eest Vaike Nõmmistele.
- Surju põhikooli õpilased olid külalisteks Soome sõprusvallas Rusko.
- Surju põhikooli õpilased osalesid projektis "Kooliteed puhtaks".
- Surju põhikooli võistkond saavutas Pärnumaa algklasside meistrivõistlustel males I koha
- Surju põhikooli korvpallivõistkond saavutas Eesti maakoolide meistritiitli.
- Valla elanikud osalesid üleriigilisel prügi koristamise päeval "Teeme ära".



- Surju rahvamaja näitering tõi lavale Hugo Raudsepa näidendi “Mikumärdi”.
- Maakondlikul lauluvõistlusel Seeniorilaul saavutas Uno Vaska II koha.
- Surju põhikooli korvpalli võistkond saavutas Eesti koolinoorte meistrivõistlustel I koha.
- Surju põhikoolis alustas tööd pikapäevakool.
- Toimus emadepäevale pühendatud üheteistkümnes laste lauluvõistlus.
- Lastekaitsepäeval kutsuti vallavolikogu esimehe ja vallavanema vastuvõtule paljulapseliste perede lapsed ja nende vanemad.
- Lõpetati hooldekodu ja tervisekeskuse hoone renoveerimine.
- Surju põhikooli seinale paigaldati mälestustahvel kooli endisele direktorile Aleksander Riisile.
- Jaamaküla päevakeskuse tegevusest täitus kümme aastat.
- Asutati Aleksander Riisi nimeline fond.
- Aleksander Riisi nimelised stipendiumid omistati parimale lõpetajale Raigo Tugeدامile, aktiivse osalemise eest Oma Riigi töös Rain Tettermannile ja õpetaja Pille Tahkerile arendustegevuse eest Surju põhikoolis.
- Toimus Keskkonna investeeringute keskuse poolt finantseeritud õpilaste keskkonnalaager.
- Surju vald korraldas Surju põhikooli staadionil Reiu jõe XXII suvemängud.
- MTÜ Surju ja Ilvese küla seltsi eestvedamisel viidi läbi Surju ja Ilvese küla külapäev.
- Vallavolikogu esimees ja vallavanem võtsid vastu koolide lõpetajaid.
- Alustati 40-kohalise lasteaia ehitamist. Ehitamist rahastatakse EL meetmetest “Kohalike avalike teenuste arendamine” ja valla eelarvest.
- Moodustati MTÜ Lähkma-Saunametsa külaselts.
- Surju-Ilvese küla Seltsi poolt PRIA-le esitatud projekti raames valmis küla puhkekoht-mänguväljak.
- Kaunis kodu konkursi raames selgitati välja valla kaunimad kodud ja ettevõtted.
- Vallavolikogu täiendas Surju valla arengukava 2004–2012 (2014) investeeringute tegevuskava.
- Surju PM avas uue 486-kohalise vabapidamisega lüpsilauda.
- Surju lasteaed sai 20-aastaseks.
- Kohaliku omaalgatuse programmist said toetust MTÜ Ristiküla külaselts helitehnika soetamiseks.
- Vallamaja II korrusel avati taas apteek
- Laulufestival Väike Canto toimus Surju rahvamajas. Surju põhikooli õpilastest saavutasid oma vanuserühmas I koha Aiko Kasesalu ja Kristiina Grigorjeva.

## Külaliikumine areneb

Valla arengus on olulisel kohal külaliikumine. Külaliikumisest sõltub külaelanike kaasatus oluliste külaelu puudutatavate probleemide lahendamisel ja kohalik areng. Viimastel aastatel on vallas aktiivselt moodustatud külaseltse ja seltsinguid, et nende tegevuse kaudu saada külla investeeringuid, korraldada külapäevi, kultuuri- ja spordiüritusi, heakorralgusi, jalgrattamatku jne. Eriti

aktiivselt on tegutsenud MTÜ Surju-Ilvese küla selts, MTÜ Ristiküla külaselts ja Jaamaküla seltsing. Tänu nende tegevusele on Jaamakülas laste mänguplats, grillkoda, korralikult remonditud avalik internetipunkt, Surju külas puhkekoht-mänguväljak, kus on mängulinnak, lastemängumaja ja grillmaja, Ristikülas külakiik, teadete tahvlid, väike kõlakoda jne. Raha projektide elluviimiseks on taotletud Kohaliku omaalgatuse programmist ja MTÜ Surju-Ilvese küla selts



taotles raha koguni EL meetmest “Külade uuendamise ja arendamise investeeeringutoetus”. Investeeringutest olulisem on inimeste tahe midagi ise ära teha ja see tahe on külaelanikes olemas ja muutub jär-

jest suuremaks. Selle ilmekaks näiteks on külaseltside moodustamine valla hõredalt asustatud äärealadel – Kikepera külaselts ja Lähkma-Saunametsa külaselts.

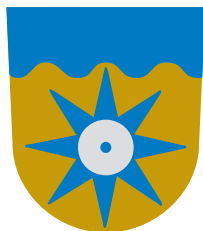
Koostas Evi Kukk



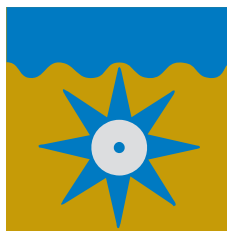
*Surju näiteringi lasvastatud “Mikumärdi” esietendus. Surju valla fotokogu.*



## Tahkuranna vald



VAPP



LIPP

### Tahkuranna vald 1.01.2008

**Territoorium** 103,4 km<sup>2</sup>

- haritav maa 24%
- mets 42%

**Elanike arv**

- kokku 2301
- 1 km<sup>2</sup> kohta 22,3

**Vallakeskus**

- Uulu küla
- kaugus Pärnust 15 km

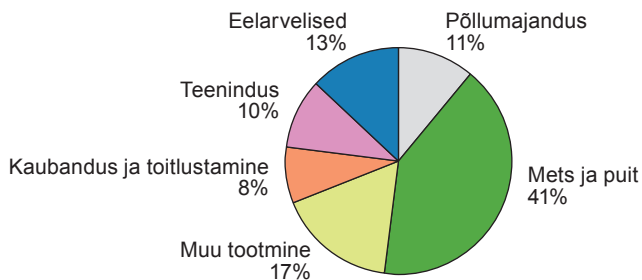
**Asustusüksuste arv**

- alevikke 1
- külasid 8

**Omavalitsusjuhid**

- volikogu esimees Kalmer Metsaoru
- vallavanem Karel Tõlp

### Töökohad





Tahkuranna Avatud Noortekeskuse mängude saal. Foto: Gerda Vares.



## Elanike arv asulate lõikes Tahkuranna vald

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.03.2000 seisuga			OV andmetel 31.12. 2008
	1995	1999	2000	Kohalolev	Alaline	sheest-lased	
1. Laadi küla	146	169	169	214	209	205	336
2. Leina küla	37	29	29	32	32	32	47
3. Lepaküla küla	82	92	92	90	88	86	91
4. Metsaküla küla	71	69	69	75	75	75	67
5. Piirumi küla	42	37	37	44	44	43	45
6. Reiu küla	298	351	352	375	384	313	488
7. Tahkuranna küla	108	108	108	113	120	120	132
8. Uulu küla	503	543	545	526	535	522	559
9. Võiste alevik	591	579	577	503	531	519	541
Asula teadmata				4			5
<b>Kokku</b>	<b>1878</b>	<b>1977</b>	<b>1978</b>	<b>1976</b>	<b>2018</b>	<b>1915</b>	<b>2311</b>

### Olulisemad sündmused 2007–2008. a

#### 2007. aastal

- Märtsis said Tahkuranna valla noored Uulu kultuuri- ja spordikeskusesse oma pesa – Tahkuranna Avatud Noortekeskuse ehk T.A.N.K. ruumid.
- Tahkuranna valla vapimärgi kavaleriks said Hilde Pulk ja Sirje Kõresaar.
- Algas valla uue üldplaneeringu koostamise protsess. Esimesed rahvakoosolekud toimusid Uulus ja Võistes.
- Toimus esimene ülevallaline eelkooliealiste laste spordipäev.
- Tahkuranna valla külade XIII küladevahelised jõukatsumised toimusid Metsakülas, korraldajateks aktiivsed inimesed Metsakülalt.
- OÜ Grossi Puit töömehed paigaldasid uue silla üle Uulu kanali võimaldamaks ühendusteed jalakäiatele kahe küla vahel.
- X Noorte laulu- ja tantsupeol osalesid ka Tahkuranna noored võimlejad ja lauljad.
- Möödus 140 aastat Uulu I laulupäevast.

- Valmis Uulu lasteaia mänguväljak, kus mänguruumi on lasteaia neljale rühmale.
- Võiste sotsiaalmaja sai uue näo. Välisfassaadi remonttöid teostas AS Jart Konsult. Projekti rahastas Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium energiasästu programmist.
- Toimus II Tahkuranna valla akordionimuusika päev.
- Jüulumäe tervisspordikeskuses kavandati suusatunneli rajamist.

#### 2008. aastal

- Tantsuselts Ülejala tähistas 20 tegevusaastat.
- Tahkuranna valla vapimärgi kavaleriks sai Tiiu Pärnits.
- Uulu põhikooli 9.klass oli maakonnas parim lõpuksamite sooritaja.
- Laadi külas Rool 1 ja Rool 2 kinnistutel oleval 80 majapidamist said ühisvee- ja -kanalisatsioonitrassid. Töid teostas OÜ Hüdromel. Veetrasside paigalduse projekti rahastas SA Keskkonnainvesteeringute keskus.



- Ilmavalgust nägi ajaloovihik “Tahkuranna läbi aegade”. Projekti rahastas Kohaliku omaalgatuse programm.
- Tahkuranna valla küladevahelised jõukatsumised spordis toimusid XIV korda. Seekord oli toimumiskohaks Võiste ja korraldajaks Võiste aleviku aktiivsed külaelanikud. Ürituse toimumise ajaks sai Võiste suveaed uue lipuvarda ja trepi, mida mööda on Kirikumäelt hea alla tulla. Projekti rahastas Kohaliku omaalgatuse programm.
- Aasta maaraamatukoguhoidja tiitli sai Võiste raamatukogu juhataja Ülle Toomla.
- Tahkuranna vallale anti tiitel “Parim kodanikualgatust toetav omavalitsus 2008”.
- Vald ostis hoonestatud Tare kinnistu Võistes, kus valla seltsid ja muud ühendused saavad endale ühise kooskäimisekoha.
- MTÜ Tahkurandlane eesvedamisel val-

mis ajaloovihik “Tahkuranna mõisast ajalooallikate valgusel”, milles käsitletakse Tahkuranna mõisa kujunemist ja sellega seonduvat. Projekti rahastas Kohaliku omaalgatuse programm.

- Uulus alustati kergliiklustee rajamist koos tänavavalgustuse paigaldamisega. I etapina valmis 400 meetrine lõik Uulu Põhikooli juurest Uulu pargi lõpuni.
- Valgustuse said Mägra ja Metsküla bussipeated.
- Uulu lasteaia laiendamise eesmärgil osteti Mõisa kinnistu.
- Jõulumäe tervisespordikeskuses algas ligi 18 miljonilise projekti elluviimine, mille raames arendatakse välja lumetootmissüsteem, staadion, liikumisrajad ja juurdepääsuteed, ehitatakse õppeklass ja taastusruumid. Projekti rahastab piirkondade konkurentsivõime tugevdamise programm.

Koostas Tiiu Sommer

## Tahkuranna valla noored said oma pesa

Peale kaht ja poolt kuud eeltööd avas noortele lõpuks oma ukseid Tahkuranna Avatud Noortekeskus ehk T.A.N.K. Noortele sai pesa sisse seatud Uulu kultuuri- ja spordikeskuse soklikorruusele mängudesaaali.

Avamispidu toimus 23. märtsil 2007. aastal, ametlikus osas tutvustati noortekeskuse ruumi, võimalusi ning tulevikuplaane. Väikesesse ruumi kogunes ca 40 noort, keda kostitati luuletuste, tordi ning hiljem ka muusikaga rockist polkani. Õhtu edenes tuli noori keskusesse juurdegi. Noortele esines valla oma noortebänd Fenomen5 ja Pärnu väikese vabakooli bänd Miki Maus. Peo algus läks kenasti vedama, mida aga ei saa öelda õhtut lõpetava disko kohta kuna rohkem oli noori näha noortekeskuse ruumis, kui suures saalis tantsimas. Noorte väitel oli disko jaoks väljas veel liiga valge.

Väga hea meel oli avamispeol näha ka paari lapsevanemat ja suur soov on, et lapsevanemad ilmutaksid T.A.N.K.‘i vastu veidi suuremat huvi. Samuti võiksid noortekeskusega tutvuma tulla ka valla haridus- asutuste töötajad.

Selleks, et noortekeskuse juhatajal üksi raskeks ei läheks, sai kokku kutsutud noortektiiv. Kui esialgu oli noorte huvi leigem, siis praeguseks on aktiivi töös osalemiseks avaldanud soovi juba 18 noort, mille üle on siiralt hea meel kuna üks õige avatud noortekeskus peab toimima noortele ja noortega koos. Aktiivi noored on asjalikud ning suhtlemisel avatud ja mõistavad, et aktiivitöö ei ole ainult muhe koosistumine teelaua ümber vaid aktiivi ootab ees päris tõsine töö. Kui esimestel koosolekutel on jutud edenenud visamalt, siis viimasel koosolekul tuli noorte poolt väga asjalikke pakkumisi.

Kui vallas leidub noorte tegemistest





huvitatud täiskasvanuid, kes tahaksid noortekeskusele vabatahtlikuna kaastööd teha, olgu selleks siis noorte huvitegevuse juhendamine või ürituste korraldamine, on igasugune abi teretulnud. Teretulnud on ka ettevõtjate abi, kes leiavad, et neil oleks võimalik noortekeskust erinevate vahenditega toetatud.

Praegu on noortel võimalik vaba aega sisustada minipiljardiga, lauajalgpalliga, lauatennisega, erinevate lauamängudega, loovtegevusega ning puhkenurgas lobisemisega. Puhkenurgas on võimalik vaadata telerit ja korraldada filmiõhtuid.

## Võistes esitleti raamatut

30. aprillil 2008. aastal esitleti Võiste raamatukogus ajaloovihikut "Tahkuranna läbi aegade".

Kuigi Tahkuranna kohta on ilmunud erinevates trükistes palju ajaloolisi materjale, ei ole trükiväljaannet seni jani ilmunud.

Võiste raamatukogu juhataja Ülle Toomla initsiatiivil tuli kokku grupp inimesi, kes otsustasid selle vea parandada. Ajalooimehikonda ja raamatu koostamise aktiivi kuulusid Uno Eesnurm, Saima Vaher, Anne Aaslaid, Anu Alloja ja Ülle Toomla.

Nagu raamatu eessõnast selgub, oli ajalooimehiku valmimisele kaasa aitajaid palju. Kogutud materjalid kirjutas raamatuks Ülle. Raamat sisaldab piirkonna ajalugu minevikust kuni iseseisva Eesti Vabariigi lõpuni 1940. aastal

Ülle tänas kõiki raamatu ilmunisega seotud inimesi raamatu ja soojade sõnadega.

Leiame, et tegemist on järgimist vääriva eeskujuga. Olgu see raamat innustuseks ja inspiratsiooniallikaks teistele.

Täname tegijate poolt ka Kohaliku omalgatuse programmi ja Kultuurkapitali toetuse eest, milleta poleks raamat valminud.

Aprillikuust annab noortekeskuse külastamiseks õiguse T.A.N.K.'i liikmekaart, mille hind on 50 krooni ja mis annab õiguse kasutada noortekeskuse ruumi ja vaba vaba aja veetmiseks. Kaarti kehtivusaeg on 1 aasta ja kui jagada summa 12 kuu peale ära, ei tule summa kuus kuigi suur. Kaarti saab taotleda noortekeskuse juhatajalt. Liikmekaart aitab saada ülevaate sellest, kes ja kui palju noortekeskust külastavad, aga vähetähtis ei ole ka turvalisuse tagamine noortekeskuses.

Koostas Kristina Papsejeva

Täname Tahkuranna vallavalitsust, MTÜ Tahkuranna naiseltsi, kes kinkis "Uulust mitme kandi pealt" ja "Tahkurannast läbi aegade" Pärnumaa raamatukogudele.

Soovime jõudu ja vahedat sulge kõigile tublidele kodu-uurijatele.

Koostas Lenna Eliste



*Kohaliku omalgatuse programmi abil valmis Võiste suveaias trepp ja sai paigaldatud lipuvarras. Foto: Tiiu Sommer.*



## Tootsi vald



VAPP



LIPP

### Tootsi vald 1.01.2008

**Territoorium** 1,8 km<sup>2</sup>

**Elanike arv**

- kokku 910
- 1 km<sup>2</sup> kohta 505,6

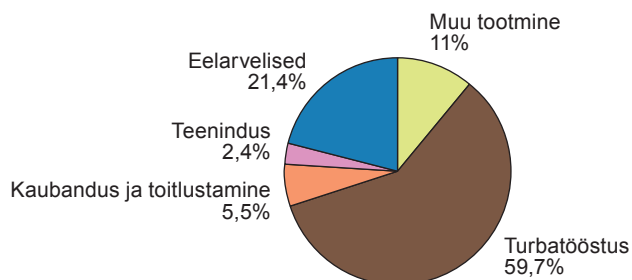
**Kaugus Pärnust** 41 km

**Omavalitsusjuhid**

- volikogu esimees Kalev Kaljuste
- vallavanem Kaljo Ahman

**Tootsi asukoht kaardil – vt lk 373**

### Töökohad





## Olulisemad sündmused 2007–2008. a

### 2007. aastal

- Tootsi põhikooli osaline renoveerimine 1,4 mln kr.
- Tootsi noortekeskuse ehitus 0,1 mln kr.
- Kergliiklustee ehitus Metsakülla 0,2 mln ~2 km (ehitus toimus vanale raudtee tammile).
- Tootsi eakate seltsingu Kanarbik juht Maie Narits osales Pärnu maakonna tublimate eakate 2. oktoobril 2007 Tallinas Õpetajate majas toimival sotsiaalministri vastuvõtul.
- Pärnu maavalitsus koostöös Pärnumaa ettevõtlus- ja arenduskeskusega valis 2007. aasta parimaks vabatahtlikuks Tootsi noorte juhendaja Inga Raudseppa.
- Tootsi sügisduatlioni kuus etappi: nii Ain Käärt mälestusvõistlused kui Pärnumaa meistrivõistlused duatlonis



*Tootsi lasteaia Sinilill renoveeritud rühmaruum. Tootsi valla fotokogu.*

### 2008. aastal

- Tootsi lasteaia rühmade renoveerimine 1,5 mln kr.
- Tootsi teede ja platside asfalteerimine 0,3 mln kr.
- Tootsi põhikooli osaline renoveerimine 0,1 mln kr.
- Tootsi spordisaali osaline renoveerimine 0,1 mln kr.
- 2008. aasta alguses asutati MTÜ Tootsi peenar.
- Eesti Vabariigi 90. aastapäeva tähistamine 22. veebruaril 2008, tunnustati mitmeid Tootsi valla kodanikke aastatepikkuse tööpanuse eest Tootsi valla arendamisel.
- 11. märtsil 2008 toimus Tootsi muusika- ja kunstikoolis akordionistide konkurs, millest võtsid osa üheksa muusikakooli.
- 11. mail 2008 toimus esmakordselt Tootsi Basseinitriatlon.
- Osalemine üle-eestilises aktsioonis "Teeme Ära 2008".
- Toimus kahepäevane võistlus Tootsi Ratas.
- Tootsi sügisduatlioni kuus etappi: nii Ain Käarti mälestusvõistlused kui Pärnumaa meistrivõistlused duatlonis.

Koostas Julia Erm



*Tootsi põhikool novembris 2008. Tootsi valla fotokogu.*



# Tori vald



VAPP



LIPP

## Tori vald 1.01.2008

**Territoorium** 282,1 km<sup>2</sup>

- haritav maa 30%
- mets 49%

### Elanike arv

- kokku 2602
- 1 km<sup>2</sup> kohta 9,2

### Vallakeskus

- Tori alevik
- kaugus Pärnust 27 km

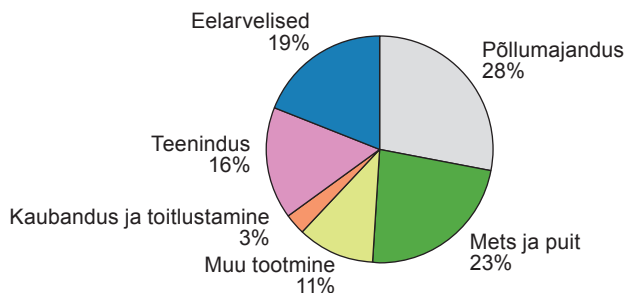
### Asustusüksuste arv

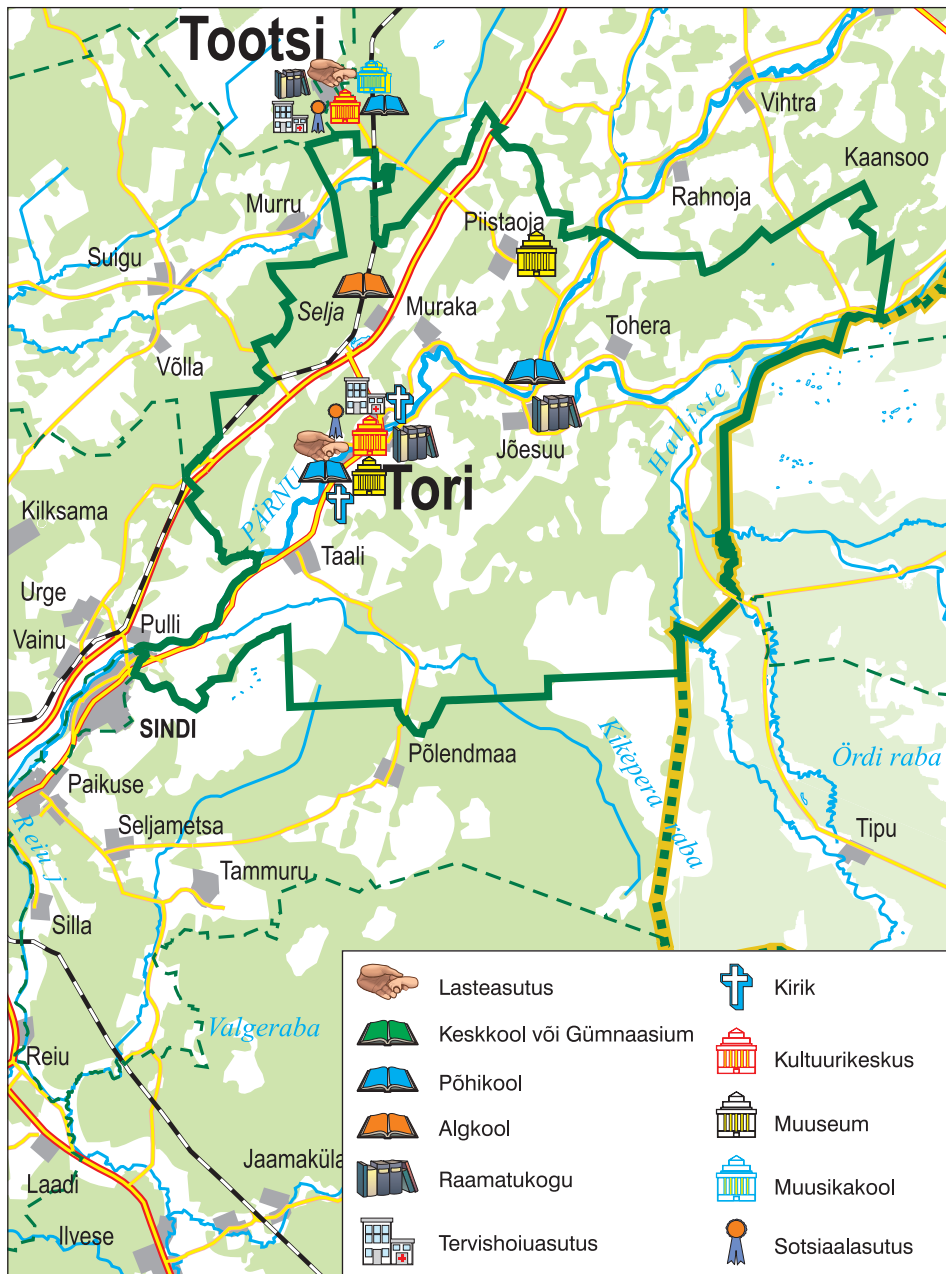
- külasid 20
- alevikke 1

### Omavalitsusjuhid

- volikogu esimees Ahti Kukk
- vallavanem Enda Link

## Töökohad







## Elanike arv asulate lõikes Tori vald

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.03.2000 seisuga			OV andmetel 01.01. 2008
	1995	1999	2000	Kohalolev	Alaline	sh eestlased	
1. Aesoo küla	48	46	43	55	56	56	27
2. Elbi küla	26	22	18	6	6	6	11
3. Jõesuu küla	393	436	444	387	401	389	369
4. Kildemaa küla	48	40	39	47	47	46	41
5. Kuiaru küla	106	97	85	71	71	71	92
6. Kõrsa küla	57	69	65	76	77	76	59
7. Levi küla	41	47	44	30	29	29	47
8. Mannare küla	56	58	56	58	56	55	49
9. Muraka küla	102	108	101	93	96	96	95
10. Muti küla	60	60	61	64	64	63	67
11. Oore küla	93	98	97	91	87	87	90
12. Piistaoja küla	145	143	137	113	113	106	138
13. Randivälja küla	66	60	54	48	48	48	62
14. Riisa küla	22	26	26	22	22	22	26
15. Rätsepa küla	39	39	39	24	28	28	35
16. Selja küla	452	452	457	401	414	404	373
17. Taali küla	241	259	253	248	252	249	255
18. Tahkuse küla	24						
19. Tohera küla	81	101	95	81	80	78	87
20. Tori alevik	624	592	577	519	537	526	529
21. Urumarja küla	49	58	44	60	61	60	76
22. Võlli küla	72	72	77	62	60	56	59
Asula teadmata				2	1	1	15
<b>Kokku</b>	<b>2845</b>	<b>2883</b>	<b>2812</b>	<b>2558</b>	<b>2606</b>	<b>2552</b>	<b>2602</b>

### Olulisemad sündmused 2007–2008. a

#### 2007. aastal

- Koosolek "Kuidas elad Soomaa" vallamajas.
- Näitus "Talverõõmud" muuseumitoas, muuseumitunnid õpilastele näituse põhjal.

- Poliitikute debatt rahvamajas. Erakondi esindasid: Väino Hallikmägi, Kuno Erkmann, Epp Klooster, Jüri Kask, Tarmo Kõuts, Kadri Must, Sven Sildnik. Moderaator: Jaano Vija
- Eesti Vabariigi 89. aastapäeva pidulik jumalateenistus kirikus ja mälestusminutid kalmistul.
- Tori valla beebiringi 1. sünnipäev.



- Tori segarahvatantsurühma kevadkontsert ja simman "20 kevadist hetke." Üles astusid Tori segarahvatantsurühm, Tiit ja Karla, tantsuks mängis ansambel Seljanka. Õhtujuhid: Kristiina Jõgis ja Argo Juske
  - PadjaKLUBI esimene kogunemine rahvamajas.
  - Rahvusvahelise teatripäeva tähistamine kirikus. Esines TRET.
  - Üleriigiline õpetajate teatريفestival Sillad Viljandis. Esines TRET.
  - Koduloopäev "Tori alevik 120".
  - Külavanemate ja -liidrite ümarlaud vallamajas. 2007 aasta üritused ja külade tegemised.
  - Tori lasteaed 40.
  - Esivanemate vabadusvõitluse mälestuseks pühendatud pidulik Jüripäeva jumalateenistus kirikus. President Toomas Hendrik Ilves külastas kirikut.
  - Pärnumaa omavalitsuste vallasekretärid Toris.
  - Tori valla laste laulukonkurss rahvamajas koos võlumetsa haldja ja puuraiduriga.  
Vanuserühmade võitjad: Laura Laud, Maris Paeküla, Mari-Liis Puust, Miina Arop, Sirlu Algo.
  - Tori vallavalitsus ja allasutuste juhid istutasid metsa.
  - Tori segakoori 140. juubelipidustused.
  - Tori lasteaia lõpupidu (16 lõpetajat).
  - Selja algkooli 150. aastapäev.
  - Vallajuhtide vastuvõtt edukatele õpilastele, sportlastele, nende vanematele, õpetajatele, koolijuhtidele vallamaja aasal.
  - Hõbelusikapäev vallamajas (16 uut valakodanikku).
  - Viira kooli lõpuaktus (9 lõpetajat).
  - Tori Põhikooli lõpuaktus (21 lõpetajat).
  - Võidupüha jumalateenistus kirikus.
  - Wolfhageni kiriku koori ja Pärnu Eliisabeti koguduse segakoori kontsert kirikus.
  - Jõesuu külateatri 5. sünnipäev. Etendus "Pähni talu".
  - Tori valla kodukandipäev Oorel. Ajaloo-tund, spordivõistlused ja meelelahutus.
  - Madis Padarile anti üle Pärnumaa aasta põllumehe tiitel
  - Kuhjavere külateatrite festival. Osa võtsid Jõesuu külateater ja TRET.
  - Tori lasteaia 4. rühma avamine.
  - Rahvusvahelise eakate päeva tähistamine rahvamajas. Esines suupilliklubi Piccolo kvintett, nalju esitasid Elmar Trink ja Feliks Kark.
  - Tori valla õpetajate tänuõhtu rahvamajas. TRET etendus, meeleolumuusika Merike Teppan ja Oskar Tominga.
  - Tori muuseum – 10 aastat allasutuseksena.
  - Renoveeritud Jõesuu silla vastuvõtmine.
  - Eesti Posti Tori side alustab tööd vallamajas.
  - 155 aastat möödus kirikule nurgakivi panemisest. Pronksbüst Harald Nugi-seksile.
  - Mardipäeva muuseumitunnid aidahoones.
  - Maakilb rahvamajas.
  - Advenditulede pidulik süütamine ja valla kalendri tutvustus vallamajas.
  - Külavanemate ja -liidrite vastuvõtt vallamajas.
  - Hõbelusikapäev vallamajas (14 uut valakodanikku).
  - Valla 16. aastapäeva kontsert Tori rahvamajas. Esines Marko Matvere ja Tallinna saksofonikvartett.  
Tori valla vapimärkide üleandmine – Meida Raud, Harri Soosalu, Viuu Juurikas.
- 2008. aastal**
- Eesti Vabariigi 90. aastapäevale pühendatud näituse avamine muuseumis
  - Tori raamatukogu – 130. Teemakonverents "Raamatukogu kohalikus kultuuripildis" rahvamajas. Esines TRET.



- Muuseumitunnid õpilastele Eesti Vabariigi 90. aastapäevale pühendatud näituse põhjal.
- Tori valla meistrivõistlused lauamängudes (kabe, male, koroona, lauatenis).
- TRET *work-shop*-lavastus “1000 põhjust ...” rahvamajas.
- Eesti Vabariigi 90. aastapäeva pidulik jumalateenistus kirikus ja mälestusminutid kalmistul.
- Avati näitus lasteaia- ja koolilaste joonistustest teemal “Tori – minu koduvald” vallamajas.
- Pärnumaa koolide huvijuhid Toris.
- Esivanemate vabadusvõitluse mälestuseks pühendatud pidulik Jüripäeva jumalateenistus kirikus, Jüriöö jooks vallamaja aasal.
- Doonorite austamise õhtu “45 aastat doonorlust Tori vallas” rahvamajas. Esinesid segakoor Maarjahein, teater TRET, tantsuks ansambel Alibi.
- Koduloopäev rahvamajas.
- “Teeme ära 2008” koristusaktsioon Tori vallas.
- Tori valla 11. laste ja noorte laulukonkurss. Vanuserühmade võitjad: Aaron Saar, Laura Laud, Steven Andrekson, Ivo Leesar, Helena Hildunen.
- Tori laulu- ja tantsupidu vallamaja aasal. Esinesid Tori segakoor, Sindi segakoor, segakoor Kungla, tantsijate segarühmad Tori, Auto, Kajakas ja Wendre ning naisrühmad Pastlapaar, Jakobi piigad, Kajakas, Salacgriva kultuurimaja rahvatantsuansambel, eakate klubi Kanarbik, folkloorirühm Navesti. Simmanil ansambel SeljaNKA.
- Tori lasteaia lõpupidu (10 lõpetajat).
- Vallajuhtide vastuvõtt edukatele õpilastele, sportlastele, nende vanematele, õpetajatele, koolijuhtidele vallamaja aasal.
- Tori põhikooli korvpalliväljaku avamine, Tori Tänavakorvpall 2008 võistlused
- Höbelusikapäev vallamajas (12 uut val-lakodanikku).
- Kaitseminister Jaak Aaviksoo külastas kirikut.
- Viira kooli lõpuaktus (12 lõpetajat).
- Tori põhikooli lõpuaktus (15 lõpetajat).
- Võidutule süütamine kirikus.
- Igamehe Suveseikluse ürituse raames orienteerumisvõistlus Tori vallas.
- David Oistrahhi festival. Neeme Järvi suveakadeemia lõppkontsert kirikus.
- Tori valla kodukandipäev Muraka külas. ajalootund, kultuuriprogramm, spordivõistlused ja meelelahutus.
- Algas Tori põhikooli võimla ehitus. Ehitaja Pärnu REV.
- Eesti Vabariigi taasiseseisvumispäevale pühendatud üritused Toris. Tänujumalateenistus kirikus, Tori hobusekasvanduse etteasted, lasteprogramm, muuseumiekskursioonid Toris – ajalugu ja vaatamisväärsused.
- Viira kool – 150.
- Suur suvelõpupidu vallamaja aasal. Esines Jäääär.
- Heakorrakonkurss “Kaunis kodu 2008” komisjoni ringkäik
- Kurkses hukkunud kaitseväelastele mälestusplaatide paigaldamine ja nende pühitsemise jumalateenistus kirikus.
- Selja OÜ uue lauda avamine.
- Heategevuslik tantsuõhtu Tori põhikooli mänguväljaku toetuseks. Esinesid Tori põhikooli õpilased, Taisi Pettai, Papa. Tantsuks ansambel SeljaNKA ja õhtu juhtis Reet-Kristiina Linna.
- Tori valla õpetajate tänuõhtu Klaara-Manni puhkemajas. Esines vokaalansambel Liisud, meeleolumuusika Merike Teppan ja Üllar Kallau.
- Külavanemate ümarlaud vallamajas
- Tori põhikooli võimlale nurgakivi panemine.
- Harald Nugiseksile Eesti rahva tänumedali üleandmise üritus kirikus.





- Hingedepäeva etendus “Südamest...” kirikus. Esines TRET ja lauluansambel Salme Naesed.
- Kontsert “Palju õnne, meie Eestil!” kirikus. Esinesid Pärnu kammerkoor ja Narva linnaorkester.
- Rohelise Jõemaa meetmekoosolek rahvamajas.
- PEAK-i töötajate ja vallavalitsuse ümarlaud vallamajas.
- Esimese adventi üritused Toris, Adventitulede süütamine, Tori jõulupuud 2008 rahvamajas, Tori valla 2009. aasta kalendri tutvustamine rahvamajas.
- Pidulik jumalateenistus esimese adventi ja Eesti muinsuskaitseeltsi 20. aastapäeva puhul kirikus. Esines Tori segakoor.
- Tori käsitöömaja avamine.
- Muuseumitunnid õpilastele “Jõulud meil ja mujal”.
- Kultuuritegijate tänuõhtu Salme rahvamajas. Teema “Nunnad hoos”.
- Valla 17. aastapäeva kontsert rahvamajas. Esineb Kaire Vilgats ja Raivo Tafenu bänd.
- Tori valla vapimärgi üleandmine – Jüri Kask.

## Tori laulu- ja tantsupidu

25. mail 2008 toimus Toris laulu- ja tantsupidu, kus osales ligikaudu 200 lauljat ja tantsijat.

Osalesid järgnevad kollektiivid: Tori segakoor, Sindi segakoor, segakoor Kungla, Salacgriva Kultuurimaja rahvatantsuansambel Saiva (Lätist), Tori segarühm, segarühm Auto, segarühm Kajakas, naisrühm Kajakas, segarühm Wendre, naisrühm Pastlapaar, naisrühm Vändrikud, naisrühm Jakobi Piigad, eakate klubi Kanarbik ja folkloorirühm Navesti.

Pidu sai teoks tänu Eesti Kultuurkapitali Pärnumaa ekspertgrupile, Tori vallavalitsusele, Tori hobusekasvandusele, OÜ Matogardile.

Üritusele andis äärmiselt palju juurde looduslikult kaunis lavakujundus – taamal põrgu, kena künklik istekoht inimestele, soe prožektor taevalael ja nii palju värsket õhku, mida hingata. Kogu peo ülesehitus meeldis väga!

OÜ Matogard aitas kõikidel seltskondadel ja osalejatel teha midagi imelist – jätta väike jälg alles iseendast Tori valda. Nende eestvedamisel istutati terve pärnapuude allee rahvamaja kõrvale. Seda kaunist tegu saatsid imelised lauluviisid või lustakad ja ajakohased regivärsid istutajate poolt. See

pisike tegu – puu istutamine – jättis inimestele hinge emotsionaalselt erilise tunde – olen tükikese endast jätnud siia.

Rahvas nautis heas meeleolus etteasteid. Tantsu oli parajalt palju ja ka laulukoorid laulsid hästi. Eriti toredaks tegid peo mitmesugused külalised, kes näitasid oma olekuga välja, kuivõrd nad seda pidu nautivad.

Kui ma tantsu-Allil seelikusabast kinni sain ja peo muljeid küsisin, pidin peaaegu tundideks nõjatuma lauale ja kuulama jääma. Ta arvas, et sellist kohta Pärnumaal annab otsida, kus maastik mängib ette tõelise esinemiskoha künkaga, kus rahvas istuda saab. Kui veidi tantsuspetsiifikasse minna, siis väljajoonistunud imelised rahvatantsu kujundid paistsid sellelt nõlvakult



Tori laulu- ja tantsupidu. Foto: Ülo Soomets.



hästi silma. Sellegipoolest peavad tantsu-  
ujuhid olema ettevaatlikud keerukamate  
autoritantsude seadmisel, sest platsi konar-  
likkus ei võimalda kõiki kombinatsioone  
teostada.

Vahva sai Alli ja Argo poolt läbi mõeldud  
rongkäik ning supi söömise koht. Rong-  
käiku aitasid läbi viia Eesti Politsei ja Tori  
hobusekasvandus, tekitas meeolelu nii  
pealtvaatajatele kui ka rongkäigus osale-  
jatele. Mõisteti, et teoksil on midagi nii ehe-  
dat, mida ainult meie, eestlased, oskame  
eriliselt nautida.

Rõõm oli vanadest sõpradest, kes pikki  
aastaid on meie rahvatantsijatega erinevatel  
pidudel kokku saanud ning ühispidusid

nautinud. Taaskohtumine ja uute tuttavate  
leidmine oli üks selle peo väärtusi kind-  
lasti.

Lõpetuseks ütles Alli kuldsed sõnad, et  
sellises vallas, kus vallavanem ise laulab  
ja peost niimoodi osa võtab, saavadki toi-  
muda ainult väga head kultuuriüritused.

Ja meile (Leenale ja Miinale) jättis  
parima mulje see, et ei ühtki virilat nägu ja  
kõik toimis, keegi pead ei kaotanud. Selle  
peale ütles rahvamaja-Argo, et kui inimesed  
ise on heas meeolus ja mitte torise-  
mise lainel, siis sujub igasugune peo kor-  
raldamine ja läbiviimine imeliselt.

Leena ja Miina  
Tori rahvamaja

## **Tori valla kodukandipäev 26. juulil 2008**

Traditsiooniks on saanud, et Tori valla  
kodukandipäeva teatepulk käib külast külla.  
2008. aastal oli korraldamise au ja kohus-  
tus Muraka külal ja üritus toimus ajalooliselt  
põnevas paigas – Hiieaasal.

26. juuli päev algas tervitustega vallava-  
nem Enda Lingilt ja külavanem Urve Palu-  
ojalt. Muraka küla laulu saatel heisati masti  
valla lipp ja kodukandipäev oligi avatud.  
Seejärel rääkis Uueda Hildu Hiieaasaga  
seotud legendi Liisust ja Tõnnist. Ajaloo-  
tundi viisid läbi Mari Andrekson ja Helju  
Rohtsalu. Muraka küla kohta sai kuulda  
palju põnevat.

Programm läks edasi erinevate spordi-  
võistlustega. Sport Tori valla kodukandipäe-  
val on alati olnud pigem lõbus kui tõsine.  
Osales 15 külade võistkonda ning alad olid  
järgnevad: võrkpall, ergomeetri võistlus,  
vibulaskmine, teatevõistlus, külavanemate  
võistlus, kulgeva veterani ülejõelt ära-  
toomine, maskipall, jõuala, jahilaskmine.  
Sporditegemise vahele sai kuulatud külade  
poolt esitatud pillilugusid ja teha küla piilt

etteantud teemal, mõlemad töid boonuspunk-  
te ka üldarvestusse. Rahvale esinesid  
eakate klubi Kanarbik ja Tori Põhikooli tant-  
sutüdrukud Andra Sõmeri juhendamisel.

Taas toimus kodukandipäeval ise teh-  
tud-hästi tehtud asjade laad, kus kaubeldi  
käsitöö ja kúpsetistega.

Suurte ja väikeste külade vahel sel aas-  
tal vahet ei tehtud, võisteldi koos ning sel-  
gitati välja üldine paremusjärjestus.

Päeva lõpus jagati parimatele auhindu,  
mille olid välja pannud kohalikud ettevõt-  
jad. Külade arvestuses tuli parimaks Ran-  
divälja, kuid tublid olid kõik, kes osalesid.  
Rätsepa küla paistis silma osavas rätse-  
patöös külavanemate võistlusel, seetõttu  
otsustati sellele külale anda au korraldada  
järgmise aasta kodukandipäev. Anti üle  
Rändav Laud (OÜ-lt Ovinger), kuhu gra-  
veeritud Muraka 2008 ja millele iga järgnev  
küla oma jälje jätta saab.

Õhtul süütas külavanem lõkke ja tant-  
suks mängis ansambel SeljaNKA.

Kohtumiseni järgmisel Tori valla kodu-  
kandipäeval 1. augustil 2009 Rätsepa  
külas!

Koostas Erika Nõmm



*Külavanemate võistlus Tori valla kodukandipäeval. Foto: erakogu.*



## Tõstamaa vald



VAPP



LIPP

### Tõstamaa vald 1.01.2008

**Territoorium** 261,0 km<sup>2</sup>

- haritav maa 16%
- mets 60%

**Elanike arv**

- kokku 1571
- 1 km<sup>2</sup> kohta 6,0

**Vallakeskus**

- Tõstamaa alevik
- kaugus Pärnust 48 km

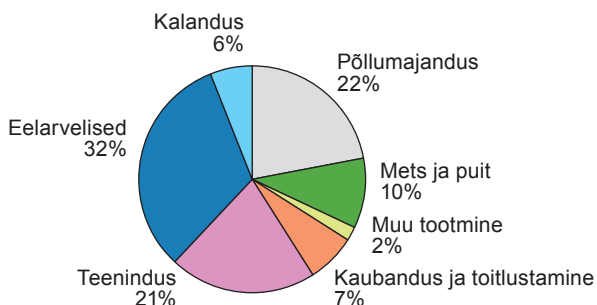
**Asustusüksuste arv**

- alevikke 1
- külasid 19

**Omavalitsusjuhid**

- volikogu esimees Heino Tamm
- vallavanem Toomas Rõhu

### Töökohad







## Elanike arv asulate lõikes Tõstamaa vald

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.03.2000 seisuga			OV andmetel 31.12. 2008
	1995	1999	2000	Kohalolev	Alaline	sh eestlased	
1. Alu küla	26	25	31	38	36	35	16
2. Ermistu küla	74	73	72	62	63	61	58
3. Kastna küla	77	79	76	70	71	71	59
4. Kavaru küla	95	66	72	61	61	58	69
5. Kiraste küla	26	28	27	15	15	15	12
6. Lao küla	77	56	48	43	41	40	47
7. Lõuka küla	44	44	45	53	53	53	51
8. Manija küla	53	41	42	35	36	35	43
9. Männikuste küla	118	104	103	95	96	96	109
10. Pootsi küla	109	107	101	107	111	104	86
11. Päraküla küla	15	17	18	14	15	14	15
12. Rammuka küla	23	27	32	29	30	29	24
13. Ranniku küla	39	34	30	35	34	34	31
14. Seliste küla	126	134	137	143	147	145	156
15. Tõhela küla	97	86	87	71	69	68	65
16. Tõlli küla	42	47	46	42	43	43	46
17. Tõstamaa alevik	685	702	706	635	652	639	588
18. Värati küla	49	55	52	50	48	46	46
19. Kõpu küla		22	18	23	24	23	8
20. Peerni küla		18	18	14	18	17	8
Asula teadmata					1	1	
<b>Kokku</b>	<b>1775</b>	<b>1765</b>	<b>1761</b>	<b>1635</b>	<b>1664</b>	<b>1627</b>	<b>1537</b>

### Olulisemad sündmused 2007–2008. a

#### 2007. aastal

- KIK-i projekti toetusel ehitati Tõstamaa aleviku ida-lääne suunaline vee- ja kanalisatsioonitrass, millega loodi ühiseveevärgi-kanalisatsioonisüsteemiga liitumisvõimalus ca 60 majapidamisele.
- Tõstamaa keskkooli üheteistkümnest lõpetajast said kolm kuld- ja üks hõbe-medali.
- Valmis OÜ Malendo Tõstamaa bensiinijaama uus teenindushoone.
- Vallavalitsuse ja külaseltsi koostöös ehitati külade arendamise projekti toetusel Kavarusse paadisadam-külakeskus.
- Tõstamaa kooli õppealajuhataja Lya Vesik valiti Pärnumaa aasta koolijuhiks.
- Rahvakultuuri edendaja Tiia Schär sai Jakobsoni kultuuripreemia.
- Tõstamaale paigaldati automaatne ilma-jaam.
- Väikesaarte investeringuvahenditest



korrastati Manija saare majapidamisteni viivad teed.

- Perekond Ranna ettevõtmisel korrastati aastaid kasutuseta seisnud endine Seliste meierei.
- Tõstamaa mõisa keldris alustas tegevust muuseum.
- Populaarsed Tõstamaa vallapäevad toimusid 10. korda.
- Tõstamaa keskkool osales neli aastat kestnud Euroopa koolide Commeniuse programmi projektis *Imagine...*, mille raames toimus kultuuri- ja hariduskogemuse vahetus paljude maade koolide ja rahvastega. Alustati osalemist uues projektis *Being Young and Alive in Europe* aastateks 2007-2009.
- Valla vapimärgid omistati koolijuhtidele Elli Terasele ja Toomas Mittile.

### 2008. aastal

- Pärnumaa teedevalitsuse ja Tõstamaa valla koostöös rekonstrueeriti alevikus Ehitajate tee, millega suunati liiklus Tõstamaa mõisakoolist mööda. Korrastati tee alla jääv vee- ja kanalisatsioonitrass ja rajati kergliiklustee.
- Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise programmi projektiga korrastati vallas üheksa puhke ja supluskohta, rajati neli vaatetorni ja paigaldati kohalike vaatamisväärsusi tutvustavad infotendid.
- Vallaeelarve vahenditega remonditi kapitaalselt kahe lasteaiarühma ruumid.
- Viie valla (Tõstamaa, Audru, Lavassare, Varbla, Koonga) ühiselt korraldatud jäätmekonkukursi tulemusena valiti jäätveo korraldajaks AS Cleanaway.
- Kihnu programmi toel muretseti hõljuk ühenduse pidamise parandamiseks

### Tõstamaa valla puhkekohtade rajamine

Tõstamaa vallas on mitmekesine loodus ja valla arengut kavandades tõstataks aastaid vajadus loodusväärtusi rohkem tutvustada

Manija ja Kihnu saarega navigatsioonivälisel perioodil.

- As Saarte Liinid rekonstrueerisid Manija praamikai ja paigaldasid aparelli.
- Kehtestati Tõstamaa valla üldplaneering.
- Tõstamaa külaraamatute sarjas valmis Vaike Hangul raamat "Männikuste küla" ja Kihnu kultuuri instituudil raamat "Kuidas kihnlasõd Manõja vallutasid"
- Pühakodade korrastusprojekti toel ehitati Tõstamaa kirikule uus katus.
- Eesti parimaks tudengibändiks valiti Tõstamaa T69 .
- Tõstamaal toimusid Pärnumaa suvemängud.
- Kihnu programmi toetusel ja kohaliku kultuuriseltsi eestvedamisel rekonstrueeriti Manija saarekeskus.
- RMK rekonstrueeris Tõstamaa vallas ligi 1000 hektarilise metsakuivendusobjekti.
- Tõhela külaselt renoveeris oma sõiteud tarvis Tartus toodetud vana bussi.
- Seliste kirikusse paigaldati kujusein.
- Tõhela talupidajad Andres Kalbach ja Inga Halme valiti Eesti parimateks noortalunikeks.
- Tõstamaa kooli õpilane Liina Laasma pöstitas uue Eesti B-vanuseklassi odaviskerekordi ja valiti Pärnumaa aasta parimaks noorsportlaseks.
- Tõstamaa jooks toimus 25. korda
- Tõstamaa raamatukogu tähistas 100. aastapäeva.
- Valla vapimärgid omistati kalur Eeri Kivimaale ja põllumees Peeter Lappile.
- Tõstamaa vallas sündis 23 last, mis on viimaste aastate keskmises peaaegu poole rohkem.

ja eksponeerida. Selleks nähti üldplaneeringus ette puhkekohtade rajamine enamkõlastatavatesse kohtadesse.

2006. aastal esitas Tõstamaa vallavalitsus EAS-i Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise väikeprojektide programmi



projekti “Puhkeobjektide tugiinfrastruktuuri väljaarendamine Tõstamaal”.

Projekti eesmärgiks oli Tõstamaa valla turismipotentsiaali suurem kasutamine, atraktiivsuse tõstmine külastus- ja puhkepiirkonnana ning seeläbi turismisektori arengu toetamine.

Tegevusteks oli Lindi looduskaitseala, Kavaru paadisadama, Tõstamaa luite, Kastna kadastiku, Seppamaa supluskooha, Vaiste ranna, Ermistu ja Tõhela järve puhkekohtade rajamine. Valla piirile suurematele teedele paigaldati valla kaardid koos vaatamisväärsuste tutvustusega, suurematele teedele suunaviidad puhkekohtadesse

## Tõstamaa muuseumi käivitamine

Idee luua Tõstamaale muuseum oli õhus aastaid ja see kajastus ka valla arengukavas. Takistuseks oli aktiivse eestvedaja puudumine. Muuseumi alusepanijaks võib pidada õpetaja Harvet Tootsi, kes asutas koolis muuseumiklassi, kus eksponeeriti nõukaaegset sümbolikat, tehnikat ja muud. Korraldati ka muuseumi ja koduloo päeva ning koostati ajaloo teemalisi õpilastöid.

Muuseum käivitus 2007. aastal kui valdavalitsusel õnnestus projektijuhina tööle meelitada Tõstamaa kooli viistlane Liina Käär. Muuseumiruumidena võeti kasutusse mõisa keldriruumid ja katusealune korstnasaal. Esialgul napp muuseumieskpositsioon suurenes kohalike elanike kaasabil jõudsalt ja täna on seal põllu-, kalandus-, merendus-, sõjandus-, nõuka-, haridus-, kultuuri- ja olmenurk. Igal aastal korraldatakse muuseumipäeva ja kolm-neli erinäitust (näiteks “Tõstamaa valla pruutkleidid”, “Tõstamaa naise riidekapp”, “Tõstamaaga seotud purje- ja aurulaevad”, “Tõstamaalaste hobid” jne.). Erinevate projektidega on muuseum kaasa aidanud kohaliku loodus-, kultuuri- kui ajaloo pärandi kaitsmisele ja eksponeerimisele. Näiteks

ja igasse puhkekohta kohalikke väärtusi tutvustav infostend koos loodussõbraliku käitumise juhistega. Puhkekohtadesse paigaldati väikevahendid (istepinkidega laudad, prügikastid, laste mängukohad, lõkke- ja telkimisplatsid, tualetid) ja Tõstamaa, Kastna, Ermistu ja Tõhela supluskohtadesse lisaks riietumiskabiinid ning vette suplusparved. Rajati neli rannavolleplatsi ja neli vaateorni. Projekti kogumaksumus oli 1,3 miljonit krooni ja sellest toetus 1 miljon krooni.

Puhkekohad on nii kohalike elanike kui külastajate poolt hästi omaks võetud ja leiavad aktiivset kasutamist.

on valminud Tõstamaa mõisa tutvustavad stendid ja voldik ning on restaureeritud mõisaaegset mööblit.

Tõstamaa muuseum on jõudsalt arenenud kuid samas on eestvedajate sõnul endiselt nn. lapsekingades, sest piirkonna ajalugu on mahukas ning selle talletamine-eksponeerimine on põnev ja suuri väljakutseid esitav ettevõtmine. Lühikese ajaga on Tõstamaa muuseumist saanud valla kultuurielu oluline osa, mis on saavutanud tuntuse kohalike hulgas ja on huvitav külastuskoht külalistele.

Koostas Toomas Rõhu



Nurgake Tõstamaa muuseumist. Foto: Toomas Mitt.





Aastal 2008 ostetud hõljuk. Foto: Toomas Mitt.



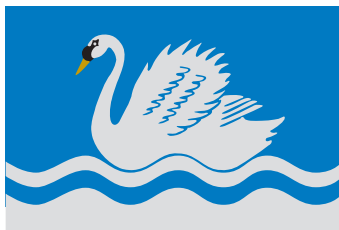
2008 toimus Tõstamaa jooks juba 25. korda. Foto: Toomas Mitt.



## Varbla vald



VAPP



LIPP

### Varbla vald 1.01.2008

**Territoorium** 313,8 km<sup>2</sup>

- haritav maa 14%
- mets 64%

**Elanike arv**

- kokku 1006
- 1 km<sup>2</sup> kohta 3,2

**Vallakeskus**

- Varbla küla
- kaugus Pärnust 60 km

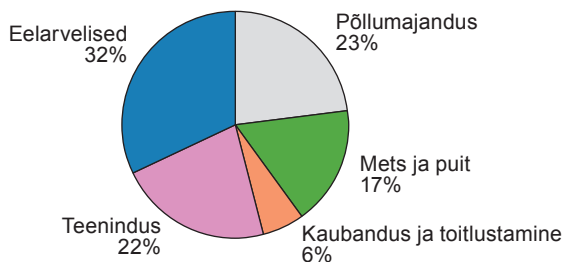
**Asustusüksuste arv**

- külasid 40

**Omaavalitsusjuhid**

- volikogu esimees Marika Sabiin
- vallavanem Sivar Tõnisson

### Töökohad





**Elanike arv asulate lõikes  
Varbla vald**

Asula nimetus	Kohalolev e. faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.03.2000 seisuga			OV andmetel seisuga 31.12. 2008
	1995	1999	2000	Kohalolev	Alaline	sh eestlased	
1. Allika küla		25	26	26	23	21	14
2. Aruküla küla		94	91	73	81	81	79
3. Haapsi küla		10	10	7	7	5	5
4. Helmküla küla		54	55	42	44	43	45
5. Hõbesalu küla	20	11	17	14	17	16	11
6. Kadaka küla		6	6	4	8	8	5
7. Kanamardi küla		4	4	7	6	6	1
8. Kidise küla	49	26	27	9	12	12	19
3. Kilgi küla	30	19	19	9	11	11	10
10. Koeri küla		0	0	0	0	0	0
11. Korju küla		13	6	4	4	4	2
12. Kulli küla		66	66	51	56	56	56
13. Kärü küla		33	34	23	23	23	22
14. Maade küla		7	7	9	8	8	8
15. Matsi küla	51	19	19	23	18	18	17
16. Mereäärse küla	76	17	15	15	17	17	11
17. Muriste küla		13	11	9	9	9	8
18. Mõtsu küla	250	40	39	37	41	41	35
19. Mäliküla küla		23	23	18	19	19	17
20. Nõmme küla		8	9	9	9	9	3
21. Paadremaa küla	74	34	33	33	34	34	37
22. Paatsalu küla	83	81	79	64	66	66	63
23. Piha küla		37	38	26	27	26	29
24. Raespa küla		14	13	11	11	10	13
25. Raheste küla	186	55	51	49	52	52	44
26. Rannaküla küla		17	13	9	9	9	13
27. Rauksi küla		21	21	11	10	10	16
28. Rädi küla		17	17	14	16	16	10
29. Saare küla		16	16	15	15	14	10
30. Saulepi küla	115	5	5	12	12	12	8
31. Selja küla		7	8	9	9	9	14
32. Sookalda küla		16	19	15	17	17	12
33. Tamba küla	22	10	10	7	7	7	9
34. Tiilima küla		8	8	7	7	7	4
35. Tõusi küla		146	142	128	132	127	113
36. Täpsi küla		8	8	3	3	2	4
37. Vaiste küla	56	41	38	35	37	34	34
38. Varbla küla	246	164	154	150	151	150	128



39. Ōhu küla		32	32	28	28	28	24
40. Ännikse küla		11	10	10	10	10	10
Asula teadmata				4	1	1	3
<b>Kokku</b>	<b>1258</b>	<b>1223</b>	<b>1199</b>	<b>1029</b>	<b>1067</b>	<b>1048</b>	<b>966</b>

## Olulisemad sündmused 2007–2008. a

### 2007. aastal

- Toimus Varbla kooli kokkutulek.
- Paigaldati Matsalu turismipiirkonna projekti käigus puhkekohad.
- Tähistati valla omavalitsusõiguste taastamise 15. aastapäeva.

### 2008. aastal

- Varbla valla vapimärgi teenis Laine Veeväli.
- Mälestati kahekordse olümpiavõitja Kristjan Palusalu 100. sünniaastapäeva.

## Riigivanem Jaan Teemanti sünnikoht sai tähise

24. septembril 2008. aastal avati mälestuskivi riigivanem Jaan Teemanti sünnikohas – Varbla vallas Paatsalu külas Illustel. Sellega tähistas riigikantselei Varbariigi juubeli-aastal seni veel tähistuseta Eesti riigipeade sünnikohad.

Mälestuskivi avamisel Paatsalu külas kõnelesid president Arnold Rüütel, riigisekretär Heiki Loot, Varbla vallavanem Sivar Tõnisson ning perekonna esindajana Mari Adler.

Jaan Teemant sündis 1872. aastal Läänemaal Illustel, kuid tema lapsepõlv möödus Kohila vallas praeguses Priidiku-Teemanti talus. 1918. aastal sai Jaan Teemantist esimene Eesti Vabariigi prokurör ning tema teenete hulka loetakse esialgse prokuratuuri ülesehitamist iseseisvas Eestis.

Jaan Teemant oli Eesti Vabariigi riigivanem 15. detsembrist 1925 kuni 9. detsembrini 1927 (Jaan Teemanti esimene, teine ja

- Naisansambel Midirilind pälvis maakonna vokaalansamblite päeval Lindi rahvamajas Heidi Tamme preemia.
- Renoveeriti Varbla vallamaja ja rahvamaja välisfassaad.
- Toimus Paadrema kooli kokkutulek ja kodukandipäev Paadrema Kool – 100.
- Avati mälestuskivi riigivanem Jaan Teemantile.
- Renoveeriti Varbla rahvamaja saal ja uue teekatte sai rahvamaja esine kõnnitee.
- Varbla ja Mõtsu elanikele jõudis puhas joogivesi – rekonstrueeriti Varbla ja Mõtsu küla vee- ja kanalisatsioonitrasid.

kolmas valitsus) ning 19. veebruarist 1932 kuni 19. juulini 1932 (Jaan Teemanti neljas valitsus). 23. juulil 1940 vangistati NKVD poolt, tõenäoliselt lasti ta Tallinnas maha või suri Tallinna keskvanglas. Teistel andmetel mõisteti ta 21. oktoobril 1941 kümneks aastaks vangilaagrisse.

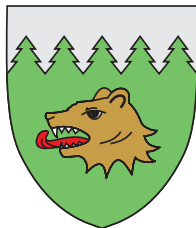
Koostas Marii Altmann



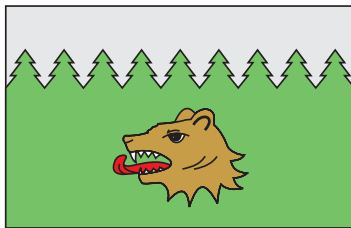
*Jaan Teemanti mälestuskivi avamine. Varbla valla fotokogu.*



# Vändra alev



VAPP



LIPP

**Vändra alev 1.01.2008**

**Territoorium** 3,3 km<sup>2</sup>

**Elanike arv**

- kokku 2738
- 1 km<sup>2</sup> kohta 829,7

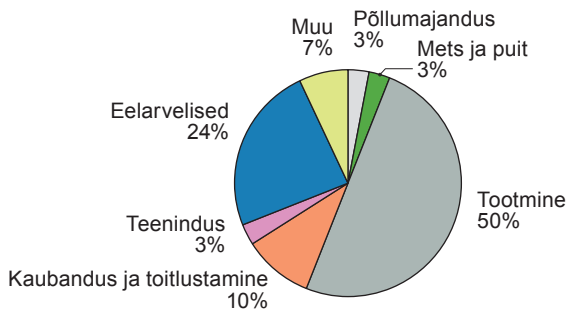
**Kaugus Pärnust** 50 km

**Omavalitsusjuhid**

- volikogu esimees Niida-Anita Morgen
- vallavanem Toomas Sonts

**Vändra alevi asukoht kaardil – vt lk 396**

## Töökohad





## Olulisemad sündmused 2007–2008. a

### 2007. aastal

#### Rukkililles esietendus Janne Möttöse näidend “Kui soovid täituvad”

Rukkilille lasteaia õpetajad mängisid lastele ja vanematele uut Janne Möttöse etendust “Kui soovid täituvad”. See oli õpetlik lugu sellest, et ükski arvuti taha jäädes võib laps tõeliselt hätta jääda, sest arvuti hakkab väikese lapse üle valitsema.

#### Konsumi parkla ja Turu tänava ristmiku avamine

17. septembril 2007 võtsid Väandra alevi, Pärnu teedevalitsuse ja Väandra TÜ esindajad tööde teostajalt AS BaltiFaltilt vastu valminud Konsumi parkla ja Turu tänava ristmiku. Projekti koostamisega tegeldi ligi aasta – ühiselt oli tahtmine ja võimalus piirkond välja ehitada. Projekti eelarve kolme osapoole peale oli ligi kuus miljonit krooni.

Tööde käigus vahetasid Elion Ettevõtted ja Eesti Energia tööde teostamise piirkonnas välja maa-alused kaablid. Väandra MP OÜ vahetas parkla all veetrassid. Nende osapooltega sõlmisid kokkulepped Väandra alevivalitsus. Ühesõnaga, niipea ei tohiks olla põhjust seal piirkonnas kaevetöid teostada.



*Uuendatud Konsumi parkla ja Turu tänava ristmik. Väandra alevi fotokogu.*

AS BaltiFalt alustas töödega mai alguses. Rekonstrueeriti tänavavalgustus, parklad, rekonstrueerimispiirkonda jäävate Turu, C.R. Jakobsoni ja Uue tänava sõiduteede lõigud ja osa Pärnu-Paide maanteest. Sõiduteede äärde rajati kõnniteed. Piirkond sai linnaliku välimuse. Platsile on paigaldatud istepingid, prügikastid, lillevaasid ja kuulutustetulp.

### 2008. aastal

#### Laste lauluvõistlus Väandra Värvuke

Väandra lasteaialaste traditsiooniline lauluvõistlus Väandra Värvuke toimus 2008. aastal juba kolmekümne esimest korda. Solistidena astusid üles lasteaedade erinevate vanuserühmade lapsed oma eale vastavate esitlustega.

Lasteaedade muusikakasvatavate eestvedamisel korraldatav üritus on avalikkusele iga-aastaseks mõnusaks kontserdiks ja on ühtlasi motiveerivaks teguriks lastes muusika ja laulu vastu huvi äratamisel varases lapseeas. Traditsiooniliselt premeeritakse üritusel osalemise eest lapsi ka erinevate meenetega.

#### Taastati Vabadussõjas langenute mälestussammas

2008. aasta 2. juuni hommikul alustasid OÜ Renott Kivi töömehed Väandra kirikumäel Vabadussõjas langenute mälestussamba taastamistöödega. Enne seda asetaskid Väandra sõprade seltsi (VÄSS) liikmed koos alevivanem Toomas Sontsiga samba vundamenti traditsioonilise silindri koos selle päeva ajalehtede, käibel olevate rahatähtede ja müntidega, ülevaate samba ajaloost ja tänasest Väandrast.

Tükkhaaval tõsteti kraanaga paika suured samba graniidist osad, mis spetsiaalse kiviliimiga kokku monteeriti. Originaalmälestussambast oli õnneks alles jäänud samba tipp, mis restaureeriti ja paigaldati samba tippu.

Monument on hallist soome graniidist,



kaalub 6,44 tonni. Samba taastamiseks kulus koos vundamendi ehitusega 326 860 krooni. Kaitseministeerium eraldas 160 000 krooni, Vändra alevivalitsus 72 000 krooni, Vändra vallavalitsus 50 000 krooni. Väga suure panuse samba taastamiseks andsid lahked annetajad. VÄSS-i plaanides on jätkata annetuste kogumist, et taastada algsest samba ümber olnud aed.

22. juunil 2008. aastal sai teoks esimene etapp Vändra sõprade seltsi programmist – Vabadussõjas langenute mälestussamba püstitamine. Selle tähtsa sündmuse tähistamine seoti traditsioonilise Võidutule teekonnaga Tori kirikust Vändra Kirikumäele. Päevakavas oli: võidutule vastuvõtmine; samba pühitsemine; riigikogu liikme Trivimi Velliste sõnavõtt; pärgade asetamine samba jalamile; Kaitseliidu ülema Raivo Lumiste, alevivanem Toomas Sontsi ja vallavanem Peeter Reimanni sõnavõtt; võidutule ära saatmine. Esines piirivalveorkester Arvi Miido dirigeerimisel.

### **Vändra Tervishoiukeskusele pandi nurgakivi**

12. novembril 2008. aastal kell 13 paigaldati nurgakivi Vändra alevi uuele tervishoiukeskusele. Piduliku sündmuse tähistamiseks oli kohale kutsutud riigikogu, ministeeriumide, maavalitsuse, haigekassa, kiirabi, hamba-ravi, perearstide, hooldusravijaigla, hooldekandekeskuse, projekterija, ERKAS-e, naaberomavalitsuste, alevivolikogu ja alevivalitsuse, Lääne-Eesti päästekeskuse, alevi erinevate organisatsioonide ja ajakirjanduse esindajad.

Tseremoonia juhatas sisse alevivanem Toomas Sonts. Sõnavõtt meenutas alevivanem rahuloluga, et ligi kuus aastat tagasi alustatud idee – koondada kõik alevi hoolkande- ja meditsiiniteenused ühte hoonesse, on lõpuks reaalsuseks saamas. Tee selleni pole olnud kerge – objektile otsiti rahastamisvõimalusi mitmetest programmidest, ent paraku ei õnnestunud ehitus-

töödeks vajalikke vahendeid saada. Ometi jätkus visadust, et otsida ikka uusi ja uusi võimalusi vajaliku tervishoiukeskuse ehitamiseks. Lõpuks osutus see võimalikuks selliste objektide puhul unikaalse skeemi kaudu. Hoonestaja leidmiseks korraldatud riigihanke tulemusena sõlmiti käesoleva aasta 4. septembril Vändra alevivalitsuse ja Facio Ehitus ASi vahel hoonestusõiguse leping, mille kohaselt rahastab ja teostab ehitustööd hoonestaja ise ja jääb seda hoonet valmimise järgselt 25 aastaks majandama. Valminud objekt antakse Vändra alevivalitsusele, osaühingule Vändra perearstid ning SA PJV Hooldusravile 25 aastaks üürile.

Facio Ehituse AS juhatuse liige Riho Kalve pidas tervishoiukeskuse ehitust ja haldamist eriliseks just seetõttu, et seekord ei lõpe ehitaja kohustused objekti üleandmise ja garantiiperioodiga, vaid üürnikega sõlmitakse justkui “abieluleping järgmiseks veerandsajaks”.

Maavanem Toomas Kivimägi väljendas oma kõnes siirast heameelt, et Vändras pikemas perspektiivis tulevikule mõeldakse ja avaldas suurt tunnustust selle projekti eestvedajatele. Maavanem toonitas alevivalitsuse poolt algatatud projekti tähtsust mitte üksnes alevile, vaid see aitab kaasa



*Vändra tervishoiukeskusele pandi nurgakivi. Vändra alevi fotokogu.*





kogu piirkonna konkurentsivõime tugevdamisele. Inimene valib oma elupaigaks ikka kohta, kus pakutakse erinevaid elukvaliteeti tõstvaid teenuseid.

Metallsilindrisse pandi kompleksi ehitusega seotud Vändra Alevivolikogu õigusaktid; septembrikuu Vändra Teataja, milles avalehel artikkel Vändra tervishoiukeskuse ehitamise alustamise kohta; Vändra alevi aumärk; Vändra alevi logoga pastapliiats; käibelolevad rahatähed ja mündid. Toomas Sonts pakkus kõigile kohalviibijatele võimalust ka omalt poolt midagi silindrisse lisada. SEB Panga esindaja Mati Tiimus pani panga nimel silindrisse Estonia teatri 100. aasta juubelile pühendatud hõbedase meenemündi.

2009. aastal valmivasse Vändra tervishoiukeskusesse kolivad ümber hooldusravihaigla ja hooldekodu, uude hoonesse koondatakse füsioteraapiakabinet ja perearstid. Tervishoiukeskusesse ehitatakse ka matuste tseremooniaruum ja külmkamber, mis on maakonnas hetkel olemas vaid Pärnus. Piirkonna asutuste ja elanike tarbeks

rajatakse keskusesse veel pesumaja ning söökla.

### Muusikaüritus “Kalle ja sõbrad”

Maailm on täis muusikat. Suur osa sellest liigub meist lihtsalt läbi. Osa jääb aga kripeldama ja mõni viisijupp ei kavatsegi lahkuda. Ka siis, kui neile taas ja taas valjuhäälselt üle huulte tee avada. /Kalle Hint/

2008. aasta septembris toimus kultuurimajas traditsiooniline muusikaüritus, kus publiku ees astuvad laulude ja pillimänguga üles need, kes oma igapäevatoos tuntud sootuks teistel elualadel. Ürituse eestvedaja on Kalle Hint.

### Tervisespordirajatiste väljaehitamine

Tänu Regionaalsete tervisespordikeskuste programmist eraldatud abirahale ehitati 2007. aastal Vändra parki rulluisu- ja rollerirada ning kultuurimaja keldrikorrusele jõusaal, 2008. aastal spordirajatiste valgustus ja kaks tenniseväljakut.

1. juunil 2008. aastal, rahvusvahelisel lastekaitsepäeval, kutsusid kaks karu-



Muusikaüritus “Kalle ja sõbrad”. Vändra alevi fotokogu.



mõmmi kõiki asjast huvitatuid väikseid ja suuri liikumisharrastushuvilisi Vändra parki, et koos avada 2007. aasta sügisel valminud terviserada. Tegemist ei olnud traditsioonilise lindi läbilõikamisega, vaid avajateks olid kõik, kes siis rulluiskudel või jalgsi, ratastoolis või rattaga, kõige pisevad lapsevankrites, olid selle raja ametlikud avajad. Avamisel pakkus silmailu Liivi Vähesoo line-tantsugrupp. Rada on asfalteeritud ja valgustatud, mis võimaldab seal sõita rulluiskude ja suusarolleritega kuni hiliste õhtutundideni. Rajale on oodatud ka jooksjad, käijad, kepikõnniharrastajad. Raja laius on 3 m ja ringi pikkus 1,1 km. Lumistel talvedel on ette valmistatud suusarada klassika- ja vabastiiliharrastajatele.

2008. aasta juulis avati kultuurimaja keldrikorrusele ehitatud jõusaal. Jõusaalis

on 15 treenažööri ja kangid. Jõusaali kasutajate käsutuses on pesu- ja riietusruumid.

30. augustil 2008. aastal toimus uue *durflex 200 SP cushion* akrüülkattega tennisväljaku pidulik avamine ja Vändra esimene tenniseturniir tennis üsksikmängus.

### Lasteaia Mürakarü nimepäev

8. juuni on Mürakarü sünnipäev, nimepäev ja tordipäev. Päev algas tordi valmistamisega igas rühmas. Pidü jätkus Mürakarüle sünnipäevalaulude laulmisega ja mängudega. Vahepeal otsiti Jetti saadetud kingitust – jäätist. Seekord tuli mürakarudele külla ka Pipi, kellel oli kaasas vigurid erinevaist maailma paigust.

Koostajad

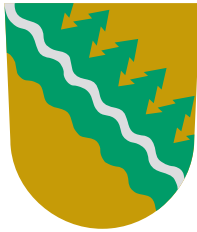
Vändra alevivalitsuse töötajad



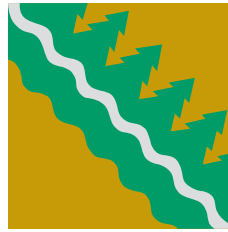
*Terviseraja avamine. Vändra alevi fotokogu.*



## Vändra vald



VAPP



LIPP

### Vändra vald 1.01.2008

**Territoorium** 458,2 km<sup>2</sup>

- haritav maa 30%
- mets 54%

**Elanike arv**

- kokku 2586
- 1 km<sup>2</sup> kohta 5,6

**Vallakeskus**

- Asub Vändra alevis
- kaugus Pärnust 50 km

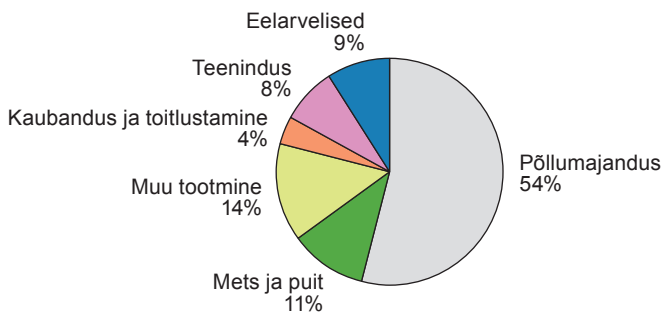
**Asustusüksuste arv**

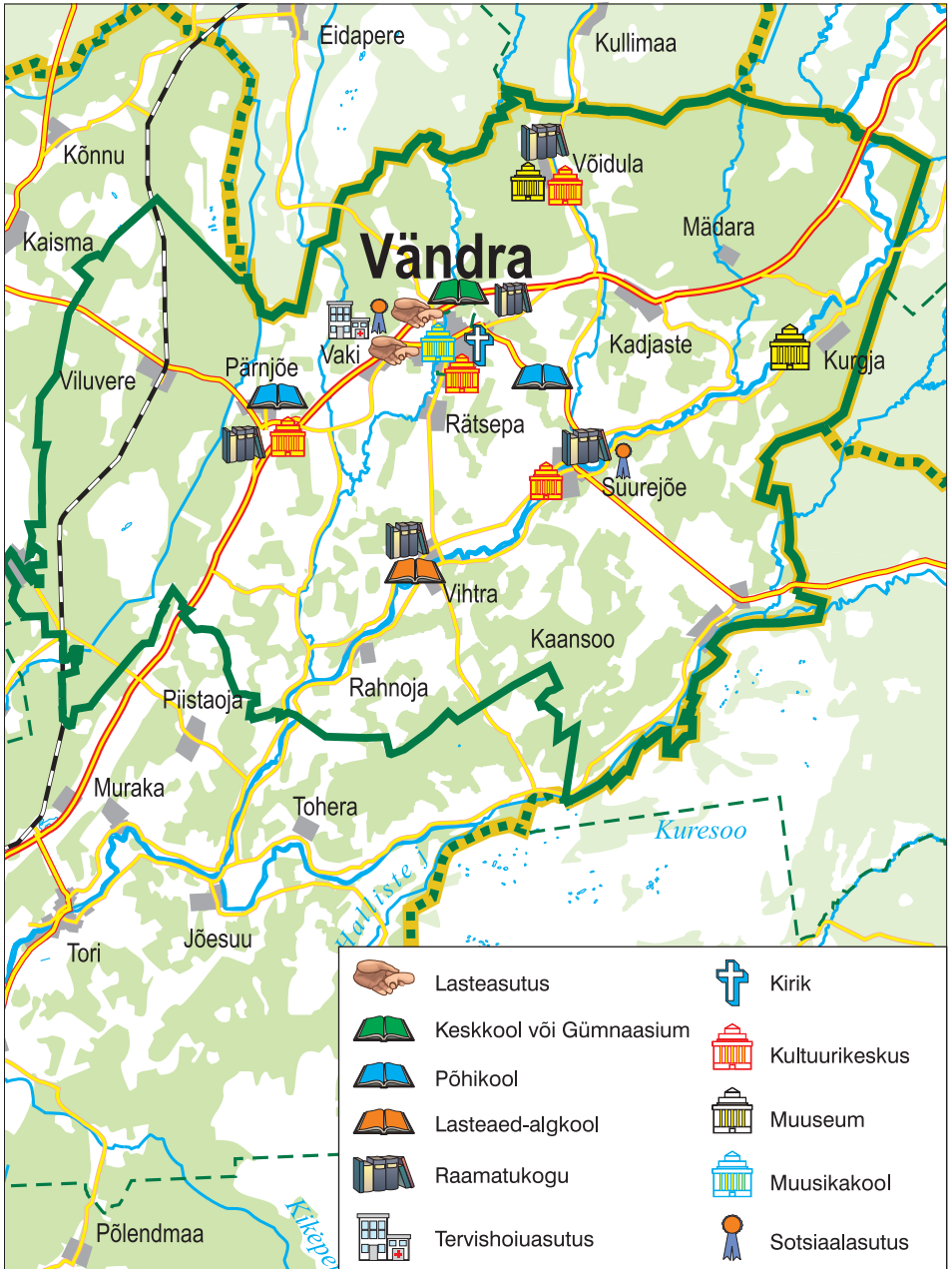
- külasid 36

**Omaavalitsusjuhid**

- volikogu esimees Ilmar Teevet
- vallavanem Peeter Reimann

### Töökohad







**Elanike arv asulate lõikes**  
**Vändra vald**

Asula nimetus	Kohalolev e. Faktiline rahvastik 01.01 seisuga			Rahvaloendus 31.03.2000 seisuga			OV andmetel 31.12. 2008
	1995	1999	2000	Kohalolev	Alaline	sheestlased	
1. Allikõnnu küla	80	85	83	60	61	60	85
2. Aluste küla	107	112	113	95	100	95	98
3. Kaansoo küla	153	150	151	148	153	152	124
4. Kadjaste küla	169	181	188	190	190	189	193
5. Kalmaru küla	89	97	89	79	81	78	65
6. Kirikumõisa küla	83	76	76	62	62	62	79
7. Kobra küla	39	46	50	51	52	50	52
8. Kullimaa küla	26	22	20	27	25	24	19
9. Kurgja küla	28	29	33	35	34	33	25
10. Leetva küla	26	18	17	13	13	13	19
11. Luuri küla	47	39	49	49	50	50	56
12. Massu küla	56	63	61	60	64	59	57
13. Mustaru küla	77	50	54	43	43	43	40
14. Mäudara küla	52	44	45	44	44	43	40
15. Oriküla küla	38	35	35	31	31	30	34
16. Pärnjõe küla	312	269	258	202	210	201	249
17. Rae küla	55	26	26	30	30	29	14
18. Rahnoja küla	28	22	24	25	26	24	12
19. Reinumuru küla	51	45	48	34	35	33	49
20. Rõusa küla	61	69	69	66	70	68	71
21. Rätsepa küla	118	113	116	108	113	113	92
22. Sikana küla	36	32	33	31	31	30	21
23. Suurejõe küla	309	264	275	249	255	252	242
24. Säästla küla	52	56	55	47	47	46	42
25. Tagassaare küla	39	32	33	24	24	23	21
26. Vaki küla	109	137	144	137	137	128	138
27. Venekuusiku küla	27	29	27	23	23	23	24
28. Veskisoo küla	23	15	14	8	8	8	9
29. Vihtra küla	357	366	358	313	315	296	316
30. Viluvere küla	63	67	67	84	85	80	65
31. Võidula küla	74	89	82	80	80	75	67
32. Võiera küla	39	38	36	20	20	20	27
33. Ünnaste küla	21	26	26	19	19	19	21
34. Lүүste		15	11	21	21	21	17



35. Samliku		24	26	27	27	27	23
36. Kose		36	37	29	29	28	35
Asula teadmata				4	1	1	
<b>Kokku</b>	<b>2842</b>	<b>2817</b>	<b>2829</b>	<b>2568</b>	<b>2609</b>	<b>2526</b>	<b>2541</b>

## Olulisemad sündmused 2007–2008. a

### Aluste Rahvamaja tähistas ansambli “Krõõt ja Kraaded” 15. aastapäeva

1993. aasta oktoobris tulid Aluste Rahvamajas kokku neli naist, Milvi Kuzmina, Ester Mesimas, Anna Trepatskaja ja rahvamaja juhataja Merle Ervin., Naistega liitusid kaks meest Elev Lumiste ja Guno Haavandi. Ansamblit hakkas juhatama Kalli Rõõmusaare. Kuna naistele meeldis laulda rahvalaulesai ansambli nimeks “Krõõt ja Kraaded”.

Tänaseks on ansambelis koos tantsijatega kahekümne liikme ringis. Peale laulmise on ansambli kavades ka tantsud ja sõnaline osa.

11. oktoobril 2008. aastal peavad “Krõõt ja Kraaded” Pärnjõe Rahvamajas oma sünnipäevapidu. Kontserdi osas esitati 10 aasta jooksul selgeks õpitud. Peomeeleolu aitasid tõsta ka sünnipäevale tulnud külaliste esinemised. Hoogsa lauluga tervitas sünnipäevalast Hobikoor, rahvatantsuplokki



Krõõtade ja Kraadede 15. aastapäev.  
Vändra valla fotokogu.

aitas sisustada tantsurühm Wendre. Kena lauluga tervitasid Sügislilled. Õnnitlejaid oli veel Vändra Vallavalitsusest, valla naiskoorist ja Vändra Kultuurimajast.

Pidu toetasid Vändra Vallavalitsus ja Pärnumaa Kultuurkapital.

### Vändra Valla “Külainimene “2007

Vändra valla “Külainimene 2007 on Vändra Valla Naiskoori peadirigent Kalli Rõõmusaare. Tema juhendamisel on valla koor osa võtnud advendikontserdist Pärnus Agape kirikus, 2007. aastal annab koor kontserdi Vändra kirikus. Koor on käinud esinemas Tallinnas, osa võtnud laulupidudest Pärnus ja Paldiskis, kus ta on olnud üldjuht. Lisaks Vändra Valla Naiskoorile juhatab Kalli Rõõmusaare veel mudilas – ja lastekoore Pärnjõe ja Tootsi Põhikoolis, kus ta on ka muusikaõpetaja. Nende kooridega on osaletud laste- ja koolinoorte laulupidudel.

Oma õpilastega on ta käinud laulmas “Sügislulul”, koolicantodel ja teistel laulupidudel. Õhtuti juhendab ta Pärnjõe Rahvamajas ansambli “Krõõt ja Kraaded”, millega on käidud esinemas üle Pärnumaa. Vabal ajal laulab ta Vabariigi Koorijuhtide Naiskooris ja mängib trombooni kohalikus puhkpilliorkestris.

Kalli Rõõmusaare on ka tubli ema oma neljale lapsele. Kellest kaks õpivad ülikoolis, noorem tütar laulab Üleeestilises Neidudekooris “Leelo” ja poeg mängib Pärnu Noorteorkestris.

Kalli Rõõmusaare on rõõmsameelne ja ideederikas lauluõpetaja ning ta on süstinud laulupisiku paljudesse lastesse ja täiskasvanutesse. Tema kohta võib õigusega öelda, et kes palju teeb see palju jõuab.



## Valla uue kõrgeima autasu 2007 “Aas-tate tegu” pälvis Olga Pank

Valla esimest korda välja kuulutatud tunnustuse pälvis Suurejõe külast Olga Pank. Tema eestvõtmisel loodi 2002. aastal Vändra Piirkonna Erivajadustega Inimeste Selts, kus tänaseks käib koos 62 inimest. Oma igapäevaelu on ta pühendanud eakate ja puuetega inimeste elukvaliteedi parandamisele.

Äripäeva lõunasel ajal istuvad Suurejõe rahvamaja väikeses toas käsitööringi naised ja heegeldavad Olga juhendamisel rosette – selliseid, mida kinnitada kostüümile või mütsile. Teine käsitööring on Olgal Kadjastes. Kõik, mida ta õpetab, olgu see nahkehistöö või mõni muu tehnika, on elupäevad lihtsama kudumise-heegeldamisega tegelenud naistele uudsed ja kaas-aegsed.

Olga ütleb, et püüab elada selle põhi-mõtte järgi. “Selles elus õnnelik olemiseks on hädavajalik, et sul oleks midagi teha, kedagi armastada ja millelegi loota.”

Koostas Merle Ervin

## Kiiduväärt kultuurisündmused

Vändra vallas on traditsiooniks saanud igal aastal teatrikuud tähistada näitemängude päevaga Vändras.

Valla koolide ja lasteasutuste 13. näite-mängupäeval Vändra kultuurimajas astus ette kuus näitetruppi. Saalis olid publikuna kohad sisse võtnud lisaks osalejatele ka alevi lasteaedade lapsed.

Et ka väiksemad alevikodanikud on majanduseluga hästi kursis, tõestas päeva juhtinud vallatu karu (Kalli Rõõmusaare) dialoog publikuga: “Kuhu te täna tulite?” – “Teatrisse!” – “Miks see eriline on?” – “Tasutal!”.

Vihtra Lasteaed-Algkooli näitetrupp mängis õpetajate Helve Lumeste ja Kaja Saare juhendamisel tuntud muinasjuttu “Pöial-Liisi”. Muljet avaldasid nii lavaku-

jundus kui laste-õpetajate mängulust. Kostüümide õblemisega olid abiks lap-sevanemad Liina ja Eerika Orav, Natalja Tšernova. Ilus ja armas lugu, mille lava-letoomisega tõsisit vaeva nähtud. Kad-jaste vabaajakeskuse näitering mängis Mai Milveki juhendamisel “Keisri uued riided”, Juurikaru Põhikooli 1. klassi lapsed etendasid õpetajate Helbe Tammeme ja Pille Simrali juhendamisel näidendit “Vikerkaar”. Suurejõe rahvamaja loovarendusringi lap-sed mängisid Liivi Vähesoo juhendamisel laulumängu “Kevadlilled”. Pärnjõelt olid kohale tulnud põhikooli näitering Eve Sikka juhendamisel etendusega “Metsakollid ja Kikertoksid” ning rahvamaja laste loova-rendusring Merle Ervini, Milvi Kuzmina, Elvi Lumiste ja Kalli Rõõmusaare juhendamisel näidendiga “Jutt jänesepoisist, kes ei tahtnud magama jääda”. Toredad ja omanäolised etteasted olid kõigil ja õpetajad, lavameistrid, kostüümide valmistajad ning muidugi kõige tähtsamad – väikesed näitlejad – ära teeninud tänu ja valla poolt kingiks maiustused, juhendajad aga valla tänukirjad ja edusooovid, et nad ka järgmisel aastal lastele teotsa teatrimaailma kätte juhataksid.

Koostas Õie Kuusk



*Lavastus jänesepoisist, kes ei tahtnud magama jääda. Vändra valla fotokogu.*



**Märkused, täpsustused, ettepanekud  
ja soovitused raamatu kohta palun saata:**

Pärnu Maavalitsus, Akadeemia 2,  
80088 PÄRNU, Liina Saar.  
Tel: 447 9726, fax: 447 9735,  
e-post: [liina.saar@mv.parnu.ee](mailto:liina.saar@mv.parnu.ee)